

অভিজ্ঞান

সোণালী জয়ন্তী স্মৃতিগ্রন্থ
১৯৫৬ - ২০০৬



A Journey Towards Eternity

ABHIGYAN

Golden Jubilee Souvenir
Tinsukia College
1956 - 2006

50

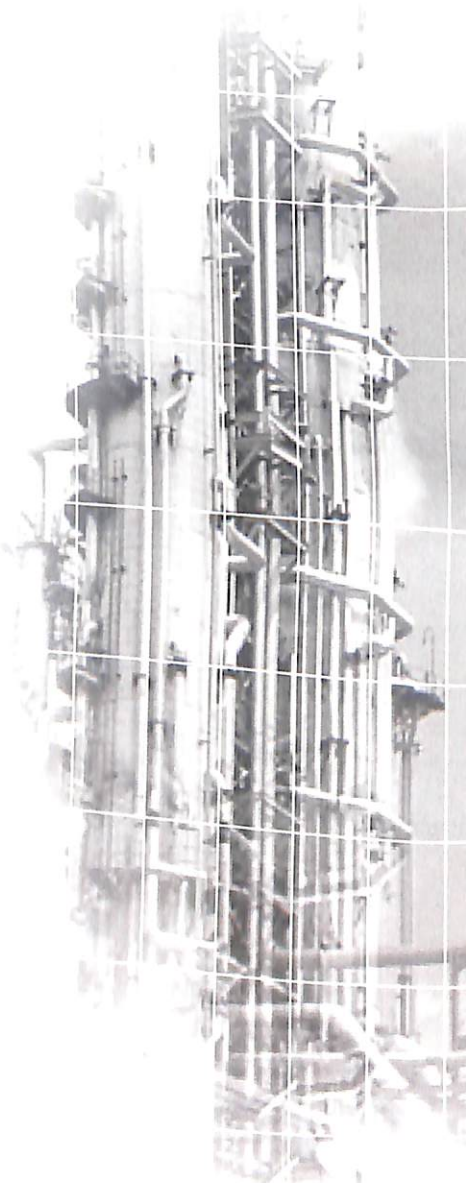


WITH BEST
COMPLIMENTS FROM
NUMALIGARH REFINERY LIMITED



ISO 9001:2000
ISO 14001:1996
OHSAS 18001:1999

THE ECO-FRIENDLY REFINERY
WITH
INTERNATIONAL STANDARDS



Our website : www.nrl.co.in

NUMALIGARH
REFINERY
LIMITED

A GOVERNMENT OF INDIA ENTERPRISE

সোণালী জয়ন্তী - ২০০৬

অভিজ্ঞান

সোণালী জয়ন্তী স্মৃতিগ্রন্থ

১৯৫৬-২০০৬

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়



প্রতিষ্ঠা : ১ ছেপ্তেম্বৰ ১৯৫৬
সোণালী জয়ন্তী বৰ্ষৰ সমাপন উৎসৱ
২২,২৩,২৪,২৫ নৱেম্বৰ, ২০০৬

প্রতি

ডাঃ নবেশ্বৰ দত্ত : সভাপতি
ড° সুখেন চক্ৰৱৰ্তী : কাৰ্যকৰী সভাপতি
ড° ভুবন গগৈ : কাৰ্যকৰী সভাপতি

দিলীপ কলিতা : মুঠীয়া সম্পাদক
বাণা চাংমাই : মুঠীয়া সম্পাদক
ড° চৈতন্য বৰা : কোষাধ্যক্ষ

ড° খাৰি দাস : মুখ্য সম্পাদক
স্মৃতিগ্রন্থ সম্পাদনা সমিতি

সোণালী জয়ন্তী উদ্‌যাপন সমিতি

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

ABHIGYAN : This GOLDEN JUBILEE Souvenir is edited by **Dr. Rishi Das** & published by the Tinsukia College Golden Jubilee Celebration Committee, Tinsukia College, Tinsukia (Asom). It's published on 22nd November, 2006.

Editorial Board :

Editor in Chief : **Dr. Rishi Das**

Co-Editors :
Assamese : Mrs. Bantimala Devi
Bengali : Mr. Sushanta Kar
English : Mr. Rajeev Mohan
Hindi : Mr. Hari Singh Tomar

Members :
Mr. Harendra Nath Borthakur
Mr. Purnanada Baruah
Dr. A.B. Gogoi
Mr. Bidhan Maran
Mr. Surendra Gogoi
Miss Pallabi Chetia

Cover Page : Art and designed by
Mr. Tridib Dutta

D.T.P. : Deepak Chettri

Printed at : **SHYAM OFFSET**
Borbazar, Tinsukia
Ph. No. (0374) 2335594,
Cell- 9435136494

The contents published in the souvenir are the views of the contributors in their original form with slight modification wherever felt necessary. The Editorial board is not responsible for the views expressed by the individual writers.

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

সম্পাদনা সমিতিয়ে আন্তৰিকতাৰে কৃতজ্ঞতা জনাইছে :

- ✱ যিসকলে নিজৰ ব্যক্তিত্বৰ মাজতো লেখা পঠাই স্মৃতিগ্ৰন্থৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি কৰিলে
- ✱ যিবোৰ অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান আৰু ব্যক্তিয়ে বিজ্ঞাপন আৰু দান বৰঙণিৰে স্মৃতিগ্ৰন্থখনি প্ৰকাশত সহায় আগবঢ়ালে
- ✱ যিসকলে শুভেচ্ছাবাগীৰে আমাক ধন্য কৰিলে
- ✱ যিজন প্ৰাক্তন ছাত্ৰই বেটুপাত পৰিকল্পনা আৰু অঙ্কন কৰি সেৱা আগবঢ়ালে....
- ✱ যিজন প্ৰাক্তন ছাত্ৰই স্মৃতিগ্ৰন্থ প্ৰকাশত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা ল'লে
- ✱ যিসকল সহকৰ্মীয়ে সহায়-সহযোগ, দিহা-পৰামৰ্শৰে আমাক উৎসাহিত আৰু উপকৃত কৰিলে....
- ✱ যিসকল ব্যক্তি আৰু অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানে দান-বৰঙণি আগবঢ়াই সোণালী জয়ন্তী উদ্‌যাপনৰ সফল সমাপনত সহযোগিতা আগবঢ়ালে
- ✱ 'শ্যাম অফছেট'ৰ পৰিচালক শ্যাম আৰু সমূহ কৰ্মচাৰীলৈ....

আমি ক্ষমাপ্ৰাৰ্থী :

- ✱ অনিবাৰ্য কাৰণবশতঃ পৰিকল্পনা অনুযায়ী কিছু কাম কৰিব নোৱৰাৰ বাবে
- ✱ সময়ত লেখা নোপোৱাৰ বাবে বা লেখা পায়ো এবাৰ নোৱৰা কাৰণত প্ৰকাশ কৰিব নোৱৰাৰ বাবে....
- ✱ চেষ্টা কৰিলেও জ্ঞাতে-অজ্ঞাতে বৈ যোৱা ভুল-ত্রুটিৰ বাবে
- ✱ কোনো কোনো লেখা অলপীয়াকৈ হ'লেও সম্পাদন কৰিব লগা হোৱাৰ বাবে

আমি শলাগ লৈছো :

- ✱ সোণালী জয়ন্তী উদ্‌যাপনৰ লগত জড়িত কৰ্ণধাৰ সমিতিৰ সহায়-সহযোগৰ বাবে....

: স্মৃতিগ্ৰন্থ সম্পাদনা সমিতি :

The Founder Members of the College



Late S.C. Hom Choudhury



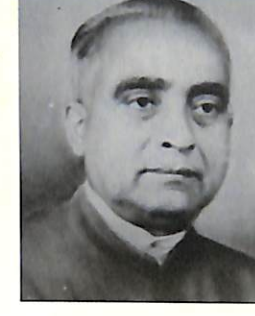
Late B.K. Saraswat



Late Upen Sanatan



Late B.P. Gupta



Late J.N. Bhuyan



Late M.N. Naha



Late Someswar Baruah



Late A.B. Bose



Late R.K. Khemka



Late D.P. Bajaria



Late P. Gogoi



Late D. Lohia



Late H.B. Sen



Late R.C. Agarwal



Late S. Ahmed



Late N. Rasiwasia



Late N. Raghubanshi



Late U.N. Dutta





• মহাবিদ্যালয় সঙ্গীত •

তন্নামো মা জ্যোতির্গময়
উঠাহে জাগাহে
তন্নামা খানি ওনাল বেলি
মুকু ইন আজি জ্যোতিৰ পথ
চলে জ্যোতিৰ পথে পথে
জীৱন ৰথ ॥

উন্মুক্ত দিগন্ত আজি
দৃষ্টিৰ পথ ঢাকি
মাত্ৰো পোহৰৰ পথী উৰে
পাখিৰ ৰহন নাগি
উজ্জ্বল গতিপথ ॥

উঠাহে জাগাহে
মৃত্যুৰ শীমা ডাঙি
অমৃত জীৱনকে
সত্যৰ পোহৰে
উজ্জ্বল কৰিবলৈ
লওঁ যে শপত ॥

গীতিকাৰ : ড° মদন শৰ্মা
সুৰকাৰ : বিজয় দত্ত



RIPUN BORAMinister, Education
Assam, Dispur

সত্যমেব জয়তে

Phone : 2237003 (O)
: 2237004 (O)

D.O. No.

Date.

ME/Res/8/2006

17-10-2006

**MESSAGE**

It gives me immense pleasure to know that Tinsukia College is going to celebrate the Golden Jubilee from November 22 to 25, 2006.

Tinsukia College – a premier academic institution has been rendering yeomen services in the field of education. During the five decade long journey, Tinsukia College have produced many luminaries. I am sure that the college will be able to continue with its high tradition and grow from strength to strength in the years to come.

It is heartening to know that a souvenir will also be published to commemorate the occasion. I hope that with the sincere effort of the organizers the souvenir will be able to reflect the glorious image of Tinsukia College.

I appreciate the endeavour and extend my warm greetings and best wishes for success of both the Golden Jubilee celebration and the souvenir.

(RIPUN BORA)

Pradyut BordoloiMinister
Power, Public Enterprises,
Industry & Commerce
Govt. of AssamDispur, Guwahati - 6, Assam, India
Tel : + 91-361-2237008 (O), 2261326 (R)
e-mail : satadalb2002@yahoo.co.in**MESSAGE**

I am very much delighted to know that the Tinsukia College has completed its glorious Fifty Years of establishment in September'06 and going to celebrate its Golden Jubilee in an extraordinary manner from 22nd to 25th November, 2006

Tinsukia College is well known educational institution of Upper Assam for its quality education since its inception in 1956 and marching ahead with better academic atmosphere, result and infrastructural development.

The Golden Jubilee Celebration would surely provide ample opportunity to the institution for rendering itself to the noble task of imparting quality education further.

I extend my best wishes for continued development of the College in the days ahead and also for grand success of the Golden Jubilee Celebration.

(Pradyut Bordoloi)

সোণালী জয়ন্তী - ২০০৬

RAJENDRA PRASAD SINGH
Member of Legislative Assembly
(Assam)



87, Old M.L.A. Hostel
Dispur, Guwahati
Phone : (0361) 2268371

Bordubi, P.O. Hoogrijaan,
Dist. Tinsukia (Assam)
Phone : (0374) 2824780 (R)
2341003, 2334997 (O)

Ref No. :

Date :

Date : 15-11-2006

MESSAGE

I am very much delighted to know that Tinsukia College is going to celebrate its Golden Jubilee. I feel greatly privileged in witnessing these Golden moments of my own College in which I had completed my graduation.

The glorious journey of Tinsukia College has reached to the historical milestone of Fifty Years. A series of my past memories of my college life are flashing in my mind and giving me utmost satisfaction. I had never thought that I would become MLA of Tinsukia Constituency twice and have the great honour of becoming the president of Governing body of Tinsukia College..

I wish grand success of all the programmes undertaken on this historical moment of Golden Jubilee Celebration of Tinsukia College. I am confident that Tinsukia College will attain greater heights with many more glorious times in coming future.


(RAJENDRA PRASAD SINGH)
Member of Legislative Assembly,
Tinsukia Constituency,
Tinsukia (Assam)

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

Principals : Past & Present



Late T.N. Goswami



Late Uma Prasanna De
Founder Principal



Late Siddheswar Tamuli



Late Saroj Kumar Dutta



Dr. Bhuban Gogoi
Present Principal



Late Sayed Dalilur Rahman



Left to Right : Mrs. Banuma Borthakur, Mr. Sarat Kakoty, Mr. Mahendra Nath Saikia, Mr. Hira Nath Bhattacharjya, Mr. Nirmal Dasgupta, Dr. Sukhen Chakraborty and Mr. Sukhomal Bhuyan



Dr. Nareswar Dutta
President
Golden Jubilee
Celebration Committee



Mr. Tridib Dutta
An alumnus & cover
designer



Sitting (L - R) : Mr. Hari Singh Tomar, (Co-editor), Mrs. Bantimala Devi (Co-editor), Mr. Harendra Nath Borthakur (Member), Dr. A. B. Gogoi (Member)
Standing (L - R) : Dr. Rishi Das (Editor-in-chief), Mr. Rajib Mohan (Co-editor), Mr. Sushanta Kar (Co-editor), Mr. Surendra Gogoi (Member)

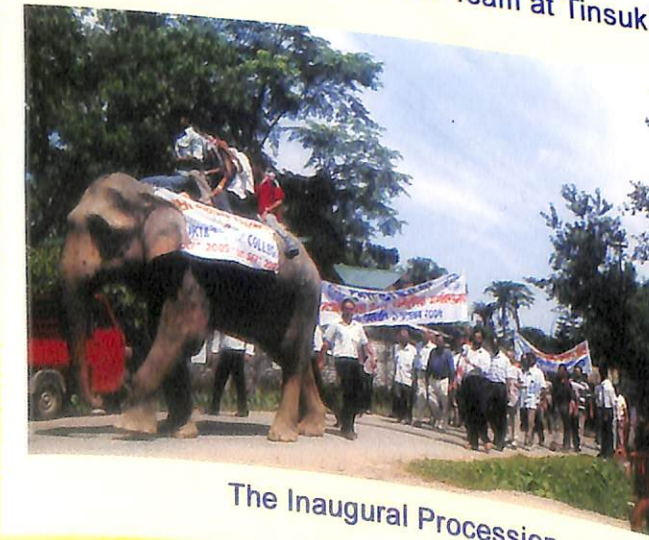
The Golden Moments ...



NAAC Peer Team at Tinsukia College on 6th February, 2004



The Inaugural Procession of GOLDEN JUBILEE on 1st September, 2005



সকলোৰে সপোনৰ তিনিচুকীয়া কলেজখন

সোণালী জয়ন্তী - ২০০৬

ড° ভুবন গগৈ

অধ্যক্ষ, তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

শিক্ষা হ'ল যুগ সাধনাৰ ফল। শিক্ষানুষ্ঠান মানুহৰ সপোন আৰু সাধনাৰ মূৰ্ত ৰূপ। সমাজ জীৱনৰ এটি প্ৰাৰ্থনা ঘৰ হ'ল শিক্ষানুষ্ঠান। তিনিচুকীয়া কলেজখনিও মানুহৰ প্ৰাৰ্থনাৰে এটি মূৰ্ত ৰূপ। ইয়াৰ গতিশীল জীৱনে এদিন-দুদিন, এবছৰ-দুবছৰকৈ আহি আজি পঞ্চাশ বছৰত ভৰি দিলেহি। পঞ্চাশ বছৰ বয়সত ভৰি দি এই শিক্ষানুষ্ঠানটিয়ে ইয়াৰ পৰিধি, আগফাল-পিছফাল চোৱাৰ এটা অৱকাশ পাইছে। তিনিচুকীয়াৰ বাইজে শিক্ষাৰ বাবে কিমানখিনি কৰিব পাৰে তাৰে প্ৰতীকী ৰূপত আজি তিনিচুকীয়া কলেজ স্বমহিমা আৰু স্বাভিমাণেৰে মূৰ দাঙি থিয় দি আছে।

চেনাইবাম হাইস্কুলৰ কোঠাত কেইজনমান শিক্ষাপ্ৰেমী, দুৰদৃষ্টিসম্পন্ন ব্যক্তিৰ প্ৰচেষ্টাত অনুষ্ঠাপীয়া আয়োজনেৰে আৰম্ভ হোৱা তিনিচুকীয়া কলেজে আজি আহি পৰিণত অৱস্থা এটি লাভ কৰিছে। তিনিটা ফেকাল্টিৰে, প্ৰায় তিনি হাজাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু ১০০ শিক্ষক-কৰ্মচাৰীৰে এতিয়া কলেজৰ পৰিয়াল যথেষ্ট ডাঙৰ। আমাৰ জ্ঞাত-অজ্ঞাত এই কলেজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সিঁচৰিত হৈ আছে বিশ্বৰ বিভিন্ন ঠাইত বিভিন্ন কৰ্মক্ষেত্ৰত আৰু বিভিন্ন সন্মানজনক পদ মৰ্যাদাত। তিনিচুকীয়া কলেজ অসমৰ শিক্ষাজগতৰ এটি জনাজাত নাম। কাৰণ, ইয়াৰ শিক্ষাৰ মানদণ্ড উন্নত। তিনিচুকীয়া কলেজত বিজ্ঞান, বাণিজ্য, কলা বিভাগ সুকীয়া সুকীয়া পৰিকাঠামোৰে সৰহ সংখ্যক ছাত্ৰ-ছাত্ৰী থকা একোটা ডাঙৰ বিভাগ। যথেষ্টসংখ্যক বৈজ্ঞানিক সঁজুলিৰে বিজ্ঞানৰ বিভিন্ন বিভাগৰ পৰীক্ষাগাৰ, শ্ৰেণী কোঠা, প্ৰশাসনিক ভৱনৰে সৈতে তিনিচুকীয়া কলেজৰ চৌহদটিও আশ্ৰম সদৃশ মনোৰম। এতিয়াও ইয়াৰ গতি প্ৰবাহমান। কলেজৰ বৰ্তমানে থকা পুথিভঁৰালটোৰ উন্নতি সাধন কৰি এটা আধুনিক পুথিভঁৰাল সুকীয়াকৈ নিৰ্মাণৰ বাবে যো-জা চলি আছে। বাণিজ্যিক বিভাগৰ লগতে বি.বি.এ.ৰ বাবে স্বয়ং সম্পূৰ্ণ সুন্দৰ এটি গৃহ নতুনকৈ নিৰ্মাণ কৰা হৈছে। সোণালী বৰ্ষৰ স্মৃতি ৰক্ষা কৰিবলৈ নতুনকৈ সাজি উলিওৱা প্ৰশাসনিক ভৱনৰ (সোণালী ভৱন) নিৰ্মাণ ইতিমধ্যে সম্পূৰ্ণ। আমাৰ কলেজৰ অসমৰ ভিতৰতে দ্বিতীয় স্থানত থকা কমাৰ্চ শাখাটোৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি কৰিবলৈ বৰ্তমানৰ ভৱনটোৰ লগতে অতিৰিক্ত কোঠা নিৰ্মাণ কৰাৰ কথা বিবেচনা কৰি পৰিকল্পনা কৰা হৈছে। এইদৰে ইয়াৰ পৰিকাঠামো লাহে লাহে বাঢ়ি গৈ আছে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে পাব পৰা যথেষ্ট সংখ্যক সা-সুবিধা ইয়াত আছে। আধুনিক পৰীক্ষাগাৰ আৰু শ্ৰেণী কোঠা নিৰ্মাণৰ আঁচনিও লোৱা হৈছে। উল্লেখযোগ্য, আমাৰ কলেজখনত প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সহায় আৰু উদ্যোগত সজা সুন্দৰ এটি প্ৰেক্ষাগৃহ আছে যিটো উজনি অসমৰে ভিতৰতে ডাঙৰ। অৱশ্যে তাক সৰ্বাঙ্গ সুন্দৰ কৰি তুলিবলৈ এতিয়াও বহু কাম বাকী আছে।

বৌদ্ধিক আৰু শৈক্ষিক পৰিবেশ অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ বাবে শিক্ষক, ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলোৱেই সমানে আগ্ৰহী হৈ হাতে-কামে লগাৰ পৰিবেশ এটি কলেজত আছে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সুপ্ত সাহিত্য-চৰ্চাৰ বিকাশ সাধনৰ বাবে কলেজ আলোচনীখনে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লৈ আহিছে কেবাটাও দশকৰ পৰা। আমাৰ কলেজৰ শিক্ষকসকলৰ উদ্যোগ আৰু প্ৰচেষ্টাত 'প্ৰজ্ঞান' নামেৰে এখন তিনিমহীয়া সুন্দৰ আলোচনী আজি তিনি বছৰ সফলতাৰে প্ৰকাশ হৈ আছে। এইখন আলোচনী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বৌদ্ধিক বিকাশৰ বাবে চিন্তা কৰি উলিওৱা হৈছে। কলেজৰ বাহিৰেও বাহিৰৰ লিখকৰ লেখাও ইয়াত প্ৰকাশ কৰা হয়। শিক্ষকসকলৰ বহুতেই বিভিন্ন

বিষয়ৰ কিতাপ-পত্ৰ লিখি প্ৰকাশ কৰিছে। পাঠ্যপুথি আৰু অন্যান্য বিষয়ৰো গৱেষণামূলক কিতাপ-পত্ৰ লিখিছে। বহুতে লিখিও আছে। কেবাজনো শিক্ষক সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু বৌদ্ধিক ক্ষেত্ৰৰ উপৰিও ৰাজ্য আৰু ৰাষ্ট্ৰ পৰ্যায়ত ক্ৰীড়া পথাৰৰ লগতো জড়িত। কলেজৰ শিক্ষকৰ গৱেষণা পত্ৰ আন্তৰ্জাতিক মানদণ্ডৰ গৱেষণা আলোচনীত প্ৰকাশিত হৈছে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰো বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত ধকা প্ৰচেষ্টাৰ শলাগিবলগীয়া এটা বিশেষ মানদণ্ড আছে যদিও তাক আৰু উন্নত কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা নিশ্চয় আছে।

আমাৰ কলেজখনত শিক্ষা আৰু শিক্ষণৰ মানদণ্ড আৰু বঢ়াবৰ বাবে IQAC এ প্ৰচেষ্টা অব্যাহত ৰাখিছে। কলেজত প্ৰতিটো বিষয়ৰে একোটি বিভাগ আছে আৰু কাৰ্যালয় সহ নিজস্বভাৱে কাম-কাজ কৰাৰ সুবিধা আছে। প্ৰায়বোৰ বিভাগৰ প্ৰাচীৰ পত্ৰিকা প্ৰকাশৰ ব্যৱস্থা আছে। আলোচনা চক্ৰ, প্ৰদৰ্শনী তেওঁলোকে নিজাকৈ পাতে। বিভাগীয় গ্ৰন্থাগাৰৰ উপৰিও কোনো কোনো বিভাগৰ counselling ব্যৱস্থাও আছে। NCC, NSS, Environmental studies, মহিলা অধ্যয়ন আৰু উন্নয়ন কোষ আদিৰ কাৰ্যালয় আছে। Computer বিভাগত নিজা শ্ৰেণী কোঠা আৰু ব্যৱহাৰিক কোঠা আছে। শিক্ষক গোটৰ দান-বৰঙণিৰে এটি 'সোণালী জয়ন্তী মিডিয়া কেন্দ্ৰ'ও ইতিমধ্যে স্থাপন হৈছে।

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে Students Park, Cycle stand আদিৰ ব্যৱস্থা আছে যদিও আৰু কিছু উন্নত চিন্তা কৰাৰ অৱকাশো অৱশ্যে নথকা নহয়। তিনিচুকীয়া কলেজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত কৃতিত্বৰ পৰিচয় দিব পাৰিছে। খেলা-ধুলা, শৰীৰ চৰ্চা আদিত কলেজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সুনাম অৰ্জন কৰিব পাৰিছে। সংগীত আৰু শিল্প জগততো এই কলেজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উল্লেখনীয় স্থান আছে।

এই কলেজৰ পৰা যোৱা ছাত্ৰই ভাৰতৰ বিভিন্ন স্থানৰ উপৰিও আমেৰিকা, চীন, জাপান আদি দেশত গৱেষণা কৰি আছে। সমাজসেৱাৰ মাজেৰে দেশৰ উন্নতিৰ স্বার্থত ৰাজনীতিত প্ৰবেশ কৰি প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰা ছাত্ৰও আমাৰ আছে। ইয়াৰ উপৰি উদ্যোগিক আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়তো বিচক্ষণতাৰ পৰিচয় দি উচ্চ মৰ্যাদা লাভ কৰি প্ৰতিষ্ঠিত হোৱা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে কলেজে গৌৰৱ কৰিব পাৰে।

সোণালী জয়ন্তীৰ শুভ মুহূৰ্তত এই কথাবোৰ সঁৱৰিব লাগিব যদিও আত্মসমুষ্টি লাভ কৰাৰো অৱকাশ নাই কাৰণ ধাৰমান গতিত স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে ইয়াৰ সংখ্যা বাঢ়ি যাব সময়ৰ হেঁচাত। গতিকে এইখন যিহেতু বাইজে গঢ়ি তোলা ৰাইজেৰে অনুষ্ঠান, ৰাইজৰ সপোন আৰু সময়ৰ দাবী বাঢ়ি যোৱাৰ লগে লগে কলেজখনেও বিভিন্ন দিশত চকু ৰাখি উন্নতৰ পৰা উন্নততৰ অৱস্থালৈ আগবাঢ়ি যোৱাৰ প্ৰচেষ্টা অব্যাহত ৰাখিব লাগিব।

সদৌ শেষত, সোণালী জয়ন্তী উদ্‌যাপনৰ সময়ত সকলোলোকে সন্মান, মৰম আৰু ভালপোৱা যাঁচিলো। আমাৰ আশা, সময়ৰ লগত আগবাঢ়ি যাব পৰাকৈ নতুন চিন্তা আৰু নতুন পৰিকল্পনাৰে কলেজখনৰ সৰ্বতোপ্ৰকাৰ উন্নতিৰ কথা কোনেও যেন কোনো ক্ষণতে পাহৰি নেযায়। শিক্ষানুষ্ঠানখনৰ জীৱনৰ ৰং যেন কোনো ক্ষেত্ৰতে ম্লান পৰিবলৈ নিদি অধিক বৰ্ণময় ৰূপত তুলি ধৰিব পাৰি তাৰ কাৰণে সংশ্লিষ্ট সকলো সচেতন হৈ আগবাঢ়াটোহে এই সময়ৰ সংকল্প হোৱা উচিত। □

সোণালী জয়ন্তী উদ্যাপন সমিতিৰ সভাপতিৰ একাষাৰ

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ বৰ্ষজোৰা সোণালী জয়ন্তী উদ্যাপনৰ শেষ পৰ্যায়ত ভৰি দি উদ্যাপন সমিতিৰ সভাপতি হিচাপে আমাৰ কিছু অনুভৱ প্ৰকাশ কৰিব বিচাৰিছো।

জয়জয়তে তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ এই সমাৰোহখনি পৰিচালনা কৰিবলৈ গঠন কৰা উদ্যাপন সমিতিৰ সভাপতিৰূপে ইমান গধুৰ দায়িত্ব ন্যস্ত কৰি তিনিচুকীয়াবাসী ৰাইজে আমাৰ ওপৰত যি আস্থা দেখুৱালে তাৰ বাবে কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলো।

১৯৫৬ চনত এই নগৰখনৰ বহুকেইজন বিদ্যানুৰাগী মহানুভৱ ব্যক্তিয়ে উচ্চ শিক্ষাৰ অনুষ্ঠান এটিৰ প্ৰয়োজনীয়তা অনুভৱ কৰি স্থানীয় চেনাইৰাম উচ্চতৰ (তেতিয়া হাইস্কুল) মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ শ্ৰেণী কোঠাত আৰম্ভ কৰা তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় আজি ইয়াৰ গৌৰৱময় সোণালী জয়ন্তীত উপনীত হ'ল। সেইসকল মহানুভৱ ব্যক্তি চিৰদিন আমাৰ শ্ৰদ্ধাৰ পাত্ৰ হৈ থাকিব। বিগত পঞ্চাশটা বছৰত এইখন মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ৰাজ্যিক আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত বিভিন্ন শৈক্ষিক, সাংস্কৃতিক তথা খেলা-ধুলাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ কৃতিত্ব লাভ কৰি তিনিচুকীয়াবাসী ৰাইজলৈ গৌৰৱ কঢ়িয়াই আনিছে।

প্ৰতিষ্ঠাকালৰ পৰা বিশেষকৈ বিজ্ঞান আৰু বাণিজ্য শাখাই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বিভিন্ন পৰীক্ষাত বিশেষ সুনাম কঢ়িয়াই আনিছে। এই মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা শিক্ষা আহৰণ কৰি বহু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে দেশ-বিদেশৰ বিভিন্ন সেৱাত আত্মনিয়োগ কৰি আমালৈ সঁচাকৈয়ে গৌৰৱ কঢ়িয়াই আনিছে। সোণালী জয়ন্তী সমাৰোহৰ আনন্দময় সময়ত আমি সেই প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক মনত পেলাইছো আৰু তেওঁলোকৰ উন্নতিৰ কামনা কৰিছো।

যিসকল ত্যাগী আৰু আদৰ্শবান শিক্ষকে প্ৰতিষ্ঠাকালৰে পৰা এই শিক্ষানুষ্ঠানটি গঢ়ি তোলাত অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিলে, যাৰ নিষ্ঠা আৰু সততাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল নিজৰ জীৱন গঢ় দিয়াত উদ্বুদ্ধ কৰিলে সেইসকলৰ প্ৰতি সোণালী জয়ন্তী সমাৰোহৰ প্ৰতিজন কৰ্মকৰ্তাৰ হৈ আমি শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিছো।

বৰ্তমান সমাজৰ পৰিবৰ্তনৰ লগে লগে শিক্ষা ব্যৱস্থাবোৰ দ্ৰুত পৰিবৰ্তন অৱশ্যন্তাৰী হৈ পৰিছে। এসময়ৰ গুৰুকুল ব্যৱস্থাৰ ঠাই যেনেকৈ আমাৰ আনুষ্ঠানিক শিক্ষা ব্যৱস্থাই গ্ৰহণ কৰিলে তেনেকৈ বৰ্তমান মুকলি বিশ্ববিদ্যালয় বা তেনে ব্যৱস্থাৰ যোগেদি আনুষ্ঠানিক শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ ব্যাপক পৰিবৰ্তন সূচনা হ'বলৈ ধৰিছে, তদুপৰি শিক্ষা আৰু বৃত্তিৰ মাজত বাঢ়ি যোৱা পাৰ্থক্যই বহু সময়ত প্ৰচলিত পাঠ্যক্ৰম, বিষয় আৰু শিকণ-শিক্ষণ পদ্ধতিটোৰো পৰিবৰ্তনৰ কথা চিন্তা কৰিবলৈ

আমাক বাধ্য কৰিছে। এনে পৰিপ্ৰেক্ষিতত আমি আগন্তুক দিনবোৰ শিক্ষা আৰু সমাজ পৰিবৰ্তনৰ কথাবোৰ নতুন ৰূপত ভাবি চোৱাৰ সময় সমাগত। সোণালী জয়ন্তীৰ পৰৱৰ্তী সময়ত নিশ্চয় তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে এই দিশত গভীৰভাৱে মনোনিৱেশ কৰিব। এতে সময়োপযোগী চিন্তাই আমাৰ বৰ্দ্ধিত নিবনুৱা সমস্যা আৰু আন সামাজিক সমস্যাৰ সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ বৰঙনি যোগাব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

আমাৰ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহ কেৱল অৰ্হতা সম্পন্ন (ডিগ্ৰীধাৰী) এচাম যুৱক-যুৱতী সৃষ্টি কৰা প্ৰতিষ্ঠান নহয়। শিক্ষাৰ লগত জড়িত শিক্ষক-ছাত্ৰসকলৰ সদায় সমাজৰ সৈতে এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ সম্পৰ্ক থাকে। সমাজৰ বিভিন্ন সমস্যা আৰু সংকটৰ মুহূৰ্তত ছাত্ৰ-শিক্ষকৰ এই ভূমিক অতি আৱশ্যকীয় হৈ পৰে। তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষক-ছাত্ৰী সময়ে সময়ে তেনে দায়িত্ববোধৰ পৰিচয় দি আহিছে। এনেবোৰ দায়বদ্ধতাৰ কাৰণে এই শিক্ষানুষ্ঠানটিয়ে অসমৰ এই উজনিখনত বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰি আহিছে। আশা কৰো বৰ্তমানৰ ভোগ সৰ্বস্ববাদৰ যুগত সচেতন সমাজ-চেতনাৰ একে ধাৰা শক্তিশালী ৰূপে প্ৰবাহিত হৈ থাকিব।

সোণালী জয়ন্তী নাইবা এনেধৰণৰ সমাৰোহ উদ্যাপনে পূৰ্বৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, শিক্ষক-কৰ্মচাৰী তথা শুভাকাংক্ষী ৰাইজক অনুষ্ঠানটো একোটাৰ ওচৰ চপাই আনে আৰু আত্মীয়তাৰ পৰিবেশ একোটা গঢ়ি তোলে। অসমৰ প্ৰায় সকলোবোৰ পুৰণি শিক্ষানুষ্ঠান গঢ়ি উঠিছে ৰাইজৰ অকুণ্ঠ সহায়-সহযোগ আৰু দান-বৰঙণিৰে। কালক্ৰমত অনুষ্ঠানবোৰ চৰকাৰৰ সাহায্যপ্ৰাপ্ত অৱস্থালৈ উন্নীত হৈ বিকাশ লাভ কৰিছে কিন্তু ইয়াৰ লগে লগে অনুষ্ঠানসমূহ ৰাইজৰ পৰা কিছু আঁতৰি যাবলৈ বাধ্য হৈছে। কিন্তু একোখন শিক্ষানুষ্ঠানৰ কৰ্তৃপক্ষৰ সততে এটা প্ৰয়াস থকা উচিত যাতে অনুষ্ঠানটিৰ জন্মলগ্নৰে পৰা সকলো প্ৰকাৰে জড়িত লোকসকলক মাজে সময়ে নিজৰ মাজলৈ মাতি কিনি মত-বিনিময় কৰিব পৰা যায়।

সোণালী জয়ন্তীৰ সকলো কাৰ্যসূচী সফলতাৰে ৰূপায়ণ কৰিবলৈ কাৰণে অশেষ কষ্ট স্বীকাৰ কৰা সদৌটিলৈকে মই উদ্যাপন সমিতিৰ হৈ সন্মত কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলো।

ডাঃ নৰেশ্বৰ দত্ত
সভাপতি

সোণালী জয়ন্তী উদ্যাপন সমিতি
তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়, ২০০৫-২০০৬
তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

Editorial...

"I would heartily welcome
the union of
East and West
provided it is not
based on brutal force"
- M.K.Gandhi



In the era of globalization, education in Indian scenario is at the crossroads. Concept of education has changed dramatically over past a decade even as we are yet to fix as whose Constitutional stick policy adopted by the National Knowledge Commission and the Ministry of Human Resource Development (HRD) over Model Right to Education Bill was of any indication, let alone of Higher Education. Had our great educators like Radhakrishnan, Gandhi, Vivekananda, Tagore been alive today, they would not have let corporate minded bureaucrats to handle a subject like Education.

It is irony that Education is now branded as most profitable commodity and purchasable item with minimum risk factors in market, where responsibility (no accountability) of providing education are shouldered by the institutions having state-of-art buildings in which quality of education imparted is never being questioned (at least by gullible parents and guardians).

We acquired globalization faster than Western countries did, the latter took several decades before getting acclimatized (few European countries are now giving serious thought to pull out from EU) that resulted a serious generation gap. While majority of our parents pumping cash - upper Assam from natural resources and lower Assam from Government sources (the banks too joined the bands), to fulfill the demands and prospects of the their wards, the Assam has turned out to be the biggest market for Pune, Bangalore investors. The westernized concept "Earn while Study" added salt to the career of many of our students and left far reaching consequences than expected as they jumped into the system without visualising its ill effect.

It is high time, we should get a true statistics of the students who had sailed outside for higher education during past a decade. To my knowledge a sizeable number of students who were once aspirants for IAS(after passing HS examination) had landed up in corporate sectors either engaged in BPO/ Call Centre or duped by fraud/unrecognized universities/institutions (some even claim to have affiliation of foreign universities) having franchise offices spread all over the country under the 'impact' of globalization. It is indeed a great resource loss to Assam. I would rather advice parents and guardians to surf UGC / NIC website for recognized institutes before being lured by much hyped media and website advertisement for spot admission in hotels.

In an undergraduate college like Tinsukia College where enrolment is declining(scenario prevails all over Assam) due to exodus of students, retention of students rather providing service to their present needs, is the greatest challenge. The college is to equip in such a way so that it fulfills the need and aspiration of all section of the society (both urban and rural).

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

The policy makers dealing with sensitive issue like Education must awake. The institutions of Higher Education should be allowed to be administered by a team of educationists. The impediments faced by the colleges in introducing new courses must be resolved by the key players of the State Government who play a pivotal role in creation of posts, appointment of teachers etc.

We are obliged to the Organising Committee for bestowing on us the responsibility of Souvenir job which we have accomplished with utmost sincerity and dedication to the best of efforts, though after much dilly-dallying I accepted the task of leading souvenir team knowing well that it would earn us bouquets and brickbats later. Understandably having failed to achieve desired expectation of all, given the vast number of alumni, well-wishers and other stake holders, we regret for those whom we have missed unwittingly many of them are well established in India and abroad, notwithstanding our efforts to contact them by all means.

We record our deep sense of gratitude to all contributors. We are greatly indebted to families of founder members of the Institution and Mr Dipak Bora, Mr Pradeep Baruah and Mr Sankar Sen Gupta and Mr Mrinal Dutta who provided us prized photographs of bygone years. I owe a special word of thanks to my Editorial team for support and scrutiny and correction of manuscripts. We admire Mr Tridib Dutta (Titu) an acclaimed artist and also an alumnus who took extra moments to art and design the cover page.

Finally, the support of Mr Sajjan Bhajanka a philanthropic alumnus and Managing Director of Century Plywood, in bringing out this souvenir is *inestimable* and our debt to him is beyond reckoning. Let wisdom and aspiration of founder visionaries prevail in broadening in our beloved institution in years to come.

Rishi

(Dr Rishi Das)
Editor

Content.....

Page No.

Content & Writer

i.....	সকলোৰে সপোনৰ তিনিচুকীয়া কলেজখন : ড° ভুবন গগৈ
ii.....	সোণালী জয়ন্তী উদ্‌যাপন সমিতিৰ সভাপতিৰ একাষাৰ
iii.....	Editorial
1.....	Emergence of a Temple of Learning - Some Reminiscence : Dr. Sukhen Chakravorty
Contribution from Guests :	
4.....	The Indian Media and National Problems : D.N. Bezbaruah
8.....	Dangers to Education : Dr. Hiren Gohain
10.....	The Wonders of Quantum World : Dr. Amarjyoti Choudhury
13.....	Women's Studies and its place in higher education : Dr. Aparna Mahanta
17.....	Superstition, Astrology and Astronomy : U.N. Deka
19.....	অসমৰ উচ্চ শিক্ষা সম্পৰ্কে দুআষাৰ : ড° কুলেন্দু পাঠক
21.....	বিংশ শতাব্দীৰ অসমীয়া সাহিত্য-এটা শতাব্দীৰ অসমীয়া অভিধান : ড° বসন্ত কুমাৰ গোস্বামী
28.....	কবিতা, আধুনিকতা আৰু অসম : ড° কৰবী ডেকা হাজৰিকা
31.....	তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চা: এক পৰিচয়মূলক আলোচনা : সুশীল কুমাৰ গগৈ
37.....	ভাৰতীয় নাট্য-পৰম্পৰাত নাৰীৰ স্থান : হৰেন্দ্ৰ নাথ বৰঠাকুৰ
41.....	সমাজৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশত শিক্ষাৰ প্ৰভাৱ : উদয়াদিত্য ভৰালী
44.....	বিপিনচন্দ পাল ও তাঁৰ জাতীয় শিক্ষানীতি : আবুল হোসেন মজুমদাৰ
47.....	সংস্কৃতিৰ সঙ্কট : ড° চণ্ডী শেঠ
49.....	আধুনিক জীৱবিজ্ঞানঃ এক চমু পৰ্যালোচনা : অলক কুমাৰ বুঢ়াগোহাঁই
51.....	অসমিয়া और हिन्दी लोक गीतो में प्रवहमान समान भावधारा : प्रो. (डॉ०) जगमल सिंह
55.....	विष्णु-उपसना का 'सुरि' पन्थ : प्रो. डॉ कृष्णलाराण प्रसाद
Contribution from Alumni :	
59.....	Understanding the Post Human : Dr. R.S. Sharmah
62.....	Intimations of Infinity : Dr. Bijoy H. Baruah
66.....	Life in the Light of Death : Sibnath Sarma
68.....	Biotechnology : an emerging field with promises and opportunities : Dharmandra Siakia
73.....	A Step towards Sustainable Environment : Dr. Sanjay K. Gupta
76.....	Mor Aair Maram Aru Bedona : Dr. D.J. Roy
77.....	অৰ্ঘ্য-সোণালী জয়ন্তীৰ : কৰুণা কান্ত শৰ্মা
78.....	জাতীয় পথ নাটক দিবস পালনৰ প্ৰেৰণা আমৰা পেলাম কোথায় ও কিভাবে : অশোক কৰ্মকাৰ
80.....	ডাক : ভানু ভূষণ দাস
81.....	বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্ৰম আৰু ইয়াৰ প্ৰাসংগিকতা : ড° দেৱ বৰা
83.....	স্মৃতিভ্ৰংশ : নৱনীতা গগৈ

87.....	সাম্প্রতিক অসমীয়া নাটকৰ ধাৰা : প্রশান্ত শৰ্মা
91.....	Purines and their effect in human health : Ispita Devi
95.....	পুৰনো সেই দিনেৰ কথা : নমিতা দে সরকার
96.....	তিনসুকীয়া কলেজৰ প্ৰতিষ্ঠাতা অধ্যক্ষ শিক্ষাবিদ উমা প্ৰসন্ন দেৱ সান্নিধ্যে : শংকৰ সেনগুপ্ত
98.....	তিনসুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠা : সেদিন আমাৰ মতো অনেকৰ জীৱনেৰ ফিৰিয়ে দিয়েছিল : বিনয় চক্ৰৱৰ্তী
100.....	অতীতক সুঁৱৰি : জিতেন শৰ্মা
101.....	ধন্যবাদ সকলোকে : অৰুণ কুমাৰ দাস
102.....	Mission frindship and contribution of Tinsukia College in my life : Kanchan Lama
105.....	মোৰ সোঁৱৰণত তাহানিৰ তিনিচুকীয়া কলেজখন : বীণা কাকতী
106.....	স্মৃতিয়ে ঢুকি পোৱা কৈশোৰৰ অনুভূতিপূৰ্ণ শিক্ষানুষ্ঠান-তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় : প্ৰদীপ কুমাৰ বৰুৱা
111.....	তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠাপক অধ্যক্ষ স্বৰ্গীয় উমা প্ৰসন্ন দে : সুনীল গোহাঁই
113.....	মোৰ নষ্টালজিয়াত তিনিচুকীয়া কলেজ : দ্ৰোণ চাৰিঙ্গীয়া ফুকন
118.....	My days at Tinsukia College : Dibya Jyoti Baruah
121.....	এৰি অহা দিনৰ স্মৃতি : মৃণাল দত্ত
123.....	Journey - It has just begun : SreeRam Agarwal
124.....	পুৰোনো সেই দিনেৰ কথা : স্বত্বিসাধন চক্ৰৱৰ্তী
125.....	স্মৃশা : পাৰ্থ প্ৰতিম শৰ্মা
Contribution from Former & Present Faculty Members :	
127.....	Higher Education Scenario in Assam : Some stray thoughts : Madan M. Sarma
130.....	A Grammar of the Tai Language : Dr. Nomal Chandra Gogoi
136.....	বিশ্বায়নৰ কবলত আমাৰ সমাজ অক সংস্কৃতি : ড° জ্যোতি প্ৰসাদ চলিহা
139.....	Thoughts in Restrospect/Down the memory Lane : B.N. Ganguli
140.....	Sarvodaya and its Relevance in the Present Society : Dr. (Mrs.) Bondona Puzari
142.....	তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষক সমাজৰ সামাজিক তথা গণতান্ত্ৰিক ভূমিকা : সুখমল ভূঞা
146.....	উত্তৰ আধুনিকতাৰ শিকড়ৰ সন্ধানত : অঞ্জনা গোস্বামী
150.....	মানব মন এবং কিছু অসম্পূৰ্ণ ইউৰোপীয় সাহিত্য : অঞ্জনা গোস্বামী
155.....	বৌদ্ধিক বিকাশত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষকৰ অৱদান : অঞ্জনা গোস্বামী
158.....	Corporatisation of Higher Education : Ranjit Singh
160.....	খেলা-ধূলাত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় : ড° অচ্যুত কুমাৰ বৰঠাকুৰ
163.....	My Experiences - Some Tit-Bits : Dr. Rishi Das
Contribution from Present Students :	
165.....	মায়ামৰা সমাজ-সংস্কৃতিৰ বেঙনি : ভৈৰৱ গোস্বামী
173.....	জৈৱী জনজীৱনৰ টুকুৰা ছবি : মালৱিকা দেউৰা
175.....	Momentary Lapse of Reason : Rajarshi Das
178.....	মৰাণ জনগোষ্ঠীৰ ৰাতিবিহুৰ পৰম্পৰা : বিধান গগৈ
180.....	Sangken- The festival of water : Nang Senuon Thoumou
184.....	A Glance through the Galaxy of Tinsukia College

Emergence of A Temple of Learning – Some Reminiscence

Dr. Sukhen Chakravorty
Ex-principal, Tinsukia College

TINSUKIA, a small township in the easternmost part of the country, became a commercial hub, after the discovery of tea, coal and oil and the subsequent construction of railway line. Fortune seekers from the different parts of the country thronged to Tinsukia and the small township subsequently grew to become a cosmopolitan place, where one can meet people virtually from any state of India.

Fortunately, the early settlers of Tinsukia did not ignore cultural activities and education was their prime agenda. At the very outset, I begin paying homage to those great souls whose sacrifice and activities could give the opportunities to the future generation to dispel the darkness of ignorance and enter the world of knowledge and bliss. Any error or omission in this direction is highly regretted. In fact, the pioneer in the establishment of a centre of higher education was Late B. K. Saraswatiji. He was an educationist, a social reformer, a celebrated philanthropist with an extremely sensitive mind together with a profound sense of social commitment. It was through his untiring efforts, an organization "Social Welfare Education Board" came into existence to work for the development of higher education in Tinsukia. The Board under the able leadership of its secretary B. K. Saraswatiji first mooted the idea of laying the foundation of an institution of higher learning in the remote district of our country. A proposal was forwarded for the feasibility of starting a private college at Tinsukia. An adhoc committee was soon formed under the chairmanship of Sri Baleswar Prasad Gupta who was given full authority and power to give a concrete shape to the idea. The first meeting of the Adhoc Committee was held on 9th May, 1956 under the presidentship of Sri Baleswar Pd. Gupta in which the following members were present :

1. Sri Baleswar Pd. Gupta, President
2. Sri Nayan Gogoi, Member

3. Sri Radha Krishna Khemka, Member
4. Sri S. G. Hom Choudhury, Member
5. Sri J. K. Bhattacharyya, Member
6. Sri B. K. Saraswatiji, Secretary

The Adhoc Committee meeting proposed to convene a Public Meeting on 20th May, 1956 in the Hindi English High School premises. Accordingly, a public meeting was held under the chairmanship of Sri M. Sultan, the then Deputy Commissioner of Lakhimpur District. More than five hundred people attended the meeting and unanimously resolved to open an Intermediate Arts College at Tinsukia from the academic session of 1956. An organizing committee was also formed in that meeting with the following notable persons :

- 1) Sri M. Sultan, D.C., Lakhimpur District, Chief Patron
- 2) Sri Someswar Baruah, Patron
- 3) Sri Dumka Prasad Bagaria, Patron
- 4) Sri Durga Dutt Lohia, Patron
- 5) Sri Lakhi Prasad Dutta, Advisor
- 6) Sri Jadu Nath Bhuyan, President
- 7) Sri S. C. Hom Choudhury, Vice President
- 8) Sri B. K. Saraswat, Secretary
- 9) Sri Saifuddin Ahmed, Jt. Secretary

Member of the Committee were

- 1) Sri Anath Bandhu Bose
- 2) Sri R. C. Agarwal
- 3) Sri R. K. Khemka
- 4) Sri Upendra Nath Dutta
- 5) Sri Jatra Nath Baruah
- 6) Sri Paramananda Gogoi
- 7) Sri Hari Har Choudhury
- 8) Dr. Hari Binode Sen
- 9) Sri Bhadra Kanta Gogoi
- 10) Sri Nanda Lal Agarwal
- 11) Sri Baleswar Pd. Gupta
- 12) Sri Biswanath Tiwari

- 13) Sri Upendra Nath Santan
- 14) Sri Nawab Singh Raghubangshi
- 15) Sri M. N. Raha
- 16) Sri Khusiram Rasiwasia

The first meeting of the organizing committee was held on 26th May, 1956 in the premises of Hindi English High School. There was spontaneous positive response from all quarters. The Government of Assam also came forward with a firm commitment of allotting 15 Bighas of land for this ambitious project. The action of the then Govt. had aroused popular enthusiasm to such an extent that on the very day of the inaugural ceremony of the college held on 19th August, 1956, the leading citizens of the town voluntarily contributed Rupees Thirty Six Thousand – what a huge sum during those days, judging the contemporary standard. This, in fact, initiated and indicted a great zeal and aspiration to go ahead with the project in a more determined way.

Then came the D-day. First September, 1956 is the red letter day in the annals of Tinsukia College. This was the day when rolls were called for the first time and the classes were held in the classroom of Senairam High School. This history was created in Tinsukia. The first batch of teaching staff comprised of

- 1) Sri Uma Prasanna Dey, Principal
- 2) Mrs. Swarnalata Gogoi, Lecturer
- 3) Sri Debabrata Ghose, Lecturer
- 4) Sri B.K. Saraswat, Lecturer

The College had the following subjects as per curriculum of Gauhati University :

Compulsory subjects : English, M.I.L. (Assamese, Hindi, Bengali)

Elective Subjects : Logic, History, Civics and Economics, Geography.

The Commerce section was opened in 1957. In the very next year, i.e., in 1958 the college was upgraded to the DEGREE LEVEL. In 1961, the college building construction was partially completed in the present site and only then the college was shifted from Senairam High School to this present site. In 1964, Science faculty was added to make Tinsukia College a three faculty full fledged college.

Now, Tinsukia College is the oldest centre of higher education in the district and one of the premier institutes imparting higher education in three streams in Upper Assam. The establishment of the college marked a milestone in the field of education in Tinsukia and its neighbouring areas fulfilling the long cherished dream of the people. This co-educational institution also provided facilities for the spread of higher education

amongst the women aspirants as well as to maintain a continuous process of positive interaction among all concerned. Initially the college started running on public contributions and generous donation from philanthropists. Later on, it was accorded the status of "deficit grant-in-aid" college by the Government of Assam in 1962. In the process, the Govt. started exercising the control over the entire functioning of the college. To administer the college, the Govt. of Assam constituted an independent Governing Body headed by the nominees of the Govt. and the university. In addition, the college also started getting financial grants from the UGC under different heads. The college was brought under regulation 12B of UGC Act, which enable to get UGC plan assistance regularly for all round academic improvement and development. The UGC also had allotted vocational subject in the Commerce Department and the Computer Application as a subject in the Degree Level. Bachelor of Business Administration Course also had started from 2005 session. The principal aim and objective of this institution is to import quality and value based education and to create graduates who become employable and can develop themselves to become ideal citizens of the country maintaining the rich heritage and traditional culture of the land.

However, considering the changing scenario and job opportunities available, much remains to be done during the coming years to make this institution well equipped and more relevant to the present need. The objectives should stand as :

- a) To cater to the needs of the talented young people of the society and to transform them to become the most competent and trusted future generation for nation building.
- b) To provide and enhance the existing employment oriented courses.
- c) To impart value based education to build up the adequate frame of mind.
- d) To maintain and develop the culture and tradition of the region and to foster the sense of national integration.

Of course, there exists various ambitious plan for developmental work in the college. But the resource mobilization is a stupendous task. Generous donations from public is our need to accomplish success. The people of Tinsukia are extremely conscientious in this respect as the history reveals it. Keeping in view the challenges of the present day world, Tinsukia College is constantly showing dynamism in every sphere. With

the concerted endeavour of our teachers, students, guardians, administrators and all well wishers, I believe, a very bright future is awaiting for this Institution. But there is little room for any complacency. On this auspicious occasion of Golden Jubilee Celebration, let us pledge that we would leave no stone unturned and gear to achieve the heights of growth and development. Tinsukia College stands to fulfil the long cherished dreams of its mentors and of the whole region. Let our students, trained in hitherto lesser known areas of expertise and skill, can face the challenges of a holistic living amidst their ever expanding markets of employment.

Long live our hopes and aspirations and long live our great institution!

Editor Adds :

The 1st Organising Committee in its 2nd meeting co-opted two members namely Mr. M.N. Raha and Mr. M.R. Thomas, S.D.C. Tinsukia. The proceeding book revealed that the classes were resumed with four teachers (including Principal) while Mrs Swarnalata Gogoi (late) as full time teacher in Philosophy and two part time teachers - Mr. B.K. Saraswat (late) and Mr. S.C. Hom Chowdhury (late). The office was managed

by a lone office assistant Badan Ch. Bordoloi and a Chowkider Padam Bahadur.

The admission fee was fixed at Rs. 29.00 while the monthly tuition fee was Rs. 10.00. The salary of the Principal was fixed at Rs. 250.00 plus Rs. 50.00 as allowances.

I feel that report will be inconclusive unless I mention about the auditorium, the biggest college auditorium in upper Assam and perhaps in Assam with sitting capacity of more than 400. Way back in late seventies few ex-students mooted the idea of having an auditorium. They selflessly executed the project and completed almost 60% of the auditorium. In this auspicious Golden Jubilee occasion we fondly remember them with gratitude. However, the auditorium is yet to take its final shape, though Principal Amrit Bhattacharyya during his brief tenure completed another 20%.

Meanwhile the Alumni took another novel venture - construction of Library building, nothing progress much other than laying of foundation stone, we are confident the alumni would able to complete the project in next couple of years.

Rishi Das



You can teach a student a lesson for a day; but if you can teach him to learn by creating curiosity, he will continue the learning as long as he lives. - Clay P. Bedford

Real growth of a country was in the hearts, minds, bodies and souls of young men and women of the country. - C V Raman

The Indian Media and National Problems

D. N. Bezboruah

Former Editor of *The Sentinel* &
Former President of Editors' Guild of India

The Indian media has been unduly obsessed with what it chooses to regard as major problems of survival, when, in fact, many of these problems are imaginary. However, casual generalizations are always risky, and it will therefore be my endeavour to restrict myself mainly to the print media for two reasons. One is that despite my long association with the radio as a medium since 1956, my familiarity with television is too limited for me to hazard any worthwhile observations about the electronic media as a whole. However, my close association with the print media for over two decades has helped me to arrive at certain perceptions that may not be widely shared. The other reason for confining myself to the print media is that it is the print media that seems to be unduly paranoid about its future with the emergence and popularity of television. This is a problem of its own making (like many others) that I also propose to dwell on.

Those who are needlessly panicky about the future of the print media in India would do well to look at the progress that Indian newspapers have charted since the advent of colour television in the country. Colour television came to India in a big way with the Delhi Asian Games of 1982. Contrary to expectations, it is since the advent of colour television that the number and circulation of periodicals have really gone through the roof. Anyone can get hold of the latest statistics, but the trends should suffice for our present needs. In the year 1939-40, the number of publications registered with the then Indian and Eastern Newspaper Society (IENS) was just 14. This number increased to 132 in 1969-70 and then to 356 in 1963-64. By 1987-88 it went up to 477. But on March 31, 2005 there were 60,413 periodicals registered with the Registrar of Newspapers for India (RNI) with a total circulation of 156.7 million. True, some of these periodicals are registered merely to enable publishers to secure newsprint allotments. That is why the number of periodicals registered with the Indian Newspaper Society (INS) is much less. But very significantly, it was only after the advent of colour

television that the growth curve of newspapers took a steep upward climb. Of the 693 periodicals registered with the INS in the year 2000-2001, 398 were dailies, 106 weeklies, 41 fortnightlies, 129 monthlies and 19 others. While Hindi periodicals accounted for 211 and English for 179, the number of publications in other Indian languages also registered a significant increase. In 2000-2001 there were about 55 Marathi publications, 30 in Gujarati, 29 in Malayalam, 28 in Bengali, 27 in Urdu, 16 in Assamese and 13 in Oriya. Compared to the figures of 1969-70, these increases are remarkable for languages like Assamese and Oriya. During the last five years, this growth has been even more spectacular.

If the growth in the number of publications has been sensational in the years after the advent of colour television, the increase in circulation of periodicals has been even more so. By 2000-2001, the total circulation of the 693 periodicals registered with the INS was 50,735,721. Today, this figure has crossed 156 million (according to the RNI). There is something else that one needs to take note of. It is that in 1982 there was not a single daily newspaper in the country with a circulation of over a million. Perhaps the only periodical with a circulation exceeding one million was the weekly magazine of *Malayala Manorama* with a circulation of nearly 1.3 million. Today there are at least eight daily newspapers (probably more) with circulations exceeding a million.

According to some estimates, there are more than 100 million TV sets, 80 million land-line telephones, 30 million cell phones and about 10 million computers. More than 30 per cent of India's one billion people belong to the 20 to 35 years age group. Almost five per cent of them were born after 1985. This means they have grown up with the technological changes taking place in the country, and modern technology has become a way of life with them. Even so, newspapers continue to have a pre-eminent position in the country and will continue to do so for many more decades for reasons I shall dwell upon.

Those who have looked at this scenario of unprecedented growth of newspapers and other periodicals in our country a little more closely, cannot help wondering why publishers of newspapers and other periodicals need to worry about their future. The proof of the pudding is already in the eating. If anything, there is every reason to expect that this trend will continue – despite the fact that many observers talk about newspaper circulation figures having reached a plateau. For many of us the plateau is nowhere in sight, though we have noticed that many smaller newspapers with lower circulations are not doing so well because advertisements are drying up while the cost of production is increasing. This is an issue that needs to be examined a little more closely in the interests of newspaper publishers and readers alike. But the point that needs to be made is that this phenomenal increase in newspapers and newspaper readership is nothing to be surprised at. After all, India has been increasing its population at the rate of about 23 million a year. In other words, the nation has been adding more than one Australia to its population every year. Out of this number, at least 65 per cent is going to be literate some day. This means an increase in the literate population of the country by 13.65 million every year even if the literacy rate remains static. But there is also a steady increase in the literacy rate of the country. Hence the annual increase in the literate population of the country would be of the order of 15 million. This is what should explain how the number of newspaper buyers has increased from 22 per thousand to about 156 per thousand in a matter of 30 years or so. This is not a development to be sneezed at. And yet, even the psychological explanation for this phenomenon is so utterly simple that one cannot help wondering at the fear psychosis among newspaper publishers about the future of newspapers. It is normal for anyone acquiring a new skill to seize every opportunity of trying out the newfound skill. Literacy too is a skill. Hence, as soon as someone learns to read, there is a natural desire to put the skill to use. Obviously neo-literates are not likely to buy books to try out their newfound skill. They are going to start with newspapers, move on to magazines and then graduate to books.

However, a massive increase in the literate population every year is not the only reason for the startling increase in the number of buyers of periodicals from 22 to 156 per thousand in a matter of about 30 years. The other important reason for this is that the per capita income of people in the country has also

increased substantially. This may not be so readily apparent from official figures. However, everyone knows about the size of the black, parallel economy. The implication of this is that our per capita income is really much higher than it is made out to be in official statistics. As such, the fear that the growth of the electronic media will be at the cost of the print media is an unfounded fear and will remain so until we manage to control our galloping population growth rate.

However, there are certain problems that the bigger metropolitan newspapers (mainly the English ones) have created for themselves. One is the myth that they are "national newspapers". They are nothing of the sort. They are just metropolitan dailies with fantastic advantages of huge concentrated populations of educated readers, huge populations of wealthy consumers that manufacturers are dying to woo, a profusion of advertisements designed to rope in these consumers, a ready-made technological infrastructure and an abundance of skilled workers and journalists to keep such newspapers going. When one looks at the advertisement revenues of these metropolitan dailies, one is inclined to accept a jocular remark made some time ago about a leading English metropolitan daily. The remark was that the publishers could afford to pin a five-rupee note with each copy of the paper and still make a profit. In the beginning, I was inclined to treat this remark as an exaggeration, but today I am inclined to believe it for reasons that I shall come to by and by.

But how does calling themselves "national dailies" create problems for such metropolitan dailies? In the first place, they are presuming to be what they are not. How are they "national"? In terms of size and circulation? In that case this distinction should have gone first of all to *Malayala Manorama* that was the largest circulated daily in India for many years until *The Times of India* overtook it. It was neither an English daily nor a metropolitan one. It did not call itself a national daily, and did not need to. It was far more national in character than most of the metropolitan English dailies, and carried more news about rural India than the English dailies. The metropolitan English dailies generally give the impression that they regard Delhi to be India. They think that India's border in the East ends with Kolkata. The Northeast has begun to exist for them only recently after some of them started special editions for the region. If they are really national newspapers, why did not a single one of them try to find out the nature and level of discrimination carried out against Assam with the passage of the IM(DT) Act in Parliament in 1983?

Has any so-called national daily bothered to find out the extent of demographic and socio-economic damage a perverse immigration law (meant only for Asom) did in 22 years. Has any of the so-called national dailies taken up the other discrimination against the north-eastern States that impels the Centre to have Draconian laws like the Armed Forces (Special Powers) Act and the Disturbed Areas Act, when there are many other mainland States with militancy and the Naxalite menace that have not been brought under such Draconian laws. For a metropolitan daily to presume that it is a 'national' daily is to presume the responsibility of looking after the entire nation – a responsibility that it is incapable of discharging. That apart, when a newspaper calls itself a national daily, it proclaims by implication that newspapers not published from metropolitan cities are less concerned about the nation as a whole or about rural India where the soul of our country is. The question that naturally arises is: are daily newspapers that are English and not published from metropolitan cities 'unnational' or anti-national? This is a problem of false pretences they have created for themselves.

The other problem that metropolitan English dailies have created for themselves and for other newspapers is to demand and eventually secure foreign direct investment (FDI) for the print media as well. After years of a wholesome decision not to permit FDI in newspapers and periodicals, there has been a volte-face by the Union Government on this vital issue. The kind of sophistry used to justify FDI for the print media was that the media was no more than a commodity, and if FDI was acceptable for the electronic media, there was no reason why it should not be permitted for the print media as well. This is the typical argument much in favour in our polity – that two wrongs make a right. This is the kind of argument that capitalizes on a bad precedent in order to extend and perpetuate it. Permitting the entry of the electronic media into India was bad enough. But then it is often difficult to keep airwaves out. However, the print media involves machinery and equipment that are not comparable to mere air or ether waves. But that is not all. The print media deals with text that is of a durable nature as compared to the ephemeral images of the electronic media. What appears in the print media can be re-read, reproduced, analysed and discussed. This does not happen quite as easily without a studio of sorts in respect of the electronic media. But that apart, once there is FDI in the print media, the foreign investor can

get an Indian newspaper to print virtually anything he wants. Knowing the typical mentality of Indians kowtowing before foreigners, it stands to reason that a foreign investor would not need even 25 per cent equity to force his will on the Indian collaborator. And what about the FDI extending to Indian language newspapers and liquidating smaller regional papers in a very unequal and unethical competition? The foreign investor will be here to make money. He would have no time whatsoever to pick any bones about a bigger newspaper wiping out smaller ones. All that he would need is an Indian partner willing to do this. And there is no dearth of such 'cooperative' Indians.

There is a new culture in newspaper publishing in the metropolitan world. It is the culture of having a chief editor who is also CEO of the newspaper. The advertisement, circulation and finance department heads also have to report to him. As a result, the editor has little time for editorial functions. One of the difficult tasks expected of him is that he should be able to keep advertisement revenues unaffected with his personal influence even if the circulation has come down very sharply. If he is able to achieve this difficult task, he actually cuts costs for the publishers who manage to keep the same advertisement revenue even though they have a much lower print run. The rewards for such miracles are naturally very hefty, and that is precisely why one learns of astronomical salaries for editors-in-chief that have gone through the roof. Whether such arrangements make for the best kind of journalism or newspaper publishing is indeed a very debatable point.

Finally it is what the fraternity of journalists is doing to the media that is of the greatest concern. Journalists have as yet failed to evolve a code of conduct for themselves, which means that they are indirectly asking for an agency of the government like the Press Council of India to come out with a code of conduct that they would be expected to follow. How much more dignified it would have been for journalists to come up with their own code of conduct, that they agree to follow in letter and spirit, rather than invoking such a code from the authorities. There is no gainsaying that such a code of conduct has become indispensable because of what we have done to the media and to our own calling. We have arrived at a stage where in many cases staff reporters dictate to organizations arranging press meets, what the level and style of hospitality and gifts shall be! We have also arrived at a stage when senior journalists have no qualms about not publishing news when killing a story is far more lucrative to them

personally than letting the public know what it should. Naturally such conduct leads to problems of credibility and trust. But these are really problems of our own creation. And that is the real tragedy of the media in the ultimate analysis – especially in a country where we have had the tradition of seeing journalism as a mission during our freedom struggle.

I am honoured and delighted at having been requested to share some of my thoughts with the faculty and students of Tinsukia College on the occasion of its golden jubilee. I take this opportunity of greeting and

congratulating everyone in Tinsukia College on this happy occasion. I hope many students of the college will take to journalism as a profession because it is such an interesting and challenging vocation. And if one does well, it is also a lucrative profession today. I only hope my young friends will take to journalism mainly because it is such a fine profession through which to serve the nation. If one were to think only of the money that journalism offers today, I would suggest that it might be better just to sell rice. There is much more money here if the scale is big enough. □

Do what you can, with what you have, where you are – Theodore Roosevelt

Abstract truth may belong to science and metaphysics, but the world of reality belongs to art – R.N. Tagore

Economics and peace is directly linked, unrest in many parts of the world is linked to economics – Mohammad Yunus

If there is anything that a man can do well, I say let him do it. Give him a chance – Abraham Lincoln

DANGERS TO EDUCATION

Dr. Hiren Gohain

Former Professor of English &
Dean of Arts Faculty, Gauhati University

Very few of our people's representatives care to think about and discuss education in the bodies where they sit. There are scores of committees on different aspects of national life elected in such bodies, but I am yet to hear of a permanent parliamentary committee on education. Most of the important decisions are taken by members of the executive and bureaucrats outside public scrutiny. Only when there is a crying scandal in some university or college, or serious anomalies in examination results, the legislators burst into a chorus of indignation and outrage. Education, which is supposed to help sustain the mental qualities of a society, has a low priority in the consideration of people who are mostly interested in concrete things like money, exercise of power, favours and punishments. Ruling parties are more interested in setting the C.B.I. and Vigilance Commissions and Enforcement agencies against their political opponents than in removing the ill that plague our society. So how can we expect our education to thrive. A truly educated man need not be told that education is not just a matter of preparing a handful of youths to pounce on extremely well-paid jobs, leaving the rest to find for themselves.

That is inevitable in a democratic society of largely illiterate and politically unconscious people who cannot see far ahead into the future or understand the evils of society which they feel. The danger is that against such a background the people who rule have the power to shape society after a pattern that will serve their narrow ends rather than the larger goals of the entire society. Indeed they are shaping our society in such a way as to subvert the higher goals of a mature and progressive democratic society.

At very high or high level the government decides the agenda and plans of education. Educationists are told from above about such objectives and plans and they prepare them accordingly. Independent-minded educationists are of times put on those committees, but their opinions are over-ruled by majority-vote. The Education Commissions (like the sound Kothari Commission of 1964) recommend ideal objectives and programmes, which are then pruned by politicians in the light of their own convenience. Thus the autonomy recommended by them is subverted, and the search for "excellence" breeds only mediocrity. Above all teachers lose their self-respect and start abasing themselves

before politicians. We may recall with some wonder the sturdy independence of mind shown by colonial Principal F. W. Sudmersen who was boycotted for years together by the English community at Guwahati for refusing to punish an Assamese student who had stood up an insulting Englishman. Nowadays however, in spite of freedom, we are sickened by the spectacle of academics and intellectuals flattering and bowing down to politicians and bureaucrats simply because of their power.

Five and fifty years ago, a great Assamese, Jyoti Prasad Agarwala had this to say with prophetic foresight:

"Therefore I'd like to affirm that our people today, at this stage of our new civilisation and culture, must learn to honour scientists and artists. If as in our days of slavery, we keep worshipping people in positions of power, then our freedom and liberation from foreign yoke will be in doubt. If our people today fail to realise the importance of the creative powers of the nation which had so long been in a state of torpor, then it will become clear that only one our legs have been unchained, but our minds and souls still remain in chains".

These powerful people because of the weak and immature base of our democracy even today, control the sources of funds for education and research. Further even in autonomous institutions like Universities Government has a crushing weight in governing bodies and management councils. And their writ does not face any challenge from any quarter. This has enabled them to give an entirely new direction to our education policy.

What is the first priority of talented students of the country today? Courses in business administration and computer software. Brilliant students have ceased to care for subjects like Physics, Chemistry, Mathematics, Economics, History and so on. Those among them who do opt for such subjects for their innate love for them, are hard put to earn a decent livelihood once they graduate with distinction, and are often compelled to go abroad to pursue such studies. Thus fundamental research in most subjects is being concentrated in advanced and affluent countries like America and developing countries are compelled to get the benefit of such research at a heavy price. Yet most of such research is being done there by scholars and

scientists from developing countries.

The life of a nation requires for its all-round development investments in higher education including fundamental research. The USA spends 25.2%, of the total government expenditure on higher education, Germany 22.6%, Australia 29.8%, Singapore 34.8%, Canada 35.3% and India only 13.7%. If it is said that higher education in our country is reaching saturation point that is only because of a lopsided economy that has failed to make use of the country's human talent. In Germany more than 30% of the people in the age group of 18-23 years age group are in higher education. In India, in spite of the vast numbers, the proportion is only 6%.

The Government of India under all the leading political parties of the country have given a reorientation to national education which mainly serves the short-sighted greed for private profit of businessmen and industrialists. Few of them have in mind what may be called public or national interest. Hence universities are being discouraged from promoting fundamental research and asked to tie up with industrial houses for short-term technological innovations in return for financial assistance from them. Educational institutions are being converted into accessories of private business slowly and steadily.

What hope is there in such an environment that the basic problems of the country will be studied and long-term solutions will be found? What encouragement will there be for academic economists to study the reasons for underdevelopment of Assam, or the most efficient and economical use of our natural resources - when the overriding concern for them becomes meeting the demands of private enterprise? Further, fundamental questions have arisen all over the world on the very nature of development. Should not academic economists be interested in such questions? Are such questions of no interest to society?

We thus see how an unlikely combination of big business and political power is threatening the very nature of higher education and academic life. It is a worldwide trend, promoted by those who control the world economy today. But developing countries suffer the most as their talented people who are turned into underlings of high-tech business managed from abroad in total unconcern for the interest of our country. No wonder there is a diminution of respect for teacher.

There is a none-too-secret attempt to turn them into teaching machines, or there are attempts to impose on them subjects and methods without their consent and understanding. Grants are being reduced in a shortsighted and dictatorial manner. It must be said that in the last few decades teachers have themselves helped this trend. Many, though not all, have concentrated on making money, in spite of considerable pay-rise. Some are rank careerists without genuine devotion to academic values and interests of society.

The result has been a most dangerous erosion of academic autonomy and freedom of enquiry. They tell us what to teach, and we prepare syllabuses accordingly. Accountability has meant obeying half-baked instructions of ministers and bureaucrats. At a time when efforts of the pioneers in promotion of science in the country are beginning to bear fruit, scientists find honour only through proximity to politicians. Textbooks are being written for use all over the country where the most dangerous half-truths are being purveyed to unsuspecting young minds. Let us recall that in Nazi Germany the greater advances were made in development of technology but scientists agreed to help demented politicians bent on wrecking the basic values of civilised humanity. Let us not therefore deceive ourselves that academic life and much else that goes with it are safe in this country.

Independence of mind of academics and scholars and freedom of enquiry are two of the most powerful countervailing forces that can keep in check the encroachment of debased power-crazy politics into the world of learning. Teachers and students must regard it as a sacred mission to preserve those supreme academic values and maintain a critical attitude to prevailing and merely popular ideas, or prejudices of politicians.

It is important for students and teachers of colleges to acquire knowledge of the latest developments in their discipline. But it is equally important to develop an independence of mind and a critical attitude towards them. We must by and large represent the interests of our society, our people, formulated through such a free enquiry, that will help us to assess the character and worth of ideas received from abroad. But we must make efforts to generate new ideas on our own. □

Advice is drug in the market, the supply is always exceeds the demand - Josh Billings

THE WONDERS OF QUANTUM WORLD !

Dr. Amarjyoti Choudhury

Vice-Chancellor, Gauhati University

Words bring heady rush of images. For example, consider the word "Childhood"! The word itself ushers in an exciting mix of memories. A mix of fun, frolic, song and story! Of these, let us zoom on to those childhood stories. They all had a special signature. A signature of absurdities. It was in fact the height of absurdities that thrilled and regaled our childhood.

Remember the story of Hanuman? He would fly the entire stretch from the Himalayas to Srilanka all in a whiff, that too carrying a mountain as if it were a toy! And Srikrishna? He would make sixteen thousand instant copies of himself so that each of sixteen thousand gopis had her own Krishna to frolic with. Even our own Tezimola was no less. She would magically transform herself to a blooming flower in the red river Luit.

Now how would science view these stories? Certainly, **classical science** would entertain no such absurdity.

But just focus on the mysterious particles like electrons in an atom. Immediately you get mesmerized by the drama of the absurd. Try for example, to jail this tiny little particle. Make the prison as impregnable as possible. But lo and behold! It would still sneak past. The more you try to restrict, the more energetic it could turn out to be. But that does not exhaust the list of surprises. It could simultaneously be in two or multiple positions **all at the same time!** Almost like god! It could appear at thousands of miles away all at the flick of an eyelid emulating our superheroes from our own mythologies!

Think of a bigger version of universe where all such possibilities are allowed. In fact, all the probabilities of anything and everything. How about calling this bigger version of universe a multiverse? Let our universe be a slender branch of this multiverse. Yes, you are invited to conjure up such a vision. If you have done it, you are already face to face with the bizarre theory of quantum

mechanics. Have you noticed that it has in one stroke removed all the pillars of classical physics?

But why was it necessary to introduce such a weird theory? In fact, classical physics was going great guns since the arrival of Newton. He provided it with the three laws of forces and inertia. With these laws, classical physics brought order to the dynamics of everyday objects. Even the movement of stars could be done with precision. Thus if you know the past, you could predict the future. Everything was thus pre-determined. Determinism was thus a shining mark of classical physics. Further the results were true irrespective of the observer. Hence objectivity was another key feature. But in the mysterious quantum world, the reality of experiments also partly depends on the observer. So objectivity too disappeared into the thin air. A lot of these solid ground was thus suddenly removed off the feet of physicists. Obviously the question arises: why was such a changeover necessary in theoretical frame?

To appreciate the special reason, let us play with sunlight. To be specific, let it be passed through a prism. What do we observe? The prism separates light according to the number of complete vibrations it makes per second. This number of complete vibrations per second of light is called its frequency. As the frequency changes, colour also changes. So apart from certain absorption lines, we see a continuous spread of colours. This is referred to as the spectrum of light. Incidentally, the higher the frequency, more energetic is the particle of light (called photon).

Physicists like to look and analyze the spectrum of various materials. This provides them with valuable information of its inner structure and allowed energies of emission and absorption. With these aims, physicists were looking at the spectrum of a special body called blackbody. We cannot see a material body in a light tight room. This is called a blackbody. If a blackbody is

heated, it grows red-hot. If it is heated further, it turns white. Physicists at the end of nineteenth century were carefully looking at the spectrum of the blackbody. But the classical physics that was the toast of the day found itself inadequate to explain the results thus obtained. Max Planck assumed that the blackbody consisted of vibrating oscillators of atoms. He further made the bold assumption that energy is not continuous here but discrete. It was indeed a revolutionary idea that showed the time tested concept of continuum the exit door. Only with this idea of discrete exchange of energy, Planck was able to explain the blackbody spectra.

Meanwhile, a historian turned physicist Louis de Broglie noted that light normally shows wave-like properties. Yet in photoelectricity (where light ejects negatively charged electron from metals), it exhibits particle nature. So he argued that electron that shows particle properties should also at times display wave-like properties. Thus he speculated that electron should bend around obstacles which is an expression of wave like properties. Later on, it too was experimentally confirmed. So physicists tried to build a mathematical framework that also imbibed the concepts of quantum and wave particle duality. Heisenberg and Schrodinger developed alternative mathematical approaches that imaginatively caught these essences of these new concepts.

Normally in Physics, a situation is observed. Relevant data are taken. Next, a physical understanding is arrived at. Only now, a mathematical theory is built up. The idea is to fine tune the details of explanations. But in quantum mechanics, it was the other way round. Experimental observations still came first. Immediately next, one developed the mathematical equation that could fit into these results. Only now, pondering over the meaning of equation was started. In the process, they found, to their astonishment, that the meaning thus derived went against our common sense and classical understanding. Earlier classical physics could use predict with certainty the position of a particle. But the new theory allowed us to speak of position of a particle only in terms of probability. This was a glaring break away from the determinism of classical physics to a situation where god played dice. The weirdness of quantum mechanical

predictions, however are found to be dominant only at the atomic or sub-atomic scale.

To be fair, sub-atomic electrons are also similar to classical particles in many ways. They exhibit tracks on photographic emulsion just like a particle. Their properties like mass, charge, spin and magnetization can also be measured by experiments. Only when we address special questions through experiments that it begins to show its crazier side. For example, if measurement of both position and momentum is attempted simultaneously by repeating experiments that we are in for surprise. There is always certain minimum amount of uncertainty that can be associated with simultaneous measurement of position and momentum of electron. In fact, if the position of electron is measured with certainty, then the measurement of momentum has infinite uncertainty. Heisenberg encapsulated these ideas in his famous uncertainty relation.

Now the question is: what do we gain by accepting a theory with such bizarre twists? Does it explain frontiers of physics that classical physics could not? Indeed it does.

One of the major success stories is the explanation of atomic spectra.

In 1911, Rutherford opened a window on to the world of atoms by his experiments on scattering of alpha particles. He now came up with his version of the atomic structure. A massive but tiny bit of matter is at the centre of the atom. This core is later christened nucleus. It contains positively charged particles called protons and electrically neutral neutrons. Around this nucleus revolves tiny particles called electrons in certain allowed orbits. Only quantum theory approves of such allowed orbits. Whenever energy is added to atom, electrons may jump to higher allowed orbits. But soon it travels back to its original habitat-orbit. In the process, excess energy is emitted as radiation. The range of emissions from an atom constitute its spectra. We know that classical physics is a picture of continuity. But the emissions from an atom is found to be discrete. Only the equations with quantum ideas yield similar reality. Einstein himself explained the phenomenon of photoelectricity with the help of quantum theory. In fact, quantum mechanics is the basis on which all the modern theories of matter is built up. The mysteries of distant stars too need

quantum mechanical ideas for explanation.

More importantly, even the complexities of life look towards quantum mechanical explanation. Thus mutation is a process where there is change in the inheritable material in the gene. But how does it happen in DNA where codes are apparently fixed? Once again, quantum mechanics comes to the rescue. It lets out the secret that protons in DNA that form the basis of genetic coding are not localized to certain positions. Instead these are smeared out along the double helix structure of DNA. These smeared out positions of coding protons refer to different DNA codes. So this suggests that DNA is in superposition of many mutational states. Thus DNA is in a quantum multiverse. But when DNA

exchanges sufficient energy, they may come out of that multiverse to a different specific mutational state. This is how quantum mechanics explains this complexity of life.

True, quantum mechanics fetched ideas which might seem bizarre. But it is quantum theory that provided illuminating glimpses of the microworld. These glimpses have confirmed that the quantum world is a wonder-land. The understanding that we have gained enormously enriched our world view. It has also provided basic theoretical breakthroughs for many modern technologies. In the process, it has emerged as a mother of theories. Yes, it has many eccentricities. Just like the stories of our childhood. But yet, it is here to stay. At least until refined understanding leads us to newer insights!

He is always right who suspects that he makes mistakes - Spanish Proverb

A smallest fact is a window through which the infinite may be seen - Aldous Huxley

The administration of justice is the firmest pillar of Government - George Washington

A good beginning makes a good ending - English proverb

WOMEN'S STUDIES AND ITS PLACE IN HIGHER EDUCATION

Dr. Aparna Mahanta

Former Professor of English & Director Women's Studies, Dibrugarh University,

The origins of Women's Studies as an academic discipline can be traced to the emergence of the second wave of the Women's Movement that began in the United States and England in the late sixties and seventies of the 20th Century. While First Wave feminism which had begun in the Nineteenth century had struggled for women's rights this second wave of feminism attempted to understand why a century of women's rights had failed to equalize the status of men and women even in supposedly advanced countries. It was the beneficiaries of the movement for women's rights; the college educated working women who participated in this second wave movement. Many of these women were working in institutions of higher education and learning. They realized that their own academic disciplines were blind on the issue of gender inequality, as mediated by society, and attempted to utilize their knowledge and academic skills in reorienting the academic disciplines along gender lines. The formulation of concepts like "gender", "patriarchy", "sexual division of labour" and so on helped in creating a better understanding of the social processes that created and maintained inequality between the sexes. It became clear that along with other forms of discrimination shown towards women in all societies, the gender bias and women's general exclusion in the area of knowledge was an important factor for the continuing subjugation of women. Groups of women scholar both outside and within the academic institutions undertook gender oriented research on the place of women in society and attempted to disseminate the newly acquired knowledge through publication of special women's journals, publication of books, organizing of seminars, conferences and associations of women studies and by starting Women's Studies Centres and departments in Universities and colleges. All this was necessary

because the traditional academic disciplines resisted this new academic thrust as it unsettled many of the "truths" earlier taken for granted as universal and unchangeable. Women's Studies by bringing up issues of sexual inequality and the politics of power relations posed a challenge to the older disciplines entrenched in the institutions of higher learning which the male dominated academic establishment found and still find hard to accept.

In India too the development of Women's Studies in the early Eighties is linked up with the development of the women's movement. Here too it was mainly the educated working women who took the lead in creating awareness about the invisibility of women in the academic disciplines as also in society which contributed to their marginalization and victimization. The feminist activists who campaigned in the streets against rape and dowry deaths during the late seventies in cities like Bombay and Delhi turned towards mobilization of other educated but politically unaware women through research and study on women's issues. This marked the beginning of women-centered research that later came to be defined as women's studies. A point must be made clear here that women's studies does not merely mean studies about women but also includes all studies that employ a women oriented perspective. As in the West, women's studies centres like SNDT Women's University's Research Centre for Women's Studies (RCWS) were established and this along with formation of scholar activists groups like Anveshi, Hyderabad, publication of magazines like *Manushi*, the holding of Women's Studies conferences and seminars and the formation of the Indian association for Women's Studies (IAWS) in 1982 contributed to creating a base for the development of women's studies in the country. These forums provided an opportunity for scholars and feminist activists to share the same platform for a mutual sharing of

knowledge and experience which was enriching for both. Sometimes of course a single person could be both activist and scholar and sometimes one would transform from activist to scholar or vice-versa.

A solid academic base was provided for the development of women's studies in India by the publication in 1974 of the Report of the Parliamentary Committee on the Status of Women in India (CSWI) entitled *Towards Equality*. This Parliamentary Committee had been set up at the behest of the United Nations in order to prepare a status report prior to the declaration of 1975 as International Year for Women. The Chairperson of this Parliamentary committee was veteran woman legislator Smti. Phulrenu Guha and the Secretary, a political scientist, Dr. Vina Majumdar and it comprised of mainly women legislators, social workers and women scholars. Working closely with the ICSSR and other premier research institutions and researchers and using data provided by various government agencies and departments, the Report is a seminal work which has provided inputs for a generation of feminist scholars to begin their own studies. It was an eye opener to the true status of Indian women who were seen to lag behind men in all areas of education, work participation, political participation, health status and social status even twenty-five years after Independence. As Dr. Vina Majumdar, later a leading figure in women's studies was to remark; it changed the life direction of all the women who were involved with it transforming them to feminists and champions for women's rights, as for the first time in their lives they had got an opportunity to see the actual condition of Indian women.

In 1981 the Research Unit for Women's Studies of SNDT Women's University, Bombay along with Bombay University hosted a conference of women's studies scholars and activists. As the feminist movement of the time was mostly confined to metropolitan cities like Bombay, Delhi and Hyderabad, this conference brought together women scholars from smaller places by contacting social science departments of provincial Universities. For instance scholars from Gauhati University attended and these later set up a Women's Studies Centre in Gauhati University in 1989. One of the resolutions taken in this conference was to set up an Indian Association for Women's Studies (IAWS) as an umbrella organization of women's Studies. Accordingly the IAWS was set up in 1982 and to date has organized 11 conferences, the last one in 2005 being held in Dona Paula, Goa. The

IAWS will be celebrating its silver jubilee in 2007. Besides organizing conferences the IAWS publishes a regular Newsletter and other occasional publications. The conferences are held in venues all over India and are attended by hundreds of Women's Studies scholars from all over India and also delegates from South Asia. Each of the Conferences takes up a special theme which reflects on the priorities and directions of women's studies at that particular moment. The Silver Jubilee conference of the IAWS is slated to be held in Lucknow between October-December, 2007. The theme of this conference will be "Women's Knowledges : Processes and Institutions". This is fitting as in a sense the whole progress of women's studies has been the development and legitimization of women's knowledges, which includes both the developments made by women's studies in the traditional disciplines as well as the discovery and the bringing into focus of women's new and traditional knowledges.

It was also at the first conference that the idea of publishing a feminist magazine was mooted and accordingly *Manushi* began publication from New Delhi from 1982, to be followed by other feminist women's journals in English and other Indian languages. Though a popular, rather than a scholarly journal, *Manushi* has inspired many to take up feminist studies. While feminist scholars have drawn on feminist scholarship from the west which has always been the case with traditional disciplines in India, Indian feminist scholarship is also not lagging behind. Both in methodology and concepts Indian feminist scholars like Debaki Jain, Neera Desai, Maithree Krisnaraj, Bina Aggarwal have contributed to the knowledge of and understanding of Indian women in society. These scholars have worked individually and also through collective bodies like the women's studies centres and research groups like the Anveshi of Hyderabad. Another notable outcome of the emergence of Women's Studies is the proliferation of books about women. In 1929 English feminist writer, Virginia Woolf had lamented that there were so few books about women. The situation is very different now. Every reputed publisher has a Gender Studies division. New publishers devoted to publishing writings by and about women like Kali for Women have contributed to providing a platform for women writers as also for publishing of research and studies on women related issues.

Women's Studies was institutionalized as a separate academic discipline in the higher education system in the Eighties. This reflected not just the

activities of feminist scholars and activists for building up a base for women's studies but also changes in the Indian government perspectives on women's role in society and the role of the state in improving the sorry state of affairs. Since the Fifth plan (1974-79) special attention has been given in all the Five Year Plans to women's issues. The pressure of international agencies like the United Nations for the state to take an active role in ensuring gender equity expressed by International conferences on Women in Nairobi and Beijing, and the Convention on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), (1979) to which India is a signatory, has also had an impact on Indian policy makers' perspective on the gender issue. The National Policy on Education (NPW) (1986) gave special emphasis on women's education as an instrument for change in women's social status.

It is against this background that Women's Studies has finally received government patronage and found an academic niche for itself. In 1986, the University Grants Commission, then under the Chairpersonship of Smti. Madhuriben Shah, who was formerly Vice Chancellor of SNDT Women's University, started the UGC Scheme for establishment of Women's Studies Centres in Universities and Colleges. These Centres were set up to a trial basis in a few selected Universities and colleges. Guidelines were drawn up. First twenty-two centres were sanctioned, this was raised to thirty-four and ultimately it became fifty five in the X plan period. That Madhuriben Shah took a proactive role in developing women's studies is seen by the fact that when the third Conference of the IAWS was held in Punjab University in Chandigarh in 1986 she wrote to the vice-chancellors of all the Indian Universities requesting them to send delegates. Many Vice-chancellors including the then Vice-Chancellor of Dibrugarh University, Dr. Kamaleswar Bora did so. Many of those who attended that conference were introduced to Women's Studies for the first time, and they were inspired to come back and start women's studies centres in their own institutions. Among them was Prof. Jashodhara Bagchi, Professor of English of Jadavpur University. As for many others like experience changed her life's direction. She took the lead in setting up the School of Women's Studies, Jadavpur University which got UGC sanction in 1989. From Dibrugarh University Prof. Swarnalata Baruah and the present sponsored delegates and this can be traced as the origin of the Women's Studies Centre of Dibrugarh

University. Though I had earlier attended a Seminar on the Women's Movement organized in SNDT Women's University in Bombay in early 1985, it was in fact the exhilarating experience of attending the Chandigarh Conferences with hundreds of delegates from all over India that drew us to the adventure of women's studies. After Madhuriben Shah, Dr. Armaity Desai as Chairperson of the UGC has contributed to the development of the women's studies centre in the Universities and colleges under the UGC.

In the three Guidelines for Women's Studies Centres prepared by the UGC in 1986, 1998 and 2004, the scope and objectives of the women's studies centres have been clearly set out. From the beginning these included teaching, research, training, documentation and extension. Later advocacy was included. It was decided to make these Centres rather than traditional departments, in order to differentiate them from the traditional departments where the main activity was teaching and research. While research continues to be the backbone of these centres, great importance is given to training and extension work. Documentation and dissemination through publication of newsletters, journals and monographs is also an important activity. Teaching has been started in many of the Centres; the courses offered M.Phil, M.A., Diploma and certificate courses, but most of these courses remain limited, as job prospects in these courses is not clearly defined which is a drawback in the Indian system where job degree linkages are strict. Though most of the Centres are located in Universities some premier colleges, mainly women's colleges have them go. Besides the UGC approved Centres many Universities and colleges have non-UGC funded centres which are funded from student levies.

Despite the official patronage of the UGC and the enthusiasm of the women's scholars and activists the development of Women's Studies has not been smooth and easy. Though the UGC scheme is now over twenty years old, it still leads a precarious existence from plan to plan. The original expectation of UGC schemes, that is, to help with the initial funding which the institution then takes over, has not been borne out in the case of the Women's Studies Centres. Few of the State Governments are responsive enough to women's issues to give concurrence to posts in women's studies departments, nor are the Universities interested in the women's studies centres except for the UGC grant, and take no steps to regularize the posts. The Research Centre for Women's Studies of Gauhati

University was started in 1989 but is yet to get a regular teaching post with or without government concurrence. The resistance of the traditional academic disciplines to the multidisciplinary approach of Women's Studies and the gender bias of most male and even some female faculty members is still rampant. Furthermore Women's Studies scholars tend to find themselves ghettoized and shunned by their parent disciplines and many women scholars are afraid to deal with gender issues for fear of being ghettoized and excluded. There is a Women's Studies seminar circuit including the biannual IAWS conferences but the rest of the time it is academically very lonely for the Women's Studies scholars. Activities like extension work, documentation, dissemination and advocacy are considered non-academic by the academic fraternity, and equated with the earlier social work syndrome of women do-gooders. In the hierarchic academic structure the link between research and activism, implies by the notion of participatory research is not very much appreciated as the image of the scholar as being a superior creature aloof from the common masses still rules. Whereas

for the women's studies scholar participatory research is more appealing as it provides an opportunity to work for change in the status of women through direct interaction with the common women.

One way out of this bleak situation would be to take Women's Studies to the students by introducing women's studies components at the school level itself and gradually building it into the regular school and college curriculum. Only in this way can the message of women's equality be brought to the level in which most of the gender socialization takes place. However, though Women's Studies still has to struggle to gain activities of IAWS and the publication of innumerable books on women's studies (though not all of equally high standard) has ensured that the academic community today, particularly within higher education is familiar with the existence of this new branch of the academic disciplines. It is certain, that if properly applied, the methodology and perspectives pioneered by Women's Studies will bring new life and vigour to the study of the social sciences in India as it is already doing in other parts of the world. □

Civilization is a method of living, an attitude of equal respect for all men- Jane Adden

A society can be remade by changing men's hearts and minds- Dr S. Radhakrishnan

If a man loves to give advice, it is a sure sign that he himself wants it- Lord Halifax

Old wood best to burn, old wine to drink, old friend to trust, old authors to read

-Sir Francis Bacon

Superstition, Astrology and Astronomy

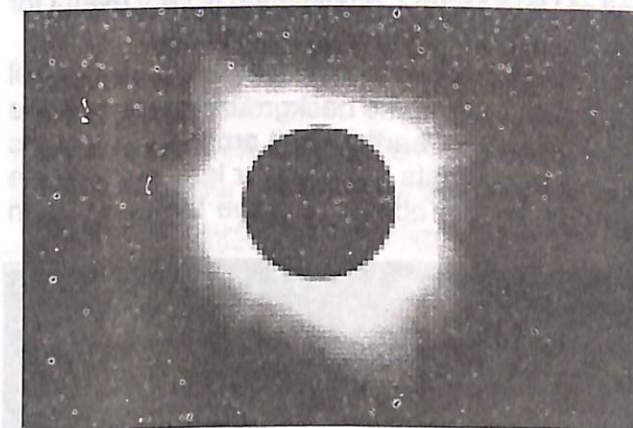
-U.N.Deka

Secretary

The Pragjyotish Amateur Astronomers' Association
C/o Planetarium, Guwahati-781001 (Assam)

"We owe a lot to the Indians, who taught us to count, without which no worthwhile scientific discovery could have been made"-Albert Einstein

This comment refers to the invention of zero '0' by Aryabhatta, an Indian. Aryabhatta also presented a mathematical system that took the earth to spin on its axis and considered the motions of the planets with respect to the sun. C.V.Raman, Ramanujam, S.Chandrasekhar etc.brought glory to India by their scientific proposition. But still, superstition in many cases has kept us at a distance from advanced world. In the year 1868, in a total solar eclipse that was visible from Indian soil, scientist from overseas country came here and discovered the element 'helium' by studying spectrum in the eclipse. Even then, our countrymen were reluctant to observe eclipse because of superstitious beliefs. It was evident when the next solar eclipse happened over Indian soil on 16th February 1980. People were asked to be indoor. There was negative publicity everywhere. Although totality path was narrow band from Dharawar in Karnataka to Puri in Orissa, where people could have observed both partial and total phases, people in other parts of the country could also have observed partial eclipse phases with proper filter. Only few people ventured to observe it. No filter is required to see or photograph a total eclipse, which is generally for a short period. Totality is the most beautiful celestial event in the sky. In the subsequent total eclipses on 24th October 1995 & on 11th August 1999 people got the taste of total solar eclipse even seeing through television. This writer got the opportunity to observe the total solar eclipse of 24th Oct.'95 & 11th Aug.'99 directly from a place near Bharatpur in Rajasthan & Bhuj in Gujarat respectively. It may also be mentioned that by studying the phenomenon of transit of Venus, the accurate distance between the Sun and earth was determined.



(Corona in total solar eclipse)

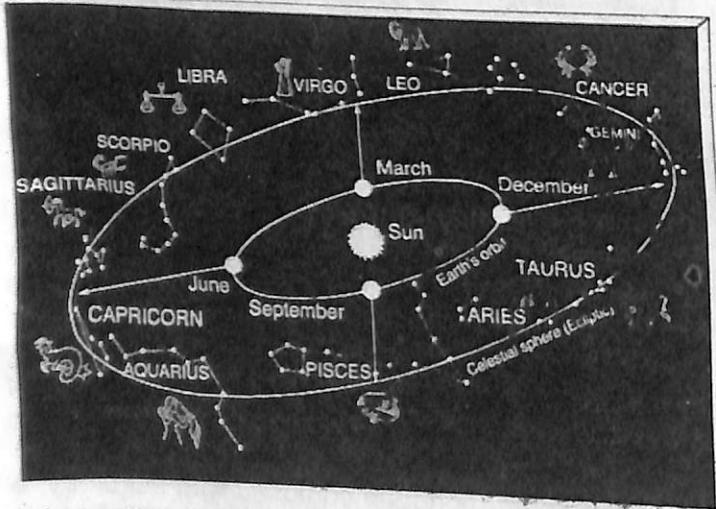
Astronomy is the study of all material aspects of the Universe. Etymologically, Astronomy means 'law of the stars.' It is a science involving the observation and explanation of events occurring in the space. It is often connected with Astrophysics and Cosmology. While astrophysics refers to study of properties of celestial objects, cosmology is the study of the origin and evolution of the Universe.

Astronomy is not be confused with astrology, a pseudoscience, which attempts to predict a person's destiny by tracking the path of astronomical objects lying at millions of kms./several light years away. This is superstition. Astronomy embraces the scientific method, while astrology, with no basis in science, does not.

Astrology is concerned with the Sun, the Moon, planets upto Saturn, few stars in the Zodiac belt and the Zodiac signs, which are nothing but constellations. Constellation is a group of stars visibly related to each other in a particular configuration. In three-dimensional space, most of the stars we see have little relation to one another; but can appear to be grouped on the imaginary plane of the night sky. Further astrology has named ascending and descending nodes i.e. two cutting points of moon's orbit and earth's orbit as 'Rahu' and 'Ketu'-non existing planets!

Humans excel at finding patterns and throughout history have grouped stars that appear close to one another into constellations. The grouping of stars into constellations is essentially arbitrary. The International Astronomical Union divided the sky in 1930 into 88 constellations with precise boundaries. These are mostly based upon the constellations of the ancient Greeks tradition, passed down through the Middle Ages. Every star lies in a constellation. The unaided human eye can detect about 6000 stars, of which half are below the horizon at any one time. Constellation is useful for navigation. For our Northern Hemisphere, the Pole Star at the tail of Ursa Minor Constellation is very useful for finding north at night if the sky remains clear.

The ecliptic, which is known as apparent annual path of the Sun against the background of stars, is the projection of plane of earth's orbit around the sun. As the orbits of the planets are more or less in the same plane defined by the ecliptic, we see the Sun, Moon



(12 traditional zodiac signs in the Zodiac Belt with ecliptic passing through it)

and Planets along or near the ecliptic. In no way planets or stars in the zodiac constellations can affect us.

Astronomy is divided into different branches. There are also theoretical and observational astronomy. Observers use a variety of means to obtain data about different phenomena, data that is then used by theorists to create and contain theories and models to explain observation and to predict new ones. Fields of study are categorised by subject usually according to region e.g. galactic astronomy or problem addressed e.g. star formation and according to means of obtaining data e.g. optical or radio astronomy.

In the early part of history, astronomy involved only observations and predictions of the motions of the objects in the sky that could be seen with the naked

eye. The ancient Greeks made many important contributions to astronomy, among them the definitions of magnitude system. Stars were found to be far away objects. However with the advent of spectroscopy, it was proved that they were similar to our own sun, but with a wide range of temperatures, masses and sizes. Now most common tool is optical telescope. A traditional division of astronomy is given by the region of electromagnetic spectrum (i.e. light) observed. These are (i) Optical Astronomy, (ii) Infrared Astronomy, (iii) Radio Astronomy and (iv) High Energy Astronomy. Optical and radio Astronomy can be done by using ground based observatories, Infrared Astronomy in high, dry places or in space; but High Energy Astronomy can be carried out only from balloons or space observatories since atmosphere is opaque at the wavelengths used by X-ray Astronomy, Gamma-ray Astronomy, Ultra-violet Astronomy etc. In astronomy, the main way of obtaining information is through the detection and analysis of electromagnetic radiation, photon. We also receive information from outside the earth carried out by cosmic rays, neutrinos etc.

Subfields of astronomy are (i) Amateur astronomy, (ii) Astrometry, (iii) Observational cosmology, (iv) Galactic astronomy, (v) Extragalactic astronomy, (vi) Galaxy formation and evolution, (vii) Positional Astronomy, (viii) Star formation, (ix) Stellar evolution, (x) Stellar astronomy and (xi) Astrophysics.

Astronomy is one of few sciences where amateurs still play an active role especially in the discovery and monitoring of transient phenomena while professional astronomers are busy in observatories for serious works. Amateur astronomers throughout the world are trying to remove superstitions from the minds of people.

Positional astronomy is the study of the position of celestial objects. This is the oldest branch of astronomy and dates back to antiquity. In India, we have Positional Astronomy Centre at Kolkata. It is working under Director General of Meteorology, Govt. of India New Delhi. Some of the ancient structures associated with positional astronomy are The Pyramids, The Stonehenge, The Temple of the Sun etc.



(Stonehenge in England)

অসমৰ উচ্চ শিক্ষা সম্পৰ্কে দুআষাৰ

ড० কুলেন্দু পাঠক

উপাচার্য, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ডিব্ৰুগড়

অসমৰ দৰে দূৰৱৰ্তী আৰু বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত পিছপৰা ৰাজ্যৰ উচ্চ শিক্ষাই গুণোত্তম, যুগোপযোগী আৰু প্ৰাসংগিক মানৱ-সম্পদ সৃষ্টি কৰিব পাৰিব লাগিছিল। অসমত উচ্চ শিক্ষা লাভ কৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰী এগৰাকীয়ে যোগ্য কাম পাবলৈ হ'লে অসমৰ বাহিৰলৈ গৈ তীব্ৰ প্ৰতিযোগিতাৰ মাজেদি নিজক প্ৰতিষ্ঠিত কৰিব লাগিব; কাৰণ এই ৰাজ্যত এতিয়াও ভাল চাকৰি বা নিযুক্তিৰ পৰিসৰ বৰ সীমিত। এই সীমাবদ্ধতা অতিক্ৰম কৰিব পৰা যায়। কিন্তু তাৰ বাবে শিক্ষাৰ লগত জড়িত সকলোৱে নিজৰ ক্ষেত্ৰত কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিব লাগিব। শিক্ষামন্ত্ৰী, উপাচার্য, অধ্যক্ষ, পৰিচালক আৰু সৰ্বতোপৰি শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলে ছাত্ৰকেन्द्रিক চিন্তাৰে আগবাঢ়ি আহি নতুন ধৰণৰ পাঠ্যক্ৰম আৰু শিকন পদ্ধতিৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগিব।

আজিৰ দ্ৰুত সংযোগ ব্যৱস্থাই পৃথিৱীখনক যথেষ্ট সৰু আৰু সম-সুবিধাৰ ক্ষেত্ৰলৈ (Level-playing field) ৰূপান্তৰিত কৰিব ধৰিছে। এগৰাকী যোগ্য, সুদক্ষ আৰু সমৰ্থ ব্যক্তিয়ে অসমত থাকিও নিউয়ৰ্ক, লণ্ডন বা বাৰ্লিনত সেৱা আগবঢ়াই ভালদৰে জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিব পাৰে। কিন্তু তাৰ বাবে উচ্চ শিক্ষাই প্ৰয়োজনীয় যোগ্যতা, দক্ষতা আৰু আত্মবিশ্বাস ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক দিব পাৰিব লাগিব। সামগ্ৰিকভাৱে অসমৰ উচ্চ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহে এনে শিক্ষাদানৰ বাবে নিজকে সাজু কৰা নাই।

কম পৰিশ্ৰম কৰি বেছি লাভ কৰাৰ মানসিকতা আমাৰ সমাজত যথেষ্ট দৰৈ পৰিচালিত। এনে মানসিকতাই আমাৰ বহুতো যুৱকক 'অষ্টাচাৰ' নাইবা বন্ধুৰ ট্ৰিগাৰৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত কৰিছে। এগৰাকী সাধাৰণ বুদ্ধিবৃত্তিসম্পন্ন আৰু অলপ মনোযোগী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে অতি সহজেই আমাৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্নাতক বা স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰিব পাৰে। এনে ডিগ্ৰী লাভৰ বাবে সমগ্ৰ বছৰজুৰি কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই। এবছৰৰ ভিতৰত কলেজত কিমানদিন প্ৰকৃততে শ্ৰেণী বহে আৰু শ্ৰেণীত কিমান সংখ্যক ছাত্ৰ-ছাত্ৰী উপস্থিত থাকে — সেই কথা ভালদৰে অধ্যয়ন কৰিলেই ওপৰৰ বাক্য দুটাৰ বাস্তৱতা বুজিব পৰা যাব। এই অৱস্থাৰ দ্ৰুত পৰিৱৰ্তন নহ'লে অসমৰ কলেজভিত্তিক উচ্চ শিক্ষা সোনকালেই গুৰুতৰ আৰু অনতিক্ৰম্য সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ব।

এই সমস্যাৰ সমাধানৰ বাবে দুটামান আগতীয়া কাৰ্যক্ৰম ল'ব পাৰিলে মংগল। জয়ন্তী পালনৰ সময়তে কাৰ্যক্ৰম লোৱাৰ বাবে

অংগীকাৰবদ্ধ হ'লে মহৎ কাৰ্য সাধিত হ'ব পাৰে।

১) ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ ভৱিষ্যতৰ কথা মনত ৰাখি শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলে ছাত্ৰকেन्द्रিক আৰু প্ৰাসংগিক পাঠ্যক্ৰম আৰু কাৰ্যক্ৰমগণিকা ৰচনা কৰিব লাগিব। ব্যক্তিগতভাৱে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আৰু কলেজৰ প্ৰায়বোৰ শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীয়ে নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক অসমৰ বাহিৰৰ শিক্ষানুষ্ঠানলৈ (এতিয়া উচ্চতৰ মাধ্যমিক পৰ্যায়তো) পঢ়িবলৈ পঠিয়াইছে। তেওঁলোকে বেয়া কাম কৰিছে বুলি মই ক'ব খোজা নাই; কিন্তু কিয় এনে পৰিস্থিতিৰ উদ্ভৱ হ'ল, কি কৰিলে বাহিৰৰ ঠাইত পোৱা সঁচা আৰু কলিত সুবিধাবোৰ ইয়াতো দিব পৰা যায় — এইবোৰ কথাও শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলে গুৰুত্বসহকাৰে ভাবিব লাগে।

কৰ্ণাটক, তামিলনাডু, পশ্চিমবংগ আদি বহুতো ৰাজ্যত উচ্চতৰ মাধ্যমিক আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষা একেখন শিক্ষানুষ্ঠানত চলি থকা নাই। অসমত কিন্তু চলি আছে আৰু এই কাৰণতে যথেষ্ট শিক্ষা-দিৱস 'বন্ধ দিৱস'ত পৰিণত হৈছে। ক্ৰমান্বয়ে উচ্চতৰ মাধ্যমিক পৰ্যায়ত ব্যক্তিগতখণ্ডই সফলতা দেখুৱাবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। অদূৰ ভৱিষ্যতত এই খণ্ডই ডিগ্ৰী পৰ্যায়তো প্ৰাসংগিক শিক্ষাক্ৰম আৰম্ভ কৰিব বুলি ভাবিবৰ থল আছে। এই প্ৰত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হ'বলৈ আমাৰ কলেজৰ প্ৰশাসন আৰু শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকল সাজু হৈছেনে?

২) অসমৰ কলেজবোৰ চলাবলৈ চৰকাৰে 'গভৰ্ণিং বডি'ৰ নিযুক্তি দিয়ে। 'গভৰ্ণিং বডি'ক প্ৰশাসনীয় সমিতি বুলিও ক'ব পৰা যায়। চৰকাৰ সলনি হ'লে, এনে সমিতিত প্ৰায়ে ব্যাপক পৰিৱৰ্তন হয়। নিৰৱচ্ছিন্ন পৰিচালনা আৰু পৰিকল্পনাৰ দ্বাৰা উচ্চশিক্ষাৰ যুগোপযোগী পৰিৱৰ্তন সধাৰ ক্ষেত্ৰত এনে সমিতিৰ প্ৰচেষ্টা আৰু সফলতা বৰ কম। শিক্ষক নিযুক্তি, ঘৰ বন্ধা, ঠিকা বিতৰণ আদি কামত সমিতিৰ অধিক সময় খৰছ হয়; অৱশ্যে প্ৰশাসনীয় সমিতিৰ কামৰ প্ৰকৃতি বোধকৰো তেনেকুৱাই!

তেনেহ'লে দ্ৰুত পৰিৱৰ্তনৰ লগত তাল মিলাই উচ্চ শিক্ষাৰ প্ৰাসংগিকতা ৰূপান্তৰকৰণৰ কথা চিন্তা কৰিব কোনে? কিছুমান উন্নত ৰাজ্যত আৰু দেশত উচ্চ শিক্ষানুষ্ঠানৰ 'প্ৰায় স্থায়ী' পৰিচালনা সমিতি থাকে। বহুতো গুণোত্তম কলেজত পৰিচালনা সমিতিৰ অধ্যক্ষ (Chairman) একোজন কৃতি আৰু স্বনামধন্য শিক্ষাবিদ আৰু তেখেতে সমগ্ৰ সময়জুৰি পৰিচালনা আৰু পৰিকল্পনাৰ কামত ব্যস্ত থাকে। অসমৰ কলেজৰ শুভাকাংক্ষীসকলে এই দিশত চিন্তা-চৰ্চা কৰিব

পাৰে।

৩) অসমৰ বহুতো কলেজ গাঁৱত বা গাঁও সদৃশ সৰু চহৰত অৱস্থিত। এনে ঠাইত প্ৰতিষ্ঠিত কলেজে সেই অঞ্চলৰ উন্নতিত বিশেষ অৰিহণা দিব পাৰিব লাগিছিল। দুই এখন ব্যতিক্ৰমী শিক্ষানুষ্ঠানৰ কথা বাদ দি এনেবোৰ কলেজক 'দুখ-দাৰিদ্ৰ্যৰ সাগৰত অৱস্থিত প্ৰাচুৰ্যৰ দ্বীপ' বুলি বহুতেই কয়। এনেবোৰ কলেজৰ পৰা শিক্ষালাভ কৰা বেছিভাগ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী গাঁও অঞ্চলতে থাকিব যদিও সেই সমাজৰ অৰ্থনৈতিক তথা বৌদ্ধিক উন্নতিৰ বাবে কাম কৰিব পৰাকৈ তেওঁলোক প্ৰশিক্ষিত নহয়। যিবোৰ পাঠ্যক্ৰম পঢ়ুওৱা হৈছে সেইবোৰৰ গাঁও অঞ্চলত বিশেষ কামত অহাৰ সম্ভাৱনা তেনেই কম। গতিকে পাঠ্যক্ৰম জীৱনৰ লগত সংগতিপূৰ্ণ হ'ব লাগে বুলি দাবী উঠিব লাগিছিল। একো একোজন ডক্টৰেট ডিগ্ৰীধাৰী শিক্ষকেও নিজাববীয়াকৈ পাঠ্যক্ৰম প্ৰাসংগিক কৰাৰ কথা ভাবিবলৈ ইচ্ছুক নহয় যেন লাগে। বৰং UGC, বিশ্ববিদ্যালয় আদিক দায়ী কৰি বহুজনে বৌদ্ধিক দায়বদ্ধতাৰ পৰা মুক্ত হ'ব খোজে; এই মনোভাৱ উচ্চশিক্ষাৰ সুস্বাস্থ্যৰ পৰিপন্থী।

৪) অসমৰ বেছিভাগ কলেজৰ বিজ্ঞান শিক্ষাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক আকৰ্ষণ কৰিব পৰা নাই। অথচ অসমৰ পৰা দেশৰ অন্য ঠাইলৈ পঢ়িবলৈ যোৱা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ অধিকাংশই বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিভিত্তিক শিক্ষা ল'বলৈ গৈছে। নাম উল্লেখ নকৰাকৈও ক'ব পাৰি যে বহুতো কলেজত বিগত কেইবাবছৰ জুৰি বিজ্ঞানৰ শাখাত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যা তেনেই তাকৰ। এই মাৰাত্মক তথ্যক লৈ উচ্চ শিক্ষাৰ লগত জড়িতসকল যিমান উদ্ভিগ্ন হ'ব লাগিছিল, সিমান উদ্ভিগ্নতা পৰিলক্ষিত হোৱা নাই।

বিংশ শতিকাৰ দ্বিতীয়াৰ্দ্ধৰে পৰা বিজ্ঞানৰ অগ্ৰগতি দ্ৰুততৰ হৈছে; ফলস্বৰূপে বিজ্ঞানৰ পাৰম্পৰিক বিভাজনবোৰ ক্ৰমান্বয়ে কম গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ উঠিছে। পাৰম্পৰিক বিভাগৰ পাটীৰ ভাঙি নতুন নতুন জ্ঞানৰ শাখা প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। এই কথা কলেজ আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষকসকলে নিশ্চিতভাৱে জানে। জ্ঞানৰ শাখাবোৰ কিদৰে সজালে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ ভৱিষ্যতৰ বাবে অৰ্থপূৰ্ণ হ'ব সেই কথাও তেওঁলোকে জানে। কিন্তু অতীতত নিজে আহৰণ কৰা জ্ঞানৰ লেটাৰ পৰা ওলাই আহিবলৈ বহুতৰে আগ্ৰহ নাই। আধুনিক যুগত বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিয়ে

হাতত হাত মিলাই আগবাঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। আগতে বিজ্ঞান, তাৰ পাছত প্ৰযুক্তি - এনে চিন্তা পৰাধীন কালত ভাৰতক শিকোৱা হৈছিল। এনে বিভাজন উনৈশ শতিকাত অলপ প্ৰয়োজনীয় আছিল। আজি একবিংশ শতিকাৰ জ্ঞানযুগত এনে বিভাজনৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। Biotechnology, Nano Technology, Natural Resource Management আদি বিষয়বোৰত বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিমূলক জ্ঞান সমাহাৰ ঘটাইছে আৰু ভালদৰে পঢ়াশুনা কৰিলে এই বিষয়বোৰ (অন্ততঃ) ডেকা শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলে আয়ত্ত কৰিব পাৰে। ইণ্টাৰনেট আৰু ৱৰ্ল্ড-ৱাইড-ৱেব (WWW) সহায় লৈ বহুতেই নিজকে নতুন জ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিৰ অধিকাৰী কৰিব পাৰিছে। আমাৰ ডেকা শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলে নোৱৰাৰ কাৰণ নাই।

৫) নতুন ধৰণৰ প্ৰাসংগিক বিষয়ৰ অধ্যয়ন কলা শাখাতে প্ৰয়োজন হৈ উঠিছে। ইংৰাজী Art শব্দটোৰ মুখ্য প্ৰতিশব্দ হৈছে (অভিধানৰ পৰা) : চাকশিল্প, সুকুমাৰ শিল্প, কাকশিল্প, কলাশাস্ত্ৰ, কলা মন কৰিবলগীয়া যে এইবোৰ বিষয় আধুনিক কালত গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈছে যদিও কলেজত এনেবোৰ বিষয়ৰ শিক্ষা লাভ কৰাৰ সুবিধা নাই। গতিকে আমাৰ BA ডিগ্ৰীৰ Art শব্দটো কৌশল, চাতুৰ্য, দক্ষতা, পটুতা আদি অৰ্থতহে ব্যৱহাৰ হৈছে। (প্ৰকৃততে ইউৰোপৰ টেকনিকেল স্কুল / পলিটেকনিকৰ পৰা পৃথক কৰিবলৈ Liberal Art Collegeৰ ধাৰণা বিকশিত হৈছিল।) আমাৰ BA ডিগ্ৰী পোৱা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীগৰাকীয়ে নোট বা কিতাপৰ পৃষ্ঠা মুখস্থ কৰাৰ উপৰিও দক্ষতা, কৌশল আৰু পটুতা আহৰণ কৰে সেই কথাও বিচাৰ কৰি চাবলগীয়া।

সংযোগ, ভাষাৰ সুপ্ৰয়োগ, মনোবিজ্ঞানৰ প্ৰয়োগ, অতিৰিক্ত সেৱা, সংঘটন পৰিচালনা (event management), শিল্প / চিত্ৰ আদিত ডিজিটেল প্ৰযুক্তিৰ প্ৰয়োগ আদি বিষয় ক্ৰমান্বয়ে গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ উঠিছে। গ্ৰামাঞ্চলৰ বিকাশ আৰু সেৱা আন একধৰণৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু জীৱিকামুখী বিষয়।

আমি সৰ্বাস্তকৰণে আশা কৰিছোঁ যে আমাৰ কলেজবোৰৰ শুভাকাংক্ষী পৰিচালক আৰু সৰ্বতোপৰি শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলে কলেজীয়া শিক্ষাক যুগোপযোগী আৰু প্ৰাসংগিক কৰিবলৈ আত্মবিশ্বাস আৰু গৌৰৱেৰে আগবাঢ়ি আহিব। □

Science without religion is lame; religion without science is blind - Albert Einstein

বিংশ শতাব্দীৰ অসমীয়া সাহিত্য এটা শতাব্দীৰ অসমীয়া অভিধান

ড° বসন্ত কুমাৰ গোস্বামী
প্ৰাক্তন মুৰব্বী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ
ডি.চি.বি. কলেজ, যোৰহাট

অসমত প্ৰাচীন কালৰ পৰাই অভিধান প্ৰণয়নৰ ঐতিহ্য আছে যদিও ১৮৬৭ চনত ব্ৰহ্মনৰ অভিধানৰ যোগেদি আধুনিক অসমীয়া ভাষাই আধুনিক অভিধানৰ যুগত প্ৰৱেশ কৰে। উনবিংশ শতিকাতই হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই ডাঙৰ অভিধানখনৰ কাম সম্পূৰ্ণ কৰিছিল; প্ৰকাশ হৈছিল ১৯০০ চনত। সেয়ে, ব্ৰহ্মনক বাদ দিলে আধুনিক অসমীয়া অভিধানৰ জনক হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা। সেয়েহে বেজবৰুৱাই কৈছিল :

হেমকোষ ৰচি হেমচন্দ্ৰ হেৰা

ভাষা আকাশৰ জোন

স্বদেশ ভাষাত এনে শব্দকোষ

ভাৰতত ৰচিলে কোন (গ্ৰন্থাৱলী, পৃঃ ৯৯৪)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সময়ৰ পৰা আজিলৈকে প্ৰায় এটা শতিকাত কেইবাখনো অভিধান ওলাইছে; কিন্তু হেমচন্দ্ৰ হেমৰ দৰে ভাষা-বিকাশৰ জোন হৈ জিলিকি আছে আৰু ভৱিষ্যতেও থাকিব। তাহানি পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে কোৱা বাক্য এটি আজিও সঁচা হৈ আছে - "এই পুৰুষৰ ভিতৰত এনে এখন অভিধান আৰু এনে এখন ব্যাকৰণ লিখিব পৰা মানুহ আমাৰ ভিতৰত যে নাইই অহা পুৰুষতো যে ওলাব তাৰো ঠিকনা নাই" (পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী ৰচনাৱলী, পৃঃ ৪৩১) বাক্যটি আখৰে আখৰে সঁচা। আমাৰ অধিকাংশ অভিধানৰে আদৰ্শ হেমকোষ। ইয়াৰ লগতে বঙলা ভাষাৰ সংসদ বাঙলা অভিধানৰ প্ৰভাৱো কম নহয়। হেমকোষৰ ৩৩ বছৰৰ পিছত চন্দ্ৰকান্ত অভিধান ওলাল। পৰৱৰ্তী অভিধানবোৰৰ ওপৰত ইয়াৰ প্ৰভাৱো অপৰিসীম। হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্তৰ মাজৰ কালছোৱাত অসমত ভাষা-তত্ত্বৰ চৰ্চা আৰম্ভ হ'ল। গ্ৰিয়ার্ছনৰ Linguistic Survey of Indiaই অসমীয়া বুদ্ধিজীৱীৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিলে। ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ৰ Origin and Development of Bengali Language প্ৰকাশ হোৱাৰ লগে লগে অসমীয়া ভাষাৰ ভাষা-বিজ্ঞান অধ্যয়নৰ সূচনা হ'ল আৰু সুদৃঢ় হ'ল ড° বাণীকান্ত কাকতিৰ যোগেদি। ড° চট্টোপাধ্যায়ৰ ছাত্ৰ কাকতিৰ গৱেষণা গ্ৰন্থ Assamese its Formation and Development (১৯৪১) প্ৰকাশ অসমত

ভাষা-বিজ্ঞান চৰ্চাৰ ঐতিহাসিক ঘটনাক্ৰমে চিহ্নিত হ'ল। ইয়াৰ আগেও যোৰহাটৰ দেৱানন্দ ভঁৰালীৰ অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ (১৯০২)ৰ প্ৰকাশে ভাষা-বিজ্ঞান চৰ্চাৰ প্ৰথম বীজ অংকুৰিত কৰিলে। আনহাতে ১৯৪৮ চনত পুনাৰ ডেকান কলেজৰ সঞ্চালক সুমিত্ৰ মংগেছ কাৰ্টেৰ তত্ত্বাৱধানত An Encyclopaedic Dictionary of Sanskrit on Historical Principle গৱেষণা প্ৰতিষ্ঠানৰ জন্ম উল্লেখযোগ্য ঘটনা; অল্পমালাই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ Tamil Lexicon on Historical Principle, পুনা বিশ্ববিদ্যালয়ত Centre of Advance Studies in Linguistic, ১৯৬৯ চনত মহীশূৰত Central Institute of Indian Language আদি প্ৰতিষ্ঠা হ'ল। ১৯৬০ চনত ব্ৰিমিংটনৰ ইণ্ডিয়ানা বিশ্ববিদ্যালয়ত সমগ্ৰ বিশ্বৰ অভিধানৰ বিশেষজ্ঞসকলৰ সন্মিলন আৰু তাৰ কাৰ্যবিৱৰণি গ্ৰন্থাকাৰে প্ৰকাশ হ'ল ১৯৬২ চনত Problems in Lexicography নামেৰে। দেখা যায় ১৯৫০ৰ পৰাই অভিধান প্ৰণয়নৰ কাৰিকৰী কৌশল সম্পৰ্কে সমগ্ৰ বিশ্বত এক বৌদ্ধিক আন্দোলন গঢ় লৈ উঠিল। এই আন্দোলনৰ সামান্য প্ৰভাৱ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় আৰু অসম সাহিত্য সভাৰ ওপৰত পৰিছিল; কিন্তু সেয়া গালৌ নাম গ'ল উৰি অৱস্থাপ্ৰাপ্ত হ'ল। ফলত হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্তৰ পিছৰ অভিধানসমূহৰ নতুনত্ব প্ৰদৰ্শিত নহ'ল, অনুকৰণসৰ্বস্ব হ'ল। অৱশ্যে পূৰ্বৱৰ্তী অভিধানক সমলৰ উৎস কৰি ল'লে নকল কৰা নুবুজায়। ইংৰাজী অভিধানৰ জনক জনছনেও পূৰ্বৱৰ্তী অভিধান Lexicon Technicum, Lingua Britannica Reformata, English-English Dictionaryৰ পৰা সমল লৈছে। কিন্তু প্ৰকৰণ ৰচনা কোনো কাৰণতে একে হ'ব নালাগে। আমাৰ অভিধানৰ প্ৰকৰণ ৰচনাৰ মূল ভিত্তি হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্ত। সেয়ে এই দুখন অভিধানক গুৰুত্ব দি অন্য অভিধানৰ প্ৰসংগহে উল্লেখ কৰা হ'ব যদিও সুমন্ত চলিহাৰ চেষ্টাৰ মাজত থকা বিশেষ বৈশিষ্ট্যকো সামৰা হ'ব।

অভিধান কোনেও নপঢ়ে, প্ৰয়োজন অনুযায়ী অভিধানৰ পৰা তথ্য আহৰণ কৰা হয়। গতিকে একে সময়তে বা খণ্ডিত ৰূপত

অভিধান পঢ়াৰ প্ৰয়োজন নাই! সেইফালৰ পৰা অভিধানৰ প্ৰয়োজন খণ্ডিত ৰূপতহে। ইয়াত অভিধান চাওঁতাৰ কচিৰো প্ৰয়োজন নাই। এবাৰ ইংৰাজ আভিধানিক জনহনৰ ওচৰলৈ কেইবাগৰাকীও মহিলা গৈ কৈছিল যে অভিধানত মহিলা-সম্পৰ্কীয় কিছুমান শব্দ নাই; উত্তৰত জনহনে কৈছিল — ইমান বিশাল অভিধানখনত তেওঁলোকে নো কিয় শব্দকেইটা বিচাৰিলে? মহিলাসকলে উত্তৰ দিব নোৱাৰি গুচি গ'ল। ইয়াৰ পৰাই এটা ইংগিত পাব পাৰি অভিধানৰ পাঠক বিচিত্ৰ আৰু বিপুল। সেয়ে এখন অভিধান অজ্ঞ আৰু বিজ্ঞৰ একে সময়তে উপযোগী হ'ব পাৰে। শব্দৰ অৰ্থ, শব্দমূলৰ সন্ধান, শব্দৰ সাধন, ব্যাকৰণৰ সম্ভেদ, প্ৰতিশব্দৰ সন্ধান, শব্দৰ খেল আদি প্ৰয়োজন অনুযায়ী পাঠকে বিচাৰে। এনে উদ্দেশ্য লৈ যেতিয়া এজন পাঠকে অভিধানৰ পাত মেলে তেওঁ বিচৰা তথ্যটো অতি সহজে পোৱাৰ ব্যৱস্থা অভিধানত থাকিব লাগিব। আমাৰ অভিধানত এই বিষয়টোৰ প্ৰতি লক্ষ্য কৰা নহয়; অৱশ্যে এই অভিধানে তথ্য-সম্ভেদক সকলো তথ্যৰ যোগান ধৰিব নোৱাৰে। প্ৰত্যেক অভিধানৰে উদ্দেশ্য বেলেগ বেলেগ। কিন্তু আমাৰ আভিধানিকসকলৰ উদ্দেশ্য স্পষ্ট নহয়। সেয়ে কোনখন কি অভিধান অৰ্থাৎ অসমীয়া অভিধানবোৰ বিজ্ঞানসন্মতভাৱে শ্ৰেণীবিভাগ কৰিব নোৱাৰি। আমাৰ অভিধানবোৰৰ আদৰ্শ যেন দ্বিভাষিক অভিধানহে। অভিধানৰ অধিকাংশ ঠাই ইংৰাজী শব্দই অধিকাৰ কৰি আছে। আমাৰ অভিধানবোৰৰ উদ্দেশ্য, উৎস আৰু লক্ষ্য দুয়োটা ভাষা-ভাষীৰ কাৰণে। এনে উদ্দেশ্য পৃথিবীত কোনো অভিধানেই সাধন কৰিব নোৱাৰে; সেই কাৰণে, Problems in Lexicography গ্ৰন্থত Richard S. Harralএ Some notes on Bilingual Dictionary প্ৰবন্ধত (পৃঃ-৫১) কৈছে—“দুয়োটা ভাষা-ভাষীৰ কাৰণে অভিধান প্ৰণয়ন কৰিবলৈ চেষ্টা নকৰাই ভাল।” এই দিশেৰে আমাৰ এখন অভিধানকো (একভাষীকেইখন বাদ দি) প্ৰকৃত অৰ্থত দ্বিভাষিক অভিধানৰ মৰ্যাদাও দিব নোৱাৰি। হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্তৰ কেইটামান পৃষ্ঠা মিলাই চালেই কথাটিৰ সাৰ্থকতা প্ৰতিপাদন হ'ব।

ইয়াৰ উপৰিও শ্ৰেণী বিভাগত সততে মনত ৰখা হয় - অভিধানখনত কেইটা ভাষা ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে? মান্যৰূপ নে কথিত ৰূপ নে দুয়োটা ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে? ভাষাটোৰ সাম্প্ৰতিক ৰূপ নে অতীজৰ ৰূপো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে? এই দিশেৰে পৰীক্ষা কৰিও আমি অসমীয়া অভিধানসমূহক শ্ৰেণী বিভাগ কৰিব নোৱাৰোঁ। গতিকে আকাৰ অনুযায়ীহে শ্ৰেণী বিভাগ কৰিব খুজিছোঁ। সাম্প্ৰতিক কাললৈকে প্ৰকাশ পোৱা অভিধানবোৰক প্ৰথম পৰ্যায়ত দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি - ১. ডাঙৰ আৰু ২. সৰু। ডাঙৰ অভিধানৰ ভিতৰত হেমকোষ, চন্দ্ৰকান্ত অভিধান, আধুনিক অসমীয়া শব্দকোষ (শব্দকোষ), অসমীয়া ভাষাৰ এৰাবোটলা, Pronouncing Anglo-Assamese Dictionary, জ্যোতি দ্বিভাষিক অভিধান; সৰু অভিধানৰ ভিতৰত পঢ়াশলীয়া অভিধান, আধুনিক অসমীয়া অভিধান, অসমীয়া অভিধান ইত্যাদি। বিজ্ঞান, ভূগোল, খণ্ডবাক্য, বস্তুকোষ আদি

আমাৰ আলোচনাৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা নাই। তেনেকৈ দৰঙী শব্দকোষ, অসমীয়া ভাষাত মধ্যপ্ৰাচ্য আৰু উত্তৰ ভাৰতৰ শব্দ-সম্ভাৰকো আলোচনাৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা নাই — এই অভিধানবোৰ বিশেষ উদ্দেশ্য লৈ ৰচনা কৰা।

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ হেমকোষ ওলায় ১৯০০ চনত। পঢ়াশলীয়া অভিধান ওলায় ১৯০৬ চনত। সংক্ষিপ্ত হেমকোষ নামেৰে সৰু অভিধান এখন যুগুত কৰাৰ কথাও জনা যায়। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ জীৱনৰ প্ৰায় ২৬ বছৰ কালৰ সাধনাৰ সিদ্ধিলাভ হেমকোষ। হেমকোষ আৰু অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণেৰে হেমচন্দ্ৰই অসমীয়া ভাষাক সুদৃঢ়ভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। হেমকোষৰ প্ৰকাশৰ লগে লগে ব্ৰহ্মনৰ অভিধান ইতিহাস হৈ পৰিল। হেমকোষ ৰচনাৰ সময়ত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সন্মুখত অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্ণ-বিন্যাসৰ আৰ্হি আছিল তিনিটা- (১) পুৰণি অসমীয়া ৰীতি (২) কলিকতীয়া মিছনেৰি ৰীতি আৰু (৩) বাদুৰাম-ব্ৰাওনৰ ৰীতি। পুৰণি অসমীয়া বৰ্ণ-বিন্যাসত পুথিবোৰৰ মিল নাছিল আৰু লিপিকাৰৰ প্ৰমাদো চকুত পৰা বিধৰ নাছিল, তৎসত্ত্বেও পুৰণি ৰীতিৰ এটা আদৰ্শ আছিল। হেমচন্দ্ৰৰ প্ৰথমখন ব্যাকৰণত এই ৰীতিৰ প্ৰতিধ্বনি আছে। হেমচন্দ্ৰই এই ৰীতি অনুকৰণ কৰা নাই। ডক্টৰ কেৰী চাহাবৰ যত্নত কলিকতাত মিছনেৰিসকলে নতুন বৰ্ণ-বিন্যাসৰ ৰীতি নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল - সংস্কৃত অনুগামী এই ৰীতিও হেমচন্দ্ৰৰ সন্মুখত আছিল। কিন্তু হেমচন্দ্ৰই কলিকতীয়া মিছনেৰি ৰীতি আৰু তিনি হেজাৰ বছৰীয়া সংস্কৃত ৰীতিহে গ্ৰহণ কৰিলে (দ্রঃ মহেশ্বৰ নেওগ : অৰুণোদই, পৃঃ ১২৬, ভূমিকা), বৰ্ণ-বিন্যাসৰ এই ৰীতি প্ৰতিষ্ঠা হোৱাৰ লগে লগে অসমীয়া ভাষাৰ আখৰ-জোঁটনি নিৰ্দিষ্ট হ'ল। কিন্তু যুগৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে আখৰ-জোঁটনিৰ সৰলীকৰণ হোৱাত আৰু লগতে প্ৰয়োজনীয়তা উপলব্ধি কৰি পৰৱৰ্তী অভিৱৰ্তনবোৰত মুকলি কৰি দিলে যদিও তিৰ্যকৰূপত পূৰ্বৰ আখৰ-জোঁটনিও সামৰি লৈছে। এই সম্পৰ্কে পিছত আলোচনা কৰা হৈছে।

হেমকোষ প্ৰণয়নৰ সময়ত হেমচন্দ্ৰৰ আদৰ্শ আছিল ব্ৰহ্মনৰ A Dictionary in Assamese and English, উইলছনৰ Sanskrit-English Dictionary, টম্পছনৰ Hindi-Urdu English Dictionary, কেৰী চাহাবৰ Bengali-English Dictionary আৰু ওৱেবষ্টাৰৰ ১৮২৫ বা ১৮৪০ চনৰ সংস্কৰণ এইকেইখনেই আদৰ্শ আছিল।

বৰ্ণনাক্ৰমত হেমচন্দ্ৰই পুৰুষোত্তম বিদ্যাবাগীশৰ প্ৰয়োগ বস্তুমালাক অনুকৰণ কৰিছে। বিদ্যাবাগীশৰ “অ-কাৰাদিক্ষকাৰাস্ত্ৰ বৰ্ণমালা”নুৱৰ্ততে” অৰ্থাৎ অ-কাৰৰ পৰা ক্ষকাৰলৈকে লৈয়ে বৰ্ণমালা সেই কাৰণে ক্ষ-ৰ অৱস্থান লৈ হেমচন্দ্ৰ সমস্যাত পৰা নাই; হ-ৰ পিছতে ক্ষ-ক স্থান দিছে। তেওঁৰ সমস্যা ৭, ৮ আৰু ৯ লৈছে। সেই সমস্যাও সমাধান কৰিছে। চন্দ্ৰবিন্দু ব্যঞ্জনৰ আগত ব্যৱহাৰ কৰিছে চন্দ্ৰকান্ততো এই নীতিকে মানি চলিছে। শব্দকোষত অনুস্বাৰৰ পিছত ব্যৱহাৰ কৰিছে। হেমচন্দ্ৰই উপানুক্ৰমত অনুস্বাৰৰ পিছত বিসৰ্গ আৰু

অন্তঃস্থ বৰ্ণ মূল অনুক্ৰমতেই ৰাখিছে। ৰ-ৰ অনুক্ৰমত ল-ৰ পিছতে আছে। যিবোৰ বৰ্ণ শব্দৰ আদ্য অৱস্থানত প্ৰয়োগ নহয়; প্ৰয়োগ নোহোৱাৰ কাৰণ হেমকোষৰ দৰে কেউখন অভিধানে দেখুৱাইছে। শব্দৰ দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অৱস্থানত অনুস্বাৰ আৰু বিসৰ্গৰ বৰ্ণনাক্ৰম ৰক্ষিত হৈছে, যেনে : কৈতৰ পিছত কংস; অধাণীৰ পিছত অংশ। কিন্তু এই ৰীতিও স্থান বিশেষে ৰক্ষিত হোৱা নাই। কৈত-ৰ পিছত কঁকলীয়া, কঁকলীয়া, কঁকলুৱা ক্ৰমহে লৈছে। বিসৰ্গ স্বৰৰ পিছত বৰ্ণনাক্ৰমত আছে। ধাতু, বিকৰণ, শব্দমূল সমাসৱদ্ধ শব্দ এটা গোট হিচাপে লৈ বৰ্ণনাক্ৰম ৰক্ষা কৰিছে। একে নীতি কেউখন অভিধানে গ্ৰহণ কৰাত এই ক্ষেত্ৰত পাঠক বিভ্রান্ত নহয়। যেনে -- হেমকোষ-গড়-হাজিৰা, শব্দকোষ-গড় - হাজিৰা, চন্দ্ৰকান্ত-গড়-হাজিৰা, কিন্তু গঢ় ধাতু হিচাপে ব্যৱহাৰৰ ৰূপটো হেমকোষত প্ৰথমে ব্যৱহাৰ কৰিছে; চন্দ্ৰকান্তত বিশেষ্য ৰূপ আৰু শব্দকোষেও বিশেষ্য ৰূপটো প্ৰথমে ব্যৱহাৰ কৰিছে। হেমকোষে ক্ৰিয়াক, আন দুখনে বিশেষ্যক আগস্থান দিছে; এই নিয়ম সমগ্ৰ অভিধানখনতে ৰক্ষিত হ'ব লাগে। আমাৰ বৰ্ণমালাত অ, অ, এ, এ -ৰ প্ৰভেদ দেখুৱা নাই; কিন্তু হেমচন্দ্ৰই ভাষাবিজ্ঞানীৰ দৰেই এই প্ৰভেদ দেখুৱাইছে - যেনে : অচলা, কিন্তু অচলিত; বেল, কিন্তু বেলি। দুটা বৰ্ণৰ সংযোগত উচ্চাৰিত ৰূপবোৰ এটা আখৰ বুলি ধৰি লৈ প্ৰথমতে ব্যৱহাৰ কৰি ক্ৰম ৰক্ষা কৰিছে; যেনে : জ্জাতি, জ্বৰ। বোধহয় শব্দৰ দল একত্ৰৰ (nest conflated form) সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈয়ে এই শব্দবোৰৰ শিতান বেলেগ কৰিছে। এই সমস্যা সমাধান কৰিব নোৱাৰাৰ কাৰণে স্থান বিশেষে বৰ্ণনাক্ৰম ব্যাহত হৈছে। জতুৱা ৰূপ আৰু সমাসৱদ্ধ শব্দৰ ক্ষেত্ৰত হেমচন্দ্ৰই বৰ্ণনাক্ৰমত প্ৰথমে অহা শব্দক প্ৰথম স্থান দিছে। এই নীতি চন্দ্ৰকান্ত আৰু শব্দকোষেও অনুকৰণ কৰিছে। Longman Dictionary of Contemporaryতো এই নীতিকে গ্ৰহণ কৰা দেখা গৈছে। এনে নীতি গ্ৰহণ কৰিলে চাওঁতাৰ সুবিধাৰ কাৰণে ক্ৰম নিৰ্দেশনা দিব লাগে - যেনে বৰমেধি (মেধি দ্রঃ)। হেমকোষত এই নীতি স্থান-বিশেষে মানি চলিছে, চন্দ্ৰকান্ত আৰু শব্দকোষত এই নীতি গ্ৰহণ কৰা নাই। অৱশ্যে মেধিৰ অন্তৰ্ভুক্তিতো বৰমেধি দ্রঃ বুলি দেখুৱাব লাগে। হেমকোষে দেখুৱা নাই। শব্দৰ বৰ্ণনাক্ৰমৰ স্পষ্ট আৰু নিৰ্দিষ্ট ৰূপ এটা সকলোৱে গ্ৰহণ কৰিলে ভাল। কাৰণ শব্দ এটা বিচাৰিবলৈ দিলে স্নাতক স্তৰৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সহজে বিচাৰি দিব নোৱাৰাৰ উদাহৰণ আছে; বিদ্যায়তনিক জগতৰ লগত সম্পৰ্ক থকা লোকৰ বাহিৰে আনে অভিধানৰ আগকথা পঢ়ি নাচায়। আমি ভাবোঁ শব্দৰ বৰ্ণনাক্ৰমত ঐতিহাসিক ধাৰণাটো বাদ দিব নালাগে।

হেমকোষেই চন্দ্ৰকান্তৰ ঘাই ধৰণী হ'লেও বৰ্ণনাক্ৰম, লিপ্যন্তৰ, ব্যুৎপত্তি, দ্বিভূ বৰ্জন আদিত চন্দ্ৰকান্ত আৰু শব্দকোষ আঁতৰি আহি ভাষাৰ বৰ্ণনামূলক ৰূপটোৰ কাষ চাপিবলৈ যত্ন কৰা দেখা যায়। অনুস্বাৰ ব্যঞ্জনৰ আগত ব্যৱহাৰ কৰিছে যদিও অনুস্বাৰৰ আগত চন্দ্ৰবিন্দু ব্যৱহাৰ কৰিছে। যেনে - হেমকোষত অংশৰ পিছত অঁই; কিন্তু চন্দ্ৰকান্তৰ অংশৰ আগত অঁই; শব্দকোষত অঁই নাই যদিও অনুস্বাৰৰ

পিছত চন্দ্ৰবিন্দু ব্যৱহাৰ কৰিছে। চন্দ্ৰকান্তত বিসৰ্গ বৰ্ণনাক্ৰমৰ স্ব স্থানত নাই, তেনেকৈ শব্দকোষতো ব্যঞ্জনৰ আগত আৰু হেমকোষতো ব্যঞ্জনৰ আগত ব্যৱহাৰ কৰি নীতি নিৰ্দিষ্ট কৰাটো উপযুক্ত হৈছে। বিশেষ্য আৰু ক্ৰিয়া একে হ'লে হেমকোষে এক আগীকৈ ক্ৰিয়াক প্ৰথমে স্থান দিছে, চন্দ্ৰকান্ত আৰু শব্দকোষে বিশেষ্যক প্ৰথমে অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। বিশেষ্য আৰু বিশেষণৰ ক্ষেত্ৰতো কেতিয়াবা বিশেষ্য কেতিয়াবা বিশেষণ আগলৈ আহিছে। এই ক্ষেত্ৰত গ্ৰহণ কৰা নীতিৰ ঐক্য অভিধানত আৱণ্ণিৰ পৰা শেষলৈকে থাকিব লাগে। চন্দ্ৰকান্ত আৰু হেমকোষত বৰ্ণনাক্ৰমত ও-ৰ সংযুক্ত ৰূপবোৰ উপানুক্ৰমত ব্যাকৰণ-সন্মতভাৱে সজোৱা হৈছে। যেনে : অ-সন্ধিবদ্ধ তৎসম শব্দ কিছুমান সদায় ও হয়; সেইবোৰত ও-ৰ সলনি অনুস্বাৰ ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰি; এনে ব্যৱহাৰ ব্যাকৰণসন্মত নহয়, কিন্তু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পাঠ্যপুথি প্ৰস্তুতি সমিতিয়ে অনুস্বাৰৰ নিৰ্বিচাৰ অনুমোদন জনোৱাৰ ফলত অংশ, অংক (অঙ্ক) একাকাৰ হৈ পৰিল। হেমকোষত ব্যাকৰণসাধিত ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰিছে; চন্দ্ৰকান্তত ব্যাকৰণসাধিত ৰূপ বৰ্ণনাক্ৰমত দেখুৱাইছে। চন্দ্ৰকান্তই প্ৰথমে ব্যাকৰণসন্মত ৰূপটো ব্যৱহাৰ কৰি প্ৰচলিত অথবা গ্ৰহণযোগ্য ৰূপটি পিছত দিছে। শব্দকোষত গ্ৰহণযোগ্যটো প্ৰথমে, ব্যাকৰণসাধিতটো দ্বিতীয় স্থানত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। ব্যাকৰণসাধিত ৰূপটো প্ৰথমে অন্তৰ্ভুক্ত হ'ব লাগে। হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্তত ও-ৰ সংযুক্ত ৰূপ বৰ্ণনাক্ৰমৰ যথাস্থানত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে, শব্দকোষত স্বৰৰ পিছতে ও-ৰ অনুস্বাৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। এনে ধৰণৰ অন্তৰ্ভুক্তি সাংস্কৃতিক ধৰ্ম ৰক্ষা হ'ব লাগে।

শিতান শব্দৰ নিৰ্বাচনত হেমচন্দ্ৰই পৰম্পৰাত গুৰুত্ব দিছে আৰু কেতিয়াবা অৰ্থৰ ফালেও চকু দিছে। যিটো ৰূপৰ লগত অৰ্থৰ পোনপটীয়া সম্পৰ্ক আছে সেই ৰূপটোক প্ৰথম স্থান দিছে। যেনে : পল সময় অৰ্থত হেমচন্দ্ৰই পল্ প্ৰথমে অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। চন্দ্ৰকান্ত আৰু শব্দকোষত হলন্ত চিন নাই। হলন্ত চিন ব্যৱহাৰ নকৰাৰ কাৰণে দুয়োখন অভিধানত শব্দটো পল (অ) হৈয়ে ৰ'ল। তেনেকৈ তলত কলি শব্দটো দেখুৱা হ'ল :

কলি :

হেমকোষ : নফুলা ফুল, কুমলীয়া গুটি, কোনো বস্তুৰ মুৰত দিয়া বেঁটু, গীতৰ দোহৰা আৰু সামৰণিৰ মাজৰ অংশ, মাজত সুমাবলৈ কটা আল।

চন্দ্ৰকান্ত : নুফুলা ফুল, কুমলীয়া গুটি, কোনো বস্তুৰ মুৰত সাজি দিয়া বা গঢ়ি দিয়া কলিৰ আকৃতিৰ বেঁটু.....।

শব্দকোষ : নুফুলা ফুল, ফুল ফুলাৰ পূৰ্ব অৱস্থা.....।

কলি মূলৰূপ (canonical form) ফুলৰ কলি অৰ্থ। এই অৰ্থত এইটোৱেই প্ৰকৃত ৰূপ হ'ব লাগে। কলি শব্দই প্ৰথম অৱস্থাত যুগৰ ধাৰণা নিদিয়; সেয়ে হেমকোষত বিজ্ঞানসন্মতভাৱে কলি অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে। যুগ অৰ্থত দ্বিতীয় স্থানলৈ আহিল; চন্দ্ৰকান্ত আৰু শব্দকোষত যুগৰ অৰ্থত মূল ৰূপ হিচাপে অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। আগতেই

কোৱা হৈছে হেমচন্দ্ৰই ক্ৰিয়া ৰূপটো প্ৰথমে অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। চন্দ্ৰকান্ত আৰু শব্দকোষত বিশেষ্য ৰূপটো প্ৰথমে অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে; কিন্তু হেমকোষ আৰু শব্দকোষত মূল ৰূপটো শিতানলৈ আনিছে; চন্দ্ৰকান্তই সাধনৰ সৈতে অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে যেনে — নোৱৰ, (হেমকোষ, শব্দকোষ), নোৱাৰ (চন্দ্ৰকান্ত)। শব্দকোষত ইন্দ্ৰ শব্দটো অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা নাই; চন্দ্ৰকান্তত অৰ্থ বিস্তৃতিত শিতান শব্দবোৰ বেলেগ বেলেগ হোৱাত বিশৃংখল হৈছে। তেনেকৈ শব্দকোষত ইন্দ্ৰজিত শব্দটো নাই; চন্দ্ৰকান্তত সাপ অৰ্থতো একে শিতানত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে — বিহুগীতৰ চতাই পৰেবতত ইন্দ্ৰজিত ওলালে-ৰ লগত ৰাৱণৰ পুতেক ইন্দ্ৰজিতৰ সম্পৰ্ক নাই। বাকী সৰু অন্য অভিধানবোৰত শিতান শব্দত শব্দ সংগ্ৰহতে গুৰুত্ব দিয়া হৈছে; কোনো নিৰ্দিষ্ট নীতিৰ আধাৰ নাই। বৰ্ণানুক্রমত শব্দবোৰ কেৱল সজোৱা হৈছে। পৰিয়ালভিত্তিক অনিয়মৰ মাজেদি যিবোৰ শব্দৰ আদেশ হয় তেনে অৱস্থাত শিতান শব্দত ক্ৰম-নিৰ্দেশনা থাকিব লাগে। যেনে—/মোৰ/প্ৰথম পুৰুষৰ সৰ্বনাম মই-ৰ বস্তু একবচন। শব্দকোষত ক্ৰম-নিৰ্দেশনা নাই যদিও মই, মোৰ অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে।

শব্দৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় — একেখন অভিধানকে অফচেটত পুনৰ মুদ্ৰণ কৰাৰ কাৰণে নতুন শব্দ অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা নাই। সেয়ে অসমীয়া অভিধানসমূহ শব্দ-সম্ভাৰৰ ফালৰ পৰা আধুনিক হ'বৰ কাৰণে উপযুক্ত হ'ব পৰা নাই। নতুন শব্দ সংযোজনৰ উপৰিও বহু ক্ষেত্ৰত পূৰ্ব প্ৰচলিত শব্দৰ নতুন অৰ্থ আৰোপিত হোৱাৰ কাৰণে যেনেকৈ অৰ্থ সংযোজন হ'ব লাগিছিল, হোৱা নাই। পূৰ্ব প্ৰচলিত অজ্ঞাত মূলৰ, দেশী, তন্ত্ৰ আদি শব্দৰ উদ্ভৱ আৰু ব্যুৎপত্তি সম্পৰ্কে অসমত চিন্তা-চৰ্চা হৈছে; তাৰ প্ৰতিফলনো হোৱা নাই। অভিধানকেইখনে বিশেষকৈ সংস্কৃত এলাকাতো প্ৰৱেশ কৰাত দৃষ্টিভংগী সংস্কৃতগন্ধী হৈছে। সৰু অভিধানসমূহৰো সাম্প্ৰতিকীকৰণৰ কাৰ্য চপা নাই। গতিকে সাম্প্ৰতিকীকৰণৰ ক্ষেত্ৰতো অভিধানবোৰ পিছ পৰি আছে। হেমকোষক বাদ দি পৰৱৰ্তী কালৰ অভিধানবোৰত বুৰ্জোৱা, যানজট, অৱস্থান ধৰ্মঘট, বন্ধ, ঘেৰাও, আইচক্ৰিম, ইনিংচ আদি অধুনা প্ৰচলিত শব্দৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰে সাম্প্ৰতিকীকৰণৰ চেষ্টা দেখা নাযায়; হেমকোষৰ পৰৱৰ্তী সংস্কৰণবোৰতো নায়েই, চন্দ্ৰকান্ততো নাই। অৱশ্যে অসমীয়াত সঘনাই প্ৰচলিত হৈ থকা বহুত শব্দ শব্দকোষত নাথাকিলেও বুৰ্জোৱা, অৱস্থান-ধৰ্মঘট, ইউনিয়ন, ইলেক্ট্ৰন, ইলেকট্ৰিক, ইমপেক্টৰ, ইমাম আদিৰ দৰে শব্দৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰে শব্দকোষ সাম্প্ৰতিকীকৰণৰ কাৰ্য চাপিছে। ১৯৯১ চনৰ পৰা ১৯৯৬ চনলৈকে শব্দকোষৰ কেইবাটাও সংস্কৰণ অফচেটত পুনৰ মুদ্ৰণহে কৰা হৈছে। প্ৰথম সংস্কৰণৰ ভুল-ভ্ৰান্তিবোৰ পৰৱৰ্তী সংস্কৰণবোৰত থাকি গ'ল। এই ক্ষেত্ৰত গ্ৰন্থৰ সম্পাদকতকৈ প্ৰকাশকৰ স্বত্বইহে সম্পাদকক সমস্যাতে পেলোৱা যেন লাগে। নবীন উদ্যোগী যুৱক সুমন্ত চলিহাৰ নিষ্ঠা, একাগ্ৰতা আৰু সততাক প্ৰকাশকে ব্যৱসায়ৰ মাধ্যমস্বৰূপে গ্ৰহণ কৰাটো দুৰ্ভাগ্যজনক। শ্ৰীচলিহাই গ্ৰন্থৰ স্বত্ব নিজে ল'লেহে অভিধানখন সৰ্বাংগ সুন্দৰ হ'ব।

শিতান শব্দৰ লগতে আখৰ-জোঁটনিৰ কথাও উল্লেখ কৰা প্ৰয়োজন। অসমীয়া ভাষাৰ আখৰ জোঁটনিৰ যিবোৰ বিশৃংখলা আছিল কেউখন অভিধানৰ একেটা শব্দৰ ভিন্ন আখৰ-জোঁটনিৰে সেই বিশৃংখল স্পষ্ট কৰিছে।

হেমকোষ	চন্দ্ৰকান্ত	শব্দকোষ
X	অকটিয়াই- পকটিয়াই	অকতিয়াই- পকতিয়াই
বহুৰেকীয়া	বহুৰেকীয়া	বহুৰেকীয়া
আশংকা	আশংকা	X
আৰম্ভণি	আৰম্ভণি বি. আৰম্ভণি বিণ.	✓
হিন্দুস্থান	হিন্দুস্থান	হিন্দুস্থান/হিন্দুস্তান
কৰি (-বি)	কৰি	কবি
কৰিতা (-বি)	কৰিতা/কবিতা	কবিতা

শব্দবোৰৰ উচ্চাৰণৰ সংকেত নথকাত অভিধানসমূহৰ ভ্ৰষ্টাৰ হৈছে। যেনে — এ-ৰ উচ্চাৰণ ক'ত স্বাভাৱিক, ক'ত পৰিৱৰ্তিত হৈছে। উল্লেখ হেমকোষত আছে যদিও আন কেইখনত নাই। বহু ক্ষেত্ৰত একেটা শব্দৰ বিশেষ্য ৰূপৰ উচ্চাৰণ আৰু বিশেষণ ৰূপৰ উচ্চাৰণ একে নহয়। যেনে ৰ- বিশেষ্য ৰূপত অচ্যুত; কিন্তু বিশেষণ ৰূপত অচ্যুত (অ), তেনেকৈ বিদ্রোহ শব্দ বিদ্রোহ নে বিদ্রোহ। উচ্চাৰণ সম্পৰ্কীয় নিৰ্দেশ থাকিলে শিক্ষাৰ্থীৰ সুবিধা হয়।

একেটা ভাষাত বহুত ধৰণৰ শব্দ থাকে যেনে, আখৰ-জোঁটনিৰে অৰ্থ বিৰোধ ঘটোৱা শব্দ, উচ্চাৰণৰ যোগেদি অৰ্থ বিৰোধ হোৱা শব্দ, ব্যাকৰণসম্মত ৰূপান্তৰিত শব্দ, বিভক্তিযুক্ত শব্দ, ধাৰ কৰা শব্দ, পাৰিভাষিক শব্দ ইত্যাদি। এই শব্দবোৰ অভিধানত স্থান দিয়াৰ অৰ্থৰ দিশটোত অত্যধিক গুৰুত্ব দিব লাগে। নানান শব্দ, অৰ্থাৎ শব্দ বিস্তৃতি ঘটা শব্দবোৰৰ শিতান শব্দ এটা হ'ব লাগে। একে শিতানত সৰু ডাঠ আখৰ দি মূল ৰূপটো ব্যৱহাৰ নকৰি তাৰ ঠাইত কুঞ্চিত ৰেখাৰে ঠাইৰ মিতব্যয়ী ৰূপত ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। শব্দকোষে এই নীতি গ্ৰহণ কৰিছে যদিও সমগ্ৰ অভিধানখনত এই নীতি সৰ্বজনীন প্ৰয়োগ কৰা নাই; চন্দ্ৰকান্তত পুনৰ মূল ৰূপটো সৰু ডাঠ আখৰে ব্যৱহাৰ কৰিছে। হেমকোষতো কম-বেছি পৰিমাণে এনে নীতি যদিও শিতান প্ৰায়ে বেলেগ কৰা হৈছে।

অচল শিতান শব্দ হ'লে ইয়াৰ লগত বিস্তৃত অৰ্থৰ তলত শব্দবোৰ একে শিতানতে থাকিব লাগে, যেনে, অচলা-ভক্তি, অচল-লক্ষী, অচল-চকু, অচল-চিত, অচল-টকা, অচল-ঘড়ী, অচল-স্পন্দন, অচলনীয়, অচল-অৱস্থা, অচলিত ইত্যাদি। কিন্তু, পৰ্বত অৰ্থত শব্দৰ শিতান বেলেগ হ'ব লাগে। তেনেকৈ সংগীতৰ ক্ষেত্ৰত ঠাটৰ শিতানো বেলেগ হ'ব লাগে। হেমকোষত বেলেগ বিস্তৃত অৰ্থতো ব্যৱহাৰ কৰিছে। চন্দ্ৰকান্তই অচলা, অচলিত শিতানলৈ আনিছে যদিও অচল-টকাৰ শিতান বেলেগ। শব্দকোষ অৱশ্যে বিস্তৃত অৰ্থত অচলৰ ভিন্ন অৰ্থত প্ৰয়োগ দেখুৱা নাই;

অন্য আংশিকভাৱে হ'লেও কুঞ্চিত ৰেখাৰে উপশিতানৰ শব্দবোৰৰ অৰ্থ বিস্তৃতি একে শিতানতে দেখুৱাইছে। তেনেকৈ সমনাম শব্দবোৰৰ শিতানত সন্টালনীকৈ এখন অভিধানেও শিতান শব্দৰ অন্তৰ্ভুক্তি নীতি এটা মানি চলা নাই যেন লাগে। যেনে- চন্দ্ৰকান্তত ঘাটি শব্দটো অপৰাধ, দায়-জগৰ অৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰি ঘাটি-খা বেলেগ শিতান কৰিছে; শব্দকোষে একে শিতানৰ অন্তৰ্ভুক্তি কৰি লৈছে। শব্দকোষৰ এই নীতি বিজ্ঞানসন্মত। কিন্তু, সমগ্ৰ অভিধানখনত এই নীতি ৰক্ষিত হোৱা নাই। কিছুমান শব্দৰ উচ্চাৰণৰ যোগেদিও অৰ্থ বিৰোধ হয়; সেই শব্দবোৰ সকলো অভিধানে সমানে গুৰুত্ব দিয়া নাই, হেমকোষ, চন্দ্ৰকান্ত শব্দকোষত পাৰ্যমানে এই বৈশিষ্ট্য ৰক্ষা কৰিছে। অন্য সৰু অভিধানসমূহত এই বিশেষত্বৰ প্ৰতি গুৰুত্ব দিয়া নাই।

শিতান শব্দৰ লগতে আন এটি আলোচ্য বিষয় হ'ল ব্যাকৰণৰ সম্ভেদ। শব্দ এটা অভিধানত অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ পিছতেই শব্দটোৰ শুদ্ধ ৰূপত কেনেকৈ ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে তাৰ নিৰ্দেশ অভিধানত থাকিব লাগে। অৱশ্যে ব্যাকৰণ-সম্মত সাধিত শব্দবোৰ ব্যাকৰণৰ সমল; কিন্তু ৰূপতাত্ত্বিক আৰু আকৃতিগত ৰূপবোৰ অভিধানৰ সমল। অভিধানত ব্যাকৰণৰ সম্ভেদে বাক্যৰ গঠন বিধিৰ ইংগিত দিব লাগে। কেউখন অভিধানত নাই অব্যয় হিচাপে চিহ্নিত হৈছে। কিন্তু না-খাব জানে, না-ল'ব জানে এই প্ৰসংগটো অভিধানে সামৰা নাই। তেনেকৈ নুশুনি, দেখি আদি অসমাপিকা ক্ৰিয়া, কিন্তু কেতিয়াবা সমাপিকা ক্ৰিয়া ৰূপেও ই ব্যৱহাৰ হয়। কিছুমান অব্যয় বিশেষণ ৰূপেও ব্যৱহাৰ কৰা হয় — এইবোৰৰ ব্যাকৰণৰ মৰ্যাদা থাকিব লাগে। কেতিয়াবা ভাল বিশেষ্যৰূপেও ব্যৱহাৰ হয়; যেনে- ভালটো, ইয়াৰ উল্লেখ থাকিব লাগে। শব্দকোষত অৱশ্যে ব্যাকৰণৰ সম্ভেদত নিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয়ৰ ক্ষেত্ৰত এটা নীতি সৰ্বত্ৰ গ্ৰহণ কৰিছে।

অভিধানৰ উদ্দেশ্যৰ লগত ব্যুৎপত্তিৰ সম্বন্ধ। বিস্তৃত অভিধানত শিতান শব্দৰ পাছতে ব্যুৎপত্তি দিয়া হয়। ব্যুৎপত্তিৰ সহায়ত শব্দৰ সাংস্কৃতিক বুৰঞ্জীৰ লগতে আখৰ-জোঁটনিও অধ্যয়ন কৰিব পাৰি। ধাৰ কৰা শব্দৰ ক্ষেত্ৰত বিভক্তিযুক্ত ৰূপ উদ্ধাৰ কৰাত ব্যুৎপত্তিয়ে সহায় কৰে। অৰ্থৰ অস্পষ্টতা ব্যুৎপত্তিৰ সহায়ত স্পষ্ট কৰি ল'ব পাৰি। মুঠতে অভিধানৰ উদ্দেশ্যৰ লগত সংগতি ৰাখিহে ব্যুৎপত্তি দেখুৱা হয়। সংক্ষিপ্ত অভিধানত ব্যুৎপত্তি দিয়া নহয়। হেমকোষ, চন্দ্ৰকান্তত ব্যুৎপত্তি সামান্যভাৱে দেখুৱা হৈছে, শব্দকোষত দেখুৱা নাই। হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্তত সাদৃশ্য প্ৰদৰ্শনৰ কাৰণে ব্যুৎপত্তি দিয়া হৈছে যদিও স্থান বিশেষে অনুমানৰ সহায় লোৱা হৈছে। হেমকোষত মূল শব্দৰ সাধন দেখুৱা হৈছে যদিও চন্দ্ৰকান্তই ঐতিহাসিকভাৱে পাঠকক মূলৰ সম্ভেদ দিব পৰা নাই। অভিধানখনত মূল ভাষাৰ আদি আখৰেই সৰহ ঠাই অধিকাৰ কৰিছে — যেনে - সংস্কৃত-সং, আৰবী-আ, হিন্দী-হি, ইংৰাজী-ইং। এইবোৰে পাঠকক সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰে। বহু ক্ষেত্ৰত অনুমানৰ সহায় লোৱা হৈছে। যেনে:

বেতু (সং বৃত্ত)

লাজুক (সং লাজ)

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

প্ৰথমটোৰ উ স্বাৰ্থিক, দ্বিতীয়টোৰ উ তদ্ধিত। এই সম্পৰ্কে কোনো উল্লেখ পোৱা নাযায়।

অভিধানৰ আটাইতকৈ প্ৰয়োজনীয় ব্যৱহাৰিক দিশটো হ'ল অৰ্থ। এতিয়ালৈ কোনো গৱেষকেই অৰ্থক এটা সংজ্ঞাৰে সামৰিব পৰা নাই। শব্দত অৰ্থ আৰোপ মানৱ সমাজৰ মানসিক ব্যাপাৰ। শব্দৰ স্বতন্ত্ৰ ধাৰণাৰ আধাৰত শব্দত আৰোপিত অৰ্থৰ তত্ত্ব নিৰূপিত হয়। সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, মানৱ সংস্কৃতিৰ উত্থান-পতন, বিকাশ আদিৰ লগত অৰ্থ জড়িত। সেই ফালৰ পৰা শব্দৰ অৰ্থৰ গতি অনন্ত। এনে অনন্ত গতিযুক্ত অৰ্থৰ ব্যাখ্যা বৰ টান কাম। শব্দত অৰ্থ সংস্থাপনত তলত দিয়া বিষয়কেইটিত গুৰুত্ব দিব লাগে :

- ১। শব্দ গোটৰ বৰ্ণনা আৰু সংজ্ঞা
- ২। একে অৰ্থবাচক অন্য শব্দৰ সমৰূপক অৰ্থ নিৰ্দেশ
- ৩। উদাহৰণৰ যোগেদি বিশ্লেষণ
- ৪। বৰ্ণনামূলক চিত্ৰ
- ৫। ব্যাখ্যা
- ৬। ক্ৰম নিৰ্দেশনা
- ৭। ব্যুৎপত্তি
- ৮। মৰ্যাদা

প্ৰথমটো অতিশয় গুৰুত্বপূৰ্ণ। বৰ্ণনা বা সংজ্ঞা কোনো কাৰণতে দ্ব্যৰ্থবোধক হ'ব নোৱাৰিব। যেনে —

দুৱাৰ :

হেমকোষ : ঘৰ আদিৰ বাটৰ মুখ, ঘৰলৈ সোমোৱা আৰু তাৰ পৰা ওলোটা বাট, সেই বাটৰ ঢাকনী ... চন্দ্ৰকান্ত : ঘৰ-বাৰীৰ বাটৰ মুখ; ঘৰলৈ সোমোৱা আৰু তাৰ পৰা ওলাই অহা বাট ২. দৰজা, দুৱাৰ মুখ বন্ধ কৰা ঢাকনী ...

শব্দকোষ : (১) ওলোৱা-সোমোৱা বাট (২) ঘৰ আদিৰ ওলোৱা-সোমোৱা বাটত লগোৱা কাঠ বাঁহ আদিৰ যতন। ...

উল্লিখিত বৰ্ণনাই দুৱাৰৰ ছবিটো আনি নিদিয়। তিনিওখনৰ ভিতৰত শব্দকোষৰ অৰ্থ আংশিকভাৱে হ'লেও গ্ৰহণযোগ্য। দুৱাৰ বুলিলে যতন শব্দটোত অধিক গুৰুত্ব দিব লাগিব। দুৱাৰৰ-ছবিটো আনিবলৈ হ'লে- ঘৰ, কোঠা, গাড়ী, প্ৰবেশ পথ, কাঠ-বাঁহ, গ্লাছ বা অন্য ধাতুৰে নিৰ্মাণ কৰা, হেন্দেল থকা বা নথকা, কজা, ৰছী বা বেতৰ ব্যৱহাৰ, ঘূৰঘূৰি থকা আদি সকলো দিশ সামৰিব লাগিব। চকী শব্দটো চাওক —

চকী :

হেমকোষ : এবিধ বহা পীৰা, চাৰিঠেঙীয়া ওখ আসন।

চন্দ্ৰকান্ত : চাৰিটা খুৰা থকা বহা আসন।

শব্দকোষ : ✓

চাৰিটা খুৰা থকা বহা আসন বুলিলে টুল আৰু পীৰাৰ ধাৰণাও দিব। কিন্তু চকীত এজন মানুহ বহে, বাছ থাকিবও পাৰে নাথাকিবও পাৰে, কিহেৰে সজা হয়, ভৰি দুটা ক'ত থ'ব। মাটি স্পৰ্শ কৰিবনে? আউজিৰ পৰা ব্যৱস্থা আছেনে — বৰ্ণনাই এই গোটেইবোৰ কথা

সামৰিব লাগিব। নজনা অৰ্থৰ বৰ্ণনা জনা শব্দৰে দিব লাগিব। আমাৰ অভিধান তিনিখনে এই ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছে যদিও স্থান বিশেষে গ্ৰহণ কৰা নাই। যেনে -

ইথাৰ :

হেমকোষ : বিজ্ঞান মতে সমুদায় ঠাই জুৰি থকা এবিধ বায়ুসদৃশ পদাৰ্থ।

চন্দ্ৰকান্ত : আধুনিক বিজ্ঞান মতে সমস্ত ঠাই বিয়পি থকা এবিধ অতি পাতল বায়ৱণ পদাৰ্থ।

শব্দকোষ : (১) শূন্য স্থানত পোহৰে গতি কৰা বুলি ভবা হোৱা মাধ্যম। (২) এবিধ জৈৱ-ৰাসায়নিক পদাৰ্থ।

১৯৮২ চনৰ Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current Englishত আছে : 1. liquid made from alcohol, used in industry, and medically as an anaesthetic 2. medium through which, it was once believed, light waves were transmitted through all space 3. (poet) the pure, upper air above the cloud. তেনেকৈ চন্দ্ৰকান্তত ক্ৰিকেট শব্দৰ অৰ্থ- এবিধ খেলা, শব্দকোষ- ঘাঁহনি পথাৰত বেট আৰু খুঁটি লৈ দুটা এঘাৰজনীয়া দলৰ মাজত হোৱা এবিধ বল খেলা। কিন্তু The Concise Oxford Dictionary ত আছে - a game played on a grass pitch with two teams of 11 players taking turns of to bowl at a wicket defended by a batting player of the other team। উল্লিখিত অসমীয়া অভিধানৰ বৰ্ণনাই এই ছবিটো আনিব নোৱাৰে, এবিধ শব্দটোৱে সমগ্ৰ চেষ্টা অথলে নিয়ালে। বৰ্ণনা সম্পূৰ্ণ স্পষ্টবাদী হ'ব লাগিব। কোনো বৰ্ণনাতে এবিধ চৰাই, এবিধ ফুল, এবিধ গছ, এবিধ খেল ব্যৱহাৰ কৰিব নালাগে। এবিধ সদায় বৰ্জনীয়া। অভিধান এখন আধুনিক হ'বলৈ কেৱল প্ৰকাশ কালৰ পৰা পুনৰ মুদ্ৰণ হোৱা নুবুজায়। এই দিশবোৰতো চকু দিব লাগিব। পাৰিভাষিক শব্দ হ'লে বিজ্ঞানৰ নামৰ লগতে সহজে বুজি পোৱা জাগতিক সম্পৰ্ক থকা শব্দৰে বৰ্ণনা দিব লাগে। তদুপৰি বৰ্ণনাত ব্যৱহাৰ কৰা শব্দ অভিধানত শিতান শব্দৰূপে অন্তৰ্ভুক্ত হ'ব লাগিব। ইয়াৰ উপৰিও সম অৰ্থ বিশিষ্ট শব্দৰ যোগেদি অৰ্থ স্পষ্ট কৰি দেখুৱাব লাগে। অৱশ্যে কেউখন অভিধানত এই বৈশিষ্ট্যটো বন্ধা কৰা হৈছে। অৰ্থক অধিক স্পষ্ট কৰি দেখুৱাবৰ কাৰণে বিষয় গ্ৰন্থৰ পৰা নাইবা নিজে ৰচনা কৰি উদ্ধৃতি দিব লাগে। বিষয় গ্ৰন্থৰ পৰা উদ্ধৃতি দিওতে মৰ্যাদা সূচকেৰে কিতাপৰ নাম পৃষ্ঠা উল্লেখ কৰিব লাগে। হেমকোষ, চন্দ্ৰকান্তত উদ্ধৃতি স্থানবিশেষে আছে যদিও বিষয় গ্ৰন্থৰ নামহে উল্লেখ কৰা হৈছে। শব্দকোষত উদ্ধৃতি নাই। ব্যাখ্যাৰ যোগেদি অৰ্থ স্পষ্ট কৰিব নোৱাৰিলে বা অৰ্থ নিৰূপণ কৰিব নোৱাৰিলে চিত্ৰৰ সহায় ল'ব লাগে। হেমকোষত চিত্ৰৰ আৰম্ভণি হৈছিল, সুমন্ত চলিহাই শব্দকোষত চিত্ৰৰ সহায়েৰে অৰ্থ নিৰ্দেশ কৰিবলৈ যত্ন কৰাটো অভিধানখনৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য।

ইয়াৰ উপৰিও অসমীয়া ভাষাৰ অভিধানৰ দুখ লগা অৱস্থা হৈছে পুনৰ মুদ্ৰণ ব্যৱস্থাটো। একেটা সংস্কৰণকে বাৰে বাৰে ছপা কৰি থকাৰ কাৰণে অভিধানবোৰৰ সংশোধন হোৱা নাই; হেমকোষৰ পৰা আৰম্ভ কৰি শব্দকোষলৈকে অৱস্থাটো একেটাই। শব্দ সম্ভাৰৰ ক্ষেত্ৰত যেনেকৈ সাম্প্ৰতিকীকৰণ হোৱা নাই, তেনেকৈ পৰিৱৰ্তিত সামাজিক পৰিবেশ, প্ৰৱণতা, প্ৰয়োজন, চাহিদাৰ লগত সংগতি ৰাখি অভিধানখনৰ আধুনিকতাৰ প্ৰাথমিক চৰ্ত পালন কৰা হোৱা নাই। গতিকে এইবোৰ অভিধান আছে যদিও যুগৰ লগত খাপ খোৱাটো অভিধানসমূহ সম্পাদনা কৰাৰ প্ৰয়োজন; লগতে, দেশ-কাল মানুহ সমসাময়িক প্ৰেক্ষাপটটো বিশেষভাৱে মনত ৰাখি এই কাম কৰা উচিত। কিয়নো আৰু কিছুদিনৰ পিছতে আমি একবিংশ শতিকাৰ প্ৰৱেশ কৰিম, সেয়ে অনাগত দিনৰ কথাও চকুৰ আগত ৰাখি পৰিকল্পনা যুগুতাব লাগিব। প্ৰকৃততে আমাৰ অভিধান সম্পাদকসকলে দ্ৰুত কালপ্ৰবাহৰ কথা মনত ৰাখি আৰু লগতে বিজ্ঞান আৰু কাৰিকৰী বিদ্যাৰ অগ্ৰগতিৰ ফলত মানুহৰ জীৱনলৈ ৰাষ্ট্ৰীয় সামাজিক, দৈনন্দিন জীৱনৰ যি পৰিৱৰ্তন আহিছে, তাৰ প্ৰতিও দৃষ্টি ৰাখি অভিধানসমূহত নতুন শব্দক আগহেৰে ঠাই দিব লাগিব। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই হেমকোষৰ সম্পৰ্কত সাম্প্ৰতিকীকৰণৰ কথা কৈছে। বেজবৰুৱাই হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ অসমীয়া ভাষা বন্ধা জৰীডাল অলা টিলাই দি আটাইলৈ কৈছে। অন্য অভিধানৰ ক্ষেত্ৰতো কথাটো সমানে প্ৰযোজ্য। ওপৰৰ আলোচনাত আমি সকলো অভিধান সামৰা নাই। সকলো অভিধানক সামৰি নোলোৱাৰ কাৰণ হৈছে- আমাৰ প্ৰায়বোৰ অভিধানৰ মূল ৰূপটো হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্তৰ মাজত বিচাৰিলে পোৱা যায়। সেয়ে হাততে পোৱা অসমীয়া ভাষাৰ অভিধানৰ তালিকা এখন প্ৰবন্ধৰ লগত সংযুক্ত কৰা হৈছে। কোনো অভিধানৰ নাম খাতি যোৱা মানেই সহায় পাঠকসকলে যেন ইচ্ছা কৰি বাদ দিয়া বুলি ধৰা নলয়। আমাৰ অজ্ঞতাৰ কাৰণে বা হাতত নপৰাৰ কাৰণেও তালিকাভুক্ত কৰা নাই বুলি যেন বিবেচনা কৰে।

বিংশ শতিকাৰ অসমীয়া ভাষাৰ নিৰ্বাচিত অভিধানৰ তালিকা (সময় অনুসৰি)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা	:	হেমকোষ ১৯০০
বুদ্ধীজ্ঞানথ ভট্টাচাৰ্য	:	পঢ়াশলীয়া অভিধান, ১৯০৬
অসম সাহিত্য সভা	:	Pronouncing Assamese (১৯৩১)
গিৰিধৰ শৰ্মা	:	চন্দ্ৰকান্ত অভিধান, ১৯৩৩, ১৯৬৮
ভ্ৰমৰ শইকীয়া	:	অসমীয়া অভিধান, ১৯৫২
সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা	:	শব্দমালা, ১৯৫৮
আৰু	:	
নৰেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা	:	ব্যৱহাৰিক শব্দকোষ, ১৯৭১

মহেশ্বৰ নেওগ, ৰজনীকান্ত দেৱ শৰ্মা, নৱকান্ত বৰুৱা : আধুনিক অসমীয়া অভিধান, ১৯৭৭
শৰৎ চন্দ্ৰ শৰ্মা : অসমীয়া ভাষাৰ এৰা বোটোলা, ১৯৮৯
প্ৰণৱজ্যোতি ডেকা : জ্যোতি দ্বি-ভাষিক অভিধান, ১৯৯০
সুমন্ত চলিহা : আধুনিক অসমীয়া শব্দকোষ, ১৯৯২
শ্ৰীনাৰায়ণ চন্দ্ৰ গোস্বামী : ব্ৰজবুলি ভাষাৰ ব্যাকৰণ আৰু অভিধান
বিংশ শতিকাৰ খণ্ডবাক্য কোষ

PRT Gurdon : Some Assamese Proverbs, ১৯০৩
বেণুধৰ ৰাজখোৱা : অসমীয়া খণ্ডবাক্য কোষ, ১৯১৭
চন্দ্ৰধৰ বৰুৱা : ৰত্নকোষ, ১৯৬২
বাণী প্ৰকাশ : অসমীয়া বচনভংগী, ১৯৬৫
প্ৰিয় দাস তালুকদাৰ : প্ৰবচন কোষ

ইয়াৰ উপৰিও দৰঙ্গী শব্দকোষ, ডিমাছা ভাষাৰ ভঁড়াল কাৰবি লাম তাছাম আদিৰ উপৰিও ৰাভা, গাৰো, বড়ো আদি জনগোষ্ঠীৰ অনেক শব্দকোষ প্ৰকাশ হোৱাটো অসমীয়া ভাষাৰ কাৰণে এটি সুখবৰ। আনহাতে বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তি বিদ্যা, ভূগোল আদি বিষয়ক অনেক শব্দকোষ ওলাইছে। ইয়াৰ ভিতৰত আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য শব্দকোষ হ'ল- বিজ্ঞান-অভিধান (প্ৰথম খণ্ড)। এই খণ্ডটোত দহোটা বিজ্ঞানৰ

বিষয় সামৰিছে। মুখ্য সম্পাদক ডক্টৰ দীনেশ চন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে আগকথাত অভিধান সম্পৰ্কে দিয়া নিৰ্দেশ আৰু সম্পাদনা ৰীতিৰ প্ৰতিফলন অভিধানখনত স্পষ্টভাৱে পৰিছে। অভিধানখন ব্যাখ্যামূলক হোৱাত জটিল পাৰিভাষিক শব্দৰ অৰ্থবোধ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লগতে সাধাৰণ পাঠকেও বুজি পোৱা হৈছে। এনে এটি জটিল কাম কৰিবলৈ আগবাঢ়ি বিজ্ঞান সমিতি আৰু মুখ্য সম্পাদকগৰাকী সফল হৈছে। এনে কামত যাতে যতি নপৰে। পৰৱৰ্তী খণ্ডবোৰৰ সৰ্বাংগসুন্দৰকৈ প্ৰকাশে অসমীয়া ভাষালৈ বিশেষ বৰঙণি আগবঢ়াব বুলি আশা কৰিব নোৱাৰিনে?

প্ৰবন্ধৰ সীমাবদ্ধতা আৰু লগতে সকলো অভিধান হাততে পোৱাকৈ নথকাৰ কাৰণে আলোচনালৈ আনিব পৰা নাই। এই সম্পৰ্কে আগতে উল্লেখ কৰা হৈছে। দোষ-ত্রুটি থাকিলেও সকলো অভিধানেই আমাৰ ভাষাৰ সম্পদ। এনে এক সম্পদক সম্পদৰূপে ৰাখিবলৈ ভাষাৰ দৰে অভিধানকো চলন্ত ৰূপ দিব লাগিব। বাৰে বাৰে, নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে সংশোধন আৰু সংযোজনৰ মাজেদিয়ে অভিধান ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হৈ থাকে। মনত ৰাখিব লাগিব পৃথিৱীত কোনো অভিধানেই সম্পূৰ্ণ আৰু নিখুঁত বুলি দাবী কৰিব নোৱাৰে। অসমীয়া ভাষাৰ এই অভিধানসমূহ যুগৰ লগত খাপ খাব পৰাকৈ ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা অৱস্থালৈ নিয়াহে সম্প্ৰতি সকলোৰে প্ৰাথমিক দায়িত্ব হ'ব লাগে। □

(প্ৰবন্ধকাৰৰ অনুমতি সাপেক্ষে 'গৰীয়সী'ৰ অক্টোবৰ (১৯৯৯) সংখ্যাত প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধৰ পুনৰুদ্ৰিত ৰূপ।)

পাণ্ডিত্য নহয়, জীৱনৰ জটিলতম ক্ষণত বিচাৰ হয় চৰিত্ৰৰহে - ৰবীন্দ্ৰনাথ।

The worth of a man is known only through his action - Bhagvada Gita

যিকোনো বৃত্তিত সফল হোৱাৰ প্ৰথমটো খোজ হ'ল বৃত্তিটোৰ প্ৰতি নিজে অনুৰক্ত হোৱা, ভাল পাবলৈ শিকা - ছাৰ উইলিয়াম আচ্লাৰ।

কবিতা, আধুনিকতা আৰু অসম

ড० কবৰী ডেকা হাজৰিক

অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ডিব্ৰুগড়

কবিতা আৰু আধুনিকতাৰ সম্পৰ্ক বিচিত্ৰ। কবিতা এক চিৰন্তন অনুভূতি। আদিম অনুভূতিয়েই বুলি ক'ব পাৰি। কাৰণ, সকলো মানুহেই যদিও কবিতা ৰচনা নকৰে, কবিতাৰ প্ৰতি এক সহজাত প্ৰীতি কিন্তু সকলোৰে মনত ৰক্ষিত হয়। এই কথাৰ উমান বহুতে পায় আৰু বহুতে মুঠেই নাপায়। জনা-নজনা, বুজা-নুবুজাৰ মাজতে কবিতাৰ লগত মানুহৰ নিবিড় সংযোগ চলি আহিছে। যেতিয়া মানুহৰ জীৱন-যাত্ৰা সৰল আছিল তেতিয়াও; যেতিয়া জীৱন-যাত্ৰা জটিল হৈ আহিল তেতিয়াও কবিতাই মানুহৰ লগ এৰা নাই। পৰিৱৰ্তন হৈছে কবিতাৰ প্ৰকৃতি, কিন্তু বিতৰ্কৰ মাজতো অটুট আছে আবেদন।

কবিতাৰ লগত মানুহৰ অনুভূতি, অভিজ্ঞতা আৰু চিন্তাৰ যোগসূত্ৰ থাকে। প্ৰাচীন আৰু আধুনিক কালত ভিন্ ভিন্ বৈশিষ্ট্যৰে এই যোগসূত্ৰ ৰক্ষিত হৈছে। ধ্ৰুপদী কবিতাৰ দেৱতা আৰু ৰাজপুৰুষ, ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ ৰূপৱতী নাৰী অথবা বীৰপুৰুষ, আধুনিক কবিতাৰ অস্থিৰমনৰ আধুনিক মানুহ - এই সকলোবোৰেই কবিতা আৰু মানুহৰ সম্পৰ্কৰ বাতৰি বহন কৰে। প্ৰথম দুবিধ স্বচ্ছ, সেয়েই সহজবোধ্য। তৃতীয় বিধ অস্বচ্ছ, গতিকে কিছু পৰিমাণে দুৰ্বোধ্য। প্ৰথম দুবিধত অনুভূতিয়েই প্ৰধান সহায়, পিছৰ বিধত অপৰিহাৰ্য বুদ্ধি আৰু চিন্তাশক্তি। কাৰণ পিছৰ বিধ হ'ল আধুনিক কালৰ কবিতা।

আধুনিক কালৰ পৰিচয় হ'ল ই এক জটিল, অস্থিৰ, কঠিন সময়। কবিতা যদি যুগ-মানসৰ দাপোন হয়, তেন্তে এই দাপোনত আধুনিক কালৰ জটিলতাৰ ছায়াও নিঃসন্দেহে পৰিব। ১৯১৪ৰ পৰা ১৯৪৭ চনলৈকে সমগ্ৰ বিশ্বতে এক ভঙা-গড়াৰ কাল অতিবাহিত হৈছিল। ৰাষ্ট্ৰ, সমাজ, ৰাজনীতি আৰু অৰ্থনীতিৰ দৃশ্যপটৰ দ্ৰুত পৰিৱৰ্তন ঘটিছিল। পদাৰ্থ বিজ্ঞান, মনোবিজ্ঞান, জীৱবিজ্ঞান, প্ৰযুক্তিবিদ্যা আদিত সৃষ্টি হৈছিল বৈপ্লৱিক জাগৰণ। নতুন, অবিশ্বাস্যভাৱে শক্তিশালী, যুক্তিপূৰ্ণ চিন্তাৰ আগমনৰ ফলত কৌটিলীয়া সংস্কাৰ আৰু ধাৰণা ভাঙি-ছিঙি গুড়ি হৈছিল। চিন্তাৰ এই নৱজাগৰণ প্ৰথমে আৰম্ভ হৈছিল ইউৰোপত। ভাৰতলৈ তাৰ লহৰ বাগৰি আহিবলৈ কিছু বছৰৰ প্ৰয়োজন হৈছিল।

ভাৰতীয় বা বিশ্বসাহিত্যত কবিতাৰ মাজত ফুটি উঠা আধুনিকতা প্ৰথম অৱস্থাত সৰ্বত্ৰ সমাদৃত হোৱা নাছিল। কাৰণ মানুহৰ মনত তেতিয়াও সজীৱ হৈ আছিল প্ৰাচীন কাব্যৰ অলংকাৰময়, আডম্বৰপূৰ্ণ ভাষাশৈলী। ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ বুকুভৰা উচ্ছ্বাসে সুন্দৰৰ আৰাধনা এক অভ্যাসত পৰিণত কৰিছিল। এনেবোৰ অভ্যাস লাহে

লাহে আমনিদায়ক আৰু গতানুগতিক হৈ পৰাটো সত্য যদিও পুৰণি অভ্যাসৰ প্ৰতি থকা মোহৰ বাবে নতুনৰ কঠিন ৰূপ আদৰি লোৱাটো টান হৈছিল, সেই কথাও সত্য, এনে টনা-আজোৰা চিন্তাৰ মাজত কবিতা দিনে দিনে নতুন হৈ আহিছিল। নতুন চিন্তাৰ পাতনি অৱশ্যে ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ দিনতে আৰম্ভ হৈছিল, কাৰণ ৰোমাণ্টিক কবিতাতে কবি-হৃদয়ে প্ৰথমবাৰৰ বাবে দেৱতাৰ পৰা মানুহলৈ আন সৰগৰ পৰা মাটিলৈ চাবলৈ শিকিছিল। তথাপিও আধুনিক জীৱন গতানুগতিকতাৰ মাজতো যে কবিতাৰ সমল সোমাই থাকিব পাৰে সেই কথা ৰোমাণ্টিক কালৰ কবিসকলে বুজিছিল যদিও তাৰ মাজত তেওঁলোকে সুন্দৰ দিশবোৰহে কবিতাত প্ৰকাশৰ বাবে উপযোগী বুলি গণ্য কৰিছিল। 'ৰবীন্দ্ৰ-লক্ষণাক্ৰান্ত' কালৰ সেয়েই আছিল প্ৰকৃতি আধুনিক কবিসকলে কিন্তু উপলব্ধি কৰিছিল যে সাধাৰণ মানুহ নিৰ্বিকাৰ জীৱন-ছবিৰ মাজতো মহাকাব্যিক সম্ভাৱনা বিচাৰি পাব পাৰে। এজন প্ৰসিদ্ধ আৰু উগ্ৰ আধুনিক কবি বোড্লেয়াৰে চিত্ৰকলা প্ৰসংগত কৰা এক উক্তি কবিতাৰ ক্ষেত্ৰতো খাপ খাই পৰে। তেওঁ কৈছিল যে "সেইজনহে প্ৰকৃত শিল্পী যিজনে আমাৰ গতানুগতিক জীৱনৰ পৰা কেৱল মাথোন তুলিকাৰ বুলনিতে মহাকাব্যিক দিশকো আঁৰি উলিয়াব পাৰে আৰু আমাৰ চকুৰ আগত দাঙি ধৰে এটা নাগৰিক জীৱনৰ সীমাবদ্ধতাৰ মাজতে নিহিত হৈ থকা মহানতা আৰু কবিতা।" কবিতাৰ ক্ষেত্ৰতো কথাষাৰ অৰ্থপূৰ্ণ আৰু প্ৰয়োজন চিত্ৰকলাৰ নানা ধৰে যি দৰে অস্পষ্ট মনোভংগী আৰু ব্যক্তিগত অসামঞ্জস্যতা ৰং আৰু ৰেখাৰ সহায়ত স্পষ্ট আৰু সামঞ্জস্যপূৰ্ণ হৈ তুলিবলৈ যত্ন কৰিছিল, কবিসকলেও শব্দ আৰু অলংকাৰৰ সহায়ত তাকেই কৰিছিল। বহুক্ষেত্ৰত এই বিশৃংখল চিন্তাধাৰা কবিতাৰ মাজত বিশৃংখল ৰূপেই প্ৰকাশ পাইছিল, শৃংখলাৰ যোগসূত্ৰ সোমাই আহি বহুত গভীৰত — যাক বিচাৰি পাব পাৰি কেৱল যুক্তি আৰু চিন্তাৰ অধ্যৱসায়ৰে। বস্তুজগত আৰু অন্তৰ্জীৱনৰ মাজত সংযোগ সামঞ্জস্য বিচাৰি পোৱা কবি-চিত্ৰশিল্পীসকলৰ অন্তৰ্দৃষ্টি সৰ্বসামান্য মানুহতকৈ বেলেগ হয়। যেতিয়া তেওঁলোকে ইয়াক বিচাৰি তেতিয়া উপলব্ধি কৰে বৌদ্ধিক একাত্মতা — এক শূন্যতাবোধ এক তুৰীয়া অৱস্থা। এই অৱস্থাত তেওঁৰ বাবে সকলো বাধা প্ৰাসংগিক হৈ পৰে। আনহাতে সেই মানসিক অৱস্থা উপলব্ধি কৰিব বসন্তৰ বাবে কবিতাৰ কথা বা চিত্ৰকলাৰ ব্যঞ্জনা হৈ অপ্ৰাসংগিক।

আধুনিকতা আৰু অসম :-

আধুনিক, আধুনিকতা, আধুনিকতাবাদ, আদি শব্দবোৰ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত খেলি-মেলিকৈ প্ৰয়োগ কৰা দেখা যায়। বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ মতে যিবোৰ সাহিত্য নিৰপেক্ষ, বস্তুনিষ্ঠ, মানৱ-কেন্দ্ৰিক (অৰ্থাৎ মধ্যযুগৰ দৰে ভগৱানকেন্দ্ৰিক নহয়) আৰু যিবোৰে পাশ্চাত্যৰ পৰা শৈলী আৰু ধাৰণা গ্ৰহণ কৰিছে, সেইবোৰেই আধুনিক। ইউৰোপীয় ধাৰণাৰ 'আধুনিক' চিন্তা বহন কৰা সাহিত্য আমাৰ দেশত প্ৰচলিত হয় কুৰি শতিকাৰ পৰা, সাধাৰণভাৱে ক'বলৈ গ'লে ১৯৩০ৰ পৰা ১৯৬০ চনৰ ভিতৰত। তথাপি সময়ৰ ফালৰ পৰা নহয়, লক্ষণৰ ফালৰ পৰাহে আধুনিক সাহিত্যক চিনাক্ত কৰিব পাৰি।

'আধুনিকতা' এনে এটা সামাজিক অৱস্থা যাৰ অধীনত থাকি মানুহে নিজৰ autonomy উপলব্ধি কৰি তাৰ দ্বাৰা ক্ৰমে ক্ৰমে বিশ্ব সংসাৰক নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰে, এইদৰে Wagner ক'ৰা উক্তি কিছু বিভ্ৰান্তিমূলক। কাৰণ সেই স্বকীয় ক্ষমতাৰ কথা উপনিবেশীয় দেশত বুজা সম্ভৱেই নহয়। আনহাতে উপনিবেশীয় শাসনৰ হাতত ধৰিহে ভাৰতলৈ আধুনিকতা আহিছিল। নতুন ধৰণৰ শাসন-ব্যৱস্থা, ইংৰাজী শিক্ষা, যাতায়াত আৰু যোগাযোগৰ সুবিধা, ধীৰভাৱে গঢ় লোৱা শিল্প আৰু উদ্যোগ, এইবোৰৰ যোগেদি মানুহৰ চিন্তাধাৰা লাহে লাহে নতুন হৈ আহিছিল। ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে ভাৰতৰ শাসনভাৰ লোৱাৰ পিছত ১৮১৩ চনৰ চাৰ্টাৰ আইন মতে এই কোম্পানীক 'সাহিত্যৰ উত্থান আৰু উন্নতি' (revival and improvement of literature) আৰু 'বিজ্ঞানৰ জ্ঞানৰ পৰিচয় আৰু প্ৰচাৰ' (introduction and propagation of the knowledge of science) কৰিবলৈ কোৱা হয়। ৰাজহুৱা শিক্ষা আৰু নাৰী শিক্ষাৰ প্ৰতিও মনোযোগ দিয়া হৈছিল। নতুন শাসন ব্যৱস্থাত যিসকল ভাৰতীয়লোকৰ সহায়ৰ প্ৰয়োজন হৈছিল, তেওঁলোক পাশ্চাত্যৰ আৰ্হিৰে শিক্ষিত হোৱাটো আৱশ্যকীয় বুলি ভবা হৈছিল। শাসকসকলৰ মনোমত শিক্ষাৰ দ্বাৰা গঢ়ি ল'ব পাবলৈ এই দেশৰ মানুহৰ চিন্তাধাৰা নিজৰ অনুকূলে যাব বুলি তেওঁলোকে ভাবিছিল। ইংৰাজৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাত ভাল লক্ষণে বহুত আছিল। ভাৰতীয় সমাজত আধুনিকতাৰ বাট মুকলি কৰোঁতা ৰাজা ৰামমোহন ৰায়ে সেয়েহে ইংৰাজী শিক্ষাৰ পোষকতা কৰিছিল আৰু বিজ্ঞান শিক্ষা অতি প্ৰয়োজনীয় বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছিল। তেওঁ সঠিকভাৱে উপলব্ধি কৰিছিল যে বিজ্ঞানসন্মত দৃষ্টিভংগীৰ অবিহনে সমাজৰ উন্নতি অসম্ভৱ। প্ৰথম অৱস্থাত এই নতুন পৰিৱেশৰ লগত খাপ খাবলৈ বহুতো ভাৰতীয় মানুহে হেঁপাহ কৰা নাছিল। কাৰণ শিক্ষিত বা আধুনিক বুলিবলৈ সমুখত আৰ্হি আছিল ইংৰাজসকল, যি আছিল শোষক শ্ৰেণীৰ, গতিকে কোনোপধ্যেই অনুকৰণযোগ্য নহয়। অৱশ্যে আধুনিকতাৰ ফলত লব্ধ হোৱা কাৰিকৰী সুবিধাসমূহ সকলোৰে আদৰি লৈছিল। আন নালাগে ৰেল আৰু জাহাজৰ চলাচলে জনসাধাৰণক ইমান চমৎকৃত কৰিছিল যে লোকগীততো সিবিলাকৰ উল্লেখ সোমাই পৰিছিল। যন্ত্ৰ সভ্যতাৰ প্ৰভাৱত ভাৰতীয় সমাজৰ সাংস্কৃতিক ৰূপ যিমানে সলনি হৈ আহিল, সিমানে পৰম্পৰা ৰক্ষা কৰি

স্বকীয়তা বজাই ৰাখিবলৈ আৰু আত্মপৰিচয় নেহেৰুৱাবলৈ ভাৰতীয় মানুহ সচেতন হৈ উঠিল। তাৰ ফলতেই পশ্চিমীয়া আধুনিকতাৰ নিৰ্বাচিত অংশহে ভাৰতীয় মানুহে প্ৰথম অৱস্থাত গ্ৰহণ কৰিছিল।

ভাৰতত ইংৰাজ চৰকাৰৰ শাসন-ক্ষমতা লাহে লাহে নানা প্ৰত্যাহ্বানৰ মুখামুখি হোৱা সময়তে তেওঁলোকৰ অনুগামী আৰু সহায়ৰ বাবে উন্মুখ হৈ থকা সামন্ত শ্ৰেণীৰ মাজত আধুনিকতা আৰু প্ৰাচীনতাৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছিল। জমিদাৰসকলে এফালে প্ৰাচীন ৰীতি-নীতিক ৰক্ষণাবেক্ষণ দিছিল, আনফালে স্কুল আদি স্থাপন কৰি শিক্ষাৰ প্ৰসাৰ ঘটাইছিল। তেওঁলোকৰ মাজত ইংৰাজক অনুকৰণ কৰোঁতাও বহুত আছিল। ৰায় বাহাদুৰ শ্ৰেণীৰ এচাম অভিজাত শ্ৰেণীয়ে ইংৰাজৰ আদৰ-কাৰ্য্যদা অনুকৰণ কৰি আনন্দিত হৈছিল। এই 'আধুনিকতা' আছিল কিছু কৃত্ৰিম আৰু স্বাৰ্থজড়িত, কাৰণ তেওঁলোকৰ চেতনাত তেতিয়াও সোমাই আছিল পৰম্পৰাগত সংস্কাৰ আৰু মনত আছিল ইংৰাজৰ পৰা প্ৰশ্ৰয় আৰু সা-সুবিধা পোৱাৰ বাসনা। সমাজৰ অভিজাত শ্ৰেণী আধুনিক হ'বলৈ আৰম্ভ কৰাৰ সময়ত বিশাল সংখ্যক জনসাধাৰণ অন্ধকাৰত পৰি আছিল, তেওঁলোকৰ লগত ওপৰৰ শ্ৰেণীটোৰ বৌদ্ধিক আৰু মানসিক কোনো যোগাযোগ নাছিল।

অসমৰ ছশ বছৰীয়া আহোম ৰাজত্বৰ অৱসান আৰু বৃটিছৰ আগমনৰ প্ৰথমখিনি সময় আছিল অন্ধকাৰাছন্ন। ৰজা আৰু বিষয়াৰ বংশধৰসকলে পূৰ্বৰ প্ৰতিপত্তি হেৰুৱাই সামান্য ভাত্তা আৰু কৰমুক্ত মাটি-বাৰীতে সন্তুষ্ট থাকিবলগীয়া হৈছিল। বিদ্ৰোহ আৰু অসন্তুষ্টিৰ বাহিৰে তেওঁলোকে ইংৰাজৰ পৰা একোকে লাভ কৰিব পৰা নাছিল। লাহে লাহে আৱিৰ্ভাৱ ঘটাইছিল নতুন এটা শ্ৰেণীৰ। এওঁলোকে ইংৰাজৰ সান্নিধ্যত থাকি আৰু ইংৰাজ শিক্ষাৰ সুফল দেখি নিজৰ ভাষা, শিক্ষা, আচৰণৰ প্ৰতি সচেতন হৈ উঠিছিল। এওঁলোকৰ বহুতে প্ৰশাসনীয় সেৱাত যোগ দিয়াৰ ফলত ইংৰাজসকলৰ ওচৰতো অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিছিল। তেওঁলোক আছিল পুৰণি সমাজ ব্যৱস্থাৰ সংস্কাৰ বিচৰা নতুন মনৰ লোক। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, গুণাভিৰাম বৰুৱা, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন আদি গুণী-জ্ঞানীজনে সমাজ আৰু শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ হকে মাত মাতি দেশীয় ব্যৱস্থা আৰু ইংৰাজী শিক্ষা দুয়োটাৰে ভাল দিশবোৰৰ সপক্ষে মত প্ৰকাশ কৰিছিল। ইতিমধ্যে বৃটিছে স্থাপন কৰা আদালত, অফিচ আদিত কাম কৰা শিক্ষিত আমোলা শ্ৰেণী এটাৰো উদ্ভৱ হৈছিল। এইদৰে লাহে লাহে সৃষ্টি হৈছিল এটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ। এই শ্ৰেণীটোৰ বিষয়ে কোৱা হৈছে 'Assamese middle class was the compound product of colonial bureaucracy, English education and tea industry.' এই শিক্ষিত, উদাৰমনা, দেশ হিতৈষীসকল আছিল বংগ দেশৰ নৱজাগৰণৰ দ্বাৰা গভীৰভাৱে প্ৰভাৱিত। বেছিভাগেই কলিকতালৈ পঢ়িবলৈ গৈছিল আৰু তাৰ পৰিৱৰ্তিত পৰিৱেশৰ দ্বাৰা প্ৰত্যক্ষভাৱে প্ৰভাৱিত হৈছিল। এই দলটোৰ দৃষ্টিত অসমীয়া সাহিত্য তেতিয়া এখন সোঁতহীন নদী, শংকৰদেৱৰ পিছৰ সুদীৰ্ঘকাল ধৰি উদ্ভৱ হোৱা নাছিল কোনো বিশিষ্ট কবি-সাহিত্যিকৰ। গতিকে অসমীয়া সাহিত্যৰ কোনো অপ্ৰতিৰোধ্য

সেইবোৰ জনসাধাৰণৰ ওচৰ চাপিল। ফলত অসমীয়া সাহিত্য এই সচেতনতাৰ ভাবে নিঃসন্দেহে দেশপ্ৰেমৰ এটি আধুনিক ধাৰাৰ জন্ম দিলে।

সাহিত্য আৰু সমাজ জীৱনত ঘটা এটা বৈপ্লৱিক পৰিৱৰ্তন হ'ল পুৰণি পুথিৰ পুনৰ্গঠন। ইমানদিনে সত্ৰ অথবা ব্যক্তিগত সংগ্ৰহৰ জমা হৈ থকা মূল্যবান পুথিসমূহ লাহে লাহে ছপা হ'বলৈ ধৰাৰ সেইবোৰ জনসাধাৰণৰ ওচৰ চাপিল। ফলত অসমীয়া সাহিত্য গৌৰৱময় ঐতিহ্যৰ প্ৰতি সচেতনতাৰ ভাৱ এটাও আহি পৰিল। এই সচেতনতাৰ ভাবে নিঃসন্দেহে দেশপ্ৰেমৰ এটি আধুনিক ধাৰাৰ জন্ম দিলে।

ছপাখানাৰ প্ৰভাৱ আছিল ভাৰতত আধুনিকতা বিয়পি পৰাৰ প্ৰধান বাহক। ব্ৰিষ্টান মিছনেৰিসকলে স্কুল স্থাপন কৰি, কিতাপ ছপাই, বাতৰিকাকত প্ৰকাশ কৰি সমাজলৈ এক জাগৰণ আনিছিল। অসমীয়া সমাজত 'অৰুণোদই' প্ৰকাশৰ লগে লগে আৰম্ভ হৈছিল সচেতনতাৰ কাল। বাহিৰৰ পুথিৱীৰ বাতৰিয়ে হঠাতে এছাটি পোহৰ হৈ অন্ধকূপত থকা অসমবাসীক স্পৰ্শ কৰিছিল। দেশীয় লোকৰ মাজত সমাজ সংস্কাৰৰ মনোভাৱ এটি জাগি উঠিছিল। আনন্দৰাম ঢেকীয়াৰ ফুকনে (১৮২৯-৫৯) তেওঁৰ 'অসমীয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ' নামৰ (১৮৪৯) পুথিত সময়ৰ সদ্যৱহাৰ, কঠিন পৰিশ্ৰম আৰু ব্যক্তিগত উদ্যোগক জীৱনৰ উন্নতিৰ সঁচাৰ-কাঠি বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছিল। এই মত প্ৰকাশ দেখাতেই আধুনিক চিন্তাৰ পৰিচায়ক। বংগদেশত বিদ্যাসাগৰে কৰাৰ দৰে অসমত ঢেকীয়াৰ ফুকনেও সমাজ সংস্কাৰৰ চিন্তা কৰিছিল। তেওঁৰ অতিৰিক্ত এক দায়িত্ববোধ দেখা যায় দেশৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ চেষ্টাত। ইংলণ্ডৰ শিল্প আৰু উদ্যোগৰ বিকাশৰ উপলব্ধিয়ে তেওঁক প্ৰভাৱিত কৰিছিল আৰু অসমৰ কৃষি-ব্যৱস্থা আধুনিক কৰিবৰ বাবে ইংলণ্ডৰ পৰা যন্ত্ৰ-পাতি আৰু বিশেষজ্ঞ আনিবৰ বাবে তেওঁ চৰকাৰক অনুৰোধ জনাইছিল। ছপাখানাৰ ব্যৱহাৰৰ ফলত অসমৰ

(১) He alone shall be called the true artist, the only artist, who can snatch epic dimensions from our humdrum life and make us see and comprehend, with his colours and his brushes, what grandure and poetry lie in us ordinary mortals clothed in our ties and polished boots. -Birth and life of Modernity. P.21

(২) I have made a stupendous discovery. I do not believe in anything any more. Objects for me have no existence except in so far there is a hamonious rapport between them and between them and me. And it is when one discovers this harmony that one achieves a state of intellectual nothingness. Then everything becomes possible, everything becomes relevant, and life itself a constant revelation. That is true poetry. - George Braque. Birth and life of Modernity. P.50

॥ তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চা ॥

-ঃ এক পৰিচয়মূলক আলোচনা : -

সুশীল কুমাৰ গগৈ

প্ৰাক্তন সভাপতি, তিনিচুকীয়া জিলা সাহিত্য সভা, গেলাপুখুৰী, তিনিচুকীয়া

তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্যচৰ্চাৰ বেগধাৰাটো তুলনামূলকভাৱে সুউচ্চল বুলি ক'ব পৰা নাযায় যদিও লোকাৱলী ধ্যান-ধাৰণা, বীক্ষাপুস্ত জীৱনানুগ্ৰহী প্ৰবাদ, জনসাহিত্য আৰু গীত-মাতৰ সুপ্ৰাচীন ঐতিহ্য এটাৰ ওপৰতে যে ই বৰ্তি উঠিছে সেইকথা বোধহয় অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। লোকগীত, আইনাম, বিয়ানাম, বোৱা-তোলা গীত, বিহু গীত, মালিতা আদিৰ উপৰিও নগৰখনৰ চৌপাশৰ গ্ৰামাঞ্চলত আজিও ৰোজাল কৰি থকা মধ্যযুগতে প্ৰৱৰ্তিত ভক্তি গীত-মাত, শাস্ত্ৰপুথি আদিৰ চিন্তন আৰু মননশীল চৰ্চাৰ পৰিবেশটোলৈ মন কৰিলেই এই ঐতিহ্যৰ প্ৰাণৰস্তু আৰু মৌলিক ৰূপটোৰ কথা অনুভৱ কৰিব পাৰি। উল্লেখ্য যে তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ ইতিবৃত্ত ইতিমধ্যে একাধিক প্ৰসঙ্গত বিভিন্নজনে কাকতে-আলোচনীয়ে লিপিবদ্ধ কৰিছে, আৰু ইয়াৰ আওতাত পৰা সাহিত্যিকসকলৰ কৰ্মৰাজিৰ পৰিচয়ো বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰিছে। সেইবোৰৰ পৰা এইবিষয়ৰ সম্যক ধাৰণা এটা লোৱাতো অনিসন্ধিৎসু যিকোনো এজনৰ কাৰণে অসুবিধাজনক কথা নহয়। পাচে মন কৰিবলগীয়া কথা হ'ল যে, এই আলোচনাবোৰত তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্যচৰ্চাৰ সূচনাৰ নিদ্বাৰিত কাল, বিগত শতিকাৰ ত্ৰিশদশকৰ সীমাৰেখাতেই আৰম্ভ হৈ ৰৈছে, তাৰ আগলৈ আৰু যোৱা নাই। এনে হোৱাৰ কাৰণ হয়তো পীৰি বা প্ৰজন্মৰ ব্যৱধান। বহুকাল জুৰি চলি অহা কিছুমান ঐতিহাসিক ঘটনাৰ ধামখুমীয়াত আগৰ কালছোৱাৰ মানুহ, তেওঁলোকৰ জীৱনধাৰণ প্ৰণালী আৰু আমাৰ মাজত এনেকিছুমান মানসিক ব্যৱধান আহি পৰিল যে সেইবোৰ অতিক্ৰমি সেইকালছোৱাৰ সাহিত্য বা ঐতিহাসিক সমল আহৰণৰ ইচ্ছা-প্ৰবৃত্তিৰ অধিকাৰী হ'ব পৰা কথাটো এতিয়া আৰু আমাৰ বাবে সহজ হৈ থকা নাই। অৱশ্যে ইয়াৰ বিকল্প উপায় এটাৰ কথা বোধহয় এনে ধৰণেও ভাবি চাব পাৰি -

তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্যক্ষেত্ৰত এগৰাকী প্ৰাতঃস্মৰণীয় ব্যক্তি নকুল চন্দ্ৰ চেতিয়াৰ 'ভাগৱত পথিক' (১৯২৮ চন) কাব্যপুথিখনেই সাহিত্য চৰ্চা সূচনা কালৰ অন্যতম বুলি ইয়াৰ ইতিহাসত ইতিমধ্যেই ঠাই পাইছে। চেতিয়াদেৱে তাৰ কিছুকালৰ পাছতে মধ্যযুগৰ অসমৰ ইতিহাসপুস্ত ধৰ্মীয় সমাজ এখনৰ সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ পৰিচয়জ্ঞাপক তথ্যপাতিসহ তিনিখনমান গ্ৰন্থৰ লগতে গুৰুত্বপূৰ্ণ চৰিতপুথি (১৯৩৩ চন)ও প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছিল। উল্লেখ্য যে, তেখেত নিজে আছিল

সংশ্লিষ্ট ধৰ্মীয় সমাজখনৰ সংৰক্ষণশীল নীতি-সংস্কাৰৰ দ্বাৰা দীৰ্ঘকাল পৰিচালিত হৈ অহা এগৰাকী মুখৰ ব্যক্তি। পাচে মন কৰিবলগীয়া কথাটো হ'ল যে, সেইখন সমাজৰ মাজত থাকিয়েই, 'ভাগৱত পথিক'ৰ দৰে আধুনিক ৰোমান্টিক কবিতা সৃষ্টিৰে ঐতিহ্যৰ আধাৰতে নতুন সৃষ্টিৰ সন্ধানৰা বোলা কথাটোৰ নিদৰ্শন এক অৰ্থত যিদৰে ৰাখি থৈ গ'ল, একেদৰে পুৰণিক জানিব খোজাৰ হেঙাৰস্বৰূপ মানসিক ব্যৱধানটোৰ বিকল্প পৰিপূৰক হিচাপে তেখেতৰ আনকেইখন পুথিৰ তথ্যপাতিসমূহও এক যোগসূত্ৰ অন্ততঃ এটা দিশত আঁত ধৰিব পৰাকৈ দি থৈ গ'ল। সেয়েহে সময়ৰ ব্যৱধানে সৃষ্টি কৰা অৱসাদ-জড়তাৰ ঠাইত ঐতিহ্যক অধ্যয়ন-নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ এনেবোৰ গ্ৰন্থিত উপাদানক নিশ্চয় সমল হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি। তাৰবাবে মনৰ ইচ্ছাশক্তিটোহে আচল কথা।

সুপ্ৰাচীন ঐতিহ্য এটাৰ ওপৰতে যে তিনিচুকীয়াৰ সাম্প্ৰতিক সাহিত্য চৰ্চাৰ পৰিবেশটো বৰ্তি উঠিছে সেই কথা আৰম্ভণিতেই উল্লেখ কৰিছিলো। অৱশ্যে তাৰ আঁত ধৰিছিল ধৰ্মই। পুথিৱীৰ অনেকবোৰ চিৰায়ত সাহিত্যৰ সৃষ্টিৰ মূলতে যে ধৰ্ম, সেইকথা বহলাই ক'বৰ বৰ্তমান প্ৰসঙ্গত আৱশ্যক নকৰে। বেছি দূৰলৈ নগৈ আমাৰ বেদ-পুৰাণ, ৰামায়ণ, মহাভাৰত আদিৰ কথাকে নিদৰ্শন হিচাপে উল্লেখ কৰিব পাৰি। উল্লেখ্য যে, তিনিচুকীয়াকে লৈ প্ৰাচীন সৌমাৰখণ্ড নামেৰে পৰিচিত এই খণ্ডটোৰ ধৰ্ম মূলতঃ কেৰাতজ। পৰৱৰ্তী কালত শাস্ত্ৰ, শৈৱ আৰু বৈষ্ণৱ ভক্তিধৰ্মৰ সংশ্ৰৱত ইয়াৰ ধৰ্মই এক বিচিত্ৰ অনুভূতি আৰু তৎপৰতা পাইছে। আৰু, তাৰ আধাৰতে গঢ় লৈ উঠিছে বিভিন্ন তান্ত্ৰিক সাহিত্য, মন্ত্ৰপুথি, দেৱ-দেৱীৰ চৰিত পুথিৰ উপৰিও অজস্ৰ লোকগীত-মাত, প্ৰবাদ, লোকগাঁথা আদিৰ মৌখিক চহা-সাহিত্য। যাৰ বহু নিদৰ্শন অঞ্চলটোৰ চৌদিশে থকা বিভিন্ন গ্ৰামাঞ্চলত শেহতীয়াকৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে চলোৱা প্ৰাচীন সাঁচিপতীয়া পুথিৰ জৰীপ কৰা সময়ত চকুত লগাকৈ আৱিষ্কৃত হয়। 'ৰাসোৎসৱ বিধি', 'দৌলযাত্ৰা বিধি', 'জাতকৰ্ম', 'নাৰায়ণ কবচমন্ত্ৰ', 'গড়ুগু বেজালিমন্ত্ৰ' আদিৰ উপৰিও 'শঙ্কৰ চৰিত', 'দেৱীচৰিত', 'কৃষ্ণচৰিত'ৰ দৰে আৱিষ্কৃত এনে শতাধিক সাঁচিপতীয়া পুথিৰ সকলোবোৰে ৰচনা স্থান হয়তো তিনিচুকীয়া নহ'বও পাৰে। কিন্তু ব্যক্তিগত আশ্ৰয়ত আজিও পূজা-সেৱা-চৰ্চাৰ দ্বাৰা ৰক্ষিত এই পুথিসমূহে লোকাৱলী ধ্যান-ধাৰণাপুস্ত

শক্তিয়ে তেওঁলোকক নিয়ন্ত্ৰণ কৰি থকা নাছিল। সেয়েহে কলিকতালৈ গৈ আৰু দেখি-বুজি ইতিমধ্যে তাত থিতাপি লোৱা, আধুনিকতাক গ্ৰহণ কৰাত তেওঁলোকৰ কোনো অসুবিধা হোৱা নাছিল। তেওঁলোকৰ চিন্তাধাৰাত কলিকতাৰ যোগেদি নতুন চিন্তা প্ৰবাহিত হৈছিল। এই চিন্তাধাৰাত ইংৰাজ কবি-সাহিত্যিকৰ প্ৰভাৱৰ লগতে বাংলাৰ নতুন লেখকৰ প্ৰভাৱো কম নাছিল।

ছপাখানাৰ প্ৰভাৱ আছিল ভাৰতত আধুনিকতা বিয়পি পৰাৰ প্ৰধান বাহক। শ্ৰীষ্টান মিছনেৰিসকলে স্কুল স্থাপন কৰি, কিতাপ ছপাই, বাতৰিকাকত প্ৰকাশ কৰি সমাজলৈ এক জাগৰণ আনিছিল। অসমীয়া সমাজত 'অৰুনোদই' প্ৰকাশৰ লগে লগে আৰম্ভ হৈছিল সচেতনতাৰ কাল। বাহিৰৰ পৃথিৱীৰ বাতৰিয়ে হঠাতে এছাটি পোহৰ হৈ অন্ধকূপত থকা অসমবাসীক স্পৰ্শ কৰিছিল। দেশীয় লোকৰ মাজত সমাজ সংস্কাৰৰ মনোভাৱ এটি জাগি উঠিছিল। আনন্দৰাম ঢেকীয়াৰ ফুকনে (১৮২৯-৫৯) তেওঁৰ 'অসমীয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ' নামৰ (১৮৪৯) পুথিত সময়ৰ সদ্ব্যৱহাৰ, কঠিন পৰিশ্ৰম আৰু ব্যক্তিগত উদ্যোগক জীৱনৰ উন্নতিৰ সঁচাৰ-কাঠি বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছিল। এই মত প্ৰকাশ দেখাতেই আধুনিক চিন্তাৰ পৰিচায়ক। বংগদেশত বিদ্যাসাগৰে কৰাৰ দৰে অসমত ঢেকীয়াৰ ফুকনেও সমাজ সংস্কাৰৰ চিন্তা কৰিছিল। তেওঁৰ অতিৰিক্ত এক দায়িত্ববোধ দেখা যায় দেশৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ চেষ্টাত। ইংলণ্ডৰ শিল্প আৰু উদ্যোগৰ বিকাশৰ উপলব্ধিয়ে তেওঁক প্ৰভাৱিত কৰিছিল আৰু অসমৰ কৃষি-ব্যৱস্থা আধুনিক কৰিবৰ বাবে ইংলণ্ডৰ পৰা যন্ত্ৰ-পাতি আৰু বিশেষজ্ঞ আনিবৰ বাবে তেওঁ চৰকাৰক অনুৰোধ জনাইছিল। ছপাখানাৰ ব্যৱহাৰৰ ফলত অসমৰ

সাহিত্য আৰু সমাজ জীৱনত ঘটাই এটা বৈপ্লৱিক পৰিৱৰ্তন হ'ব পুৰণি পুথিৰ পুনৰ্গঠন। ইমানদিনে সত্ৰ অথবা ব্যক্তিগত সংগ্ৰহ জমা হৈ থকা মূল্যবান পুথিসমূহ লাহে লাহে ছপা হ'বলৈ ধৰা সেইবোৰ জনসাধাৰণৰ ওচৰ চাপিল। ফলত অসমীয়া সাহিত্য গৌৰৱময় ঐতিহ্যৰ প্ৰতি সচেতনতাৰ ভাৱ এটাও আহি পৰিছিল। এই সচেতনতাৰ ভাবে নিঃসন্দেহে দেশপ্ৰেমৰ এটি আধুনিক ধাৰাৰ জন্ম দিলে।

শিক্ষা আৰু অন্যান্য কাৰণৰ বাবে যেতিয়াৰে পৰা অসমীয়া যুৱকসকল কলিকতালৈ যাবলৈ ধৰিলে তেতিয়াৰে পৰা প্ৰকৃত অৰ্থে তেওঁলোকৰ চকু মুকলি হ'ল। কলিকতাৰ শিক্ষিত সমাজ ইতিমধ্যে ইংৰাজী শিক্ষা আৰু সাহিত্যৰ প্ৰভাৱত বহুখিনি আগুৱাই গৈছিল। শিক্ষাগ্ৰহণৰ বাবে যোৱা অসমীয়া ডেকাহঁতে এফালে ইংৰাজী আনফালে বাংলা সাহিত্যৰ লগত চিনাকি হৈ ৰুচি-অভিৰুচি নতুন ধৰা গঢ় দিয়াৰ সুবিধা পালে। ৰমন্যাসিক আন্দোলন এই সময়তে গঢ় উঠিল আৰু 'জোনাকী' কাকতৰ যোগেদি লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা, হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী আৰু তেওঁলোকৰ সতীৰ্থসকলে পাতনি মেলিলে সাহিত্যৰ নতুন যুগৰ।

জোনাকী যুগৰ কল্পনা আৰু অলৌকিকতা তথা আবেগ-প্ৰবল ফলে-ফুলে উপচি পৰি পাঠকক অভিভূত কৰাৰ পিছত এসময়ত এটা দিন আহিল, যেতিয়া কবি আৰু পাঠক উভয়ে মন গ'ল বাতৰি কঠোৰ মাটিত ভৰি থবলৈ। এই ক্ষেত্ৰতো ইংৰাজী আৰু বাংলা কবিতাই পুনৰ সহায় কৰিলে। আৰম্ভ হ'ল প্ৰকৃত অৰ্থত আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ জয়যাত্ৰা। □

(১) He alone shall be called the true artist, the only artist, who can snatch epic dimensions from our humdrum life and make us see and comprehend, with his colours and his brushes, what grandure and poetry lie in us ordinary mortals clothed in our ties and polished boots. -Birth and life of Modernity. P.21

(২) I have made a stupendous discovery. I do not believe in anything any more. Objects for me have no existence except in so far there is a hamonious rapport between them and of intellectual nothingness. Then everything becomes possible, everything becomes relevant, and life itself a constant revelation. That is true poetry. - George Braque. Birth and life of Modernity. P.50

॥ তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চা ॥

-ঃ এক পৰিচয়মূলক আলোচনা : -

সুশীল কুমাৰ গগৈ

প্ৰাক্তন সভাপতি, তিনিচুকীয়া জিলা সাহিত্য সভা, গেলাপুখুৰী, তিনিচুকীয়া

তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্যচৰ্চাৰ বেগধাৰাটো তুলনামূলকভাৱে সুউচ্ছল বুলি ক'ব পৰা নাযায় যদিও লোকাৱলী ধ্যান-ধাৰণা, বীক্ষাপুষ্টি জীৱনাৰ্হেণী প্ৰবাদ, জনসাহিত্য আৰু গীত-মাতৰ সুপ্ৰাচীন ঐতিহ্য এটাৰ ওপৰতে যে ই বৰ্তি উঠিছে সেইকথা বোধহয় অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। লোকগীত, আইনাম, বিয়ানাম, ৰোৱা-তোলা গীত, বিহু গীত, মালিতা আদিৰ উপৰিও নগৰখনৰ চৌপাশৰ গ্ৰামাঞ্চলত আজিও ৰোজাল কৰি থকা মধ্যযুগতে প্ৰৱৰ্তিত ভক্তি গীত-মাত, শাস্ত্ৰপুথি আদিৰ চিন্তন আৰু মননশীল চৰ্চাৰ পৰিবেশটোলৈ মন কৰিলেই এই ঐতিহ্যৰ প্ৰাণৱন্ত আৰু মৌলিক ৰূপটোৰ কথা অনুভৱ কৰিব পাৰি। উল্লেখ্য যে তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ ইতিবৃত্ত ইতিমধ্যে একাধিক প্ৰসঙ্গত বিভিন্নজনে কাকতে-আলোচনীয়ে লিপিবদ্ধ কৰিছে, আৰু ইয়াৰ আওতাত পৰা সাহিত্যিকসকলৰ কৰ্মৰাজিৰ পৰিচয়্যো বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰিছে। সেইবোৰৰ পৰা এইবিষয়ৰ সম্যক ধাৰণা এটা লোৱাতো অনিসন্ধিৎসু যিকোনো এজনৰ কাৰণে অসুবিধাজনক কথা নহয়। পাচো মন কৰিবলগীয়া কথা হ'ল যে, এই আলোচনাবোৰত তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্যচৰ্চাৰ সূচনাৰ নিদ্বাৰিত কাল, বিগত শতিকাৰ ত্ৰিশদশকৰ সীমাৰেখাতেই আবদ্ধ হৈ ৰৈছে, তাৰ আগলৈ আৰু যোৱা নাই। এনে হোৱাৰ কাৰণ হয়তো পীৰি বা প্ৰজন্মৰ ব্যৱধান। বহুকাল জুৰি চলি অহা কিছুমান ঐতিহাসিক ঘটনাৰ ধামধুমীয়াত আগৰ কালছোৱাৰ মানুহ, তেওঁলোকৰ জীৱনধাৰণ প্ৰণালী আৰু আমাৰ মাজত এনেকিছুমান মানসিক ব্যৱধান আহি পৰিল যে সেইবোৰ অতিক্ৰমি সেইকালছোৱাৰ সাহিত্য বা ঐতিহাসিক সমল আহৰণৰ ইচ্ছা-প্ৰবৃত্তিৰ অধিকাৰী হ'ব পৰা কথাটো এতিয়া আৰু আমাৰ বাবে সহজ হৈ থকা নাই। অৱশ্যে ইয়াৰ বিকল্প উপায় এটাৰ কথা বোধহয় এনে ধৰণেও ভাবি চাব পাৰি -

তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্যক্ষেত্ৰত এগৰাকী প্ৰাতঃস্মৰণীয় ব্যক্তি নকুল চন্দ্ৰ চেতিয়াৰ 'ভাগৱতা পথিক' (১৯২৮ চন) কাব্যপুথিখনেই সাহিত্য চৰ্চা সূচনা কালৰ অন্যতম বুলি ইয়াৰ ইতিহাসত ইতিমধ্যেই ঠাই পাইছে। চেতিয়াদেৱে তাৰ কিছুকালৰ পাছতে মধ্যযুগৰ অসমৰ ইতিহাসপুষ্টি ধৰ্মীয় সমাজ এখনৰ সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ পৰিচয়জ্ঞাপক তথ্যপাতিসহ তিনিখনমান গ্ৰন্থৰ লগতে গুৰুত্বপূৰ্ণ চৰিতপুথি (১৯৩৩ চন)ও প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছিল। উল্লেখ্য যে, তেখেত নিজে আছিল

সংগঠিত ধৰ্মীয় সমাজখনৰ সংৰক্ষণশীল নীতি-সংস্কাৰৰ দ্বাৰা দীৰ্ঘকাল পৰিচালিত হৈ অহা এগৰাকী মূখৰ ব্যক্তি। পাচো মন কৰিবলগীয়া কথাটো হ'ল যে, সেইখন সমাজৰ মাজত থাকিয়েই, 'ভাগৱতা পথিক'ৰ দৰে আধুনিক ৰোমান্টিক কবিতা সৃষ্টিৰে ঐতিহ্যৰ আধাৰতে নতুন সৃষ্টিৰ সম্ভাৱনা বোলা কথাটোৰ নিদৰ্শন এক অৰ্থত যিদৰে ৰাখি থৈ গ'ল, একেদৰে পুৰণিক জানিব খোজাৰ হেঙাৰস্বৰূপ মানসিক ব্যৱধানটোৰ বিকল্প পৰিপূৰক হিচাপে তেখেতৰ আনকেইখন পুথিৰ তথ্যপাতিসমূহেও এক যোগসূত্ৰ অস্তিত্বঃ এটা দিশত আঁত ধৰিব পৰাকৈ দি থৈ গ'ল। সেয়েহে সময়ৰ ব্যৱধানত সৃষ্টি কৰা অৱসাদ-জড়তাৰ ঠাইত ঐতিহ্যক অধ্যয়ন-নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ এনেবোৰ গ্ৰন্থিত উপাদানক নিশ্চয় সমল হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি। তাৰবাবে মনৰ ইচ্ছাশক্তিটোহে আচল কথা।

সুপ্ৰাচীন ঐতিহ্য এটাৰ ওপৰতে যে তিনিচুকীয়াৰ সাম্প্ৰতিক সাহিত্য চৰ্চাৰ পৰিবেশটো বৰ্তি উঠিছে সেই কথা আৰম্ভণিতেই উল্লেখ কৰিছিলো। অৱশ্যে তাৰ আঁত ধৰিছিল ধৰ্মই। পৃথিৱীৰ অনেকবোৰ চিৰায়ত সাহিত্যৰ সৃষ্টিৰ মূলতে যে ধৰ্ম, সেইকথা বহুলাই ক'ব বৰ্তমান প্ৰসঙ্গত আৱশ্যক নকৰে। বেছি দূৰলৈ নগৈ আমাৰ বেদ-পুৰাণ, ৰামায়ণ, মহাভাৰত আদিৰ কথাকে নিদৰ্শন হিচাপে উল্লেখ কৰিব পাৰি। উল্লেখ্য যে, তিনিচুকীয়াকে লৈ প্ৰাচীন সৌমাৰখণ্ড নামেৰে পৰিচিত এই খণ্ডটোৰ ধৰ্ম মূলতঃ কৈৱৰ্তজ। পৰৱৰ্তী কালত শাস্ত্ৰ, শৈৱ আৰু বৈষ্ণৱ ভক্তিধৰ্মৰ সংশ্ৰৱত ইয়াৰ ধৰ্মই এক বিচিত্ৰ অনুভূতি আৰু তৎপৰতা পাইছে। আৰু, তাৰ আধাৰতে গঢ় লৈ উঠিছে বিভিন্ন তান্ত্ৰিক সাহিত্য, মন্ত্ৰপুথি, দেৱ-দেৱীৰ চৰিত পুথিৰ উপৰিও অজস্ৰ লোকগীত-মাত, প্ৰবাদ, লোকগাঁথা আদিৰ মৌখিক চহা-সাহিত্য। যাৰ বহু নিদৰ্শন অঞ্চলটোৰ চৌদিশে থকা বিভিন্ন গ্ৰামাঞ্চলত শেহতীয়াকৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে চলোৱা প্ৰাচীন সাঁচিপতীয়া পুথিৰ জৰীপ কৰা সময়ত চকুত লগাকৈ আৱিষ্কৃত হয়। 'ৰাসোৎসৱ বিধি', 'দৌলযাত্ৰা বিধি', 'জাতকৰ্ম', 'নাৰায়ণ কবচমন্ত্ৰ', 'গড়ুণ্ড বেজালিমন্ত্ৰ' আদিৰ উপৰিও 'শঙ্কৰ চৰিত', 'দেৱীচৰিত', 'কৃষ্ণচৰিত'ৰ দৰে আৱিষ্কৃত এনে শতাধিক সাঁচিপতীয়া পুথিৰ সকলোবোৰৰে ৰচনা স্থান হয়তো তিনিচুকীয়া নহ'বও পাৰে। কিন্তু ব্যক্তিগত আশ্ৰয়ত আজিও পূজা-সেৱা-চৰ্চাৰ দ্বাৰা ৰক্ষিত এই পুথিসমূহে লোকাৱলী ধ্যান-ধাৰণাপুষ্টি

চিন্তা-চৰ্চা-আলোচনাৰ প্ৰলয় সোঁত এটাই যে এসময়ত চহৰখনক কেন্দ্ৰ কৰি গাতে লাগি থকা গ্ৰামাঞ্চলটোক প্লাবিত কৰি ৰাখিছিল সেই কথাৰ উমান দিয়ে। তদুপৰি একেটা পৰিয়ালেই এনে ছয়-সাতখনকৈ পুথি যুগ যুগ ধৰি প্ৰতিপালন কৰি অহা কথাটোৱে তেনে চিন্তা-চৰ্চাজনীৰ প্ৰভাৱ লোকসমাজত গভীৰভাৱে বৰ্তি থকা কথাটোকে প্ৰতীয়মান কৰে।

একেদৰে উল্লেখযোগ্য যে, মধ্যযুগৰ অসমত শঙ্কৰ-মাধৱ গুৰু দুজনৰ হাতত এক উন্নততৰ স্থান পাই পৰৱৰ্তী কালত ক্ৰমাৎ স্তিমিত হৈ পৰিব খোজা কালছোৱাতেই বৈষ্ণৱধৰ্মৰ একে ধাৰাৰ এটি প্ৰবল সূতিয়ে এই অঞ্চলটো প্লাবিত কৰি তুলিছিল। সেই কালতে বচিত ভক্তিধৰ্মৰ গীত-মাত, উপাখ্যান, নৃত্য, শাস্ত্ৰ চৰ্চা নিৰ্মাণ, অধ্যয়নৰ এটা ঐতিহ্যও তিনিচুকীয়া তথা প্ৰাচীন 'বেংমৰা'ক কেন্দ্ৰ কৰি শক্তিশালী ৰূপত গঢ় লৈ উঠিছিল। এই গীত-মাত-নৃত্য, শাস্ত্ৰ চৰ্চাৰ সৃজনশীল আৰু উন্নতমানৰ পৰম্পৰা এটা ধাৰাবাহিক ৰূপত আজিও অঞ্চলটোৰ আশে-পাশে সহস্ৰাধিক নামঘৰত চকুত পৰাকৈ প্ৰবাহিত হৈ আছে।

প্ৰাচীন 'বেংমৰা' ৰাজ্যৰ ৰাজপৰিয়ালটোৰ তথা নাতি-পৰিনাতিসকলৰ মাজতো ধৰ্মীয় চৰ্চা, শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন, গীত-মাতৰ অনুশীলন-বচনা, পুথি প্ৰণয়ন-অলঙ্কৰণ আদিৰ অনুৰূপ কেন্দ্ৰীয়ধৰ্মী পৰম্পৰা এটা বৰ্তমানেও বৰ্তি আছে। এওঁলোকৰে কেইবাগৰাকীয়ে 'সাঁচিপাতত গুৰুঘৰীয়া ভাগৱত, অনাদিপাতন, গুৰুচৰিত, কীৰ্তন, দশম ভাগৱতৰ একাদশ, দ্বাদশ, চতুৰ্থ স্কন্ধ, বখাসুৰ বধ, বকাসুৰ বধ, গদাপৰ্ব, গীতা, বংশাৱলী পুথি, খান, (মৃদুগৰ বোল-মাতৰ চানেকী) আৰু বহুধৰণৰ মন্ত্ৰ আদিৰ পুথি লিখাৰ প্ৰমাণ পোৱা গৈছে। এই ক্ষেত্ৰত মাটিবৰ সেনাপতিৰ জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ ভোগবৰ গোহাঁই, আন এগৰাকী পুত্ৰ সত্যবৰ গোহাঁইৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখ হোৱাৰ উপৰিও 'কলিবৰৰ প্ৰথমপুত্ৰ সিন্ধুৰাৰ বুৰঞ্জী লিখাৰ অভ্যাস আছিল বুলি শুনা যায়।' এই ৰাজপৰিয়ালটিৰ মাজত বংশাৱলী-চৰিতপুথি আদি ৰচনা কৰাৰ সংবেদনশীল পৰম্পৰা এটা যে বৰ্তি আছিল সেইকথাও আজি কেইবছৰমানৰ আগতে প্ৰকাশ পোৱা প্ৰিয়ৱত গোহাঁইৰ দ্বাৰা প্ৰণীত 'চুৎকিচন্দ্ৰ বংশাৱলী' আৰু তাৰো বহু আগেয়ে প্ৰকাশ পোৱা পূৰ্ণানন্দ বিৰচিত 'কৰ্মকৃত্য গ্ৰন্থ' দুখনিৰ পৰাই ভু পোৱা যায়। উল্লেখ্য যে, তদুপৰি ৰাজপৰিয়ালটোৰ বিভিন্নজনৰ হাতত ৰক্ষিত হৈ থকা সাঁচিপতীয়া এনে পুথি-পাজিসমূহে অঞ্চলটোত ধৰ্মৰ আধাৰত গঢ় লৈ উঠা সাহিত্য-চৰ্চাৰ প্ৰাচীন ঐতিহ্যৰ প্ৰাণৱন্ত আৰু শিষ্ট ৰূপটোৰ কথাৰে মনত পেলাই দিয়ে।

নক'লেও হ'ব যে মন্ত্ৰ বা তাত্ত্বিক সাহিত্য যিদৰে জীৱনৰ প্ৰয়োজন আৰু অভিজ্ঞতাৰ সাঁচত নিৰ্মিত, একেদৰে ধৰ্মতন্ত্ৰৰ আধাৰত ৰচিত পুথি-পাজি, চৰিত সাহিত্য, মৌখিক গীত-মাত, প্ৰবাদ-বচন, আখ্যান আদিও জীৱনৰ মৰ্গ দৰ্শনৰ উদ্দেশ্যত ৰচিত। সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত দুয়োবিধে নিজা বৰীয়াকৈ একোডোখৰ ঠাই আজিও সাব্যস্ত আৰু গুৰনি কৰি আছে। তদুপৰি সাহিত্য চৰ্চাৰ আধুনিক কিম্বা বৰ্তমান ৰূপটোৰ ইন্ধন-বুৎপত্তি এক বিমূৰ্ত ধাৰণাৰ পৰা বা আকাশৰ পৰা পোনে পোনে কোনোবা এটা নিৰ্দিষ্ট দিন-তাৰিখত খহি পৰা বস্তু নহয়। বহিঃপ্ৰেৰণাৰ উপৰিও ইয়াৰ আন্তঃগাঁথনিৰ এক ভিত্তি বা ঐতিহ্য থাকিব

লাগিব। যাৰ পাখিত ভৰ দি তাৰ অৱস্থান, আৰোহন অথবা অৱগাহ হ'ব। তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ বুৰঞ্জীত ইয়াৰ উত্তৰণৰ কেন্দ্ৰবিন্দু থকা ওপৰত আলোচিত ভিত্তি তথা ঐতিহ্যৰ কথাটো সেয়েহে নিশ্চয় উপেক্ষণীয় নহয়।

ধৰ্ম আৰু দেৱদেৱতা-তন্ত্ৰমন্ত্ৰৰ গুণ্ডী ফালি পশ্চিমৰ সংস্পৰ্শত উনবিংশ শতাব্দীৰ দ্বিতীয়াৰ্দ্ধৰ পৰাই অসমীয়া সাহিত্যই আধুনিকতা বোল সানি এক নতুন প্ৰাণশক্তিৰে সজীৱ আৰু শক্তিশালী উঠিছিল। পাছে ৰোমান্টিক সাহিত্যৰ এই বিস্তাৰৰ কালছোৱাত ৰূপ শতিকাৰ প্ৰথমছোৱা পৰ্যন্ত তিনিচুকীয়াৰ ইয়াৰ টোৱে কি আৰু কিম্বা পৰিমাণে স্পৰ্শ কৰিছিল তাৰ সবিশেষ জানিব পৰাৰ তথ্য আমি বিচাৰ পোৱাত নাই। বৰঞ্চ ১৮৪১ খ্ৰী:ত এই অঞ্চলটো পোনপটীয়াকৈ ব্ৰিটিছ শাসনৰ অধীনলৈ যোৱা দিন ধৰি স্বাধীনতা লাভৰ আগৰ ১৯৩৭ খ্ৰী:মানলৈকে অৱধাৰিতভাৱে ধৰ্মীয় চিন্তাধাৰাপুষ্ট শাস্ত্ৰ চৰ্চা-অধ্যয়ন গীত-মাত ৰচনা আদিৰ পৰিবেশ এটাহে অঞ্চলটোক কেন্দ্ৰ কৰি গঢ় লাগি থকা গ্ৰামাঞ্চলবোৰত প্ৰকটভাৱে বৰ্তি থকা পৰিলক্ষিত হৈ যদিও টাউন কমিটি, দুই-এখন বিদ্যালয়, নাট্যমন্দিৰ আদি ইতিমধ্যে লৈ উঠিছিল। অৱশ্যে তিনিচুকীয়াৰ এইকালছোৱাৰ বুৰঞ্জীও আছিল ন সংগত-দৃষ্টে ভৰপূৰ আৰু প্ৰাচীন ঐতিহ্যৰ ভেঁটিত নতুন সভ্যতা পাতনি মেলিব খোজা এক যুগসন্ধিৰ অতিক্ৰমণৰ কাল। সময়ছোৱাত বৃটিছ শাসনৰ তলত বাণিজ্যিক প্ৰসাৰ, শিল্পোদ্যোগ আধুনিক শিক্ষাপদ্ধতি, ধ্যান-ধাৰণাৰ সম্প্ৰসাৰণ, বহিৰাগতৰ আগমন, দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ সূচনা আদি ঘটনাপ্ৰবাহৰ ধামধুমীয়াত প্ৰাচীন 'বেংমৰা'ত খিলঞ্জীয়াৰ অস্তিত্বই প্ৰায় উৎখাত হৈ উপক্ৰম ঘটিছিল। সৌভাগ্যৰ কথা যে, চহৰখনত তেতিয়াও খোপা নেৰি বৰ্তি থকা দূৰদৃষ্টিসম্পন্ন কেইঘৰমান অসমীয়াইহে খিলঞ্জীয়া অস্তিত্ব ৰক্ষা কৰিলে। ১৯২৫খ্ৰী: মানৰ পৰা এইসকল জাতীয়তাবাদী মনোভাৱৰ সমূহীয়া প্ৰচেষ্টাতে শিক্ষানুষ্ঠান, নাট্য-চৰ্চা, মেল-মিটিং, শিক্ষামূলক সম্বন্ধনা সভা আদিৰ জৰিয়তে সাহিত্য সংস্কৃতিয়ে গা-কৰিব পৰা উদ্যমশীল পৰিবেশ এটা ক্ৰমান্বয়ে গঢ় উঠিল। এই প্ৰসঙ্গত ৰবিন্দ্ৰ-গোলাপচন্দ্ৰ ভাট্টদয়, সাৰদানন্দ বৰুৱা, সোমেশ্বৰ বৰুৱা, বিমলা দেৱী বৰুৱানী, চশমে নুৰজাহান গিৰিশ ৰায়চৌধুৰী, উপেন্দ্ৰ নাথ দত্ত আদি স্মৰণীয় ব্যক্তিসকলৰ উল্লেখযোগ্য। সাহিত্য সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত এখেতসকলৰ আটাইৰে প্ৰত্যক্ষভাৱে হয়তো বিচাৰি পাবলৈ নাই। কিন্তু চহৰখনৰ চিন্তাধাৰণাৰ পৰিধিত সাহিত্য সঙ্গীত নাটক সৃষ্টিৰ আৱশ্যক পৰিবেশটোৰ গঠনত এখেতসকলে গ্ৰহণ কৰা ৰচনাত্মক ভূমিকাৰ তিনিচুকীয়াবাসীয়ে পাহৰিব নোৱাৰে।

লক্ষণীয়ভাৱে আধুনিক ৰোমান্টিকধৰ্মী সাহিত্য সৃষ্টিৰ বুলি এটা এইকালছোৱাৰে শেষৰফালে সূচনা হোৱাটো প্ৰাধান্যযোগ্য। অগা-পিছাকৈ ইয়াৰ আঁত ধৰিছিল নকুল চন্দ্ৰ চেতিয়া, নুৰজাহান বেগম, সাৰদানন্দ বৰুৱা আদিয়ে। তিনিচুকীয়া শাখা সাহিত্য সভাও প্ৰথম গঠিত হৈছিল এই কালছোৱাৰে ১৯৩৭ চনত। সাৰদানন্দ বৰুৱা, জনাৰ্দন আচাৰ্য, কৃপাল চন্দ্ৰ শৰ্মা আদি কেইবাগৰাকী বিদ্যোৎসাহীৰ যৌথ প্ৰচেষ্টাত গঠন হোৱা শাখাটোৱে দুবছৰ

কাৰ্যকাল চলোৱাৰ পাছত দ্বিতীয় মহাযুদ্ধই সৃষ্টি কৰা পৰিস্থিতিত নিষ্ক্ৰিয় হৈ পৰিবলগীয়া হৈছিল। নকুল চন্দ্ৰ চেতিয়াই 'ভাগৱতা পথিক' (১৯২৮ চন) নামৰ স্ব-ৰচিত কবিতাৰ পুথি আৰু 'শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱৰ চৰিত' আৰু 'গোঁসাইসকলৰ বংশাৱলী' (১৯৩৩ চন) নামৰ চিত্তানন্দ দেৱ গোস্বামীৰ দ্বাৰা ওঠৰ শতিকাৰ আগভাগতে প্ৰণীত গ্ৰন্থখনি সম্পাদিত ৰূপত প্ৰকাশ কৰি দুটা বিশেষ দিশেৰে কিদৰে আঞ্চলিক প্ৰসিদ্ধিত এইকালছোৱাতে নিজৰ কীৰ্তি ৰাখি থৈ গ'ল সেইকথা ইতিপূৰ্বে উল্লেখ কৰা হৈছেই। একেদৰে চশমে নুৰজাহান বেগমে কেৱল তিনিচুকীয়াৰ প্ৰথম মহিলা লেখিকা হিচাপেই নহয়, সেই সময়তে এই আওহতীয়া ঠাইত থাকিও 'আৱাহন', 'মোস্লেম' আদি আলোচনীত নিয়মীয়া কবিতা লেখি আৰু 'মলয়া' (১৯৩০ চন) নামৰ আলোচনী প্ৰকাশেৰে ইয়াৰ সাহিত্য সংস্কৃতি ক্ষেত্ৰখনত প্ৰথম আলোচনীৰ জন্মদাত্ৰী হিচাপে প্ৰসিদ্ধি ৰাখি থৈ গ'ল। অৰ্থাৎ তিনিচুকীয়াৰ সাম্প্ৰতিক সাহিত্য চৰ্চাৰ ধাৰাটোৰ সূচনা - যথার্থভাৱে যে তেখেতসকলৰ হাততে হৈছিল দ্বিমত হোৱাৰ কোনো সুৰঙা নাই। সূচনাকালৰ এই খোপনিটো আৰু তৎপৰ হৈ উঠক এনে এক উদ্দেশ্যলৈয়ে হয়তো আধুনিক তিনিচুকীয়াৰ পিতৃবৃৎ সাৰদানন্দ বৰুৱাই ১৯৩৫ চনতে লিখি উলিয়াইছিল 'তিনিচুকীয়াৰ তিনি ঠেঙ্গুলি তিনিফালে যায়' শীৰ্ষক লোকগীতধৰ্মী ঐতিহাসিক কবিতাটো। এই কবিতাটোক আজিও অনেকে তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্যচৰ্চাৰ আদিপাঠ হিচাপেও উল্লেখ কৰা দেখা যায়। উল্লেখ্য যে এই কালছোৱাৰে ১৯৩৩ চনত সেইসময়ৰ শিক্ষক বকুলবনৰ কবি আনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সম্পাদনাত চেনাইবাম উচ্চ ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ আলোচনী 'ফুলকলি'ও প্ৰকাশ পাইছিল। প্ৰধান শিক্ষক গিৰিশ চন্দ্ৰ ৰায়চৌধুৰীয়ে বিদ্যালয়খনৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত জ্ঞান চৰ্চাৰ উদ্দেশ্যে 'জ্ঞানদায়িনী' সভা গঢ়ি তুলি নিজেও গীত-মাত সৃষ্টি কৰি আৰু সুৰ দি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ দ্বাৰা গোৱাই সৃজনশীল পৰিবেশটোত সাৰপানী যোগাইছিল। তেখেতে ৰচনা কৰা 'অন্তৰঙ্গ অন্তৰ্যামী', 'অসম আইৰ সু-সন্তান', 'হে জগতদাতা বিশ্ববিধাতা' আদি এই সময়ৰ উল্লেখযোগ্য গীত।

এইখিনি সময়ৰ প্ৰায় আগৰ-পাছৰ আৰু এগৰাকী কবিৰ নাম উল্লেখযোগ্য। তেখেত হ'ল 'বাঁহী', 'জয়ন্তী', 'তৰুণ অসম', 'বৰদৈচিলা' আদি আলোচনীত কবিতা লেখি প্ৰসিদ্ধি বোটা টক্কেৰু বৰুৱা। 'কিৰণ ৰথ' নামৰ কবিতা সংকলনৰ উপৰিও 'দেৱপাৰিজাত' নাটক আৰু 'অকনিৰ স্যামন্তক' নামৰ শিশু নাটক প্ৰকাশ কৰি নাট্যকাৰ আৰু শিশু সাহিত্যৰ প্ৰথম স্ৰষ্টা হিচাপেও তিনিচুকীয়াৰ বুৰঞ্জীত তেখেতে নিজাববীয়া ঠাই এডোখৰ অধিকাৰ কৰি আছে। নাট্যকাৰ হিচাপে তিনিচুকীয়াৰ সেইসময়ৰ সুদক্ষ আৰু নামী অভিনেতা প্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ নামো সমানে উল্লেখযোগ্য। কেৱল তিনিচুকীয়া বুলিয়ে নহয়, অসমীয়া নাট্য সাহিত্যতে তেখেতৰ দ্বাৰা ৰচিত 'আনাৰকলি' আৰু 'ৰাজনটী' দুয়োখনে যোগ্য স্থান পোৱাৰ উপৰিও নাট্যমোদীসকলৰ দ্বাৰা বিপুলভাৱে সমাদৃত হোৱা নাটক হিচাপে পৰিগণিত হৈছিল। প্ৰেমধৰ ৰাজখোৱাই এই কালছোৱাতে 'সৌমাৰ সাহিত্য পৰিষদ' গঠন কৰি সাংগঠনিক পৰিমণ্ডল সৃষ্টি কৰাৰ উদ্যম লোৱাৰ লগতে চহৰখনৰ মাজমজিয়াত 'ফ্ৰণ্টিয়াৰ প্ৰেছ' স্থাপন কৰি

১৯৪২ চনত 'সৌমাৰ জ্যোতি' নামৰ সুখ্যাত আলোচনীখন প্ৰকাশ কৰিবলৈ লয়। অসমৰ আলোচনী জগতত বিশেষ স্থানপোৱা এই আলোচনীখন কেইটামান সংখ্যা প্ৰকাশ পোৱাৰ পাছতে অৱশ্যে বন্ধ হৈ যায়। ৰাজখোৱাৰ প্ৰসিদ্ধ উপন্যাস 'ভুলৰ সমাধি' এই প্ৰেছটোৰ পৰাই প্ৰকাশ পাইছিল। প্ৰমোদ চন্দ্ৰ বৰদলৈ (অঘৰী)ৰ 'প্ৰতিমাৰ পালা জানো প্ৰাণ' নামৰ বহুসমাদৃত সৰু উপন্যাসখনিও এই কালছোৱাতে প্ৰকাশ পায়। উপন্যাসখনিৰ ছয়টাকৈ সংস্কৰণ ওলোৱাটো মন কৰিবলগা কথা। নক'লেও হ'ব যে তিনিচুকীয়াৰ উপন্যাস সাহিত্যসৃষ্টিত এই দুয়োখনি গ্ৰন্থই আছিল বাটকটীয়া স্বৰূপ।

ষাঠি-সত্তৰ দশকৰ কালছোৱাত তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য-চৰ্চাৰ বেগধাৰাটো ভালেপৰিমাণে তৎপৰ হৈ পৰা দেখা পোৱা যায় আৰু ইয়াৰ বিক্ষিপ্ত চৰিত্ৰটোও উমৈহতীয়া তথা সংহত ৰূপ এটালৈ উন্নীত হয়। ১৯৩৭ চনতে প্ৰতিষ্ঠা হৈ নিষ্ক্ৰিয় হৈ পৰা শাখা সভাখন উপেন্দ্ৰনাথ দত্ত, প্ৰেমধৰ ৰাজখোৱা, যাত্ৰানাথ বৰুৱা, সচ্চিদানন্দ বৰুৱা, ক্ষেত্ৰধৰ বৰগোঁহাই, ৰাম দত্ত প্ৰমুখ্যে এচাম উৎসাহী সাহিত্য-সংস্কৃতি কৰ্মীৰ সংঘবদ্ধ প্ৰচেষ্টাত শক্তিশালীভাৱে ঠন ধৰি উঠে এই কালছোৱাতে। ইতিমধ্যে ১৯৫৬ চনত প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰা তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়খনিও এইক্ষেত্ৰত এক অনুকূল বাতাবৰণ সৃষ্টি কৰাত সহায়ক হৈছিল। মহাবিদ্যালয়খনৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ কেইবছৰমানৰ পাছতে শিক্ষক-ছাত্ৰ সমন্বিতে 'সুৰ্যমুখী শিল্প কলা সাহিত্য চ'ৰা'ৰ জন্ম দি নিয়মিত চৰ্চা আলোচনা কৰাৰ লগতে সাময়িক সাহিত্য পত্ৰিকা প্ৰকাশ কৰিও চহৰখনৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ ধাৰাবাহিক পৰম্পৰা এটা গঢ় দি তুলিবলৈ যত্ন কৰিছিল। প্ৰেমধৰ ৰাজখোৱাৰ 'ফ্ৰণ্টিয়াৰ প্ৰেছ'টোক কেন্দ্ৰ কৰিও এই কালছোৱাত চিন্তা-চৰ্চাৰ পৰিমণ্ডল এটা চকুত লগাকৈ গঢ় লৈ উঠিছিল। এই প্ৰেছটোতে আছিল শাখা সাহিত্য সভাৰ কাৰ্যালয়। সভাৰ কাৰ্যালয় ইয়াত থকাৰ কালতে অসম সাহিত্য সভাৰ কেন্দ্ৰীয় সমিতিৰ উপৰিও অসমৰ সমকালীন বৰেণ্য সাহিত্যিক সুৰ্য কুমাৰ ভূঞা, বেণুধৰ শৰ্মা, শৈলধৰ ৰাজখোৱা, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আদিৰ সৈতে পৰিমণ্ডলটোৰ ঘনিষ্ঠ যোগসূত্ৰ ঘটে আৰু অঞ্চলটোত সভাৰ গঠনমূলক কাম-কাজ আৰু সৃষ্টিমূলক কৰ্মসূচী তেখেতসকলৰ উৎসাহ প্ৰেৰণাত বৃদ্ধি পায়। ইয়াৰ ফলস্বৰূপেই হয়তো 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ বৰ্ষাবিংশ অধিবেশনখনি তিনিচুকীয়াত অনুষ্ঠিত কৰিবলৈ সুবিধা দিলে। ১৯৫৮ চনত, বিপুল জনসমাগম আৰু উৎসাহ উদ্দীপনাত চাৰিদিনীয়া কাৰ্যসূচীৰে এই অধিবেশন অভাৱনীয় সফলতাৰে কটুজান খেলপথাৰত অনুষ্ঠিত হৈ যায়। পোনপ্ৰথমবাৰৰ বাবে তিনিচুকীয়াত অনুষ্ঠিত অসম সাহিত্য সভাৰ এই অধিবেশন আনুষঙ্গিক ভালেমান দিশৰ পৰা অভিলেখ ভঙ্গকাৰীয়ে কেৱল নাছিল, তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ পৰিধিটোকো শৃঙ্খলিত, সমৃদ্ধ আৰু জাতীয়প্ৰাণমুখী কৰাত অভূতপূৰ্ব প্ৰেৰণা যোগালে। যাৰ ফলস্বৰূপে অধিবেশন অনুষ্ঠিত হৈ যোৱাৰ প্ৰায় লগে লগেই ১৯৬২ চনত তিনিচুকীয়া শাখাই নিজস্ব কাৰ্যালয় ভৱন প্ৰতিষ্ঠা কৰি উলিয়ালে আৰু সেইকালছোৱাৰ পৰাই বিগত প্ৰায় অৰ্দ্ধশতাব্দী কাল সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন কৰ্মসূচী নিয়মীয়াকৈ ৰূপায়ণ কৰি আহিছে। চহৰখনৰ সাহিত্যসৃষ্টিৰ পৰিবেশ ৰচনাত এই শাখা সভাখনে সাধ্যানুযায়ী সক্ৰিয় ভূমিকা লৈ অহাৰ

উপৰিও দাঁতি-কাষৰীয়া অঞ্চল বিশেষতো অসম সাহিত্য সভাৰ সম্প্ৰসাৰণত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে।

ষাঠি-সত্তৰৰ দশকটোতে তিনিচুকীয়াত গল্প-উপন্যাস-কবিতা, প্ৰবন্ধ সাহিত্য, হাস্যব্যঙ্গাত্মক ৰচনা আদি সৃজনশীল সাহিত্য কৰ্মৰাজিৰ ভিন্নসূৰী তথা বৰ্ণাঢ্য ৰূপটোৰো এক ধাৰাবাহিক পৰম্পৰা গঢ় লৈ উঠা দেখা পোওঁ। জাতীয় সাহিত্যৰ মূল সূঁতিটোত স্থলাভিষিক্ত হোৱা ভালেকেইগৰাকী প্ৰবীণ-নবীন সাহিত্যিকৰো এই কালছোৱাতে আৰিৰ্ভাৱ হোৱাটো লক্ষণীয়। প্ৰেমধৰ ৰাজখোৱাৰ 'ভুলৰ সমাধি' আৰু প্ৰমোদ বৰদলৈৰ 'প্ৰতিমাৰ পালো জানো প্ৰাণ'ৰ পাছত নকুল চন্দ্ৰ চেতিয়াৰ 'মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱৰ ধৰ্মমত আৰু মায়ামৰা সমাজ', 'মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ বৰ্তমান পৰিস্থিতি আৰু শ্ৰীশ্ৰীনিত্যানন্দদেৱৰ হত্যাকাহিনী', শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱ', যাত্ৰানাথ বৰুৱাৰ 'বিশ্বগীতি', প্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ 'শ্ৰীঅবিন্দ', মনোমোহন মহন্তৰ 'জাগ্ৰত দেৱতা', 'হে আদি অতীত' আৰু তাৰ কিছুকালৰ পাছত ৰুদ্ৰধৰ বৰগোহাঁইৰ 'কৰমপূজা আৰু ৰুমুৰ গীত', সৰোজ দত্তৰ 'সাহিত্য জিজ্ঞাসা' গ্ৰন্থ আকাৰে প্ৰকাশ পায়। তদুপৰি ক্ষেত্ৰধৰ বৰগোহাঁই, চুজাউদ্দিন আহমেদ, প্ৰবীণা শইকীয়া, হৰেকৃষ্ণ ডেকা, সাধনা মজিন্দাৰ বৰুৱা, লাবণ্য গগৈ, সিদ্ধেশ্বৰ তামুলী, বিপিন চেতিয়া, নোমল গগৈ, ড° লীলা বৰা, পাৰুল শৰ্মা, ইন্দ্ৰাকল হক, হিতেশ বৰগোহাঁই, মহেন্দ্ৰনাথ বৰঠাকুৰ, হেমপ্ৰভা শইকীয়া আদি আৰু তাৰ কিছু পৰৱৰ্তী কালত মদন শৰ্মা, হৰেন্দ্ৰ নাথ বৰঠাকুৰ, অনিল বৰুৱা, যুতীন্দ্ৰ নাথ ফুকন, পূৰ্ণানন্দ বৰুৱা, অতুল চন্দ্ৰ বৰদলৈ, জ্যোতিপ্ৰসাদ চলিহা, জয়া ভড়ালী, অলকানন্দা শ্ৰীকুমাৰী, ড° ৰবীন মজুমদাৰ, প্ৰমোদ চন্দ্ৰ দত্ত, নীলাক্ষী চলিহা গগৈ, অনুভা বৰুৱা, ৰবীন্দ্ৰনাথ, চেতিয়া অমূল্য খাটীয়াৰ আদি বহুজনে জাতীয় স্তৰৰ কাকত-আলোচনীত নিজ নিজ ভাগে গল্প-প্ৰবন্ধ-কবিতা-ব্যঙ্গসাহিত্য আদি নিয়মীয়া প্ৰকাশেৰে অসমীয়া সাহিত্যৰ মূলসূঁতিটোত চহৰখনৰ সাহিত্য সংস্কৃতি চৰ্চাৰ ধাৰাটোক যোগ্যতাৰে উপস্থাপন কৰাৰ লগতে সুপৰিচিতও কৰি তুলিছে।

এইসকলৰ ভিতৰত অসমৰ প্ৰথিতযশা কবি-সাহিত্যিক-সমালোচক হৰেকৃষ্ণ ডেকা, গল্পকাৰ প্ৰবীণা শইকীয়া, নাট্যকাৰ মহেন্দ্ৰ নাথ বৰঠাকুৰ, ব্যঙ্গসাহিত্যিক ক্ষেত্ৰধৰ বৰগোহাঁই, 'যুগৰ আহ্বান'ৰ প্ৰগতিশীল কবি সিদ্ধেশ্বৰ তামুলী, গল্পকাৰ ড° ৰবীন মজুমদাৰ, কবি-উপন্যাসিক আৰু গল্পলেখক মদন শৰ্মা, শিশু সাহিত্যিক-কবি-নাট্যকাৰ হৰেন্দ্ৰ নাথ বৰঠাকুৰ, কবি প্ৰমোদ চন্দ্ৰ দত্ত, অতুল বৰদলৈ, নীলাক্ষী চলিহা গগৈ আদিৰ ভূমিকা চহৰখনৰ বাবেই গৌৰৱ কৰিব পৰা। এইকালছোৱাৰে আন এগৰাকী সম্ভাৱনাপূৰ্ণ ডেকা লেখক আছিল কুশৰায় দত্ত। ছাত্ৰ অৱস্থাতে তেখেতে 'জৰ্জ বাৰ্নাড শ্ব' এই জীৱনীগ্ৰন্থখনি প্ৰকাশ কৰি প্ৰশংসা বোটলাৰ লগতে 'পূৰ্ণিমাৰ জেউতি', 'আউসীৰ আন্ধাৰ' নামৰ দুখন উপন্যাস আৰু 'গালিভাৰ ট্ৰেভেলচ'ৰ অসমীয়া অনুবাদো প্ৰকাশ কৰাৰ দিহা কৰিছিল বুলি জনা যায়। পৰৱৰ্তী কালত এই সম্ভাৱনাপূৰ্ণ লেখকগৰাকী স্থবিৰ হৈ পৰাটো লক্ষণীয়। 'অসমবাসী', 'আমাৰ প্ৰতিনিধি' আদিত ষাঠি-সত্তৰ দশকতে সন্মতালনিকৈ গল্প লেখি সুপৰিচিত হৈ উঠিছিল হিতেশ বৰগোহাঁই,

সাধনা মজিন্দাৰ বৰুৱা আৰু লাবণ্য গগৈ। গগৈৰ 'ৰজা জা ৰাজনগৰ', 'বেগম-মহল', 'অপৰূপ ৰূপ কথা' আদি সংবাদ সাহিত্য ধৰ্মী গ্ৰন্থ প্ৰকাশ পাইছিল যদিও মজিন্দাৰ বৰুৱা আৰু বৰগোহাঁই গল্প সংকলন প্ৰকাশ পোৱা-নোপোৱাৰ সত্ত্বেও অৱশ্যে এই লেখক নাই। একেদৰে সুখ্যাত অভিনেতা প্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মা প্ৰমুখ্যে সমগ্ৰ শইকীয়া, তাৰিণীচৰণ বৰুৱা, সোমেশ্বৰ বৰুৱা (কনিষ্ঠজন), অলি বৰুৱা আদি সেইসময়ৰ কেইবাগৰাকী নাট্যকাৰৰ মঞ্চসফল নাট্য অপকাশিতভাৱে বৈ গ'ল যদিও সৃষ্টিমূলক সাহিত্য কীৰ্তি হিচাপে সিসমুহৰ সংবেদনশীল আৱেদন তথা স্থান একোটা তিনিচুকীয়া ইতিহাসত স্থায়ীভাৱে নিশ্চয় ৰ'ব। উল্লেখযোগ্য যে, হাস্যব্যঙ্গ লেখক ক্ষেত্ৰধৰ বৰগোহাঁইৰ 'ফেদেলী পুৰাণ' খণ্ড-খণ্ডকৈ কাকতত প্ৰকাশ পাই ৰৌজাল তোলাৰ বহুদিনৰ পাচতহে শাখা সাহিত্য সভাৰ গ্ৰন্থাকাৰে প্ৰকাশ পাইছিল। যাত্ৰানাথ বৰুৱাৰ এইসময়তে প্ৰকাশ পোৱা 'বিশ্বগীতি'ৰো 'যোৱা শতিকাৰ অসমীয়া কাব্যসাহিত্যত ঠাই পোৱা যোগ্য' বুলি বিজ্ঞজনৰ দ্বাৰা সৌ-সিদিনা তেখেতৰ জন্মজয়ন্তী পালন পাছতহে মূল্যায়ন হৈছে। এইকালছোৱাৰে তিনিচুকীয়াৰ আন এগৰাকী সাহিত্যিকৰ নামো সমানেই উল্লেখযোগ্য। তেখেত হ'ল প্ৰেমধৰ দত্ত। এক দীঘলীয়াকাল চিলঙত চিকিৎসাধীন হৈ থকা অৱস্থাতে বিজ্ঞ কাকত-আলোচনীৰ উপৰিও কেইবাখনো শিশুগ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰি শিশুসাহিত্যিক হিচাপে তেখেত প্ৰখ্যাত হৈ পৰিছিল। একেদৰে 'কোনোবা শীতৰ এক বগা সন্ধিয়া'ৰ কবি ডুমডুমাৰ হৰি বৰকাকতি লৈয়ো তিনিচুকীয়াই যশ কৰিবৰ থল আছে। কিয়নো বৰকাকতি কাব্যিক জীৱনৰ সূত্ৰায়ন হৈছিল তিনিচুকীয়াৰ চেনাইৰাম উচ্চ ইংৰাজ বিদ্যালয়ৰ অষ্টমশ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ হৈ থকা অৱস্থাত 'ফুলকলি'ত প্ৰকাশ পোৱা তেখেতৰ জীৱনৰ প্ৰথম প্ৰকাশিত কবিতা 'শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ' জৰিয়তে।

তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ এই পৰিমণ্ডলটোক প্ৰেমধৰ যোগাবৰ জোখাৰে এইসময়ৰ অগা-পিছাকৈ কেইবাখনো সাহিত্য পত্ৰিকা-আলোচনী আদি প্ৰকাশ পোৱা কথাটোও উল্লেখযোগ্য। প্ৰেমধৰ ৰাজখোৱাই সম্পাদনা কৰা 'সোমাৰজ্যোতি'ৰ কথা ইতিপূৰ্বে উল্লেখ কৰিছোৱেই। ইয়াৰ পাছতে প্ৰমোদ চন্দ্ৰ বৰদলৈৰ সম্পাদনা 'পুৰেৰণ' আৰু প্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সম্পাদনাত 'কাণ্ডাৰী' প্ৰকাশ পায়। বিপিন চেতিয়াৰ সম্পাদনাত 'সূৰ্যমুখী' (১৯৬১ চন), বৰঠাকুৰ-দেৱীধৰ গগৈৰ যুগ্ম সম্পাদনাত 'নৱমল্লিকা' (১৯৬২ চন), ৰুদ্ৰধৰ বৰগোহাঁইৰ 'পুলান্টি', নোমল গগৈৰ 'অসমী', মাধুৰ্য ঠাকুৰ সম্পাদনাত 'আধুনিক কবিতা', সিদ্ধেশ্বৰ তামুলীৰ 'সময়', মদন শৰ্মা সম্পাদনাত 'আধুনিক কবিতা' আদিকে লৈ ভালেমান সাহিত্য পত্ৰিকা-আলোচনী আছিল। বৰ্তমানে আঠাইশৰো অতিক্ৰম কৰা মহম্মদ হুছেইনখান প্ৰকাশিত 'পূৰ্বাঞ্চল বাতৰি' সাপ্তাহিক কাকতখনে তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ পৰিবেশটো সমগ্ৰ কৰি ৰখাত সহায় কৰি আহিছে, সেইকথা প্ৰণিধানযোগ্য। তদুপৰি বিভিন্ন ৰাজহুৱা উৎসৱ-পাৰ্বন, অধিবেশন উপলক্ষে সময়ে প্ৰকাশ পোৱা স্মৃতিগ্ৰন্থ, বিদ্যালয়-মহাবিদ্যালয়সমূহৰ মুখপত্ৰসমূহ বহুৰকীয়া প্ৰকাশনবোৰৰ ধনাত্মক ভূমিকাও এইক্ষেত্ৰত সমৰ্থন কৰিছে।

উল্লেখনীয়। এই প্ৰসঙ্গত ঐতিহাসিক মৰাণ জনগোষ্ঠীৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয়জ্ঞাপক প্ৰবন্ধৰাজিৰে নিয়মীয়াকৈ প্ৰকাশ হৈ থকা ত্ৰৈমাসিক মুখপত্ৰ 'সোমাৰ কাঁচিয়লি'ৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিব পাৰি।

তিনিচুকীয়াত দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে সাহিত্য সভাৰ অষ্টচত্বিংশ অধিবেশন ১৯৮১ খ্ৰীঃ মে' মাহত বিপুল উৎসাহ-উদ্দীপনাৰে অনুষ্ঠিত হৈছিল। '৭৯ৰ 'অসম আন্দোলন'ৰ উত্তৰসূৰী জাতীয়তাবাদী মানসিকতাৰে উদ্দীপিত হৈ থকা এক পৰিবেশত অনুষ্ঠিত এই অধিবেশন ভালেমান দিশৰ পৰা তিনিচুকীয়াৰ ভাষা-সংস্কৃতিপ্ৰেমী ৰাইজৰ বাবে যেন এক প্ৰত্যাহ্বানেই আছিল। যাৰ প্ৰতিক্ৰিয়াস্বৰূপে ইয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ পৰিমণ্ডলটোৱে অধিবেশন সফল কৰি তোলাৰ লগতে সৃজনশীল পৰিকাঠামোটোকো অধিক বিজ্ঞত আৰু শক্তিশালী কৰি তুলিবৰ উদ্দেশ্যে তৎপৰ হৈ পৰে। অগণন ভাষা-সংস্কৃতিপ্ৰেমী ৰাইজৰ সমাগম আৰু উদুলি-মুদুলি পৰিবেশত অধিবেশনৰ তিনিদিনীয়া কাৰ্যসূচী অভাৱনীয় সফলতাৰে সামৰণি পৰে। এই অধিবেশনতেই তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্যিক প্ৰাণটোৰ সমৃদ্ধিশালী ৰূপৰ উমান পোৱা যায়। কাৰণ স্থানীয়ভাৱে যুগুতাই উলিওৱা সাতখন গুৰুত্বপূৰ্ণ গ্ৰন্থ অধিবেশনখলীতে উন্মোচিত হয়। উল্লেখযোগ্য যে তথ্যসমৃদ্ধ আৰু বৃহৎ আকাৰেৰে অধিবেশন উপলক্ষ্যে প্ৰকাশিত, স্মৃতিগ্ৰন্থ 'সোমাৰ'ৰ উপৰিও অসমৰ ধৰ্মীয় সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী চৰ্চাত আজিও প্ৰাসংগিক বিচাৰেৰে গুৰুত্ব পোৱা নোমল চন্দ্ৰ গগৈৰ 'মায়ামৰা সমাজ', 'কলাকৃষ্টি অনুসন্ধান আৰু প্ৰচাৰ সমিতি'ৰ দ্বাৰা সংকলিত 'মায়ামৰা সত্ৰ সমাজ: ভাষণ আৰু প্ৰবন্ধ' আৰু 'শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱৰ গীত' এই অধিবেশনতে প্ৰকাশ পায়। নক'লেও হ'ব যে অঞ্চলটোৰ স্থানীয় আনুভূতিক আৰু ঐতিহাসিক ভালেমান বিচাৰৰ ফালৰ পৰা শেষৰ তিনিওখন পুথিৰ প্ৰকাশ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ আছিল। তদুপৰি যি স্থলত ১৯৫৮ খ্ৰীঃত তিনিচুকীয়াত অনুষ্ঠিত ষষ্ঠবিংশ অসম সাহিত্য সভাৰ অধিবেশনত এখনো গ্ৰন্থ প্ৰকাশ পোৱা নাছিল তেনেক্ষেত্ৰত এনে অভিলেখসংখ্যক গ্ৰন্থ এইখন অধিবেশনত প্ৰকাশ পোৱা কাৰ্যই তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য ক্ষেত্ৰখনৰ ক্ৰমাগত পৰিবৰ্দ্ধিত, পৰিমাৰ্জিত ৰূপটোৰ কথাৰে নিশ্চয় প্ৰতীয়মান কৰে। সাহিত্য অনুবাগীসকলৰ ওপৰতো ই প্ৰগাঢ় প্ৰভাৱ পেলাৱাৰ লগতে অনুপ্ৰাণিতও কৰি তোলে। অধিবেশন উপলক্ষ্যে বিভিন্ন কাকত-আলোচনীত তিনিচুকীয়াৰ ঐতিহ্য আৰু সাংস্কৃতিক দিশক লৈ কৰা আলোচনা-বিলোচনা, নিবন্ধৰাজিয়েও সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত ন-ন দিশৰ উন্মোচন কৰে। ক'বলৈ গ'লে 'অসম আন্দোলন'ৰ যোগেদি অসমীয়া জনসাধাৰণে লাভ কৰা পোৱা-নোপোৱাৰ বেদনাখিনিকে যেন পাথেয় হিচাপে লৈ জাতিগঠন প্ৰক্ৰিয়াত ভাষা-সংস্কৃতি সেৱাৰ যোগেদি আত্মনিয়োগ কৰিবলৈ তিনিচুকীয়াবাসীক উদ্বুদ্ধ কৰিলে এই অধিবেশনে। যাৰ ফলত ধাৰাবাহিকভাৱে এই কালছোৱাৰে পৰা তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ বেগধাৰাটোৱেও ন-ন লেখক-লেখিকাৰ উদ্ভাৱন আৰু পটভূমি সৃষ্টিৰে সমৃদ্ধৰূপত আত্মপ্ৰকাশ কৰিবলৈ লয়। এই বেগধাৰাটোৰ পৰিচ্ছন্ন, পৰিবৰ্দ্ধিত ৰূপটোৱেই বিংশ শতিকা অতিক্ৰমি আজিৰ নতুন শতিকাত বৈচিত্ৰ্যৰ সম্ভাৰেৰে জাতীয় তথা কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় সাহিত্যৰ পৰিধিতো নিজাববীয়া

মৰ্যাদাপূৰ্ণ ঠাই এখনেৰে পৰিচিত হৈ উঠিবলৈ সক্ষম হৈছে বুলি ক'ব পাৰি।

তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য ক্ষেত্ৰখনত এই কালছোৱাত সাহিত্যৰ কেউটা দিশৰে এক সমান্তৰাল আৰু সম্ভাৱনাপূৰ্ণ বিকশিত ৰূপ এটাকে সচৰাচৰ আমি দেখিবলৈ পোওঁ যদিও মৌলিকধৰ্মী চিন্তা-চৰ্চাজনীন সৃষ্টিৰ অভাৱ এটা এতিয়াও বৈ গৈছে যেন অনুভৱ হয়। উপন্যাসৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতিশ্ৰুতিসম্পন্ন দুগৰাকীমান নতুন লেখক-লেখিকাৰ অভ্যুদয় এক উল্লেখযোগ্য আৰু আশাব্যঞ্জক কথা। কবিৰ সংখ্যা অৱশ্যে বেছি আৰু সেই হিচাপে কাব্যগ্ৰন্থ প্ৰকাশৰ সংখ্যাও অধিক। তাৰমাজত মূলসূঁতিত যোগ্যতাৰে স্থলাভিষিক্ত হৈ চহৰখনৰ যশ-নাম বিয়পোৱা কবি যিদৰে আছে নিৰলস চৰ্চাৰে কবিতা লেখি নিজ নিজ ভাগে কবিতাৰ গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰি আত্মতৃপ্তি লভা কবিৰ সংখ্যাও তাকৰীয়া নহয়। অৱশ্যে এই কথা ঠিক যে এই সকলোবোৰক লৈয়েতো সাহিত্যৰ সামগ্ৰিক পৰিধিটো আৰু হৰিখনো। গল্পসাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতিশ্ৰুত নতুন গল্পকাৰৰ অভাৱ বৈ যোৱাটো নিতান্তই মন কৰিবলগীয়া বিষয়। সমালোচনামূলক সাহিত্যৰ ধাৰাটো তুলনামূলকভাৱে বৈবধ্য আৰু বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ। অৱশ্যে নকৈ নোৱাৰি যে অঞ্চলটোৰ ঐতিহ্যপূৰ্ণ সমাজ সংস্কৃতিৰ পৰিচয়জ্ঞাপক গৱেষণামূলক গ্ৰন্থ কিম্বা মৌলিক ধৰ্মী সৃষ্টিশীল (Fiction) লেখনিৰ অভাৱ যেন এতিয়াও আছে। এইক্ষেত্ৰত অঞ্চলটোৰ কোনো কোনো জনগোষ্ঠীয়ে শেহতীয়াকৈ নিজস্বভাৱেই নিয়মীয়া মুখপত্ৰ বা আলোচনী প্ৰকাশেৰে সেই অভাৱ পূৰণ কৰিবৰ বাবে ওলাই অহাটো লক্ষ্যণীয় আৰু প্ৰশংসনীয় কথা। চাহ বাগিচাৰ দ্বাৰাই চহৰখন পৰিবেষ্টিত হৈ থকা সত্ত্বেও ৰুদ্ৰধৰ বৰগোহাঁইৰ 'কৰমপূজা আৰু ৰুমুৰগীত'ৰ পাছত এই সুদীৰ্ঘকাল চাহ জনগোষ্ঠীৰ পৰিচয়জ্ঞাপক উল্লেখযোগ্য কোনো গ্ৰন্থ প্ৰকাশ নোপোৱাটো তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ গতি-গোত্ৰৰ এক দুৰ্বল দিশ যেন লাগে।

বিগত দুটামান দশকত ব্যক্তিগত প্ৰচেষ্টাত গল্প-উপন্যাস-কবিতা-আলোচনী আদি লেখহীনভাৱে প্ৰকাশ পোৱাৰ উপৰিও 'শাখা সাহিত্য সভা', 'লেখিকা সমাৰোহ সমিতি', 'বিজ্ঞান সমিতি', 'সদৌ অসম মায়ামৰা সাংস্কৃতিক সমাজ', মাকুম শাখা আৰু লাইপুলি শাখা সাহিত্য সভাকে ধৰি বিভিন্ন সংগঠন-প্ৰতিষ্ঠানসমূহেও ভালেসংখ্যক গুৰুত্বপূৰ্ণ গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰি তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ বুনীয়াদটো বৰ্ণাঢ্য আৰু সমৃদ্ধ কৰি তুলিছে। সেইবোৰৰ ভিতৰত এই মুহূৰ্তত থাউকতে মনলৈ অহা মায়ামৰা সাংস্কৃতিক সমাজৰ 'ভক্তিমঙ্গল ঘোষা', 'হৰিৰামদেৱৰ গীত', 'শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱৰ অমৃতবচন', 'ভক্তিমঙ্গল ঘোষাৰ মৌ কোই', যজ্ঞেশ্বৰ গগৈৰ 'এখোজ আগলৈ', ড° বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ গোহাঁইৰ 'শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱ', 'মৰাণ জনগোষ্ঠী', পানীৰাম ডেকামৰাণৰ 'দাপোনত মৰাণ সমাজ', সুবোধ দে সৰকাৰ স্মৃতি ন্যাস সমিতিৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত 'তিনিচুকীয়াৰ ইতিহাস', অসম বিজ্ঞান সমিতিৰ 'মানুহ আৰু পৰিবেশ', অনিল বৰুৱা মৃত্যু উদযাপন সমিতিৰ 'অনিল বৰুৱাৰ নিৰ্বাচিত প্ৰবন্ধ', তিনিচুকীয়া শাখা সাহিত্য সভাৰ 'সংস্কৃতি সমাজ সংহতি ইত্যাদি', 'প্ৰসঙ্গ : শিশুনাট্য', 'অনুৰণন' (কাব্য সংকলন), মাকুম শাখা সাহিত্য সভাৰ 'সংলাপ', সুনীল গোহাঁইৰ 'অসম সাহিত্য

সভাৰ সভাপতিসকলৰ চমু পৰিচিতি; হৰেন্দ্ৰনাথ বৰঠাকুৰৰ 'বিজ্ঞানে আনিব জোৰাৰ', বীণা শৰ্মাৰ 'হেৰোৰ সূতিৰ পাৰে পাৰে' আদি সমাজী 'সমীক্ষা' বিজ্ঞানী বিষয়ক এই কালছোৱাৰ প্ৰকাশ হোৱা উল্লেখযোগ্য পুথি। সেইদৰে ড° মদন শৰ্মাৰ 'তেজস্বী স্মৃতি', মেয়ালী কাশ্যপৰ 'মুখলি লিগন', প্ৰবন্ধ শৰ্মাৰ 'প্ৰহেলিকা', 'ত্ৰিভূজ', অনুৰূপা ৰাজবোৰীৰ 'নিম্ন অক্ষৰী', 'প্ৰবীৰী', প্ৰভৃতি উপন্যাসৰাজিৰ উপৰিও ড° মদন শৰ্মাৰ 'অন্তৰ্বেশ ফুল', 'অতুল চন্দ্ৰ বৰদলৈৰ 'নদীৰ দৰে', প্ৰমোদ কুমাৰ দত্তৰ 'হৃদয় ফুলৰ সুবসন্তি', প্ৰবন্ধ শৰ্মাৰ 'শঙ্খলতা', 'নাম অন্ধাৰী', জয়ন্তী দেৱীৰ 'মোৰ অনুভৱ', 'বাদৰ শৰ্মাৰ 'প্ৰেম, পৃথিৱী দৰিৱৰ্তন', 'বসন্ত শৰ্মাৰ 'প্ৰিয়তমা', 'অনুভৱ বৰুৱাৰ 'আকাশৰ অন্য নম-বাণী', 'হেমপ্ৰভা দেৱীৰ 'সন্ধ্যাৰিণী' আদি কাব্যগ্ৰন্থসমূহৰ কথা মনেলৈ আহে। সেইদৰে মাকুমত্ৰিত তিনিচুকীয়া জিলা সাহিত্য সভাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত 'প্ৰবন্ধ সৌৰভ', 'লোকসংস্কৃতি সৌৰভ', 'নাট্যচিত্ৰ', 'তিনিচুকীয়া জিলা মানুহ', 'মোহন শইকীয়াৰ নিৰ্ৰাচিত প্ৰবন্ধবলী', 'সাহিত্য সংস্কৃতি বিচিত্ৰ', 'শিশুনাট্য সংকলন 'অমতৰ মাত' আদি মূল্যবান গ্ৰন্থসমূহৰ প্ৰসঙ্গটোও উল্লেখ কৰা কৈ ৰাখিব নোৱাৰি।

স্মৃতিগ্ৰন্থ 'মুখপত্ৰ' আদিৰ সংস্কৃতি অলপো এইবোৰেও নবীন প্ৰবীণ ভালেমান লেখকৰ জন্ম দিয়াৰ উপৰিও সাহিত্য চৰ্চাৰ ধাৰাবাহিকতাটোকে অক্ষুণ্ণ ৰখাতো বহুত সহায় কৰিছে। তদুপৰি সাপ্তাহিক, পষেকীয়া কাকত-পত্ৰিকা, মাহেকীয়া-বাৰ্ষিক সাহিত্য আলোচনী আদিৰ প্ৰকাশেও সাহিত্য ক্ষেত্ৰখন সজল কৰি ৰখাত বৰঙণি যোগাইছে। অৱশ্যে এইবোৰৰ আটায়ে আশাকৰামতে নিয়মীয়া আৰু ধাৰাবাহিকতা অটুট ৰাখিব পৰিছে বুলিব পাৰি। পৰা লোৱা এই কালছোৱাত 'জাংফাইৰ' দৰে প্ৰকাশ পোৱা উচ্চ মানদণ্ডৰ আলোচনীখনৰ প্ৰকাশ বৰ্ত্তাই যোৱাটো বিন্দুৰে পৰিতপ্ত কথা। তাৰ বিপৰীতে কল্যাণ প্ৰকাশনৰ 'সাহিত্য আলোচনী' বাৰ্ষিক 'কল্যাণ' আৰু তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ বিদ্যায়তনিক দিশৰ 'প্ৰজ্ঞান' আলোচনীখন দুদিনমান সাজ-সজ্জা, ভিন্নমুখী প্ৰবন্ধপাতিৰে সমৃদ্ধ হৈ নিয়মীয়াকৈ প্ৰকাশ পাই থকাটোও প্ৰচুৰ আশা ব্যঞ্জক কথা। প্ৰসঙ্গত্বে উল্লেখযোগ্য যে মুখ্যতঃ তিনিচুকীয়াৰ ঐতিহ্য আৰু অসমৰ সমাজজীৱনকে বিষয়বস্তু হিচাপে লৈ শেহতীয়া জোৰে তিনিচুকীয়াৰ বঙ্গ বাৰ্ষিক আলোচনী 'উজান' তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য সংস্কৃতি চৰ্চাৰ ক্ষেত্ৰখনত একাধিকৰ্মী আৰু অনবদ্য সংযোজন। ভালেমান দিশৰ বিবেচনাৰে আদৰ ভৱিষ্যতে এই আলোচনীখনৰ সম্প্ৰসাৰিত আৰু

ভাৰতীয় নাট্য-পৰম্পৰাত নাৰীৰ স্থান

হৰেন্দ্ৰ নাথ বৰঠাকুৰ

নাট্যকাৰ, মাকুম

বুজুৰা হয়।

এই বৰ্গীকৰণ আৰু তাৰে সৈতে সম্পৰ্কযুক্ত অভিধাৰিলাক এই প্ৰবন্ধৰ আলোচ্য বিষয়ৰ সৈতে প্ৰাসঙ্গিক বাবেই ওপৰৰ কথাখিনিৰ অৱতাৰণাৰ প্ৰয়োজনবোধ কৰিলোঁ। এই বৰ্গীকৰণে সভ্যতাৰ একো একোটা স্তৰৰো পৰিচয় দিয়ে। আদিম চিকাৰজীৱী আৰু খাদ্য সংগ্ৰহকাৰী মানুহচামৰ কলা-কৰ্মক সূচাইছে লোকধাৰাৰ জনজাতীয় স্তৰটোৱে। কপিলা ৰাংসায়নে 'কাশ্মীৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি হিমাচল প্ৰদেশলৈকে আৰু তাৰ পৰা আগবাঢ়ি গৈ ভূটান, চিকিম, মণিপুৰ, অসম আৰু মিজোৰামত থকা পূৰ্বাঞ্চলীয় পৰ্বতৰাজি', 'গঙ্গা আৰু যমুনা নৈয়ে আগুৰি থকা সমতললৈকে সোমাই অহা হিমালয়ৰ পাদভূমি', 'ৰাজস্থান, গুজৰাট আৰু মহাৰাষ্ট্ৰৰ মৰুভূমি আৰু মালভূমি অঞ্চলৰ জনজাতীয়সকল', 'ইপিনে ওৰাং, হো, মাৰিয়া, চাওতাল আৰু উৰিয়াৰ কিছুমান জনজাতি', 'বিন্ধ্যৰ দক্ষিণৰ আৰু সাগৰৰ তটভূমি অঞ্চলৰ জনজাতিসমূহ'ৰ সংস্কৃতিক জনজাতীয় স্তৰটোত দেখুৱাইছে, যাৰ সংখ্যা আঠাইশ নিযুত। এওঁলোকৰ আৰু নগৰীয় সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱৰ পৰা মুক্ত হৈ থকা লোকায়ত ধাৰাটোৰ পৰিবেশ্য কলাৰ মূল বৈশিষ্ট্য হ'ল - 'অংশগ্ৰহণকাৰী অভিনেতা, নৰ্তক, সঙ্গীতজ্ঞ আৰু শ্ৰোতা দৰ্শকৰ মাজত পাৰ্থক্য বুলিবলৈ নাথাকেই : তাত সকলোৱে ভাগ লয়।' লোক-সংস্কৃতিত যেতিয়ালৈকে লোকায়ত চৰিত্ৰটো অকৃত্ৰিম হৈ আছিল তেতিয়ালৈকে তাত বিভিন্ন বাধা-নিষেধবোৰ আৰোপিত হোৱা নাছিল। সাংস্কৃতিক পৰিবেশনত নাৰী-পুৰুষ উভয়ে সমানে অংশগ্ৰহণ কৰিছিল, সিবিৰে আছিল স্বতঃস্ফূৰ্ত, যৌথ আৰু উদ্দাম হৃদেৰে হৃদেৰে। স্বতঃস্ফূৰ্ততাৰ মাজতো এক প্ৰকাৰ নিয়ন্ত্ৰণ আছিল, গোষ্ঠী-জীৱনত মানি চলা নিয়ন্ত্ৰণৰ দৰে বা চিকাৰী জীৱনৰ অভিজ্ঞতাই শিকোৱা সতৰ্কতা, শৃঙ্খলাবদ্ধতাৰ দৰে। কালক্ৰমত চিকাৰজীৱীৰ পৰা মানুহ সভ্যতাৰ এখোপ ওপৰলৈ উঠালে। মানুহ কৃষিজীৱী হ'ল, গাঁও পাতি স্থায়ীভাৱে থাকিবলৈ শিকিলে। জনজাতীয় সংস্কৃতিয়েই কৃষিজীৱী মানুহৰ মাজত থিতাপি লৈ গ্ৰামীণ সংস্কৃতিলৈ বিকশিত হ'ল, মানুহৰ নতুন অভিজ্ঞতাই আদিম ধাৰাটোত নতুন কেতবোৰ উপাদান সংযোগ কৰিলে। তেতিয়ালৈকে সংস্কৃতি চৰ্চাত আৰু পৰিবেশনত নাৰী-পুৰুষৰ সমান অংশগ্ৰহণ স্বীকৃত আছিল। কালক্ৰমত ৰজা হ'ল, ৰজাৰ শাসন-ব্যৱস্থা প্ৰবৰ্তন হ'ল, মানুহৰ স্বাভাৱিক আৰু স্বাধীন জীৱন-জীৱিকাৰ ওপৰত শাসকীয় নিয়ন্ত্ৰণ আৰোপিত হ'ল, বেপাৰ-বাণিজ্য-হাট-বজাৰ আৰু সিবিৰেৰে কেন্দ্ৰ কৰি পৌৰ বা নগৰ সভ্যতা গঢ়লৈ উঠিল। এনেকৈয়ে লোকসংস্কৃতিৰ ওপৰত ভেঁজা লৈ গঢ় লৈ উঠিল নগৰীয় সংস্কৃতি। যাক ওপৰত

সভাৰা শক্তিপালী কপটোৱে ভাষা-গোষ্ঠীৰ অভিন্নতাৰে উল্লেখ সাহিত্য চৰ্চাৰ এখন বহল ক্ষেত্ৰ তিনিচুকীয়াত সূচনা কৰি হয় তেতিয়া অভিলেখ-গঢ়িব এনে ধাৰণাই হয়।

সমাজী তিনিচুকীয়াৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ শেহতীয়া কপটোত নতুন প্ৰজন্ম ভালেকেইগৰাকী প্ৰতিশ্ৰুতিপূৰ্ণ লেখক-লেখিকাৰ আৱিৰ্ভাৱ হৈছে। আৰু জাতীয় স্তৰৰ আগশাৰীৰ কাকত-আলোচনীতো ভিন্নৰূপৰ কল্পিতা আদি নিয়মীয়াকৈ লিখা-মেলা কৰি ইয়াৰ পৰিধিটো বৰ্ত্তাই ৰাখিছে। বিশিষ্ট মানলৈ উন্নীত কৰাত অৰিহণা যোগাইছে। কবি হিতেশ্বৰ শ্ৰীতম ফুকন, দীপক সেনাপতি, লক্ষীন্দ্র দাস, নিবন্ধকাৰ ৰাণা চন্দ্ৰ ডাঃ ভুবন-গগৈ, ডাঃ অপূৰ্ব ভাস্কৰ গগৈ, ডাঃ ফটিক চন্দ্ৰ নেওগ আদিৰ কথাই এই প্ৰসঙ্গত তপতে তপতে উল্লেখ কৰিব লাগিব। এইসকলৰ কোনো কোনোজন হয়তো দেখাত চাবেক পৰিচয়ৰেই তিনিচুকীয়াৰ নহয় বুলিয়েই গণ্য হ'ব পাৰে। পাচে নিকটৱৰ্তী কাল হোৱাসূত্ৰে তেওঁলোকৰ সৃষ্টিকৰ্মৰ তাগিদা-তাড়না তথা প্ৰেক্ষাপট মূলতঃ যো তিনিচুকীয়া চহৰকেন্দ্ৰিক আৰু ইয়াৰ সাহিত্য পুৰিমণ্ডলটোৰ সাঁচতে গঢ় লৈ উঠা সেইকথা পাহৰি যোৱাটো বেয়া উচিত নহ'ব।

অসমৰ ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি চৰ্চাৰ কেন্দ্ৰস্থল স্বৰূপ গুৱাহাটী প্ৰাণপ্ৰবাহৰ পৰা ৰহ দুৰতৰ ব্যৱধানত এক বিচ্ছিন্ন প্ৰায় অৱস্থানত অৱস্থিত। উত্তৰ-কালছোৱাৰ পৰাই ভাষিক-সাংস্কৃতিক নানা দুৰ্যোগত সংঘাতৰ সন্মুখীন হৈ থাকিবলগীয়া হোৱা অৱস্থাৰ মাজত তিনিচুকীয়া সাহিত্য চৰ্চাৰ বাতানুকূল প্ৰবাহ তথা সৌধটো বৰঙণিৰে এইদৰেই নিৰ্মিত হৈ উঠিছে। প্ৰজন্মৰ ব্যৱধানক্ৰমে তৰপে সি ব্যাপক বৰ্ণাঢ়া আৰু সমৃদ্ধ হৈ উঠিব লাগিছে। সকলো সুধীজনৰ নাম-কিন্মা কৰ্মৰাজিৰ কথা হয়তো ইয়াত উল্লেখ হোৱা নাই। কাৰণ এক নিৰ্দিষ্ট সময় পৰিক্ৰমানুযায়ী যুগ্ম উলিয়াবলগীয়া এটা সীমিত পৰিসৰৰ লেখাৰ জৰিয়তে সেইখিনিৰ উলিয়াব পৰাটো অসম্ভৱ। আমাৰ দৰে লোকৰ পক্ষে সম্ভৱ নহ'ব সেয়েহে আমাৰ এই অপাৰগতাৰ কাৰণে সংশ্লিষ্ট আটাইৰে ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা ৰ'ল।

'স্মৃতিগ্ৰন্থ'ৰ সম্পাদক মহোদয়ই পত্ৰযোগে আমাৰ 'পৰিচয়'ক আলোচনা এটিহে যথার্থতে বিচাৰিছিল। পাচে গৱিৰ চাই আমি নিজে 'পৰিচয়'মূলক লৈ অৱনমিত কৰি লৈহে লিখিব লাগিছিল। সাহ গোটাৰ পাৰিলো। কাৰণটো যে আমাৰ সীমাবদ্ধতা আৰু উল্লেখ কৰি অহা ধৰণে 'অপাৰগতা' সেই কথা নক'লেও এইখিনি কথা নিঃসংশয় আৰু অকপটে উল্লেখ কৰাৰ পাছত যেন আনুষঙ্গিক অন্যান্য ভুল-ত্রুটি কিম্বা হীন-ডেড়িখিনিৰ বাবেও 'অপাৰগতা' বুলি বৈষ্ণৱী বিনয়েৰে কাকূতি-মিনতি কৰাৰ কথাটো আৰু অপ্ৰাসঙ্গিক হৈ পৰিল।

‘শাস্ত্রীয়’ বুলি আখ্যা দিয়া হৈছে। ইতিপূর্বে সমাজত ধর্মই প্রাতিষ্ঠানিক রূপ লৈছে। বজাঘৰীয়া পৃষ্ঠপোষকতাত গঢ় লৈ উঠিছে মঠ-মন্দির-আশ্রম। বজাঘৰ আৰু এই মঠ-মন্দিরবোৰক কেন্দ্ৰ কৰি লোকসংস্কৃতিৰ ওপৰতে ভেঁজাদি শাস্ত্রীয় ধাৰাৰ সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠিল। স্বাভাৱিকতেই তাৰ প্ৰভাৱ লোক-সংস্কৃতিৰ ওপৰতো পৰিল। গ্রামাঞ্চলৰ প্ৰজাসাধাৰণৰ মাজত লোকসংস্কৃতিৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত ৰূপটো আৰু শাস্ত্রীয়-প্ৰভাৱিত নতুন ৰূপ দুয়োটাই চলি থাকিল। কিন্তু শাস্ত্রীয় বা কপিলা ৰাংসায়নে বৰ্গীকৰণ কৰা নগৰীয় (বা পৌৰ) সংস্কৃতিয়ে সংস্কৃতিক বিধিৱদ্ধ কৰিবলৈ লোৱাৰ পৰাই লোক-সংস্কৃতিৰ লগত তাৰ দূৰত্ব বাঢ়ি গ’ল। প্ৰথমতে লোক-সংস্কৃতিৰ যৌথ আবেদনৰ গুৰুত্ব লঘু কৰি আনি একক পৰিবেশন (Solo) ৰীতি প্ৰৱৰ্তন কৰা হ’ল। সংস্কৃতিৰ গণমুখী চৰিত্ৰৰ সলনি সম্ভ্ৰান্ত শ্ৰেণীৰ মনোৰঞ্জনৰ লক্ষ্যৰে শ্ৰেণীগত চৰিত্ৰ প্ৰদান কৰা হ’ল। লোকসংস্কৃতিৰ প্ৰতিবাদী ধাৰাটোক নস্যাত্ৰ কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলিল। জনজীৱনক ৰূপায়িত কৰাতকৈ নন্দনতাত্ত্বিক দিশত অধিক গুৰুত্ব দিয়া হ’ল, কলা-সাহিত্যৰ বিশুদ্ধতা ৰক্ষাৰ বাবে গভীৰ সচেতনতা আৰোপ কৰা হ’ল। এনেবোৰ প্ৰৱণতাক লক্ষ্য কৰিয়েই কপিলা ৰাংসায়নে কৈছে যে জনজাতীয় আৰু গ্ৰামীণ সংস্কৃতিৰ পৰাই পৌৰসংস্কৃতি বিকশিত হৈছে আৰু সেই সংস্কৃতিক প্ৰভাৱিতো কৰিছে, কিন্তু জনজাতীয়/গ্ৰামীণ সংস্কৃতিৰ কলাৰীতিসমূহক আগবঢ়াই নি চহৰীয়া বিশেষ পৰিমণ্ডলত তাক স্বীকাৰ কৰি লোৱা হৈছে পূৰ্বৰ মৌলিক কৃষিভিত্তিক কৰ্মৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি লোৱাৰ পিছতহে। কটকটীয়া সমাজ-গাঁথনিৰ লগত তেতিয়া আৰু কোনো অঙ্গাঙ্গী সম্পৰ্ক নাথাকে। উদাহৰণ স্বৰূপে ভৰতমুণিয়ে নাট্যশাস্ত্ৰত নাট পৰিবেশনত অসংখ্য বিধি-নিষেধ আৰোপ কৰিছে। অৰ্থাৎ নাটকক এক বিধিৱদ্ধ কলালৈ, বজাঘৰীয়া শ্ৰেণীৰ অনুমোদিত কলালৈ পৰিৱৰ্তন কৰিছে। কোটিল্যই শিল্পীক দেখিবলৈ নোৱাৰিছিল। Traditions of Indian Theatreত M L Varad Pandeই কোটিল্যৰ শিল্প-চেতনাৰ প্ৰসঙ্গত কৈছে - He is always suspicious of the Silpis, artists and artisans and recommends a strict code of discipline for them. He does provide protection to their trade, sees that people pay remuneration to them properly and do not harm them. Kautilya also advises the King to organise Samaj but of course, not for the sake of the artists but for the sake of the prosperity of the state. He says : The miraculous manifestations of a deity should be arranged and fairs and festivals (Yatra and Samaj) started in its honour to provide a source of income to the state. অৰ্থাৎ কোটিল্যৰ সাংস্কৃতিক দৃষ্টিভঙ্গী আছিল ৰাষ্ট্ৰৰ ৰাজহ বৃদ্ধি আৰু প্ৰজাসাধাৰণৰ ধৰ্মীয় আনুগত্য বৃদ্ধি কৰাত সংস্কৃতিয়ে পালন কৰিব পৰা ভূমিকাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত। সেই প্ৰয়োজন পূৰণ কৰিব নোৱাৰিলে তেওঁৰ মতে সংস্কৃতি ক্ষতিকৰ। সেইবাবে শিল্পীৰ উপাৰ্জনৰ ওপৰত আয়কৰ, সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ ওপৰত আমোদকৰ লগোৱাৰ তেওঁ পোষকতা

কৰিছিল। তেওঁ জনপদত স্থায়ী ৰঙ্গমঞ্চ, নাটশালা, ক্ৰীড়াঙ্গন, জিৰা ঘৰ বা প্ৰমোদ উদ্যান (Recreation Parks) আদি নিৰ্মাণ কৰা বিৰোধিতা কৰিছিল। According to him these activities are harmful to the economy of the state. If facilities to perform are not available, Nata (actor), Nartaki (dancer), Gayak (singer), Vadaka (musical instrumentalists), Vagjivan (story-teller), Kushilava (bard) would not be able to disturb farmers and the would constantly be bent upon increasing production. (Tradition of Indian Theater, by M L Varad Pande.)

আমাৰ আলোচ্য বিষয় হ’ল ভাৰতীয় নাট্য পৰম্পৰাত নাট্য সমাজৰ ভূমিকা। জনজাতীয় আৰু গ্ৰামীণ সাংস্কৃতিক ধাৰাত নাট্য পুৰুষৰ সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানত অংশগ্ৰহণ সমানে স্বীকৃত আছিল কিয়নো মূলতঃ এই দুই ধাৰা আছিল যৌথভাৱে পৰিবেশ্য সাংস্কৃতিক ধাৰা আৰু চিকাৰী, খাদ্য সংগ্ৰহকাৰী আৰু কৃষিজীৱী মানুহৰ জীৱি প্ৰয়াসৰ মাজেদি গঢ় লৈ উঠা সাংস্কৃতিক ধাৰা। পৃথিবীক উৰ্বৰা কৰা অধিক শস্যৰ উৎপাদন সম্ভৱ কৰি তোলা, প্ৰকৃতিক জয় কৰা আৰু প্ৰাকৃতিক ‘অপশক্তিবোৰক’ বশ কৰাৰ ঐচ্ছজালিক ক্ৰিয়া-কলাপে সাংস্কৃতিৰ মৰ্মবস্তু আছিল। এই ধাৰাৰ পৰা বিকশিত হৈ কালক্ৰমত নগৰীয় ধাৰাৰ সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠিল তাত ৰাজকীয় আৰু যাজকীয় বিধি আৰোপ কৰি সমূহৰ পৰা আঁতৰাই শ্ৰমবিমুখ শ্ৰেণীৰ স্বাৰ্থপূৰ্ণ কৰিব পৰাকৈ যেতিয়া গঢ় দিয়া হ’ল, তেতিয়াৰ পৰা নাৰীৰ ভূমিকাত পৰিমাণে কমি আহিল। সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালৰ চহৰীয়া নাৰীয়ে সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানত ভূমিকা লোৱা বাদেই, দৰ্শক হিচাপে উপভোগ কৰাৰ পৰা তেওঁলোক বঞ্চিত হ’ল। লোক-সংস্কৃতিৰ মৌলিক ৰূপবোৰক ঘূৰি চকুৰে চাবলৈ ধৰা হ’ল। নাট্যকৰ্মত অংশ লোৱা নাৰীক ‘গণিকা’ আৰু দিয়া হ’ল। সংস্কৃতিত ৰাজতন্ত্ৰ আৰু পুৰোহিততন্ত্ৰৰ পুৰুষ কৰ্ম কায়েম হ’বলৈ ধৰিলে আৰু খাটিখোৱা প্ৰজাসাধাৰণৰ সংস্কৃতিক প্ৰাণীৰ অগ্নীল নাচ-গান’ বুলি ধাৰণা দিয়া হ’ল। সৌ সিদিনালৈকে অসমীয়াৰ বিহুক অসমৰ বিহুসমাজে কেনেদৰে তুচ্ছ-তাচ্ছিল্য কৰিছিল আমি সকলোৱে জানো।

নাট্যকলাৰ সূচনা পৰ্বৰ পৰাই নাৰীৰ ভূমিকা নিৰ্ণীত হৈছিল আনকি কোটিল্যৰ সময়তো নাৰীৰ সুকীয়া নাট্যগোষ্ঠীৰ প্ৰচলন আছিল। অৰ্থশাস্ত্ৰত কেৱল নাৰীসদস্যৰে গঠিত ‘স্ত্ৰীপ্ৰেক্ষা’ নামৰ নাট্য কেৱল পুৰুষসদস্যৰে গঠিত ‘পুৰুষ প্ৰেক্ষা’ নামৰ সুকীয়া নাট্য সংগঠনৰ কথা উল্লেখ আছে। ‘স্ত্ৰীপ্ৰেক্ষা’ৰ বাবে কোটিল্যই কেতবোৰ কটকটীয়া বিধি প্ৰণয়ন কৰিছিল। নাৰীয়ে দিনত স্বামীৰ বিনানুমাণী স্ত্ৰীপ্ৰেক্ষাৰ নাট্যানুষ্ঠান চাবলৈ গ’লে ৬ পণ, পুৰুষপ্ৰেক্ষা চাবলৈ ১২ পণ আৰু যদি নিশা চাবলৈ যায় তেনেহ’লে দুয়ো ক্ষেত্ৰত দুগুণ জৰিমনা ভৰিব লাগিছিল। ‘মনোমুৰ্তি’তো নাৰীয়ে এনে ৰাজকীয় অনুষ্ঠানত অংশগ্ৰহণ কৰিলে জৰিমনা বিহাৰ নিৰ্দেশ দিয়া হৈছে। অৰ্থশাস্ত্ৰত গণিকা, দাসী, ৰঙ্গোপজীৱিনীক নাট্য প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ কথা উল্লেখ আছে। অভিনয়ৰ উপৰিও নৃত্য, গীত, বাদ্যযন্ত্ৰ

কণ্ঠসঞ্চালনৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হৈছিল। গণিকা বসন্ত সেনাৰ কণ্ঠস্বৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ বিশেষ দক্ষতা থকাৰ কথাও উল্লেখ আছে। ‘নেপথ্যৰক্ষিকা’ বা ছোঁ ঘৰৰ দায়িত্বত থকা ‘বেৱা’ নামৰ এগৰাকী নাৰীৰ উল্লেখ পোৱা যায়। গুপ্ত যুগত ৬৪ কলাৰ প্ৰশিক্ষণ নাৰী-শিল্পীক দিয়া হৈছিল।

‘নাট্য শাস্ত্ৰ’ত উল্লেখ থকা বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ নাট্যানুষ্ঠানৰ ভিতৰত ‘লাস্য’ নামৰ নাট্যানুষ্ঠানৰ উল্লেখ আছে। ‘লাস্য’ ১২ প্ৰকাৰৰ। এই ১২ প্ৰকাৰৰ ‘লাস্য’ই নাৰীয়ে ৰূপায়ণ কৰে আৰু তাৰে কেইবিধমান একক নাৰী চৰিত্ৰৰে ৰূপায়ণ কৰা হৈছিল। নাৰীৰ নিজাববীয়া নাট্যানুষ্ঠান স্ত্ৰীপ্ৰেক্ষাত নাৰীয়ে নাটকৰ পুৰুষ চৰিত্ৰৰো ভাও দিছিল। ভাৰতীয় পৰম্পৰাগত নাট্যচৰ্চাত নাৰীয়ে যে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল, সেই কথাৰ উমান পোৱা যায় বিভিন্ন মঠ-মন্দিৰত থকা নৰ্তকী, স্ত্ৰীবাদ্যযন্ত্ৰী, অঙ্গৰা, বীণা লৈ থকা দেৱী সৰস্বতীৰ মূৰ্তি আদিৰ পৰা। Introduction of Indian Theatreত কালিদাসৰ ‘বিক্ৰম-উৰ্বশী’ নামৰ নাটকৰ প্ৰসঙ্গত কোৱা হৈছে যে নাটকখনত ইন্দ্ৰৰ ৰাজসভাত নাৰী নাট্যশিল্পীসকলৰ দ্বাৰা পৰিবেশিত নাট্যানুষ্ঠানৰ বৰ্ণনা আছে। অভিনীত নাটখনৰ নাম ‘লক্ষ্মীস্বয়ম্বৰ’, নাট্যকাৰ বিদ্যাৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱী সৰস্বতী। ভৰত নাটখনৰ পৰিচালক। অঙ্গৰা উৰ্বশীয়ে লক্ষ্মী চৰিত্ৰৰ ভাও দিছিল আৰু বাৰুণী (Varuni)ৰ চৰিত্ৰত ভাও দিছিল মেনকাই। উৰ্বশীয়ে নাটকত নথকা শব্দ এটা ভুলতে উচ্চাৰণ কৰাৰ বাবে পৰিচালক ভৰতৰ দ্বাৰা তিৰস্কৃত হৈছিল। ৰাস বা ফাকুৱাৰ ৰংখেলাৰ যি চিত্ৰ, সেয়াও দৰাচলতে নাৰীৰ দলগত নাট্যানুষ্ঠান।

গুপ্ত যুগত নাৰীৰ সুকীয়া নাট্যানুষ্ঠানৰ প্ৰচলন আছিল। গণিকা মদনসেনাৰ নেতৃত্বত স্ত্ৰী-অপেৰা দলৰ কথা এই যুগত থকাৰ তথ্য পোৱা গৈছে। গণিকা প্ৰিয়ঙ্গোসেনা, গণিকা দেৱদত্তাই মহেন্দ্ৰাদিত্যৰ ৰাজসভাত নাট পৰিবেশন কৰাৰ কথাও জানিবলৈ পোৱা যায়। অষ্টম শতিকাৰ সংস্কৃত নাট্যকাৰ ভৰতভূতিৰ ‘উত্তৰ ৰামচৰিতম’ৰ ৭ম অঙ্কত ৰামায়ণৰ কাহিনী অঙ্গৰাসকলৰ দ্বাৰা (আনকি পুৰুষ চৰিত্ৰসমূহো নাৰীয়ে ভাও দি) অভিনয় কৰা দৃশ্য সন্নিৱিষ্ট হৈছে। শ্ৰীহৰ্ষৰ ‘প্ৰিয়দৰ্শিকা’তো নাৰী-নাট্যবাহিনীৰ দ্বাৰা ‘উদয়ন চৰিত’ নামৰ নাটক মঞ্চস্থ হোৱাৰ কথা উল্লেখ আছে। শ্ৰীহৰ্ষৰ (অষ্টম শতিকা) ‘ৰত্নাৱলী’ নাটকৰ প্ৰথম অঙ্ক বাৰাণসীৰ গণিকাসকলৰ দ্বাৰা মন্দিৰ প্ৰাঙ্গনত অভিনীত হৈছিল। কবি জয়দেৱৰ পত্নী পদ্মাৱতী নিজেই এগৰাকী দেৱদাসী (temple girl) আছিল। তেওঁ ‘গীত গোৱিন্দ’ নাট পুৰীৰ জগন্নাথ মন্দিৰৰ নাট্যমন্দিৰত মঞ্চস্থ কৰিছিল। ‘শ্ৰীচৈতন্য চৰিতামৃত’ৰ পৰা জনা যায় যে চৈতন্য মহাপ্ৰভুৰ অতি ঘনিষ্ঠ ‘জগন্নাথ বল্লভ’ নাটৰ ৰচয়িতা ৰামানন্দ ৰায়ে পুৰীৰ মন্দিৰৰ সুন্দৰী দেৱদাসীসকলক নাট্যকলাৰ প্ৰশিক্ষণ দিছিল। ‘He taught them the art of dancing, acquainted them with the underlying significance of songs and explained to them how to manifest it through their eyes and expressions. A 15th century Oriya inscription of Gajapati ruler, Prataparudradeva, recorded on the Western side of the magnificent Jagannatha temple at Puri, states, that the Oriya and Telegu dancing girls — Nachani — should perform before the Lord the fa-

mous dance-drama of Jayadeva, the Gita Govinda.’ (Tradition of Indian Theatre.)

অসমতো নাট্যানুষ্ঠানত নাৰীৰ অংশগ্ৰহণ সৌ সিদিনালৈকে নিষিদ্ধ হৈ থকাৰ কথা সৰ্বজনবিদিত। ১৯৩৩ চনতহে অসমত ‘ব্ৰজ শৰ্মাৰ নেতৃত্বত ডুমডুমাত প্ৰথম সহ অভিনয়ৰ দুঃসাহসিক প্ৰচেষ্টা লোৱা হৈছিল। সেয়া বৰ বেছি দিনৰ কথা নহয়। ব্ৰজ শৰ্মাই ডুমডুমাত নাজিৰাৰ পৰা অনা ছজনী ছোৱালীৰে মঞ্চত নাৰীৰ প্ৰৱেশাধিকাৰ সাব্যস্ত কৰি এক ঐতিহাসিক দায়িত্ব পালন কৰিলে সঁচা, কিন্তু তেওঁৰ সেই প্ৰচেষ্টাক আদৰণি জনোৱাৰ সাহস মুষ্টিমেয় এচাম প্ৰগতিশীল লোকৰ বাদে ব্যাপক নাট্যমোদী সমাজে দেখুৱাব নোৱাৰিলে। ফলত ১৯৩৩ চনৰ পিছতো সুদীৰ্ঘ কাল ধৰি অসমৰ মঞ্চত নাৰী চৰিত্ৰৰ ভাও পুৰুষ অভিনেতাই দি থাকিল। কুৰি শতিকাৰ আগভাগলৈকে নাৰীৰ চৰিত্ৰত নাৰীয়ে অভিনয় কৰা বাদেই, নাৰীৰ নাট্যাভিনয় উপভোগ কৰাৰো অধিকাৰ নাছিল। অতুল হাজৰিকাৰ ‘মঞ্চলেখা’ত উল্লেখ আছে - “তেতিয়াৰ যুগৰ অভিভাৱকসকলে নিজৰ ল’ৰা-ছোৱালীক পৰাপক্ষত গান-বাজনাৰ পৰা আঁতৰত ৰাখিবলৈ যত্ন কৰিছিল। দুই-এক ক্ষেত্ৰত তাৰ ব্যতিক্ৰম হ’লেও সেইটো ধৰিবলগীয়া নহয়। সেই সময়ত স্ত্ৰীশিক্ষা নাছিল বুলিলেই হয়। সহ-অভিনয়ৰ কথা সপোনৰো অগোচৰ আছিল। তিৰোতাসকলক আজিৰ দৰে মুকলিমুৰীয়াকৈ অভিনয় চাবলৈ দিয়া নহৈছিলেই, আনকি তেওঁলোকক গুৱাহাটীৰ নিচিনা এখন ডাঙৰ নগৰতো বহু দিন অভিনয় দৰ্শনৰ পৰা বঞ্চিত কৰি ৰখা হৈছিল। প্ৰথমতে তিৰোতাসকলক চিকৰ আঁৰৰ পৰা তাত অভিনয় চাবলৈ দিয়া হৈছিল। অসমৰ আন ঠাইৰ নাট্যমন্দিৰত তিৰোতাসকলে অভিনয় চাবলৈ অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত হোৱা নাছিল যদিও দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ আগলৈকে তেওঁলোকৰ বাবে চিকৰ আঁৰত সুকীয়া আসনৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। কোনো কোনো ৰঙ্গমঞ্চত আকৌ এদিন অভিনয় পুৰুষৰ বাবে আৰু এদিন মহিলাৰ বাবে পতা হৈছিল।” পুৰুষ কৰ্তৃত্বাধীন ৰঙ্গমঞ্চশীল সম্ভ্ৰান্ত সমাজত নাৰীক এনেদৰে সাংস্কৃতিক অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাটোত আচৰিত হ’বলগীয়া অৱশ্যে একো নাই, কিন্তু ৰঙ্গমঞ্চশীলতাই এনে চৰম সীমাও পাইছিলগৈ যে সম্ভ্ৰান্ত ঘৰৰ পুৰুষেও নাট্যাভিনয় উপভোগ কৰিবলৈ যোৱাটোক পতিতালয়লৈ যোৱাৰ সমান অসামাজিক কৰ্ম বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। নিশা লুকাই-চুৰকৈ অভিনয় চাবলৈ যোৱাৰ বাবে বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীয়ে অভিভাৱকৰ পৰা শাস্তি গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া হৈছিল। নাট্যকৰ্মী, প্ৰখ্যাত অভিনয় শিল্পীৰ মাজতো মঞ্চত নাৰীৰ প্ৰৱেশক সহজভাৱে গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰা মানসিকতা আছিল। উদাহৰণ স্বৰূপে, কৃষ্ণনাথ শৰ্মাৰ দৰে খ্যাতিমান অভিনেতাই ভায়েক ব্ৰজ শৰ্মাই সহ-অভিনয় প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ বিৰোধিতা কৰি ‘কহিনুৰ অপেৰা পাৰ্টি’ ত্যাগ কৰিছিল।

অসমতকৈ বহু আগতেই আধুনিক নাট্যমঞ্চৰ সূচনা হোৱা বঙ্গদেশতো মঞ্চত নাৰীৰ প্ৰৱেশক সহজে গ্ৰহণ কৰি লোৱা হোৱা নাছিল। কিৰণময় ৰাহাৰ ‘বাংলা থিয়েটাৰ’ গ্ৰন্থত সেই বিষয়ে এনেদৰে উল্লেখ আছে - “বেঙ্গল থিয়েটাৰেৰ উদ্বোধন হল বিডন্ স্ট্ৰীটে ১৮৭০ সালৰ ১৬ আগষ্ট। এই থিয়েটাৰেৰ উদ্বোধনৰ মধ্যস্থ ছিলেন মধুসূদন দত্ত। অবশ্য এৰ উদ্বোধনী অনুষ্ঠানেৰ আগেই তাৰ মৃত্যু হয়।

সবচেয়ে দুঃখের ঘটনা হল, মধুসূদনের লেখা - 'শর্মিষ্ঠা' নাটকের অভিনয় দিয়েই এই থিয়েটারের দ্বারোদঘাটন হল - এবং সেটি মধুসূদনের দুঃস্থ সন্তানদের সাহায্যার্থে। বেঙ্গল থিয়েটার অন্য একটি কারণেও বৈশিষ্ট্য দাবী করে। নারী-চরিত্রে মহিলা শিল্পী নিয়োগ করে এই থিয়েটার ইতিহাস সৃষ্টি করেছিল। স্বাভাবিকভাবেই তার প্রতিক্রিয়াও ঘটেছিল প্রবল বিরোধিতার মধ্যে। 'দি হিন্দু পেট্রিয়ার্ট' ১৮ আগস্টের প্রতিবেদনে লিখলেন - 'The actors performed their parts very creditably. The two actresses, who were professional women, we are informed, were most successful. We with this dramatic corps had done without the actresses. বোঝা যাচ্ছে, আপত্তিটা এসেছিল নৈতিক কারণে - শৈল্পিক কারণে নয়। সেই সময়কার সামাজিক অবস্থার কথা মনে রাখলে থিয়েটারে 'বারবণিতা' নিয়োগ অবশ্যই বেঙ্গলী থিয়েটারের পক্ষে দুঃসাহসের কাজ।" সম্ভ্রান্ত ঘবৰ মহিলাই অভিনয় কৰাৰ প্ৰশ্নই নুঠে, Professional woman বা বাৰবণিতাই অভিনয় কৰাটোকো নৈতিকতাৰ চৰম স্বলন বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। মাত্ৰ ১১ বছৰ বয়সত অভিনেত্ৰীৰ জীৱন আৰম্ভ কৰি বাৰ বছৰ কলিকতাৰ মঞ্চত ৬০খনতকৈও অধিক নাটকত বিভিন্ন চৰিত্ৰ ৰূপায়ণ কৰি সৰ্বকালৰ অপ্ৰতিদ্বন্দ্বী অভিনেত্ৰীৰূপে খ্যাতি লাভ কৰা কলিকতাৰ 'পন্নী'ৰ ছোৱালী দাসী-বিনোদিনীৰ অৱহেলিত জীৱনৰ কাহিনী আজি হয়তো গভীৰ সহানুভূতি আৰু শ্ৰদ্ধাৰে মানুহে শুনে বা আলোচনা কৰে। কিন্তু কি দুঃসাহসিক ইচ্ছা শক্তিতে তেওঁ প্ৰচণ্ড অৱহেলা, ঘৃণা আৰু বঞ্জনাকো আওকাণ কৰি বঙ্গৰ নাট্যমঞ্চক গতি দান কৰি গ'ল, সেই কাহিনী যেনে বিস্ময়কৰ, তেনে উদ্দীপনাময়। কি ক্ষোভ আৰু তিক্ততাত বিনোদিনীয়ে মাত্ৰ ২৪ বছৰ বয়সতে মঞ্চ ত্যাগ কৰি ওলাই আহিবলগীয়া হৈছিল? দৰাচলতে সেয়া সেই যুগৰ পুৰুষ শাসিত সমাজৰ উপেক্ষা আৰু স্বার্থপৰতাৰ বিৰুদ্ধে কৰা তেওঁৰ বিৰোধগৰ্বেই আছিল। দাসী-বিনোদিনীৰ আত্মজীৱনী 'আমার জীবন'ৰ প্ৰতিটো পৃষ্ঠাত সেই ক্ষোভ, ঘৃণা আৰু প্ৰতিবাদ আজিও ধ্বনিত-প্ৰতিধ্বনিত হৈ আছে।

মহৎ চিন্তাৰে জীৱন-যাপন কৰা। দেখিবা, তুমি কোনো দিন এই পৃথিৱীত অকলশৰীয়া হোৱা নাই - ছাৰ ফিলিপ ছিডনী

The pessimist sees difficulty in every opportunity, the optimist sees opportunity in every difficulty. Winston Churchill

সমাজৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশত শিক্ষাৰ প্ৰভাৱ

উদয়াদিত্য ভৰালী

প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ, কটন কলেজ, গুৱাহাটী

সমাজৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশত শিক্ষাৰ প্ৰভাৱ — এইটোয়ে আধুনিক প্ৰতিখন সমাজৰ বাবে অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় তাক সুধীমহল মাত্ৰেই জানে। এই অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়টো সম্পৰ্কে কৰা আলোচনাত তিনিটা বিশেষ প্ৰশ্নই আলোচনা দাবী কৰে। সেইকেইটা হ'ল - (১) আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ মানে কি? (২) শিক্ষা মানে কি? (৩) আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ আৰু শিক্ষাৰ মাজত আন্তঃসম্পৰ্ক কি?

তেনেই সৰলভাৱে থোৰতে ক'বলৈ গ'লে এখন সমাজৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ বুলিলে সেই সমাজখনৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক প্ৰগতিক বুজায়। সেই সমাজ তেনেই স্থানীয়ও হ'ব পাৰে, প্ৰাদেশিকো হ'ব পাৰে, ৰাষ্ট্ৰীয়ও হ'ব পাৰে, অথবা গোলকীয়ও হ'ব পাৰে। কিন্তু বৰ্তমানৰ বিশ্ব পৰিস্থিতিৰ আলোকেৰে বিবেচনা কৰিলে সেইকেইটাৰ ভিতৰত ৰাষ্ট্ৰীয় সমাজেই এতিয়ালৈকে সকলোতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ আছে। কাৰণ এতিয়ালৈকে বিশ্ব সমাজ বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰৰে গঠিত আৰু তাৰ প্ৰতিখন ৰাষ্ট্ৰৰেই অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক প্ৰগতি হৈ আছে সেই সমাজৰ স্বতন্ত্ৰতাৰ বিষয়। এই পৰিস্থিতিত এখন ৰাষ্ট্ৰৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশে আন ৰাষ্ট্ৰবোৰলৈ স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে আৰ্থ-সামাজিক প্ৰগতি নানে। আনহাতে যদিও এখন ৰাষ্ট্ৰ বিভিন্ন প্ৰদেশ আৰু সেই প্ৰদেশবোৰৰ বিভিন্ন অঞ্চলবোৰৰে গঠিত, সেইবোৰ কিন্তু সেই বিশেষ ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থাটোৰ অপৰিহাৰ্য অংগহে। সেয়ে সেই ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থাটোক বাদ দি তাৰ প্ৰদেশ আৰু স্থানীয় অঞ্চলবোৰৰ সম্পূৰ্ণ স্বতন্ত্ৰতাৰ প্ৰগতি এনে ব্যৱস্থাত সম্ভৱ নহয়। এইক্ষেত্ৰত বৰ্তমানৰ কোনো কোনো ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থাত আঞ্চলিক স্বায়ত্ত ক্ষমতাৰ ব্যৱস্থা থাকিলেও তেনে ব্যৱস্থাও সেই ৰাষ্ট্ৰীয় কাঠামোৰেই অন্তৰ্গত। সেয়ে বৰ্তমানৰ পৰিস্থিতিত সমাজৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ বোলাতে ৰাষ্ট্ৰীয় কাঠামোৰ মাজত ঘটা তেনে বিকাশই মূলতঃ হৈ আছে। ই এনে হৈ আছে কিয়?

আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ বুলিলে যদিও একোখন সমাজৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক প্ৰগতিক বুজায়, কিন্তু অৰ্থনীতি আৰু সমাজ জীৱন - এই দুটা সম্পূৰ্ণভাৱে একেটাই বস্তু নহয়। অৰ্থনীতি সমাজ জীৱনৰ সবাতোকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ অংগহে। ইয়েই সমগ্র সমাজ জীৱন নহয়। সমাজ জীৱনে অৰ্থনীতিৰ উপৰি ৰাজনীতি, শিক্ষা-সংস্কৃতি ইত্যাদি সমাজৰ আনসকলো দিশকে সামৰে। আনহাতে ইতিহাসে ইয়াকো স্পষ্টভাৱে প্ৰমাণ কৰিছে যে অৰ্থনীতি প্ৰতিখন সমাজৰ ভেটি স্বৰূপ। তাৰ কাৰণো স্পষ্ট। সমাজ মানুহে গঢ়ে আৰু সেই সমাজ বৰ্তি থাকিবলৈ অলংঘনীয় চৰ্তটো হ'ল - সেই সমাজৰ মানুহখিনিয়ে জীৱন ধাৰণ কৰিব পাৰিব লাগিব। অন্ন, বস্ত্ৰ আৰু সংস্থান - এই তিনিটাই হ'ল জীৱন ধাৰণৰ বাবে পূৰণ কৰিবলগীয়া

প্ৰাথমিক চৰ্ত। এইকেইটাক যি বৌদ্ধিক শৃংখলাই নিজ অধ্যয়নৰ বিষয় কৰি লৈছে তাৰ নামেই অৰ্থনীতি আৰু সেইবাবেই অৰ্থনীতি সমাজৰ ভেটি স্বৰূপ।

কিন্তু মানুহে একমাত্ৰ অৰ্থনৈতিক চিন্তা তথা ক্ৰিয়া-কাণ্ডক লৈয়েই জীয়াই নাথাকে। জীয়াই থাকিবৰ বাবে সেইবোৰ সকলো জীৱই কৰিব লগাত পৰে। মানুহ চিন্তাশীল জীৱ আৰু সেইবাবেই মানুহ জীৱশ্ৰেষ্ঠ। চিন্তাশীল জীৱ বাবেই মানুহে অৰ্থনৈতিক ক্ৰিয়া-কাণ্ডৰ উপৰি নিজ সত্তা তথা সৃজনীশক্তিৰ বিকাশৰ তাগিদাত আন অনেক ক্ৰিয়া-কাণ্ডত নিজকে নিয়োজিত কৰে। আনহাতে মানুহ মাত্ৰ চিন্তাশীল জীৱই নহয়, সামাজিক জীৱও। সমাজ বিহনে কোনো মানুহৰ বাবে জীৱন ধাৰণ সম্ভৱ নহয়। সেয়ে ওপৰত উল্লেখ কৰা ক্ৰিয়া-কাণ্ডবোৰৰ অনেকখিনিৰ ঘনীভূত প্ৰকাশ সমাজসত্তাত ঘটে। তাৰ ফলত সমাজত বৰ্ণাঢ্য সাংস্কৃতিক তথা বৌদ্ধিক জীৱনৰ সৃষ্টি হয়। এই অৰ্থনৈতিক আৰু বৌদ্ধিক-সাংস্কৃতিক পৰিস্থিতিৰ নিয়ন্ত্ৰক হিচাপে উদ্ভৱ হয় সমাজখনৰ ৰাজনৈতিক সত্তাৰ। আনহাতে এই বৌদ্ধিক-সাংস্কৃতিক পৰিস্থিতি আৰু ৰাজনৈতিক সত্তাৰ সৃষ্টি, ৰক্ষণ আৰু পৰিৱৰ্তনতো অৰ্থনীতিৰ ভূমিকা অতি নিৰ্ণায়ক। কাৰণ জীয়াই থাকিবলৈ আৰু জীৱনক অধিক স্বাচ্ছন্দ্যময় কৰিবলৈ মানুহে কৰিব লগা হয় উৎপাদন। ফলত সৃষ্টি হয় উৎপাদন পদ্ধতিৰ। আনহাতে এই উৎপাদন কৰা হয় উৎপাদনৰ আহিলাৰ জৰিয়তে আৰু এই আহিলাবোৰৰ মালিকানাৰ ওপৰতেই সেই উৎপাদনৰ ফচল তথা লাভাংশ কোনে কি পৰিমাণেৰে লাভ কৰিব সেইটো নিৰ্ভৰ কৰে। তাৰ ফলতেই সৃষ্টি হয় উৎপাদন সম্পৰ্কৰ, অথবা শ্ৰম সম্পৰ্কৰ। এই উৎপাদন পদ্ধতি আৰু শ্ৰম সম্পৰ্কক টিকাই ৰাখিবলৈ আৰু সেই উৎপাদন পদ্ধতিক বিকশিত কৰিবলৈ এটা ব্যৱস্থাৰ প্ৰয়োজন। সেই ব্যৱস্থাটোৱেই হ'ল ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থা। সেই ব্যৱস্থা পৰিচালিত হ'বলৈ তাৰ সৈতে খাপখোৱা কিছুমান নীতিৰ প্ৰয়োজন। সেই নীতিবোৰৰ সামগ্ৰিক তথা সাৰ সংকলিত ৰূপটোৱেই হ'ল - সেই সমাজ ব্যৱস্থাৰ ৰাজনীতি। তদুপৰি সেই সমাজত প্ৰচলিত অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাই সেই সমাজৰ বিভিন্ন অংশৰ বাবে জীৱন ধাৰণৰ যি পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি কৰে সেই পৰিস্থিতিৰ সাঁচতেই গঢ়লৈ উঠে বিভিন্ন সামাজিক ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, ধৰ্মীয় বিশ্বাস, উৎসৱ-পাৰ্বন, নৃত্য-গীত-বাদ্য, সাজ-পোছাক, খাদ্যাভ্যাস, শিল্প-সাহিত্য ইত্যাদি বিভিন্ন উপাদানসমৃদ্ধ সাংস্কৃতিক জীৱন। সেই সাংস্কৃতিক জীৱনৰেই অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ অংগ হিচাপে আৰু মানুহৰ চিন্তাশক্তি তথা সৃজনী প্ৰতিভাৰ শ্ৰেষ্ঠ প্ৰকাশ হিচাপে বিকশিত হয় বৌদ্ধিক জীৱন। এনেকৈয়ে প্ৰতিখন সমাজত প্ৰচলিত অৰ্থনীতিয়ে তাৰ ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক জীৱনৰ ওপৰত

নির্ণায়ক প্রভাৱ পেলায়। সেইবাবেই অর্থনৈতিক প্রতিখন সমাজৰ ভেটি আৰু তাৰ ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক তথা বৌদ্ধিক জীৱনক সেই সমাজৰ উপৰিসৌধ বোলা হয়। অৱশ্যে ইয়াৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে এখন সমাজৰ ৰাজনীতি, সংস্কৃতি আৰু বৌদ্ধিকতাই সৃষ্টি কৰা উপৰিসৌধে অর্থনৈতিক ভেটিক প্ৰভাৱান্বিত নকৰে। বৰং বিকশিত বৌদ্ধিকতাই নিত্য-নতুন আৱিষ্কাৰেৰে অর্থনৈতিক বিকাশক সমৃদ্ধ কৰেই, আনকি অর্থনৈতিক ভেটিকেই যে ক্ষেত্ৰবিশেষে সলাই পেলাব পাৰে তাৰেই স্পষ্ট প্ৰমাণ সমাজবাদী বিশ্বৰ এই পৰ্বৰ পতনে দাঙি ধৰিছে। যি কি নহওক, ওপৰৰ আলোচনাই দেখুৱাইছে যে আমি যেতিয়া এখন সমাজৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ তথা প্ৰগতিৰ কথা কওঁ তেতিয়া ই মাথোন সমাজখনৰ অর্থনৈতিক প্ৰগতিকৈই নাসামবে, লগতে ই সমাজখনৰ উপৰিসৌধ স্বৰূপ ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক তথা বৌদ্ধিক প্ৰগতিকো সামবে। কাৰণ এই গোটেইকেইটা মিলিহে সমাজ জীৱন গঠিত হয়।

এই আলোচনাৰ দ্বিতীয় গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্নটো হ'ল - শিক্ষা মানে কি? শিক্ষাৰ অৰ্থ যদিও ব্যাপক তথাপি এই আলোচনাত “শিক্ষা” বোলাতে এটা সমাজ ব্যৱস্থাত প্ৰচলিত শিক্ষাব্যৱস্থাৰ জৰিয়তে শৈক্ষিক তথা বৌদ্ধিক বিকাশৰ বাবে যি শিক্ষা দিয়া আৰু লোৱা হয় সেই “শিক্ষা”কেই বুজোৱা হৈছে। চিন্তাশীল জীৱ মানুহে সৃষ্টি কৰা সভ্যতাৰ বিকাশ মূলতঃ মানুহৰ জীৱনযাত্ৰা অধিক উন্নত আৰু চিন্তাশীলতাক অধিক গভীৰ আৰু সৃষ্টিশীল কৰা প্ৰক্ৰিয়াৰ ইতিহাস আৰু এই বিকাশত কায়িক আৰু মানসিক শ্ৰম দুয়োটাই চালিকা শক্তিৰ ভূমিকা লৈছে। সেইবাবেই শ্ৰমশক্তিক সমাজ তথা সভ্যতাৰ চালিকা শক্তি বোলা হয়। এইক্ষেত্ৰত কায়িক শ্ৰমৰ ভূমিকা অতি ব্যাপক। কিন্তু কায়িক শ্ৰমৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো মানসিক শ্ৰমৰ ভূমিকা নিৰ্ণায়ক। কাৰণ কোনো চিন্তা ভাৱনা নকৰাকৈ একো কামেই কৰিব নোৱাৰি। আনহাতে নতুন উন্নত উদ্ভাৱনেৰে সভ্যতাক বিকশিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰতো মানসিক শ্ৰমেই স্ৰষ্টাৰ ভূমিকা লয়। কিন্তু এই নতুন উদ্ভাৱনকো বাস্তৱত কায়িক শ্ৰমৰ জৰিয়তেহে প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি। এনেকৈয়ে দুয়োটা ইটো সিটোৰ পৰিপূৰক। যি কি নহওক, বৌদ্ধিক বিকাশ অবিহনে কোনো সমাজেই প্ৰগতিৰ পথত আগবাঢ়িব নোৱাৰে। এখন সমাজৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা হ'ল সেই সমাজখনত বৌদ্ধিক বিকাশৰ বাবে যি বিদ্যা চৰ্চাৰ প্ৰয়োজন সেই বিদ্যা চৰ্চাৰ বাবে সেই সমাজখনত থকা আনুষ্ঠানিক সা-সুবিধাখিনি আৰু তাৰ জৰিয়তে অৰ্জিত আৰু বিকশিত হোৱা বিদ্যা। এনে আনুষ্ঠানিক সা সুবিধাৰ জৰিয়তে হোৱা বিদ্যা চৰ্চাৰ মাধ্যমেৰে যি জ্ঞানার্জন কৰা হয়, অথবা বৌদ্ধিক বিকাশ ঘটোৱা হয় তাকেই এই ক্ষেত্ৰত শিক্ষা বোলা হয়।

একোখন সমাজত শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ সৃষ্টি তথা বিকাশ ঘটে কিয়? মানুহ যিহেতু চিন্তাশীল জীৱ সেয়ে বৌদ্ধিকতাৰ বিকাশ নঘটোৱাকৈ ই থাকিব নোৱাৰে। শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ সৃষ্টিত স্বাভাৱিকতেই মানুহৰ এই গুণটোৰ ভূমিকা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। কিন্তু একমাত্ৰ এই গুণটোৰ বাবেই শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ যে উৎপত্তি হৈছিল আৰু তাৰ বিকাশ ঘটিছে তেনে সম্পৰ্ক আছে। ইতিহাসলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় - উৎপত্তিৰ পিচত ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থা যিমানেই বিকশিত তথা সংহত হৈ আহিছিল তাৰ লগে

লগে সেই ৰাষ্ট্ৰত শিক্ষা ব্যৱস্থাবো উৎপত্তি হৈছিল আৰু ই বিকশিত তথা সংহত হৈ আহিছিল। সেইবাবেই প্ৰাচীন জনজাতীয় সমাজ কোনো আনুষ্ঠানিক শিক্ষা ব্যৱস্থা থকাৰ কোনো অৱকাশ নাছিল। কাৰণ তেনে সমাজত হয় ৰাষ্ট্ৰৰ উৎপত্তিয়েই হোৱা নাছিল, নহয় জ্ঞানৰ স্তৰহে লাভ কৰিছিল। সেয়ে তেনে সমাজত উৎপাদন পদ্ধতি আৰু শ্ৰম সম্পৰ্কে নিয়ন্ত্ৰণ তথা বিকশিত কৰিব লগা বৌদ্ধিক প্ৰয়োজনবোৰো উৎপত্তি হোৱা নাছিল যিবোৰে এটা আনুষ্ঠানিক শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ সৃষ্টি অৱধাৰিত কৰি তোলে। সামন্তীয় সমাজত ব্যৱস্থাই তুলনামূলকভাৱে সংহত ৰূপ লৈছিল। কাৰণ উৎপাদন পদ্ধতি আৰু শ্ৰম সম্পৰ্কই স্পষ্ট ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল। সেইবাবেই নিয়ন্ত্ৰণ আৰু বিকশিত কৰিবলৈ বিভিন্ন বৌদ্ধিক প্ৰয়োজনবোৰো সৃষ্টি হৈছিল। কিন্তু সামন্তীয় ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাৰ চৰিত্ৰ আছিল তুলনামূলকভাৱে সৰল। ফলত তেনে ব্যৱস্থাৰ বৌদ্ধিক প্ৰয়োজনবোৰো আছিল যথেষ্ট সীমিত আৰু তুলনামূলকভাৱে সৰল। তেনে পৰিস্থিতিত যি শিক্ষা ব্যৱস্থাই গা কৰি উঠিছিল সি আছিল নিশকতীয়া আৰু তাৰ জৰিয়তে যি বিদ্যা চৰ্চা কৰা হৈছিল সিও আছিল অতি সীমিত আৰু তুলনামূলকভাৱে সহজ-সৰল।

কিন্তু পুঁজিবাদী বিকাশৰ জৰিয়তে যি আধুনিক ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থা উৎপত্তি হ'ল তাৰ উৎপাদন পদ্ধতিৰ বিকাশৰ ক্ষমতা অপৰিসীম আছিল। ই একালেদি অতি সংহত আৰু আনফালেদি অতি জটিল। তাৰ সম্পৰ্কও হৈ পৰিল আধুনিক জটিলতাসম্পন্ন। ফলত সেইক্ষেত্ৰত পৰিচালনা কৰিবলৈ যি বৌদ্ধিক প্ৰয়োজনবোৰে দেখা দিলে সেইক্ষেত্ৰত একালেদি অতি ব্যাপক আৰু আনফালেদি গভীৰ, জটিল আৰু প্ৰশংসনীয় বিকাশসম্পন্ন হৈ পৰিল। তদুপৰি আধুনিক সভ্যতা যিহেতু এফালে মেচিননিৰ্ভৰ আৰু আনফালেদি বৌদ্ধিকতানিৰ্ভৰ সভ্যতা, আধুনিক সমাজ যিহেতু অতি জটিল ক্ৰিয়া-কাণ্ড, চিন্তা-চৰ্চা, সমস্যাৰে ভৰপূৰ সেয়ে তাৰ বৌদ্ধিক প্ৰয়োজনবোৰো হৈ পৰিল সীমাহীন। আধুনিক সমাজৰ ৰাজনীতি হিচাপে গণতন্ত্ৰ, আৰু হিচাপে মানৱতাবাদৰ উৎপত্তি তথা বিকাশে এই দিগন্তক বিকশিত কৰি অধিক ব্যাপক। তাৰোপৰি আধুনিক সভ্যতাই সামাজিক বিকাশৰ গতিহীন কৰি তোলাৰ লগতেই প্ৰতিষ্ঠিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ ৰক্ষণাবেক্ষণ তথা পৰিপূৰ্ত্তিৰ উপৰি, প্ৰতিষ্ঠিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ আমূল পৰিৱৰ্ত্তন চিন্তা-চৰ্চা আৰু সেইবোৰৰ প্ৰয়োগৰ সুবিধাৰ দূৰাৰো খুলি দিলে। সেই ব্যৱস্থাৰ বৌদ্ধিক দিগন্তক অধিক মাত্ৰা দিলে। এইবোৰেই সমাজ জীৱনক স্বাভাৱিকতেই দিলে অভূতপূৰ্ব গতি।

প্ৰগতি সামাজিক বিকাশৰ গতিৰেই অন্য এক নাম। বিকাশৰ গতি যি আৱিষ্কাৰবোৰৰ বাবে বৃদ্ধি হৈছে সেইবোৰ চিন্তাশক্তিৰ উদ্ভাৱন আৰু তাৰ প্ৰয়োগ ঘটিছে কায়িক শ্ৰমৰ জৰিয়তে। যি নহওক, আধুনিক সমাজত ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থাই এনেকৈয়ে যি অতি সংহত আৰু জটিল ৰূপ ল'লে সেই পৰিস্থিতিত যি ব্যাপক আৰু বৌদ্ধিক প্ৰয়োজনবোৰ মিটোৱাৰ প্ৰশ্ন উঠিল তাক যে একমাত্ৰ আধুনিক ব্যাপক সুসংগঠিত শিক্ষা ব্যৱস্থাইহে মিটাৰ পাৰে সেইটো ওলাই আহে। এই বাধ্য-বাধকতাৰ বাবেই আধুনিক সমাজত শিক্ষা ব্যৱস্থা হৈ পৰিল অপৰিসীম গুৰুত্বসম্পন্ন সামাজিক বিষয় আৰু সেইবাবেই শিক্ষা সামাজিক অধিকৰ পৰা অধিকতৰভাৱে প্ৰগতিৰে সমৃদ্ধ কৰাত

ব্যৱস্থাই প্ৰদান কৰা “শিক্ষা”ই নিৰ্ণায়ক ভূমিকা লৈছে।

আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ আৰু শিক্ষাৰ মাজত আন্তঃ সম্পৰ্ক কি আৰু ইটোৱে সিটোক কেনেকৈ নিৰ্ণায়ক ৰূপে প্ৰভাৱান্বিত কৰে তাৰ আভাস ওপৰৰ আলোচনাই দিছে। ইয়াৰ দুটা দিশ বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ। উৎপাদন পদ্ধতিৰ বিকাশ অবিহনে কোনো সমাজৰেই আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ ঘটিব নোৱাৰে। ইয়েই নিয়ন্ত্ৰণ কৰে অর্থনৈতিক প্ৰগতিৰ গতি। আনহাতে অর্থনৈতিক প্ৰগতিৰ বাবে যি বৌদ্ধিকতাৰ প্ৰয়োজন তাৰ যোগান মূলতঃ সমাজখনৰ প্ৰচলিত শিক্ষা ব্যৱস্থাই ধৰে। এই বাস্তৱেই স্পষ্ট কৰি দিয়ে যে আধুনিক সমাজৰ অর্থনৈতিক প্ৰগতিৰ ওপৰত শিক্ষাৰ প্ৰভাৱ অপৰিসীম। আনহাতে শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ ওপৰতো প্ৰচলিত অর্থনীতিৰ প্ৰভাৱ বিপুল পৰিমাণৰ। কাৰণ প্ৰচলিত অর্থনৈতিক পৰিস্থিতিত যেনে সাঁচৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা গঢ়ি উঠাটো সম্ভৱপৰ তেনে সাঁচৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাই সেই সমাজত সৃষ্টি হয়।

এইখিনিতেই আহি পৰে এটা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্ন। এখন সমাজৰ প্ৰকৃতাৰ্থৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ বুলিলে ই এমুঠি সুবিধাভোগীৰ উন্নতিক বুজোৱা উচিত, নে সাধাৰণ ৰাইজৰ উন্নতিক বুজোৱা উচিত? নক'লেও চলে যে সমাজখনৰ সাধাৰণ ৰাইজৰ জীৱনযাত্ৰাৰ উন্নতিয়েহে প্ৰকৃতাৰ্থৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশক চিহ্নিত কৰে। এই বাস্তৱে ইয়াকো স্পষ্ট কৰি দিয়ে যে যি শিক্ষাই এনে জনস্বার্থমুখী বিকাশ ঘটাবলৈ সক্ষম সেই শিক্ষাহে প্ৰকৃতাৰ্থৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশলৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ অৰিহণা যোগোৱা শিক্ষা। আনহাতে সমাজৰ অর্থনৈতিক পৰিস্থিতি নিৰ্ভৰ কৰে ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থাৰ চৰিত্ৰৰ ওপৰত। সেয়ে ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থা ৰাইজৰ স্বার্থৰ অনুকূলে থাকিলেহে তেনে জনস্বার্থমুখী শিক্ষা ব্যৱস্থা সেই সমাজত থকাটো সম্ভৱপৰ। তেতিয়াহে তেনে শিক্ষাই জনস্বার্থমুখী অর্থনৈতিক প্ৰগতিৰ লগতেই জনস্বার্থমুখী ৰাজনীতি আৰু জনস্বার্থমুখী সংস্কৃতি তথা বৌদ্ধিকতাক তেনে সমাজত প্ৰাণময় তথা বিকাশশীল কৰি তোলে। তাৰ বাবে সমাজখনৰ শ্ৰম সম্পৰ্কবোৰো হ'ব লাগিব জনহিতকৰ। কাৰণ শ্ৰম সম্পৰ্কবোৰ জনহিতকৰ নহ'লে সেই ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাও জনকল্যাণকামী হ'ব নোৱাৰে। বৰ্তমানে বৃহৎ ধনকুবেৰবোৰে নিজ নিজ স্বার্থ পূৰণৰ বাবে ‘মুক্ত বজাৰ অর্থনীতি’ৰ নামত আমাৰ সমাজত শিক্ষাক বজাৰৰ চাহিদাই নিয়ন্ত্ৰণ কৰা এপদ মামুলী পণ্যলৈ অধঃপতন কৰিব খোজা দেখা গৈছে। আমাৰ সমাজৰ সাধাৰণ ৰাইজৰ বাবে, বিশেষকৈ উঠি অহা প্ৰজন্মৰ বাবে কথাটো অতি ভয়ানক।

কাৰণ শিক্ষা হ'ল বিদ্যায়তনিক বিষয়বোৰৰ সমষ্টিগতৰূপ আৰু প্ৰতিটো বিদ্যায়তনিক বিষয়ৰেই দুটা দিশ আছে - এটা মৌলিক আৰু আনটো সহায়কাৰী। মৌলিক দিশটো ভেটিস্বৰূপ আৰু সহায়কাৰী দিশটো উপৰিসৌধস্বৰূপ। এই সহায়কাৰী দিশবোৰৰ কিছুমান বিশেষ অংশ বৃহৎ ধনকুবেৰবোৰৰ ব্যৱসায়িক স্বার্থত বিশেষভাৱে কামত অহা। সেয়ে সেইখিনিকেই প্ৰধান “বিদ্যা” বুলি বৃহৎ ধনকুবেৰবোৰে তেওঁলোকৰ বিশাল ধনবলৰ জৰিয়তে সম্প্ৰতি প্ৰৱল প্ৰচাৰ চলাইছে। সেই পৰিস্থিতিত বিদ্যায়তনিক বিষয়বোৰৰ মৌলিক দিশবোৰেই আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাত অৱহেলিত হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিছে। এই শৈক্ষিক

অৱক্ষয়ে মূল্যবোধলৈকো আনিছে ভীষণ অৱক্ষয়। কাৰণ তেনে “শিক্ষা” হৈ আহিছে মৌলিকতাহীন আৰু ই মূলতঃ বৃহৎ ধনকুবেৰবোৰৰ স্বার্থতহে নিয়োজিত হ'ব ধৰিছে।

অথচ প্ৰকৃতাৰ্থৰ শিক্ষাৰ মূল উদ্দেশ্য হোৱা উচিত বিদ্যাৰ্থীসকলৰ নিজ নিজ সত্তা তথা সৃজনীশক্তিৰ সৰ্বোত্তম বিকাশ ঘটোৱাৰ ক্ষেত্ৰত সুস্থ বৌদ্ধিক অভিভাৱকত্বৰ ভূমিকা লোৱাটো। অৰ্থাৎ চিন্তাশীল জীৱ হিচাপে থকা ব্যক্তিৰ শ্ৰেষ্ঠ গুণটোক সৰ্বোত্তম বিকাশ লাভ কৰাত সহায় কৰাটো। আনহাতে জীৱশ্ৰেষ্ঠ মানুহ যিহেতু সামাজিক জীৱও, সেয়ে ব্যক্তিগত চিন্তাশীলতাৰ সৰ্বোত্তম বিকাশে সামাজিক সত্তাৰ বিকাশলৈ কিমান অৰিহণা যোগাব পাৰিছে তাৰ ওপৰতেই সেই উৎকৰ্ষতাৰ গুণগত জোখ-মাখ হোৱা উচিত। অৰ্থাৎ ব্যক্তি প্ৰতিভাৰ বিকাশৰ ওজন সামাজিক দায়বদ্ধতাই নিয়ন্ত্ৰণ কৰা উচিত। কিন্তু বৃহৎ ধনকুবেৰবোৰৰ স্বার্থৰক্ষাকাৰী ওপৰত উল্লেখ কৰা সামাজিক দায়বদ্ধতাৰ মূল্যবোধৰহিত শিক্ষাই বিদ্যাৰ্থীসকলক অনেক ক্ষেত্ৰত এনেভাৱে আত্মকেন্দ্ৰিক কৰি তুলিছে যাৰ ফলত মানুহ যে সামাজিক জীৱ, সেয়ে প্ৰকৃতাৰ্থৰ শিক্ষিতসকলৰ বাবে সামাজিক দায়বদ্ধতাওয়ে অপৰিহাৰ্য, এই চিৰন্তন মানবীয় নীতিটোৱেই ভুলুপ্তিত হ'বলৈ ধৰিছে।

নক'লেও চলে যে তেনে শিক্ষাই জনস্বার্থমুখী আৰ্থ-সামাজিক বিকাশ সাধিব নোৱাৰে, যি সাঁচৰ বিকাশহে প্ৰকৃতাৰ্থৰ আৰ্থ-সামাজিক প্ৰগতি। ইয়াকো দোহৰাৰ প্ৰয়োজন নাই যে শিক্ষাই জনস্বার্থমুখী বিকাশ ঘটোৱাত প্ৰধান ভূমিকা ল'ব পাৰিব তেতিয়াহে যেতিয়া ই একালে বিদ্যায়তনিক বিষয়বোৰৰ মৌলিক দিশবোৰৰ গুৰুত্বক পূৰামাত্ৰাই বজাই ৰাখিব পাৰিব, যাতে এই দিশত আমি পৰমুখাপেক্ষী হ'ব লগাত নপৰে। এইটো ঘটিলে আমি আনৰ বৌদ্ধিক দাসত্বৰ চিকাৰ হ'ম। আনফালে সহায়কাৰী দিশবোৰকো প্ৰয়োজনীয় পৰিমাণেৰে আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাত অংগীভূত কৰিব পাৰিব লাগিব, যাতে এইবোৰে সৃষ্টি কৰা সুবিধাবোৰকো পূৰা মাত্ৰাই আমাৰ বিদ্যাৰ্থীসকলেও ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে। আমাৰ শিক্ষাব্যৱস্থাই প্ৰতিটো বিদ্যায়তনিক বিষয়ৰ সাম্প্ৰতিকতম বিকাশকো বিদ্যা-চৰ্চাত সামৰি ল'ব পাৰিব লাগিব আৰু শৈক্ষিক স্তৰৰ সৈতে খাপ খুৱাই সেই শিক্ষা বিদ্যাৰ্থীসকলক দিব লাগিব। সেই শিক্ষাত নিজ মাটিৰ গোন্ধ থাকিব লাগিব, যি গোন্ধে বিদ্যাৰ্থীসকলৰ চিন্তা সামাজিক দায়বদ্ধতাৰে সতেজ কৰে। আনহাতে ই বিদ্যাৰ্থীসকলৰ বৌদ্ধিকতাক বিশ্ব সামৰিব পৰা দিগন্তৰ গৰাকী কৰিব পাৰিব লাগিব, যাতে তেওঁলোকে অত্যাধুনিক যুগৰ জীৱন-জীৱিকাৰ ভীষণ প্ৰতিযোগিতাবে ভৰা জটিলতাবোৰ অতিক্ৰম কৰি নিজকে বিশ্ব দৰবাৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ সক্ষম হয় আৰু তাৰ জৰিয়তে দেশ তথা জাতিক একালেদি গৌৰৱান্বিত কৰে আৰু আনফালে সেই দেশ তথা জাতিৰ এজন বুলি নিজে গৌৰৱবোধ কৰাৰ লগতেই সেই দেশ তথা জাতিৰ সাধাৰণ ৰাইজৰ উন্নতিৰ হকে নিজকে নিয়োজিত কৰিবলৈ উদ্বুদ্ধ হয়। তাৰবাবে ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থাও তেনে শিক্ষা ব্যৱস্থাক গা কৰি তোলাৰ পৰা বিধৰ হোৱাটো প্ৰয়োজনীয়। তেনে জনস্বার্থমুখী, গণতান্ত্ৰিক আৰু মানৱীয় প্ৰমূল্যৰে সমৃদ্ধ ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থা গঢ়াত আগভাগ লোৱাৰ দায়িত্ব প্ৰকৃতাৰ্থৰ শিক্ষিতসকলৰেই।

বিপিনচন্দ্র পাল ও তাঁর জাতীয় শিক্ষানীতি

আবুল হোসেন মজুমদার (সাবেক)
অবসরপ্রাপ্ত মুখ্য প্রভাষক, ইংরাজী বিভাগ
লালা রুপ্যাল কলেজ, লাল্লা, হাইলাকা

ভারতীয় জাতীয় কংগ্রেসের একসময়ের চরমপন্থী নেতৃত্বের লাল-বাল-পালের অন্যতম বিপিনচন্দ্র পালকে রাজনীতিবিদ হিসেবেই জানেন বেশিরভাগ মানুষ, কিন্তু তিনি ছিলেন বহুমুখী প্রতিভার অধিকারী। ওই সময়ের আরো অনেকের মতই তিনি একজন প্রথম সারির শিক্ষা চিন্তকও ছিলেন, যার প্রমাণ হিসেবে উল্লেখ করা যায় ১৯০৬ সালের ১ জুন পঞ্জীকৃত The National Council of Educationর প্রতিষ্ঠাতাদের ব্যাখ্যা পুরোপুরি গ্রহণে তাঁর আপত্তি ও তাঁর নিজের দেওয়া জাতীয় শিক্ষার ব্যাখ্যা। ওই বছরের ডিসেম্বরে অনুষ্ঠিত কংগ্রেসের কলিকাতা অধিবেশনে রাসবিহারী ঘোষের সভাপতিত্বে বাংলার বিরানবুইজন জাতীয়তাবাদী নেতাকে সদস্য হিসেবে নিয়ে গঠিত এই কাউন্সিলের প্রস্তাব ও ব্যাখ্যা অনুমোদিত হয়েছিল।

জাতীয় শিক্ষার ব্যাখ্যায় বলা হয়েছিল যে শিক্ষা হবে জাতীয় লাইনে ও জাতীয় নিয়ন্ত্রণে প্রচলিত প্রাথমিক, মাধ্যমিক ও উচ্চশিক্ষা ব্যবস্থার বিরোধিতা করে নয়। তবে তাকে পাশ কাটিয়ে বিপিনচন্দ্র পাল এই ব্যাখ্যা মেনে নিতে পারেন নি এ কারণে যে, শিক্ষা মোটামুটি জাতীয় লাইনে দেওয়া যেতে পারে, জাতীয় নিয়ন্ত্রণে হতে পারে সে কাজ, কিন্তু তার পরও তাকে জাতীয় শিক্ষা বলার সুযোগ নাও থাকতে পারে। যেমন এই শিক্ষা ব্যবস্থার বাস্তবায়নের উদ্দেশ্যে এই নীতি গ্রহণের সুপারিশ করা হয়েছিল যে, এ শিক্ষার মাধ্যম হতে হবে বিদেশি নয়, দেশীয় ভাষা (Vernacular)। তাছাড়াও প্রস্তাবিত জাতীয় শিক্ষার অন্যতম বৈশিষ্ট্য হিসেবে বলা হয়েছিল যে, জনসাধারণের বাস্তব জীবনের সংগে একে সম্পৃক্ত হতে হবে, অর্থাৎ যে বিজ্ঞান পড়ানো হবে, তা হতে হবে জাতির পরিবেশ গবেষণার উপর ভিত্তিপূর্ণ। বিপিনচন্দ্র পাল মনে করতেন যে, এই বৈশিষ্ট্য পুরোপুরিভাবে বিদ্যমান থাকা সত্ত্বেও কোনও শিক্ষাব্যবস্থা জাতীয় শিক্ষাব্যবস্থা হিসেবে আখ্যায়িত হওয়ার যোগ্য নাও হতে পারে, যতক্ষণ তা জাতির নিয়তি গঠনের লক্ষ্যে পরিচালিত না হয়। এই নিয়তি জিনিষটি কী, সে সম্পর্কে তাঁর বক্তব্য : A nation is an organism, it has organic life, and like all organism a nation has an end unto itself, which is different from the ends that regulate the activities of other similar organism, other similar nations. অর্থাৎ বিপিনচন্দ্র পাল বলতে চেয়েছিলেন যে, জাতীয় নিয়তি (national destiny) মানে আত্মপরিচিতি (national identity)। আর এই আত্মপরিচিতি ততক্ষণ অর্জন করা সম্ভব নয়, যতক্ষণ বিদেশি শাসনযুক্ত না হওয়া যায়। পূর্ণ স্বরাজ ছাড়া যেহেতু এটা সম্ভব নয়, তাই জাতীয় শিক্ষা নামক বস্তুটির বাস্তবায়নের জন্য সেই স্বরাজ অর্জনকেই প্রাথমিক লক্ষ্য হিসেবে গ্রহণ করা জরুরী।

অবশ্য অতীতেও আমাদের দেশে নিজস্ব ধারার জাতীয় বিদ্যালয় হিসেবে হিন্দুদের টোল, চতুষ্পাঠী, মুসলমানদের মক্তব মাদ্রাসা, বৌদ্ধদের বিহার ইত্যাদিতে সংস্কৃত বা পালি, অথবা আরবি পারসি ভাষা ছাড়াও নিত্য প্রয়োজনীয় আরো অনেক কিছুই পড়া হত। মানুষ লিখতে পড়তে ও অংক কষতে শিখত এসব বিদ্যালয়ে। এডাম্‌স্‌ রিপোর্ট অনুযায়ী বাংলায় এ জাতীয় দেশীয় বিদ্যালয়ে সংখ্যা লক্ষের মত ছিল, বৃটিশরা সে সবই প্রায় ধ্বংস করে ফেলেছিল। তবে এসব বিদ্যালয়কে মোগল শাসনোত্তর যুগেও আগের মত অবস্থায় টিকিয়ে রাখতে চাওয়া যে অর্থহীন হয়ে পড়েছিল, সে বোধ জন্মাইছিল ধীরে ধীরে। আধুনিক শিক্ষিত ব্যক্তিদের মধ্যে। ইস্ট ইন্ডিয়া কোম্পানীরও দরকার ছিল এ দেশের মানুষের মধ্য থেকেই তাদের সমর্থক ও সহায়ক লোক গড়ে তোলা, কর্মবাহিনী তৈরি করা, যাতে বিশাল এই উপমহাদেশের উপর নিয়ন্ত্রণ বজায় রাখা যায়, প্রসারিত করা যায়। এই উদ্দেশ্যেই যে ১৮৩৫ সালে ইংরাজি শিক্ষা চালু হয়েছিল তা সবাই জানেন। এই উদ্দেশ্যেই ১৮৪৪ সালে পার্লামেন্ট ভাষার রাষ্ট্রভাষা হিসেবে যে মর্যাদা ছিল তা বিলুপ্ত করা হয়। নিম্নস্তরের পদগুলোতে ভারতীয়দের নিযুক্তিও শুরু হয়। এভাবে ১৮৫৭ সালে যখন কলকাতা, বম্বে এবং মাদ্রাজে বিশ্ববিদ্যালয় স্থাপিত হয়, তখন শুধু আমাদের পরম্পরাগত জাতীয় শিক্ষা ব্যবস্থার অনেকখানিকেই উচ্ছেদ করা সম্ভব হয়েছিল, তা নয় বরং এরকম একটি কেরানি শ্রেণীও তৈরী হয়ে গেছে, যারা ভারতীয় মধ্যবিত্ত শ্রেণির ভিত্তি, বৃটিশদের স্তাবক ও তাদের দোসর হিসেবেই জেনে বুঝে অথবা স্বাভাবিক প্রক্রিয়ায় নিজেদের গড়ে তুলে মেকলে, গ্রাফ ম্যাকজিদের বহু ঘোষিত উদ্দেশ্য সফল করার কারিগরে পরিণত হয়ে গেছেন। ১৮৫৭ সালের সিপাহি বিদ্রোহ, যা অতি সংগত কারণে ভারতের প্রথম স্বাধীনতা যুদ্ধ রূপে স্বীকৃত হয়েছে ইতিহাসে, চলছে, তখন এই শ্রেণির লোকেরা নীরব দর্শকের ভূমিকা পালন করে। অনেকেই এমনকী বৃটিশের জয়গানও শুরু করে দেয়।

কিন্তু এই আধুনিক শিক্ষা যাদের মনে হয়েছিল নবযুগের প্রতিষ্ঠা ও প্রতিপত্তির চাবিকাঠি, তাদের দৃষ্টিভঙ্গিরও পরিবর্তন ঘটে যায় অল্পকালের মধ্যেই। উচ্চা শিক্ষার সংগে সংগেই ভারতীয় স্নাতকরা যখন সরকারি চাকুরির প্রত্যাশায় এগিয়ে যেতে চাইলেন তখন সরকারের বিভিন্ন বিভাগে, তখন দেখা গেল চাকুরির দরোজা তাদের জন্য বন্ধ। বাংলার গভর্নর স্যার রিচার্ড টেম্পল এ প্রসঙ্গে ১৮৭৭ সালে তার minutes এ এই অবস্থার যে বর্ণনা দিয়েছিলেন তা প্রবর্তন বাস্তবতাকে সুস্পষ্ট ভাবে তুলে ধরেছিল। এখানে সেই বর্ণনা উদ্ধৃত করতে পারলে ভাল হত, কিন্তু পরিসরের সন্নতা যে সুযোগ দিচ্ছে না মোটামুটি সারমর্ম এরকম যে যেসব যুবক বিশ্ববিদ্যালয়ের সমাবেশে উপস্থিত হয়ে ডিগ্রি গ্রহণ করেছিল। তারাই এখন

বেতনের বিশ্বমানের নিযুক্তির জন্যে দ্বারে দ্বারে আবেদন পত্র নিয়ে ঘুরতে বাধ্য হচ্ছে, কিন্তু তাও পাচ্ছেনা এবং ভগ্ন হৃদয়ে দারিদ্র পীড়িত বাড়িতে ফিরে আসতে বাধ্য হচ্ছে। বর্ননার ইতি টানা হয়েছিল এভাবে : Nevertheless with these examples before their eyes, hundreds, perhaps thousands of youngmen persist in embarking on the same course, which can lead to the same sad ending.²

নতুন এই শিক্ষা ব্যবস্থার মধ্যে সাহিত্য ও দর্শন আর কলা বিভাগের অন্যান্য বিষয়গুলোকে এমন ধরণের ভারসাম্যহীন ভাবে প্রাধান্য দেওয়া হয়েছিল যে সরকারি চাকুরির নানা বিভাগে কাজ পাওয়ার যোগ্যতা অর্জন করা কঠিন হয়ে পড়ে। কৃষি, বাণিজ্য ইত্যাদির উপর কোনো গুরুত্বই দেওয়া হয় নি। ১৮৫৩ সাল থেকে যদিও সিভিল সার্ভিসে ভারতীয়দের কিছু নিযুক্তি দেওয়ার সিদ্ধান্ত গৃহীত হয়, কিন্তু নানা আইনি জটিলতা ও অর্থনৈতিক কারণে অতি ক্ষুদ্র একটা অংশ ছাড়া আর কারো পক্ষে তারও সুযোগ গ্রহণ করা সম্ভব হয় নি। শিক্ষিত লোকদের তখন নজর পড়ে শিক্ষকতা, আইন ব্যবসায়, সাংবাদিকতা, ডাক্তারি ইত্যাদি পেশার দিকে। সত্যি কথা বলতে গেলে এই শ্রেণির মধ্যবিত্তরাই ১৮৮৫ সালে গঠিত ভারতীয় জাতীয় কংগ্রেসের মূল স্থপতি ছিলেন। আরো স্পষ্টভাবে বললে বলতে হবে যে বেকারত্বই ভারতের সদ্য জেগে ওঠা মধ্যবিত্ত শ্রেণির মানুষকে বৃটিশরাজের বিরুদ্ধে আওয়াজ তুলতে বাধ্য করেছিল। এরা সমপর্যায়ের বৃটিশ স্নাতকদের সংগে নিজেদের বৈষম্য লক্ষ্য করে ক্ষুব্ধ হলেন। যে শিক্ষা ব্যবস্থা এই বৈষম্যের কারণ, তাকে আক্রমণ করলেন। তাদের সংগে সহযোগিতার হাত বাড়িয়ে দিলেন দেশীয় কিছু উচ্চশ্রেণির লোকও, যাদের মধ্যে বিশেষভাবে উল্লেখ করতে হয় রবীন্দ্রনাথ ঠাকুরের নাম। বৃটিশ শিক্ষা ব্যবস্থার দোষত্রুটির দিকে অঙ্গুলি সংকেত করে একটা বিকল্প তথা দেশীয় বা জাতীয় শিক্ষা ব্যবস্থার পক্ষে সওয়াল করলেন রবীন্দ্রনাথ ছাড়াও গুরুদাস বন্দোপাধ্যায়, সতীশচন্দ্র মুখোপাধ্যায় প্রমুখরা। ১৮৯০-৯২ সালে কলিকাতা বিশ্ববিদ্যালয়ের উপাচার্য হিসেবে তাঁর দীক্ষান্ত ভাষনে বৃটিশ শিক্ষা ব্যবস্থার অনেকগুলো দোষত্রুটির দিকে দৃষ্টি আকর্ষণ করেছিলেন গুরুদাস বন্দোপাধ্যায়। তাঁর প্রদর্শিত ত্রুটিগুলোর মধ্যে ছিল শিক্ষার মাধ্যমের প্রশ্ন, বৌদ্ধিক প্রশিক্ষণ ও চর্চার সুযোগের অভাব ইত্যাদি। তাঁর পরামর্শ ছিল শিক্ষার মাধ্যম হতে হবে মাতৃভাষা, মৌলিক গবেষণা ও কারিগরি শিক্ষার জন্য যথেষ্ট সুযোগ ও সুবিধে সৃষ্টি ইত্যাদি। রবীন্দ্রনাথ, লোকেন পালিত, বঙ্কিমচন্দ্র চট্টোপাধ্যায়, আনন্দমোহন বসু প্রভৃতি অনেকেই এই মতের সপক্ষে ছিলেন। প্রকৃতপক্ষে রবীন্দ্রনাথের 'শিক্ষার হেরফের' শীর্ষক ১৮৯৩ সালের 'সাধনা'য় প্রকাশিত নিবন্ধে ফুটে উঠেছিল বাস্তবিক এই শিক্ষানীতির রূপরেখা। প্রবন্ধটি পরে তাঁর 'কালান্তর' এর অন্তর্ভুক্ত হয়।

১৮৩৫ সালের শিক্ষানীতি ভারতীয়দের কতটুকু অনুকূলে বা প্রতিকূলে গিয়েছিল, তা নিয়ে বৃটিশ শাসকদের মোটেই মাথাব্যথা ছিল না। কিন্তু যখন দেখা গেল যে উদ্ভূত পরিস্থিতি ভারতীয়দের মধ্যে শুধু জাতীয়তাবাদকেই নয়, উগ্র জাতীয়তাবাদকে জনপ্রিয় করে তুলছে, পুনের ফারগুসন কলেজের ছাত্র চাপেকার আত্মদ্বয়ের অভ্যুত্থান দিল যার জ্বলন্ত প্রমাণ, তখন তারা নতুন করে ভাবতে শুরু করল আর বুঝতে ও পারল যে সেকালের শিক্ষানীতি ছিল একটি সাংঘাতিক রাজনৈতিক তুল : 'a grave political miscalculation - এ

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

নীতির ফসল ছিল এমন চরিত্র, যা ill regulated, averse from discipline, disconted and in some cases actually disloyal. অর্থাৎ হিতে হয়েছে বিপরীত, হিসেবে হয়ে গেছে দারুণ ভুল। ১৮৯৯ সালে কলিকাতা বিশ্ববিদ্যালয়ের সমাবেশে উৎসবে বক্তৃতা প্রসঙ্গে এই কথাগুলোকে আরো বিশদ করতে গিয়ে লর্ড কার্জন ভারতীয় বিশ্ববিদ্যালয় থেকে বেরিয়ে আসা স্নাতকদেরকে a discontented office seekers বলে উল্লেখ করে বলেন 'whom we have educated, for places which are not in existence for them to fill.'³ তিনি এই অবস্থার পরিবর্তনের জন্যে ১৯৩১ সালে তাঁর সেক্রেটারি মিঃ হ্যামিলটনকে জানিয়ে দিলেন যে উচ্চ শিক্ষার সংস্কারের জন্য তিনি একটি small preliminary commission গঠন করতে যাচ্ছেন।

বলাবাহুল্য যে এই কমিশন, যা Indian Universities Commission নামে পরিচিত হয়েছিল, ভারতীয়দের আশা আকাঙ্ক্ষার উপর জল ঢেলে দিয়েছিল, কেননা কার্জনের আসল উদ্দেশ্য ছিল ভারতীয়দের জন্য উচ্চশিক্ষার সুযোগ সংকোচন আর তাদের বিশ্ববিদ্যালয়গুলো নিজেদের নিয়ন্ত্রণে রাখার সুযোগ থেকেও বঞ্চিত করা। স্বাভাবিকভাবেই কমিশনের এধরণের সুপারিশ শিক্ষিত ভারতীয় জাতীয়তাবাদী মাত্রকেই ক্ষেপিয়ে তুলল। এদের মধ্যে সবচেয়ে আপোষহীন সতীশচন্দ্র মুখোপাধ্যায়কে, যিনি অমৃতবাজার পত্রিকা ও দ্য বেঙ্গলির সম্পাদক ছিলেন, নিজের ক্ষোভকে শুধু সমালোচনার মধ্যে সীমাবদ্ধ না রেখে একটি সোসাইটি গঠনে উদ্বুদ্ধ করল, যার মূল উদ্দেশ্যই ছিল সরকারি শিক্ষানীতির পাল্টা শিক্ষানীতি প্রবর্তন। সরকারের নতুন উচ্চশিক্ষানীতির সংগে অন্যান্য জনবিরোধী আইনের জন্য গড়ে ওঠা ক্ষোভ মিলে পরিস্থিতি করে তুলল অগ্নিগর্ভ। এরই মধ্যে ১৯০০তে ঘোষিত হল বঙ্গভঙ্গের সিদ্ধান্ত, আর তা কার্যকরীও হয়ে গেল। এই বঙ্গভঙ্গ বিরোধী যে আন্দোলন গড়ে ওঠে তা তার সকল সীমাবদ্ধতা সত্ত্বেও যে ভারতের জাতীয়তাবাদ ও জাতীয়তাবোধকে একধাক্কায় অনেক দূর এগিয়ে দিয়েছিল তাতে কোনো সন্দেহ নেই।

বঙ্গভঙ্গকে কেন্দ্র করে গড়ে উঠা স্বদেশি আন্দোলনের ফলে সরকারী বিদ্যালয় বা গোলাম গড়ার কারখানাগুলো পরিত্যাগের হিড়িক পড়েছিল। বিশেষ করে ১৯৩৬ এর ২২ শে অক্টোবরের কারলাইল সার্কুলার দ্বারা সরকার যখন বঙ্গভঙ্গ বিরোধী পিকেটিং এ অংশ গ্রহণকারী ছাত্রদের ধড়পাকড় শুরু করল, শিক্ষা প্রতিষ্ঠানগুলোর গ্রান্ট কেটে দেওয়া, বৃত্তি করে দেওয়া ইত্যাদির হুমকি দিল, তখন আক্ষরিক অর্থেই যেন সবখানে ছড়িয়ে গেল তীব্র প্রতিবাদের আগুন। কিন্তু যেহেতু নিজস্ব দেশীয় শিক্ষানীতির অধীনে স্বদেশী বিদ্যালয় প্রতিষ্ঠা ছাড়া এই আন্দোলন অর্থহীন - তাই এই বোধ থেকেই জন্ম নিল National Council of Education যার প্রতিষ্ঠাতা ছিলেন নরমপন্থী কংগ্রেসী সতেন্দ্রনাথ ব্যানার্জী, ভূপেন্দ্রনাথ বসু ও আশুতোষ চৌধুরী আর চরমপন্থী বিপিনচন্দ্র পাল, মতিলাল ঘোষ ও ব্রহ্মবান্ধব উপাধ্যায়। ময়মনসিংগের জমিদার ও বিশিষ্ট আইনজীবী সুভাষচন্দ্র মল্লিকের অর্থ সাহায্যে ১৯০৬ খ্রিষ্টাব্দের আগস্ট মাসের ১৪ তারিখে বেঙ্গল ন্যাসন্যাল কলেজ প্রতিষ্ঠার মাধ্যমে এই কাউন্সিলের উদ্বোধন হল। এই কলেজটির অধ্যক্ষ হয়েছিলেন অরবিন্দ ঘোষ, আর সতীশচন্দ্র মুখোপাধ্যায় ও তাঁর ডন সোসাইটির তরুণ সদস্যরা তুলে নিয়েছিলেন শিক্ষকতার দায়িত্ব।

জাতীয় শিক্ষাব্যবস্থার মৌলিক বৈশিষ্ট্যগুলোর মধ্যে ছিল বৈজ্ঞানিক ও উদার (liberal) শিক্ষার সংগে কারিগরি বিদ্যার প্রশিক্ষণের সামঞ্জস্য বিধান, কারণ অন্যত্র সম্ভব হলেও ভারতের মত দেশে উদারনীতি ও বৈজ্ঞানিক শিক্ষাকে বাদ দিয়ে সার্বিকভাবে কারিগর যোগানোর জন্য প্রতিষ্ঠান স্থাপন হত আত্মহত্যার শামিল, যেরকম মন্তব্য করেছেন বিপিনচন্দ্র পাল বাংলাদেশের বাইরে স্বদেশী প্রচারের সূত্রে বক্তৃতা করতে গিয়ে তিনি বলেছিলেন, 'Technical education is that education which helps a man to produce marketable commodities by the application of trained intelligence to the knowledge of material that he possesses... And intelligence can only be trained by a liberal training, by a liberal culture, and knowledge of material can only be gained by scientific education. Because it is the science which gives you a knowledge of material, and technical education being the application of trained intelligence to the knowledge of material for the production of marketable commodity, it is impossible to divorce this education from general, liberal and scientific culture.'⁴ বলাবাহুল্য যে বিপিনচন্দ্র পালের মতানুসারেই জাতীয় শিক্ষা পর্ষদ বা National Council of Education নিম্নস্তরের বিদ্যালয়ের পাঠ্যক্রমে উদার ও বৈজ্ঞানিক শিক্ষার সংমিশ্রণকে ১২ বছর বয়ঃ ক্রমের ছাত্রদের জন্য বাধ্যতামূলক করেছিল। এই কালকে একজন ছাত্রের স্বাভাবিক বুদ্ধির জাগরণের এবং তারপরের দুবছরকে তার বুদ্ধির বিকাশ ও প্রকাশ এবং বস্তুজ্ঞানের অগ্রগতির সময় হিসেবে ধরা হয়েছিল। এই সময়কালে ছাত্রকে শেখানো হত কীভাবে সে তার এই সময়কালে অর্জিত বুদ্ধি ও বস্তুজ্ঞান কিছু বাজারজাত করণযোগ্য জিনিস তৈরির কাজে ব্যবহার করতে পারে। এভাবেই শেষ হত তার স্কুলের শিক্ষা।

স্কুলের শিক্ষা শেষ করে একজন ছাত্র যখন জাতীয় মহাবিদ্যালয়ে (College) ভর্তি হত, তখন উচ্চশিক্ষার তিনটে শাখার সংগে তার পরিচয় হত। সেই তিনটে শাখা ছিল উদার কলা (liberal arts) নিরেট বিজ্ঞান (pure science) আর কারিগরি বিদ্যা। যেসব ছাত্র চাকুরির দ্বারা জীবিকা অর্জনের কথা ভাবত না, তারা ভাষা, ইতিহাস, দর্শন এবং কলা নিয়ে পড়ত। যাদের জীবিকার জন্য চাকুরির প্রয়োজন ছিল, তারা সাহিত্য বা কলাকে তাদের বিষয় হিসেবে নির্বাচন করতে পারত। যাতে ভবিষ্যতে কোনও পেশায় নিযুক্তিতে তা সহায়ক হতে পারে। নিরেট বিজ্ঞান নিয়ে পড়তে পারত তারা, যার আচার্য জগদীশ চন্দ্র বসু কিংবা প্রফুল্লচন্দ্র রায়ের মত বৈজ্ঞানিক হয়ে দেশের সেবায় নিযুক্ত হতে চাইত। সাধারণ নিত্য ব্যবহার্য দ্রব্য উৎপাদনের উদ্দেশ্যে কিছু ছাত্রের ছিল কারিগরি বিভাগে ভর্তি হওয়ার সুযোগ।

বিপিনচন্দ্র পাল সম্ভবত ক্রমবর্ধমান বেকারত্বের দিকে লক্ষ্য রেখে প্রস্তুত করেছিলেন এই শিক্ষা ব্যবস্থা। তিনি বুঝতে পেরেছিলেন যে অতিমাত্রায় সাহিত্য বা দর্শনমুখী শিক্ষাক্রমের দ্বারা ছাত্ররা কেবল নিম্নস্তরের চাকুরির যোগ্যতাই অর্জন করতে পারত। তবে যে শিক্ষাই

হোক, ছাত্ররা জাতীয় বিদ্যালয়গুলোতে তার দ্বারা মাত্র পাঁচ শতাংশই হতে পারল ভারতীয়দের জন্য বরাদ্দ পদ, অর্থাৎ ডেপুটি ম্যাজিস্ট্রেটের পদে নিযুক্ত হওয়ার অধিকারী। বাকী প্রায় সবাই পড়ার বেকারের দলে। এ ব্যাপারটা লক্ষ্য করে পাল স্বয়ং ১৯০৭ সালে মন্তব্য করেছিলেন যে জাতীয় শিক্ষা The National Education Council offered all prize and no blanks.⁵

আত্মনির্ভরশীলতা ছিল বিপিনচন্দ্র পালের শিক্ষা ব্যবস্থার মূল মন্ত্র। বাংলাদেশের নানা জায়গায় অনেকগুলো স্কুল আর কলকাতার একটি স্বদেশি কলেজ প্রতিষ্ঠিত হয়েছিল। এগুলোতে প্রায় ৩০০ হাজার ছাত্র ভর্তি হয়েছিল, যা বৃটিশ প্রবর্তিত বিদ্যালয়ের ছাত্র সংখ্যার চেয়ে ছিল বেশি। এথেকে বিপিনবাবু এত উৎসাহী হয়ে উঠেছিলেন যে ভাবতে শুরু করেছিলেন, একবার এসব বিদ্যালয় ভাল ভাবে কাজ শুরু করতে পারলেই দেশের বৃহত্তর সংখ্যক জনসাধারণ পৃষ্ঠপোষকতায় এগিয়ে আসবেন। কিন্তু তাঁর প্রত্যাশা পূরণ হয়নি বঙ্গভঙ্গ বিরোধী আন্দোলনের সংগে যেহেতু এই শিক্ষা ব্যবস্থার টি বাঁধা; তাই ১৯১১ সালে বঙ্গভঙ্গ রদ হওয়ার সংগে সংগেই ভাটা পড়ল মানুষের উৎসাহে। এই ব্যবস্থা সকল হতে পারত যদি শিগগির জাতীয় সরকার গঠনের সম্ভাবনা থাকত। কিন্তু যেহেতু তা ছিল সুদূর পরায়ণ তাই এই ব্যবস্থা স্বাভাবিক মৃত্যু বরণ করল অতি অল্পকালের মধ্যে। তবু এটা মানতেই হবে যে, বিপিনচন্দ্র পাল যে ব্যবস্থার প্রবক্তা ছিলেন তা সত্যিকার অর্থে জাতীয় শিক্ষা হয়ে ওঠার যোগ্য ছিল, কারণ তিনি এর মধ্যে ভরে দিয়েছিলেন ভারতীয়দের দ্বারা তাদের নিজস্ব শিক্ষা ব্যবস্থা নিয়ন্ত্রণের আকাঙ্ক্ষা পূরণের উদ্যম ভারতীয় লাইনে ভারতীয় স্বকীয়তা রক্ষার স্বপ্ন, এ ব্যৱস্থা জাতীয় বিষয়গুলো জাতির প্রাকৃতিক পরিবেশ, জাতীয় প্রয়োজন এবং জাতীয় আকাঙ্ক্ষার সংরক্ষণ, প্রকাশ বিকাশ ও পুষ্টির সম্ভাবনা। স্বয়ংসম্পূর্ণভাবে নিজেদের সহায়সম্পন্ন দিয়ে নিজেদের মত পরে ভারতীয়রা এই শিক্ষাব্যবস্থা পরিচালনা করতে পারত আর এভাবেই প্রাচীন ও মধ্যযুগের ভারতীয় শিক্ষাব্যবস্থার ঐতিহ্য ও পরম্পরার সম্প্রসারণ ঘটতে পারত ব্যবস্থার মাধ্যমে।

- সূত্র : -
- ১) বিপিনচন্দ্র পাল; Swadeshi and Swaraj, Calcutta 1954 - pp. 252.
 - ২) সুরেশচন্দ্র ঘোষ; 'Formation of an Education Policy of the British Raj' in William Frijhoff, ed. The supply of Schooling, Paris 1983.
 - ৩) ঘোষ; Education Policy in India Since War of Hastings, Calcutta, 1989, pp. 45 et seq.
 - ৪) বিপিনচন্দ্র পাল Swadeshi and Swaraj Calcutta 1954, pp. 264.
 - ৫) ibid. pp. 268.

ঋণ স্বীকার : এই নিবন্ধ লেখার ক্ষেত্রে জওহরলাল নেহরু বিশ্ববিদ্যালয়ের অধ্যাপক সুরেশচন্দ্র ঘোষের একটি গবেষণা Bipin Chandra Pal and his vision of national education India (presented in a conference at Mavlankar Hall, Delhi) থেকে ব্যাপকভাবে সাহায্য নিয়েছি। □

সংস্কৃতির সঙ্কট

ড° চণ্ডী শেঠ

প্রাক্তন বিভাগীয় প্রধান, সংস্কৃত
মনোহারী দেবী কানৈ মহিলা মহাবিদ্যালয়, ডিব্রুগড়

“ধর্মকারার প্রাচীরে বজ্র হালো

এ অভাগা দেশে জ্ঞানের আলোক আনো।”

অতি সাধারণ, ক্ষুদ্রবুদ্ধি মানুষ আমরা। দিন আশা দিন যাওয়াই যাদের দিনপঞ্জী। তার মধ্যে কি ভুলেছি আমরা পরস্পরের প্রতি বিদ্বেষ, অসূয়া - একে অপরকে ছোট করার ক্ষুদ্রতা? আছে কি আমাদের সেই উদারতা, যেখানে আমরা মুক্তকণ্ঠে বলতে পারি - ‘আকাশ আমার ভরল আলোয় - আকাশ আমি ভরব গানে’? সংস্কার থেকে সংস্কৃতি। যা কিছু অসংস্কৃত-অকল্যাণকর-অপিবত্র তার থেকে মুক্ত হয়ে শুচিশুদ্ধতায় নতুন দিনে, নতুন দিশায় এগিয়ে যাওয়া। এই একবিংশ শতাব্দীতেও জেটগতির যুগেও আমরা এগোচ্ছি না কি পেছনেই? দুর্গতি, অধোগতি, পশ্চাদ্গতিতে তথাকথিত আলোকপ্রাপ্ত সমাজে আমরা এতই অসহিষ্ণু কিছুই সহ্য করতে পারিনা - চরমতম অসন্তোষের শিকার হয়ে হারিয়ে ফেলেছি মনের শান্তি। এখনো ‘ডাইনী’ বলে পিটিয়ে মারি অসহায় কোন বৃদ্ধকে - ধর্মের দোহাই দিয়ে কত ‘রূপ কানোয়ার’ ‘সতী’ হয়ে যায় - নবজাতা কন্যাসন্তান সংসারের ‘অকল্যাণ’ বলে তাকে দেখতে দিই না পৃথিবীর আলো - নববধূকে পুড়িয়ে মারে তার অতি নিকট আত্মীয়-পরিজনেরা। এই কি সংস্কৃতির পরিচয়? মানবিকতার চরম লাঞ্ছনায় মুখ খুঁড়ে পড়ছে আমাদের তথাকথিত সভ্যতা - এই কুরুচিপূর্ণ অস্বাস্থ্যকর পরিবেশটাই তো অপসংস্কৃতির ধারক। ‘অপসংস্কৃতি’ আজকাল বহুপ্রচলিত শব্দ - আমরা তথাকথিত বুদ্ধিজীবীরা ভাবীযুগে সংস্কৃতির দুর্গতি নিয়ে খুবই চিন্তিত। মানুষে মানুষে এই যে দ্বন্দ্ব - মানুষ কেন যে “মানুষের প্রতি ধরিয়েছে হেন যমের মুরতি”। আমি তো বলব আজ এই একশ শতকে এটাই সবচেয়ে বড় অপসংস্কৃতি। ইরাকে অগণিত মানুষকে নির্বিচারে মেরে ফেলা, কিছুদিন আগে সংগঠিত গুজরাটের হত্যালীলা, কথায় কথায় উগ্রপন্থীদের উগ্র কার্যকলাপ - বসুধাকে আত্মীয় বলে না ভেবে চরম শত্রু মনে করা - এর চাইতে আর অপসংস্কৃতি আছে কিছু? সবার উপরে মানুষ সত্য - এই মহাবাণী যে দেশের কবির কণ্ঠে ধ্বনিত সেইদেশেই মানবতার চরম লাঞ্ছনা। সেটা কি অপসংস্কৃতি নয়? আমাদের ভারতবর্ষের ঐতিহ্য শকুন্তল পাঠানমোগল যেখানে একদেহে লীন হয়েছে - আজ সেখানে কেন এত দলাদলি-বর্ণভেদ-জাতিভেদ-ধর্মভেদ? কোথায় তখন আমাদের সংস্কৃতি? সংস্কৃতি মানে কি শুধু কয়েকটা নাচ গান, আবৃত্তি করে ‘অমুক night, তমুক night পালন করা? স্বাধীনতা-উত্তর ভারতবর্ষে আমরা যেন বেশীমাত্রায় পাশ্চাত্যপ্রেমিক হয়ে পড়েছি। চলনে বলনে, বেশভূষায় বেশীমাত্রায় বিদেশী হবার চেষ্টা করেছি। নিজের সত্যকে - দেশ-জাতিধর্মকে অসম্মান করে ইঙ্গভাবাপন্ন হয়ে

উঠাও তো রুচিবিকার। সুস্থ সংস্কৃতির অভাবে নিজের বৈশিষ্ট্য, স্বাতন্ত্র্য বজার রেখে একটু নতুনত্ব বা বৈচিত্রের পথে চলতে গেলে চমক কিছু লাগে ঠিকই সবক্ষেত্রে তা পরিত্যাজ্যও নয় - সংস্কৃতিরহিতও নয়। স্ব-মর্যাদা অক্ষুণ্ণ রেখে - মানবতাবোধকে বিসর্জন না দিয়ে স্বাতন্ত্র্য রক্ষা করতে গেলেই যদি ‘গেল গেল’ রব ওঠে সেটাও গ্রহণযোগ্য নয়। দৃঢ় বিচারবুদ্ধি দিয়েই এগিয়ে চলতে হবে আমাদের। আমাদের উত্তরসূরীদের মনের অন্ধকার দূর না হলে আলো দেখাব কাকে। মানুষই যে মানুষের শ্রেষ্ঠ পরিচয় - এই সৌজন্যবোধেই সে মানুষ। নানক, কবীর, তুকারাম, শঙ্করদেবের দেশে উদারতার এতই অভাব। Unity in Diversity কি মিথ্যা হয়ে গেল ভারতের মাটিতে? যেখানে সর্বদাই ধ্বনিত হয়েছে ‘যত্র বিশ্ব ভবত্যেকনীড়ম্’। কবীর বলেন, “হিন্দু-মুসলমান দুই-ই এক মাটিতে তৈরী, আল্লাই বল, রামই বল - ঈশ্বর এক! ঈশ্বরকে আর মানুষকে ভালবাসাই হল ধর্মের প্রধান ভিত্তি।” চৈতন্যদেবেরও মূলমন্ত্র প্রেম। তিনিও পুরোহিতপন্থী ধর্মের বিরোধী ছিলেন। মানুষে মানুষে আত্মার যে আত্মীয়তা যে নৈকট্য - তাই তো শিখিয়েছে আমাদের প্রাচীন ঐতিহ্য। বিখ্যাত সুফসীধক মৈনুদ্দীন চিশ্তি বলতেন - উচ্চ পর্যায়ের ঈশ্বর আরাধনা হল জনসাধারণের দুর্গতি দূর করা, অসহায়ের প্রয়োজন মেটানো এবং ক্ষুধার্তকে আহার দেওয়া।” তিনি শিষ্যদের নদীর মত উদার, সূর্যের মত উজ্জ্বল আর পৃথিবীর মত অতিথ্যেতা আয়ত্ত করতে বলতেন। হিন্দু ধর্মচিন্তার সঙ্গে ইসলামীয় ধর্মচিন্তার সূষ্ঠ-সহজাত মিল দেখা যায়। মোগল সম্রাট আকবরের মধ্যেও এই মুক্ত মানসিকতা ছিল। অজ্ঞতা থেকেই আসে অবিশ্বাস, বিদ্বেষ। আকবর এই সত্য উপলব্ধি করেছিলেন - আজ এই অবিশ্বাস মজ্জাগত হয়ে সমাজকে কুরে কুরে খাচ্ছে।

মহাভারতে শান্তিপর্বেও ভীষ্ম শরশয্যায় যুধিষ্ঠিরকে বলেছেন ‘নমানুষাচ্ছেষ্ঠতরং হি কিঞ্চিৎ’ (১২/২৮৮/২০) মানুষের চেয়ে শ্রেষ্ঠ কিছু নেই। শত্রু কে? হিংসা, ঈর্ষা, পরশ্রীকাতরতা। এই রিপুণুলোরই অধীন আজ তাবৎ পৃথিবী। সুখাত কবরে কবরস্থ আমাদের ধী, আত্মশক্তি, আত্মজ্ঞান। ‘জীব প্রেম করে যেইজন, সেইজন সেবিছে ঈশ্বর।’ - সেকথা ভুলে গিয়ে স্বার্থের তাগিদে মনুষ্যত্বকে বিসর্জন দিয়ে আমরা হিংসার অনলে দগ্ধ হচ্ছি।

কুরুক্ষেত্রেও যুদ্ধ হয়েছিল - কিন্তু তাতে কোন বর্ণ-বৈষম্য, সাম্প্রদায়িকতা ছিল না। কোন বিশেষ সম্প্রদায়ের সর্বনাশ ঘটাতে সে যুদ্ধ হয়নি। যতোধর্মভক্ততাজয় - এই ‘ধর্ম’ কুটিল সংকীর্ণতায় আবিল ছিল না - অন্যায়ের প্রতিবিধানে এই যুদ্ধ হয়েছিল - তাই তা ছিল ‘ধর্মযুদ্ধ’। আজ এই যে সংকীর্ণতা - সেটাও তো রুচিবিকার -

অপসংস্কৃতি।

পুরুষশাসিত সমাজ স্বীকার করতে চায়না নারীর আধিপত্য। তাই এখনো সংসদে মুখর হয়ে ওঠেন জনপ্রতিনিধিরা। ন্যূনতম অধিকারও তাঁরা দিতে নারাজ সমাজের অর্দ্ধাংশকে। এটাও তো অপসংস্কৃতির চরম এক দৃষ্টান্ত। যুগযুগ ধরে চলে আসছে এই 'ঐতিহ্য' - নারীও নির্বিবাদে বশ্যতা স্বীকার করে নিয়েছিল। এখন সেই পুঞ্জীভূত স্লেভ বিদ্রোহ হয়ে বিস্ফারিত হচ্ছে। পুরুষের প্রধান নারী আর মানতে চাইছে না। সেটাকে কি অপসংস্কৃতি বলা যাবে? নারীকে দমন করে তার হীনতা প্রতিপন্ন করতে পারলে তার উপরে ছড়ি ঘোরানো যায়। রাষ্ট্রেরও প্রচ্ছন্ন ভূমিকা এতে। প্রাচীন ভারতেও, ব্রিটিশ ভারতেও পিতৃতান্ত্রিক সমাজে নারীকে লাঞ্ছিতাই হতে হয়েছে ব্যাপকভাবে। সে যেন পণ্য, যথেষ্টভাবে তাকে ব্যবহার করা হত। চিরকালই দেখা যায় অভিযোগের আঙুলটা ওঠে নারীর দিকেই। অপসংস্কৃতির শিকার হয় নারীই। অনাদিকাল থেকেই সে যে বঞ্চনার শিকার। তারও যে অনুভূতি আছে, চেতনা আছে - সেগুলোর কোন মূল্যই দেওয়া হয়নি। এই পুরোনো বিশ্বাসে যা লাগলে পুরুষের সহ্যের সীমা ছাড়িয়ে যায় - সুতরাং বাধানিষেধের বেড়া। নারী নির্যাতনের চরম দৃষ্টান্ত পাচ্ছি তো সীতা আর দ্রৌপদীর চরম লাঞ্ছনা আর যন্ত্রণাতে। যতই Quoting থাক ধর্মের, নীতির - স্পষ্ট ভাষায় বলতে গেলে তা তো নির্যাতনই।

পণপথার বলি মেয়েরা। কন্যার পিতাকে সর্বস্বাস্তকরে চরম নিষ্ঠুরতায় 'পণ' আদার করা হয়। মেয়েটার বিবাহ পরবর্তী জীবন কেমন হবে - কতটা শান্তির হবে? সদ্যপরিণীতা মেয়েটিকে এনে বহুক্ষেত্রে শারীরিক, মানসিক যন্ত্রণায় তার জীবন দুর্বিষহ করে তোলা হয় - সেটা কেমন সংস্কৃতি? কেন শুভবুদ্ধি জাগ্রত হয়না? কেন কোন আন্দোলন গড়ে ওঠে না? মানবিক মর্যাদাটুকুও কি তার প্রাপ্য নয়? পুরুষতান্ত্রিক সমাজের শৃঙ্খলা ভেঙে নারী আজ বেরিয়ে আসতে অনেক সক্ষম। অর্থনৈতিক স্বাধীনতাও সে পেয়েছে। কিন্তু তার স্বাধীনতা লুপ্তন করে তাকে স্বাধীনভাবে বাঁচতে না দেওয়া - সেটা কোন ধরনের সংস্কৃতি? মেয়েরা দিনদুপুরে ধর্ষিত হচ্ছে। তাদের হত্যা করা হচ্ছে। দৈহিক দুর্বলতার সুযোগ নিয়ে ছোট একটা শিশুও যার থেকে রেহাই পাচ্ছে না - সেটা কি অপসংস্কৃতি নয়? মানবতা যেখানে ধর্ষিত হচ্ছে - সেখানে নেই কেন প্রতিবাদের ঝড়। যাঁরা সমাজের হোতা তাঁরাও কি অমেরুদণ্ডী হয়ে গেলেন। দুশ্চরিত্র, লম্পট স্বামীকে পরিত্যাগ করে নারী যখন অন্য স্বামী গ্রহণ করছে তখন তাকে ধৈর্য্য ধরার, adjust করার উপদেশ দেওয়া হচ্ছে বা তাকেই দোষী করা হচ্ছে? সে যখন স্বতন্ত্র সিদ্ধান্ত নিল - সেটা হয়ে গেল অপসংস্কৃতি। অভিযোগের তর্জনী নারীর দিকেই। অবাস্তবিক মাতৃহত্যার দায় বহন করতে হয় নারীকেই। যে 'মহা'পুরুষটি তাকে প্রতারণা করল সে ধোয়া তুলসীপাতা হয়ে সমাজে ছড়ি ঘোরাতে থাকল আর নারী হল তার শিকার। এটা কি অপসংস্কৃতি নয়? কেবলমাত্র নারীই হবে সুস্থসংস্কৃতির ধারক! সে হবে ভোগ্য! সমাজ নিজের স্বার্থসিদ্ধিতেই নারীকে কাজে লাগায় - শ্রমিকটু হলেও তা অপ্রিয় সত্য।

দিন বদলেছে অনেক। মেয়েরা বহুক্ষেত্রেই অর্থনৈতিক ভাবে

স্বনির্ভর হয়েছে। কিন্তু নানা চক্চকে প্রলোভনের হাতছানিতে নারী আবার কি পুরুষের খেলনা হয়ে যাচ্ছে না? আবার হয়ে যাচ্ছে পুরুষভোগ্য। অজান্তে নিজের শ্রমলব্ধ স্বত্তি পেতে গিয়ে সে বিক্রীত হয়ে যাচ্ছে। অতিলোভী ব্যবসায়ীচক্রের সুকৌশলে সে অবমাননা পথে চলে যাচ্ছে। কোথায় থাকছে তখন আমাদের সংস্কৃতির দায়? বিশ্বায়নের যুগে নারী, নারীত্ব সবই হয়ে যাচ্ছে পণ্য। প্রতিবাদের প্রতিরোধের ঝড় তুলবার সময় কি এখনো আসেনি? নারীকে মন্দির মন্দিরে দেশবাসী করে পুরোহিত, মোহন্তদের অসংযমের, লালসার শিকার হতে হোত! এই বানিজ্যিক কলাকৌশলের মধ্যে দেখা যাচ্ছে তারই তো রকমফের। বিভিন্ন বিজ্ঞাপনে নারীকে নির্লজ্জভাবে পণ্য হিসাবে দেখানো হচ্ছে। নারীকেই সেখানে প্রতিবাদীর ভূমিকা নিতে হবে। যুগ যুগান্তের অপমানের প্রতিশোধ নিতে হবে। এর জন্য চরিত্র শিকার প্রসার। বহুক্ষেত্রে শিকার প্রসার হলেও তা সংস্কারমুক্ত হয়নি। শিকার সংকোচনে কুসংস্কারের জালে আবদ্ধ হচ্ছে মানুষ। অল্প উচ্চশিক্ষিত মেয়েরাই (পুরুষও) দশ আঙুলে দশটা, পারলে আটবেশী, পাথর ধারণ করে গ্রহদোষ কাটানোর চেষ্টা করছে। কেউ বিজ্ঞানসম্মত যুক্তিই তারা মানছে না। অথবা কোন 'বাবা'র শরণাগত হচ্ছে - এগুলো কোন সংস্কৃতির পরিচয় দেয়।

কিছুদিন থেকে জ্যোতিষশাস্ত্রের চর্চা বেড়েছে। ছাত্র-ছাত্রীরা পাঠক্রম জ্যোতিষশাস্ত্র শোভিত হবে, পুরোহিত তন্ত্রও পাঠ্য সূচীভুক্ত করতে হবে- এরকম সম্ভাবনার কথাও শোনা যাচ্ছে। সমাজের সর্বস্তরের মানুষ এখন কররেরখার লেখা পড়তে জ্যোতিষশাস্ত্রের জ্যোতিষীদের দ্বারস্থ হচ্ছেন। যুক্তিবিচার না করে অবিজ্ঞানসম্মতভাবে শাস্তি-স্বস্ত্যয়নে রত থাকছেন - এতে কোন লজ্জা বা কুণ্ঠাও নেই। বিজ্ঞানকে সম্পূর্ণ অগ্রাহ্য করে এই যে মাতামাতি মনুষ্যত্বের চরম অপমান - আরো কত সহস্রযুগ পিছিয়ে যাওয়া - এ অপসংস্কৃতি নয়? নানারকম আড়ম্বর দিয়ে চোখ ধাঁধিয়ে বস্ত্র প্রজন্মকে পথভ্রষ্ট করা হচ্ছে সুচতুরভাবে। বিভিন্ন বাণিজ্যসংস্কার তাদের প্রচার বাড়ানো জন্য চতুরতার সঙ্গে সৃষ্টি করেছে সৌন্দর্য্য প্রতিযোগিতার। যেখানে মেধা, বুদ্ধির চাইতেও শরীর প্রদর্শনই মুখ্য এসব ক্ষেত্রে নারী নিজেই পণ্য হচ্ছে কারো চাপে নয় আপাতদৃষ্টিতে নির্দোষ এই প্রতিযোগিতার ওপর চাকচিক্যে ভুলে নারী প্রকটভাবে পণ্য হয়ে পড়ছে। লক্ষ্মীর দাক্ষিণ্যে তুচ্ছ হয়ে যাচ্ছে মানসিক নৈতিকতা। এর প্রভাব হচ্ছে সুদূরপ্রসারী। যে নিম্নবিত্ত মহিলা জগতকে দূর থেকে দেখছেন তাদের কাছে এই জগত একটা পেয়েছির দেশ' বলে মনে হয়। বাস্তবজগৎ থেকে বিচ্ছিন্ন হয়ে তারা মরীচিকার পেছনে ছুটে বেড়ায়। সে নিজেও হয়ে যায় পরিস্থিতির শিকার। তাই এই বিভ্রান্তির দায় কেবল মাত্র পুরুষেরই নয় নারীর সমান। নিজেকে বিকিয়ে দিয়ে প্রতিষ্ঠিত হওয়ার চেষ্টা সর্বনেশে।

আজকের প্রজন্ম সোচ্চার হোক, সুস্থচেতনার উন্মেষে কালব্যাপির মত নানাধরনের অপসংস্কৃতির ব্রণ যতদিন না উন্মোচন হচ্ছে সমাজের দেহ থেকে ততদিন আর থামা নয়। হঠাৎ বালকানিতে চমকে না উঠে স্থির প্রত্যয়ে আদর্শচ্যুত না হয়ে এগিয়ে যেতে পারলেই অপসংস্কৃতির দৈত্যকে সমূলে ধ্বংস করা যাবে।

আধুনিক জীববিজ্ঞান : এক চমু পর্যালোচনা

অলক কুমার বুঢ়াগোহাঁই

আণবিক জীববিজ্ঞান আৰু জীৱপ্ৰযুক্তি বিভাগ, তেজপুৰ বিশ্ববিদ্যালয়

আধুনিক জীববিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিৰ আৰম্ভণি হয় ১৯৫০ৰ দশকত। জীৱজগতৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ পদাৰ্থ—ডি নাক্সিক নিউক্লিয়িক এছিড বা চমুকৈ DNAৰ গঠন সম্পৰ্কে ১৯৫৩ চনত ব্ৰিটিছ বিজ্ঞানী ফ্ৰান্সিস ক্ৰিক আৰু মাৰ্কিন বিজ্ঞানী জে'মছ ৰাটছনে বিখ্যাত দ্বি-সৰ্পিল আৰ্হি (double helix model) আগবঢ়োৱাৰ লগে লগে পৃথিৱীৰ সমস্ত প্ৰাণী, উদ্ভিদ আৰু অণুজীৱৰ জীৱন প্ৰক্ৰিয়াৰ আণৱিক পৰ্যায়ৰ ব্যাখ্যা সম্ভৱ হৈছিল। DNA অণুৰ গঠনৰ আৱিষ্কাৰ জীৱবিজ্ঞানৰ এক যুগান্তকাৰী ঘটনা। এই আৱিষ্কাৰে কেৱল জীৱবিজ্ঞানতে নহয় সমগ্ৰ বিজ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰতে এক নৱন্যাসৰ সূচনা কৰিছিল।

DNA অণুত জীৱৰ সকলো বৈশিষ্ট্য ৰাসায়নিক সংকেত ৰূপে নিহিত হৈ থাকে। আমাৰ শাৰীৰিক বৈশিষ্ট্যৰ সকলো সংবাদ ৰাসায়নিক সংকেত হিচাপে বংশানুক্ৰমে DNAৰ মাজেৰে পৰিবাহিত হৈ থাকে। সেয়েহে DNAক জীৱৰ আনুবংশিক পদাৰ্থ (genetic material) বোলা হয়। DNA অণুৰে কঢ়িওৱা ৰাসায়নিক সংকেতবোৰৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ কি? জীৱদেহ গঠন কৰা কোটি কোটি কোষে (আৰু বেস্তেৰিয়াৰ দৰে এককোষী জীৱই) সংকেতবোৰৰ কেনেকৈ ব্যৱহাৰ কৰি জীৱদেহৰ সকলো বৈশিষ্ট্যৰ প্ৰকাশ সম্ভৱ কৰে? জীৱৰ বৈশিষ্ট্য প্ৰকাশৰ বাবে কেৱল DNAৰ আনুবংশিক সংকেতেই যথেষ্ট নে এই আনুবংশিক সংকেতৰ লগত পৰিবেশৰ অৱস্থাবোৰে ভূমিকা আছে। যাঠি আৰু সম্ভৱৰ দশকতে জীৱবিজ্ঞানীসকলে উত্থাপন কৰা এই প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ বিচাৰোতেই গঢ় লৈ উঠিছিল জীৱবিজ্ঞানৰ এক আধুনিক নতুন অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰ—আণৱিক জীৱবিজ্ঞান (molecular biology)। জীৱবিজ্ঞানৰ এনে মৌলিক প্ৰশ্নবোৰৰ বহু উত্তৰ আণৱিক জীৱবিজ্ঞানীসকলে পাইছে যদিও এতিয়াও অনেক প্ৰশ্নৰ শুদ্ধ সমিধান পাবলৈ বহুত বাকী আছে।

মন কৰিবলগীয়া কথা এইয়ে যে, আণৱিক জীৱবিজ্ঞানৰ অধ্যয়ন কেৱল জীৱবিজ্ঞানীৰ চিন্তাৰ আধাৰতে সম্ভৱ হোৱা নাছিল। কেইবাজনো পদাৰ্থ বিজ্ঞানী আৰু ৰাসায়ন বিজ্ঞানীয়ে ওপৰত উল্লেখ কৰি অহা জীৱবিজ্ঞানৰ প্ৰশ্নবোৰৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল। দ্বিতীয় মহাসমৰৰ ফলত ইউৰোপত বিজ্ঞান চৰ্চা আৰু গৱেষণা যথেষ্ট পৰিমাণে বাধাগ্ৰস্ত হৈছিল। ইয়াৰ ফলত অনেক কৃতি বিজ্ঞানীৰ গৱেষণাত যতি পৰিছিল। অনেক বিজ্ঞানী দেশান্তৰে হ'বলগীয়া

হৈছিল। এনে এজন দেশান্তৰিত বিজ্ঞানী আছিল অষ্ট্ৰিয়াৰ আৰ্ণষ্টইন শ্ৰডিঞ্জাৰ। শ্ৰডিঞ্জাৰ আছিল এজন স্বনামধন্য তাত্ত্বিক পদাৰ্থ বিজ্ঞানী (theoretical physicist)। তেওঁ মহাযুদ্ধৰ সময়ত দেশ এৰি ইংলেণ্ডৰ এডিন্‌বৰা (Edinberg) বিশ্ববিদ্যালয়ত আমন্ত্ৰিত অধ্যাপক হিচাপে যোগদান কৰিছিল। শ্ৰডিঞ্জাৰে এই বিশ্ববিদ্যালয়ত এলানি অত্যন্ত চিন্তামূলক আৰু চিন্তাকৰ্মক বক্তৃতা প্ৰদান কৰিছিল। ১৯৪৮ চনত এই বক্তৃতালানি "What is Life?" নামৰ এখন সৰু পুস্তিকা হিচাপে প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। সমকালীন কেইবাজনো বিজ্ঞানীয়ে এই তেনেই সৰু কিতাপখনৰ দ্বাৰা এনে গভীৰভাৱে প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল যে, তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ নিজৰ বিষয়—পদাৰ্থবিজ্ঞানৰ পৰা ফালৰি কাটি আহি জীৱবিজ্ঞানৰ গৱেষণাত আত্মনিয়োগ কৰিছিল। এইসকল বিজ্ঞানীৰ ভিতৰত আছিল DNA গঠনৰ সহ আৱিষ্কাৰক ফ্ৰান্সিছ ক্ৰিক, বিখ্যাত পদাৰ্থ বিজ্ঞানী জে'মছ ডেলব্ৰক, প্ৰাণীবিজ্ঞানী জে'মছ ৰাটছন আৰু আন কেইবাজনো প্ৰতিভাশালী বিজ্ঞানী।

সাম্প্ৰতিক কালত আধুনিক জীৱবিজ্ঞানত জীৱজগতৰ সকলো পৰিঘটনাকে DNA অণুত থকা আনুবংশিক সংকেতৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ব্যাখ্যা কৰিবলৈ ব্যাপক অধ্যয়ন আৰু গৱেষণা চলায় থকা হৈছে। এই প্ৰচেষ্টাত জীৱবিজ্ঞানী আৰু ৰাসায়ন বিজ্ঞানীৰ লগত পদাৰ্থবিজ্ঞানী, গণিত আৰু পৰিসংখ্যা বিজ্ঞানী, কম্পিউটাৰ বিজ্ঞানী, তথ্য প্ৰযুক্তিবিদ আদিৰ যোগদান বিশেষভাৱে তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। আণৱিক জীৱবিজ্ঞানৰ অধ্যয়ন আৰু গৱেষণাৰ বাবে এই সকলো বিষয়তে ব্যুৎপত্তি থকা বিজ্ঞানীৰ প্ৰয়োজন।

আণৱিক জীৱবিজ্ঞানৰ বহু বৈষয়িক (multidisciplinary) প্ৰকৃতিৰ প্ৰসংগত ৰ'জেলিঙ ফেংকলিন আৰু ম'ৰিছ উইল্কিনছলৈ আঙুলিয়াব পাৰি। এওঁলোক দুয়োগৰাকীয়েই আছিল পদাৰ্থবিজ্ঞানী আৰু ৰঞ্জন-ৰশ্মিৰ (X-ray) সহায়ত স্ফটিকাকাৰ (crystal) পদাৰ্থৰ গঠনৰ অধ্যয়নৰ লগত বিশেষভাৱে জড়িত। এওঁলোকৰ গৱেষণা অবিহনে ক্ৰিক আৰু ৰাটছনে হয়তো ১৯৫৩ চনত DNAৰ দ্বি-সৰ্পিল গঠন আৱিষ্কাৰ কৰিব নোৱাৰিলেহেঁতেন। ১৯৬২ চনত ক্ৰিক, ৰাটছন আৰু উইল্কিনছলৈ DNAৰ দ্বি-সৰ্পিল গঠন আৱিষ্কাৰৰ বাবে শৰীৰ বিজ্ঞান আৰু চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ নবেল বঁটা আগবঢ়োৱা হৈছিল।

১৯৫০ৰ দশকতে অষ্ট্ৰিয়াৰ পৰা ভাগি অহা ৰাসায়ন বিজ্ঞানী আৰ্ণষ্টইন চাৰগাফে আমেৰিকাৰ কলম্বিয়া বিশ্ববিদ্যালয়ত পেপাৰ

ক্র'মেট'গ্রাফি (paper chromatography) নামৰ সদ্য উদ্ভাৱিত এক কৌশলৰ সহায়ত DNA ৰ ৰাসায়নিক বিশ্লেষণৰ ওপৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ গৱেষণা সম্পূৰ্ণ কৰিছিল।

নিল্ছ ব'ৰ, মেক্স ডেলব্রুক আৰু জৰ্জ গেম'ৰ দৰে প্ৰসিদ্ধ বিজ্ঞানীয়েও যে আণৱিক জীৱবিজ্ঞানৰ উন্মেষণত অমূল্য বৰঙণি আগবঢ়াইছিল—এই কথা অনেক পদাৰ্থবিজ্ঞানীৰ হয়তো জ্ঞাত নহয়। এইখিনিতে আন এক প্ৰখ্যাত ৰসায়ন বিজ্ঞানী লিনাছ পাউলিংৰ কথাও উল্লেখ কৰা উচিত হ'ব। দুবাৰকৈ ৰসায়ন বিজ্ঞানত নবেল বঁটা বিজয়ী পাউলিং সেইসময়ৰ এক শীৰ্ষস্থানীয় বিজ্ঞানী আছিল। পাউলিংও DNA ৰ গঠন আৱিষ্কাৰৰ বাবে গুৰুত্বপূৰ্ণ গৱেষণা চলাইছিল। কিন্তু পৃথিৱীৰ সেইসময়ৰ আটাইতকৈ মেধাৱী ৰসায়ন বিজ্ঞানী পাউলিংও জীৱবিজ্ঞানত আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ ৰাসায়নিক পদাৰ্থ DNA ৰ গঠন সঠিকভাৱে নিৰ্ণয় কৰাত বিফল হৈছিল। সফল হৈছিল—পদাৰ্থ বিজ্ঞানী ক্লিক্ আৰু প্ৰাণীবিজ্ঞানী ৱাটছন।

আন যিকোনো বিজ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰৰ দৰেই জীৱবিজ্ঞানৰ গৱেষণাতো বিজ্ঞানীৰ বাবে বৈষয়িক জ্ঞান আৰু পৰীক্ষা-নিৰীক্ষণৰ কৌশলতকৈ সঠিক প্ৰশ্ন অৱতারণা কৰাৰ ক্ষমতা আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ। জীৱবিজ্ঞানত আজিও সম্পূৰ্ণভাৱে উন্মোচিত নোহোৱাকৈ থকা অনেক দিশ আছে। DNA ত থকা সংকেতৰ ব্যৱহাৰ কোষে কেনেকৈ কৰে ইয়াৰ ছবি এতিয়াও অসম্পূৰ্ণ হৈয়েই আছে। DNA ত থকা বৃহৎ অংশৰ গূঢ়াৰ্থ আজিও অজ্ঞাত। মানুহৰ মন, চেতনা আৰু স্মৃতিশক্তিৰ ভৌতিক আধাৰ কি? এই বহুসংখ্যক ভেদ ভাঙিবলৈ এতিয়াও বহু বাকী আছে। কৰ্কট ৰোগ আৰু এইডছ ৰোগৰ সম্পৰ্কে আজিও সম্পূৰ্ণ জ্ঞান বিজ্ঞানীৰ হাতত নাই।

১৯৭০ৰ দশকৰ শেষৰ ফালে মেছাচুছেট্ছৰ হাভাৰ্ড বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বলি গিলবাৰ্ট আৰু ইংলেণ্ডৰ কেন্দ্ৰিজ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ফ্ৰেড ছেংগাৰে DNA গঠন কৰা চাৰিবিধ নিউক্লিয়টাইডৰ (nucleotide) ক্ৰম বা শৃংখল (sequence) নিৰ্ধাৰণৰ কৌশল উদ্ভাৱন কৰে। উল্লেখযোগ্য যে DNA অণু এডিনি (adenine), ছাইট'ছিন (cytosine), গুৱানিন (guanine) আৰু থাইমিন (thymine) নামৰ ক্ষাৰক পদাৰ্থ (base) যুক্ত চাৰিবিধ নিউক্লিয়টাইড নামৰ ৰাসায়নিক গোট বা সমষ্টিৰ দ্বাৰা গঠিত। DNA গঠন কৰা অসংখ্য নিউক্লিয়টাইডৰ ক্ৰমতে লিপিবদ্ধ হৈ থাকে জীৱৰ আনুবংশিক বৈশিষ্ট্যৰ সমস্ত সংকেত। এই সংকেতবোৰৰ এককেই (unit) হ'ল

'জিন' (gene)। মানৱ দেহৰ প্ৰতিটো কোষত থকা ২৩ জোৰ ক্ৰ'ম'জ'ম নামৰ অংশত মানুহৰ সকলো বৈশিষ্ট্য প্ৰকাশ নিৰ্ণয় কৰা প্ৰায় ৩৫,০০০ জিন আছে। প্ৰত্যেক জোৰ ক্ৰ'ম'জ'মৰ এডাল আমি আমাৰ পিতৃ আৰু আনডাল ক্ৰ'ম'জ'ম মাতৃৰ পৰা লাভ কৰোঁ। DNA-ৰ মূলতঃ ক্ৰ'ম'জ'মবোৰ গঠন কৰে। ২৩ ডাল ক্ৰ'ম'জ'মতে সেয়েহে মানুহৰ সমস্ত আনুবংশিক সংবাদ নিহিত হৈ থাকে আৰু সামগ্ৰিকভাৱে ইয়েই বহু চৰ্চিত "মানৱ জিন'ম" (human genome)।

ছেংগাৰ আৰু গিলবাৰ্টে DNA গঠন কৰা নিউক্লিয়টাইডৰ শৃংখল নিৰ্ণয় কৰাৰ কৌশল উদ্ভাৱন কৰাৰ এক দশকৰ পাছতে ১৯৮৬ চনত মাৰ্কিন বিজ্ঞানীসকলে মানৱ জিন'মৰ নিউক্লিয়টাইড ক্ৰম নিৰ্ণয়ৰ বাবে এক বৃহৎ পৰিকল্পনা হাতত লয়। DNA গঠনৰ সৰ্ব আৱিষ্কাৰক জে'মছ ৱাটছনে এই পৰিকল্পনাত এক মুখ্য ভূমিকা অৱতীৰ্ণ হৈছিল। "মানৱ জিন'ম প্ৰকল্প" (human genome project) নামৰ এই প্ৰকল্প কুৰি শতিকাৰ এক বৃহত্তম বৈজ্ঞানিক প্ৰকল্প হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। ২০০০ চনৰ ২৬ জুনৰ দিনা একে সময়তে আমেৰিকাৰ তেতিয়াৰ ৰাষ্ট্ৰপতি বিল ক্লিন্টন আৰু ইংলেণ্ডৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী টনি ব্লেয়াৰে মানৱ জিন'ম প্ৰকল্পৰ প্ৰথম পৰ্যায়ৰ সফল সমাপ্তি ঐতিহাসিক ঘোষণাৰে পৃথিৱীবাসীক জানিবলৈ দিয়ে—

"Today we are learning the language in which God created life. With this profound new knowledge humankind is on the verge of joining immense new power to heal."

মানৱ জিন'ম প্ৰকল্পত মানুহৰ কোষত থকা ২৩ জোৰ ক্ৰ'ম'জ'মৰ প্ৰায় ৩২ কোটি নিউক্লিয়টাইডৰ ক্ৰম নিৰ্ণয় কৰা হয়। বিৰাট আনুবংশিক তথ্যৰ বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ আজি আৰম্ভ হৈছে। বিশ্লেষণত কম্পিউটাৰ বিজ্ঞান আৰু তথ্যপ্ৰযুক্তি বিজ্ঞানৰ শক্তিশালী অংশগ্ৰহণে জীৱবিজ্ঞানত নতুন দিগন্তৰ সূচনা কৰিছে। বায়'ইনফৰমেটিকছ (bioinformatics) আৰু কম্পিউটেচ্যুৱেল বায়'লজি (computational biology) সহায়ত জিন'মিক্স (genomics), প্ৰটিন'মিকছ (proteomics) ইত্যাদি নতুন বিষয় আজি আধুনিক জীৱবিজ্ঞানত সন্নিবিষ্ট হৈছে। আধুনিক জীৱবিজ্ঞানৰ ন-ন আৱিষ্কাৰৰ উদ্ভাৱনে নিঃসন্দেহে মানৱ সভ্যতাত নতুন শিখৰলৈ প্ৰক্ষেপ কৰিছে।

প্ৰত্যন্ত থকাটকৈ প্ৰত্যন্ত অৱেষণা অধিক মূল্যবান — আইনষ্টাইন

বগেৰে শান্তি বৰ্তাই ৰাখিব নোৱাৰি। শান্তি আহে বুজাবুজিৰ মাজেৰেহে। — আইনষ্টাইন

অসমিয়া আৰু হিন্দী লোক গীতों में

प्रवहमान समान भावधारा



प्रो. (डॉ०) जगमल सिंह

(प्राक्तन हिन्दी विभागाध्यक्ष, मणिपुर एवं असम विश्व विद्यालय, इम्फाल एवं सिलचर)

संप्रति सम्पर्क सूत्र: २/४८ प्रताप नगर, ब्यावर - ३०५९०९ (राजस्थान)

भारत एक विशाल देश है जहाँ अनेक भाषाएं, भोजन पद्धतियाँ आदि का प्रचलन है किन्तु भारतीय संस्कृति में समान भाव धारा प्रवहमान है जिसके फलस्वरूप देश की एकता एवं अखंडता कायम है। यह सच्चाई है कि देश के विभिन्न भागों से इसको खंडित करने का प्रयास किया जा रहा है किन्तु वह प्रयास अत्याल्प लोगों के द्वारा किया जाने वाला असफल प्रयास है। यह विघटन के स्वर चिंता का विषय अवश्य है किन्तु लोक गीतों के माध्यम से सिद्ध किया जा सकता है कि देशवासियों की भावनाएं एक हैं। हमारी संस्कृति की अंतः प्रवाहिनी भावधारा हमें एक सूत्र में बांधती है। मानव हृदय सर्वत्र समान है अतः समस्त भेदों के उपरान्त भेदजनक विशेषताओं की पृष्ठ भूमि में समष्टि जीवन का भाव है। "भारत की सांस्कृतिक एकता" नामक निबंध में रामधारी सिंह दिनकर ने लिखा है - "किन्तु भिन्न-भिन्न भाषाओं के भीतर बहने वाली हमारी भावधारा एक है, तथा हम प्रायः एक ही तरह के विचारों और कथावस्तुओं को लेकर अपनी-अपनी बोली में साहित्य-रचना करते हैं। रामायण और महाभारत को लेकर भारत की प्रायः सभी भाषाओं के बीच अद्भुत एकता मिलेगी; इसके सिवा, संस्कृत और प्राकृत में भारत का जो साहित्य लिखा गया था, उसका प्रभाव भी सभी भाषाओं की जड़ में काम कर रहा है। विचारों की एकता जाति की सबसे बड़ी एकता होती है।"

पुत्र जन्म हो या विवाह दुल्हा वर राम-कृष्ण तो बधू सीता-राधा ही होगी। पुत्र जन्म होता है तो उसका रूप भी राम-कृष्ण होता है फिर भाषा कोई हो या प्रान्त कोई हो, इस भावधारा में अन्तर नहीं पड़ता। गंगा, यमुना, चार धाम सबके पूजनीय हैं। भाषा भेद के बावजूद रिक्थ में प्राप्त पौराणिक कथाएं एक हैं। हमारी भावधारा एक है इसके प्रमाण हैं - हमारे लोक गीत और लोक साहित्य। पुनः दिनकरजी का

कथन उद्ध करना चाहूंगा-

"भाषा की दीवार के टूटते ही, उत्तर भारतीय और दक्षिण भारतीय के बीच कोई भी भेद नहीं रह जाता और वे आपस में एक-दूसरे के बहुत करीब आ जाते हैं। असल में, भाषा की दीवार के आर-पार बैठे हुए भी वे एक ही हैं। वे एक धर्म के अनुयायी और संस्कृति की एक ही विरासत के भागीदार हैं।" यद्यपि यहाँ रामधारी सिंह ने उत्तर-दक्षिण भारत का उल्लेख किया है किन्तु पूर्व से पश्चिम तक भी हमारी संस्कृति एक है। लोक साहित्य के तुलनात्मक अध्ययन से यह तथ्य प्रामाणित एवं पुष्ट होता है।

असम भारत का एक विशाल राज्य था जिसमें से पूर्वोत्तर भारत के अनेक राज्यों का निर्माण हुआ। संप्रति असम राज्य का क्षेत्रफल बहुत सिकुड़ गया है। फिर भी असम में असमिया के अतिरिक्त बंगला, डिमासा एवं बोडो आदि अनेक भाषाएं एवं साहित्य तथा लोक साहित्य का प्रचलन है। इस आलेख में असमिया भाषा में तथा हिन्दी में प्रवहमान समान भावना की पड़ताल करना अभीष्ट है। हिन्दी का तात्पर्य यहाँ स्पष्ट करना होगा। हिन्दी भाषा कहीं बोलचाल की भाषा नहीं है। अतः हिन्दी लोक गीतों का भी अभाव है। हिन्दी से तात्पर्य अवधी, मागधी मगही भोजपुरी, पहाड़ी, राजस्थानी, ब्रज, कौरवी, खड़ी बोली आदि भारतीय भाषाएं हैं जिनके लोक गीत उपलब्ध हैं। अतः आलेख में हिन्दी की इन विभाषाओं या बोलियों के गीतों से तुलनात्मक अध्ययन द्वारा समान भावधारा की पड़ताल की जाएगी। लोक गीतों का विषय क्षेत्र विस्तृत है। विषयों में पर्याप्त विविधता है। इस आलेख में कतिपय उदाहरणों के द्वारा लोक गीतों में प्रवहमान समान भावधारा का विवेचन करना अभीष्ट है।

विदेश गमन को उद्यत पति को उसकी पत्नी विदेश जाने से

रोकना चाहती है क्योंकि उसको आशंका है कि विदेश में उसके पति पर वहाँ की स्त्रियाँ जादू-टोना कर देगी। असम के लोक गीतों में नायिका पति को गोवालपार जाने से रोकती है तो राजस्थानी नायिका उसको उदयपुर जाने से रोकना चाहती है —

“ओ मैसाल नाजान गोवालपारा,
गोवाल पारार चेंडीगुला (युवतियाँ) जाने धुला-झारा (जादू-टोना)”

राजस्थानी —

“मूं थाने बरजूं सायबा तू उदयपुर न जाय।

उदियापुर री कामणी थाने राखेली बिलमाय ॥”

आर्थिक परिस्थितियों के कारण पुरुष विवश होकर रोजी — रोटि कमाने विदेश जाता है, तो उसकी पत्नी वियोग-व्यथा में व्यथित होती है। ग्वालपाड़े के महावत जंगल में हाथी पकड़ने जाते हैं। अल्प वयस की पत्नी को छोड़कर जंगल में आने के दुःख का वर्णन देखिए

“भावक छारिलूं, बापक छारिलूं, छारिलूं बापेर बारी
गोवालपारात छारिया आइलूं रे .. अमोर अल्प वयसेर नारी ।
पुरुष वन में वियोग - वेदना भोग रहा है तो प्रोषितपतिका नवयौवना प्रियतम के अभाव में कहती है :

“आकाशत नाइ रे चन्द्र कि करे तार तारा ।
जेता नारीर स्वामी नाइ रे, ओ तार दिने अंधियारा ।”
असमिया नायिका को पति के अभाव में दिन भी अंधकारयुक्त लगता है तो एक राजस्थानी नायिका विदेशगमन करते हुए पति से कहती है :

“साजन चाल्या चाकरी कांधे धरी बन्दूक ।
के तो लारां ले चालो के कर चालो दो टूक ॥”
पत्नी कहती है या तो साथ ले चलिये नहीं तो मेरे दो टुकड़े करके जाइये। इस तरह वियोग गीतों में भी समान भाव लहरियां दृष्टिगोचर होती हैं।

बेटी के विवाह के पश्चात पितृगृह से विदाई का दृश्य बहुत करुण होता है बेटी-बेटी के संबंध में असमिया में कहावत है — “पुत्र जन्मे पुण्यले, कन्या जन्मे दान ले।” कन्या दान तो करना ही होता है। असमिया में कन्या को “मइना” (मैना) कहा गया है, लोकगीतों में पुत्री की कोयल, चिड़िया आदि पक्षियों से तुलना की जाती है जो पिता का बाग — बगीचा छोड़कर एक दिन उड़ जाती है, यथा —

असमिया — “मइना चराइ पोहने, करि छिला मरने
आजि मइना डाडर हल, उरा मारि मुठि गल ।
मगही — “आला मैं ताख पर गुड़िया रोवे, रोवे लागल टोलवा

पड़ोस हे।

जारे-जारे रोवथि बाबा दुलरइता बाब, बनवे के कोइल चलल जा
हे।

राजस्थानी — “इतरो बाबो सारो लाड छोड़ने, कोयल म्हारी सि
चाली?

पंजाबी — “मेरी बागांड़ी ए कोयल, बागे छड़्डी कत्थू चली ए
भोजपुरी — “बाबा के रोवले गंगा बढि (बाढ़) अइली,

आमा के रोवले अनार (अंधकार)।

भइया के रोवले चरन धोती भी जेला।”

विवाह के हर्षोल्लास पूर्ण संस्कार का अंतिम (विदाई) दृश्य बहुत करुण होता है। कन्या के माता-पिता भाई आदि के अतिरिक्त दर्शक भी अपने आँसू नहीं रोक पाते हैं।

असमिया धार्मिक गीतों में प्रवाहित समान भावधारिता तुलना की जाए। भारतीय संस्कृति के मेरूदंड राम-सीता एवं राधा कृष्ण हैं। अथवा कहा जा सकता है कि राम-कथा एवं कृष्ण-कथा महाभारत की कथा संपूर्ण भारतीय लोक गीतों की प्राण हैं। लोक गीतों में इन पौराणिक चरित्रों की विशेषता यह है कि लोक की भाव-भर पर उतर कर ये अपना अलौकिक रूप त्याग कर साधारण रूप धारण कर लेते हैं। एक असमिया गीत में राम लौकिक सामान्य वर के समान सीता के लिए अंलकार (जोरण) भेजते हैं :

“कैकयी आहि छे, सुमित्रा आहि छे, आहि छे रामेर माओ ।
जनकर जियरी जानकी सुंदरी जोरोण विन्धाय आजि चाओ ।”

असमिया

श्री राम अपना आलौकिक रूप त्याग कर चार हल जोत वा
धनी किसान बन जाते हैं किन्तु उन्हें सीता के लिए चूड़ियाँ उधार लेनी पड़ी हैं, यथा —

“शबदल सुनिलों राम घर चहकी, गरु चारि हाले बाय,
सीता रे हाताले ख्वाख्योर आदि छे, ताको धारि करि पाय ।”

असमिया

यह है राम के व्याज से सामान्य किसान की आर्थिक स्थिति का वर्णन। उन्हें विवाह के अवसर पर सीता के लिए चूड़ियाँ उधार लेनी पड़ी। असमिया लोक गीतों में राम-सीता सभी लौकिक अनुरूप करते हैं।

जैसे असमिया गीत में राम जोरण लोकाचार का पालन करते हैं वैसे ही मगही गीत में वे स्थानीय लोकाचार ‘कोहबर’ का पालन करते हैं। विवाहोपरान्त राम कोहबर में जाते हैं, सीता की सखियाँ उन्हें पूछती हैं कि ‘पहले अपनी बहिन का नाम बताइये फिर कोहबर जाइये। राम उतर देते हैं कि मेरी बहन नहीं है मेरे माथे मेरा भाई लगे

है जो मेरी साली से विवाह करने को रूठा है—

“भेल वियाह, राम कोहबर चललन, सारी-सरहज छेंक लन दुआर
हे।

बहिनी के नमवाँ धर हू वर सुन्नर, तब देखो कोहबर जाय हो।
हमरेहि बंसे बहिनी नहीं जलमें, जलमल लछमन भाई हे।

सेहु भाइ आयल जेउर चलिके, माँग हे सलिया बियाह हे।”
उपर्युक्त उदाहरण में राम चार हल वाले कृषक हैं तो राजस्थानी गीत में शिवजी से पार्वती अनुरोध करती हैं कि वे हल चलावें —

“हल हाँको महादेव, हल हाँको ईसर।
दुनियाँ ने धंधे लगाय, दीजो जी ॥

कृषक जीवन में हल चलाना प्रमुख कृषि कर्म है, कृष्ण जी खेत में हल चला रहे हैं और राधा उनके लिए ‘छाक’ (भोजन) विलम्ब से लेकर आई है:

“रामजी ऊँचले मगरे खेत, हरिजी हल जोतियो, ओ राम।
राधा ए दिन चढ़यो दोपहर, भातो मोड़ो लाविया, ओ राम।” —

राजस्थानी

हिन्दी की विभिन्न बोलियों के साथ असमिया लोकगीतों में कृष्ण जन्म लोकप्रिय विषय है। सामान्य बालक के जन्म पर भी कृष्ण जन्म की पौराणिक धटना लोकगीत में सुंगमित हैं :—

“घोर अंधकारे शिला वर मिले, नुशुनि प्रजादे भात।
पालि प्रहरीया सबे निद्रा गैला, उपजिला जगन्नाथ ।”

या

“आया सखी आहा नन्द धरे जाओ।
यशोदार पुत्र है छे, हिया भराई चाओ।”

अथवा

“आजिनन्दर घरे उठे
आनन्दर रोल यशोदा पुत्र है छे
बाजे मंदूग खोल।”

यशोपवीत के समय गाए जाने वाले एक गीत में जनेऊ (यशोपवीत) धारण करने वाला बालक भी कृष्ण है :

“पैरो महारा कंवर कन्हैया जनेऊ पूरा बाहण हो ज्योजी बना
पंडित होकर आवोजी बना।” — राजस्थानी

कृष्ण का भारतीय लोक गीतों में विविध रूपों में उल्लेख हुआ है। कृष्ण की वृंदावन लीलाओं का मनोरम वर्णन लोकगीतों में दिखाई देता है, जैसे —

“यमुना तीरते काणाई धेनु चारे माथारे मुकालि चुलि।
सियारे परा राधाइ डाके दिये, मोके पार करा बुलि ॥” —

असमिया

कालिया - दमन प्रसंग का राजस्थानी लोक गीत देखिए —

“जमुना के नीरां-तीरां खेल मांड्यो,
ग्वाल-बाल संग सांवरो।

टोरो दे गिगनार सांवरो, जाय पड़यो जमना नीर में।

जाय कदम पर कूदयो जी सांवरो, कुल काली देह पड़यो।”

असमिया व हिन्दी प्रान्तों के धार्मिक गीतों में देवी-देवताओं की समानता एवं समान भावधारा इन उदाहरणों द्वारा स्पष्ट है।

बसन्त ऋतु में होली - बिहु का त्यौहार आता है। इस अवसर पर भी कृष्ण होली खेलते हैं :

“फागुन परिछे, फागुन परि छे होली से, परिछे फागुन...

आमार पराण पागल करे जीतते,

उतला फागुन बेला, गले-गले बन माला

कानार खेलिछे होली रड से ।” — असमिया

राजस्थानी लोकगीत में स्वर्ण एवं रजत निर्मित पिचकारी से गोपी के शरीर पर रंग डाला जा रहा है —

“सोना की डांडी या रुपे की पिचकारी तो
केसर की गुल क्यारी जी गौरी के बदन पर।”

वस्तुतः होली रंगों का त्यौहार है। जब प्रकृति धानी साड़ी पहन कर अपना श्रृंगार करती है तो मानव मन उमंग से भर जाता है और चंग, ढोल, मंदूग आदि पर थाप पड़ती है और युवा पाँव थिरक उठते हैं एक राजस्थानी गीत में इस अवसर पर एक बालिका अपनी सखियों से “लूर” (नृत्य विशेष) करने का अनुरोध करती है — “होली आइए सहेलियाँ मिल खेलों लूर”। असम में होली को “फाकुवा” या देउल (दौल) उत्सव नाम से पुकारते हैं। प्रकृति और मानव का संबंध शाश्वत है। प्राकृतिक परिवर्तनों से मानव मन प्रभावित होता है और तदनुसार वह अपने गीतों में अपने हर्षोल्लास को प्रकट करता है। असम के बिहु गीतों में और राजस्थान के होली गीतों के साथ नृत्य व स्थानीय वाद्य यंत्रों का प्रयोग होता है। फाल्गुन मास में देश के पूर्व से पश्चिम तक आनन्द का वातावरण छा जाता है। वाद्य यंत्रों की सुमधुर धुन तथा गीतों के मधुर स्वर उभरते हैं। युवक मन मिलन के लिए आतुर हो उठते हैं। बिहुगीत में एक युवक अपनी प्रेमिका से मिलने के लिए आतुर है :

“ए सरूमाइ तरादे/बुकुखन मोर विषाय ऐ।”

केतियानो लगे पाम/मनर कथा कबलै।” — असमिया

असम के समान ही बसन्त ऋतु के हिन्दी गीतों में भी श्रृंगार की भावना अभिव्यक्त होती है। असमिया बिहु गीत के उपर्युक्त उदाहरण में जहाँ प्रेमी प्रेमिका से हृदय की बातें करने को व्याकुल है वहाँ एक मगही गीत में नायिका को चैत्र मास में सइयाँ से बिना मिले चैन नहीं

है:-

“जोबनमा फुलइ मोर अंगिया हो रामा, चैतहि मासे।

कलवान पड़इ सइयाँ बिन रामा, चैतहि मासे ॥” — भगही

इस प्रीत - प्रेम की उत्पत्ति से हृदय व्याकुल हो जाता है। वह गले में पड़ी डोरी है जिसको जितना खींचा जाएगा उतनी ही गले को बांध लेगी और कभी टूटेगी नहीं—

“फिरिति इयाकुल, पिरिति बियाकुल, पिरितिगलेर जरी।
यिमानमेर खुवाबि सिमान मेरे खाब, पिरितिन परे खहि।” —

असमिया

भाग्य पर अटूट एवं असीम विश्वास भारतीय संस्कृति का एक महत्वपूर्ण पहलू है। जब प्रेमी-प्रेमिका का मिलन संभव नहीं हो पाता तो वे सृजन-कर्ता और जननी को इसके लिए दोषी ठहराते हैं—

“केलेइ सरजिली सरजेना देवता, केलह तुलिलिआइ।

मनरे कामना पूराब नो बारो, मरोबरे बिहे खाय ॥” — असमिया

भाग्य और भगवान में विश्वास उपर्युक्त पंक्तियों में स्पष्ट है। एक गीत में प्रेमी-प्रेमिका का मिलन विधाता की कृपा से संभव होता है:

“तीमार मीर योरा विधाताइ मिलाले।”

एक बिहुगीत में प्रेमी-प्रेमिका से कहता है कि विधाता स्वयं हमारे सर्जक और पालक हैं। उन्होंने मेरे और तुम्हारे कपाल में यदि दोनों का मिलन होना लिखा है तो एक दिन अवश्य ही हमारा मिलन होगा—

“विधि केनो विधाता चरजोता नोपालोता जनमरे गराकी आई।

तो मार अमार कपालत यदि हे जोरा आछे

तो बनो पाति दिब बिया।” — असमिया

भाग्य के लिए हिन्दी प्रदेशों में “करम शब्द का प्रचलन है— एक मगही गीत में कहा है— “राम जी जलम देलन, बरमा जी करम लिखलन।” राजस्थानी में भी इसके लिए करम शब्द का प्रयोग हुआ है—

“कागद वे तो बाँचलूँ, करम न बाँच्यो जाय।

टाबर वे तो राख लूँ, जोबन न राख्यो जाय।”

एक भोजपुरी गीत में भी भाग्य के लिए ‘करम’ का प्रयोग हुआ है—

“कागज होई राजा फारि के फैंको।

करम न मेटो जाय हो राम ॥”

दूसरे भोजपुरी गीत में कहा गया है कि काँसा - पीतल के बर्तन तो बदले जा सकते हैं परन्तु ‘करम’ (भाग्य) कैसे बदला जा सकता है—

“बाबा काँसावा, पीतर सब बदली।

करम कइसे बदली ए राम।” - भोजपुरी

प्रस्तुत आलेख में लोक गीतों में प्रवहमान समान भावधारा के कतिपय उदाहरण दिए गए। असमिया लोकगीतों के साथ हिन्दी प्रदेश में गाए जाने वाले असंख्य गीत हैं। गीतों में विविधता भी प्रचुर मात्रा में उपलब्ध है। कतिपय उदाहरणों के द्वारा लोक गीतों में प्रवहमान समान भावधारा का ज्ञान ठीक उस तरह हो जाता है जिस तरह चावल के दाने से चावलों के पकने का आभास होता है। अंत में मैं एक विशेष उल्लेख करना चाहूँगा कि असमिया लोक साहित्य की भूमिका डॉ० भूपेन्द्रनाथ राय चौधरी की प्रथम पुस्तक हिन्दी में प्रकाशित है। डॉ० मथुराप्रसाद शर्मा का शोध प्रबंध वज्रिका और असमिया संस्कार गीतों का तुलनात्मक अध्ययन, डॉ० नीराजना महन्त का मणिपुर और असमिया लोकगीतों का तुलनात्मक अध्ययन, डॉ० दीपा का राजस्थानी और असमिया लोकगीतों का सांस्कृतिक अध्ययन, डॉ० हीरालाल प्रसाद का भोजपुरी और असमिया लोकगीतों का तुलनात्मक अध्ययन, श्री धनेश्वर कलिता का राजस्थानी असमिया लोक गीतों का तुलनात्मक अध्ययन अब तक के हिन्दी में महत्वपूर्ण शोध प्रबंध हैं। डॉ० अनन्त कुमार नाथ का “मनसा काव्य (प्रकाशित) और डॉ० विपिन चन्द्र कलिता का “ए कम्पेरेटिव स्टडी ऑफ असमिया एंड भोजपुरी सांग्स” (अंग्रेजी) असमिया लोक साहित्य से संबंधित उल्लेखनीय ग्रंथ है। हिन्दी और मणिपुर लोकगाथाओं का व्यतिरेकी अध्ययन डॉ० स, लनचेनववा मीतै शोध प्रबंध भी उल्लेखनीय (प्रकाशित) कृति है। राष्ट्रीय एकता अखंडता को ध्यान में रखकर गौहाटी विश्वविद्यालय, गुवाहाटी मणिपुर विश्वविद्यालय, इम्फाल, पूर्वोत्तर पर्वतीय विश्वविद्यालय शिलांग व राजीव गाँधी विश्वविद्यालय, ईटानगर में असमिया स्थानीय भाषाओं के साथ तुलनात्मक अध्ययन पर जोर दिया और दिया जा रहा है। डॉ० देवकान्त पांगिड ने खड़ी बोली और मिथिला लोकगीतों का तुलनात्मक अध्ययन शोध प्रबंध पर पीएच. डी. (२००० ई.) उपाधि प्राप्त की है। पूर्वोत्तर की प्रमुख भाषा असमिया के अन्य भाषाओं के लोक साहित्य से तुलना की जा रही है जो प्रयास कहा जाएगा। हिन्दी भाषा के माध्यम में इन भाषाओं का साहित्य एवं लोक साहित्य राष्ट्रीय स्तर पर जाना जा सके यह महत्वपूर्ण कार्य है। जनजातियों में प्रचलित एवं प्रसारित भावना कि हमारी उपेक्षा जाती है, इस प्रकार के अध्ययनों से किंचित भी दूर हो सकी तो राष्ट्रीय एकता की सुदृढ़ता में इन कार्यों का महत्व होगा। असमिया एवं पूर्वोत्तर की भाषाओं के साथ हिन्दी के साथ तुलनात्मक अध्ययन निश्चित रूप से हमारे लिए फलदायी होगा।

विष्णू-उपासना का ‘सूरि’ पन्थ

लोगानी जयन्ती - २००७

प्रोफेसर डॉ० कृष्णनारायण प्रसाद (मागध)

ग्राम - छकोड़ी बिगहा

डाकघर- बनारसी बिगहा

द्वारा - सिलाव ८०३११७, (नालन्दा)

तद् विप्रासो विपन्यवो जागृवासः समिन्धते।

विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥ ऋक० १/२२/२०

टीकाकारों ने ‘सूरि’ का अर्थ यद्यपि ज्ञानी, विद्वान् आदि ही किया है, तथापि असम्भव नहीं कि ऋग्वैदिक विष्णु के परमपद का ज्ञान प्राप्त करने की दिशा में सचेष्ट अग्रणी ऋषियों के लिए वही (सूरी) शब्द रूढ़ हो कालान्तर में पान्थिक अभिधा बन गया हो। डी० सी० सरकार इस ऋग्वेद में विष्णु के उपासक-पन्थ होने का संकेत भी मानते हैं। ‘सूरि’ नामक वैष्णव-पन्थ ऋग्वेद काल में भले ही नहीं बना हो, पर ऋग्वैदिक ऋषि-समूह में विष्णु के परम पद को जानने एवं प्राप्त करने के लिए सचेष्ट अग्रजन्माओं की पहचान ‘सूरि’ नाम से होने की सम्भवना तो है ही।

‘वादम् तन्त्र’ के प्रणयन काल तक विष्णु-उपासकों के लिए ‘सूरि’ शब्द लोक में प्रचलित रहा होगा, तभी उसके प्रणेता ने विष्णु-पन्थ के पर्याय-परिगणन में उसे प्रथम स्थान प्रदान किया है।

ऋग्वेद की उपरि उद्धृत ऋचा में प्रयुक्त ‘सूरयः’ में निहित संकेत से अनुमित होता है कि वे अयज्ञाय विधि से विष्णु की उपासना करते होंगे। ऋग्वेद में ही देवोपासक के लिए ‘भक्त’ और उपासना-विरोधी के लिए ‘अभक्त’ शब्द प्रयुक्त हुए हैं। ‘भक्त’ शब्द अयज्ञाय उपासना-विधि के विश्वासी के लिए प्रयुक्त प्रतीत होता है। अग्नि के बारे में कहा गया है कि वे भक्त और अभक्त, दोनों का विवेक कर भक्तों की रक्षा करते हैं; अग्निदेव रक्षक और अजर हैं - भक्तमभक्तभवो व्यन्तो अजरा अग्नयो व्यन्तो अजराः (ऋक्० १/१२७/५)। इस ऋचा में अग्नि के उपासक भक्त कहे गये हैं। अग्नि से प्रार्थना करते हुए एक सूक्त (ऋक्० १/१७) के प्रत्येक मंत्र (कुल आठ) में ‘अप नः शोशुचुत अधम’ (हमारा पाप दूर हो) शब्दावली दोहरायी गयी है। इनमें भक्ति के तत्त्व सर्वथा स्फुट हैं। इसके-चौथे मंत्र में प्रयुक्त ‘सूरयः’ के लिए

विष्णु के उपासकों अथवा भक्तों की सर्वमान्य संज्ञा ‘वैष्णव’ है। श्रीमन्त शंकरदेव द्वारा प्रवर्तित वैष्णव मन का आधिकारिक नाम ‘एकशरण’ नामधर्म है। सामान्य जन उसे ही महापुरुषिया धर्म के नाम से भी जानता है। आर. के. शेषाद्रि (एवाईडिंग ग्रेस, पृष्ठ ४) के अनुसार सम्प्रति वैष्णवों के चौहत्तर पन्थ प्रचलित हैं जिनमें एक ‘एकशरण’ नामधर्म भी है। ऋग्वेद से आरम्भ कर कालान्तर में विष्णु की उपासना के जो विभिन्न पन्थ प्रचलित हुए उनमें से कतिपय प्रमुख पन्थों के नामों का एकल उल्लेख वैदिकोत्तर साहित्य (वैष्णवागम) के पादमन्त्र में हुआ है—

सूरिः सुहृद् भागवत सात्त्वतः पञ्चकालवित्।

एकान्तिकस्तन्मयश्च पाञ्चरात्रिक इत्यपि ॥ - पादमन्त्रं ४/२/८८

इस उद्धरण में उल्लिखित सूरि, सुहृद्, भागवत्, सात्त्वत, पञ्चकालवित्, एकान्तिक, तन्मय और पाञ्चरात्र, ये सब कभी न कभी प्रसिद्ध वैष्णव-पन्थ रहे हैं। यहाँ संक्षिप्त आलेख में ‘सूरि’ के सम्बन्ध में ही आवश्यक संकेत करना अलम है।

कोश ग्रन्थों में ‘सूरि’ के सूर्य, पण्डित, ज्ञानी, आचार्य, विद्वान्, ऋत्विज् आदि अर्थ मिलते हैं। उनमें पन्थ विशेष अथवा विष्णु के विशिष्ट उपासक के लिए ‘सूरि’ का अर्थ परिसीमन नहीं किया गया है। ऋग्वेद में कहा गया है कि विष्णु के परमपद को ‘सूरि’ (ज्ञानी/विवेकी) जन आकाश में व्याप्त प्रकाश के समान सदा देखते रहते हैं—

तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरमः।

दिवीन चक्षुराततम् ॥ - ऋक्० १/२२/२०

वहीं अगली ऋचा में कहा गया है कि कर्मशील स्तोता एवं सतत् जागरूक विवेकी (मेधावी) जन विष्णु के परमपद से अपने हृदय को सदा प्रकाशित हुआ पाते हैं—

पं० सातवलेकर ने अपने सुबोध भाष्य में 'भक्त' शब्द का ही प्रयोग किया है। ग्रिफिथ ने 'सूर्यः' का अनुवाद 'वरशिपर्स' (अर्थात् उपासक/भक्त) किया है। इस सूक्त में भक्त अथवा उपासक (सूर्यः) ने अपने पापमय जीवन से पार करने के लिए अग्नि की प्रार्थना की है। अस्तु, 'सूर्यः' को प्राथमिक विष्णु-भक्त स्वीकार करना अभौक्तिक नहीं होगा जिनकी उपासना-विधि अयज्ञीय होगी। ध्यातव्य है कि 'एकशरण' नामधर्म भी अयज्ञीय उपासना ही है।

सूरियों के बारे में और जानकारी के अभाव में, यद्यपि उनकी विशिष्टता, साधन पद्धति आदि के सम्बन्ध में निश्चयपूर्वक कुछ भी कहना दुष्कर है, तथापि उपरि उद्धृत ऋचाओं से सूरियों के सदा ध्यानस्थ रहने एवं उनके ध्यान-केन्द्र (विष्णु का परम पद) के निश्चित संकेत होते हैं। महाभारत के नारायणीय पर्व में सत्त्वत (एकान्तित, पांचराय)-विधि के कतिपय अग्रांकित निर्देशक वाक्यों/वाक्यांशों से उनकी तुलना करने पर प्रतीत होता है मानों विष्णु-भक्त 'सूरियों' की विशेषताएँ ही भिन्न रूपों में सम्पुटित कर दोहरायी गयी (जकस्टापोजिशन) हैं। यथा —

क. दृश्यते ज्ञानयोगेन - महाभा० १२/३३४/४२

— ज्ञानयोग द्वारा उसका साक्षात्कार होता है।

ख. नित्याञ्जलि कृतान् ब्रह्मजपतः प्रागुदङ्मुखान्।
मानसो नाम स ज्ञपो जप्यते तैर्यहात्मभिः ॥ - महाभा० १२/३३६/३६

— वे प्रतिदिन ईशानकोण की ओर मुँह करके हाथ जोड़े हुए ब्रह्म का मानस-जप करते थे।

ग. ...मुनिगणा एकभावमनुव्रता... ब्रह्मभावमनुष्ठिताः।
महाभा १२/३३६/५०

— मुनिगणा अनन्य भाव से मन लगाये ब्रह्मभाव में स्थित रहते थे।

घ. अध्वं दृष्टिर्बाहवश्च एकाग्रं च मनोऽभवत्।
... काष्ठभूताः समाहिता ॥ - महाभा० १२/३४०/४७

— उनकी दृष्टि ऊपर की ओर टिकी थी, भूजाँ ऊपर की ओर उठी थी, मन एकाग्र था, वे सब समाहित चित्त काष्ठवत् प्रतीत होते थे।

The martyrs are the source of our inspiration - Mohammad Yunus

अस्तु अनुमान करना अहेतुक अथवा असंगत नहीं प्रतीत है कि ऋग्वैदिक विष्णु के उपासकों/भक्तों (अयज्ञीयों) की संज्ञा 'सूर' रही होगी। वे ही विष्णु के प्रथम ज्ञात 'भक्त' प्रतीत होते हैं। कदाचित् उनकी साधन-पद्धति ही कालान्तर में नवीन विकास कर सत (एकान्तित, पांचराय आदि) - विधि के रूप में मान्य हुई होगी।

पांचराय ग्रन्थ श्रीप्रश्न संहिता में वर्णित पंचाकाल-विधि पारायण के लिए निर्दिष्ट साहित्य में पुराण, धर्मशास्त्र, पांचराय-वेदान्त और इतिहास के साथ ही 'सूरिभिः कृतम्' (सूरियों की रचना) का भी उल्लेख हुआ है —

पुराणं धर्मशास्त्रं च पाञ्चरात्रार्थमेव च
वेदान्तमितिहासादि ह्यन्यं वा सूरिभिः कृतम् ॥ श्रीप्रश्न संहिता १७/५६

इस उद्धरण में प्रयुक्त 'सूरिभिः' से डॉ० ब्ही, राघव 'आलवार' का अर्थ ग्रहण किया है। आलवार विष्णु-भक्त थे। भक्ति शास्त्र पर आधारित नहीं, 'लोकायत' (लोकेषु आयत) अथवा लोकमत पर आधारित थी। क्या इससे अनुमान किया जा सकता है कि ऋग्वैदिक विष्णु के उपासक 'सूरियों' की भक्ति भी लोकायत अथवा लोकविश्वास पर आधारित और अयज्ञीय थी? श्रीप्रश्न संहिता उल्लिखित 'भक्त' शब्द (२४/८९, २५/५१, ४६/५३, ४६/५४, ४६/७९ आदि) जैसे आलवारों (अयज्ञीयों) का द्योतक है, यदि ऋग्वेद में प्रयुक्त 'भक्त' शब्द अयज्ञीय विधि से देवोपासना वालों का द्योतक माना जाये तो 'सूरियों' को (आलवारों के समान ही) विशेष प्रकार का विष्णु-भक्त मानना अयौक्तिक नहीं होगा। स्पष्ट है कि विष्णु-भक्ति का उदय अथवा आरम्भ ऋग्वेद-काल और वह भी अयज्ञीय उपासना-विधि के रूप में लोकविश्वास के आधार पर हो चुका था। असम्भव नहीं कि सूरियों का कोई विशिष्ट पन्थ रहा हो।

अतः सम्भावना की जा सकती है कि ऋग्वैदिक विष्णु-मत अथवा सर्वप्राचीन वैष्णव मत 'सूर' नाम से प्रसिद्ध हुआ होगा। परवर्ती काल में उसकी साधन-पद्धतियाँ सात्वत / पांचराय आदि में कालान्तर में विकास कर नवीन कल्प कर सकी। इस प्रकार पहला और प्राचीन वैष्णव मत 'सूर' इतिहास का विषय बन कर रह गया। □

Galaxy of Former Faculties



Sitting (L - R) : Mrs. Sabita Purkayastha, Mr. B.R. Gogoi, Mr. Madan Das, Mr. Putul Baruah, Mr. Prasanna K. Dutta, Mr. Rama K. Dutta & Mr. Anjan Chowdhury

Standing (L-R) : Mrs. Jaya Bharali, Mr. Mrinal Bordoloi, Mrs. Deepali Baruah, Mr. Mahendra Nath Borthakur, Mr. D.N. Bhattacharjya, Mr. Juga Dutta, Dr. J.P. Chaliha, Mr. Lalit Borkakoty, Mr. Satyabrata Bhattacharjee and Mr. Kanakeswar Goswami,

A few Alumni : How they look now!



Kanchan Lama addressing the 5th session of Women Empowerment in Forest Management (UNEF) at UN, New York



Sajjan Lal Bhajanka
Managing Director,
Century Plywoods (I) Ltd
(1970 - 1973)



Din Dayal Dhandaria
Chartered Accountant
(1962 - 65)



N. C. Dutta
Tax Consultant
(1962 - 65)



N. C. Mazumder
Ex-Principal, Tinsukia Commerce College
& Chartered Accountant
(1962 - 65)



❖ Tinsukia College Students' Unions ❖



Tinsukia College Students' Union 2005 - 06

Sitting (L-R) : Bastab Borkotoky, Rituraj Chetia (GS),
Surendra Gogoi,
Stading (L-R) : Digambar Neog, Jyotirmoy Dutta,
Sanjay Das, Partha Pratim Deka



Tinsukia College Students' Union 2006

Sitting (L-R) : Munmun Chutia (VP), Mausam Baruah,
Nitu Sonowal
Stading (L-R) : Pranjal Pratim Gogoi, Mintu Konwar,
Namita Borah, Ananta Moran



Present Boarders and Staff of Tinsukia College Girls' Hostel



Shamsher Singh, A.C.S.
Additional Deputy Commissioner
Dibrugarh



Phone : (0373) : 2316308(O)
E-mail : singhamshaher@gmail.com
singhamshaher@hotmail.com

To,
Dr. Nareswar Dutta
President,
Golden Jubilee celebration Committee,
Tinsukia College, Tinsukia



Respected Sir,

This is really enthralling to know that our very own Tinsukia College is going to organize the **GRAND FINALE** of the Golden Jubilee celebration on 22, 23, 24, & 25th November 2006. Tinsukia College is one of the premier educational institutions of Upper Assam which over the years have brightened this part of the country with the power of knowledge. Its great services towards edification of the society have produced luminaries who brought laurel to the society. It is a matter of pride for me that I had the opportunity to be a humble pupil of this august institution which empowered me to stand on my feet and deliver services to the society. Like numerous students and alumnies I am also feeling proud to write this piece on this great occasion to convey my feelings and wishes for every success of the Golden Jubilee Celebration's Grand Finale. I am confident, Tinsukia College will achieve all success in its stride to march forward neck and neck with other prominent educational institutions of India and open new avenues and opportunities for the students to become skilled in all fields enabling them to compete with the whole world.

Long live Tinsukia College.

Yours Faithfully

(Signature)
(SHAMSHER SINGH)

সোণালী জয়ন্তী - ২০০৬



Government of Assam
Ministry of Environment and Forests
Office of the Field Director, Manas Tiger Project
Barpeta Road, Assam

Dated Barpeta Road 16th Oct 06
03666-260289 (o), 260338 (R)
98640-12643 (M)



MESSAGE

It gives me immense pleasure to know that my "Tinsukia College" is celebrating its Golden Jubilee during this year. This news itself takes me down the memory like to many small and sweet moments spent with my colleagues, teachers and others which I shall cherish till my last day.

Wishing all the best wishes to the organizers for a successful completion of the event.

(Signature)
16.10.06

(Ritesh Bhattacharjee, I.F.S.)
Deputy Field Director, Manas Tiger Project
Barpeta Road, Assam

ISO 9001, 14001

OHSAS 18001

P. Bhattacharjee

General Manager (P&A)

NORTH EASTERN ELECTRIC POWER CORPORATION LTD.
(A GOVERNMENT OF INDIA ENTERPRISE)

November 9, 2006

MESSAGE



I am indeed delighted to know that the Tinsukia College will celebrate its Golden Jubilee during 22nd - 25th November, 2006. The College certainly deserves congratulations on having completed fifty successful years. Having nurtured a large number of successful citizens through the years, I can only record my grateful appreciation of all those stalwarts of the past and the present whose vision and dedication has resulted in the growth of this college.

I can say for a fact that its teachers have always taught students the joy of learning without obtruding into their personal spaces. I am reminded of the words of Kahlil Gibran "If he (the teacher) is indeed wise, he does not bid you to enter the house of his wisdom, but rather leads you to the threshold of your own mind." We were indeed fortunate to have such teachers.

I do pray that the college continues to serve the young people of Tinsukia and provide an education system that preserves the tradition, while at the same time enabling its students to learn, work and live in different cultural environments.

(P. Bhattacharjee)
Alumnus of 1973 Batch

Corporate Office: Brookland Compound, Lower New Colony, Shillong - 793 003, • E mail: neepco@neepco.com • Website: www.neepco.com

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

Message



There are perhaps very few such joys that can match the sheer pleasure one derives from remembering the good old student days.

The moment I learnt that Tinsukia College is all set to celebrate its Golden Jubilee, nostalgic memories flooded my mind, moistening my eyes as with a flurry of unforgettable images of those bygone years when I was a student of Tinsukia College.

Although, I graduated in 1973, it still feels as if it was just yesterday. As alumni, I do feel very proud to see that Tinsukia College has successfully traversed a journey of fifty years and has grown from strength to strength.

I take this opportunity to wish the Golden Jubilee Celebration Committee the very best all their endeavours in making the celebrations a grand success.

I would also like to make an appeal to the alumni of the College and all other well wishers to extend their co-operation and support in enabling Tinsukia College to scale even higher peaks of all-round excellence.

May gold bless Tinsukia College with deserving glory!

(N K Agarwal)
General Manager (Finance and Accounts)
Oil India Limited

Umesh Chandra Paul



Chief Manager (Mktg. Operations)
Indian Oil Corporation Limited
(Assam Oil Division)
P.O Tinsukia, Pin 786125

Dated 01.11.2006

It gives me immense pleasure to know that Tinsukia College, a most prestigious & prominent institution completing fifty years of its untiring services for socio-economic and cultural upgradation of society of this part of Assam. I feel proud to be an ex. student of this prestigious institute who has completed its B.Com from this institute in the year 1972.

I have learnt that as a part of Golden Jubilee celebration, Tinsukia College is also organising a science exhibition in the institute where various industries of this part is participating to display their products and showcase the industrial growth of this part of the country.

My wife, Geeta joins me to offer my best wishes to the organisers and my wholehearted support for success of the institute in their noble effort.

Umesh Chandra Paul

UNDERSTANDING THE POST HUMAN



Dr. R.S. Sharmah
Professor of English(Retd.)
Osmania University

Post human refers to a phenomenon and a discourse. As a phenomenon it refers to the may developments in bio technology, nano technology robotics, pharmacogenetics and computers that seek and promise to transform the very nature of man as a species and the universe he inhabits. As a discourse it refers to the many responses these developments have evoked among intellectuals concerned with the course of human destiny. Unlike all existing discourses which are located in the past, posthuman is located in the future. It is futuristic. By attributing all originary to technology, it promises to liberate us from our humanistic presumptions to think of a new kind of man and a new kind of humanity. The key to the understanding of the post-human lies in a radically new understanding of technology. Technology which was traditionally used by man as a tool to master nature is now turned inward to master our bodies and minds. It has started affecting some very fundamental processes that have defined man a species such as birth, age, disease and death. With new technologies it will be soon possible to produce babies of desirable sex and kind in the lab, postpone birth and death to a desirable period, retard the process of aging, prolong life, prevent diseases by implanting mini robots to detect and destroy them in advance, thus making man a master of his own evolution free from nature and God.

The posthuman is not altogether a radically new phenomenon. It has been the stuff of myth and symbolism in almost all religions. More recently it has been the stuff of science fiction and science fiction films. It is familiar to a whole young generation of television viewers as something happening somewhere in a realm of imagination. It is the unfolding

reality of the mythic and the imaginary that is the substance of the posthuman. It is no more located somewhere else, it is increasingly penetrating into our lives. In her ground breaking book, *How We Became Post human*, N. Katherine Hayleys has elaborated the processes by which we have become posthuman. The ipod is our guide to reality now.

The developments in the new technologies are mind boggling, so are the intersections between them. The convergence of many of these technologies on human mind and body has made it possible to visualize a time where all processes known as human will have been transferred to machines. However whether exponential enhancement of human body and mind will enhance our identity as humans, or will change it into something else, is a matter of debate. The new phenomenon of the post human figures differently in different class of intellectuals, though it broadly divides them into two: those who seek the promise of a better humanity in these developments include artificial intelligence pioneers like Roy Kurzweil, who in his book, *The Age of Spiritual Machine* predicts a time when man will be totally transformed by the computers. Similarly H. Morovec in his *Robots* and Andy Clarke in his *Natural Cyborg* elaborate the role robots and computers are going to play in transforming the human nature. They question the very existence of something called human nature. Once this very essentialising factor in humanistic discourses is abandoned the possibilities are infinite.

However there are others like Francis Fukuyama (who once stirred intellectuals everywhere by his end of history thesis,) who are more cautious in their responses to the developments in the newer technologies. According to Fukuyama we have seen

the end of history but not yet the end of science. The post human threatens, according to him our very existence as humans. The pro and anti post human debate has been crystallized in two recently published books. Gregory Stock, Director of The Program on Medicine, Technology and Society of the UCLA School of Medicine believes that "the next frontier", a metaphor for a new challenge in progress and development in US, "is our own selves".

"We have spent millions of to unravel our biology, not out of idle curiosity, but in the hope of bettering our lives. We are not about to turn away from this," he told at a bioethics conference at Yale in 2003. In his book *Redesigning Humans and our Post Human Future* Stock postulates that genetic manipulation through germ line biological change is inevitable and will engage all facts of life in the decades to come. The arrival of safe germ line technology "will signal the beginning of human self design". Using artificial chromosomes, he believes, we will be able to substantially modify humans without endangering ourselves. In his view "genetic manipulation is biology's bid to keep pace with the rapid evolution of computer technology". A pioneer in pharmacogenetics, he believes that "with advanced in vitro fertilization" people in future "may view sex as essentially recreational and conception as something bets done in the laboratory".

Francis Fukuyama in his *Our Post Human Future: Consequences of the Bio technological Evolution* recognizes the many possibilities of the new technologies. However, he is concerned about the larger social and political consequences of the post human. The new technologies, he believes, will alter human nature to create the post human. In the process they will destroy the very notion of equality on which liberal democracy is structured. According to him "human nature shapes and constrains the possible kinds of political regimes, so a technology powerful enough to reshape what we are will possibly have malign consequences for liberal democracy and the nature of politics itself." In his book Fukuyama plays on traditionally held anxieties of mankind such as gender, sex, age etc to ask for greater control on the progress of new technologies.

Thinkers on both sides are concerned about control and management of new technologies and their impact on man as a species and as a social and political entity. Considering that the new technologies do not require massive structures or

have obvious visibility, they can be experimented and actualized in any art of the world, many like Fukuyama ask for greater social control. Many others are apprehensive that new technologies might be appropriated by profit seeking multi national corporations, vested interests, or terrorists to exploit larger humanity or to promote race, gender or class oriented agenda.

In fact many scenarios of future postulated by these technologies are disturbing. They raise some fundamental questions regarding the values by which we know ourselves to be human. We know ourselves to be human at a very basic level by a web of primary relationships extending from parent child relationship to those of class, tribe, society and state. What will be the identity of a baby born in test tube? What about the paternity or the maternity of that child? What about the nature of complex emotions and values associated with child bearing and child rearing? Feminists have for a long time expressed concerns about the whole project. What if men get control of the entire reproductive process and render women altogether redundant? The scenario is not far fetched considering that in India amniocentesis, a technique invented to rectify chromosomal defects in unborn babies has been extensively used to eliminate girl child, resulting in gender imbalance in many parts of the country. In advanced industrial societies of the West, due to enhanced longevity, a smaller, younger population has been forced to support a larger, older population resulting in revisions in health-care and pensioning. Fukuyama, on the other hand talks of increasing feminizing of societies and the attendant consequences.

As the post human debate expands, new scenarios of the posthuman, including legal, moral, sexual, aesthetic, social, religious security, economic and the political are emerging. They touch upon practically all aspects of human existence. They are no more restricted to the ethicality of procedures like stem-cell research. They go beyond into processes involving identity, consciousness and subjectivity.

It is obvious that the responses to the post human will differ from culture to culture. Cultures which take an integral view of man and nature are less likely to be disturbed than those which proceed by assigning an inherent dichotomy between man and nature.

as they internalize newer technologies they will have to reckon with the post human.

India which is going through a silent technological revolution and through that a cultural revolution, is already into the post human. It is slowly creeping into our lives, radically altering our way of living and thinking. It has started affecting our farming, our industries, our arts, our music, our education, our social and political life in the same manner in which religion affected them not so long ago. We had the first test tube baby, a mother has delivered her daughter's baby only recently, a couple has gone to the court seeking permission for prenatal determination of the sex of their child, courts are increasingly going for the DNA evidence, farmers are going for genetically modified crops, musicians are using technology to enhance the quality of traditional instruments.

The intrusion of post human in our lives, individual and collective, is pervasive. The new technology makes most of our romantic poetry largely

based on the primary modes of union and separation seem ridiculous, fusion and remix make light of our aesthetic theory based on Rasa. We may soon have to devise new aesthetic categories to cope with the emerging art forms where human is replaced by the technological. In fact the aesthetics of post human is yet to emerge. It is still clouded by fears and anxieties of the modern and the post modern, of globalization and late capitalism, of religion and ethnicity driven terrorism.

While the discourse of post human has entered the public debate in the West, intellectuals and leaders of public opinion in India we are still pre-occupied with redundant and backward looking discourses of caste religion, tribe and region. They are thriving on the promise of a new revolution essentially rooted in the outmoded paradigms of thought, oblivious of the many revolutionary possibilities of the post human as it is unfolding in our lives. The revolutionary potential of the post human is real, we evade it at our peril. □



The worst form of inequality is to try to make unequal things equal - Aristotle

The whole is more than the sum of its parts - Aristotle

Quality is not an act. It is a habit - Aristotle

I know nothing except the fact of my ignorance - Socrates

INTIMATIONS OF INFINITY



Dr. Bijoy H. Boruah
Professor of Philosophy
Department of Humanities and Social Sciences
Indian Institute of Technology, Kanpur

We are a part which has to imitate the whole.¹

BEYOND FINITUDE : A COMMON THRUST

Finitude is a defining feature of the human condition, and a phenomenologically salient characteristic of human experience. The human experience of finitude is existentially significant to the human individual inasmuch as the individual has to cope with a world which presents itself to her as one of contingency and uncertainty. The world, conceived of as a vast reality of infinite magnitude and endless variety of complex phenomena, appears to her mind as an unfathomable mystery. Even a moderately serious thought about the ultimate nature of reality tends to produce a vertiginous effect on the finite human mind. There is an uncanny sense of being thrown into a limitless reality, where the finite self has to negotiate with an infinite reality for living a life of relative stability and contentment.

Conditioned by the sense of finitude, the human experience does not, however, rest content in a world whose limits are drawn by that conditioning. There is an innate human propensity to 'decondition' the existential sphere—a wish to attune the life of finitude to the spirit of the infinite or the unconditioned. It is this human urge to reach out to the unconditioned, lurking beyond the apparent boundary of finitude, that, I think, is the *common thrust* both of science and religion.

DEPARTURE FROM EXPERIENCE: SCIENCE

Let me begin with science. The source of the scientific enterprise, as much as the source of religion, is the human experience of the world. Ordinary perceptual experience constitutes the springboard of scientific enquiry. We negotiate with the phenomenal world of various perceptual experiences through a variety of

causal transactions with nature. In order to facilitate the management of our material life, we need to acquire better and better causal understanding of the mechanisms of natural phenomena. When such causal understanding is experimentally substantiated and theoretically systematized, we are entitled to describe it as science or scientific knowledge.

The hallmark of scientific knowledge is the identification or discovery of *laws of nature*. To be able to discover a particular law of nature is to grasp the structure and dynamics of a specific sector of nature in a thorough and sufficiently conclusive manner. Indeed, the discovery of laws of nature is a testimony to science's mastery over the secrets of nature. Once a few laws of nature are discovered and a part of nature's reality is made accessible to nomologically explanatory understanding, the scientific imagination of the human mind spreads its wings higher and higher in search of further laws. There is the insatiable desire to come to know the ultimate secrets of nature, indeed to discover the superlaws that govern the ultimate forces of the universe. Modern science has already provided an expression of this desire in the relentless search for what is known as the Grand Unification theory—the search for a theory of everything.

The scientific search for a theory of everything is manifestly an expression of the human longing for an intimation of infinity. For the ambition of attaining ultimate theoretical mastery over the fundamental forces of nature is tantamount to the ambition of treading on the threshold of infinity. Infinity is the limit of the ambition of science.

The familiar world of perceptual experience with which science begins its theoretical exploration is replaced by a perceptually unfamiliar world described in terms of abstract concepts that are radically incommensurate with the perceptual concepts deployed

in describing the world of experience. The phenomenal world of objects and events, identified and recognized as perceptually propertied, no longer survives the theoretical analysis of scientific realism. What is ordinarily the real world of objects-and-events turns out to be a world of mere *appearance*, and this apparent world-picture is scientifically explained in terms of the scientifically real but experientially unreal forces and fields of the universe.

Scientific realism is definitely wedded to objectivist ontology. The scientific account of reality is believed to be a depiction of reality as it *objectively* is, independently of how it might subjectively appear to perceivers like, or unlike, us. Thus the subjective perceptual point of view is necessarily transcended when one views reality from the standpoint of science. The 'image' of reality formed by science is no image of subjective experience. In point of fact, there is no experiential imprint on the scientific image of reality, whose objectively structured features can only be grasped by an experientially detached abstract mind. Hence the appropriate attitude to reality required by science is that of objective detachment. Subjectivity is not just attitudinally alien to the nature of science, but it also is a hindrance to the very possibility of science.

Finitude and contingency are writ large on the nature of the subjectively constituted human self. But there begins a gradual stepping beyond the frontier of finitude and contingency as soon as the human self becomes a subject of scientific cognition. Higher scientific-theoretical understanding of the world makes the self more objective (and correspondingly less subjectively conditioned) in viewing the world. With appropriate objective detachment, the subject comes to grips with an abstract conception of reality that attempts to represent, or at least approximate a representation of, reality in its essential infinitude.

The above picture of the epistemic expansion of scientific cognition already draws our attention to a corresponding expansion in the *vision* of the human self. The narrow, parochial vision of the initial self, whose image of reality is circumscribed by human finitude and contingency, transforms into a wider vision attuned to infinity. By virtue of the catalytic effect of abstract scientific-theoretical cognition of the universe, the finite self steps out of its narrower circle of vision and expands its view of reality by creating an ever-widening circle of vision. Scientific thinking is therefore a programme of *self-transcendence*, a process of the finite self's ascent towards infinity. For the human

subject, science is a supreme form of enlightenment precisely because of this epistemic ascent towards the infinite dimensions of reality.

THE TRASMUTATION OF SUBJECTIVITY: RELIGION

The sense of finitude and contingency that the human self experiences may drive the self with an urging impulse towards a relation with infinity or wholeness, and this urge may be more *practical* in nature than a theoretical one symptomatic of science. The contingency of finitude naturally evokes a peculiar feeling of existential incompleteness. And the peculiarity or uniqueness of this feeling is that it can be assuaged by nothing less than a source of *absoluteness* and necessity. For what is sought by the finite self in its deepest inwardness is a form of self-transformation that fully overcomes the anxiety and discontent attendant on the sense of incompleteness. This form of self-transformation, both innermost and incomparably radical, is the essence of the religious drive of the human soul.

As an authentic subject of the religious quest, the human self engages in a project of inner freedom. It is the project of attaining freedom of the self from its habitual confinement within the innermost circle of existence, i.e. the circle of the *ego*. The sense of individual self-identity, the sense of *ahamkāra*, grows, and persists with tenacity, within the environment of the ego-circle, and a life of attachment revolves endlessly round the circle. Frustration and suffering are unavoidable so long as the self clings to the life of ego-centric attachment. For the yearnings of the recalcitrant ego are never satisfied except temporarily. Hence the search for enduring contentment suggests to the self the liberating leap beyond the ego-centric circle into the open sphere of an ever-widening circle of *ego-neutral* existence.

The inner project of ego-neutralization of consciousness, which is central to religion as such, is what makes religion essentially a *spiritual* quest. The quest is spiritual in that the effort to expand the self in the form of an ever-widening circle of ego-neutral consciousness has the remarkable prospect of transmuting the finite self into a 'universal' self, i.e. a self *without* ego-driven individuality. It is precisely this prospect of spiritual self-transmutation that underscores the religious way as a way to ultimate self-liberation.

Various religious traditions speak of different

modes of practice for the purpose of universalizing the self that is otherwise conditioned to ego-driven individuality. But what is common to all the variety of modes of practice is the tacit belief that the ego-individuality of the self has somehow to be dissipated and diffused without thereby causing a disintegration of the power and spontaneity of subjectivity. The subjectivity of consciousness is not to be impaired, but the circumference of consciousness is, as it were, to be infinitely widened, so that the subject or self experiences a virtual unity with the universe as a whole.

The self of religious subjectivity has its locus in the space of the infinite whole, in the unlimited space of reality as such. Its relation to anything in reality is not partial or perspectival. It views reality *sub specie aeternitatis*, which is, as it were, a view from nowhere. Not being conditioned to the temporal and perspectival mode of relating itself to the world, the religious subject has a decentered awareness of reality, which is awareness devoid of any ego-specific phenomenology.

THE EVER-WIDENING CIRCLE

In this paper I am talking about two different human quests for the universal or the infinite, namely the scientific and the religious quest. While the former quest is theoretical, the latter is primarily practical. Both quests involve a departure from the finitude and contingency of human experience, but the consequential characters of the departure are significantly different in the two cases. The scientific-theoretical departure from the circle of phenomenal experience and cognition results in an entry into a wider circle of cognition that has no room for phenomenal subjectivity. In contrast, the religious quest takes a leap beyond ego-centric, or ego-individualized, subjectivity in order to inhabit an ego-neutral space of consciousness which is, so to speak, still alive in subjectivity, but the subjectivity of a non-perspectival consciousness.

Thus, the metaphor of an 'ever-widening circle' used in the explanation of the two quests is meant as much to capture a feature of commonality as to draw attention to a point of distinction. The common feature, which is highlighted in this paper with a view to making the discussion of the relation between science and religion interestingly meaningful, is that either quest sets the temporally conditioned human self into a liberating train of mind directed at the intimation of infinity.

The ever-widening expansion of the human self

is a disposition of *objective detachment* which is equally true both of science and religion. But objective self-enlargement in the two cases is not of the same nature. Scientific objective detachment aiming at the intimation of infinity traverses a path that demands *experiential detachment*. It is a path of pure cognition without the impingement of the subjectivity of experience. Hence the self-liberation that science promises is one of rational enlightenment, which is, strictly speaking, not a salvific liberation of the human soul.

Religious objectivity, on the other hand, aspires for the intimation of infinity through a form of detachment which does not cease to be an experiential journey. Objective detachment in this context implies the ability to alter the dimension of consciousness in such a fundamental way that consciousness becomes a subjective field of non-perspectival or ego-neutral experience of reality. Indeed, it is part of the essence of religion that it be a unique state of experience, an experience testifying to the ultimate liberation of the human soul. More precisely, it is not so much a state as a unique subjective *disposition* of the soul. It is because of this experiential or subjective essence of religion that, unlike the objectivity of science, religious objectivity is not an overcoming of human subjectivity but is, as it were, a transubstantiation of subjectivity. The 'individualized' subjectivity of a centered self is transubstantiated into the subjectivity of a decentered universalized subject of experience.

I had begun this paper quoting a remark made by Simone Weil, a remark that I have intended to be the motto of this discussion: 'We are a part that has to imitate the whole.' Simone Weil's mimetic imperative is perhaps more apposite to the context of religion. Ontologically, we are, as she means to say, just a (finite) part of the (infinite) whole. And yet, existentially, we are advisedly to represent ourselves as living our lives in accord with the rhythm of the (infinite) whole. Our self-representation is supposed to be modeled on the absolute or the unconditioned, even though the domain of our actual existence is relative and conditioned. This is a perfectionist imperative, and ultimate self-liberation is predicated on the perfection of the self that abides by the principles pertinent to the nature of the whole. I surmise that this injunction of Simone Weil is her way to make my own point that we, *qua* subjects of religious experience and disposition, are ego-neutrally attached to the infinite whole. In another place she makes this point more eloquently: 'We do not become detached when we change our attachment. We must attach ourselves

to the all.'²

I suggest, parallel to the case of religion, that what we do, or must do, *qua* subjects of scientific cognition of the universe, is cultivate an objectivist epistemic disposition to measure our knowledge and understanding of any part of nature by the epistemological yardstick of absolute knowledge, i.e. of knowledge of the whole (of reality). The epistemology of science would be objective in the truest sense of the term provided only that the scientific imagination is guided by the principles of absolute knowledge. Continued imaginative transcendence of any limited measure or principle of knowledge until the mind has an inkling of the absolute is an intrinsic character of the nature of science.

A COMMON SPIRITUALITY

Granted that both science and religion are two species of self-liberation connected with two modes of transcendence, is there any important respect in which the two human involvements are incommensurate with one another? It has already been stated that science is cognitive-theoretical and religion is subjective-practical. But a stronger claim may be made to bring the distinction into limelight, which is to say that religion is essentially *spiritual* whereas science is intrinsically *rational*. It may then be added that rational self-liberation, however profound it may be, can never amount to spiritual self-liberation. In saying so, the latter form of self-liberation may be valorized over the former in the

overall scheme of human transcendence.

What justification is there for the stronger claim? It seems to me that such a claim does not do justice to the nature and implication of reason in relation to the human self. The claim overlooks the potentiality of reason to outreach cognition and beget *wisdom*. The human self becomes an embodiment of the highest possible kind of theoretical wisdom when human reason attempts to come to cognitive terms with the universe by treading on the threshold of infinity. Rational consciousness at this cognitive height pictures everything—every part of nature—as an inseparable element of an infinite whole. And in doing so, the human self conceives of itself as having no *locus standi* independently—as a self-sufficient part—of the whole. The explanatory-theoretical representation of the infinite whole is such that the 'part-self' is by necessity absorbed in the presumably part-less whole. If this is the kind of self-representational picture inevitably drawn within the rational framework of scientific imagination, then I think everyone will agree that science is spiritually self-liberating as well. One would also sense, through this kind of self-understanding, that science is pretty akin to religion. □

¹ Simone Weil, *Gravity and Grace* (London & New York: Routledge, 1952/2002), p. 140

² *Gravity and Grace*, p. 141.

A man with little learning is like the frog who thinks its puddle a great sea-Burmese Proverb

Learning is a treasure that follows its owner everywhere-Chinese Proverb

When you sit alone, meditate your own faults; when you converse, do not discuss the fault of others-Chinese Proverb



Life in the Light of Death

Sibnath Sarma

Professor of Philosophy, Gauhati University
and Former Lecturer of Philosophy, Tinsukia College
Batch 1968

Death is the ultimate destination of our life's journey. It begins with birth and ends with death. Once asked to define life, a sage had said : we are born, we suffer and we die. That is human life. Those who think or talk about death have no personal experience of it. When one actually experiences it, he is not there to describe it or be afraid of it. For every living man, death is a concept formed by hearing about it or by seeing others die. But it is the most assured truth of our life.

Some of the best minds of the world have given their thoughts to the problem of death. Religion, philosophy, science – all are one in attempting to understand and defeat it. It, however, may be postponed but not overcome. The Buddha left his palace, an established family life with a beautiful wife and a lovely son, plenty of riches with prospective political power – to find a solution to the problem of sickness, old age and death. Socrates and Yajnavalkya taught of the immortality of the soul. Jesus highlighted the superiority of the spirit over flesh and allowed himself to be crucified. Upanishads abound in the teaching about the eternity and deathlessness of the soul. Morality demands our permanence – in some form – but we die. Poets are not behind others in thinking about death. To take as an example, Shakespeare has made Hamlet say :
"But that the dread of something after death—

The undiscovered country, from whose bourn
No traveller returns – puzzles the will...."
It does puzzle us no doubt – for willing or unwilling, knowing or unknowing, conscious or unconscious, every split-second we are inching towards this surest event, the last one, of our life.

We come to this universe unknowingly. For we do not select our life. It happens. Our creation, our birth, takes place in entire ignorance of us. It is an *ex parte* decision of nature. But as we grow, we start loving this life. It happens to be charming in spite of anything. We start clinging to it. Of so many things that we do not want – death tops the list. In the Mahabharata, it is said that day by day and everyday people are dying, and yet

the remaining ones imagine immortality for themselves. What could be more astonishing than this? But a closer look at the entire concept of life and death, creation and dissolution, presents us with some reassuring truth.

We can take many alternative positions regarding the universe in general and our life in particular. Take for instance, the physicalist or materialist position. There the perceptible universe is conceived as consisting of billions of imperceptible fundamental particles like protons, neutrons and electrons. These particles are the essence of the universe. 'Life' is a biological concept but a chemical reality. RNA's, DNA's, proteins, enzymes, largely using atoms of hydrogen, carbon and oxygen give the scientific explanation of the origin of life. Life is transferable digital information written on DNA molecules. At the fundamental physical level, life is missing. Therefore, our life, consisting of a complete body with a sophisticated brain that can think – meaningful to us only. From the ultimate universal point of view, the entire bio-chemical reality is reducible to the fundamental particles only. Hence, we are as much physical as the rest of the world. Our lives also are plays of atoms in various formations. As the atoms (and their components) are indestructible, so we too must be ultimately, indestructible. Only the formations change. There is a dissolution of the structures; the parts continue from eternity to eternity. This means that essentially, we are immortal.

If we do not subscribe to this materialist hypothesis and adopt a spiritualistic hypothesis on the ground that 'thought' or 'consciousness' cannot be properly explained by the former, then also we are not less immortal. Spiritualism is the belief which explains the world as an outcome of the spirit. Spirit is the opposite of matter. It is supposed to be the supreme consciousness from which the world has arisen, to which it subsists and to which it goes back at the end. It is basically a metaphysical outlook. When the question is raised if there is a soul and a God and Absolute in the universe, of what are these made? Surely these are not made of stone, clay, wood or asteroids.

Therefore has arisen the concept of spirit which is beyond space and time and causality. That is, it is an uncreated and indestructible vitality and awareness.

Like in physics, where the perceptible world is reduced to indestructible and imperceptible physical particles, in spiritualism the perceptible world is relegated to the level of appearance. The reality is ultimate consciousness, variously described. Perhaps a finished example of this view, as far as it concerns our life, is available in the second chapter of Bhavadgita. The self is understood as an eternally present and indestructible substance. Death is compared to the changing of garments when these are worn out. This self itself is unborn and undying. Bodies, like garments, come and go. This standpoint also reassures us in the midst of our morbid fear of death.

Concerning the reality of the spirit or consciousness, one can take two positions : first, that the spirit is already the foundation of the universe; second, that it has emerged in it. The reality and importance of the spirit does not suffer by taking either of the positions. Erwin Schrodinger takes the second position when he says that the emergence of consciousness "was a necessary condition for the world to flash up to itself in the light of consciousness...." He believes that without consciousness, the world would have remained a play before empty benches, and in a sense not existing at all. This great and respectable scientist has accepted, like a devout Vedantin, that consciousness is never experienced in the plural, that there is nothing like subjectivity or objectivity. At our bases, we transcend all divisions of space, time and causality. This is a reassuring fact and not a story.

Human beings are handicapped by not knowing the truth of their life. It is their ultimate damnation. We are born in ignorance and die with a fair measure of it. A little knowledge, of whatever kind, can help us in living our lives more peacefully and meaningfully. Whether we are materialists or spiritualists, if we are consistent in our view of life, I do not see any reason to be panicky at death. I was born. I must prepare myself for death. It may come today. It may come after a century. But come it will. If that is the truth of my life, what can be done?

Those who do not understand death, cannot understand life. The significance, use, importance and depth of living can be understood only in the background of death. Irrespective of the length of life – the fact that it will come to an end one day makes us aware of its importance. An endless life would perhaps be meaningless. At the essential level, either from the physicalist standpoint or the spiritualist standpoint – there is nothing like life or death as we understand them.

These are rare and unique occurrences at the temporal or empirical level. That makes them so significant, so important and so sacred. We rise from immortality to lapse back to it – but as long as the wave of time that we ride on is there, our life is a reality and it is our sacred duty to preserve and utilize it for good purposes. The importance of living is manifest only in the background of death. Those who do not reflect on death are unaware of the importance of living. We have to 'constantly learn death', as Daidoji Yuzan would say.

The suggestion is not that we should sit and brood over our death and become idlers. On the contrary, the inescapability of death should make us vigorously active. As I am not going to live my life again – as X, as this is the only chance to do whatever I can – it is my duty towards myself to utilize this span of time for a good purpose. Such a thought will have an impact on the individual, his/her family, society, state and the civilization as a whole. This is what I call utilization of the concept of death.

Every intelligent person has the idea of death. This is his knowledge of death. But this is rarely converted into wisdom. Wisdom is the cutting edge of knowledge. When knowledge spills over to society for the good of it – it becomes wisdom. The knowledge of death also has to be converted into wisdom of death. It should create in us the sense of urgency, positive and moral attitude towards life and society. Then and then only we can serve ourselves and the society in a significant way.

For those who live, death is a mere thought. Inescapability of death must not convert us to cynics and indolent persons. Death is a thought, life is a reality. Life is merely defined by death. Therefore, our responsibility is towards life with death-thought as its background. If we are not aware of death – we are not aware of life either!

When Bacon wrote, "It is as natural to die as to be born; and to a little infant, perhaps, the one is as painful as the other. He that dies in an earnest pursuit, is like one that is wounded in hot blood, who for the time, scarce feels the hurt: and therefore, a mind fixed and bent upon somewhat that is good, doth avert the dolours of death", he had the physical and actual death in mind. But more than the actual death, the idea of death has enormous significance for our life. We can start living only the moment we understand it. Then only we ask the all-important questions as to why nature made us, what is our place and purpose in the world, for what are we living, what is the mission that we have to accomplish, what will happen if we do not do that ... and a lot more others that stand between a life well spent and a life simply wasted out. □

Biotechnology: an emerging field with promises and opportunities.



Dharmendra Saikia
Scientist Biotechnology Division
Central Institute of Medicinal & Aromatic Plants
Lucknow
Batch-1998

What is Biotechnology? The simple definition is the use of biological processes; and technology- to solve problems or make useful products. Biotechnology is a collection of technologies that capitalize on the attributes of cells, such as their manufacturing capabilities, and put biological molecules, such as DNA and proteins, to work for us.

Biotechnology is responsible for hundreds of medical diagnostic tests. Consumers already are enjoying biotechnology foods such as papaya, soybeans and corn. Hundreds of bio pesticides and other agricultural products also are being used to improve our food supply and to reduce our dependence on conventional chemical pesticides. Environmental biotechnology products make it possible to clean up hazardous waste more efficiently by harnessing pollution-eating microbes without the use of caustic chemicals. Industrial biotechnology applications have led to cleaner processes that produce less waste and use less energy and water in such industrial sectors as chemicals, pulp and paper, textiles, food, energy, and metals and minerals. For example, most laundry detergents produced in the United States contain biotechnology-based enzymes. DNA fingerprinting, a biotech process, has dramatically improved criminal investigation and forensic medicine, as well as afforded significant advances in anthropology and wildlife management.

There are 1,466 biotechnology companies in the United States, of which 318 are publicly held.

Market capitalization, the total value of publicly traded biotech companies (U.S.A) at market prices, was \$311 billion as of mid-March 2004.

The Technologies & Their Applications

Here are a few of the new biotechnologies that use cells and biological molecules and examples of their applications in medicine, agriculture, food processing, industrial manufacturing and environmental management.

Bioprocessing Technology

The oldest of the biotechnologies, bioprocessing technology, uses living cells or the molecular components of their manufacturing machinery to produce desired products. The living cells most commonly used are one-celled microorganisms, such as yeast and bacteria; the biomolecular components we use most often are enzymes, which are proteins that catalyse biochemical reactions.

A form of bioprocessing, microbial fermentation has been used for thousands of years - unwittingly - to brew beer, make wine, leaven bread and pickle food. In the mid- 1800s, when we discovered microorganisms and realized their biochemical machinery was responsible for these useful products, we greatly extended our exploitation of microbial fermentation to make useful products. We now rely on the remarkably diverse manufacturing capability of naturally occurring microorganisms to provide us with products such as antibiotics, birth control pills, amino acids, vitamins, industrial solvents, pigments, pesticides and food-processing aids.

Paralleling the evolution of biotechnology from old to new, "bioprocessing" gradually became

"bioprocessing technology" as we uncovered the molecular details of cell processes. We now use microbial fermentation, in conjunction with recombinant DNA technology, to manufacture products such as human insulin, the calf enzyme used in cheese-making, biodegradable plastics, laundry detergent enzymes and the hepatitis B vaccine.

Monoclonal Antibodies

Monoclonal antibody technology uses immune-system cells that make proteins called antibodies. We have all experienced the extraordinary specificity of antibodies: Those that attack a flu virus one winter do nothing to protect us from a slightly different flu virus the next year. (Specificity refers to the fact that biological molecules are designed so that they bind to only one molecule.)

The specificity of antibodies also makes them powerful diagnostic tools. They can locate substances that occur in minuscule amounts and measure them with great accuracy. For example, we use monoclonal antibodies to

- 1) locate environmental pollutants.
- 2) detect harmful microorganisms in food.
- 3) distinguish cancer cells from normal cells.
- 4) diagnose infectious diseases in humans, animals and plants more quickly and more accurately than ever before.

In addition to their value as detection devices, monoclonal antibodies can provide us with highly specific therapeutic compounds. Monoclonal antibodies joined to a toxin can selectively deliver chemotherapy to a cancer cell while avoiding healthy cells. We are developing monoclonal antibodies to treat organ-transplant rejection and autoimmune diseases by targeting them specifically to the type of immune system cell responsible for these attacks, leaving intact the other branches of the immune system.

Cell Culture

Cell culture technology is the growing of cells outside of living organisms. An essential step in creating transgenic crops, plant cell culture also provides us with an environmentally sound and economically feasible option for obtaining naturally occurring products with therapeutic value, such as the chemotherapeutic anticancer agent paclitaxel, a compound found in yew trees (*Taxus* spp.) and marketed under the name Taxol. Plant cell culture is also an important source of

compounds used as flavours, colours and aromas by the food-processing industry. Insect cell culture can broaden our use of biological control agents that kill insect pests without harming beneficial insects or having pesticides accumulate in the environment.

Recombinant DNA Technology

Recombinant DNA technology is one of the many genetic modification techniques we have developed over the centuries. In nature and in the lab, recombinant DNA is made by combining genetic material from different organisms. Humans began to preferentially combine the genetic material of domesticated plants and animals thousands of years ago by selecting, which individuals would reproduce. By breeding individuals with valuable genetic traits while excluding others from reproduction, we changed the genetic makeup of the plants and animals we domesticated. Techniques for making selective breeding more predictable and precise have been evolving, especially since we discovered the genetic basis of heredity in the early 1990s. Now, in addition to using selective breeding to combine valuable genetic material from different organisms, we combine genes at the molecular level using the more precise techniques of recombinant DNA technology. Genetic modification through selective breeding and recombinant DNA techniques fundamentally resemble each other, but there are important differences. Genetic modification using recombinant DNA techniques allows us to move single genes whose functions we know from one organism to any other. In selective breeding, large sets of genes of unknown function are transferred between related organisms. By making our manipulations more precise and our outcomes more certain, we decrease the risk of producing organisms with unexpected traits and avoid the time-consuming, trial-and-error approach of selective breeding. By increasing the breadth of species from which we can obtain useful genes, we can access all of nature's genetic diversity.

Currently, we are using recombinant DNA techniques, in conjunction with molecular cloning, to

- 1) produce new medicines and safer vaccines.
- 2) treat some genetic diseases.
- 3) enhance biocontrol agents in agriculture
- 4) increase agricultural yields and decrease production costs.
- 5) decrease allergy-producing characteristics of

some foods

- 6) improve food's nutritional value.
- 7) develop biodegradable plastics
- 8) decrease water and air pollution.
- 9) slow food spoilage.
- 10) control viral diseases.
- 11) inhibit inflammation.

Cloning

Cloning technology allows us to generate a population of genetically identical molecules, cells, plants or animals. Because cloning technology can be used to produce molecules, cells, plants and some animals, its applications are extraordinarily broad. Any legislative or regulatory action directed at "cloning" must take great care in defining the term precisely so that the intended activities and products are covered while others are not inadvertently captured.

Molecular Cloning

Molecular, or gene, cloning, the process of creating genetically identical DNA molecules, provides the foundation of the molecular biology revolution and is a fundamental and essential tool of biotechnology research, development and commercialisation. Virtually all applications of recombinant DNA technology, from the Human Genome Project to pharmaceutical manufacturing to the production of transgenic crops, depend on molecular cloning.

In molecular cloning, the word clone refers to a gene or DNA fragment and also to the collection of cells or organisms, such as bacteria, containing the cloned piece of DNA. Because molecular cloning is such an essential tool of molecular biologists, in scientific circles to "clone" has become synonymous with inserting a new piece of DNA into an existing DNA molecule.

Animal cloning has helped us rapidly incorporate improvements into livestock herds for more than two decades and has been an important tool for scientific researchers since the 1950s. Although the 1997 debut of Dolly, the cloned sheep, brought animal cloning into the public consciousness, the production of an animal clone was not a new development. Dolly was considered a scientific breakthrough not because she was a clone, but because the source of the genetic material that was used to produce Dolly was an adult cell, not an embryonic one.

Recombinant DNA technologies, in conjunction with animal cloning, is providing us with excellent animal

models for studying genetic diseases, aging and cancer, and, in the future, will help us discover drugs and evaluate other forms of therapy, such as gene and cell therapy. Animal cloning provides zoo researchers with a tool for helping to save endangered species.

Protein Engineering

Protein engineering technology is used, often in conjunction with recombinant DNA techniques, to improve existing proteins, such as enzymes, antibodies and cell receptors, and to create proteins not found in nature. These proteins may be used in drug development, food processing and industrial manufacturing.

The most pervasive uses of protein engineering to date are the applications that alter the catalytic properties of enzymes to develop ecologically sustainable industrial processes. Enzymes are environmentally superior to most other catalysts used in industrial manufacturing, because as biocatalysts they re-dissolve in water and work best at neutral pH and comparatively low temperatures. In addition, because biocatalysts are more specific than chemical catalysts, they also produce fewer unwanted by-products. The chemical, textile, pharmaceutical, pulp and paper, food and feed, and energy industries are benefiting from cleaner, more energy-efficient production made possible by incorporating biocatalysts into their production processes.

The characteristics that make biocatalysts environmentally advantageous may, limit their usefulness in certain industrial processes. For example, most enzymes fall apart at temperatures at 100 degrees Fahrenheit. Scientists are circumventing these limitations by using protein engineering to increase enzyme stability under harsh manufacturing conditions. In addition to industrial applications, medical researchers have used protein engineering to design novel proteins that can bind to and deactivate viruses and tumour-causing genes; create especially effective vaccines; and study the membrane receptor proteins that are so often the targets of pharmaceutical compounds. Food scientists are using protein engineering to improve the functionality of plant storage proteins and develop new proteins as gelling agents.

Biosensors

Biosensor technology couples our knowledge

biology with advances in microelectronics. A biosensor is composed of a biological component, such as a cell, enzyme or antibody, linked to a tiny transducer—a device powered by one system that then supplies power (usually in another form) to a second system. Biosensors are detecting changes that rely on the specificity of cells and molecules to identify and measure substances at extremely low concentrations. When the substance of interest binds with the biological component, the transducer produces an electrical or optical signal proportional to the concentration of the substance.

Biosensors can, for example,

- Ø Measure the nutritional value, freshness and safety of food.
- Ø Provide emergency room physicians with bedside measures of vital blood components
- Ø Locate and measure environmental pollutants.
- Ø Detect and quantify explosives, toxins and bio-warfare agents.

Nanobiotechnology

Nanotechnology is the next step in the miniaturization path that gave us microelectronics, microchips and microcircuits. The word nanotechnology derives from nanometer; which is one-thousandth of a micrometer (micron), or the approximate size of a single molecule. Nanotechnology—the study, manipulation and manufacture of ultra-small structures and machines made of as few as one molecule—was made possible by the development of microscopic tools for imaging and manipulating single molecules and measuring the electro-magnetic forces between them. Nanobiotechnology joins the breakthroughs in nanotechnology to those in molecular biology. Molecular biologists help nanotechnologists understand and access the nanostructures and nanomachines designed by 4 billion years of engineering—cell machinery and biological molecules. Exploiting the extraordinary properties of biological molecules and cell processes, nanotechnologists can accomplish many goals that are difficult or impossible to achieve by other means.

For example, rather than build silicon scaffolding for nanostructures, DNAs ladder structure provides nanotechnologists with a natural framework for assembling nanostructures; and its highly specific

bonding properties bring atoms together in a predictable pattern to create a nanostructure.

Nanotechnologists also rely on the self-assembling properties of biological molecules to create nanostructures, such as lipids that spontaneously form liquid crystals.

DNA has been used not only to build nanostructures but also as an essential component of nanomachines. Most appropriately, DNA, the information storage molecule, may serve as the basis of the next generation of computers. As microprocessors and microcircuits shrink to nanoprocessors and nanocircuits, DNA molecules mounted onto silicon chips may replace microchips, with electron flow-channels etched in silicon. Such biochips are DNA-based processors that use DNAs extraordinary information storage capacity. Conceptually, they are very different from the DNA chips discussed below. Biochips exploit the properties of DNA to solve computational problems; in essence, they use DNA to do math. Scientists have shown that 1,000 DNA molecules can solve in four months computational problems that require a century for a computer to solve.

Other biological molecules are assisting in our continual quest to store and transmit more information in smaller places. For example, some researchers are using light-absorbing molecules, such as those found in our retinas, to increase the storage capacity of CDs a thousand fold.

Some more imminent applications of bio-nanotechnology include

1. increasing the speed and power of disease diagnostics.
2. creating bio-nanostructures for getting functional molecules into cells.
3. improving the specificity and timing of drug delivery.
4. miniaturizing biosensors by integrating the biological and electronic components into a single, minute component.
5. encouraging the development of green manufacturing practices.

Microarrays

Researchers currently use microarray technology mostly to study gene structure and function.

Thousands of DNA or protein molecules are arrayed on glass slides to create DNA chips and protein chips, respectively. Recent developments in microarray technology use customized beads in place of glass slides.

DNA microarrays are being used to

1. detect mutations in disease-related genes
2. monitor gene activity.
3. diagnose infectious diseases and identify the best antibiotic treatment
4. identify genes important to crop productivity.
5. improve screening for microbes used in bioremediation.

DNA-based arrays will be essential for converting the raw genetic data provided by the Human Genome Project and other genome projects into useful products. Gene sequence and mapping data mean little until we determine what those genes do-which is where protein arrays come in.

Protein Microarrays

While going from DNA arrays to protein arrays is a logical step, it is by no means simple to accomplish. The structures and functions of proteins are much more complicated than that of DNA, and proteins are less stable than DNA. Each cell type contains thousands of different proteins, some of which are unique to that cell's job. In addition, a cell's protein profile varies with its health, age and current and past environmental conditions.

Protein microarrays could be used to:

1. discover protein biomarkers that indicate disease stages.
2. Assess potential efficacy and toxicity of drugs before clinical trials.
3. measure differential production across cell types and developmental stages, and in both healthy and diseased states.
4. study the relationship between protein structure and function.
5. assess differential protein expression in order to identify new drug leads.
6. evaluate binding between proteins and other molecules

The fundamental principle underlying microarray technology has inspired researchers to create many types of microarrays to answer scientific questions and discover new products.

The above is only the tip of an iceberg about the utilisation of biotechnology for the benefit of mankind and others. The field is so widely used that it will take me several pages to sum up here. There are many Indian Universities and affiliated colleges that teach biotechnology at graduate and post-graduate level. Young students interested in studying in this field may visit the official websites of Department of Biotechnology, Govt of India (DBT) and University Grants Commission (UGC) for more details. Gauhati University and Tezpur Central University are the ones located in Assam. □□□

All man are by nature equal, made all the same earth by same Creator-Plato

Peace cannot be kept by force. It can only be achieved by understanding-Albert Einstein

A Step Towards Sustainable Environment

Dr. Sanjay K Gupta

Program Director (CARE INDIA)
Batch of 1990 - Higher Secondary

"There is hope if people will begin to awaken that spiritual part of themselves, that heartfelt knowledge that we are caretakers of this planet". Brooke Medicine Eagle

Saving the environment is a passion for me. I campaign, fight, participate in any event which promises to improve the environment through which we get all our resources; water, oxygen, food and leisure. Rachel Carson once stated that "the most alarming of all man's assaults upon the environment is the contamination of air, earth, rivers, and sea with dangerous and even lethal materials. This pollution is for the most part irrecoverable; the chain of evil it initiates not only in the world that must support life but in living tissues is for the most part irreversible. In this now universal contamination of the environment, chemicals are the sinister and little-recognized partners of radiation in changing the very nature of the world-the very nature of life". The industrial development of each country has been adding to pollution of various kinds and in all spheres of nature. But what is horrifying is that we have to fight our own government to save the environment.

Working in the voluntary sector of environment has brought me a lot of additional learning about our society, community and cultural diversity that our country is bestowed with. It taught me what a beautiful multicultural society we are and how unity in diversity works in different parts of the country. But more importantly than this is that volunteerism also took me to the poorer communities, farmers and slum dwellers, who being the most important citizens, are being neglected both politically and socially. Today, I work for environmental issues for the poorer communities of the urban India, making a humble effort to raise their standard of living. My primary work involves improving the environment; work on issues related to plastics, rag pickers and clean and green city campaigns. We must realize that we won't have a society if we destroy the environment itself.

My days in Tinsukia : I completed my primary education at my native place in Borhapanjan. Coming from a very humble family background, private schooling was a distant dream. Hence after completing schooling was a distant dream. Hence after completing my primary education, I came to Tinsukia for my high school and higher secondary. The two years that I spent in Tinsukia College were part of my very productive years as a student who had a very humble beginning both in terms of family background as well as education. At Tinsukia College, I received great support from my teachers, when I shared my thoughts of going to outside Assam for my higher education, though I had passed my 12th with second division, by no means an encouraging sign to venture to bigger universities. Particularly Mr. Rana Changmai, who mentored me in the initial days, encouraged me to go outside the state. It was the positive response from my teachers that helped me finalize my decision.

I went to University of Allahabad and completed my graduation with English literature and political science with first division. I topped the university in Political Science and again decided to move forward to the best university in the country, Jawaharlal Nehru University. Allahabad broadened my vision on education and expanded both my horizon of knowledge and vision. It was for the first time that I learnt about voluntary community service during the Kumbh Mela. Subsequently, I volunteered for adult education, going to nearby villages in Allahabad. This experience of three years, helped inculcate an attitude where both volunteerism and my inclination towards voluntary sector become stronger. I got selected for MA Political Science at Jawaharlal Nehru University, New Delhi. Studying in the best university of the country brought a lot of benefits for me. Apart from teaching me to excel in the profession, it also taught me to orient myself towards environment and community service. I continued my voluntary work with the poorer communities during the long holidays, that we got as summer and winter vacations. My association with the

JUN Mountaineering Club taught me adventure and we went trekking into Himalayas and the deserts of Rajasthan and Gujarat. We also learnt rock climbing, skiing, kayaking, white water river rafting etc. But more importantly, I initiated myself to traveling around the country during these vacations. I had nearly finished all state capitals, important historical and religious places and trekked to nearly all Himalayas in Uttranchal and Himachal Pradesh before taking up a job in voluntary sector.

My Passion for Environment : While working as a volunteer in Kumbh Mela in Allahabad, I saw, people defecating in the open near the Sangam (where river Ganga, Yamuna and invisible Saraswati meets), littering the beautiful open spaces with plastic and all sorts of waste. Though people came to Sangam to wipe their dirt and sins, they dirtied the entire river bank with waste. We did clean up campaigns before and after the Kumbh Mela and attempted to brought awareness regarding improving the environment and reducing pollution. This was the beginning of my environmental activism with issues of environment, water and sanitation which continues till today. Today, our environment is under great stress. From green house gas emission to ozone layer depletion, rivers turning contaminated and polluted from industrial waste effluents, air and ground water pollution, there is hardly anything in the environment which has remained untouched by human activity.

Working with the Rag Pickers : Particularly in the urban areas the situation is pathetic to describe the least. The main sufferers are the poor urban dwellers who provided the most of the services in the towns/city but they remained un-served by the municipalities. They were the lowest in the priority in getting even the basic sanitation services. So my work involved working with rag pickers (you often see them on roads picking waste in the small sacks) who voluntarily clean up the city for their two meals a day, by picking all the recyclable waste like paper, plastic, metals, packaging materials from the open road side dumps and waste disposal sites. There are nearly a million rag picker in the urban India, saving nearly 15% of the municipal money in transportation of waste. In the process they also save precious natural resources from doing down the drains and dumpsites. It is estimated that they tremendously help run the informal and formal recycling sectors of paper and plastic, providing them with raw materials. But these rag pickers unfortunately are the most unrecognized, socially despised and economically

deprived section of the urban population.

Today, I work with various municipalities on different concepts of city sanitation like, Dustbin Free Cities, Zero Waste Cities and Schools/Colleges Sustainable Cities Program, Clean and Green Campaigns, Plastic Free Cities, Recycling and Composting etc. Here I would like to mention that in this country only we have the best examples of waste management like Suryapet, Hyderabad and Vishakhapattanam in Andhra Pradesh, Nammakal and Vellore in Tamilnadu, Kovalam and Calicut in Kerala, Surat in Gujarat.

My vision for Assam and Tinsukia : I wish to see my state and district as practitioners of sustainable cities/towns. I wish to make Tinsukia a dustbin and garbage free city. I wish to campaign to reduce and ban of plastics of certain types so that cities look cleaner. It is a similar vision that I wish to work for the State where I was born, brought up, saw the pristine beauty of tea gardens, wild life, beautiful jungles, flora and fauna.

The activist is not the man who says the river is dirty. The activist is the man who cleans up the river.
Ross Perot

Sanjay K Gupta (Ph. D)
Sanjay K Gupta (Batch of 1990)
Program Director (CARE INDIA)

Some fact on Plastic, Waste and Recycling

- ◆ All plastic products are derived from oil. More productive of plastic means greater use of oil - a resource that is rapidly depleting. India is near future will be consuming 5 million tones of plastic annually.
- ◆ Plastic materials being non-biodegradable are a great threat to our ecology and animal life.
- ◆ The littering of plastic and polyethylene bags makes the landscape look ugly, dirty and is dangerous for all humans, animals and environment.
- ◆ Autopsies on cows in Delhi showed their stomach stuffed with 40-45 kg. of plastic bags causing terribly painful death.
- ◆ Any kind of plastic toys which your children chew by simple licking, sucking, gets toxic ingested in the body which can cause damage to kidney, liver and sex organs.
- ◆ In the last few years a number of large-scale fires erupted in Delhi markets where plastic waste stored and sold causing an unknown number of

human problems from the release of highly toxic gases into the air.

- ◆ Delhi is Asia's (probably world's) largest plastic waste market, handling and trading.
- ◆ In 1998, plastic bags clogged the drains of Mumbai, causing immense water logging and inconvenience to citizens.
- ◆ In 1998, a landslide caused by a mountain of dumped plastic bags led to the death of 27 people in Sikkim.
- ◆ Reserach by dermatologists reveal an increased incidence of leucoderma - a progressive loss of skin pigmentation that results in white patches in women regularly wearing stick - or bindis, plastic slippers or carrying plastic purses tucked inside the blouse.
- ◆ PVT furniture is known to emit toxic fumes from them.
- ◆ US Federal Food and Drug Administration (FDA), through research observed that vinyl chloride (a health hazard) was found migrating from food containers used for carrying vinegar, apple cider, vegetable and mineral oils etc. and therefore liquor bottles made out of PVC plastics were banned.
- ◆ PVC plastic is the most problematic of all stages of it's life. Both it's production and disposal produces most health hazardous substances called dioxins-causing infertility, cancer, thyroid, diabetes, hypertension, miscarriage, growth retardation etc.
- ◆ The plastic industry is fast eroding craft based industries. It will end livelihood of millions of people and they will migrate to cities like Delhi,

making it more congested.

- ◆ If the Indians use traditional things like jute bags and bamboo products instead of plastic products, it will generate agricultural employment to about 50 lakh people all over India.
- ◆ Due to insensible dumping of plastics, and other materials in Yamuna in Delhi and other rivers in India, the water has become dirty and is now not fit for consumption.

Do you know how long it takes to biodegrade your waste?

Banana Peel	3 to 4 weeks
Paper Bag	1 month
Cotton Bag	5 months
Woolen Socks	1 year
Wood	10 to 15 years
Leaher Shoe	40 to 50 years
Tin Can	50 to 100 years
Aluminum Can	200 to 250 years
Plastic Bag	100 lakh years
Styrofoam Cup	Eternity
Glass/Bottles	Unknown

Recycling Facts
Every ton of recycled office paper saves 380 gallons of oil.

Energy saved from one recycled aluminum can will operate a TV set for 3 hours, and is the equivalent to half a can of gasoline.

Glass produced from recycled glass instead of raw materials reduces related air pollution by 20% and water pollution by 50%. □

The smell of clean earth is far sweeter than the fragrant of artificial scents and essences-M. K. Gandhi

A nation's culture resides in the heart and in the soul of people-M.K.Gandhi

MOR AAIR MARAM ARU BEDONA

Dr. D. J. Roy
Deputy Director Explosive
Office of the Controller of Explosive
C.G.O. Complex, Agartala
1969 Batch

Submission presented below is a mere expression with an open mind of my personal feelings for my "Aair Maram Aru Bedona" that pierces my heart often. So my humble request, at the outset, to take my deliberation below without any reservation or otherwise and to excuse me if this hurts anybody anyway.

It is now almost more than three decades, since "ASSAM MOVEMENT" started and I often feel an urge to take a thoughtful dip into the sea of the past and net out gains or see the loss that has slipped below deep on the sea-bed of despair and sorrow through the gap of time – nothing but a sort of introspection as a child of mother AXOM.

Any mass movement starts with an aim – it moves on and ultimately reaches its goal and its balance sheet shows success or failure. Assam movement started long ago but it has not probably reached its goal yet. Still there is no harm to take a glimpse into the incomplete and changing balance sheet, floating ups and downs in the turbulent wave of the ocean of time.

Main focus of the movement in the beginning was what we started with and wanted to achieve and let it be analysed with an unbiased mind to find out whether our focus was right or wrong. Our demand of getting rid of invasion by outsiders was completely justified. But whether the hapless souls, who were victimized, as a result of partition of our motherland (due to a controversial political decision) and had to leave their land they had dwelt for generations, deserve to be categorized as outsiders, should be thought over once again. But, yes, the people, who got their demand fulfilled as a result of partition, become citizens of their desired land and still when they leave their own land and cross the borders in thousands everyday to enter our land with an ulterior motive of demographic invasion, should be repulsed and stopped with the last drop of our blood. As far as the invasion by our own men from other parts of our country is concerned, we should look

into the weakness of ourselves to see the reason for the same and adopt the antibiotics (through our own efforts) to neutralize and prevent the same.

Our wish to utilize the resources bestowed on us by Mother Nature for the benefit and development of our motherland and her children is obviously rational. But, at the same time we should not forget that we cannot live isolated in the modern days of globalization. We have to share our resource with that from outside through give and take policy and make up the gap of unavailable resources for a balanced growth. Here chauvinistic feeling may do harm instead of helping our development.

Let me see now how we have progressed through the movement along with the flow of time. In the beginning, it was the whole hearted participation of entire people of Assam and there is no iota of doubt in it. But as time progressed, I feel, we slowly started to lose the good wishes of our neighbouring brothers and sisters. As if, the seven sisters started thinking in their own way and drifted away from one another. Let us pause here for a moment and ask ourselves why this has happened. Can't the sisters be brought together in the same dress under one Japi and presented before the mother as they existed earlier?

A big bone of contention and hitch, that is spoiling time and again the efforts of Negotiating Peace Committee and Central Govt. to meet together and find out a solution for peace and settlement, is the question of "Independent Status" for our land. We better wise take a deep thought into this question and find out whether it is a right or wrong choice. For helpline, we may pip into the fate of the Balkanised countries outside and ourselves can find out the result i.e. whether they are the gainers or the losers after getting broken into pieces, whether strength lies in a conglomerate of pieces of granite mosaic stone or poor fragmented pieces of nations. Most probably we may then be able

to justify our demand also to our future generations. Lastly the contribution of our leadership – which we have every right to question. Because it is we, who made them our leader with all hope to bring the fruit of success to us. It is our natural right to get the return from them in lieu of our sacrifices. It is beyond any doubt that students are the backbone, blood, flesh, nerve and everything that constitute the movement. They are same now and they will be the same in the future also. But the soft and emotional nature of their young mind should also be thought of which might be exploited or misused for selfish and political gains. Let us also think whether this has happened in the past. If so, whether the student community should be enlightened and

warned to prevent repetition of the same.

But who will guide them and show the right path with a mature and selfless mind. I think a team of few devoted people of yesterdays, like religious leaders, teachers, doctors, editors, actors, players, social workers etc who are still among us, those who tried to raise their voice, whenever they saw a wrong step, but which was neglected, and lastly those who do not belong to any political party but only love and respect Mother Axom, should come forward and lead all her children to her pedestal with success achieved after their long strenuous battle and endless sacrifices, so as to get the best of Marom and Ashirwards from the bright and the beaming face of AI AXOM. □

অর্থ-সোণালী জয়ন্তী

ককণা কান্ত শর্মা

এপেক্স বেক, তিনচুকীয়া শাখা
প্রাক্তন ছাত্র, ১৯৭০-৭২



সোণালী জয়ন্তীৰ বৈজয়ন্তী পিহি
জ্ঞান-জ্যোতিৰে তুমি জ্যোতিষ্মান
গৰকি পঞ্চটি দশক বিলালা জ্ঞান
শত বাৰ্ষিকীৰ ফালে ধাৰমান।
জ্ঞানদায়িনী তুমি, বিলোৱা জ্ঞান
অতিক্ৰমি অজ্ঞানৰ বলয়;
তুমি আদৰ্শ, তুমি মৰমৰ, তুমি
শ্রদ্ধাৰ তিনচুকীয়া মহা-বিদ্যা-আলয়।

আজি নতশিৰে সুঁৱৰিছো সেই মহান ৰোপকক
ৰোপন কৰিছিল যি বোধি-বৃক্ষৰ
বদান্যতাৰ হাত মেলি সাৰ-পানী যুগুতাই
বোধি-বৃক্ষক কৰিলে জাতিষ্কাৰ

প্রতিকূল জীৱনক অনুকূল পথ দিয়া হে' মহা গুৰুকুল
নিবেদিছো শ্রদ্ধা হৃদয়ৰ
শুজিব নোৱাৰো ঋণ পাৰ্থিৱ দ্রব্যৰে তোমাৰ
বাঞ্ছিত মাথো তোমাৰ আশীষৰ।

সোণালী জয়ন্তীৰ এই মহা মিলনত
গাওঁ আমি মিলনৰ গান
অগ্ৰজৰ হাতে হাতে অনুজেও হাত মিলাই
মহাবিদ্যালয়ৰ গাওঁ জয় গান।

জয়তু তিনচুকীয়া মহাবিদ্যালয়।

জাতীয় পথ নাটক দিবস পালনের প্রেরণা
আমরা পেলাম কোথায় ও কিভাবে



সাম্প্রতিক কালে ইংরাজী বছরের ১২ই এপ্রিল তারিখটা আমাদের দেশে রক্তবর্ণে চিহ্নিত হয়ে আছে ‘জাতীয় পথ নাটক দিবস’ হিসেবে। বিশালায়তন দেশের বৈচিত্র্যপূর্ণ ভাষা-শিল্প-সাহিত্য-সংস্কৃতি-জাতি-ধর্ম-বর্ণের মানুষের কাছে পথ নাটক নাটকের এক সমাদৃত রূপের প্রকাশ অবশ্যই। প্রতিবাদেরও। এর একটা ছোট্ট অথচ মর্মস্পর্শ ইতিহাস আছে।

আজ থেকে ১৮ বছর আগে অর্থাৎ ১৯৮৯ সালের ১লা জানুয়ারী বিশ্বের বৃহত্তম গণতান্ত্রিক রাষ্ট্রের রাজধানীর অদূরে গাজিয়াবাদের শাহিবাবাদে পথ নাটক প্রদর্শন কালে শাসক রাজনৈতিক দলের মদতপুষ্ট গুণ্ডাদের অতর্কিত আক্রমণে গুরুতর আহত হবার ২৪ ঘণ্টা পরে মৃত্যুবরণ করেছিলেন জননাট্য ~~লেখকের প্রখ্যাত নাট্য ব্যক্তিত্ব, স্বনামধন্য মানুষের দরনী বন্ধু তথা পিয়াজিসোর্স~~ বছরের অসম্য প্রাণশক্তি তে ভরপুর মানবতাবাদী যুবক সফদর হাস্‌মি। ঘটনার নিষ্ঠুরতার বিরত সচেতন দেশবাসী সেদিন শুধু স্তম্ভিত হয়েই ক্ষান্ত থাকেননি, প্রচণ্ড ক্ষোভে ও শিকারে ফেটে পড়েছিলেন। সবাই মিলে তখন একই ভাবনায় ~~তাপিত হয়েছিলেন~~ যুগের আগুন মেশানো শিকারকে ঠাণ্ডা জলে ধুয়ে না দিয়ে প্রলম্বিত করতে, প্রতিবাদকে দৃঢ়তর করতে। কারণ রাজনৈতিক দলসমূহের ছত্রছায়ায় প্রতিপালিত গুণ্ডারা তাদের প্রভুদের ক্রীড়নকরূপে এর আগেও বহু আদর্শবান, দরিদ্র-জনহিতৈষী প্রগতিশীল ব্যক্তিকে খুন করেছে আর ভবিষ্যতেও যে করবে না তার কোন নিশ্চয়তা নেই। তাই দৃঢ়তর প্রতিবাদ শুধু হাস্‌মি হত্যার জন্যই নয়, ভবিষ্যতের জন্যও। এইসব অপশক্তির বিরুদ্ধে তীব্র হুঁসিয়ার বাণী উচ্চারণ।

১২ই এপ্রিল সফদর হাসমির জন্মদিন, সেই বছরটিতে ছিল তাঁর ৩৬তম জন্মদিন। তাঁরই প্রতিষ্ঠিত জননাট্যমঞ্চের সাহসী আত্মানে ও সফদর হাসমি স্মৃতি রক্ষা সমিতির সিদ্ধান্তের প্রতি একমত পোষণ করে সারা দেশের প্রগতিশীল নাট্যকর্মী ও সাংস্কৃতিক কর্মীরা বেছে নিলেন ওই বছরের ওই দিনটিতে দেশজুড়ে হাসমি হত্যার প্রতিবাদ জানাতে। সবাই একমত হলেন - সর্বত্র পথ নাটক করে প্রতিবাদ জানাবেন বলে। প্রতিবাদের নাটক - 'পথ নাটক'— প্রতিবাদের ভাষা হয়ে আলোড়ন তুললো জাতীয় স্তরে। প্রসঙ্গত উল্লেখ্য যে, সেই বছর প্রজাতন্ত্র দিবসে তিনসুকিয়া শহরে 'প্রতিবাদ - ৮৯' নামে একটি পথনাটক নানাস্থানে প্রদর্শিত হয়েছিল এবং সংবাদপত্রে প্রকাশিত হাসমি হত্যার সংবাদ পরিবেশনের দুদিন পরেই শহরে বের করা হয়েছিল একটি স্লোন মিছিল। রক্তাক্ত সেই ঘটনার পরিণতি হিসাবে প্রতিবছর ১২ই এপ্রিল ভারতবর্ষের দিকে দিকে পালিত হচ্ছে 'জাতীয় পথ নাটক দিবস'। প্রতিক্রিয়াশীল চক্রের

অশোক কর্মকার

সম্পাদক, উজান, বাংলা সাময়িক পত্রিকা
এবং নাট্যকর্মী

প্রাক্তন ছাত্র, ১৯৭০-৭১

ঘৃণ্য আক্রমণে জনগণের প্রতি দায়বদ্ধ হাস্মির মৃত্যু আমাদের দিয়ে গেল
তাঁর জন্মদিনকে জাতীয় পথ নাটক দিবস রূপে পালনের দায়িত্ব ও মর্যাদা।

সেই সময়, অর্থাৎ প্রথম জাতীয় পথ নাটক পালনের প্রাক্কালে কোলকাতা থেকে প্রকাশিত থিয়েটার কর্মী ও অনুরাগীদের প্রিয় পত্রিকা 'থিয়েটার'-য়ের সম্পাদকীয় পৃষ্ঠা মাত্র গুটিকয়েক লাইনে এভাবে সীমাবদ্ধ ছিল - "শ্রেণী-শত্রু নৃশংস আক্রমণে শহীদের মৃত্যুবরণ করে সফদর আজকের রাজনৈতিক পথ নাটককে জাতীয় স্তরে গণ সংগ্রাম পরিচালনার শ্রেষ্ঠতম শৈল্পিক হাতিয়ারে উন্নীত করে গেলেন। তাই এ রাজ্যের চল্লিশোত্তর পথ নাট্য ধারার সাথে যুক্ত জননাট্যমঞ্চের পথনাট্য শৈলী হয়ে উঠুক আমাদের নবতম থিয়েটার ভাষা। আর জন নাট্য মঞ্চের আলানে দিকে দিকে পালিত হোক ১২ এপ্রিল ১৯৮৯ জাতীয় পথ নাটক দিবস। তাই হবে সফদর হাতিয়ারে গোণ্য প্রত্যুত্তর।"

সফদর তো নাটক লিখতেন, নাটক করতেন। মধের নাটক, পথের
নাটক। তবে তাঁকে কেন নির্দয়ভাবে খুন হতে হল? যুবাবস্থায় অস্বাভাবিকভাবে
মৃত্যুবরণ করতে হল? শ্রেণী বিভক্ত সমাজে এটিই বোধহয় সবচেয়ে মজাদার
প্রশ্ন। কেন? উত্তর - শ্রেণী সংগ্রাম। আর শ্রেণী সংগ্রাম আছে বলতে
সফদরের মৃত্যু যুবাবস্থায় হলেও মোটেই অস্বাভাবিক নয়। বরং এই ঘটনা
সফদরের জীবন বেদের ভিত্তি ও তাঁর মতাদর্শগত অবস্থানের জাত চিনিরিয়ে
তিনি যে প্রকৃতাৰ্থেই একজন মানবতাবাদী ব্যক্তি অমানুষদের হাতে খুন হয়ে
তা প্রমাণ করে গেলেন। বামপন্থী আদর্শের প্রতি আকৃষ্ট ব্যক্তির সাধারণত
বেশি করে 'শ্রেণীসংগ্রাম' শব্দটি উচ্চারণ করে থাকেন। কিন্তু বিপরীত
একবারে নিশ্চুপ থেকে এর মূলগত কাঠিন্যে আচ্ছন্ন দক্ষিণপন্থীর এর কথন
প্রয়োগ থেকে মুহূর্তের জন্যও তাদের দৃষ্টি অন্য দিকে ফিরিয়ে দেন না।
সুযোগ পেলে আঘাত হেনে তাদের পথের কাঁটা সরিয়ে দিতে মোটেই কুণ্ঠাবোধ
করেন না। আর এটাই হল শোষণ শ্রেণীর 'শ্রেণী চরিত্র'। কিন্তু ওরা তখন
করে সংখ্যাধিক্য দরিদ্র শ্রেণীর মানুষকে, ভয় করে সংগ্রামী শ্রমজীবী মানুষকে
ওরা অহরহ চায় - যাতে এই শ্রেণীভুক্ত শোষিত মানুষরা এক হতে না পারে
যাতে বুঝতে না পারে তাদের দারিদ্র্য, তাদের হতচ্ছাড়া জীবনের জন্য দারিদ্র্য
কে বা কারা? আর একাজে যারা হাত মিলায়, যারা এসব অবস্থা
বুঝিয়ে তুলতে সাহায্য করে, যারা এইসব বিভাজিত মানুষকে দুর্বীর সাহসিকতার
এক করার চেষ্টা করে, সাম্প্রদায়িক বিভেদের মূলোচ্ছেদ করতে চায়,
গায়, নাটক লেখে, নাটক দেখায় তারাই তো ওদের চরম শত্রু, পরম চক্ষুষ্মান

সফদর হাস্‌মিও তাই করেছিলেন - শ্রেণী শত্রুর বিরুদ্ধে অপারসীম সাহস দেখিয়েছিলেন। আর তা ছিল ঘৃণা মেশানো সাহস! বুদ্ধিজীবী অশোক মিত্রর কথায় - “তাঁর (হাস্‌মি) হাতে গড়া সংগঠন জন নাট্য মঞ্চ - দিল্লী, পাঞ্জাব, হরিয়ানা, উত্তর প্রদেশে শ্রমিকদের গণচেতনা উন্মোচনের লক্ষ্যে বিগত কয়েক বছর ধরে অবিশ্রান্ত কাজ করে গিয়েছে। মালিক শ্রেণী সাম্প্রদায়িক ভেদাভেদের ছুতো তুলে, জাত-পাতের কথা বলে শ্রমিক শ্রেণীকে দুর্বল করে রাখতে চায়। শ্রমিক শ্রেণী যতদিন পরস্পর বিচ্ছিন্ন থাকবে মালিক পক্ষের ততদিন পোয়াবারো। জন নাট্য মঞ্চ সাংস্কৃতিক কর্মীদের সমাবেশ (মঞ্চ)। কিন্তু সমাজ বাদ দিয়ে তো সংস্কৃতি চর্চা হতে পারে না। সমাজকে পাল্টাতে না পারলে তো সংস্কৃতিকে উন্নততর মহত্তর চরিতার্থতায় পৌঁছে দেওয়া সম্ভব নয়। সুতরাং সংস্কৃতি চর্চাকে আপাতত ব্যবহার করতে হবে সমাজের প্রয়োজনে, সমাজকে পাল্টানোর প্রয়োজনে, পিছিয়ে থাকা, মুখ খুবড়ে পড়ে থাকা, ভয়ে ঝুঁকড়ে থাকা, পরস্পরের প্রতি সন্দেহে অবিচল থাকা শ্রমিক শ্রেণীকে মুক্ত চেতন করার প্রয়োজনে।”

চিন্তা ও কাজে যোগসূত্র গড়ে তুলে হাস্মি আপন পথে পথ-নাটকের সম্ভার নিয়ে যথারীতি একক সাধনায় এগিয়ে যাচ্ছিলেন। বিরোধিতা করে যখন বাধা দেওয়া যাবে না একটা পুরস্কারের টোপ ফেলা যাক! এগিয়ে এলো রাজধানীরই একটা সংস্থা। সাম্প্রদায়িক সম্প্রীতির বাণী সম্প্রচারে জন নাট্য মঞ্চের সাফল্যের স্বীকৃতি হিসাবে পুরস্কার গ্রহণের জন্য আহ্বান জানানো হল সফদরকে। যেহেতু পুরস্কারটি সাম্প্রদায়িক সম্প্রীতির রক্ষণ সাথে জড়িত তাই তিনি অনুষ্ঠানে উপস্থিত থেকে পুরস্কার গ্রহণের জন্য প্রথমে সম্মতি প্রকাশ করেন যদিও পরে বাধ সাধেন অন্য কারণে। উদ্যোক্তারা যাঁর হাত দিয়ে পুরস্কার প্রদানের অনুষ্ঠানটি সম্পাদন করতে উৎসুক ছিল সেটা কোনও মতেই হাস্মির কাছে গ্রহণযোগ্য বিয়য় ছিল না। তাই তিনি পুরস্কার গ্রহণের প্রস্তাবটি প্রত্যাখান করে বলেনঃ “ভদ্র মহোদয়-মহোদয়গণ, আপনার কাছে আমরা কৃতজ্ঞ। আপনারা আমাদের সাংস্কৃতিক প্রয়াসকে অভিনন্দন জানিয়েছেন, আমাদের জন্য পুরস্কারের উপচার সাজিয়েছেন। ভদ্র মহোদয়-মহোদয়গণ, আমরা দুঃখিত, আমরা আদর্শে দীক্ষিত সাংস্কৃতিক কর্মী, আমরা বুজরুক নই। সাম্প্রদায়িক হানাহানিতে যিনি ইন্ধন যোগান, তাঁর কাছ থেকে হাত পেতে পুরস্কার নেওয়ার মতো বিবেকরহিত কাজ আমাদের পক্ষে অসম্ভব।” উল্লেখ্য যে, প্রধানমন্ত্রী ইন্দিরা গান্ধীকে হত্যার পর মুহূর্তে দিল্লী নগরে দাঙ্গা বাধাবার হোতা বলে অপবাদগ্রস্ত কেন্দ্রীয় নেতা এইচ কে এল ভগতের হাত থেকে পুরস্কার নিতে হাস্মি অস্বীকার করেন। শুধু অস্বীকার বললে বোধহয় সফদর হাস্মির চারিত্রিক দৃঢ়তার ষোল আনা বুঝতে বাকি থেকে যায়। তাই বলতে হয় - তিনি সাম্প্রদায়িক দাঙ্গা বাধাবার কালিমা লিপ্ত মন্ত্রীর হাত থেকে সাম্প্রদায়িক সম্প্রীতির স্বীকৃতিস্বরূপ পুরস্কার গ্রহণের প্রস্তাব ঘৃণাভরে প্রত্যাখানের সাহস দেখিয়েছিলেন। তার তা দেখিয়েছিলেন বলেই হয়তো ক্রিরাট্রি না পেরোতেই তাঁকে খুন হতে হলো।

পেরোতেই তাঁকে খুন হতে হলো।
প্রবাসী দিবালোকে হৈ-ছল্লোড় করে একজন গণ নাট্যকারী জীবন
তাদের রাজনৈতিক গুণ্ডারা কেড়ে নেবার পর দ্বিধাহীনভাবে বলা যায় যে, তাদের নমস্যা
প্রাচুর্যের বিরুদ্ধে কোন শক্তিকেই তারা রেয়াত করবে না। তাদের নমস্যা
তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

নিশ্চিহ্ন করে দেওয়া হবে সেই সব 'মুচমতি'দের। শ্রমিকদের মধ্যে সামাজিক চেতনা সঞ্চার করার গর্হিত (!) উদ্দেশ্য নিয়ে যদি কেউ হাজির হন তার ক্ষমা নেই, তাকে জবাই করা হবে। সফদর হাসমিকে জবাই করা হয়েছে, শ্রেণীযুদ্ধের নিয়ম মেনেই তা করা হয়েছে। আর এভাবেই বিভিন্ন সময়ে বিভিন্ন প্রেক্ষাপটে জবাই হয়েছেন ত্রিপুরার লোকশিল্পী ব্রজলাল অধিকারী, ছত্তিশগড়ের লাড়াকু শ্রমিক নেতা শংকর গুহ নিয়োগী, মহারাষ্ট্রের দত্ত সামন্ত, পশ্চিমবঙ্গের সরোজ দত্ত, প্রবীর দত্ত, অঙ্গের সুব্বারাও পানিগ্রাহী, বাড়খণ্ডের মহেন্দ্র প্রসাদ সিং, অসমের অনিল কুমার বরুয়া।

আঠারো বছর আগে বিংশ শতাব্দীর শেষ চরণে এমনি এক ব্যক্তিত্ব চিরতরে বিদায় নিয়ে চলে গেছেন। কিন্তু জীবনের শেষক্ষণ পর্যন্ত লড়াই করে গেছেন শুভ শক্তির শেষ বিপ্লুটি দিয়ে অপশক্তির বিরুদ্ধে। সফল হাঙ্গামির আমরণ লড়াই ছিল সমাজ পরিবর্তনের অদম্য আকাংক্ষা নিয়ে সম্প্রীতি নিধনকারী, দাস্তাকারী, ধর্মীয় উন্মাদনা সৃষ্টিকারী, উগ্র জাত্যাভিমানী অপশক্তিসমূহের বিরুদ্ধে।

[illegible]

সংখ্যালঘুগণ
ক্ষেত্রে যিনি দ্বিধাহীন কণ্ঠে হাঙ্গামার
“বোল মজুরে হক্কা বোল - হক্কা বোল হক্কা বোল
দম হ্যায় কিতনা দমন মে, দেখ লিয়া হ্যায়, দেখেঙ্গে
হর জোর-জুলুম কে টক্কর মৌ, সংঘর্ষ হমারা নারা হ্যায়।”
সফদর হাস্‌মি মানে - জাগা, জেগে থাক, জাগানো। □
(বিভিন্ন পত্র-পত্রিকার সাহায্য নিয়ে)

(বিভিন্ন পত্র-পত্রিকার সাহায্য নিয়ে)



ডাক

ভানু ভূষণ দাস
সাধারণ সম্পাদক, উজান সাহিত্য গোষ্ঠী
এবং চিত্রকর, তিনসুকিয়া
প্রাক্তন ছাত্র, ১৯৭০-৭৪

খুব ছোটবেলায় সব সময়ই একটা ভয় লেগেই থাকত। তখন রাতের অন্ধকারকে ভীষণ ভয় পেতাম। রাতের-বেলায় কত রকম ভূতের কথা শুনতাম আর গা শিউরে উঠত। সত্যি ভাবতাম ভূতরা রাত্রিতে বেরিয়ে আসে। মনে হতো, ঐ বুঝি ভূতদের কেউ এসে আমাকে ডাকছে। আর একটা বিশ্বাস যে রাতেই হিংস্র জন্তু জানোয়ারেরা বেরিয়ে আসে। তবে দর্শন বড় একটা ভাগ্যে জুটে নি। কিন্তু সাপের চলাচলের একটা ভীতি অবশ্যই প্রত্যক্ষ করেছিলাম। মনে হতো, ঐ বুঝি সুড় সুড় শব্দে দেয়ালের পাশ দিয়ে সাপ চলে যাচ্ছে। সে সব কথা আজও মনে হয়। তবুও যেন ভাল ছিলাম।

ভীতি থাকা সত্ত্বেও সহৃদয়তার অভাব একেবারেই ছিল না। নিজের আত্মীয় স্বজন ছাড়াও পাড়া-প্রতিবেশীর সাথে একটা ওতপ্রোত সম্পর্ক সম্বোধনের মাধ্যমে অনুভব করতাম। কেউ মামা, কেউ মাসি, কেউ মেসো। আবার কেউ জেঠু-জেঠী। দাদা-দিদি ছাড়া বাকি সব সম্বোধন (ডাক) আমাদের সমাজ থেকে প্রায় নিশ্চিহ্ন। ডাকের দাদার প্রভাবে একটু সহজ উচ্চারণ আঙ্গুল সমাজে জাঁকিয়ে বসে আছে। তাতে দাদার কিছু হয়নি। কিন্তু সমাজে পূর্বাবস্থার পরিবর্তন ঘটে একটা অবক্ষয়ের অনুকূল বাতাসে ভেসে বেড়াচ্ছেন। বাতাসের প্রবলতা গ্রীষ্মের রোদের প্রখরতার সাথে তুলনীয়। এভাবে যতদিন পার হচ্ছে আমাদের পরিবর্তিত ব্যবস্থা পাশ্চাত্যের সংস্কৃতির গলায় সুগন্ধ পুষ্পহারের মত শোভা পাচ্ছে। পাশ্চাত্য শিক্ষা-দীক্ষায় আমরা যতটা জ্ঞান লাভ করেছি ততটাই যা গ্রহণ যোগ্য নয়, এমন কিছু বিষয় অগোচরে ঠাই করে নিতে চলছে। যেমন - Dad, Daddy, Papu, Mum, Mummy, Uncle, Unty সম্বোধন। এভাবে মেসো-মাসির কথা আর সেভাবে মনেই থাকে না। এভাবে আন্তরিকতায় “কাবাব মে হাড্ডি”র কিছু স্বাদ গ্রহণ করতে বাধ্য।

এসব সম্বোধন ইংরাজি, কিন্তু ইংরাজের মাতৃভাষাটা আজ অন্যদের মাথায় ভূতের মত চেপে বসেছে। ফলে আমাদের মাতৃভাষার পরিচয় যেন কোথায় এক অতলান্ত গভীরে বিলীন হয়ে যাচ্ছে। নদীর পার ভাস্কর মতো এই অবক্ষয়মুখী দুরবস্থা। বসতভিটা হারানোর জন্যে দিন গুণছে। এমনকি প্রাণটুকু নিরাপদে রাখারও উপায় নেই। আজ আমাদের ‘ডাক’ মানে সম্বোধন প্রকৃত অবস্থা থেকে এক কৃত্রিমতায় ভাসমান। ফলে একে অন্যের প্রতি আগের যে ভাবালুতা তা এখন আর নেই। এমনকি প্রকৃতি অনেক কিছু হারাতে চলছে - যেমন ‘শিয়ালের ডাক’। সেতো আজ থেকে কয়েক দশক আগেই নিশ্চিহ্ন। রাত হলে শিয়াগুলো ‘হরাক্কাছ্যা’ ডাক দিতে দিতে বেরিয়ে আসত। তার ফলে আমরা ভীষণভাবে ভয় পেয়ে যেতাম। মা-মাসিরা শিয়ালের ভয় দেখিয়ে আমাদের ঘুম পাড়াতো। এমনকি ছড়া গেয়েও ঘুম পাড়ানোর অভ্যেস ছিল। আজকের প্রজন্মের শিশুরা শিয়ালের

ডাক শোনতো দূরের কথা, শিয়াল যে একটা পশু - তাও জানে না। দোষটা ওদের নয়। পরিবেশটাই এমন যান্ত্রিকতার চাপে পিষ্ট - সেখানে কী আর বলব। মাঝে মাঝে দুঃখ হয় - কী দিন ছিলো - কী দিল এলো। আজ ঘুম পাড়ানোর কাজটা বন্দুক-বারুদের কথা দিয়েই করতে হয়। কারণ দেশে বিদেশে সন্ত্রাস এমনভাবে মাথা চাড়া দিয়ে উঠেছে যে গতকালের শিশুটাও তা ভালভাবে জানে। যেখানে বন্দুক-বারুদটাই ভীতির কারণ হয়ে দাঁড়িয়েছে সেখানে শেয়ালের ডাকের কি প্রয়োজন। শেয়াল নাইবা থাকল, তাতে কী আসে যায়? গভীর জঙ্গলে খুঁজলেও শেয়াল আজ দুস্থাপ্য। এ জীবটা সাধারণত বাড়ীর আশেপাশের ঝোপ-ঝাড়েরই থাকত - সে সব আজ নেই। তাই ওদের কথা আর আসতেই পারে না। মানুষের যেমন দুর্যোগ্য দেখা দিয়েছে তেমনই প্রকৃতিও তার মুখোমুখি। হয়ত একদিন প্রকৃতি ধ্বংসের গহ্বরে হারিয়ে যাবে। এই বিবর্তনের ধারা এভাবে চলতে থাকলে বিবর্তনোত্তর এক নতুন পরিবেশ গড়ে উঠবে তখন হয়ত মানুষও থাকবে না - থাকবে শুধু মেসিন আর মেসিন। মনে হয় সে যুগটা খুবই নিকটে। প্রযুক্তির উন্নতি সাধন ঘটছে। ওটা ঠিকই আছে - কিন্তু পাশা-পাশি যে সব জিনিস হারিয়ে যাচ্ছে তার খবর আর ক’জনই বা রাখে।

মানুষের যত সৃষ্টি সবটাই প্রকৃতির উপর নির্ভরশীল, এছাড়া কিছুই সম্ভব নয়। তবুও কিছু করণীয় আছে - তা হলো সংরক্ষণ। সংরক্ষণ কথাটার তাৎপর্য নিয়ে ভাবতে গিয়ে একটা কথা খুবই মনে পড়ছে। তার অভাব আজ প্রত্যেকের অনুভব করা উচিত। তা পূর্বোক্ত ‘ডাক’ কথাটাই ঘুরে ফিরে কলমের অগ্রভাগে এসে যায়। সেটি এক ক্ষুদ্র প্রাণী। সাধারণত বর্ষা এলেই টের পাওয়া যেত - আর মনে হত ঝুম করে বৃষ্টি পৃথিবীর বুকে নেমে আসবে। বর্ষা ঠিকই আসে - কিন্তু সেই ডাক শুনা যায় না। সেই ‘কুউয়াক কুউয়াক’ ব্যঙের প্রাণ মাতানো ডাক। ওরা যে কিভাবে নিশ্চিহ্ন হয়ে গেল বুঝেই উঠতে পারলাম না। মাঝে একদিন এক গ্রামে জলাশয়ের ধারে গিয়ে ডাকটা শুনতে পেলাম। ভারী আনন্দ হচ্ছিল কারণ ওদের ডাক বর্ষার সংকেত বয়ে আনত। সেখানে আজ আমরা কী পাচ্ছি? একবার ভেবেছেন? অনেক অনুষ্ঠান প্রতিষ্ঠান গড়ে উঠছে জলাশয় আর সৃষ্টি হচ্ছে না। তবে নর্দমা হচ্ছে - সেখানে মশার বংশ বিস্তারের এক পরিবর্তনমুখী ধারা প্রবর্তিত হয়ে চলছে।

এভাবে আমাদের জীবনে কত কিছুর ‘নেই’ শুনতে পাচ্ছি। তাকে যুগের উপর ছেড়ে দেওয়া দায়সারা কাজ হয়ে যায়। আমাদের দায়বদ্ধতা নিয়ে সজাগ দৃষ্টি রেখে চলতে হবে। যা কিছু বিষয় জানা বা করা সম্ভব তা না করে দূরে সরে থাকার মধ্যে বাহাদুরি নেই। এভাবে চলতে থাকলে পৃথিবীর যে সুন্দর রূপ তা ইতিহাস হয়ে যাবে।

তিনচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্রম আর ইয়ার প্রাসঙ্গিকতা

ড০ দেব বৰা

মুৰব্বী, অসমীয়া বিভাগ, মাৰ্বেট্টা মহাবিদ্যালয়
প্রাক্তন ছাত্র-১৯৮২



বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ সহযোগত বৰ্তমান অসমৰ বিভিন্ন মহাবিদ্যালয়ত নিৰ্দিষ্ট কিছুমান বিষয়ত বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্রম আৰম্ভ কৰা হৈছে। ভাৰতবৰ্ষৰ আন ৰাজ্যৰ লগতে অসমৰ একাংশ মহাবিদ্যালয়তো এই বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্রম আৰম্ভ কৰা হৈছে যদিও আমাৰ ছাত্র-ছাত্রীসকলক ই কিমান আকৰ্ষিত কৰিব পাৰিছে সেয়া নিৰ্ণায়ক বিষয়। বৰ্তমান অসমৰ মহাবিদ্যালয়সমূহত ছাত্র-ছাত্রীসকলে প্ৰচলিত শিক্ষা ব্যৱস্থাটোৰ লগতেই যিহেতু সম্পূৰ্ণৰূপে জড়িত হৈ আছে, গতিকে এনে পৰিস্থিতিত বেছিভাগ ছাত্র-ছাত্রীয়েই বৃত্তিমূলক পাঠ্যক্রমৰ প্ৰতি আগ্ৰহ প্ৰকাশ নকৰাটোৱেই স্বাভাৱিক। মহাবিদ্যালয়সমূহত প্ৰৱৰ্তন কৰা বৃত্তিমূলক পাঠ্যক্রমৰ পৰ্যালোচনা কৰোঁতে ইয়াৰ প্ৰাসঙ্গিকতা আৰু প্ৰয়োজনীয়তাৰ প্ৰতিও লক্ষ্য ৰাখিব লাগিব।

সময়ৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগতে মানুহৰ মানসিকতাৰো পৰিৱৰ্তন হৈছে। বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ উন্নতিয়ে মানুহৰ চাহিদা আৰু প্ৰয়োজনসমূহকো বৃদ্ধি দিছে। এই দিশবোৰক আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাটোৱেও নিশ্চয় আওকাণ কৰিব নোৱাৰে। ভাৰতবৰ্ষই স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ পাছত শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ সংস্কাৰ আৰু উন্নয়নৰ বাবে চৰকাৰে গঠন কৰা শিক্ষা আয়োগসমূহেও তেওঁলোকৰ পৰামৰ্শৱলীত প্ৰচলিত পাঠ্যক্রমৰ লগতে মানুহৰ প্ৰয়োজন আৰু চাহিদাৰ লগত সম্পৰ্কিত ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ১৯৬৪ চনত গঠন কৰা কোঠাৰী আয়োগৰ পৰামৰ্শৱলীৰ কথাও প্ৰসঙ্গক্রমে উল্লেখ কৰিব পাৰি। এই শিক্ষা আয়োগে শিক্ষাক বৃত্তিমুখীকৰণৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি কৈছে, “Another programme which can bring education into closer relationship with productivity is to give a strong vocational bias to secondary education and to increase the emphasis on agricultural and technological education at the university stage.”

তিনচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

কৃষি আৰু কাৰিকৰী দিশত আয়োগে গুৰুত্ব দিয়া বাবেই পৰৱৰ্তী কালত ভাৰতবৰ্ষত প্ৰচলিত শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ লগতে বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্রমে এক বিপ্লৱৰ সূচনা কৰি জাগৰণ সৃষ্টি কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। দেশৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত এই সময়ছোৱাত বৃত্তিমুখী শিক্ষাই শক্তিশালীকৰণত প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছিল যদিও অসমত ইয়াৰ আশানুৰূপ প্ৰভাৱ পৰা পৰিলক্ষিত নহ’ল। ফলস্বৰূপে অসমৰ ছাত্র-ছাত্রীৰ মাজত প্ৰভাৱ পৰা পৰিলক্ষিত নহ’ল। আন ৰাজ্যৰ তুলনাত সীমিত হৈ ৰ’ল। বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্রমৰ ধাৰণা আন ৰাজ্যলৈ যাবলৈ বাধ্য হৈছে। দেখা গৈছে, পৰ্যাপ্ত সুবিধাৰ অভাৱত অসমৰ বহু আগ্ৰহী ছাত্র-ছাত্রীয়ে দেখা গৈছে, পৰ্যাপ্ত সুবিধাৰ বাবে আন ৰাজ্যলৈ যাবলৈ বাধ্য হৈছে। বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্রম অধ্যয়নৰ বাবে আন ৰাজ্যলৈ যাবলৈ বাধ্য হৈছে। বৰ্তমান গোলকীকৰণৰ ফলত বিশ্বব্যাপী বেপাৰ-বাণিজ্য, শিক্ষা-দীক্ষাকে আদি কৰি আৰ্থ-সামাজিক দিশত অভাৱনীয় পৰিৱৰ্তনৰ সূচনা হৈছে। বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ বিকাশে এই পৰিৱৰ্তনক অধিক ত্বৰান্বিত কৰিছে। এই পৰিৱৰ্তনৰ ফলত পৰম্পৰাগত শিক্ষাও বহু পৰিমাণে প্ৰভাৱান্বিত হৈছে। এই সকলোবোৰ দিশৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগে (UGC) দশম জীৱনত সহায় কৰিবপৰাকৈ কিছুমান নতুন বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্রম স্নাতক পৰ্যায়ত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। এই নতুন পাঠ্যক্রমসমূহৰ উদ্দেশ্য সম্পৰ্কে দশম পৰিকল্পনাৰ নিৰ্দেশনাত কৈছে — “The objective of this scheme is to introduce career and market-oriented, self employment and empowerment of the students.”

স্নাতক স্তৰত প্ৰচলিত পাঠ্যক্রমৰ লগত সমান্তৰালভাৱে সম্পূৰ্ণ স্নাতক স্তৰত বিজ্ঞান, কলা আৰু বাণিজ্য বিষয়ত ভাগ কৰি বিভিন্ন কৰিবপৰাকৈ বিজ্ঞান, কলা আৰু বাণিজ্য বিষয়ত ভাগ কৰি বিভিন্ন বিষয়ৰ পাঠ্যক্রম প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবেও আহ্বান জনাইছে। এই বিষয়সমূহৰ ভিতৰত ইন্ফৰ্মেশ্বন এণ্ড কম্পিউটাৰ টেকন’লজী (Information and Computer technology), বায়’টেকন’লজী (Biotechnology), ইম্পিটেল্ ৰেষ্ট ডিচপ’জেল্ মেনেজ্‌মেণ্ট

(Hospital Waste Disposal Management), এপ্লাইড চহিয়ল'জী (Applied Sociology), ট'ৰিজম্ (Tourism), ফেশ্বন ডিজাইনিং (Fashion Designing), ট্ৰেন্সলেচন্ প্ৰফিচিয়েঞ্চি (Translation Proficiency), ফুড প্ৰিজাৰ্ভেশ্বন এণ্ড নিউট্ৰিশ্বন (Food Preservation and Nutrition), ই-কমাৰ্চ (e-commerce), বৰ্ল্ড ট্ৰেড্ (World Trade), বেংকিং (Banking) ইত্যাদি। এইক্ষেত্ৰত বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগে অঞ্চলভিত্তিক উন্নয়ন আৰু সম্পদৰ সদ্ব্যৱহাৰৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি নতুন নতুন পাঠ্যক্ৰমৰ সন্ধান আৰু প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ বাবেও বিশ্ববিদ্যালয়ৰ লগতে মহাবিদ্যালয়সমূহক কৰ্তৃত্ব প্ৰদান কৰিছে। এই বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্ৰমসমূহ প্ৰৱৰ্তনৰ বাবে বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগে প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত প্ৰকল্পভিত্তিক এককালীন অৰ্থসাহায্যও আগবঢ়াইছে। মানুহৰ মানসিকতাৰ লগতে প্ৰয়োজন আৰু চাহিদাৰ দ্ৰুত পৰিৱৰ্তন, মুক্ত বেপাৰ-বাণিজ্য আৰু আৰ্থ-সামাজিক দিশতো বিশ্বব্যাপী সহযোগিতাৰ নতুন বাট মুকলি হৈছে।

পৰিৱৰ্তনৰ এই ধামখুমীয়াত ছাত্ৰ-শিক্ষক-অভিভাৱক সকলোৱেই প্ৰভাৱান্বিত হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত শিক্ষা আয়োগসমূহৰ পৰামৰ্শাৱলী আৰু চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰা নীতিসমূহে শিক্ষক আৰু বুদ্ধিজীৱীসকলৰ বাবে নতুন প্ৰত্যাহ্বানৰ সৃষ্টি কৰিছে। এই দিশটোলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে অসম তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক বাদ দি দেশৰ

অন্যান্য প্ৰান্তত উচ্চশিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্ৰম সামগ্ৰিকভাৱে বহুদিশত আগবাঢ়ি আছে। বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ এককালীন অনুদানেৰে (seed money) অসমৰ একাংশ মহাবিদ্যালয়ত এনে বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্ৰম আৰম্ভ কৰা হৈছে যদিও বিভিন্ন কাৰণত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ পৰা উপযুক্ত সঁহাৰি আৰু গুৰুত্ব নোপোৱাৰ বাবে প্ৰচলিত পাঠ্যক্ৰমৰ সমান্তৰালভাৱে প্ৰৱৰ্তন কৰা বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্ৰমসমূহক সফলভাৱে আগবঢ়াই নিয়াটো সম্ভৱ হৈ উঠা নাই। এইক্ষেত্ৰত অৱশ্যে এনে পাঠ্যক্ৰমসমূহৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা বুনীয়াদী সা-সুবিধা আৰু প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত প্ৰয়োজন হোৱা সমল ব্যক্তি (Resource person) দৰে অভাৱসমূহকো দক্ষতাৰে সমাধান কৰাৰ প্ৰয়োজন হ'ব। আৰম্ভণিতে, প্ৰচলিত পাঠ্যক্ৰমসমূহৰ লগত বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰস্তুত আৰু প্ৰৱৰ্তনে— দুয়োটাৰ মাজত সংঘাতৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে; কিন্তু সময়ৰ আহুনৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি প্ৰচলিত পাঠ্যক্ৰমসমূহকো ন-ন সত্তাৱনাৰ আধাৰত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক উপকৃত কৰিব পৰাকৈ পৰিৱৰ্তনৰ সুঁতিৰে গতিশীল কৰি ৰখাৰ প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে। এই বৃত্তিমুখী পাঠ্যক্ৰমসমূহ সফলভাৱে ৰূপায়ণ কৰিব পাৰিলে শিক্ষানুষ্ঠানসমূহক স্বতন্ত্ৰভাৱে কাৰ্য-আঁচনি ৰূপায়ণ কৰাৰ লগতে ক্ৰমান্বয়ে পূৰ্ণ কৰ্তৃত্ব প্ৰদানৰো পোষকতা কৰিছে। গতিকে, সময়ৰ এই আহ্বানক উচ্চ শিক্ষাৰ লগত জড়িত হৈ থকা আমাৰ বাজ্যখনৰ শিক্ষক সমাজৰ লগতে সংশ্লিষ্ট সকলোৰে বাবে এক গধুৰ দায়িত্বকোপেই গণ্য কৰিব পাৰি। □

জ্ঞানীজনে প্ৰথমে উচিত-অনুচিত বিচাৰ কৰে। নীচজনে প্ৰথমেই বিচাৰ কৰে গাভ-গোকচনৰ

— কনখু'ছিয়াছ

চিৰকাণৰ কাৰণে তুমি জীয়াই থাকিবা, সেই ভাবি শিকিবা আৰু কাইলৈকে তোমাৰ মৃত্যু ঘটিব, সেই ভাবি জীয়াই থাকিবা।

— মহাত্মা গান্ধী

মানুহৰ সেৱাৰ মাজেদি মই ঈশ্বৰক গণ্য পাব বিচাৰো। ঈশ্বৰ স্বৰ্গতো নাই, পাতালতো নাই, আছে আমাৰ অন্তৰত

— মহাত্মা গান্ধী।

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

সত্যজিত ৰায়ৰ মূল বাংলা গল্প 'বিপিন চৌধুৰীৰ স্মৃতিভ্ৰংশ'ৰ অসমীয়া ৰূপ

স্মৃতিভ্ৰংশ

ৰূপান্তৰ : নৱনীতা গগৈ

শিক্ষয়িত্ৰী, দুলািয়াজান অইল উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়
প্ৰাক্তন ছাত্ৰী, ১৯৮৫-৮৬



প্ৰতি সোমবাৰে অফিচৰ পৰা ঘৰলৈ ঘূৰি আহোতে কেইখনমান কিতাপ কিনি অনাটো বিপিন চৌধুৰীৰ পুৰণি অভ্যাস। ডিটেক্টিভ্ গল্প, ভূতৰ গল্প আদি একেলগে অন্ততঃ পাঁচখনমান কিতাপ কিনি লৈহে তেওঁৰ সপ্তাহটোৰ খোৰাক যোগাৰ হয়। ঘৰত তেওঁ অকলেই থাকে। মানুহৰ লগত মিলা-মিছা কৰাটো তেওঁৰ স্বভাৱৰ ভিতৰত নপৰে। আড্ডা মৰাৰ অভ্যাস নাই। গতিকে বন্ধু-বান্ধৱৰ সংখ্যাও অতিশয় সীমিত। কেতিয়াবা গধূলি কিবা দৰকাৰত কোনোবা আহিলেও দৰকাৰী কথা পাতি শেষ হোৱাৰ লগে লগেই উঠি যায়। কোনোবাই যদি বেছিপৰ বহি থকাৰ উপক্ৰম কৰেও, চাৰে আঠ বজাৰ লগে লগেই চৌধুৰীয়ে কৈ দিয়ে, 'মোক আক' ডাক্তৰে কাঢ়া নিৰ্দেশ দি থৈছে নহয়, চাৰে আঠ বজাত ভাত খাবই লাগিব। বেয়া নাপাব দেই-।' খোৱা-বোৱা কৰি উঠি আধাঘণ্টা ইফাল-সিফাল কৰি চৌধুৰী চিখাই বিচনাতে উঠে। এই নিয়ম কিমান দিনৰ পৰা চলি আহিছে তেওঁ নিজেও নাজানে।

আজিও এয়া নিউ মাৰ্কেটৰ কালীচৰণৰ দোকানত কিতাপ খুচৰি থাকোতে হঠাতে চৌধুৰীৰ এনে লাগিল, যেন বহুসময়ৰ পৰা তেওঁৰ কাষতে কোনোবা এজন বৈ আছে। চাই দেখে, ঠিকেই। এজন খুলন্তৰ চেহেৰাৰ অমায়িক যেন লগা ভদ্ৰলোকে তেওঁলৈকে চাই আছে।

'আপুনি মোক চিনি পোৱা নাই কিজানি?'
বিপিন চৌধুৰী অপ্ৰস্তুত হ'ল। এওঁৰ লগতনো কেতিয়া কথা পাতিলো, কেতিয়া চিনাকি হৈছিলো মই - এনে এটা ভাব। এনেকুৱা এখন মুখ ক'বাত কেতিয়াবা দেখা বুলি - কেতিয়াও মনত পৰা নাই দেখোন! চৌধুৰীয়ে মনে মনে ভাবিলে।

মানুহজনে আকৌ ক'লে, 'অৱশ্যে আপুনি বৰ ব্যস্ত মানুহ। নিভৌ কত মানুহক লগ পায়। মোক ছাগৈ পাহৰিবই পায়।'
এইবাৰ চৌধুৰীয়ে ক'লে, 'মই আপোনাক আগতে কেতিয়াবা লগ পাইছো জানো?'

মানুহজনে অৱাক হৈ ক'লে, 'এদিন - দুদিন নহয়, সাতটা দিন আপোনাক ঘনিষ্ঠভাৱে লগ পাইছো মই। ময়ে দেখোন আপোনাক ছাত্ৰৰো ফলচ্ চাবলৈ গাড়ী যোগাৰ কৰি দিছিলোঁ। সেই যে নাইনটিন ফিফ্টি এইটত? বাঁচিচ? মনত পৰিছেনে? মই পৰিমল। পৰিমল মোৰ।' 'বাঁচিচ?' চৌধুৰী এইবাৰ নিশ্চিত হ'ল যে, ভুল তেওঁৰ হোৱা

নাই। এই মানুহজনৰহে কিবা খেলিমেলি হৈছে। কাৰণ, তেওঁ কোনোদিন বাঁচিলে যোৱাই নাই। যোৱাৰ কথা কেবাবাৰো ভাবিছে - কিন্তু অৱশেষত যোৱা হৈ উঠা নাই। চৌধুৰীয়ে মিচিকি হাঁহিৰে ক'লে, 'মই কোন আপুনি জানে জানো?'

মানুহজনৰ চকু যেন কপালতহে উঠিল। 'অ', - কিয় নাজানিম বাক? বিপিন চৌধুৰীক চিনি পোৱাত মোৰ ভুল হ'বনে?'

চৌধুৰীয়ে কিতাপবোৰৰফালে চকু ঘূৰাই নি লাহেকৈ ক'লে, 'তথাপিও আপোনাৰ ভুল হৈছে। এনেকুৱা হয় কেতিয়াবা। মই কেতিয়াও বাঁচিলে যোৱাই নাই।'

মানুহজনে এইবাৰ সশব্দে হাঁহিলে। 'বসিকতা কৰিছে আপুনি। নিজৰা চাবলৈ গৈ পাহাৰত উজুটি খাই পৰি আপোনাৰ আঁঠুৰ এবখলা এৰাই গৈছিল। ময়ে আয়'ডিন সানি দিছিলোঁ। পিছদিনা আপোনাৰ নেতাৰ হাটলৈ যোৱাৰ কথা আছিল - মই গাড়ী যোগাৰ কৰিছিলো - আপোনাৰ প্ৰচণ্ড আঁঠুৰ বিষ হোৱাত যাব নোৱাৰিলে। একো মনত পৰা নাইনে? আপোনাৰ চিনাকি মানুহ এজনো গৈছিল সেইকেইদিনতে। বাঁচিলে। তেওঁৰ নাম আছিল দীনেশ মুখাৰ্জী। আপুনি এটা বাংলা ভাড়া কৰি আছিল। হোটেলৰ খানা আপুনি বেয়া পায় বাবে বাবুচীৰ হতুৱাই ৰন্ধোৱাই খাইছিল। মুখাৰ্জী আছিল ভনীয়েকৰ ঘৰত। এদিন আপোনালোক দুয়ো জোনলৈ যোৱাৰ কথা লৈ তৰ্ক কৰা নাছিল জানো? মনত নাই? চব পাহৰিলে? ৰ'ব আৰু কওঁ। আপোনাৰ কান্ধত সদায় ওলমি থাকিছিল এটি বেগ - তাত গল্পকিতাপ লৈ যায় - ফুৰিছিল আপুনি। ফুৰিবলৈ গ'লে যে লগত গল্পকিতাপ লৈ যায় - হয়নে নহয় বাক?'

চৌধুৰীয়ে এইবাৰ গম্ভীৰ হৈ সংযত মাতেৰে ক'লে, 'আপুনি ফিফ্টি-এইটৰ কোন মাহৰ কথা কৈছে?'

ইজনে টপৰাই ক'লে, 'মহালয়াৰ পিছতে। আহিন বা কাতি হ'ব।'

'হ'বই নোৱাৰে। সেইবাৰ পূজাত মই কানপুৰৰ এজন বন্ধুৰ ঘৰতহে আছিলো দেই। আপোনাৰ কিবা ভুল হৈছে। মাফ কৰিব।

কিন্তু মানুহজনে আঁতৰি নগ'ল। অৱাক হৈ অপলক দৃষ্টিৰে বিপিন চৌধুৰীৰফালে চাই তেওঁ বিৰ্বিৰাই ক'লে, 'বৰ আচৰিত হ'লো দেই। এদিন আপোনাৰ লগত সেই বাংলাটোত একেলগে বহি চাহ

খাই থাকোতে আপুনি কত কথা যে কৈছিল। আপোনাৰ পৰিয়ালৰ কথা, - আপোনাৰ সন্তান নাই। বাৰ-তেৰ বছৰমানৰ আগেয়ে পত্নীবিয়োগ ঘটিছে। আপোনাৰ একমাত্র ভায়েকৰ মগজুৰ বিকাৰ আছিল। সেয়ে আপুনি পগলা-ফাটেক চাবলৈ নাযায় বুলি কৈছিল। কাৰণ, 'ভাইটোৰ কথা মনত পৰি যায়।'

ইতিমধ্যে চৌধুৰীয়ে কিতাপৰ দাম দি দোকানৰ পৰা ওলাই অহাৰ উপক্ৰম কৰিছে আৰু মানুহজনে অবাক, সন্দেহ চাৰনিৰে চাই বৈছে তেওঁৰ ফালে।

বাৰটাম ষ্ট্ৰিটৰ লাইটহাউচ চিনেমাঘৰৰ গাতে লগাকৈ পাৰ্ক কৰি থোৱা আছিল চৌধুৰীৰ বুকৈ গাড়ীখন, তেওঁ গাড়ীত উঠি ড্ৰাইভাৰক ক'লে, 'অকণমান গংগাৰ পাৰলৈ ব'লাচোন সীতাৰাম।'

গাড়ী চলিবলৈ ধৰিলে। চৌধুৰীৰ মূৰে-মুখে বতাহ লাগিছে। অলপ সতেজ যেন লাগিল তেওঁৰ। বাহিৰলৈ চাই চাই তেওঁ ভাবিবলৈ ধৰিলে, 'সেই ভণ্টোৰ লগত কথাপাতি মিছাতে মোৰ বহুত সময় নষ্ট কৰিলো। বাঁচিলে মই কেতিয়াও যোৱাই নাই। নাই, মুঠেও যোৱা নাই। মাত্ৰ ছয়-সাত বছৰৰ আগৰ কথা মানুহে ইমান সহজে পাহৰি যাবনে? অৱশ্যে যদি.....'

চৌধুৰীৰ মূৰটো দুশ্চিন্তাত আচ্ছন্ন কৰি উঠিল। কিজানি তেওঁৰ মগজুৰ কিবা বিকাৰ হ'বলৈ লৈছে! ঠিকতো নাই। 'ফেমিলি ডিজিজ!'; কিন্তু, তেওঁতো অফিচৰ ইমান গুৰুত্বপূৰ্ণ কামবোৰ ঠিকেই কৰি আছে। ইমান ডাঙৰ অফিচ, ইমান ডাঙৰ ব্যৱসায় তেওঁৰ। তেওঁৰ কামত ক'বাত কেতিয়াবা খুঁত ওলাইছে বুলি কোনোও ক'ব নোৱাৰে। আজিও এখন ইমান গুৰুত্বপূৰ্ণ জৰুৰী মিটিঙত তেওঁ আধ্যাত্মিক বজ্জতা দি আহিছে। অথচ।

সেই মানুহটোৱে মোৰ ইমানবোৰ খবৰ পায় কেনেকৈ? একেবাৰে নাড়ী-নক্ষত্ৰ সকলো জানে। কিতাপৰ বেগ, পত্নীৰ মৃত্যু, আঠাৰ চনৰ পূজাত মই বাঁচিলে কেতিয়াও যোৱা নাই। গৈছিলো কানপুৰলৈ। বন্ধু হৰিদাস বাগ্‌চীৰ ঘৰলৈ। হৰিদাসলৈ চিঠিকে লিখোনেকি এখন? অঃ হৰিদাসলৈ চিঠি লিখাৰ কোনো উপায় নাই। ব্যৱসায় সংক্ৰান্তীয় কামত হৰিদাস সপত্নীক জাপানত আছেগৈ। জাপানৰ ঠিকনাতো মোৰ তাত নাই। গতিকে চিঠি লিখি প্ৰমাণ অনাৰ বাস্তৱ বন্ধ।

কিন্তু প্ৰমাণৰেই বা কি প্ৰয়োজন? এনেকুৱা যদি হ'লহেঁতেন যে আঠাৰ চনৰ আহিন মাহত বাঁচি হোৱা কোনো মাৰ্জাৰৰ মামলাত পুলিচে চৌধুৰীক জেৰা কৰিব খুজিছে, তেতিয়া যেনে-তেনে হৰিদাসৰ পৰা চিঠি এখন প্ৰমাণ হিচাপে আনিবই লাগিলেহেঁতেন। এতিয়া আৰু' মই নিজেই জানো মই বাঁচিলে যোৱা নাই। বচ্। লেঠা শেষ।

গংগাৰ পাৰত বতাহ বলিছিল অহৰহ। বিপিন চৌধুৰীৰ যেন মূৰৰ ভিতৰলৈকে ঠাণ্ডা বতাহে স্পৰ্শ কৰিছিল। কিন্তু কিবা এটা নামহীন অদ্ভুত অনুভৱ, অস্বস্তি, খালি খালি ভাব এটা, যাৰ পৰা তেওঁ এক মুহূৰ্তৰ বাবেও মুক্তি পোৱা নাই।

কিছুসময় উচপিচাই থাকি এইবাৰ তেওঁ পেণ্টটো কোঁচাই সোঁ আঁঠুটো চালে। এটা প্ৰায় এক ইঞ্চি দীঘল গভীৰ কটা দাগ। সেইটো

কেতিয়া, কেনেকৈ হৈছিল তেওঁৰ কোনোপধ্যেই মনত নপৰি বোধহয় ল'ৰাকালতে কেতিয়াবা দুখ পোৱাৰ দাগ। সঠিকভাৱে তেওঁ একোৱেই মনত পেলাব নোৱাৰিলে।

গাড়ীয়ে টাৰ্নিং ল'লে। দীনেশ মুখাৰ্জীৰ কথা কৈছিল মানুহটোৱে। বাঁচিলে হেঁতেন তেতিয়া দীনেশো গৈছিল। বাৰু - দীনেশকে সুধি চালে কেনে হ'ল তেওঁ এইখিনিতে থাকে। এতিয়াই যোৱা হওক নেকি তেওঁৰ ঘৰলৈ? কিন্তু বাঁচি প্ৰসংগটো মিছা হয় যদি, তেনেহ'লে দীনেশক এই বিষয়ে সুধিবলৈ গ'লেই পাগল বুলিহে ভাবিব। নাই - নাই - এইটো ক'ব নাযাব। উপযাচি নিজকে আনৰ আগত বুৰ্বক সজাবলৈ চৌধুৰীৰ সান্‌ নগ'ল। তাতে দীনেশৰ বিদ্ৰূপ কৰাৰ ধৰণটোও যে এনে নিৰ্মম! সেই অভিজ্ঞতা চৌধুৰীৰ আছে।

গতিকে ঘৰ পালেহি বিপিন চৌধুৰী। কোঠাত সোমাই এটি খুলি চীলাৰত থোৱা ঠাণ্ডা চৰ্বত খাই খাই চৌধুৰীৰ উদ্বেগ-উত্তেজনা শাম কাটিল ভালেখিনি। এই পাগলবোৰৰ পৰা উপায় নাই। নিজ কাম-বন নাই বাবে অনাহকতে ব্যস্ত মানুহবোৰক লগ ধৰি আজি-কালি কথা পাতি বিবক্ত কৰে ইহঁতে - ।

.....বাতি খোৱা-বোৱা কৰাৰ পিছত বিচনাত দীঘল দি নতুন কিতাপ এখন পঢ়ি পঢ়ি চৌধুৰীয়ে নিউ মাৰ্কেটত লগ পোৱা মানুহটোৰ কথা পাহৰিয়ে পেলালে।

কিন্তু পিছদিনা অফিচৰ কাম কৰি থাকোতে তেওঁ মন কৰিছে যে যিমানে সময় গৈ আছে সিমানেই যেন কালিৰ ঘটনাটো তেওঁৰ স্মৃতিপটত অধিক স্পষ্ট হৈ ভাঁহি উঠিছে। বেলেগ কোনো কথা তেওঁক যেন আকৰ্ষণ কৰিব পৰা নাই। মাত্ৰ সেই মানুহজনৰ মুখখন চিনাকি চিনাকি চাৰনিটো, তেওঁৰ হাঁহিৰ শব্দই চৌধুৰীৰ মগজুটো তোলপাৰ লগাই আছে। চৌধুৰীৰ ভিতৰুৱা ইমানবোৰ কথা জনা মানুহ এজনে তেওঁ বাঁচিলে যোৱাৰ কথা কৈ কেনেকৈ ইমান মন ভুল এটা কৰিব পাৰিলে?

দুপৰীয়া খোৱাৰ ঠিক আগে আগে অৰ্থাৎ এক বাজিবলৈ পাঁচ মিনিট থাকোতে - চৌধুৰীয়ে আৰু ধৈৰ্য ধৰিব নোৱাৰিলে। তেওঁ টেলিফোনৰ ডায়েৰীখন মেলি দীনেশ মুখাৰ্জীৰ নম্বৰ উলিয়াই ল'বালৰিকৈ ডায়েল কৰিলে, টু - থ্ৰি - ফাইভ - চিক্স - ৱান - চিক্স ফোন কৰাই ভাল, অপ্ৰস্তুত হোৱাৰ সজ্জনা কম থাকে।

'হেলো।' বায়বীয় মাত এটা ভাঁহি আহিল। 'কোন? দীনেশ নেকি? মই বিপিনে কৈছো।' 'কি খবৰ হে? বছৰদিনৰ মূৰত?' 'এহ নক'বা আৰু! ফিফ্টি-এইটৰ ঘটনা এটা লৈ ফোন কৰি লগা হ'ল।'

'ফিফ্টি-এইটৰ ঘটনা? খুলি কোৱাচোন।' চৌধুৰী এক মুহূৰ্ত ব'ল। 'সেইবছৰ পূজাৰ সময়ত তুমি ক'ব আছিল বাৰু আগতে তাকে কোৱাচোন।'

'ব'বা - ব'বা। ফিফ্টি এইট্ ফিফ্টি এইট্.....' 'ব'বা ধৰিবা, ডায়েৰি চাই কৈ আছো।' ক্ষণিক নীৰৱতা। 'অঁ পাইছোঁ। মই সেইবছৰ দুবাৰ বাহিৰত ফুৰিবলৈ গৈছিলো। এবাৰ ফেব্ৰুৱাৰীত কেপ্টনগৰলৈ, ভাগিন ল'ৰাটোৰ বিয়াত।'

এবাৰ ফেব্ৰুৱাৰীত কেপ্টনগৰলৈ, ভাগিন ল'ৰাটোৰ বিয়াত।

এবাৰ তুমিতো জানাই। সেই যে অকস্মাৎ বাঁচি যাত্ৰা? তুমিও যে গৈছিল। বাৰু কেলেই সুধিলা কোৱাচোন।'

'নাই, এনেই সুধিলো। ঠিক আছে। পিছত কথা পাতিম দেই। থেংক ইউ।'

টেলিফোনটো থৈয়ে মূৰে-কপালে হাত দি বহি পৰিল মিঃ চৌধুৰী। তেওঁৰ কাণ ভম্ভমাই উঠিল। হাত-ভৰি চোঁচা পৰিবলৈ ধৰিলে। টিফিনবস্ত্ৰত চেণ্ডুইচ আছিল। খোৱা আৰু নহ'ল। ভোক-পিয়াহ যেন চব উৰি গৈ নোহোৱা হৈ পৰিল।

'লাঞ্চটাইম' উকলি যোৱাৰ পিছত চৌধুৰীয়ে বুজি পালে যে এই অৱস্থাত আৰু তেওঁৰ পক্ষে অফিচৰ ফাইলত মনোনিবেশ কৰাটো সম্ভৱপৰ নহ'ব। যোৱা পঁচিশ বছৰৰ কৰ্ম জীৱনত এনে অৱস্থা তেওঁৰ এবাৰো হোৱা নাছিল। নিৰলস কৰ্মী বুলি খ্যাতি আছে তেওঁৰ। কৰ্মচাৰীবোৰে তেওঁক বাঘৰ দৰে ভয় কৰে। যিমানেই ডাঙৰ বিপদ নহওক কিয়, যিমানেই ডাঙৰ সমস্যাই মূৰ দাঙি নুঠক কিয়, মিঃ চৌধুৰীৰ কেতিয়াও মতিভ্ৰম নহয়। মূৰ ঠাণ্ডা ৰাখি কাম কৰে তেওঁ। কোনো বিপদ, কোনো সমস্যাই তেওঁক আজিকোপতি কাবু কৰিব পৰা নাই।

আজি কিন্তু তেওঁৰ চব গোলমাল হৈ গৈছে।

আঢ়ৈমান বজাতে ঘৰলৈ ঘূৰি আহি শোৱাকোঠাৰ দুৱাৰ-খিৰিকি চব বন্ধ কৰি বিচনাত পৰি মনটো প্ৰকৃতিস্থ কৰি লৈ কি কৰা উচিত তাকে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে চৌধুৰীয়ে। মানুহে মূৰত আঘাত পালে পূৰ্বস্মৃতি হেৰুৱাব পাৰে। কিন্তু তেওঁৰ সকলো মনত আছে। মাজত ধৰি মাত্ৰ এটা ঘটনাহে মনত নাই - ইয়ো জানো সম্ভৱ? হয়, বাঁচিলেকে তেওঁ গৈয়ো ঘূৰি আহিল, অথচ সেইটো কথা পাহৰি থাকিল, তাৰ লগত সম্বন্ধ থকা কথাবোৰো পাহৰিলে। ওঁহো, নহয়, এইটো একেবাৰে অসম্ভৱ কথা।

বাহিৰত ফুৰিবলৈ গ'লে চৌধুৰীয়ে তেওঁৰ ঘৰৰ বনকৰা ল'ৰাজনক লগত লৈ যায়। কিন্তু এতিয়া যিজন বনকৰা ল'ৰা আছে, সি নতুনকৈ অহা। সাতবছৰৰ আগতে থকা ল'ৰাজনৰ নাম ৰামস্বৰূপ। - বাঁচিলে যোৱা কথাষাৰ যদি সত্য হয় নিশ্চয় সিও গৈছিল লগত; কিন্তু এতিয়া সি বা ক'ত? সি যোৱা আজি তিনিবছৰেই হ'লহি।

সন্ধিয়ালৈকে কোঠাতে সোমাই থাকিল চৌধুৰী। তেওঁ মনে মনে ঠিক কৰিলে যে আজি আৰু কোনোবা আহিলেও তেওঁ সাক্ষাৎ নকৰে। গাটো সঁচাই ভাল লগা নাই।

ঠিক সাত বজাত কাম কৰা ল'ৰাটোৱে আহি খবৰ দিলে যে, শ্ৰেষ্ঠ গিৰিধাৰীলাল আহি চ'ৰাঘৰত বহিছেহি। কিবা জৰুৰী প্ৰয়োজনত তেওঁক লগ কৰিব খুজিছে, সাংঘাতিক মানুহ এই গিৰিধাৰী। কিন্তু সেইসময়ত চৌধুৰীৰ এনেকুৱা এটা মানসিক অৱস্থা চলি আছে যে তেওঁ বাধ্য হৈ ল'ৰাটোক ক'লে যে তেওঁৰ পক্ষে তলৰ মহলালৈ নামি যোৱা সম্ভৱেই নহয়। গতিকে গিৰিধাৰীক লগ কৰিব নোৱাৰে বুলি ক'বলৈ ক'লে।

চাৰে সাতটাত কাম কৰা ল'ৰাটো আকৌ কোনোবা অহাৰ খবৰ দিবলৈ আহিল। চৌধুৰীৰ তেতিয়া তন্দ্ৰাচ্ছন্ন অৱস্থা। কাম কৰা ল'ৰাৰ মাতত তেওঁৰ টোপনি ভাগি গ'ল। কোন? কোন আহিল এইবাৰ? ল'ৰাটোৱে ক'লে, 'চুনীলাল'। চৌধুৰীৰ স্কুলীয়া দিনৰ সহপাঠী

চাৰে সাতটাত কাম কৰা ল'ৰাটো আকৌ কোনোবা অহাৰ খবৰ দিবলৈ আহিল। চৌধুৰীৰ তেতিয়া তন্দ্ৰাচ্ছন্ন অৱস্থা। কাম কৰা ল'ৰাৰ মাতত তেওঁৰ টোপনি ভাগি গ'ল। কোন? কোন আহিল এইবাৰ? ল'ৰাটোৱে ক'লে, 'চুনীলাল'। চৌধুৰীৰ স্কুলীয়া দিনৰ সহপাঠী

চুনীলাল। ভীষণ জৰুৰী দৰকাৰত আহিছে।

দৰকাৰটো চৌধুৰীয়ে বৰ ভালকৈয়ে জানে। চুনীলালৰ সম্প্ৰতি দুৰবস্থা চলি আছে। কিছুদিন ধৰি তেওঁৰ ওচৰলৈ ঘনাই আহি আছে। চৌধুৰীৰ ফাৰ্মত সৰু চাকৰি এটা যোগাৰ কৰি দিব লাগে। চৌধুৰীৰ পক্ষে এই বিষয়ত কিবা এটা কৰাটো মুঠেই সম্ভৱ নহয়, সেয়ে প্ৰতিবাৰ লগ পাওঁতেই এই কথা চুনীলালক স্পষ্টভাৱে জনাই দিছে তেওঁ। তথাপিও এনেদৰে জোকটোৰ নিচিনাকৈ লাগি ধৰিছে মানুহটো।

চৌধুৰীয়ে অত্যন্ত বিবক্ত হৈ ল'ৰাটোক কৈ পঠালে যে অকল আজিয়ে নহয়, আৰু বছৰদিনলৈ চুনীলালক লগ কৰিব নোৱাৰে।

ল'ৰাটো কোঠাৰ পৰা ওলাই যোৱাৰ লগে লগেই চৌধুৰীৰ মনলৈ আহিল - বাঁচিলে যোৱা কথাটোৰ সন্দৰ্ভত দেখোন চুনীলালকে সুধি চাব পাৰি। এবাৰ তেওঁক সুধি চোৱাত কি আপত্তি? ভবাৰ লগে লগেই চৌধুৰী টুক-টুকৈ তলৰ মহলালৈ নামি আহি চ'ৰাঘৰ পালেহি। চুনীলাল যাবলৈ উঠিছিলেই, চৌধুৰীক নামি অহা দেখি বেছ আশ্বস্ত হৈ উঠিল তেওঁ।

চৌধুৰীয়ে পাতনি অবহনেই সুধিলে, 'চুনীলাল, তোমাক কথা এটা সোধো দেই। তোমাৰ স্মৰণশক্তি বৰ ভাল বুলিয়ে জানো। মনত এটা সোধো দেই। মই বাৰু আঠাৰ চনত বাঁচিলে গৈছিলো নেকি?' পেলোৱাচোন - মই বাৰু আঠাৰ চনত বাঁচিলে গৈছিলো নেকি? চুনীলালে অলপ ভাবি ক'লে, 'আঠাৰ চন, নে উনষাঠি বাৰু? গৈছিলোতো।'

চৌধুৰীয়ে বৰ বিপন্ন অনুভৱ কৰিলে, 'মই? মই বাঁচিলে গৈছিলো? তোমাৰ কোনো সন্দেহ নাই এই বিষয়ত?' 'চুনীলাল যেন অবাক হৈ গ'ল। তেওঁ সুধিলে, 'তোমাৰ তাৰমানে বাঁচিলে যোৱাৰ বিষয়ত কিবা সন্দেহ আছে?'

চৌধুৰীয়ে কি ক'ব ভাবি নাপাই আকৌ সুধিলে, 'মই সঁচাই গৈছিলো? তোমাৰ সঁচাই মনত আছেনে?' 'চুনীলালে চোফাৰ পৰা উঠিবলৈ লৈও আকৌ বহি দিলে। তাৰপাচত চৌধুৰীৰ ফালে তীক্ষ্ণ দৃষ্টিৰে চাই থাকি সুধিলে, 'বিপিন, তুমি কিবা নিচা কৰি থকা নাইতো? তোমাৰতো এইবোৰ বদনাম তুমি কিবা নিচা কৰি থকা নাই। তুমি বদমেজাজী বুলি চৰেই জানে। পুৰণি বন্ধু-কেতিয়াও শুনা নাই। তুমি বদমেজাজী বুলি চৰেই জানে। পুৰণি বন্ধু-বান্ধৱৰ প্ৰতি তোমাৰ কোনো সহানুভূতি নাই, এই কথাও জানো। কিন্তু তোমাৰ মূৰটোতো অন্ততঃ ভালেই আছিল।'

তোমাৰ মূৰটোতো অন্ততঃ ভালেই আছিল।' 'চৌধুৰীৰ মাতটো কঁপি উঠিল। 'তোমাৰ মনত আছে মই যোৱাৰ কথা?'

এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ নিদি চুনীলালে সুধিলে, 'মই শেষবাৰৰ বাবে এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি আহিছো বাৰু তোমাৰ?'

কি চাকৰি কৰিছিলো মনত আছেনে বাৰু তোমাৰ?'

'আছেতো। তুমি আছিলি হাওৰা ষ্টেচনৰ বুকিং ক্লাৰ্ক।'

'সেইটো কথা মনত আছে, অথচ তোমাৰ বাঁচিৰ টিকেট ময়ে বুক কৰি দিছিলো, সেই কথা পাহৰি গ'ল। তোমাৰ কাৰণে ৰেলৰ 'ডাইনিং কাৰ'ত 'স্পেচিয়েল খানা'ৰ কাৰণে ব্যৱস্থা কৰি দিছিলো - তোমাৰ ডবাৰত ফেন চলা নাছিল, ল'বালৰিকৈ ভাল কৰাই দিছিলো - চব পাহৰিলা? তোমাৰ হ'ল কি?'

গভীৰ হুমুনিয়াহ এটা পেলাই চোফাত ধূপকৈ বহি পৰিল চৌধুৰী।

চুনীলালে সুধিলে, 'তোমাৰ গা ভাল নহয় নেকি?'

চেহেৰাটোচোন কিবা হৈ গৈছে ?

চৌধুৰীয়ে ক'লে, 'গাটো বেয়া লাগি আছে হয়। কেইদিনমানৰ পৰা কামৰ হেঁচাও বৰ বেছি হৈছে ... । দেখুৱাব লাগিব ডাক্তৰক।'

বিপিন চৌধুৰীৰ অৱস্থাটো দেখিয়ে বোধহয় চাকৰিৰ কথা আৰু উল্লেখ নকৰিলে চুনীলালে। তেওঁ লাহে লাহে গুচি গ'লগৈ।

ডাক্তৰ পৰেশ চন্দ্ৰ বয়স চল্লিশৰ বেছি হোৱা নাই। বুদ্ধিদীপ্ত চেহেৰা। বিপিন চৌধুৰীৰ ৰোগৰ লক্ষণ দেখি-শুনি তেওঁ অতিশয় চিন্তিত হ'ল। চৌধুৰীয়ে তেওঁক প্ৰায় কাকূতি কৰাৰ দৰে কৰিলে, 'চাওক ডাক্তৰ, মোৰ এই ব্যাধি আপুনি ঠিক কৰি দিবই লাগিব। কামলৈ যাব নোৱৰাৰ বাবে অফিচত কেনেকুৱা ক্ষতি হৈছে বুজাব নোৱাৰো। আজিকালিতো কত বকমৰ দৰব ওলাইছে। মোৰ এই বেমাৰৰ কাৰণেনো একোৱেই নাইনে? যিমান টকা লাগে দিম। বিদেশৰ পৰা অনাব লগা হ'লে তাকো অনাই দিয়ক।'

ডাক্তৰে বহুত ভাবিচিন্তি ক'লে, 'কথাটো কি জানেনে মিষ্টাৰ চৌধুৰী। এনেকুৱা কে'চ মোৰ অভিজ্ঞতাত এয়ে প্ৰথম। অৱশ্যে আপোনাক উপায় এটা দিব পাৰো। ফল পাবনে নেপায় ক'ব নোৱাৰো, চেষ্টা কৰি চাওক। অন্ততঃ ক্ষতিৰ কোনো আশংকা নাই।'

অলপ ৰৈ ডাক্তৰে আকৌ ক'লে, 'মোৰ ভাৱ হৈছে, আপুনি বাঁচিলে গৈছিল, কিন্তু কিবা অজ্ঞাত কাৰণত সেই কথা আপুনি একেবাৰেই পাহৰি থাকিল, সেয়ে মই পৰামৰ্শ এটা দিওঁ - আপুনি আকৌ এবাৰ বাঁচিলে যাওক। তেতিয়া হয়তো ঠাইডোখৰ দেখি আপোনাৰ আগৰ যাত্ৰাটোৰ কথা মনত পৰি যাব। এই মুহূৰ্তত ইয়াতকৈ বেছি কিবা এটা কৰাটো মোৰ পক্ষে সম্ভৱ নহ'ব। মই আপোনাক এই দৰবটো লিখি দিছোঁ। টোপনি ভাল হ'ব। টোপনি যোৱাটো জৰুৰী কথা। নহ'লে আপোনাৰ স্বাস্থ্য ভাগি পৰিব পাৰে।'

দৰবৰ প্ৰভাৱতে হওক বা ডাক্তৰৰ পৰামৰ্শৰ বাবেই হওক, পিছদিনা বিপিন চৌধুৰীয়ে যথেষ্ট সুস্থবোধ কৰিলে।

'ব্ৰেকফাষ্ট'ৰ পিছত অফিচলৈ ফোন কৰি অলপ কিবা-কিবি কামৰ দিহা দি সেইদিনাই ৰাতিৰ ৰে'লত উঠি বাঁচিলে ৰাওনা হ'ল বিপিন চৌধুৰী। পিছদিনা বাঁচি ষ্টেচনত ভৰি দিয়েই তেওঁ একেবাৰে নিশ্চিত হ'ল যে, এইখন ঠাইলৈ তেওঁ কন্ঠিনকালেও অহা নাই। ষ্টেচনৰ পৰা ওলাই গাড়ী এখন লৈ ইফালে-সিফালে অলপ ফুৰি-চাকি চহৰৰ বাট-পথ, ঘৰ-দুৱাৰ, প্ৰাকৃতিক দৃশ্যাবলী, হোটেল-বজাৰ সকলো অন্য এক দৃষ্টিৰে অনুধাৱন কৰি কৰি চৌধুৰী সম্পূৰ্ণৰূপে নিশ্চিত হ'ল যে, এই ঠাইৰ কোনো এটা বস্তুৰ লগতে তেওঁৰ বিন্দুমাত্ৰও পৰিচয় নাই। হুড়ৰো ফল্‌চ্ তেওঁ চিনি পাবনে বাক? জলপ্ৰপাতৰ দৃশ্য প্ৰত্যক্ষ কৰিলে তেওঁৰ পূৰ্বস্মৃতি ঘূৰি আহিবনেকি? নানানটা প্ৰশ্নই চৌধুৰীক জোকাৰি গ'লহি।

অৱশ্যে বাঁচি উঠি হোৱাৰ পিছত তেওঁৰ মনত বিন্দুমাত্ৰও সন্দেহ নাই যে, এইখন ঠাইৰ লগত তেওঁৰ পূৰ্বস্মৃতি কোনো কাৰণতেই জড়িত হ'বলগা নাই। তেওঁৰ মনত পৰিবলগা কোনো কথাও নাই। - তথাপিও জানোচা ঘৰলৈ ঘূৰি যোৱাৰ পিছত অনুতাপ কৰিবলগা হয়, সেইবুলিয়ে তেওঁ হুড়ৰো ফল্‌চ্‌টোও চাই অহাৰ সিদ্ধান্ত ল'লে। দুপৰীয়া সময়ত ভাড়া-গাড়ী লৈ চৌধুৰী হুড়ৰো পালেগৈ। সেইদিনা তাত পিকনিক খাবলৈ যোৱা সলি এটাৰ দুজন মানুহে আবেলি

সময়ত এটা শিলৰ দ'মৰ কাষত অজ্ঞান অৱস্থাত পৰি থকা চৌধুৰীক উদ্ধাৰ কৰিলে। মানুহ দুজনৰ পৰিচৰ্চাত জ্ঞান ঘূৰাই পাই চৌধুৰীয়ে প্ৰথম যি কেইবাৰ কথা ক'লে, সেয়া হ'ল, 'মই বাঁচিলে কেতিয়াও অহা নাই... মোৰ চৰ শেষ ... আৰু কোনো আশা নাই ... চৰ শেষ ...'

পিছদিনা তেওঁ ঘৰ পালেহি। তেওঁ ভাবিলে, যদি বাঁচি ৰহসাৰ উদ্ঘাটন কৰিব পৰা নাযায়, তেওঁৰ সঁচাই আৰু কোনো আশা নাই। তেওঁৰ কৰ্মদক্ষতা, আত্মবিশ্বাস, উৎসাহ, বুদ্ধি, বিবেচনা সকলোবোৰ লোপ পাব ধীৰে ধীৰে - শেষত গৈ তেওঁ সেই বাঁচিতেই ...

ইয়াৰ পিছৰখিনি চৌধুৰীয়ে আৰু ভাবিব নোৱাৰা হ'ল। কোনো ৰকমে গাটো ধুই মূৰত আইচবেগটো হেঁচি ধৰি তেওঁ শয়্যাগত হ'ল। কাম কৰা ল'ৰাটোক আদেশ দিলে ডাক্তৰ পৰেশ চন্দ্ৰক মতাই আনিবলৈ। সি ওলাই যোৱাৰ আগে-আগে চৌধুৰীক, ডাক্তৰৰ মোহৰ নথকা, ওপৰত ৰঙা চিয়াঁহীৰে 'জৰুৰী, একান্ত ব্যক্তিগত' বুলি লিখা সেউজীয়া ৰঙৰ এটা এন্ডেলপ্ আনি দিলেহি। কোনোবাই পুৱাতে চৌধুৰীৰ ব্যক্তিগত ডাক-বাকচত পেলাই থৈ গৈছে। ৰঙা চিয়াঁহীৰে স্পষ্টকৈ চৌধুৰীৰ নামটো এন্ডেলপত লিখা আছে।

গাটো ভাল নলগা সত্ত্বেও তেওঁৰ এনেকুৱা লাগিল চিঠিখন নপঢ়িলেও নহ'ব। খামটো খুলি চৌধুৰীয়ে পঢ়ি গ'ল।

মৰমৰ বিপিন, হঠাৎ ধনী হোৱাৰ অহংকাৰ যে তোমাৰ মাজত এনেদৰে দেখা পাম সঁচাই ভবা নাছিলোঁ। এজন দু-স্থ বাল্যবন্ধুক অকণমান সহায় কৰাটো তোমাৰ বাবে ইমান টান কাম হ'লগৈনে বাক? মোৰ ক্ষমতা যৎসামান্য, কাৰণ মোৰ ধনবল নাই। কিন্তু আন এটা বল মোৰ ওচৰত যথেষ্ট পৰিমাণে আছে। সেইটো হ'ল স্মৃতিশক্তি আৰু কল্পনাসক্তি। তাৰে অলপ খৰচ কৰি তোমাৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ ল'লো। মোৰ মাৰ্কেটৰ দোকানত তোমাৰ লগত কথা পতা মানুহজন প্ৰতিবেশী বন্ধু। বৰ ভাল অভিনেতা তেওঁ। দীনেশ মুখাৰ্জীয়ে তোমাৰ অকণো ভাল নেপায়। সেয়ে তেওঁক হাত কৰোতে মোৰ কষ্ট হোৱা নাই। তোমাৰ আঁঠুত থকা কটা দাগটোৰ কথা মোৰ বৰ ভালকৈ মনত আছে। বহুত বছৰৰ আগতে, মোৰ সাক্ষাততে, শিলত ঠেকেচা আঁঠুৰ মঙহ এবাই গৈছিল তোমাৰ। মনত আছেনে? বহুত পুৰণি ঘটনা - থাৰ্টি-চিৰ্কাৰ।

বিশেষ নাই। এই চিঠি পঢ়াৰ পিছত তোমাৰ বেমাৰ নিশ্চয় ভাল হ'ব। মোৰ উপন্যাস এখন এজন প্ৰকাশকৰ পছন্দ হৈছে। কেইমাহমান প্ৰকাশকৰ পৰা পোৱা পইচাবেই চলিব পাৰিম। ইতি-

তোমাৰ বাল্যবন্ধু চুনীলাল গগৈ

যথাসময়ত ডাক্তৰ পৰেশ সোমাই অহাৰ লগে লগে চৌধুৰীয়ে সহজভাৱে ক'লে, 'ঠিকেই আছে ডাক্তৰ। বাঁচিলে গ'লোঁ তাত নমাৰ লগে লগেই চৰ কথা মনত পৰি গ'ল।'

ডাক্তৰ আচৰিত হ'ল, 'ভেৰি ষ্ট্ৰেঞ্জ! আপোনাৰ কে'চটো এখনি ডাক্তৰী জাৰ্ণালত ছপাব লাগিব।'

চৌধুৰীয়ে বিচনাখনত কতি হৈ ক'লে, 'মোৰ কঁকালটো চাই দিয়কচোন, বাঁচি উজুটি থাইছিলোঁ, বৰ বিষ ... !'

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

সম্প্ৰতিক অসমীয়া নাটকৰ ধাৰা

বিংশ শতাব্দীৰ আৰম্ভণিৰে পৰা বৰ্তমান একবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিলৈকে এই দীঘলীয়া সময়ছোৱাত অসমীয়া নাটকৰ যি বিৱৰ্তনমুখী ধাৰা সেয়া বিভিন্ন দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিশ্লেষণ কৰিব পাৰি।

বিংশ শতাব্দীৰ প্ৰথমার্দ্ধত বিশেষকৈ ২য় মহাযুদ্ধৰ সময়লৈকে পৌৰাণিক আৰু ঐতিহাসিক নাটকে অসমৰ মঞ্চ অধিকাৰ কৰিছিল। মূলতঃ উৎসৱকেন্দ্ৰিক প্ৰয়োজনীয়তা আৰু সাহিত্যৰ অংগ হিচাপে নাটকৰ বিকাশৰ বাবে এই সময়ছোৱাত নাট্যকাৰসকলে নাট ৰচনাত মনোনিবেশ কৰিছিল। জোনাকী যুগৰ সাহিত্যিকসকল বিশেষকৈ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, পদ্মনাথ গোহাঞি বৰুৱা, দুৰ্গাপ্ৰসাদ মজিন্দাৰ বৰুৱা, বেণুধৰ ৰাজখোৱা আৰু চন্দ্ৰধৰ বৰুৱা আদিয়ে অসমীয়া সাহিত্যৰ সকলো শাখাৰ ঠন ধৰাই তোলাৰ স্বাৰ্থতে নাট্যৰচনাতো মনোনিবেশ কৰিছিল। অৱশ্যে এইসকলৰ মাজত বান ৰঙ্গমঞ্চৰ লগত জড়িত হৈ থকাৰ বাবে পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ নাট্যৰচনা মূলতঃ ৰঙ্গমঞ্চকেন্দ্ৰিক আছিল বুলি ক'লেও ভুল কোৱা নহ'ব। পৰাধীন দেশবাসীৰ অন্তৰত জাতীয়তাবাদী চেতনাৰ উদ্ৰেক, লগতে প্ৰাচীন গৌৰৱ আৰু ঐতিহ্যৰ কাহিনী সুঁৱৰি ৰাজনৈতিক আবেগ প্ৰকাশ কৰাৰ চেষ্টাই বোধকৰো এই সময়ছোৱাত পৌৰাণিক আৰু ঐতিহাসিক নাট্যপ্ৰীতিৰ বিশেষ কাৰণ আছিল।

মহাসমৰৰ পিছৰ সময়ছোৱাত ৰচিত নাটকসমূহৰ ক্ষেত্ৰত নাট্যকাৰসকলে পূৰ্বৰ নাট্যপ্ৰীতি আৰু নাট উপস্থাপন কৌশলৰ পৰিৱৰ্তন ঘটাই নতুন নাট্য চিন্তাৰে নাট ৰচনাত মনোনিবেশ কৰে। যুদ্ধৰ আৰ্থ-সামাজিক পৰিণতিত গা-কৰি উঠা বাস্তৱবোধ আৰু '৪২ৰ গণ আন্দোলনৰ প্ৰভাৱত গা-কৰি উঠা জাতীয়তাবাদী আদৰ্শই আছিল এই সময়ৰ নাট্যকাৰসকলৰ নাট্যৰচনাৰ মূল প্ৰেৰণা।

যুদ্ধোত্তৰ যুগত অসমীয়া নাটকৰ গতি-প্ৰকৃতি আকৌ সলনি হ'ল। জীৱনৰ নতুন মূল্যবোধ গঢ়ি তোলা আৰু তাৰ লগত সংগতি ৰাখি নতুন কৌশলৰ নাটক ৰচনা কৰাত নাট্যকাৰসকলে মনোনিবেশ কৰিলে। ৩০ৰ দশকতে জ্যোতি প্ৰসাদৰ 'কাৰেঙৰ লিগিৰী' নাটকেৰে আৰম্ভ হোৱা সমস্যামূলক নাটকৰ পূৰ্ণবিকাশ ঘটে এই যুদ্ধোত্তৰ সময়তে। সামাজিক বাস্তৱবাদৰ প্ৰতি নাট্যকাৰসকল আকৃষ্ট হ'ল। স্বাধীনতাৰ স্বপ্নভংগ, সমাজ জীৱনত উদ্ভৱ হোৱা সমস্যাসমূহ



বিশেষকৈ শ্ৰেণী বৈষম্য, পুঁজিপতিৰ শোষণ, নৈতিকতাৰ স্থলন আদি সমস্যাসমূহৰ প্ৰতি নাট্যকাৰসকল আকৃষ্ট হ'ল। ইৰচেনীয় বাস্তৱবাদৰ প্ৰতি নাট্যকাৰসকল বিশেষভাৱে আকৰ্ষিত হ'ল। সমস্যামূলক নাটকৰ ধাৰাটোৱেই এই সময়ছোৱাত প্ৰধান নাট্য ধাৰা হিচাপে পৰিগণিত হ'ল।

'৬০ৰ দশকৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বৰ্তমান সময়লৈকে অসমীয়া নাটকৰ প্ৰকৃতি দ্ৰুতভাৱে সলনি হৈছে। সমস্যামূলক সামাজিক নাটকৰ ধাৰা অব্যাহত থাকিলেও নাটকৰ ৰচনা আৰু উপস্থাপন পদ্ধতিৰ আমূল পৰিৱৰ্তন হ'ল। ইয়াৰ মাজতে '৭০ৰ দশকত লক্ষ্য কৰা এটা বিশেষ পৰিৱৰ্তন হ'ল পৰম্পৰাগত, সংগঠিত নাটকৰ বিপৰীতে দেখাত অবাস্তৱ যেন লগা সংগতিবিহীন বিষয়ৰ অৱতাৰণাৰে ভালেকেইখন উদ্ভট (Absurd) ৰীতিৰ নাটকৰ ৰচনা। অৰুণ শৰ্মাৰ 'আহাৰ', বসন্ত শইকীয়াৰ 'মানুহ' আদি মূলতঃ এই ৰীতিৰ নাটক। এই নাটকসমূহত নাট্যকাৰে প্ৰচলিত ধাৰণা অগ্ৰাহ্য কৰি সংগতিবিহীনতাৰ মাজেৰে জীৱনৰ এক বিচিত্ৰ ছবি ফুটাই তুলিলে।

'৭০ৰ দশকৰ পাছৰে পৰা অসমীয়া নাটকৰ ক্ষেত্ৰত অতি লক্ষ্যণীয় দিশটো হৈছে নাট্যকাৰসকলৰ পৰম্পৰাগত নাট্যৰীতিৰ প্ৰতি অধিক সচেতনতা। পশ্চিমীয়া নাট্যৰীতিৰ পৰিৱৰ্তে থলুৱা লোক-নাট্য শৈলীৰ আৰ্হিৰে নাটক ৰচনা কৰি অসমীয়া লোক-নাট্য শৈলীৰ বিশিষ্ট উপাদান ওজাপালি, থিয়নাম, খুলীয়া ভাওনা আদিৰ উপৰিও অংকীয়া ভাওনাৰ কলা কৌশলেৰে নাটক পৰিবেশন কৰাত মনোনিবেশ কৰা হৈছে। তদুপৰি এই সময়ছোৱাত নাটকৰ ৰূপ, ৰীতি, আংগিক আৰু মঞ্চ স্থাপত্যৰো উল্লেখযোগ্য পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা সম্পাদিত হৈছে। দীঘলীয়া লেহেম গতিৰ নাটকৰ পৰিৱৰ্তে দ্ৰুত গতিৰ চুটি পৰিসৰৰ নাটক বিশেষভাৱে সমাদৃত হৈছে।

ওপৰৰ আলোচনাত থলুমূলকৈ অসমীয়া নাটকৰ পৰিৱৰ্তনমুখী ধাৰাৰ এটি চমু আলোকপাত কৰি সাম্প্ৰতিক অসমীয়া নাটকৰ ধাৰাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব খুজিছোঁ।

নাটকৰ ক্ষেত্ৰত সাম্প্ৰতিকতাৰ ধাৰণা দিয়াটো অতি জটিল কাম। কিয়নো প্ৰায়োগিক কলা হিচাপে বিষয়বস্তুৰ উপস্থাপন ৰীতি আৰু পৰিচালকৰ সূচিন্তিত পৰিকল্পনাই প্ৰাচীন বুলি ভবা নাটক এখনো

সোণালী জয়ন্তী - ২০০৬

৪৮

বর্তমানৰ বাবে অতি প্ৰাসংগিককৈ দাঙি ধৰিব পাৰে। 'গাঁওবুঢ়া'ৰ দৰে ১৯ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে লিখা নাটক এখনো দুলাল বয়ৰ দৰে সুদক্ষ পৰিচালকে আধুনিক নাট্যপ্ৰযোজনা কৌশল প্ৰয়োগ কৰি অতি মনোপ্ৰাণীকৈ মঞ্চনিবেদন কৰিছে। যোৱা শতিকাতোৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ অসমীয়া নাটক 'কাৰেঙৰ লিগিৰী' আজিও অসমৰ গাঁৱে-ভূঞা, নগৰে-চহৰে বিভিন্ন পৰিচালকৰ ভিন্-ভিন্ পৰিচালনা কৌশলত ভিন্ন ব্যাখ্যাৰে সৰ্বজন সমাদৃত নাটক হিচাপে বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। অসম চৰকাৰৰ সাংস্কৃতিক সঞ্চালকালয়ে গণেশ গগৈৰ বহু চৰ্চিত 'শকুনিৰ প্ৰতিশোধ' নাটকখন নতুন পৰীক্ষাৰে অবিনাশ শৰ্মাৰ পৰিচালনাত সাৰ্থকভাৱে মঞ্চ নিবেদন কৰি দৰ্শকক নতুন চিন্তাৰ বাট দেখুৱাইছে। প্ৰায়োগিক কলা হিচাপে নাটকৰ ক্ষেত্ৰত ন-ন বীতি, আংগিক আৰু মঞ্চ প্ৰযুক্তিৰ কৌশলেৰে পুৰণি বিষয়বস্তুৰ নাটকো সাম্প্ৰতিক কালত পৰিচালকসকলে দৰ্শকৰ চেতনা উদ্দীপিত কৰিব পৰাকৈ প্ৰদৰ্শন কৰিছে।

নাটকৰ কাহিনী অৰ্থাৎ বিষয়বস্তুৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষকৈ '৮০ৰ দশকৰ পাছৰে পৰা নাট্যকাৰসকলে নতুন নতুন দিশ উন্মোচিত কৰিছে। দেশত গা কৰি উঠা দুৰ্নীতি, ভ্ৰষ্টাচাৰ, সম্ভ্ৰাসবাদ, বিচ্ছিন্নতাবাদ, আধুনিক জীৱনৰ অন্তঃসাবৰ্ণন্যতা, প্ৰযুক্তিৱদ্ধ জীৱনে আনি দিয়া অনিশ্চয়তা, গোলকীকৰণ আদি আৰ্থ-সামাজিক বিষয়বস্তুক লৈ নাট্যকাৰসকলে নতুন নতুন নাটক ৰচনা কৰিছে। '৮০ৰ দশকৰ পিছত বিশেষকৈ নাট্যকাৰ অৰুণ শৰ্মা, হিমেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ, মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ, আলি হাইদৰ, মুনীন ভূঞা, মুনীন শৰ্মা, ৰফিকুল হুছেইন, নৰেন পাটগিৰি, ড° সীতানাথ লহকৰ, ড° অৰুণ বৰঠাকুৰ, ড° পৰমানন্দ ৰাজবংশী, ড° অখিল চক্ৰৱৰ্তী, দীপক মহন্ত, কৰুণা ডেকা, প্ৰমোদ দাস, পংকজজ্যোতি ভূঞা, দেৱকুমাৰ শইকীয়া, কুশল কৃষ্ণ দেৱগোস্বামী, গুণাকৰ দেৱগোস্বামী, সপোনজ্যোতি ঠাকুৰ, গিয়াছুদিন আহমেদ, ড° জ্যোতিপ্ৰসাদ শইকীয়া, ড° ৰিপুণ বৰপূজাৰী, ভৱ পূজাৰী, অজিত বৰঠাকুৰ, প্ৰশান্ত কটকী আদি ন-পুৰণি নাট্যকাৰে ভিন্ন বিষয়বস্তুৰ নাটক ৰচনা কৰি নাট্যকলাৰ ভেটি সমৃদ্ধ কৰিছে।

আহাৰ, নিবাৰণ ভট্টাচাৰ্য আদি নতুন শিল্পৰীতিৰ নাটক ৰচনা কৰা কৃতবিদ্য নাট্যকাৰ অৰুণ শৰ্মাই আমাৰ দেশত জটিল ৰূপ ধাৰণ কৰা সাম্প্ৰতিক সশস্ত্ৰ বিপ্লৱৰ পটভূমিত লিখা 'অন্য এক অধ্যায়', উত্তৰ আধুনিকতাবাদী চিন্তাৰ প্ৰতিফলন ঘটাই একমাত্ৰ অসমীয়া নাটক 'অদিতিৰ আত্মকথা' বৰ্তমান সময়ৰ উল্লেখযোগ্য নাট্যৰচনা। ভ্ৰাম্যমান মঞ্চৰ বাবে শতাধিক নাটক ৰচনা কৰা মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰৰ 'উদ্ভট নাট', 'সিঁচা পুখুৰীৰ মাছ' আদি নাটকত সাম্প্ৰতিক সমাজৰ ছবিখন অতি ব্যংগভাৱে চিত্ৰিত কৰা হৈছে। এইজন বিশিষ্ট নাট্যকাৰে অসমীয়া নাট্য স্বৰূপ। অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ মহানায়ক আজান ফকীৰৰ বৰ্তমান সময়ত সাম্প্ৰদায়িক সম্প্ৰীতিৰ বাণী তুলি ধৰা 'শ'ৰাণ্ডিৰ চাপৰি' এখনি উল্লেখযোগ্য নাটক। অসমৰ জনসংস্কৃতিৰ ৰূপান্তৰকামী ধাৰাৰ

অন্যতম বিষুপ্ৰসাদ বাভাৰ জীৱনভিত্তিক নাটক 'বিষুপ্ৰসাদ', অসমীয়া কথাছবিৰ কিংবদন্তী স্বৰূপ প্ৰথম অসমীয়া কথাছবি 'জয়মতী'ৰ নায়িকা আইদেউ সন্দিকৈৰ জীৱনৰ ভিত্তিত ৰচনা কৰা নাটক 'আইদেউ সন্দিকৈ'কৈ মুখ্য কৰি বৰঠাকুৰদেৱে ৰচনা কৰা নাট্যৰাজি অসমীয়া নাট্যসাহিত্যৰ অনবদ্য কৃতি।

নাট্যপ্ৰাণ মুনীন ভূঞাই ৰচনা কৰা 'হাতী আৰু ফান্দী', 'জৰোঁবোৱা পৰজা' আৰু 'সন্ধিক্ষণ' এই তিনিখন বৰ্তমান সময়ৰ অতি উল্লেখযোগ্য নাটক। মোৰামৰীয়া গণবিদ্ৰোহক সমল হিচাপে লৈ ৰচনা কৰা মুনীন ভূঞাৰ 'জৰোঁবোৱা পৰজা' শাসক শোষকৰ দ্বন্দ্বৰ বস্তুনিষ্ঠ বিশ্লেষণৰ বাবে সৰ্বকালৰ এখন আধুনিক নাটক হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। ত্ৰেখটীয়া নাট্যৰীতিৰে 'সভ্যতাৰ সংকট' ৰচনা কৰা মুনীন শৰ্মাৰ 'কোৰাচ' নাটকত আমোলাতন্ত্ৰৰ মেৰপেছত সাধাৰণ মানুহৰ জীৱনৰ মূল্য কিমান নগণ্য সেয়া অতি ব্যংগাত্মকভাৱে তুলি ধৰিছে। লোক-নাট্য আৰু লোক-কলাৰ আংগিক নাটকত সংযোগ কৰি নাটক ৰচনা কৰোতাসকলৰ ভিতৰত আলি হাইদৰৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিব পাৰি। 'ধুমুহা পখীৰ নীড়', 'যুগসন্ধিৰ কাব্য', 'এখন নিলাজ মানুহৰ দেশ' আদি নাটকত হাইদৰে ভাওনা, ওজাপালি আদি ব্যৱহাৰ কৰি নাটকৰ আশ্বাদন বৃদ্ধি কৰাই নহয় আধুনিক মানুহৰ জীৱনৰ ছবিও অংকন কৰিছে। এই সময়ছোৱাত দেশৰ সমসাময়িক পৰিস্থিতি ফুটাই তোলা হাইদৰৰ এখন উল্লেখযোগ্য ব্যংগ নাট - 'এক দিন কা বাদশ্বাহ'। দুৰ্নীতিৰ নিমেহ বিশ্লেষণ আলি হাইদৰৰ 'অহৈতুকী স্বদেশপ্ৰীতি'। বৰ্তমান সময়ত নাটকৰ ন-ন পৰীক্ষাৰ লগত ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত নাট্যকাৰ, পৰিচালক ৰফিকুল হুছেইনৰ 'কৌৰৱ-পাণ্ডৱ', 'জলাশয়', 'দৈৱকী' আদি নাটকৰ উপৰিও সম্ভ্ৰাসবাদক বিষয় হিচাপে লৈ ৰচনা কৰা 'ধোঁৱা' সাম্প্ৰতিক সময়ৰ এখন উল্লেখযোগ্য নাটক। ড° অখিল চক্ৰৱৰ্তীয়ে 'এজন ৰজা আছিল' নাটকত অংকীয়া ভাওনাৰ বীতি গ্ৰহণ কৰি স্বেচ্ছাচাৰী আৰু ক্ষমতালোভী শাসকৰ পতন দেখুৱাইছে। কৰুণা ডেকাৰ 'চং', ড° পৰমানন্দ ৰাজবংশীৰ 'নাঙল মাটি মানুহ' আৰু প্ৰমোদ দাসৰ 'হনুমান সাগৰ বান্ধা চাওঁত যথাক্ৰমে ঢুলীয়া ভাৱৰীয়া, খুলীয়া ভাৱৰীয়া আৰু থিয় নামৰ আৰ্হিৰে বিষয়বস্তু দাঙি ধৰা হৈছে। ড° পৰমানন্দ ৰাজবংশীৰ 'কমলা কুঁৱৰীৰ সাধু' দিল্লীৰ ৰাষ্ট্ৰীয় নাট্য বিদ্যালয়ত মঞ্চস্থ হৈ সমাদৃত হৈছে। ড° সীতানাথ লহকৰৰ 'আধাৰশিলা', 'কহয় চণ্ডী দাস' সাম্প্ৰতিক সময়ৰ উল্লেখযোগ্য নাটক। আমাৰ ৰাজ্যখনত গা-কৰি উঠা সশস্ত্ৰ সংগ্ৰামৰ নিমেহ বিশ্লেষণেৰে দেশৰ শাসন ব্যৱস্থা আৰু ন্যায়-নীতিৰ অন্তঃসাবৰ্ণন্যতা 'চণ্ডী চোৰ'ৰ জীৱনৰ মাজেৰে সুন্দৰকৈ দাঙি ধৰিছে। দীপক মহন্তৰ 'উলংগ ৰজা', ড° অৰুণ বৰঠাকুৰৰ 'বত্ৰ ভাঙাৰ কাহিনী', 'এ ট্ৰীপ টু হেভেন' (A trip to Heaven) আদি সাম্প্ৰতিক সময়ৰ বাবে বিষয়বস্তু আৰু উপস্থাপন বীতিৰ দিশেৰে উল্লেখযোগ্য নাটক।

নবীন নাট্যকাৰসকলৰ ভিতৰত সপোনজ্যোতি ঠাকুৰ, গুণাকৰ দেৱগোস্বামী, ৰবিজিতা গগৈ, ভৱ পূজাৰী আদিৰ নাটকে বিশেষ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছে। সপোনজ্যোতি ঠাকুৰৰ 'ন্যায়-অন্যায়', 'দ্রৌপদী

পৰিয়াল' আদি আধুনিক নাটকৰ উল্লেখনীয় পৰীক্ষা। ঠাকুৰে অৰুণা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ গল্পৰ আধাৰত ৰচনা কৰা 'বাঘময়' নাটকত আধুনিক প্ৰযুক্তিৰ নামত সাধাৰণ মানুহৰ জীৱনলৈ নামি অহা ভয়াবহতাৰ ছবি অতি সুন্দৰকৈ অংকন কৰিছে। গুণাকৰ দেৱগোস্বামীয়ে 'সতী', 'জেৰেঙা' আদি নাটকত অংকীয়া নাট্য শৈলীৰ যথোপযুক্ত ব্যৱহাৰেৰে পুৰণি কাহিনীক নতুন ৰূপত মঞ্চত উপস্থাপন কৰিছে। দুয়োগৰাকী নাট্যকাৰ পৰিচালনাৰ লগতো জড়িত থকাৰ বাবে নাট্যকাৰ হিচাপে তেওঁলোকৰ নাট্যচিন্তা সুন্দৰভাৱে প্ৰকাশ কৰাত সুবিধা হৈছে।

এই সময়ছোৱাত আৰু ভালেখিনি নাট্যকাৰে ভিন্ন ৰচনা, ভিন্ন শৈলীৰ নাটক ৰচনা কৰি নাট্য শিল্পৰ ভেটি ৰচনা কৰিছে। পাছে সকলোবোৰ নাটৰ প্ৰযোজনা দেখাৰ বা তেওঁলোকৰ নাটক পঢ়াৰ সুবিধা নোপোৱাৰ বাবে আমি আলোচনালৈ আনিব পৰা নাই।

পূৰ্ণাংগ নাটকৰ উপৰিও এই সময়ছোৱাত একাংকিকা নাটকেও সুকীয়া গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। বাস্তৱবাদৰ প্ৰতি মানুহৰ আগ্ৰহ বৃদ্ধি পোৱাৰ বাবে চুটি গল্পৰ দৰে একাংকিকা নাটকো সাম্প্ৰতিক সময়ত সাহিত্যৰ এটি সুকীয়া ৰূপ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। যদিও একাংকিকাত প্ৰত্যাশাৰ আনন্দহে আছে পৰিপূৰ্ণতাৰ তৃপ্তি নাই তথাপি খণ্ডিত জীৱনৰ চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হ'লেও একাংকিকা স্বয়ং সম্পূৰ্ণ আৰু স্বতন্ত্ৰ।

'৬০ৰ দশকতে প্ৰতিযোগিতাৰ প্ৰয়োজনীয়তাতে সৃষ্টি হোৱা একাংকিকা নাটক বৰ্তমান সময়তো প্ৰতিযোগিতাৰ মাজতে বৰ্তি আছে। বিশেষকৈ একাংকিকা নাটকৰ প্ৰতিযোগিতাসমূহে ভিন্ন ৰচনাৰ একাংকিকা নাটক ৰচনাত অৰিহণা যোগাইছে।

সমাজ বিৱৰ্তনৰ লগে লগে জীৱন আৰু জীৱিকাৰ বাবে অহৰহ সংগ্ৰামত লিপ্ত হৈ পৰিবলগা হোৱাত মানুহৰ নান্দনিক তৃপ্তি লাভৰ বাবে সময়ৰ সীমাবদ্ধতাই প্ৰতিবন্ধকতাৰ সৃষ্টি কৰিছে। এনে অৱস্থাত একাংকিকা নাটৰ সাৰ্থক প্ৰযোজনা বৰ্তমান সময়ত অতি প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে।

১৯৭০ চনতে অৰুণ শৰ্মাৰ 'ককাইদেউ' নাটকেৰে অসমীয়া 'পথ নাটক' (Street play)ৰ শুভাৰম্ভ হোৱা এইবিধ নাটকৰ ধাৰা সাম্প্ৰতিক কালত অতি প্ৰাসংগিক হৈ পৰিছে যদিও ইয়াৰ বিস্তাৰ অসমৰ নাট্য জগতত চকুত লগাকৈ হোৱা নাই। অৱশ্যে ইয়াৰ মাজতে ড° সীতানাথ লহকৰ, নৰেন পাটগিৰি, সপোনজ্যোতি ঠাকুৰ, হৰেন্দ্ৰ নাথ বৰঠাকুৰ, সপোনটি বৰদলৈ, গোলাপ বৰা আদি মুষ্টিমেয় কেইজনমান নাট্যকাৰে পথ নাটক ৰচনাত জড়িত হৈ আছে। ড° সীতানাথ লহকৰে তেখেতৰ সমাহাৰ নাট্যদলৰ জৰিয়তে 'বাটৰ নাটক'ৰ সম্প্ৰসাৰণৰ বাবে অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিছে। তথাপি বাটৰ নাটক অসমীয়া নাট্য শিল্পত সন্তুষ্টি লাভ কৰিব পৰা এটা অৱস্থাত উপনীত হোৱা নাই। দেশৰ আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থা আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰেক্ষাপটত প্ৰতিবাদী নাটক হিচাপে বাটৰ নাটকৰ ভূমিকা সৰ্বাধিক। গতিকে বিষয়টো নাট্যশিল্পীসকলে গভীৰভাৱে মনোনিবেশ কৰিব লাগে।

সম্প্ৰতি, অসমত উদ্যোগৰ ৰূপধাৰণ কৰা আৰু বহু সংখ্যকলোকৰ নিয়োগৰ বাট মোকলোৱা ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰক বলিষ্ঠ ৰূপত প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ড° ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া, মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ, মুনীন বৰুৱা আদি নাট্যকাৰৰ বিশিষ্ট ভূমিকা আছে। বিশেষকৈ ড° ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া আৰু মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰৰ ভিন্ন ৰচনাৰ চিন্তাশীল নাট্যৰচনাই ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰৰ বাবে এক শ্ৰেণীৰ ৰচিবান দৰ্শক গঢ়ি তুলিছিল। পিছে বৰ্তমান সময়ত ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰে ইয়াৰ পৰম্পৰা আৰু ঐতিহ্য পাহৰি বাট এৰি অবাটে গতি কৰিছে। গ্লেমাৰসৰ্বস্ব শিল্পীৰে নাটকৰ (?) নামত সস্তীয়া পণ্যৰ পয়োভৰেৰে ভ্ৰাম্যমান নাটকে ৰচিবান দৰ্শকৰ আস্থা আৰু বিশ্বাস হেৰুৱাইছে। নাট্য শিল্পক জীৱন সাধনাৰ অংগ হিচাপে লোৱা প্ৰকৃত শিল্পীসকলৰ গুৰুত্ব কমি গৈছে। দুই এখন নাটকৰ বাবে প্ৰায়বিলাকতে নাটকৰ নামত কাৰিকৰী চমৎকাৰিতা আৰু নৃত্য গীতৰ সমাহাৰত ভ্ৰাম্যমানৰ নাটক (?) চিত্ৰহাৰলৈ পৰিণত হৈছে। ইয়াৰ বাবে ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰৰ প্ৰযোজকসকলে দৰ্শককে দোষাৰোপ কৰিব খোজে যদিও তেওঁলোকে মনত ৰখা উচিত ভাল চাউলৰ যোগান থাকিলে উপভোক্তাই কেতিয়াও পচা চাউলৰ ভাত খাব নোখোজে। অথচ, এই ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰৰ মঞ্চতে এসময়ত মঞ্চস্থ হৈছিল শূদ্ৰকৰ 'মুছকটিকম', জ্যোতিপ্ৰসাদৰ 'কাৰেঙৰ লিগিৰী' শ্বেল্পপীয়েৰৰ 'অথেল', মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰৰ 'শ'ৰাণ্ডিৰ চাপৰি', ড° ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ 'নীলকণ্ঠ', 'দীনবন্ধু', 'স্বৰ্ণজয়ন্তী'ৰ দৰে দৰ্শকৰ হৃদয় জয় কৰা নাটকসমূহ। কোনো শব্দ নোহোৱাকৈ পূৰ্ণ প্ৰেক্ষাগৃহৰ দৰ্শকে সেয়া উপভোগ কৰিছিল। এই অৱস্থা অব্যাহত থাকিলে সাম্প্ৰতিক সময়ৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ নাট্যধাৰা হিচাপে ভ্ৰাম্যমান থিয়েটাৰৰ ভৱিষ্যতৰ পথ মসৃণ বুলি ক'ব পৰা নাযায়। প্ৰকৃত ৰচিবান দৰ্শকৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ গ'লে শিল্প হিচাপে ই গ্ৰহণযোগ্যতা হেৰুৱাব। সময় থাকোতেই ভ্ৰাম্যমান নাট্য গোষ্ঠীসমূহ আৰু নাট্যমোদী ৰাইজে এই বিষয়ে চিন্তা কৰিবৰ হ'ল।

সম্প্ৰতি নাট্যশিল্পৰ ক্ষেত্ৰত ভাল লগা এটি দিশ হ'ল অসমীয়া শিশু নাটকৰ চৰ্চা। নাট্যশিল্পত প্ৰায় অৱহেলিত শিশু নাটকৰ ধাৰাটো বিংশ শতাব্দীৰ '৯০ দশকৰ পৰা কিছুপৰিমাণে জীপাল হৈ উঠিছে। এই ক্ষেত্ৰত শিশু নাট্যকাৰসকলক নাট্যৰচনাত বিশেষভাৱে উৎসাহিত কৰিছে অসমৰ ভালেকেইটা উল্লেখযোগ্য নাট্য সংগঠনে। উত্তৰ লখিমপুৰৰ 'নাবিক', যোৰহাটৰ 'যোৰহাট থিয়েটাৰ', শিৱসাগৰৰ 'নাট্যপীঠ'ৰ ভূমিকা এই ক্ষেত্ৰত শলাগিবলগীয়া। ইয়াৰ উপৰিও বৰপেটা, গুৱাহাটী, তিতাবৰ, নাজিৰা, আমগুৰি, নগাঁও, তেজপুৰ, মৰাণ আদি ঠাইসমূহত শিশু নাটকৰ বাবে নাট্য শিল্পীসকল সংগঠিত হৈছে। অসমৰ বিশিষ্ট নাট্যকৰ্মী বাহাৰুল ইছলামেও তেখেতৰ নাট্য গোষ্ঠী 'ছিগাল'ৰ জৰিয়তে বন্ধৰ সময়ছোৱাত শিশুসকলৰ বাবে নাট-কৰ্মশালা আদিৰ আয়োজন কৰি শিশু নাটকৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছে। শিশুৰ বাবে নাটক ৰচনা কৰা নাট্যকাৰসকলৰ ভিতৰত অৰুণ শৰ্মা, হৰেন্দ্ৰ নাথ বৰঠাকুৰ, আলি হাইদৰ, ঐশ্বৰ্য কাকতি, ড° অৰুণ বৰঠাকুৰ, কুশল কৃষ্ণ দেৱগোস্বামী,

জয়ন্তী বাজপুৰ, ড° অনিল শইকীয়া, মাণিক বয়, অসীম শৰ্মা, লাবন্য দত্ত গোস্বামী, পংকজজ্যোতি ভূঞা আদিয়ে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছে। অৰুণ শৰ্মাৰ পোস্তাৰ, হৰেন্দ্ৰ নাথ বৰঠাকুৰৰ বজাৰ দেউল, বালিমাৰীৰ কথা, অমাত্যৰ মাত, প্লেটফৰ্ম, একলব্যৰ বিচাৰ, পলৰীয়া প্ৰতিধ্বনি, ড° অৰুণ বৰঠাকুৰৰ সোণালী জখলা, আলি হাইদৰৰ শহা সিংহৰ সাধ, জয়ন্তী বাজপুৰৰ জ'কাৰ, ঐশ্বৰ্য্য কাকতিৰ 'দীৱাৰ টোৰনি হ্যায়', ড° অনিল শইকীয়াৰ 'বঙ' আহে পাখি মেলি', 'প্ৰস্তুতি', পংকজজ্যোতি ভূঞাৰ 'সেউজীয়া গাড়ী' আদি শিশু নাটকসমূহ অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈকে মঞ্চস্থ হৈছে। তথাপি অভাৱ পূৰ্বৰ পৰাকৈ এতিয়াও শিশু নাটকৰ অভাৱ। গতিকে গোলকীকৰণৰ এই যুগত আজিৰ শিশুক সামাজিক, সাংস্কৃতিক, পাৰিপাৰ্শ্বিক প্ৰদূষণৰ পৰা বন্ধা কৰাৰ স্বাৰ্থতে নাট্যকাৰসকলে আৰু অধিক শিশু নাটক ৰচনা কৰাত মনোনিবেশ কৰিব লাগিব। কিয়নো শিশুৰ মানসিক আৰু বৌদ্ধিক বিকাশত শিশু নাটকে এক উল্লেখযোগ্য ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। এখন শিশু নাটক প্ৰদৰ্শনৰ জৰিয়তে ৰূপ ৰূপ শিশুসকলক দলীয় আৰু সাংগঠনিক কাৰ্যৰ গুৰু বুজাই দিব পাৰি। দলবদ্ধভাৱে কাম কৰিলে তাৰ পৰা আনন্দ পোৱাই নহয় সিহঁতৰ মাজত বন্ধুত্ব আৰু মিল-প্ৰীতিৰ ভাৱে

বৃদ্ধি পায়। তদুপৰি সিহঁতে উপলব্ধি কৰে সৃষ্টিৰ এক অনাবিল আনন্দ। আমাৰ দৃষ্টিত শিশু নাটকৰ নিৰৱচ্ছিন্ন চৰ্চা সাম্প্ৰতিক সময়ৰ বাবে অতি প্ৰয়োজনীয় বিষয়। ইয়াৰ বাবে নাট্যকাৰ, নাট্য সংগঠন, সকলোৰে একত্ৰে চিন্তা কৰিব লাগে।

সাম্প্ৰতিক অসমীয়া নাটকৰ ধাৰাৰ বিষয়ে এটি আভাস দিবলৈ আলোচনাটি দাঙি ধৰা হ'ল। বহুমান্ত্ৰিক কলা হিচাপে নাটকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে বহুখিনি দিশ সামৰি ল'ব লগা হয়। কিয়নো প্ৰায়োগিক কলা হিচাপে ইয়াৰ ৰূপৰীতিৰ পৰিৱৰ্তনেও নাট্য ধাৰাৰ ভিন্নমুখী চিন্তাৰ আলোচনা দাবী কৰিব পাৰে। পিছে আমাৰ সীমিত অভিজ্ঞতা আৰু চিন্তাৰে সেই সকলোখিনি দিশ সামৰি লোৱাটো সম্ভৱ হৈ উঠা নাই। মাত্ৰ থুলমূল এটি আভাসহে দাঙি ধৰা হৈছে। আশাকৰো সুধীজনে আমাৰ অজ্ঞাতে বৈ যোৱা দোষ-ত্রুটি মার্জনা কৰিব। □

(মৰাণ সাহিত্য সভাই আয়োজন কৰা পদ্মনাথ গোস্বামী বঁটাৰ আৰু বক্তৃতাত প্ৰদান কৰা বক্তৃতাৰ লিখিত ৰূপ)

মিজনে সুন্দৰভাৱে জীৱন-নিৰ্বাহ কৰিছে, হাঁহিমুখে জীৱনৰ মুখামুখি হৈছে আৰু প্ৰেমৰে জীৱন ভৰাই তুলিছে, তেৰেই প্ৰথম মানুহ - বেছী ষ্টেচনী

প্ৰক প্ৰক শিষ্টাচাৰে জীৱন মধুৰ কৰে, ডাঙৰে মানুহক দিয়ে মহত্ব

- বৰ্তী

কাক ভাণ পাব লাগে আৰু কাক ধুণা কৰা উচিত, জনা জনেই প্ৰকৃত শিক্ষিত পোক

- চিন ইউটাং

Purines and their effect in human health



- Ipsita Devi

Phd. Scoller Medical Chemistry Division RRL Jorhat
Batch-1993

Introduction

One of the most important branches of heterocyclic chemistry is the nitrogen containing heterocycles that normally form the basic skeleton of various natural as well as synthetic products. They are widely distributed in nature and constitute very potent molecular units in living systems e.g. RNA and DNA bases (adenine, guanine, uracil, thymine, cytosine), vitamins (vit. A, B₁₂ and E families), various enzymes and hormones (kinetin, heteroauxin, serotonin, histamine etc), purines and related compounds, alkaloids, natural dye materials, haemoglobins, chlorophylls etc are only a few examples of the ever extending biologically significant nitrogen containing compounds.

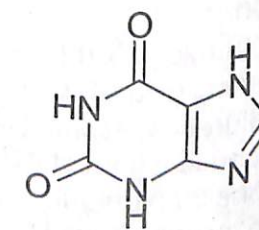
Before going into the topic, we need to get acquainted with two of the famous molecules, belonging to the nitrogen containing fused heterocycles that will show their presence repeatedly in the article. They are purines and uric acid.

The name purine is written in plural as it signifies a number of biologically active compounds containing the purine moiety as the basic unit. Some famous members of this group are guanine, adenine (DNA & RNA bases), uric acid, hypoxanthine, caffeine (occurs in tea, coffee), theobromine (in cocoa beans, tea), theophylline (in tea) etc.

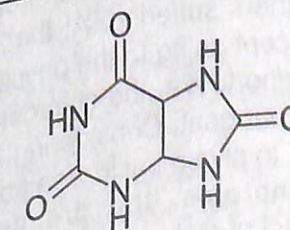
Uric acid [yoor'ik] is a white, odorless, tasteless crystalline substance formed as a result of purine degradation in human, other primates, dalmatians, birds, snakes and lizards. These so-called uricotelic organisms excrete uric acid as the major end-product of the metabolism of all nitrogen containing compounds. It is a very weak organic acid that is sparingly soluble in water and insoluble in organic solvents. Uric acid is present in human urine only in extremely small amounts but constitutes a large part of body waste matter of birds (e.g. guano) and of reptiles. The uric acid concentration in human blood between 3.6 - 8.3 mg/dL are considered normal by American Medical Association, although significantly lower levels are common in vegetarians due to decreased intake of purine-rich diet.

Uric acid and Purine metabolism in human health:

Uric acid is the final breakdown product of dietary or endogenous purines and is generated by xanthine oxidase, primarily in the liver and intestine. Exogenous purines also represent an important source of uric acid as a major portion of RNA and DNA purines are absorbed in intestine and finally excreted in urine. There are several clinical problems in humans that result from the abnormal catabolism of the purines which range



Structure of Purine



Structure of Uric acid

from mild to severe and fatal disorders. Clinical manifestations of abnormal purine catabolism arise from the insolubility of the degradation byproduct, **uric acid**. Excess accumulation of uric acid leads to hyperuricemia, commonly known as gout (to be discussed later).

Two severe other disorders are associated with defects in purine metabolism:

Lesch-Nyhan syndrome (LNS): It results from the loss of functional HGPRT enzyme (hypoxanthine-guanine phosphoribosyltransferase). LNS is an X-linked recessive disease, the gene is carried by mother and passed on to son. Patients have severe mental and physical problems throughout life. Lack of HGPRT causes build up of uric acid in all body fluids and leads to symptoms of severe gout, poor muscle control and moderate mental retardation. A striking feature of LNS is self-mutilating behaviors. LNS is rare, affecting about 380,000 live births. There is no cure, but many patients live to adulthood.

Severe combined immunodeficiency disease (SCID): it is caused by a deficiency in adenosine deaminase (ADA), the enzyme responsible for converting adenosine to inosine in purine catabolism. The deficiency selectively leads to destruction of B & T lymphocytes, the cells that mount immune responses. The absence of ADA finally leads to the effect i.e. to inhibit DNA synthesis. The inability to synthesize DNA seriously impairs the immune responses, and the disease is usually fatal in infancy unless special protective measures are taken.

One of the many glycogen storage diseases like **von Gierke's** disease also leads to excessive production of uric acid.

Among the diseases caused by defective purine catabolism the disease *gout* stands as the most common in human body.

The disease GOUT and how it is triggered

Gout, the small four letter word itself is enough to make us feel the pain. Many of us have suffered at least once or have seen others suffering. At that time we have nothing to do except going to the physician and follow the medical support. We, the common people have a vague idea about gout. Considering this fact, this article is prepared to give a basic idea about gout —the cause, symptoms, the precautionary measures and the effect of diet.

The uric acid has a unique relation with the so-called "king of disease and disease of kings"—**GOUT**. The disease gout in human is associated with abnormal

levels of uric acid in the system. It is caused by either by accelerated generation of uric acid through the purine metabolism (food sources of purines account for only about 50 percent of the uric acid produced in the body and the remaining uric acid breaks down from other sources within the body) or by impaired excretion in the kidneys. Gout results when crystals of uric acid deposits in tissues of the body. It is characterized by an overload of uric acid in the body, recurring attacks of joint inflammation (arthritis). The joint inflammation is precipitated by deposits of uric acid crystals in joint fluid (synovial fluid) and joint lining (synovial lining). Intense joint inflammation occurs as white blood cells engulf the uric acid crystals and release chemicals of inflammation, causing pain, heat and redness of the joint tissues. Chronic gout can lead not only to arthritis, but hard lumps of uric acid in and around the joints, decreased kidney function and kidney stones (by blocking the kidney filtering tubules leading to kidney failure). Some patients may only develop elevated blood uric acid levels (hyperuricemia) without having arthritis or kidney problems. Gout usually affects the first metatarsal phalangeal joint of the big toe (hallux) or the ankle joints.

Factors that can precipitate a gout attack include:

- overweight - many patients who suffer from gout are overweight or obese
- alcohol - acute attacks of gout are often precipitated by overindulgence in alcohol
- dietary purines - eating foods rich in purines (meat, fish, fish roes) can cause an attack
- starvation or very-low-energy diets - blood urate levels rise dramatically when body proteins are broken down due to starvation or very low energy intake
- kidney disease - any disease, such as chronic renal failure, which prevents the kidneys from functioning properly and excreting sufficient urate can cause gout
- other diseases - diseases such as leukaemia or psoriasis can cause increases in urate production
- drugs - chemical compounds which decrease the excretion of urates, such as the so-called thiazide diuretics, aspirin (and other salicylates) can also cause a gout attack after prolonged use

Other reasons for high uric acid include high blood pressure during pregnancy, Down syndrome, liver disease. Stress or very strenuous exercise also can raise uric acid levels. Research from Harvard Medical School reported the results of a national study of 14,800

patients (ages 20 yr >) that looked at the relationship between levels of meat, seafood and dairy intake and uric acid level in blood. The results of this 6 year study were published in the medical journal *Arthritis & Rheumatism* [2005: vol. 52, p. 289]. The results clearly demonstrates that blood uric acid levels increased with increased meat or seafood intake and decreased with increased dairy intake. Moreover, those who consumed yogurt at least once every other day had a lower blood uric acid level than those who did not. A preliminary result of this landmark study was presented at the National Arthritis Meeting in late 2004 (American College of Rheumatism) [this result appeared contrary to the earlier findings that dairy products are not good for gout patients. Preferably it is better to avoid the high-fat dairy like whole milk, butter, cheese in favor of low-fat.]

What are the symptoms?

1. A sudden attack of gout (acute gout) shows up as:
 - sudden, severe joint pain
 - joint swelling
 - shiny red skin around the joint
 - extreme tenderness in the joint area

When gout first appears, long gaps may occur between attacks. An attack may last a week or so and everything seems to go back to normal. However, without treatment, attacks may happen more often and last longer and may lead to damage to the affected joints. If a joint is damaged after an attack it may feel stiff with reduced movement.

2. Kidney stones may appear as severe cramping pain in either the right or left side of the abdomen towards the back. Sometimes the pain radiates around towards the groin on the same side. This pain can come on quite suddenly causing the sufferer to roll around in pain and even vomit. Kidney stones can occur in people with high uric acid who have never had an attack of acute gout and kidney damage can occur without ever having a painful kidney stone.

3. People with high uric acid can develop TOPHI. After several years, the uric acid crystals can build up around joints and surrounding tissues forming lumps under the skin called TOPHI. These are often found in or near joints previously attacked by gout and also on the elbow, over the fingers and toes, and in the outer edge of the ear. They can damage joints.

The test: Gout is suspected when patients report a history of painful attacks at the base of toes. The gout

can be diagnosed following the symptoms but the most reliable test for gout is finding uric acid crystals in the blood sample of the patient or in the fluid taken from the inflamed joint under local anesthesia (Arthrocentesis). In this area, a new emerging technique was studied by researchers at Coopers University Hospital in New Jersey. It demonstrates that ultrasonography technique can be used to look at the feet in patients who have inflamed joints and actually detect the accumulation of uric acid over the joints of classic gouty foot.

Gout and diet:

The above discussion reveals that our food is intimately related to gout. Our diet can play a vital role in regulating this gout from further attack. Certain proteins, as well as beans and vegetables contain such high level of purines that these foods can cause gout. In general, foods that cause gout are high in fat, so the dietary recommendations for people with gout are to take care that less than 30% of their calories come from fat. Proteins with large concentrations of purines include seafoods, like mackerel, sardines, oysters, mussels and scallops as well as red meat should be avoided. A low purine diet omits organ meats like liver, kidney, sweetbreads, brains, meat gravies and extracts, anchovies, herring, goose and most wild game. Asparagus; mushrooms; cauliflower; spinach, beans and peas have been shown to be rich in purines. In an unrelated food category lentil beans and yeast increase one's chance of gout flaring up. Beer and alcohol can increase the discomfort of gout as alcohol dehydrates body and this action will increase human body's uric acid levels. High levels of uric acid increase the acidity of urine excreted by your kidneys. This increases the possibility of kidney stones. Fluid intake in the form of additional water up to two quarts per day helps ease the excretion of uric acid.

The basic principles of restricting dietary purines

- **Water** - Drink at least eight glasses per day and make sure of having one of the glasses before going to sleep. It helps getting rid of uric acid.
- **Tofu** (bean curd) - Use as protein source. Research suggests that it increases uric acid secretion.
- **Macronutrients** - Diet should be relatively high in carbohydrate (like bread, rice and pasta), moderate in protein (e.g. tofu) and low in fat.
- **Alcohol** - An excess of alcohol should be avoided. Total abstinence and avoidance of alcohol may be required in severe cases.

তিনসুকিয়া কলেজের প্রতিষ্ঠাতা অধ্যক্ষ শিক্ষাবিদ উমাপ্রসন্ন দে-র সান্নিধ্যে



শংকর সেনগুপ্ত
অধিবক্তা, তিনসুকিয়া
মহাবিদ্যালয়ের প্রথম বর্ষের নৈশ বিভাগের ছাত্র (১৯৫৬)

মহাবিদ্যালয়ের প্রথম বর্ষের নৈশ বিভাগের ছাত্র (১৯৫৬)

আমার এখন বয়স হয়েছে। তাই স্মৃতির রাস্তাটাও বেশ লম্বা। এই পথে অনেক ঘটনা, অনেক বিচিত্র মুখের মিছিল। কার মুখ নিয়ে লিখব বুঝে উঠতে পারছি না। যে ঘটনা আমার জীবনের মোড় ঘুরিয়ে দিয়েছে সেটিই হবে আমার কাহিনী। আমি অকাতরে স্বীকার করছি যে, আমার জীবনের পরিবর্তন এনেছেন একজন স্বনামধন্য ব্যক্তি—নাম উমাপ্রসন্ন দে—এই তিনসুকিয়া শহরে তিনসুকিয়া কলেজ ও উইমেন্স কলেজের প্রতিষ্ঠাতা অধ্যক্ষ।

উমাপ্রসন্ন দে - মহাশয়ের ব্যক্তিত্ব অত্যন্ত বৈচিত্রপূর্ণ ছিল। তিনি ছিলেন বহুমুখী প্রতিভার একজন মহান ব্যক্তি। কিন্তু নিজের সম্পর্কে খুব কম বলতেন। মানুষের মধ্যে জ্ঞানের আলো বিতরণ করার জন্য তাঁর অক্লান্ত চেষ্টা ছিল। ১৯৫৬ সালে তিনসুকিয়া কলেজ স্থাপনের জন্য তিনি অপরিসীম পরিশ্রম করেছিলেন। এই উপলক্ষেই তাঁর সান্নিধ্যে আসার সৌভাগ্য হয়েছিল একদিন।

১৯৫৬ সালের জুলাই মাস হবে। আমি তখন তিনসুকিয়া থেকে মাইল বারো দূরে সামান্য চা-বাগান কর্মচারী। লেখাপড়ায় ছিলাম ম্যাট্রিকুলেশন পাশ। বেতনও সামান্য। হঠাৎ আমার হাতে পৌঁছল একটি অপরিচিত হাতের লেখা চিঠি। লিখেছেন জনৈক উমাপ্রসন্ন দে মহাশয়। সম্বোধনে শংকর—শেবে ইতি উমা দা। মধুর সম্পর্ক। শুনেছিলাম উমাপ্রসন্ন দে নামে একজন উচ্চশিক্ষিত ইংরাজীতে এম, এ, পাশ (স্বর্ণপদক প্রাপ্ত) তিনসুকিয়াতে এসেছেন। চিঠি পেয়ে তাঁর প্রতি শ্রদ্ধা জাগলো। তিনসুকিয়া গিয়ে তাঁর সঙ্গে দেখা করতে হবে—তাই এই চিঠি। মন আনন্দে ভরে উঠলো। এমন জ্ঞানী ব্যক্তির সান্নিধ্যে এলে কার না ভালো লাগে। চিঠিতে জানালাম, পরের রবিবার সন্ধ্যার পর তাঁর সঙ্গে দেখা করতে যাবো।

সেদিন ছিল আকাশ জুড়ে মেঘের মেলা। প্রবল বর্ষা। সন্ধ্যার পর ছাতা মাথায় দিয়ে, অন্ধকারে তিনসুকিয়ার দুর্গাবাড়ি থেকে গিয়ে খগেশ্বর রোডে তাঁর বাড়িতে উপস্থিত হলাম।

দরজায় কড়া নাড়তেই ভেতর থেকে কে যেন বলে উঠলেন, “আরে! শংকর নাকি? এস! এস!” একটি অল্পবয়সী মেয়ে দরজা খুললো। দেখি, সঙ্গে দাঁড়িয়ে আছেন উমাপ্রসন্ন দে মহাশয়। মাথার

পাকধরা চুলের মাঝখানে ফাঁকা। মুখে প্রসন্ন ভাব। আমাকে আদর করে ভেতরের ঘরটিতে নিয়ে গেলেন।

ইতস্ততঃ করছিলাম, জুতোজোড়া বৃষ্টির জলে ভেজা প্যান্টটাও অল্প ভিজ়ে গেছে। তবুও আমাকে তিনি একটি সোফায় বসালেন। নিজে বসলেন খাটের উপর হেলান দিয়ে বালিশটাকে টেনে নিয়ে। ঘরের ভেতর বিজলী বাতির আলো। খাটের সামনে একটা ছোট টেবিল আর একটা হাতল বিহীন কাঠের চেয়ার। টেবিলের ওপর কয়েকখানা বই, সামনের দেয়ালে নেতাজীর ছবিওলা ক্যালেন্ডার। উমাপ্রসন্ন বাবুর উজ্জ্বল চেহারাটা আজও মনে পড়ে। চোখদুটি গভীর ও শান্ত। আগেই বলেছি মাথার মাঝখানে টাক। চারপাশের চুলে পাক ধরেছে। পরনে ধূতি ও সাদা শার্ট।

কথাবার্তা শুরু হওয়ার পরই তিনি বললেন - এই দুর্বোঁগে না এলেই পারতে।

- আপনি যখন ডেকেছেন তখন তো দুর্বোঁগই আমার আশীর্বাদ।

- তাই নাকি!

এই বলে তিনি নাকে এক টিপ নস্য নিলেন। জিজ্ঞেস করলেন -

- কি চাই, চা না কফি!

উত্তরে বললাম -

- চা হলেই ভালো। তবে, চা মানে শুধু চা।

উমাবাবু ঘরের ভেতর নির্দেশ দিলেন।

আমাদের স্বাভাবিক আলোচনা শুরু হ'ল।

বৃষ্টির চাপটাও যেন বেড়ে চলেছে। সঙ্গে মেঘের গুরু গর্জন।

উমাবাবু বললেন - কেন তোমাকে ডেকেছি জান? এখানে নতুন আর্টস কলেজ এই মাস থেকে শুরু হবে। তোমাকে ভর্তি হতে হবে।

- বলেন কি? আবার পড়াশুনো? ১৫ বৎসর পর আবার পড়তে হবে?

উত্তর এলো -

- দেখ, মানুষের শিক্ষার শেষ নেই, মায়ের কোল থেকে মানুষের শিক্ষা শুরু হয়। আর Education continues till death।

ঘরের টিক্‌টিকিটাও ঠিক ঠিক করে সাই দিল। কড় কড় করে কোথায় যেন বাজ পড়লো। বৃষ্টি যেন আরো জোরে পড়তে লাগলো। আমার কানে বাজতে লাগলো। “Education continues till death.” আমি বজ্রাহতের মত বসে রইলাম। চা এলো, উভয়ে চা পান শেষ করলাম। পরে দেখি, উমাবাবু আমার সামনে একখানা কাগজ ধরে বলছেন -

- এই নাও! সই করে আগামীকাল সকালে আমাকে দেবে - না। এই বলে আবার নস্য নিলেন।

উমাবাবু প্রায় প্রতি কথার শেষেই ‘না’ শব্দটি বলতেন। কাগজটি শ্রদ্ধাভরে নিয়ে আমি রেখে দিলাম। ঘরের পরিবেশ কেমন যেন বদলে গেল। তাই সেটাকে সহজ সরল করে নেবার জন্য বললাম,

- আপনার কাছে এসে আমার খুব ভালো লাগছে। শুনেছি, আপনি তিনসুকিয়াতে থাকবেন। বিভিন্ন জায়গায় বেশ কয়েকটি শিক্ষা প্রতিষ্ঠানের সঙ্গে জড়িত ছিলেন। আপনার সম্বন্ধে কিছু জানতে ইচ্ছুক।

উত্তর এলো -

- কেন, Note বই লিখবে নাকি? - না

- আমার স্মৃতি পটে গেঁথে রাখবো। আপনার কি অসুবিধা হবে?

সহাস্যে তিনি নস্য টেনে বললেন -

- বল।

- আপনার জন্মস্থান কোথায়?

- ঢাকা জেলা - বিক্রমপুর গ্রামে।

- আপনি তো ঢাকা থেকে ইংরেজীতে প্রথম শ্রেণীতে গোল্ড মেডেল পেয়েছিলেন। আপনার সহপাঠীদের বিষয়ে কিছু জানাবেন কি?

তিনি বললেন, “ঢাকাতে যখন পড়ি তখন এই তিনসুকিয়া শহরের দুইজন খ্যাতনামা ব্যক্তি - অনাথবন্ধু (‘অনাথবন্ধু বসু’) ও নরেন

(নরেন আচার্য্য) ঢাকাতেই পড়তেন। ওরা ছিল আমার বন্ধু। অনাথবন্ধু দর্শনশাস্ত্রে স্নাতকোত্তর উপাধি পেয়ে ওকালতি পাশ করে। নরেন তো পড়াশোনায় ইন্তফা দিয়ে স্বাধীনতা আন্দোলনে ঝাঁপিয়ে পড়ে। পড়াশুনো তার আর হলোনা। তোমরা জান, অনাথবন্ধু আর নরেন এই তিনসুকিয়া শহরে শিক্ষা ও সংস্কৃতি ক্ষেত্রে প্রভূত খ্যাতি অর্জন করে। বিশ্ববিদ্যালয়ে যখন ইংরেজী পড়ি আমার সহপাঠীদের মধ্যে ছিলেন খ্যাতনামা নাট্যকার মহেন্দ্র গুপ্ত ও রাজনৈতিক ক্ষেত্রে ভারত বিখ্যাত মহিলা লীলা রায় (অনিল রায়ের স্ত্রী)। আমাদের তিনজনের মধ্যে প্রবল প্রতিযোগিতা ছিল - বিশ্ববিদ্যালয়ের শেষ পরীক্ষায় কে প্রথম হবে। ফল বেরবার পর দেখা গেল আমার নাম সবচেয়ে উপরে।” - এই বলে হো হো করে হেসে ফেললেন।

আমি জিজ্ঞেস করলাম, আচ্ছা, এমন কি শক্তি ছিল যে, আপনি প্রথম স্থান অধিকার করেন।

- কিছুই ছিলনা। শুধু পরিশ্রম, নিষ্ঠা ও ভক্তি।

- আপনি তো ঢাকায় ছিলেন। কি প্রেরণায় ঢাকা থেকে এসে এলেন?

- ডিব্রুগড়ে ছিলেন বাগ্মীর নীলমণি ফুকন। তিনি ডিব্রুগড় নিয়ে আসেন। ইচ্ছে ছিল চা-বাগানে কাজ করি। ফুকনবাবু ছিলেন ডিব্রুগড়ে জর্জ স্কুলের সঙ্গে যুক্ত। তাঁর প্রচেষ্টায় ঐ স্কুলে শিক্ষক হই এবং আত্মপ্রকাশ করি। কারণ, দেশের অজ্ঞানতা দূর করতে হলে শিক্ষার প্রসার একান্ত প্রয়োজন। সেটাই ছিল আমার প্রেরণা।

এখানেই থেমে গিয়ে আবার নস্য নিলেন।

বাইরে বৃষ্টি থেমে গিয়েছে। আমি দাঁড়িয়ে উমাবাবুকে প্রণাম করে বললাম, “আপনার কাছে উৎসাহ পেলাম। এখন আসি।” তিনি দরজা পর্যন্ত এলেন। কাগজখানা ভালো করে পকেটে রেখে দিলাম। বাইরে এসে দেখি মাথার উপর তারকাখচিত জ্যোৎস্নাপ্লাবিত আকাশ। ফিরে এলাম। ঘরে ঢুকতেই শুনতে পেলাম “আকাশবাণী, কোলকাতা, খবর পড়ছি.....” তার মানে রাত দশটা। কানে আবার বাজলো - “Education continues till death.”। পকেট থেকে কাগজটা বের করে দেখলাম। তিনসুকিয়া কলেজের ভর্তির ফর্ম। জায়গামতো সই করলাম - শংকর সেনগুপ্ত। শুরু হ'লো আমার নতুন জীবন।.... □

The worth of a man is known only through his action - Bhagvada Gita

All good acts tend to make us pure and perfect - Swami Vivekananda

তিনসুকিয়া মহাবিদ্যালয়ের প্রতিষ্ঠা

সেদিন আমার মতো অনেকের জীবনের মোড় ফিরিয়ে দিয়েছিল।



বিনয় চক্রবর্তী

অবসর প্রাপ্ত অধ্যক্ষ, তিনসুকিয়া বেসদলী গার্লস্ হায়ার সেকেন্ডারী স্কুল
মহাবিদ্যালয়ের তৃতীয় বর্ষের ছাত্র, ১৯৫৮-৬১

১৯৫৬ সনে যখন তিনসুকিয়া মহাবিদ্যালয় গড়ে উঠেছিল তখন সেখানে পড়বার মতো নবীন ছাত্র খুবই কম ছিল। খোঁজে খোঁজে, ডেকে ডেকে এনে ছাত্র ভর্তি করাতে হয়েছিল। এর মানে এই নয় যে এই শহরে একটি মহাবিদ্যালয়ের কোনো প্রয়োজন ছিল না। আসলে যারা উচ্চ মাধ্যমিক বা তারপর পড়তে চাইতো, তাঁদের ডিব্রুগড় বা আরো বাইরে কোথাও যেতে হতো বলে হয় অনেকেই বাইরে চলে যেতো, আর যারা ইচ্ছে থাকলেও তা করতে পারত না তারা ইতিমধ্যে কোনো না কোনো কাজে লেগে গেছে। ব্যবসা বা চাকরি। সুতরাং প্রথম গড়ে উঠা একটা মহাবিদ্যালয়ের পক্ষে নবীন ছাত্রদের আকর্ষণ করার মতো একটা বিশালাসের পরিবেশ গড়ে তুলবার জন্য সময় লেগেছিল। ফলে আমরা যারা পড়তাম তারা প্রায় বেশিরভাগই ততদিনে চাকরিতে ঢুকে গেছি, এবং চাকরি করতে করতে এসে পড়েছি। যেমন আমি, P&T তে ১২০/- টাকা মাইনেতে কাজ করতাম। ভাগ্যিস, আমার কাজের সময় ছিল রাতে, দিনে কলেজে ক্লাস করতাম। আমার সহকর্মীরা যখন নতুন গড়ে উঠা দু'বছরের পুরোনো তিনসুকিয়া মহাবিদ্যালয়ে এসে স্নাতক কিংবা বাইরের কোনো শহরে গিয়ে স্নাতক-স্নাতকোত্তর পাশ করে এসে কথা বলত তখন নিজেরও মনে হতো স্নাতক-স্নাতকোত্তর উত্তীর্ণ না হতে পারলে জীবন বৃথা। তাইই পরে উচ্চশিক্ষার প্রেরণা হিসেবে কাজ করে।

একরম বেশিরভাগ ছাত্রদের জীবনেরই পরবর্তীকালে আমূল পরিবর্তন এসেছিল। হয়তো তখনকার অনেকেই তাঁদের সে জীবনের কথা এই সুযোগে লিখবেন। ১৯৪৭ র ডিসেম্বরে ষষ্ঠ শ্রেণি পর্যন্ত বাংলাদেশে পড়ে এসে আমি তিনসুকিয়া বঙ্গীয় বিদ্যালয়ে পড়তে শুরু করি। এবং ১৯৫২তে মেট্রিক পাশ করি। তার পর বেশ ক'বছর সেনাবাহিনীতে চাকরি করি। ১৯৫৭তে সে চাকরি ছেড়ে P & T তে যোগ দেয়া। ১৯৫৮ থেকে ১৯৬১ সন পর্যন্ত আমার কলেজ জীবন। প্রথমে IA এবং পরে BA সম্পূর্ণ করা। প্রতিটি পাঠক্রম ছিল দু'বছরের। আমরা IA পাশ করার পরের বছরই PU (Pre-University) প্রচলিত হয়। এখানে উল্লেখ করা বোধ হয় ভালো যে কলেজ চালু হলেও পরীক্ষা দেবার জন্য আমাদের গিয়ে ডিব্রুগড়ে

দীর্ঘদিন থাকতে হতো। উচ্চমাধ্যমিক থেকে স্নাতক শ্রেণি পর্যন্ত একই ইতিবৃত্ত। ডিব্রুগড়ে কানৈ কলেজে পরীক্ষা হতো। আমার মনে আছে ডিব্রুগড়ে সহদয় শ্রদ্ধেয় এন কে ঘোষের বাড়িতে থেকে আমি স্নাতক শ্রেণির পরীক্ষা দিয়েছিলাম।

স্নাতকের পরে পরেই আমার স্নাতকোত্তর পরীক্ষাতে বসার হয়নি। তার জন্য অপেক্ষা করতে হয় প্রায় দেড় দশক। ১৯৭৬ সন পর্যন্ত। গুয়াহাটি বিশ্ববিদ্যালয় থেকে বাংলাতে পরীক্ষা দিই। কলেজে আমার বিষয় ছিল বাংলা-ইংরেজি ছাড়াও ইতিহাস, অর্থনীতি। তখন রাজনীতি বিজ্ঞান বলে সূত্র কোনো বিষয় ছিল না। অর্থনীতিতেই সে বিষয়টি অন্তর্ভুক্ত ছিল। কলেজ ছেড়েই শিক্ষকতার জীবনে পা দিই। তিনসুকিয়া বঙ্গীয় বিদ্যালয়ে। পূর্বতন চাকরি তখনো হাতে। P&T সে চাকরি ছাড়ি ১৯৭৩ এ। ওখানে টানা দেড় দশক কাজ করার কালেই, আগেই লিখেছি, ১৯৭৬ সনে স্নাতকোত্তর। তারপর আমার স্থানান্তরণ। এবার Bengali Girls' High School, Tinsukiaতে প্রধান শিক্ষক হয়ে যোগদান। আমার অধীনেই বিদ্যালয়টি ১৯৯১ তে উচ্চ মাধ্যমিকে উন্নীত হয়। স্কুল জীবনে আমার সেনা বাহিনীতে চাকরির অভিজ্ঞতা বেশ কাজে এসেছিল, সফলতার সাথে NCC Officer এর দায়িত্বও পালন করেছিলাম অনেকদিন। Bengali Girls' High School, ততদিনে Bengali Girls' Higher Secondary School থেকে অবসর নেবারও হয়ে গেল প্রায় দেড় দশক। ১৯৯৩। দিনগুলো কেমন যেন চোখের সামনে বয়ে বয়ে চলে যায়।

চাকরি থেকে অবসর নিলেও এই বৈচিত্রপূর্ণ জীবনে আমাকে অবসর দেয়নি। এর পরেও এক দশক স্থানীয় B.Ed. কলেজে শিক্ষকতার কাজ করতে হয়েছে ২০০৩ পর্যন্ত। তার সমান্তরালে ১৯৯৪সন থেকে ২০০০ সন পর্যন্ত গুরু তেগবাহাদুর একাদেমির অধ্যক্ষের দায়িত্ব সামাল দিতে হয়েছে। এখনও এর উপদেষ্টার ভাবনামেনি কাঁধ থেকে। কিন্তু এবার বোধহয় নামাতে হবে। ৭৭ বছর বয়সের ভার আছে, সেই সঙ্গে শরীরও জবাব দিতে শুরু করেছে। এই যেমন, এই লেখাটাও আমি নিজের হাতে তৈরি করতে পারিনি।

এখানে এক চিন্তাকর্ষক সংবাদ বোধহয় দেয়াটা অনুচিত হবে না। তিনসুকিয়া মহাবিদ্যালয়েও আমার কয়েক মাস অধ্যাপনার ইতিহাস আছে। সেটি ১৯৭৬। বাংলা বিভাগে। তবে কিনা, মহাবিদ্যালয়ে আমার বেশিরভাগ স্মৃতিই ছাত্রজীবন সম্পর্কিত। তখন আবশ্যই অধ্যক্ষ ছিলেন সুনামধন্য উমাপ্রসন্ন দে। উপাধ্যক্ষ ছিলেন হীরানাথ ভট্টাচার্য। শ্রীযুত ভট্টাচার্য এখনো সেই প্রতিষ্ঠাকালের একমাত্র জীবিত অধ্যাপক। তাঁর কথার সুর অনেকেরই অপ্রিয় ঠেকত। কিন্তু তাঁর মনটি বড় ভালো। ফীজ্ দিতে না পারাতে আমার নিজেরইতো একবার নাম কাটা যাচ্ছিল। ভাগ্যিস! উনি রক্ষা করেছিলেন। অধ্যক্ষ শ্রীযুত দে-তো আমাকে জবাবই দিয়ে দিয়েছিলেন। হয় ফীজ্ দাও, নতুবা অন্যত্র পথ দেখো। আমার মাইনে তখন, আগেই লিখেছি, একশত কুড়ি টাকা। মামার বাড়িতে থাকি। মাইনের পুরোটা পাঠাই ডিগবয়ের বাড়িতে। মা-বাবার কাছে। অধ্যক্ষ নাম কাটবার নির্দেশ দিয়ে দিয়েছেন। তখন একজন করণিক ছিলেন ক'দিন? স্নাতক শ্রেণির টেষ্টের আগে তা আবার অধ্যক্ষের নজরে আসে। তাঁর সিদ্ধান্তে তিনি অনড়। বহু আবেদন নিবেদনেও যখন কাজ হলো না, গিয়ে উপাধ্যক্ষ হীরানাথ ভট্টাচার্যের বাড়িতে ধর্ণা দিলাম। তিনিও শুরুতে কিছু করতে পারবেন না বলেই বলেছিলেন। পরীক্ষার দিনে গিয়ে আবার তাঁকে ধরতে তিনি দিধার সাথে বসতে দিলেন। ফল বেবুলে দেখা গেল আমার নামটি ডিফোল্টার লিস্টে। পরে অবশ্য ধার করে ফীজ্ দিয়েছিলাম। তাতেই চূড়ান্ত পরীক্ষাতে বসতে পেরেছিলাম। উপাধ্যক্ষের এইটুকুন অনুগ্রহ না পেলে সেদিন আমার পথ চলা সেখানেই আটকে গেছিল আর কি!

অধ্যক্ষ উমা প্রসন্ন তখন কোনো অন্যায় করেছিলেন বলে আমি মনে করি না। তিনি তাঁর কাজ করেছিলেন। আমি আমার। এর চেও বড় কোনো সংকটেও ছাত্ররা শিক্ষকের কোনো আদেশ বা

সিদ্ধান্তের বিরোধিতা করে এমন কিছুই করত না যা কিনা শিক্ষকের পক্ষে হানিকর হয়। ছাত্র-শিক্ষক সম্পর্ক তখন অত্যন্ত মধুর ছিল। শিক্ষক হিসেবে আমরা পেয়েছিলাম মনে আছে, অধ্যক্ষ এবং উপাধ্যক্ষ ছাড়াও সর্বশ্রী বিপিন চেতিয়া, সিদ্ধেশ্বর তামুলি, কে পি দত্ত চৌধুরী, দেবব্রত ঘোষ, অধ্যাপক কৃষ্ণসামী প্রমুখকে। অধ্যাপক বিপিন চেতিয়া খুবই রসিক ব্যক্তি ছিলেন। তাঁর রসবোধ থেকে ছাত্ররাও বঞ্চিত হতো না।

অধ্যাপক সিদ্ধেশ্বর তামুলিকে জড়িয়ে একটি দুঃখজনক ঘটনা এখনো স্মৃতিতে জল জল পট পট করছে। বোধহয় কোনো দিন ভুলার যাবে না। ছাত্রদের বিনোদনের জন্য তখন পর্যন্ত মাত্র একটাই ব্যবস্থা হতে পেরেছিল। মাঠ ছিল না বলে খেলাধুলা হতো না। এক্সারসনেও তখনো যাওয়ার রীতি গড়ে উঠে নি। একমাত্র মাঝেমধ্যে হতো সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান। কলেজ সপ্তাহেও সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানের ছড়াছড়ি। আমি তখন খুব নাটক করতাম। কখনোবা বিচারকের আসনও অলংকৃত করবার সৌভাগ্য আমার হয়ে উঠত। একবার এক নাটক করছিলাম। নাম ছিল 'ভাড়াঘর'। হলের মধ্যে থেকে এক চরিত্র বলবে : 'মই তাজমহলটো ভাড়া দিম।' দর্শক আসনে বসেছিলেন অধ্যাপক সিদ্ধেশ্বর তামুলি। তিনিও চোঁচিয়ে উঠলেন : 'কোনে মোর তাজমহল ভাড়া দিবলে উলাইছে?' অনেকেই তাঁকে অভিনেতা বলে ভুল করেছিল।

শ্রীযুত বিনয় চক্রবর্তীর সাক্ষাতকার নিয়েছিলেন অধ্যাপক ভদ্রেস্বর চৌধুরী এবং অধ্যাপক সুশান্ত কর। সে সাক্ষাতকারের ভিত্তিতে এ লেখা তৈরি- সম্পাদক)

A life of sacrifice is the pinnacle of art and is full of true joy - M.K. Gandhi

The mere act of aiming at something big makes you big - Nehru

We cannot escape from the effect of our acts - Dr S. Radhakrishnan

অতীতক সূর্য

জিতেন শর্মা

প্রাক্তন ছাত্র, ১৯৫৯-৬৪

ড° ঋষি দাসে লগ পাই ক'লে, “আপোনালৈ এখন চিঠি দিছিলো, কলেজৰ স্বৰ্ণ জয়ন্তী উপলক্ষ্যে ওলাব লগা স্মৃতিগ্ৰন্থত আপোনাৰ পৰা কিবা এটা লাগে।” তিনিচুকীয়া কলেজৰ প্ৰাক্তন উপাধ্যক্ষ দেৱেন ভট্টাচাৰ্য্যয়ো কথাটো সোঁৱৰাই দিলে। কিন্তু কি লিখিম, সমস্যাটো পৰিলো। এজন যুৱ সাংবাদিকক কথাটো ক'লো। তেওঁ ক'লে, “চাৰ আপুনিতো পুৰণা কথাকে লিখে !” ভাবি চালো, এৰা, কথাটো সহজ হ'ল।

অতীত হেনো বর মধুর। সৌরবণিষ দিনবোরে আমাক
সঁচাকৈয়ে স্মৃতিকাতৰ (নষ্টানজিক) কৰি তোলে; অতীতকতো ঘূৰাই
পোৱা নাযায়।

শিৱসিঙীয়াত আছিল। আমি
জন্মত ইংৰাজী মাধ্যমত পঢ়িছিলোঁ। অসমৰ বৰদা, মহাবিদ্যালয়
শিৱসাগৰত শিক্ষণৰ সময় বিদ্যালয়, শিৱসাগৰত বটল মহাবিদ্যালয়কে
আছিল। ১৯৫৬ চনত স্বৰ্গীয় যদুনাথ ভূঞা, 'বাধাকৃষ্ণ খেমকা, অনাথ
বন্ধু বসু, মৰহুম চাইফুদ্দিন আহমেদ আৰু বহুজনৰ অশেষ চেষ্টাত
তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় স্থাপন হ'ল। অস্থায়ীভাৱে পুৰা চেনাইবাম
হাইস্কুলতে শ্ৰেণী আৰম্ভ হ'ল '৫৬ চনৰ কোনোবা এটা শুভক্ষণত।
মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী তথা শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলক নিজ চকুৰে
দেখা পোৱাৰ আশাৰে আমি সময়তকৈ আগতে স্কুল পাওঁগৈ।
সেইবছৰ কলেজত নাম লগোৱাসকলৰ বেছিভাগেই কৰ্মচাৰী আছিল।
নাম মনত পৰাৰ ভিতৰত 'বৃন্দাবন বৰঠাকুৰ, অধিবক্তা শচীন দাস,
'স্বৰ্ণলতা বৰুৱা, প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ 'সুবোধ চন্দ্ৰ দে চৰকাৰ, আমাৰ শিক্ষক
শ্ৰীভৱ বৰুৱা আৰু বহুজন। প্ৰয়াত উমাপ্ৰসন্ন দে মহোদয়ক
অধ্যক্ষৰূপে পাইছিলোঁ।

গুরাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ের কৃপাত প্রবেশিকা পরীক্ষাত উত্তীর্ণ হ'লো। ঘৰত ডিব্ৰুগড়ৰ কলেজত পঢ়াৰ কথা ক'লে। আমাৰ এজন মামা চিলঙত আছিল, তেখেতে চিলঙত পঢ়াত গুৰুত্ব দিলে। কিন্তু আমাৰ স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষক মৰহুম চাইফুদ্দিন আহমেদে যিসকল ছাত্ৰই কলা শাখাত পঢ়িব তেওঁলোকক তিনিচুকীয়াতেই পঢ়িবলৈ উপদেশ দিলে, আৰু অভিভাৱকসকলকো এই সম্পৰ্কে অনুৰোধ কৰিলে। চিলং বা ডিব্ৰুগড়ত পঢ়াৰ সুবিধা নহ'ল, কিন্তু গৰ্বেৰে তিনিচুকীয়া কলেজৰ ছাত্ৰ হ'লো।

নামভর্তি ব সময়ত অধ্যক্ষ মহোদয়ে দুই-এটা প্রশ্ন কৰিছিল।

কলেজত শ্ৰেণী আৰম্ভ হওঁতে আমি 'বেগিঙ'ৰ সন্মুখীন নহ'লেও তৃতীয় আৰু চতুৰ্থ বৰ্ষৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সন্মুখীন হ'ব পৰা নাছিলো। সম্ভৱ আমিয়েই প্ৰথম নিয়মীয়া ছাত্ৰ আছিলো। তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ শ্ৰীহীৰানাথ ভট্টাচাৰ্যই আমাক চিভিক্স (civics) পঢ়ুৱাইছিল, শ্ৰী কে কে চক্ৰৱৰ্তীয়ে অৰ্থনীতি, "সিদ্ধেশ্বৰ তামুলীয়ে অসমীয়া, অধ্যক্ষ দে মহোদয়ে ইংৰাজী, "লক্ষ্মীনাথ ৰাজকোঁৱৰ আৰু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বুৰঞ্জী বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যাপক, বিশিষ্ট ইতিহাসবিদ ড° যোগেন ফুকনে বুৰঞ্জী, "কে পি দত্ত চৌধুৰীয়ে বাণিজ্য-ভূগোল পঢ়ুৱাইছিল। তাৰোপৰি পাইছিলো ড° বিপিন চেতিয়া আৰু শ্ৰী এ এন্ চটি (যিজনে তিনিচুকীয়া কলেজৰ ছাত্ৰ সন্থাৰ নিৰ্বাচনত নিৰ্বাচনী বিষয়া আছিল আৰু ছাত্ৰ সন্থাৰ নিৰ্বাচনত অনিয়ম হৈছে বুলি কলেজত হোৱা অশান্তিৰ বাবে নিশাই তিনিচুকীয়া এৰিব লগা হৈছিল), শ্ৰীবিষ্ণু গগৈ, "দেবব্ৰত ঘোষ, এইচ এন কৃষ্ণমূৰ্তি (যিজনে "এইচ" আখৰটো "হেইছ" বুলি উচ্চাৰণ কৰিছিল), "দীনেশ প্ৰতাপ শুল্কা আৰু কেইবাজনো বিশিষ্ট শিক্ষাবিদক আমি শিক্ষক ৰূপে পাইছিলো। আমি ২য় বাৰ্ষিক (ইণ্টাৰ মিডিয়েট)ত পঢ়ি থাকোতে "সৰোজ দত্ত, প্ৰসাদ চলিহা (নাহৰকটীয়া কলেজৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ) আৰু শ্ৰীঅৰুণ দত্ত চৌধুৰীয়ে কলেজত যোগদান কৰে। তাৰ পিছত আহে শ্ৰীকনক চক্ৰৱৰ্তী, বড়া, শ্ৰীনৰেন্দ্ৰ নাথ খাটনিয়াৰ আৰু বহুকেইজন।

শুলত কৰা দুষ্টামি কলেজতো কৰিছিলো। আমাৰ এজন শিক্ষকে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক ভুলতো 'তই', 'তুমি' বুলি সম্বোধন নকৰি 'আপুনি' বুলি সম্বোধন কৰিছিল। চাৰৰ এটা মুদ্রাদোষ আছিল, পঢ়োৱাৰ আগতে বুলি কৈছিল। আমি ২য় বাৰ্ষিকত থাকোতে এজন নতুন ছাত্ৰ আহিছিল নগাঁও কলেজৰ পৰা। আমি দুষ্টকেইটাই নতুন বন্ধুজনক আমাৰ লগতে প্ৰথম বেঙ্গত বহুৱাইছিলো, আৰু জানিছিলো চাৰে তেওঁকেই 'কেয়াৰফুল' বুলি ক'ব। হয়, চাৰে তেওঁক আঙুলি জোকাৰি 'কেয়াৰফুল' বুলি ক'লে। আমিও সুবিধা বুজি নতুন ছাত্ৰজনক 'ৰেগি' কৰাৰ মানসেৰে চাৰৰ ওচৰত ক্ষমা বিচাৰিবলৈ উপদেশ দিলো। হতভম্ব ছাত্ৰজনেও চাৰৰ ওচৰত ক্ষমা বিচৰাত চাৰো আচৰিত হ'ল। আৰু তেওঁক ভুলতো সাৱধান হ'বলৈ কোৱা নাই বুলি ক'লে। ছাত্ৰজনে কথোটো মানি ল'বলৈ টান পোৱাত চাৰে অলপ ভাবি লগৰ যিকেইজন ছাত্ৰই তেওঁক 'চাৰ'ৰ ওচৰলৈ পঠিয়াইছিল তেওঁলোকক মাতিবলৈ।

পঠালে। আমি চাবব ওচৰলৈ গৈ থিয় হোৱাত চাৰে ক'লে যে, 'মোৰ এটা মুদ্ৰাদোষ আছে বুলি আপোনালোকে জানে, গতিকে এখেতক কিয় মনোকষ্ট দিলে?' অৱশ্যে তেখেতে আমাক কি ভাবি জানো চাহ খাবলৈ বিশটকা দিলে। আমিও আনন্দ মনেৰে চাহ খাই শিক্ষক আৰু ছাত্ৰক বেগিং কৰাৰ আনন্দ পাইছিলো।

বৰ্তমানৰ কলেজ ভৱনটো উদ্বোধনৰ দিনা এটা ভয়ঙ্কৰ দুৰ্ঘটনাৰ
পৰা ৰক্ষা পৰিছিল গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সেই সময়ৰ পঞ্জীয়ক
(পাছলৈ উপাচাৰ্য) ফণীধৰ দত্ত। দুটা নে তিনিটা হাতীৰে সৈতে এটা
শোভাযাত্ৰা উলিওৱা হৈছিল। থানা চাৰিআলিৰ পুলিচ পইণ্টৰ ওচৰ
পাওঁতেই এক বিভৎস আনন্দত ৰেল ইঞ্জিন এটাৰ চালকে কেইবাবাৰো
ৰেলৰ উকি বজোৱাত ফণী দত্ত উঠি থকা হাতীটোৱে দৌৰিবলৈ
আৰম্ভ কৰিলে। ৰেলৰ উকিও বাজি থাকিল, হাতীটোও দৌৰি থাকিল।
অতি কষ্টৰেহে মাউতে হাতীটো চেষ্টাৰ ৰ'ডৰ কাষত শান্ত কৰিব
পাৰিছিল।



ধন্যবাদ সকলোকে

ଅକ୍ଷୟ କୁମାର ଦାସ

আবাসিক সম্পাদক, দৈনিক জনমভূমি, যোৰহাট
প্রাক্তন ছাত্র, ১৯৭৮-৮১

১৯৭৮ চনৰ জুলাই মাহৰ কোনোবা এটা দিন। জীৱনত
প্ৰথমবাৰৰ বাবে কলেজত ক্লাছ কৰিবলৈ গৈছোঁ। মনত কিছু ভয়
নতুন, অজান পৰিবেশক লৈ দ্বিধাগ্ৰস্ত হৈ প্ৰৱেশ কৰিছিলো তিনিচুকীয়া
কলেজত স্নাতক প্ৰথম বৰ্ষৰ ছাত্ৰ হিচাপে। সেয়াই আৰম্ভণি। তাৰ
পিছত তিনিটা বছৰ (অসম আন্দোলনৰ বাবে এটা শিক্ষা বছৰ নষ্ট
হোৱাত আমি ১৯৮০ চনৰ পৰিৱৰ্তে ১৯৮১ চনত স্নাতক চূড়ান্ত
পৰীক্ষাত অৱতীৰ্ণ হৈছিলো) এইখন কলেজৰ সুখ-দুখৰ লগৰী
আছিলো। স্মৃতি? সঁচাকৈ ক'বলৈ হ'লে বিশেষ একো নাই—অন্ততঃ
কাগজে-কলমে লিখিব পৰাকৈ।

পাগজে-কলমে লিখিব পৰাকৈ।
মোৰ ঘৰ দুলীয়াজানৰ পৰা বাহুত তিনিচুকীয়ালৈ যাওঁ। ন-
পুখুৰী বাহু ষ্টেণ্ডৰ পৰা চেম্বাৰ ৰোডৰ কদৰ্য পৰিবেশেৰে গৈ জি এন
বি ৰোডত উঠো, আৰু তাৰ পৰা চেনাইৰাম স্কুলৰ সন্মুখেদি গৈ
কলেজ পাওঁগৈ। কলেজত ক্লাছকেইটা কৰি পুনৰ ঘৰলৈ ওভতো। মই
অতিশয় লজ্জিত, আমাক পঢ়ুৱা কোনো এজন শিক্ষকৰ নাম মনলৈ
আনিব পৰা নাই; যদিওৱা সেইসকল শ্ৰদ্ধেয় ব্যক্তিৰ মুখ মণ্ডল অলপ
হ'লৈও মনত আছে। মই এই কথাতো লজ্জিত, পাহৰি গৈছো তিনিটা
বছৰ একেলগে ক্লাছ কৰা বন্ধুসকলৰ সৰহভাগৰে নাম। হ'লৈও জানো
পাহৰিব পাৰিম তিনিচুকীয়া কলেজক? চাকৰি জীৱনত মাজে-সময়ে

আমি পড়ি থাকতে অধ্যাপক ড° বিবিধি কুমার বকরা আর গুরাহাটি বিশ্ববিদ্যালয়ের উপাচার্য ড° জন এইচ টেইলর আর অধ্যাপক ড° সত্যেন্দ্রনাথ শর্মা কলেজখন পৰিদর্শন কৰিবলৈ আহিছিল। সেই সময়ত মহাবিদ্যালয় সপ্তাহ অতি সুকলমে পালন কৰা হৈছিল।

আমি পঢ়াৰ দিনত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষকসকলৰ মাজত সম্পৰ্ক বৰ মধুৰ আছিল। আমি কলেজত নামভৰ্তি কৰোঁতে খুউব বেছি দুশজনমানহে ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আছিল আৰু কলেজৰ পৰা বিদায় লোৱাৰ সময়ত প্ৰায় ছশজনমান ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আছিল। কলেজখনত প্ৰাক্তন ছাত্ৰৰ সন্থাটো 'নাক'ৰ পৰিদৰ্শনৰ সময়তে গঠন হ'লেও আজি সোণালী জয়ন্তীৰ সময়ত এই অনুষ্ঠানৰ আৱশ্যকতা প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে নিশ্চয় অনুভৱ কৰিছে।

আশা কৰিছো, অসমৰ শিক্ষাজগতত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে
নিশ্চয় সোণালী আসন লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব। □

তিনিচুকীয়ালৈ যোৱা হয়। মন যায় ‘আমাৰ কলেজ’খনলৈ এপাক
মৰাৰ। সময়-সুবিধা নিমিলে। তাৰ মাজতো কেতিয়াবা (৫/৬ বছৰৰ
মূৰত দুবাৰমান) অকণমান সময় উলিয়াই এপাক মাৰো। বিয়লি বা
সন্ধিয়া পৰত যাওঁ বাবে কলেজ বন্ধ পাওঁ। তথাপিও বাহিৰতে বৈ
স্মৃতি ৰোমন্থন কৰো। স্মৃতিৰ মানস পটত ক্ষীণকৈ হ’লেও জিলিকি
থকা মাকুম, বৰহাপজান, কেহাং বাগিচা, বৰডুবি, দুলীয়াজান আৰু
তিনিচুকীয়াৰ মোৰ সেই তিনিটা বছৰৰ বন্ধু-বান্ধৱীসকলক আকৌ
এবাৰ লগ পাবলৈ মন যায়। আৰু মন যায় প্ৰায় পাহৰি পেলোৱা
শিক্ষাগুৰুসকলক এবাৰ চাবলৈ, তেখেতসকলৰ (জীৱিতসকলৰ)
সান্নিধ্য পাবলৈ। ২০ অক্টোবৰত দৈনিক জনমভূমিৰ মোৰ কাৰ্যালয়ত
হঠাৎ অচিনাকি হাতৰ আখৰৰ এখন চিঠি পালো। ড° ঋষি দাসে লিখা
সেই চিঠিখনত অনুৰোধ কৰিছে তিনিচুকীয়া কলেজৰ সোণালী
জয়ন্তীৰ স্মৃতিগ্ৰন্থত কিবা এটা লিখিবলৈ। চিঠিখন পাই মনটো আনন্দত
উথলি উঠিল। কলেজ এৰাৰ সুদীৰ্ঘ ২৫ বছৰৰ পিছতো মোক মনত
ৰাখিছে মোৰ প্ৰিয় তিনিচুকীয়া কলেজে। অশেষ ধন্যবাদ ড° ঋষি দাস
আৰু লগতে সোণালী জয়ন্তী উদ্‌যাপন সমিতিৰ সমূহ সদস্যলৈ।
সোণালী জয়ন্তী উদ্‌যাপনৰ প্ৰতিটো কাৰ্যসূচী সকলোৰে মনত
স্মৰণীয় হৈ ৰওক। □

Mission friendship and contribution of Tinsukia College in my life



Kanchan (Kamona) Lama
Women Empowerment & Forestry Division
FAO, United Nation, UN House, Kathmandu, Nepal
Student of 1964 to 1967

Hi— Global Family of TSK College! Hearty congratulations on celebrating the Great Golden Jubilee, to all of you and of course, including myself.

On this great occasion let me share about an exciting mission that was undertaken by Beena and me during the last Durga Puja vacation. After the long gap of thirty five years, I touched the soil of my beloved Tinsukia College. Beena, my best friend from Tinsukia College days of 1965-67s, managed to make this visit from Gauhati to Dibrugarh-Tinsukia possible where my eldest brother Hiranya (Principal, Tinsukia English Academy) extended his great support. I met Beena Kakati (Saikia) and Sewali Chetia at the airport of Gauhati on my trip to Shillong where I headed to hold a training on agro enterprise and market analysis, on behalf of Women Organizing for Change in Agriculture and Natural Resource management (WOCAN). It was a touchingly exciting moment when I met both of them after more than two decades. They were there just to receive me as the best old friends. Beena's husband, Mr Dilipjeet Kakati was also with them as well. I was about to cry being overwhelmed with joy and nervousness. My co-travelers, four senior most agriculture officials from Nepal and Sikkim were puzzled at the sight of our "mission friendship". Later on they remarked, "How fortunate you are! It is so nice to know how important to keep up friendship from the student life." As soon as I completed my Shillong assignment, I met Beena again in her house in Noonmati, Gauhati and we went on traveling from Gauhati to Dibrugarh, to Tinsukia, Makum and Digboi... to all those places where we met own people and then on 30th of September, we went to see our beloved Tinsukia College. We were eagerly looking for an opportunity when we can trace our another best friend, Dipali Bhattacharya (Chakrabarti), whom we met later in her Durga Puja pandel. We also tried to meet my college time scholarship sponsor, Mr Bagchi of Steelsworth but

he was out of town. I remembered his advice for developing my career as a business person when in 1998, I studied in the Asian Institute of Management in the Phillipines in a development management course and obtained merit.

We met a very gentle college staff (Ajamal) at the gate of TSK college, who very kindly opened the gate for us. Did he know that the moment was so precious for both of us at that time? We went on taking our photographs one after another, as if we were teenaged girls. We forgot our families, our family or professional roles but started talking about the past days, about our Dilip Sir, Baruah Sir, Borah Sir, all Sirs, Principal and Vice Principal sir, and of course, about our friends. We felt as if we were back home... It was such a strange feeling. I had never thought about being back to that place again, because I live far away from Assam, not mentally but physically.

In fact I had started a hard life of rural woman in a very remote district in 1972 and lived in the remote part of western Nepal for almost eight years. There only I learnt how to live with the rural people through my service as a Head Teacher of a rural public school. I had never experienced such a complicated life before which has now proven to me as the best part of my lifelong education. I started learning about "people", human relationship between man and woman, the rich and the poor, between the haves and have-nots. The rich went to school but the poor could not afford schooling. I felt as if God had sent me there to share my skills with the poor communities, especially girls. I practiced my knowledge and skills that I borrowed from my "gurus" of Assam in that remote village by promoting a school for both boys and girls. At first all villagers would wonder at me because most of them had never seen a woman with English education and having a sporty character in that area. Women did not go to schools or public events; it was only men that would go for so called

productive tasks. Women would be engaged in reproductive tasks within the four walls of the house.

Gradually many girls, even married women joined the school. I became socially responsible to groom that kind of public education. These days education policy is very democratic and dynamic and things have much improved in this part of the least developed country in education and health services. Later on with my two growing children, I found it very difficult to be in that part of the remote world, where there was no any doctor, no transport, no electricity and not even drinking water supply services. River was the source of water, forest was the source of firewood and farmers were the source of food. Market was partially adjusted through semi-bartered system. Exciting, is n't it? I did not have to buy my food stuff at all, as the villagers would provide me out of love, as they had found a female teacher for teaching english and mathematics to their children in that remote part. May be I have eaten the best quality of food ever in life in that village of Salyan, all organic and all very fresh and healthy. I learnt so many herbal medicines from there that I seldom visit a doctor for my allopathic medicine except medical surgery. You might have guessed how much I was influenced by the primitive living condition of that remote but value laden culture of a Nepalese rural community. The community was dominated by Hindu Brahmin and they had extremely discriminatory social value systems, which I had not experienced at least in my family and society of Gandhinagar, Makum. I drank water in a tailor's house while the village Chief advised me to purify my body with gold water. I started having discussions in schools about elimination of such in humanitarian male practices. Sometimes it worked and sometimes it had adverse affect on my family life. However, none did outcaste me on such ground, which they would have done normally for own people. I could never differentiate between "touchable" and "non touchable" caste, which was so strong in that village. Later on I promoted as founder adviser an organization of dalit women of the Women Foundation", which is a national network of the Dalit women, that advocate on equality for dalits with other their higher castes and also on equality for "dalit women" as equal with other women and men.

After some years, I came out of the remote part to a comparatively privileged part of the country, to the capital city of Kathmandu. But I am grateful to that part of my life-learning which built up my physical as well as mental strength to serve the poor of the remotest

area with community development services. Building upon that hard experience of struggle ridden life, I am now regarded as one among the most strategic development advisors and organizations invite me as consultant to assist in building pragmatic strategy to reach out to the poor, marginalized, disadvantaged, discriminated and disempowered, ethnic groups, dalits and women. Since 1985, I entered into this kind of progressive development world by joining Action Aid-International Nepal Chapter, a UK based development organization and from there I went on working with Canadian Cooperation Office (CCO), Lutheran World Federation(LWF), Finnish International Development Agency (FINNIDA), Food and Agriculture Organization (FAO) of the United Nations, the Netherlands Development Organization (SNV), German Technical Cooperation (GTZ), always as one among the senior officials in the management team and worked mostly in program design, development, planning, monitoring and evaluation. However working throughout these international NGOs, bilateral and multilateral (United Nations) organizations, my role has been to influence policy, programs on gender mainstreaming. In the course of time, I grew as the Chairperson of nationally established NGO, Society for Partners in Development and Nepal Coordinator for WOCAN. WOCAN is a globally established organization registered in USA and based in Ithaca city near Cornell University in New York. The day I was offered the executive membership by this organization, I was surprised on being recognized capable to lead the south Asian women's issues and was thrilled with joy. I used to work with Dr Jeannette Denholm who recommended my name into this board. Now I look after its programs in the Asia region along with a few other members. We have more than 280 members all over the world and our role is to influence global policies on ensuring women's access to and control over policy decisions, especially in agriculture and natural resources sectors. Upon being invited, I shared my experiences about my work of empowering rural women in the mountain region into some significant global forums, such as, the NGO policy review for right based approach by Danish International Agency for development in Denmark -2000, the 12th World Forestry Congress held in Qubec, Canada, 2nd Global Mountain Partnership meeting held in Peru-2003, Institute of Rural Reconstruction (IIRR), the Phillipines, where I wrote case on gender mainstreaming, United Nations Forestry Forum Group, New York as the panel speaker in the Asia and Pacific Day-2005, International

Conference on Agricultural Land Reform and Rural Development held in Brazil-2006, sharing impact on women's life under the armed conflict in Nepal and feminization of poverty in the venue of Food and Agricultural Organization in Rome-2003, and so on how community women can sustain forest resources by managing through forest protection, preservation and promotion. There are many good cases in this under developed country implemented through two major programs, namely, Community Forestry for all and Leasehold Forestry for the poor where women have demonstrated that given women a major role in forest management and policy decisions, natural resources can be protected and promoted alongside by making their best use for livelihood.

In doing all such activities, I remember first of all my "Maa" who despite being an educated woman, struggled mostly with her kitchen all the day to offer the best food to us, her children, then I remember my father who would often remark, "you can do the best as you have a super memory" my brother would remark, "I would have kept you as the queen if I could as you are so studious" ..My friends Beena and Dipali who would encourage, "go to the stage and sing the song, you will win.....do the recitation, we must win.." and so on. All my professors at TSK college (where I did my graduation in 1967, with 1st class 1st position in honours in Political Science) were the sources of my energy. None of my professors, would stop me from playing table tennis but would always advice, "take care, you will have to come out as the first..". Life was just full of charming events and successful stories, when a storm came and took me away from all my happiness and golden days.

Then one day, all of a sudden I found myself amidst the darkest days of sadness, domination, violence and what not! My suffering within family lasted for long ten golden years of my life from 1972 to 1982. These days were my days mostly in Salyan district. Where I took resort in my work in the school for peace. Being a mother of two children, I had realized that I must revive my spirit again in order to help my children live their life in a decent way. And the big day of emancipation came. I made myself free from a horrible matrimonial life. I started to work hard on community development along with teaching when I was taken by Action Aid first as their Women's Program Officer.

These days, I listen carefully to women who are victims of domestic violence, I can provide them

mentoring services to regain strength to live as a "human being" with dignity. Professional women consult me upon being dominated or cheated in cases of employment opportunity and career growth, I counsel them for having fruitful dialogue with their seniors and getting things right in favour of them. My role is basically to assist rural women to get better organized to access various services for making a dignified livelihood and mentor the professional women to better organize to raise their voices to claim rights on equality in employment, opportunities and career building. I have thus created a career of my own choice. And here I reflect on my TSK college days where I was always encouraged by my friends and teachers to create fine arts and stand as one among the best students, which really inculcated a sense of long lasting confidence inside me which helped throughout my life till today. A diverse range of extra curricular activities helped me develop dynamic capacities and skills inside me. Even if I am alone in Nepal, without any relatives and without any power connection, yet I have been able to make some meaningful space in this land of conflicting politics that provided me a circle of development professionals for working on the aspects of poverty reduction.

I have a granddaughter of 5.5 years of age. When I took her to admit in a Montessori school, the renowned Principal Neena Rana asked with curiosity, "Why do you want to put her in my school?" I simply replied, "She should be confident enough to lead an independent life by developing a strong personality. I know that your school can develop her life skills for making a practical living.." and that is education.

So in the deepest corner of my heart, I remember and worship all my professors from TSK college, my "Sahibabas" of those days who bestowed me with courage to live and appreciate a life full of adventures, dealing with all kinds of ups and downs. I owe my thanks to my beloved friends, -Beena, Dipali, Sewali, all ..all classmates and younger sisters and brothers for loving me so much who remained always helpful and cooperative to me.

Last but not least I must thank Dr Rishi Das, who very kindly encouraged me to share my lessons from life through this article. In fact I do not what to write but I wish to tell about the best memories from TSK college and so here it is.

Let TSK College progress and shine for ever.....□

মোৰ সোঁৱৰণত তাহানিৰ তিনিচুকীয়া কলেজখন



বীণা কাকতী

বিভাগীয় মুৰব্বী, ৰাজনীতি বিজ্ঞান, সন্দিকৈ ছোৱালী কলেজ, গুৱাহাটী

প্ৰাক্তন ছাত্ৰী, ১৯৬৪-৬৭

তিনিচুকীয়া কলেজৰ সোণালী জয়ন্তী উপলক্ষ্যে কিবা এটা লিখি পঠিয়াব লাগে। কেনেকৈ ক'ৰ পৰা আৰম্ভ কৰোঁ চিন্তা কৰিব লগা হৈছে। তেতিয়াৰ দিনত এতিয়াৰ দৰে কেবাখনো কলেজ তিনিচুকীয়াত নাছিল। এখনেই কলেজ। তাতে আমি তিনিচুকীয়াৰ সকলো স্কুলৰ পৰা পাচ কৰি অহা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল গোট খাইছিলো। অৱশ্যে বাহিৰত পঢ়িবলৈ যোৱাসকলৰ কথা সুকীয়া আছিল।

তিনিচুকীয়া কলেজখন আমাৰ সকলোৰে বাবে প্ৰাণকেন্দ্ৰ স্বৰূপ আছিল। আজিও সেই সময়ৰ কথাবিলাক মনত পৰিলে ভাল লাগি যায়। সকলো কথাই সৌ সিদিনাৰ নিচিনাকৈ মানস পটত জিলিকি আছে। কলেজখনৰ মুকলিমুৰীয়া পৰিবেশটো বৰ ভাল লাগিছিল। আগফালে পিচফালে দুখন মুকলি পথাৰ, য'ত আমি মুকলি মনে ঘূৰি ফুৰিছিলো; সকলোৰে সকলোকে চিনি পাইছিলো। কলেজৰ বাৰ্ষিক সপ্তাহ, নিৰ্বাচন আদি আমি বৰ উপভোগ কৰিছিলো। আমাৰ লগৰ অপৰ্ণা, কামনা (কাঞ্চন), দীপালী, শীলা, সৰোজিনী, মামণি, মাইনা, সুলোচনা আদিৰ মুখবিলাক খুব সুন্দৰ কৈ ভাঁহি আছে মনত।

মই ৰাজনীতি বিজ্ঞানৰ মেজৰৰ ছাত্ৰী আছিলো। আমাৰ সময়ত মেজৰ লোৱা বুলি নকৈ 'অনাৰ্চ' লোৱা বুলি কৈছিল। Prof. হীৰানাথ ভট্ট, কনক বড়া, পুতুল বৰুৱা আৰু দিলীপ মেধি চাৰ আছিল আমাৰ বিভাগত। তেখেতসকল আমাৰ গাইড আৰু বন্ধুৰ নিচিনা আছিল। আমি ৰাজনীতি বিভাগৰ মেজৰৰ প্ৰথম batch আছিলো। সেয়া ১৯৬৪ চন। সেইবাৰ মই প্ৰাক্‌বিশ্ববিদ্যালয় পৰীক্ষাত ৰাজনীতি বিজ্ঞানত সৰ্বোচ্চ নম্বৰ পাইছিলো গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা। এই ক্ষেত্ৰত মই চাৰসকলৰ পৰা পোৱা উৎসাহ আৰু সহায়-সহযোগখিনি সদায় মনত পেলাওঁ। তিনিচুকীয়াত মেজৰৰ কিতাপ-পত্ৰবিলাক গোটেইবোৰ পোৱা নাছিলো তেতিয়া। দিলীপ মেধি চাৰে গুৱাহাটীৰ পৰা কিছুমান কিতাপ আমাক আনি দিছিল, কনক বড়া লাইব্ৰেৰীৰ পৰা কিছুমান কিতাপ নিজৰ নামত লৈ আমাক দিছিল। আমাৰ শ্ৰেণীবোৰ বৰ নিয়মীয়াকৈ চলিছিল। আমি পাচ কৰাৰ পিছতো যেতিয়া গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত পঢ়ি আছিলো তেতিয়াও চাৰসকলে আমাৰ খবৰ লৈ আছিল। সেয়া আছিল সম্পূৰ্ণ ঘৰুৱা পৰিৱেশ। আমি খুব কম ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আছিলো। মেজৰ ক্লাচত শেষৰ বৰ্ষটোত মাত্ৰ আমি ৪ জন আছিলো - মই, পদ্মেশ্বৰ চেতিয়া (বৰ্তমান নাই, তেখেত Tinsukia Women Collegeত আছিল।) ভদ্ৰেশ্বৰ বুঢ়াগোঁহাই (পিচলৈ MP হৈছিল) আৰু মুকুল শৰ্মা।

সেই সময়ত আমাৰ কলেজৰ অধ্যক্ষ আছিল শ্ৰদ্ধেয় প্ৰয়াত উমাপ্ৰসন্ন দে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা তেখেতে কোনোবা শিক্ষক

অনুপস্থিত থাকিলে আমাৰ ইংৰাজী ক্লাচ লৈছিল। তেখেতে ইমান সুন্দৰকৈ আমাক বুজাইছিল যে তেখেতৰ কণ্ঠস্বৰ আজিও কাণত বাজি আছে। বগা ধুতি আৰু চাৰ্ট পিন্ধি তেখেতে কলেজৰ বাৰান্দাত প্ৰায়ে ঘূৰিছিল। হয়তো শ্ৰেণীবিলাক তদাৰক কৰিছিল।

কামনা (কাঞ্চন) মোৰ অন্তৰঙ্গ বান্ধৱী আছিল। মই, কামনা আৰু দীপালী অনবৰত একেলগে ফুৰিছিলো। অতিশয় তীক্ষ্ণবুদ্ধিৰ, সৰলমনা, ধুনীয়া, মৰমলগা কামনাক মই কাৰো লগত তুলনা কৰিব নোৱাৰোঁ। সৌ সিদিনা ২৫ বছৰৰ মূৰত যেতিয়া তাইৰ লগত e-mailত যোগাযোগ কৰিব পাৰিছিলো মই আনন্দত আত্মহাৰা হৈ পৰিছিলো। বৰ্তমান তাই UNO Officer, নানা ধৰণৰ developmental কামবিলাকৰ লগত তাই অতিশয় ব্যস্ত থাকে। এই সূত্ৰে শ্বিলঙত Project work এটাত আহোঁতে যেতিয়া তাই মোক লগ কৰিবলৈ আমাৰ ঘৰলৈ আহিছিল, তেতিয়া আমি তিনিচুকীয়া অভিমুখে আহিবলৈ প্লেন এটা কৰিয়েই পেলাইছিলো। দুজনী পুৰণি বান্ধৱীৰ নিজৰ পুৰণি ঠাইখনলৈ এই যাত্ৰা কেনেকুৱা হ'ব পাৰে সেয়া সহজেই বোধগম্য। দুকাষৰ চাহ বাগিচাবিলাকে নানা কথা মনত পেলাই দিছিল। ডিব্ৰুগড়-তিনিচুকীয়া ৰেল আলিটোৰ কাষে কাষে আহি থাকোঁতে ল'ৰালিলৈ সম্পূৰ্ণভাৱে ঘূৰি গৈছিলো। পিছদিনাই আমি তিনিচুকীয়া কলেজ চাবলৈ আহিছিলো মাকুমৰ পৰা। পূজাৰ সময়ত তিনিচুকীয়া কলেজখনৰ গেট তলা বন্ধ আছিল। আমি চকীদাৰজনক মাতি আনি তলা খোলাই কলেজৰ চৌহদলৈ সোমাই গৈছিলো। কলেজখনৰ চাৰিওফালে চকু ফুৰাই অ'ত ত'ত ফুৰিছিলো। Notice বৰ্ডখন দেখি আমাৰ এনেকুৱা লাগিছিল যেন আমাৰ নামকিটা ক'ৰবাত ঘঁহি ঘঁহি মচ নোখোৱাকৈ লিখি থৈ যাওঁ। পিছত চকীদাৰজনে বহী এখন আনি দিয়াত আমি তিনিচুকীয়া কলেজৰ সোণালী জয়ন্তীৰ বাবে আমাৰ আন্তৰিক শুভেচ্ছা তাতে জ্ঞাপন কৰিছিলো সকলোৰে প্ৰতি। সেয়ে আন্তৰিক শুভেচ্ছা তাৰে আঁত ধৰি আমালৈ ফোন আহিল—আমি কিবা আছিল যোগসূত্ৰ। তাৰে আঁত ধৰি আমালৈ ফোন আহিল—আমি কিবা আছিল যোগসূত্ৰ। আমাৰ মনত তিনিচুকীয়া কলেজৰ প্ৰতিটো এটা লিখি পঠাব লাগে। আমাৰ মনত তিনিচুকীয়া কলেজৰ প্ৰতিটো অণু-স্মৃতি এতিয়াও বৰ সজীৱ হৈ আছে। কলেজখনৰ প্ৰতিটো অণু-স্মৃতি এতিয়াও বৰ সজীৱ হৈ আছে। কলেজৰ পৰমাণুৰ লগত যি সম্পৰ্ক সেয়া কেতিয়াও মচ নাখায়। কলেজৰ চৌহদত সোমাই কোনো নথকা অৱস্থাত যেতিয়া ঘূৰি ফুৰিছিলো তেতিয়া আমাৰ মনত এনেকুৱা লাগিছিল এইখনটো আমাৰেই কলেজ। ইয়াত থকা আমাৰ অধিকাৰ কেতিয়াও শেষ নহয়। শেষত তিনিচুকীয়া কলেজৰ সৰ্বতোপ্ৰকাৰ উন্নতি কামনা কৰি আৰু সোণালী জয়ন্তী বৰ্ষত মোক অকণমান লিখিবলৈ সুবিধা দিয়াৰ বাবে আন্তৰিক ধন্যবাদ জনাই সামৰণি মাৰিছো। □



তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

પ્રદીપ કુમાર વક્ત્રા

সমাজসেবক, তিনিচুকীয়া
প্রাক্তন সাধাবণ সম্পাদক (১৯৬৭), ছাত্র একতা সভা

সূৰ্য্য উঠা দেশ অসমৰ পূব প্ৰান্তত অৱস্থিত ভগৱান
প্ৰদত্ত বহু সমৃদ্ধিৰে পুষ্ট আমাৰ এই লক্ষীমপুৰ জিলাত কোনো বস্তুৰে
অভাৱ নাছিল। এই জিলাতেই প্ৰতি চপৰা মাটিত বৰ্তমানেও আছে
কলীয়া সোণ, পনীয়া সোণ, মূল্যবান উদ্ভিদ আৰু বহুতো অমূল্য
সম্পদ। পূৰ্বৰ লক্ষীমপুৰ জিলাকে প্ৰশাসনিক সুবিধাৰ বাবে চাৰি ভাগে
বিভক্ত কৰা হ'ল যদিও অবিভক্ত ডিব্ৰুগড় জিলা (বৰ্তমানৰ
তিনিচুকীয়া আৰু ডিব্ৰুগড় জিলাৰ সমষ্টি)ৰ জীপাল মাটিতে সুদূৰ
পশ্চিমৰ পৰা আহি ইংৰাজসকলে বিচাৰি পাইছিল চাহ খেতিৰ বাবে
সৰ্বোৎকৃষ্ট মাটিৰ সন্ধান। তিনিচুকীয়াৰ দাঁতি কাষৰীয়া অঞ্চল
ডিগবৈতো পালে পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ খাৰুৱা তেলৰ উমান। মাৰ্ঘেৰিটাব
কয়লা খনিয়ে ইংৰাজসকলক আকৃষ্ট কৰিলে উদ্যোগ গঢ়ি তোলাৰ
বাবে। তেওঁলোকৰ লক্ষ্য কিন্তু কেৱল ইয়াৰ সম্পদৰাজি লুণ্ঠন কৰাৰ।
ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে অসমৰ বুকুৰ ওপৰত ৰেল লাইন বহুৱালে,
উদ্যোগ সমূহ চলাবৰ বাবে বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা বিশেষজ্ঞকে আদি কৰি
দৈনিক মজদুৰলৈকে আমদানি কৰা হ'ল। জন বসতি বৃদ্ধি হ'ল যদিও
প্ৰাক-স্বাধীনতাৰ কালত ইয়াৰ স্থানীয় লোকসকলক শিক্ষাৰ পোহৰৰ
পৰা বঞ্চিত কৰি ৰখা হ'ল—চতুৰ ইংৰাজসকলৰ চৰিতাৰ্থ পুৰণৰ
বাবে। সি যিকি নহওক, উদ্যোগীকৰণৰ বাবেই তিনিচুকীয়াই নিজকে
প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে অসমৰ ভিতৰতে ৰাজহ সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত দ্বিতীয় প্ৰধান
চহৰ ৰূপে। কিন্তু শিক্ষাৰ বস্তু গছিব পোহৰ দিবৰ বাবে স্বৰাজ্যোত্তৰ
কালৰ এটা দশক পাৰ হোৱাৰ আগমুহূৰ্ততো তিনিচুকীয়াহে চহৰত
উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে এখন মহাবিদ্যালয়ৰ কথা চৰকাৰৰ পৰা চিন্তা কৰা
নহ'ল। সমগ্ৰ লক্ষীমপুৰ জিলাৰ একমাত্ৰ উচ্চ শিক্ষানুষ্ঠান ডিব্ৰুগড়ৰ
কানৈ কলেজতেই শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিবলগা হোৱাত এই বৃহৎ জিলাখনৰ
চুকে-কোণে থকা অঞ্চলসমূহৰ বহু মেধা শক্তিসম্পন্ন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ
অৰ্থনৈতিক অনগ্ৰসৰতাৰ বাবেই হওক, বা মহাবিদ্যালয়ত সীমিত
সংখ্যক আসন থকাৰ বাবেই হওক উচ্চ শিক্ষাৰ মুখ নেদেখাকৈ
বহুতো প্ৰতিভা অকালতে মৰহি গৈছিল। অঞ্চলটোৰ শৈক্ষিক
অনগ্ৰসৰতা দূৰ কৰাৰ বাবে চিন্তা-চৰ্চা কৰিব পৰা মানুহৰ সংখ্যাও বৰ
বেছি নাছিল। তথাপি পঞ্চাশৰ দশকৰ মাজভাগত কেইগৰাকীমান

বিশিষ্ট ব্যক্তিতে আত্ম-বিশ্বাস আর দৃঢ়তাৰে লোৱা উদ্যোগৰ ফলত
জন্ম পালে 'তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে'। এই মহান ব্যক্তিসকলৰ প্ৰতি
মোৰ আন্তৰিক শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিলো।

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় প্রতিষ্ঠাৰ বাবে গঠন হোৱা
অস্থায়ী (এড্‌হক) সমিতিখনৰ প্রতিষ্ঠাপক সভাপতি আছিল তিনিচুকীয়া
চহৰৰ এজন বিশিষ্ট সমাজসেৱক তথা গান্ধীবাদী নেতা শ্ৰীযুত
বালেশ্বৰ প্ৰসাদ গুপ্তাদেৱ আৰু সম্পাদক আছিল বিশিষ্ট শিক্ষাবিদ তথা
বিভিন্ন শিক্ষানুষ্ঠানৰ ইতিমধ্যে প্ৰাণ প্ৰতিষ্ঠা কৰি অহা উদ্যমী ব্যক্তি
শ্ৰীযুত বজ্জ কিশোৰ সৰস্বতদেৱ। পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত মহাবিদ্যালয়খনৰ
উন্নয়নমূলক কাম-কাজে গতি লয়—নগৰখনৰ সিংহ পুৰুষস্বৰূপ
শ্ৰীযুত যদুনাথ ভূঞাদেৱক সভাপতি আৰু শিক্ষাবিদ তথা চেনাইৰাম
উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ প্ৰধান শিক্ষক শ্ৰীযুত চাইফুজ্জিদীন
আহমেদদেৱক সম্পাদক হিচাপে লৈ গঠন হোৱা প্ৰথমখন পৰিচালনা
সমিতি (অৰ্গেনাইজিং কমিটি)ৰ দিনত। যিসকল মহান ব্যক্তিৰ
দূৰদৰ্শিতা, বদান্যতা, অসীম ত্যাগ আৰু কষ্টৰ বিনিময়ত প্ৰতিষ্ঠা কৰা
মহাবিদ্যালয়খনৰ বাবেই, চকু থাকিও দৃষ্টিহীনতাত ভুগিব লগা
তিনিচুকীয়া আৰু ইয়াৰ আশে-পাশে থকা পিছপৰা গ্ৰামাঞ্চলৰ ছাত্ৰ-
ছাত্ৰীয়ে জ্ঞানৰ পোহৰ পাই বিশ্বৰ বিভিন্ন ঠাইত আত্ম-সংস্থাপন কৰিব
পৰা হৈছে, সেইসকল নমস্কাৰ ব্যক্তিৰে গঠিত সমিতিখন মই
এনে ধৰণৰ :-

সভাপতি	:	শ্রীযুত যদুনাথ ভূঞা
উপ সভাপতি	:	শ্রীযুত এচ. চি. হোমচৌধুরী
সম্পাদক	:	শ্রীযুত বি. কে. সাবস্বত
যুটীয়া সম্পাদক:	:	শ্রীযুত চাইফুদ্দিন আহমেদ
সদস্যসকল	:	সর্বস্ব

বৰুৱা, ৰামচন্দ্ৰ আগৰৱালা, সৰ্বশ্ৰী - বালেশ্বৰ প্ৰসাদ গুপ্তা, যাত্ৰালু,
নন্দলাল আগৰৱালা, অনাথ বন্ধু বোস, ভদ্ৰেশ্বৰ গগৈ, হৰিহৰ চৌধুৰী,
বি এন টিৱাৰী, বাধাকিষণ খেমকা, এম এন বাহা, উপেন্দ্ৰ নাথ দত্ত,
নৱাবসিং ৰঘুবংশী আৰু ডা° হৰিৰিনোদ সেন।

পৃষ্ঠপোষক সকল : শ্রীযুত এম চুলতান, শ্রীযুত লক্ষী প্রসাদ দত্ত, শ্রীযুত সোমেশ্বর বৰুৱা, শ্রীযুত ডি পি আগৰৱালা আৰু শ্রীযুত দুৰ্গাদত্ত লোহিয়া।

১৯৫৬ চনৰ ১ ছেপ্তেম্বৰৰ দিনা শ্ৰেণীত প্ৰথম পাঠ দান আৰম্ভ কৰা এই মহাবিদ্যালয়খনিত প্ৰথমতে কেৱল কলা বিভাগহে আছিল যদিও মহাবিদ্যালয়খনে পূৰ্ণাঙ্গ ৰূপ পাবলৈ বৰ বেছি সময়ৰ প্ৰয়োজন নহ'ল। পৰিচালনা সমিতিৰ সভাপতিগৰাকীৰ ব্যক্তিত্ব, জনপ্ৰিয়তা আৰু সদস্যসকলৰ আশাশুধীয়া প্ৰচেষ্টাৰ ফলত আৰু সেই সময়ৰ ৰাজহ মন্ত্ৰী শ্ৰীযুত মতিৰাম বৰাদেৱৰ অনুগ্ৰহত মহাবিদ্যালয়খনে চৰকাৰৰ পৰা কচুজান অঞ্চলত ১৫ বিঘা মাটিৰ আৱণ্টন লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়। সেই সময়তে চৰকাৰৰ পৰা আৰু অধিক মাটি (বৰ্তমানৰ হিন্দী গাৰ্লচ হাই স্কুলৰ মাটিখিনিও) আৱণ্টন লোৱাৰ সুযোগ পাইছিল যদিও বৰ্তমানৰ ১৫ বিঘা মাটিয়ে যথেষ্ট হ'ব বুলি ভাবি সমিতিয়ে গুৰুত্ব নিদিলে। কিন্তু বৰ্তমান যথেষ্ট পৰিমাণৰ মাটিৰ অভাৱত, অপৰিকল্পিতভাৱে য'তে ত'তে গৃহ নিৰ্মাণ কৰিব লগা হোৱাত মহাবিদ্যালয়খনৰ সৌন্দৰ্য আৰু প্ৰসাৰতাত ব্যাঘাত জন্মিছে। মাটিৰ অভাৱত চৰকাৰৰ পুঁজিৰে নিৰ্মাণ কৰা NCCৰ “বাইফল চুটিং ৰেঞ্জ”টো ইতিমধ্যে ভাঙি তাত শ্ৰেণী কোঠা নিৰ্মাণ কৰা হৈছে। ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষাৰ্থী বাহিনী (NCC)ৰ প্ৰশিক্ষণৰ বাবে এই “চুটিং ৰেঞ্জ”টো অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয় আছিল। দেশৰ Second Line of Defence হিচাপে গণ্য হোৱা এই ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষাৰ্থী বাহিনীয়ে মই জনাত এতিয়া কেৱল ‘ড্ৰিল’ আৰু ‘মাৰ্চপাষ্ট’ কৰিয়ে দেশ ৰক্ষাৰ প্ৰশিক্ষণৰ সামৰণি পেলাব লগা হয়। কিন্তু আমি পঢ়ি থকা সময়ত এজন সৈনিকে ল'ব লগা বহুখিনি প্ৰশিক্ষণ মহাবিদ্যালয়ৰ চৌহদ আৰু আশে-পাশে ভৰি থকা হাবি-জঙ্গলত লোৱাৰ সুযোগ পাইছিলো আৰু NCCৰ ‘C’ চাৰ্টিফিকেট পোৱাৰ যোগ্যতাও অৰ্জন কৰিছিলো।

মহাবিদ্যালয়খনে মাটি আৱৰ্ণটন পোৱাৰ অতি কম দিনৰ ভিতৰতে নিজাকৈ ভৱন নিৰ্মাণৰ কথা সমিতিয়ে চিন্তা কৰি সমাজৰ আগশাৰীৰ বিভিন্নজনৰ পৰা দান-বৰঙণি বিচাৰি কাষ চাপে। সমিতিৰ বিষয়ববীয়াসকলৰ আন্তৰিক প্ৰচেষ্টা আৰু নিষ্ঠাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি আৰু অঞ্চলটোত এনে এটি মহান শিক্ষানুষ্ঠানৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দি ভালেকেইজন দাতাই একো একোটা শ্ৰেণী কোঠা নিৰ্মাণ কৰি দিবলৈ সন্মত হয়। ইতিমধ্যে পিছ পৰি থকা অঞ্চলটোৰ এই শিক্ষানুষ্ঠানটোলে অৰিহণা আগবঢ়াই অহা ব্যক্তিসকলৰ ভিতৰত বিভিন্ন শিক্ষানুষ্ঠান গঢ়াত বিশেষভাৱে সহায় আগবঢ়াই অহা বিশিষ্ট ব্যৱসায়িক প্ৰতিষ্ঠান মেচাৰ্চ কিশণলাল নন্দলাল (বিশ মাইল)ৰ স্বত্বাধিকাৰ আৰু শ্ৰীযুত খুচীৰাম ৰাচিৱাচিয়াদেৱৰ লগতে শ্ৰীযুত জগৎ চন্দ্ৰ ৰাজখোৱা (তিনিচুকীয়া), মেচাৰ্চ চুনীলাল পান্নালাল (পানীতোলা), চুনীলাল মেম'ৰিয়েল ট্ৰাষ্ট কৰ্তৃপক্ষ, শ্ৰীযুত বি এল খেম্কা আৰু সহযোগীসকল, ডা^o হৰিদিনোদ সেন (তিনিচুকীয়া) আৰু তিনিচুকীয়া পৌৰসভাৰ সেই সময়ৰ বিষয়ববীয়াসকলৰ নাম মই শ্ৰদ্ধাৰে স্মৰণ কৰিলো। ইয়াৰ উপৰিও ডিব্ৰুগড়ৰ মেচাৰ্চ হনুমান বক্স কানৈয়ে

মহাবিদ্যালয়ৰ লাইব্ৰেৰীৰ বাবে আগবঢ়োৱা নগদ ধন আৰু তিনিচুকীয়াৰ বিশিষ্ট ব্যৱসায়ী শ্ৰীগণপতৰায় ৰাচিৱাচিয়াদেৱে মহাবিদ্যালয়খনৰ সীমাৰ পকী বেৰখন নিৰ্মাণ কৰি দিয়াত শিক্ষানুষ্ঠানটি যেন সোণত সূৰগা হৈ পৰে। বিভিন্ন সময়ত মহাবিদ্যালয়খনক উন্নতিৰ পথত আগবঢ়াই নিবৰ বাবে বিবিধ সামগ্ৰী আৰু উদগনিমূলক বৃত্তি আগবঢ়োৱা ব্যক্তিসকলৰ ভিতৰত সেই সময়ৰ উপায়ুক্ত শ্ৰীযুত লক্ষেশ্বৰ শৰ্মা, শ্ৰীযুত জগদীশ মোদী, শ্ৰীযুত চন্দোলাল গৌৰীশঙ্কৰ, শ্ৰীযুত গোলাপ শৰ্মা আদিৰ নাম উল্লেখযোগ্য।

মহাবিদ্যালয়খনৰ আৰম্ভণি হৈছিল মুঠ ১৫৬ জন ছাত্র-ছাত্রীৰে। তাৰে সৰহসংখ্যক আছিল চাকৰিয়াল। মহাবিদ্যালয়খনত প্ৰথম অৱস্থাত নামমাত্ৰ মাননিৰে শিক্ষাদান কৰি পিছ পৰি থকা এই অঞ্চলৰ ছাত্র-ছাত্রীক জ্ঞানৰ পোহৰ বিলোৱা নমস্য শিক্ষাণ্ডকসকল হৈছে—

শ্রীযুত উমা প্রসন্ন দে - অধ্যক্ষ

শ্রীমতী স্বর্ণলতা গগৈ,

শ্রীযুত বজ্র কিশোর সৰস্বত,

শ্রীযুত হীৰানାথ ভট্টাচাৰ্য

শ্রীযুত দেবব্রত ঘোষ আৰু

শ্রীযুত অমৰ স্বামী।

অধ্যক্ষগৰাকী ডাবল এম এ হোৱাৰ উপৰিও ইংৰাজী বিষয়ৰ পাঠ দানত সহজ-সৰল বাক্য আৰু শব্দ প্ৰয়োগৰ বৈশিষ্ট্যই মোৰ জীৱনত এটি আছুতীয়া স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। তেখেতে জীৱনৰ বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন শিক্ষানুষ্ঠান গঢ় দি আহি শেষ বয়সত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়খন গঢ়ি তুলি ইয়াৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। প্ৰশাসনিক দক্ষতা থকা এই মহান ব্যক্তিগৰাকীয়ে শ্ৰেণীত শিক্ষকসকলে পাঠ দান কৰি থকা সময়ত পাঠ দানৰ মানদণ্ডৰ বুজ ল'বলৈ প্ৰায়ে শ্ৰেণীকোঠাৰ বাহিৰত দুৱাৰৰ কাষতে (শিক্ষকজনে গম নোপোৱাকৈ) থিয় হৈ লক্ষ্য কৰা দৃশ্য আমাৰ প্ৰায়ে দৃষ্টিগোচৰ হৈছিল। তেখেতে গুণীজনৰ প্ৰতি যথাযথ সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। এবাৰ মই ছাত্ৰ একতা সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদক হৈ থাকোঁতে কোনোবা এজন মন্ত্ৰী (খুবসম্ভৱ শিক্ষামন্ত্ৰী) আমাৰ মহাবিদ্যালয়লৈ অহাৰ কথা আছিল। ছাত্ৰ একতা সভাৰ ফালৰ পৰা ইংৰাজীতে এখন সম্বৰ্দ্ধনা পত্ৰ প্ৰদান কৰিব লগা হোৱাত মই মোৰ দেউতা শ্ৰীযুত যাত্ৰানাথ বৰুৱাৰ হতুৱাই সেই সম্বৰ্দ্ধনা পত্ৰখন ড্ৰাফ্টিং কৰাই আনি তেখেতক ক'লো—“দেউতাই আপোনাক চকু ফুৰাই দিবলৈ কৈছে”। তেখেত ইংৰাজী বিষয়ৰ এবাৰ আপোনাক চকু ফুৰাই দিবলৈ কৈছে”। তেখেত ইংৰাজী বিষয়ৰ অগাধ পণ্ডিত হৈয়ো দেউতাৰ ইংৰাজী ভাষাৰ ওপৰত থকা দখলৰ কথা মোক সোঁৱৰাই দি ক'লে—“তোমাৰ দেউতাৰা কলিকতা ইউনিভাৰ্চিটিৰ পৰা ইংৰাজী বিষয়ত ‘লেটাৰ’ পোৱা অসমৰ একমাত্ৰ ব্যক্তি। তদুপৰি তেখেতৰ ভাষাৰ শৈলী ইমান সুন্দৰ যে যাৰ বাবে তোমাৰ দেউতাৰা লিখনিৰ ওপৰত হাত বোলোৱাৰ ক্ষমতা মোৰ নাই”। এনে এজন দক্ষ ব্যক্তিৰ অধ্যক্ষতাত পৰিচালিত মহাবিদ্যালয়খনে বাকী শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীৰ নিষ্ঠাৰ্পণ প্ৰচেষ্টাত অতি কম সময়ৰ

ভিতৰতে অসমৰ ভিতৰত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনৰ এখন প্ৰথম শ্ৰেণীৰ মহাবিদ্যালয় হিচাপে স্বীকৃতি লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। পিছলৈ ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনলৈ অহাৰ পিছতো পূৰ্বৰ সন্মান অক্ষুণ্ণ ৰাখিছে। বিশেষকৈ বাণিজ্য আৰু বিজ্ঞান শাখা দুটা খোলাৰ পিছৰে পৰা মহাবিদ্যালয়খনৰ ছাত্ৰই প্ৰায় প্ৰতি বছৰে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ চূড়ান্ত পৰীক্ষাসমূহৰ ফলাফলৰ তালিকাত একাধিক শীৰ্ষ স্থান অধিকাৰ কৰিব পৰাটো আমাৰ বাবেও গৌৰৱৰ বিষয়।

কেতিয়াবা আজৰি পৰত অতীতৰ মধুৰ স্মৃতি ৰোমন্থন কৰিবলৈ গ'লে মোৰ কলেজীয়া জীৱনটোৰ বহু কথা মনলৈ আহি জুমুৰি দি ধৰে। ইয়াৰ ভিতৰৰে কেইটামান বিশেষ মুহূৰ্তৰ কথা পাঠক সমাজৰ বাবে উল্লেখ কৰিলো। দিন-বাৰ মোৰ মনত নাই যদিও নৱনিৰ্মিত মহাবিদ্যালয় ভৱনটো উন্মোচনৰ লগত ৰজিতা খুৱাই আয়োজন কৰা শোভাযাত্ৰাৰ কথা মনত পৰিলে আজিও গাৰ নোম শিয়ৰি উঠে। শোভাযাত্ৰাকাৰী দলটো গোপীনাথ বৰদলৈ পথৰ পৰা তিনিকোণীয়া হৈ এ টি ৰোডেৰে আগবাঢ়ি চিৰাপট্টি হৈ নৱ-নিৰ্মিত ভৱনলৈ যোৱাৰ কথা। উন্মোচনী সভালৈ আমন্ত্ৰিত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পঞ্জীয়ক শ্ৰীযুত ফণী দত্তদেৱক সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ হাতীৰ ওপৰত বহুৱাই শোভাযাত্ৰাৰ আগে আগে যাবলৈ দিয়া হ'ল। আমি পিছৰ অংশত আছিলো। আমাৰ অংশটো পুৰণা ৰেল ষ্টেচন পাৰ হৈ কিছু দূৰ যোৱাৰ পিছতে পূৱ দিশৰ পৰা এটা ৰেল ইঞ্জিন আহি সচৰাচৰ দিয়াৰ দৰেই ৰেল গেট পোৱাৰ আগতে কেইটামান দীঘলীয়াকৈ উকি মৰাত নগৰীয়া পৰিবেশৰ লগত অভ্যস্ত নোহোৱা হাতীটোৱে উভতি লৈ বিপৰীত দিশে দৌৰিবলৈ ধৰিলে। মানুহবিলাকে শাৰী এৰি যেনি-তে নি পলাবলৈ ধৰিলে। আমিও প্ৰাণৰ ভয়ত কন্যা পাঠশালাৰ গলিটোত সোমাই নিজকে ৰক্ষা কৰিলো। হাতীৰ ওপৰত বহি অহা লোক কেইজনৰ ভীতিগ্ৰস্ত চেহেৰা ও দৃশ্যটোৰ কথা মোৰ আজিও মনত পৰে।

ছাত্ৰ জীৱনৰ ষষ্ঠ শ্ৰেণীত পঢ়ি থকাৰ সময়তে অভিনয় কৰা আৰু নৱম/দশম শ্ৰেণীত পঢ়ি থাকোঁতেই দুই-এটা সামাজিক কামৰ লগত জড়িত হোৱাৰ সুযোগ পাইছিলো। অসমৰ খাদ্য আন্দোলন, তেল শোষণাগাৰ আন্দোলন, ভাষা আন্দোলন আদিত নেতৃত্ব দি সমাজৰ বিভিন্ন ব্যক্তিৰ সৈতে পৰিচিত হৈছিলো। সেই সূত্ৰে বোধকৰো তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ত নাম ভৰ্তি কৰিয়ে যিখন সভাত উপস্থিত হৈছিলো সেই সভাখনে মোক মহাবিপদত পেলাইছিল। মহাবিদ্যালয়খনৰ জ্যেষ্ঠ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে আয়োজন কৰা সভাখনৰ প্ৰধান উদ্যোক্তাসকলৰ ভিতৰত সৰ্বশ্ৰী বৃন্দাবন বৰঠাকুৰ, সুবোধ চন্দ্ৰ দে চৰকাৰ, শচীন দাস, সুবিমল সেন আদি আছিল বুলি মোৰ মনত আছে। সভাস্থলীত বহিয়ে মই মনে মনে ভয় খাইছিলো—যদিহে মোক দু-আঘাৰ কথা ক'বলৈ আহান কৰে তেন্তে কি হ'ব? তাতে অসমীয়া মাধ্যমৰ পৰা অহা ছাত্ৰ, ইংৰাজীত কথা কোৱাৰ পূৰ্বৰ কোনো অভিজ্ঞতাও নাই। এই চিন্তাতে শ্ৰেণীত শিক্ষকে প্ৰশ্ন কৰে বুলি ভয়তে তলমূৰ কৰি বহি থকাৰে সভা কক্ষত তলমূৰ কৰি বহি

আছিলো। সভা আৰম্ভ কৰিবৰ হ'ল, উদ্যোক্তাসকলৰ এজনে সভাপতিৰ বাবে মোৰ নামটোকে প্ৰস্তাৱ কৰাৰ লগে লগে মোৰ চুলিৰ আগে জীৱ যায় যেন লাগিল। তথাপিও ভয় আৰু শঙ্কাৰ মাজেৰে সভাপতিৰ আসনত বহিলোঁগৈ। মাত্ৰ ৰক্ষা পালোঁ- অসমীয়াতে সভাখন আৰম্ভ কৰা বাবে। জনা-নজনাৰ মাজেৰে সভাৰ কাৰ্যসূচী আগবঢ়াই নিলো। এসময়ত সভাখন শেষ হ'ল যদিও ইয়াৰ প্ৰভাৱ সুদূৰপ্ৰসাৰী থাকি গ'ল। পিছৰ কালছোৱাত মই যেন মহাবিদ্যালয়খনৰ সকলো কামতে অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিলো।

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ নিৰ্বাচিত প্ৰথমজন সাধাৰণ সম্পাদক শ্ৰীশ্যাম সুন্দৰ মোদী আছিল বুলি মই জানো। পৰৱৰ্তী ছাত্ৰ একতা সভাৰ নিৰ্বাচন হৈছিল ১৯৬২ চনত। সেই সময়ত মই স্নাতক শ্ৰেণীৰ প্ৰথম বাৰ্ষিকৰ ছাত্ৰ। মোৰ এচাম সহপাঠীয়ে সাধাৰণ সম্পাদকৰ বাবে মোৰ নামটো প্ৰস্তাৱ কৰিলে। মোৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বী হিচাপে থিয় দিলে তৃতীয় বাৰ্ষিকৰ এজন জনপ্ৰিয় ছাত্ৰই। তৃতীয় বাৰ্ষিকৰ ছাত্ৰ এজনে ইতিমধ্যে মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰায় সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীৰ সৈতে সু-সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিবলৈ বহু সুবিধা পাইছে। গতিকে মনে মনে মই ভয় নোখোৱাও নহয়। কিন্তু স্কুলীয়া জীৱনত মই বাইজৰ বাবে আগবঢ়াই অহা সেৱাকে মূলধন হিচাপে লৈ যুঁজত অৱতীৰ্ণ হ'লো। বিশেষকৈ তিনিচুকীয়াৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ লগত বিশেষভাৱে পৰিচিত হৈ পৰিছিলো এটা বিশেষ সাফল্যৰ বাবে। ১৯৫৮ চনলৈকে তিনিচুকীয়াত প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষা দিবলৈ কোনো পৰীক্ষা কেন্দ্ৰ নাছিল। তিনিচুকীয়া আৰু ইয়াৰ আশে-পাশে থকা ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলে ডিব্ৰুগড়লৈ গৈ পৰীক্ষা দিবলগা হৈছিল যাৰফলত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ লগতে অভিভাৱক সকলৰো বহুতো হাৰাশাস্তি হৈছিল। কিন্তু এই অভাৱ দূৰ কৰিবৰ বাবে স্থানীয় হাইস্কুলসমূহৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে চৰকাৰ আৰু শিক্ষা বিভাগৰ ওপৰত হেঁচা প্ৰয়োগ কৰিবৰ বাবে এখনি সমিতি গঠন কৰিলে। এই সমিতিৰ যুটীয়া সম্পাদকৰ গুৰু দায়িত্ব হিন্দী ইংলিছ হাইস্কুলৰ ছাত্ৰ শ্ৰীহৰি খেতান আৰু এই অভাজনৰ ওপৰত অৰ্পণ কৰে। পৰীক্ষা বোৰ্ডে তিনিচুকীয়াত ট্ৰেজাৰী অফিচ নথকাৰ অজুহাতত প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষা কেন্দ্ৰ দিয়া নাছিল। কিন্তু বহুবাৰ যোগাযোগ কৰাৰ পিছত ১৯৫৯ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে তিনিচুকীয়া কেন্দ্ৰত প্ৰৱেশিকা দিবৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে সুযোগ পালে। এই সফলতাৰ কথা উল্লেখ কৰি তিনিচুকীয়া পৌৰ সভাৰ তেতিয়াৰ সভাপতি শ্ৰীযুত যদুনাথ ভূঞাদেৱে মোক এখনি সুন্দৰ প্ৰশংসা পত্ৰ (প্ৰমাণ পত্ৰ) কৰিছিল।

এইদৰেই সৰ্বসাধাৰণ বাইজ আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মাজত পৰিচিত হোৱাৰ উপৰিও সকলো ভাষা-ভাষী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সমানে ভাল পোৱা স্বভাৱৰ কথা মোৰ ব্যৱহাৰে প্ৰমাণ কৰা বাবে স্বতন্ত্ৰভাৱে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলেও মোক জয়ী কৰিবৰ বাবে উঠি পৰি লাগি গ'ল। আনহে নেলাগে, চহৰৰ ভালেকেইজন নেতৃস্থানীয় ব্যক্তিয়েও মোক বিজয়ী হোৱাটো মনে-প্ৰাণে কামনা কৰাৰ কথা মই

বিভিন্নজনৰ মুখে জানিব পাৰিলো। মোৰ সামাজিক জীৱনৰ পথ প্ৰদৰ্শক, তিনিচুকীয়াৰ বিশিষ্ট নাগৰিক তথা মহাবিদ্যালয়ৰ শ্ৰদ্ধাৰ সভাপতিগৰাকীয়েও মোক বিনা প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাৰে সাধাৰণ সম্পাদক হোৱাটো কামনা কৰিছিল। নিজৰ ঘৰৰ সন্মুখতে পৰিচিত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক ৰখাই লৈ মোৰ সপক্ষে দুই-এটা কথা কে motivate কৰিছিল। তদুপৰি সমাজসেৱক শ্ৰীযুত পৰমানন্দ গগৈদেৱ আৰু শ্ৰীযুত মাণিক চন্দ্ৰ দাসদেৱে নিৰ্বাচনত ব্যৱহাৰৰ বাবে দলীয় জীপ গাড়ীখনো মোৰ হাতত এৰি দি মোক বিজয়ী হোৱাত সহায় কৰিছিল। এইদৰেই সকলোৰে শুভাশীৰ্ষ শিৰত লৈ বিপুল ভোটৰ ব্যৱধানত মই বিজয়ী হৈ ছাত্ৰ একতা সভাৰ দ্বিতীয়জন সাধাৰণ সম্পাদকৰ আসনত বহিবলৈ সমৰ্থ হ'লো।

মহাবিদ্যালয়খনত গঠিত হোৱা আমাৰ ছাত্ৰ একতা সভাখনৰ প্ৰতি অধ্যক্ষ মহোদয়কে প্ৰমুখ্য কৰি শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলে আস্থা প্ৰদৰ্শন কৰা দেখিবলৈ পাই মহাবিদ্যালয়খনৰ উন্নতিৰ বাবে কাম কৰিবলৈ আমি অনুপ্রাণিত হৈছিলো। পূৰ্বৱৰ্তী কালছোৱাত শাস্তি-কৰিবলৈ আমি অনুপ্ৰাণিত হৈছিলো। পূৰ্বৱৰ্তী কালছোৱাত শাস্তি-শৃঙ্খলা ভঙ্গ হোৱাৰ আশঙ্কা কৰি মহাবিদ্যালয় সপ্তাহ উদযাপন কৰিবৰ বাবে মহাবিদ্যালয় কৰ্তৃপক্ষই অনুমতি দিয়া নাছিল। আনকি কোনো অনুষ্ঠান অনুষ্ঠিত কৰিবলৈ হ'লে দিনৰ ভাগতে শেষ কৰিবলগা হৈছিল। আমাৰ কাৰ্যকালতে পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে কলেজ সপ্তাহ উদযাপিত কৰা হৈছিল আৰু নিশালৈ সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ (অৱশ্যে সীমিত সময়ত শেষ কৰাৰ পৰামৰ্শেৰে) বাবে মহাবিদ্যালয় কৰ্তৃপক্ষই অনুমতি দিছিল। এই সপ্তাহ উদযাপনত বিশেষ এটা নিশাৰ দৃশ্য মোৰ আজিও মনত পৰে। ১৯৬২ চনৰ চীনা আক্ৰমণ প্ৰতিহত কৰিবৰ বাবে কচুজান খেল-পথাৰত “আৰ্মী”ৰ বাহৰ পতা হৈছিল। নিশাৰ সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান উপভোগ কৰিবলৈ অহা ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী আৰু আমন্ত্ৰিত অতিথিৰে ৰভাতলী লোকাৰণ্য হৈ আছিল। “আৰ্মী কেম্প”ৰ জোৱান সকলে শেষৰফালে আসনৰ অভাৱত ঠিয় হৈ পেঙেলৰ বাঁহত ধৰি অনুষ্ঠান উপভোগ কৰিবলগা হৈছিল। এটা সময়ত পেঙেলৰ এডাল বাঁহ ভাঙি ওলমি গৈছিল যদিও কোনো ধৰণৰ হাই-উৰফি বা অসভ্যালি হোৱা নাছিল। সেইদিনা সঁচাকৈয়ে আপুত হৈছিলো—আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ, বিশেষকৈ ছাত্ৰ একতা সভাৰ বিষয়ববীয়া আৰু সদস্যসকলে আগবঢ়োৱা সহায়-সহযোগ দেখি।

সেইদৰে আমাৰ কাৰ্যকালতে চীনা আক্ৰমণৰ সময়ত মহাবাহুৰ পৰা শ্ৰী ভি জি মাইনকৰ নামৰ গৃহ-ৰক্ষী বাহিনীৰ কামাণ্ডেট এজনৰ নেতৃত্বত ৭/৮ জনীয়া এটা দল আমাৰ কলেজত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক অসামৰিক প্ৰতিৰক্ষাৰ প্ৰশিক্ষণ দিবৰ বাবে আহিছিল। তেখেতসকলক মহাবিদ্যালয় ছাত্ৰ একতা সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদক হিচাপে যিমান পাৰো সহযোগ কৰিছিলো। এই প্ৰশিক্ষণত আমি উপকৃত হ'লো। তেখেতসকলে প্ৰশিক্ষণ সামৰি যোৱাৰ সময়ত আমাৰ সহযোগৰ বাবে ভূয়সী প্ৰশংসা কৰিলে। এবাৰ পূজাৰ বন্ধত আমি মহাবিদ্যালয়ৰ ফালৰ পৰা আগ্ৰা, দিল্লী, বোম্বাই আদি ঠাই চোৱাৰ উদ্দেশ্যে excursionত গৈছিলো। বোম্বাইত গৈ ভিক্টোৰীয়া

টাৰমিনাচৰ ওচৰৰ এখন হোটেলত উঠি, আমি শ্ৰীযুত মাইনকৰৰ গৃহৰক্ষী বাহিনীৰ কাৰ্যালয়লৈ গ'লো। কিন্তু তেখেত সেই সময়ত কাৰ্যালয়ত উপস্থিত নথকাত সৰু কাগজ এখনতে লিখি থৈ আহিলো—“আমি (?) হোটেলত (হোটেলৰ নামটো পাহৰিলো) আহি উঠিছোহি। আপোনাক লগ পাবৰ বাবে পুনৰ আহিম।” দিনটোৰ বাকীখিনি সময় ফুৰা-চকা কৰি সন্ধিয়া হোটেল সোমাইছোহি মাত্ৰ, এনেতে হোটেলৰ ‘বয়’ এজনে মোৰ নামত এটা ফোন আহিছে বুলি জনালে। অচিন মহানগৰীখনত আহিয়ে ফোন পোৱা দেখি আচৰিতহৈ হ'লো। পিছত ফোন ধৰি জানিব পাৰিলো—শ্ৰীযুত মাইনকৰে কৰিছে। সেইদিনা তেখেতসকলৰ কিবা ট্ৰেইনিঙৰ সামৰণি পৰিছে, নিশা-কেম্প ফায়াৰ আছে। তালৈ আমাৰ সকলোকে নিমন্ত্ৰণ জনোৱাৰ লগতে আধা ঘণ্টাৰ ভিতৰতে গাড়ী পঠাই আমাক নিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে বুলি জনালে। সেইমতেই আমি তৎক্ষণাত সাজু হৈ যথা স্থান পালোঁগৈ। তাত কামাণ্ডেটগৰাকীয়ে আমাক যি ৰাজকীয় শুশ্ৰূষা কৰিলে, আমি বৰ্ণনা কৰি শেষ কৰিব নোৱাৰো। তাৰ পিছদিনা অসমলৈ অহা তেখেতৰ এজন সহযোগী শ্ৰী ৰাই বি চৌহানক আমাৰ লগত দি বোম্বাই-দৰ্শনৰ দিহা কৰি কো-অপাৰেটিভ ডায়েৰী মিক্স ফেক্টৰী, চাণ্টাৰুচ এৰোড্ৰম আদিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি মেৰীণ ড্ৰাইভ, গেটৱে অৱ ইণ্ডিয়া, মিউজিয়াম আদি বহুতো ঠাই চোৱাত আমাক সহায় কৰিলে। তিনিচুকীয়াৰ প্ৰশিক্ষণৰ সময়ত তেখেতসকলৰ প্ৰতি আমি আগবঢ়োৱা সহযোগত যে তেখেতসকল সন্তুষ্ট হৈছিল এই কথা আমি বোম্বাইলৈ গৈ প্ৰমাণ পাই অত্যন্ত ভাল লাগিল। আমি বোম্বাইৰ পৰা কলিকতালৈ অসমলৈ অহাৰ পথত আমাৰ Professor-in-charge, ভূগোলৰ অধ্যাপক শ্ৰীযুত দাসগুপ্ত চাৰক অনিচ্ছাকৃতভাৱে কলিকতাত এৰি আহিব লগা হোৱাত আমি বৰ চিন্তিত হৈ পৰিছিলো। তেখেত কলিকতাৰ আত্মীয়ৰ ঘৰত থকা বাবে আৰু মহানগৰীত সঘনে হোৱা “ট্ৰেফিক জাম”ৰ বাবে গাড়ী এবাৰ সময়লৈকে হাওৰা ষ্টেচন আহি নোপোৱাত আমি উপায়ান্তৰ হ'লো। দুই-এদিনৰ পিছত তেখেত তিনিচুকীয়া আহি পোৱাতহে আমি স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালো।

গৃহৰক্ষী বাহিনীৰ প্ৰশিক্ষণৰ কিছু দিনৰ পিছতে SSBৰ তৰফৰ পৰা Rifle Shootingৰ প্ৰতিযোগিতা পাতিছিল। আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰসকলক SSBৰ বিষয়া শ্ৰীযুত নাৰায়ণ ফুকনদেৱে গাড়ীৰে টিংৰাই নৈৰ গড়া এটালৈ লৈ গৈ দহ-বাৰটামান চুটিং ৰেঞ্জ দি Lying positionত .303 ৰাইফলেৰে Shoot কৰিবলৈ দিলে। তাত একমাত্ৰ মইহে পাঁচোটা গুলীৰ পাঁচোটাৰে লক্ষ্য ভেদ কৰি ১০০ শতাংশ নম্বৰ পাইছিলো আৰু উক্ত স্থানতে নগদ ধনেৰে মোক পুৰস্কৃত কৰা হ'ব বুলি ঘোষণা কৰিলে। কিন্তু সেই পুৰস্কাৰ আৰু মোৰ হাতত আহি নপৰিল।

আমি মহাবিদ্যালয়খনত শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি থকা সময়ত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মাজত অতি সৌহাৰ্দপূৰ্ণ সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠিছিল। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মাজত খেল-ধেমালি অনুষ্ঠিত হোৱাৰ আগনিশা কলেজ মহাবিদ্যালয় সপ্তাহৰ খেল-ধেমালি অনুষ্ঠিত হোৱাৰ আগনিশা কলেজ চৌহদৰ ভিতৰতে সন্মুখৰ মুকলি ঠাইত এচাম ছাত্ৰই পেট্ৰোমাক্স জ্বলাই

শেষ নিশালৈকে হাঁহি-ধেমালিৰে out-door eventsৰ ট্ৰেকসমূহ তৈয়াৰ কৰিছিল। ভাল লাগিছিল সকলো ভাষা-ভাষীৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজৰ সমন্বয়ৰ ডোলডাল দেখি। উৎসাহতে একো একোজন ছাত্ৰই অকলে যুগ্ম বেঞ্চ কঢ়িয়াই নি পেণ্ডেল সজোৱা, ছাত্ৰীসকলে ভিতৰখন সজোৱাৰ উপৰিও সেৱা-শুশ্ৰূষাত আগভাগ লোৱা আৰু শিক্ষাগুৰুসকলে দিহা-পৰামৰ্শ দিয়া কাৰ্য মহাবিদ্যালয়খনৰ বাবে এক অপূৰ্ব সমাবেশ যেন লাগিছিল। আনন্দ উৎসৱৰ বাদেও আমি বহুবাৰ Social Serviceৰ আয়োজন কৰিছিলো। মহাবিদ্যালয়খনৰ চৌহদত দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ সময়ত ব্যৱহাৰ কৰা বহুতো ট্ৰেন্স আছিল। সেই ট্ৰেন্সসমূহৰ অধিকাংশই আমি ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলে শ্ৰমদান কৰিয়ে পুতিছিলো। এই শ্ৰমদান অনুষ্ঠানত শিক্ষাগুৰুসকলৰ উপৰিও মহাবিদ্যালয়খনৰ পৰিচালনা সমিতিৰ সভাপতি আৰু অধ্যক্ষজনে নিজেও যোগদান কৰি আমাক উৎসাহিত কৰিছিল। সেই মধুৰ স্মৃতি সুঁৱৰি এজন প্ৰাক্তন ছাত্ৰ, অভিভাৱক আৰু শুভাকাংক্ষী, সচেতন নাগৰিক হিচাপে এতিয়াও আশা কৰো, বৰ্তমানৰ শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে নিজৰ নিজৰ দায়িত্ব আৰু কৰ্তব্য যথাবিধি পালন কৰাৰ লগতে গুৰু-শিষ্যৰ সুসম্পৰ্ক আৰু সুসম্বন্ধেৰে মহাবিদ্যালয়খনক এটি নতুন গতি প্ৰদান কৰক।

মহাবিদ্যালয়খনৰ প্ৰশাসনিক দিশটো কিছু উন্নত হোৱাৰ আৱশ্যকতা নোহোৱা নহয়। পাঠদানৰ পৰা আৰম্ভ কৰি মহাবিদ্যালয়ৰ চৌহদ পৰিষ্কাৰ কৰি ৰখালৈকে আৰু বিভিন্ন শিতানৰ পৰা পোৱা আৰ্থিক অনুদানৰ পৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাচুললৈকে সংগৃহীত ধন আদি পৰিকল্পিতভাৱে ৰখাৰ প্ৰয়োজন আছে। পৰৱৰ্তী কালত আমাৰ মহাবিদ্যালয়খন সৰ্বাঙ্গ সুন্দৰ কৰি প্ৰকৃতাৰ্থত এটি 'বিদ্যা-মন্দিৰ'লৈ ৰূপান্তৰিত কৰি তোলাত শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী, অধ্যয়নৰত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে মাৰ বান্ধি থিয় হোৱাৰ সময় আহি পৰিছে। আহক, আমি আজিয়েই সেই আশাৰে ধাৰমান হওঁ! এই সমন্বয়ৰ ভেটি গঢ়ি তুলিবলৈ আগ-ভাগ লওক মহাবিদ্যালয় কৰ্তৃপক্ষই।

আজি প্ৰায় তিনিবছৰ পূৰ্বে গঠন হোৱা Tsk. College Alumni Associationৰ কাৰ্যকৰী সভাপতিৰ গুৰু দায়িত্বত

থাকিও মহাবিদ্যালয়খনৰ উন্নয়নৰ হকে বিশেষ একো কৰিব নোৱাৰাৰ কথা মই অকপটে স্বীকাৰ কৰিছো। মহাবিদ্যালয়লৈ 'নাৰ'ৰ পৰ্যবেক্ষকসকল অহাৰ সময়ত, বাহ্যিক সৌন্দৰ্য্যৰ বাবে ইটো-সিটো কৰাৰ লগতে নিজে উপস্থিত থাকি মহাবিদ্যালয়ৰ স্থান উৰ্দ্ধগামী কৰাৰ বাবে চলোৱা প্ৰচেষ্টাৰ উপৰিও আধুনিক লাইব্ৰেৰী নিৰ্মাণৰ আঁচনি তৈয়াৰ কৰি আধাৰ শিলা স্থাপন কৰা আৰু কিছু সদস্য ভৰ্তি কৰি সামান্য পুঁজি সংগ্ৰহ কৰাৰ বাহিৰে স্থায়ী কোনো কাম হাতত ল'ব নোৱাৰিলো। সমিতিৰ হৈ সম্পাদকজনে সহযোগ আৰু পৰামৰ্শ বিচাৰি জনোৱা আহ্বানত প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ পৰা সঁহাৰি আদায় কৰিব পৰা নহ'ল। শেহতীয়া ভাবে চিঠিৰ উপৰিও প্ৰায় ১০/১২ হেজাৰ টকা খৰচ কৰি দুখনকৈ জনপ্ৰিয় বাতৰি কাকতত বিজ্ঞাপন দিয়ে নতুন সমিতি গঠনৰ বাবে আহ্বান জনোৱা সভাত অতি দুখলগা উপস্থিতিয়ে আমাক বাৰুকৈয়ে হতাশ কৰিছে। পৰৱৰ্তী কালত এচাম উদ্যোগী প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আগবাঢ়ি আহি দায়িত্ব গ্ৰহণ নকৰিলে এই অনুষ্ঠানটোৰ অপমৃত্যু হোৱাটো নিশ্চিত। গতিকে বিষয়টো গুৰুত্বসহকাৰে ল'বৰ বাবে প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক (মোৰ অগ্ৰজ আৰু অনুজ সকলোকে) সানুনয়ে অনুৰোধ জনালো।

কলীয়া মেঘৰ আৱৰণে ঢাকি ৰখা এই অঞ্চলটোক শিক্ষাৰ সোণালী কিৰণৰ আভা বিলোৱাৰ বাবে মনে-প্ৰাণে চেষ্টা চলাই তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়খন সৰ্বাঙ্গসুন্দৰ কৰি গঢ়ি তোলা সেই খনিকৰকেইজনৰ নাম এই নিবন্ধটোত মোৰ স্মৃতিয়ে ঢুকি পোৱালৈকে উল্লেখ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে যদিও বহু ব্যক্তিৰ নাম বাদ পৰি যোৱাটো স্বাভাৱিক। সেই জ্ঞাত আৰু অজ্ঞাতসকলৰ একাংশ ইতিমধ্যে এই সংসাৰৰ পৰা চিৰবিদায় মাগিছে। বৰ্তমান আৰু অতীতৰ এই মহানুভৱ ব্যক্তিসকলৰ প্ৰতি মই এই নিবন্ধটোৰ যোগে পুনৰবাৰ প্ৰজ্ঞা নিবেদন কৰিছো।

সদৌ শেষত এই মহাবিদ্যালয়খনে বিগত পঞ্চাশ বছৰে কঢ়িয়াই অনা গৌৰৱ তথা খ্যাতিয়ে অনাগত দিনবিলাকত অধিক প্ৰসাৰতা লাভ কৰি সৰ্বাঙ্গসুন্দৰ ৰূপে জাকত-জিলিকা হৈ কামনাৰে ভগৱানৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনালো। □

অভিমান ত্যাগ কৰিলে লোকপ্ৰিয় হ'ব পাৰি। ক্ৰোধ ত্যাগ কৰিলে শোক নহয়।
কামনা ত্যাগ কৰিলে মানুহ ধনী হয়। লোভ ত্যাগ কৰিলে সুখী হয়।

- মহাভাৰত

মানুহ বিশ্বাসৰ সৃষ্টি। মিথৰণৰ চিন্তা কৰে, সেই ধৰণেই হয় মানুহজন

- গীতা

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠাপক অধ্যক্ষ স্বৰ্গীয় উমা প্ৰসন্ন দে



সুনীল গোহাঁই

সমাজকৰ্মী, বিশিষ্ট নিৰন্ধকাৰ, অসম সাহিত্য সভাৰ কাৰ্যনিৰ্বাহক সদস্য
প্ৰাক্তন ছাত্ৰ, ১৯৬৮-৭২

শিক্ষা জাতিৰ মেৰুদণ্ডস্বৰূপ। শিক্ষাৰ অগ্ৰগতিয়ে ঠাইডোখৰৰ অগ্ৰগতিৰো চানেকি দাঙি ধৰে। শিক্ষাৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰ নোহোৱা পৰ্যন্ত এখন ঠাইৰ জনমানসত কোনো চিন্তা-চৰ্চাৰ স্ফুৰণ ঘটিব নোৱাৰে। ইংৰাজসকলৰ ভাৰত আগমনৰ আগলৈকে আমাৰ দেশত কেৱল সংস্কৃত আৰু পাৰ্চী ভাষাৰেই শিক্ষাদান কৰাৰ ব্যৱস্থা আছিল। ইংৰাজসকল আহি ভাৰতত ইংৰাজী শিক্ষাৰ প্ৰচলনৰ ব্যৱস্থা কৰে। দেশৰ বিভিন্ন স্থানত নতুন নতুন শিক্ষানুষ্ঠানৰ জন্ম হয়। ইংৰাজ শাসনৰ আধুনিক শিক্ষাৰ আঁচনি মতে আমাৰ অঞ্চলতো নতুন শিক্ষা পদ্ধতিৰে শিক্ষা দিয়াৰ কাম আৰম্ভ কৰা হয়।

উনবিংশ শতিকাৰ শেষত ১৮৯৭ চনত কেইজনমান ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে তিনিচুকীয়াত আদৰ্শ প্ৰাথমিক বিদ্যালয় নামেৰে এখন প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠা কৰি পোন প্ৰথমে তিনিচুকীয়াৰ প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ পাতনি মেলা হয়। লাহে-লাহে যুগৰ বতাহে তিনিচুকীয়ালৈ বহু শিক্ষাৰ পাতনি মেলা হয়। লাহে-লাহে যুগৰ বতাহে তিনিচুকীয়ালৈ বহু পৰিৱৰ্তন আনিছে। অনেক প্ৰাথমিক, মাধ্যমিক বিদ্যালয় গঢ় লৈ উঠিল। বিভিন্ন সময়ত তিনিচুকীয়াত শিক্ষাৰ প্ৰসাৰৰ ক্ষেত্ৰত সিদ্ধেশ্বৰ গগৈ, চন্দ্ৰমে নুৰজাহান বেগম, মুক্তানাথ বৰঠাকুৰ, নগেন গগৈ আদিয়ে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লৈ অঞ্চলটোক শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত আগবঢ়াই নিয়াত সহায় কৰিলে।

প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষাত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উত্তীৰ্ণৰ হাৰ বাঢ়ি অহাৰ লগে লগে তিনিচুকীয়া অঞ্চলৰ ৰাইজে উচ্চ শিক্ষাৰ সপোন দেখিবলৈ ধৰিলে। তিনিচুকীয়াৰ কেইগৰাকীমান বিদ্যানুৰাগীৰ চিন্তাত অঞ্চলটোত এখন মহাবিদ্যালয়ৰ স্বপ্নই দোলা দিলে। সেই সূত্ৰেই ১৯৫৬ চনৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণত এখন ৰাজহুৱা সভাত তিনিচুকীয়াৰ এগৰাকী শিক্ষাপ্ৰেমী ৰাজনীতিক যদুনাথ ভূঞাক সভাপতি আৰু দুগৰাকী শিক্ষাবিদ চাইফউদ্দিন আহমদ আৰু 'উমাপ্ৰসন্ন দে'ক যুটীয়া সম্পাদকৰূপে লৈ গঠিত হ'ল তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰথমখন পৰিচালনা সমিতি। সৌভাগ্যৰ কথা, আজি মহাবিদ্যালয়খনে সগৌৰৱে পঞ্চাশ বছৰ অতিক্ৰম কৰি মহাবিদ্যালয়খনৰ সোণালী জয়ন্তী অনুষ্ঠিত কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

১৯৫৬ চনত পাতনি মেলা তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠাপক অধ্যক্ষগৰাকীয়েই আছিল এক বিশাল ব্যক্তিত্বৰ অধিকাৰী তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

'উমা প্ৰসন্ন দে। অসমৰ আধুনিক শিক্ষাৰ অন্যতম বাটকটীয়া 'উমা প্ৰসন্ন দে'ৰ বিষয়ে একাষাৰে ক'বলৈ গ'লে 'অতি সাধাৰণভাৱে জীৱন যাপন কৰা এগৰাকী অতি অসাধাৰণ ব্যক্তি'। স্বৰ্গীয় দে চাৰ আছিল কোনো আড়ম্বৰপূৰ্ণ জীৱনৰ প্ৰতি মোহাকৃষ্ট নোহোৱা সহজ-সৰল মানুহ। আজিৰ দৰে তেখেতে সেই দিনত অধ্যক্ষৰ আসনত বহি সহজভাৱে অধ্যক্ষৰ কাম চলাব পৰা নাছিল। প্ৰতিটো মুহূৰ্ততে বাধাৰ মুখামুখি হ'বলগা হৈছিল। কাৰণ নতুনকৈ স্থাপিত হোৱা মহাবিদ্যালয় ঘৰ-দুৱাৰ বুলিবলৈ একোৱেই নাই। প্ৰথম অৱস্থাত শ্ৰেণীসমূহ দুবছৰলৈ চেনাইবাম উচ্চ (বৰ্তমান উচ্চতৰ) মাধ্যমিক বিদ্যালয়তে ৰাতিপুৱাৰ ভাগত হোৱাৰ কৰা হৈছিল। তেনে এটা অৱস্থাত 'উমা প্ৰসন্ন দে' চাৰে অতি দক্ষতাৰে মহাবিদ্যালয়খনক গঢ় দিয়াৰ কামত নিজকে নিয়োগ কৰে।

স্বৰ্গীয় উমা প্ৰসন্ন দে চাৰে জন্মগ্ৰহণ কৰিছিল সেইসময়ৰ পূৰ্ব বঙ্গ (আজিৰ বাংলাদেশ) ঢাকাৰ ওচৰৰ বিক্ৰমপুৰ নামৰ এখন সৰু চহৰত। তাতে স্কুলীয়া আৰু কলেজীয়া শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি তেখেতে ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়ত ইংৰাজী সাহিত্য বিভাগত নাম ভৰ্তি কৰে আৰু তাৰপৰাই এম এত প্ৰথম শ্ৰেণীত উত্তীৰ্ণ হৈ সোণৰ পদক পাবলৈ সক্ষম হয়। উল্লেখ্য যে স্বৰাজ্যোত্তৰ কালত ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয় ভাৰতবৰ্ষৰ ভিতৰতেই এখন স্বনামধন্য বিশ্ববিদ্যালয় হিচাপে পৰিগণিত আছিল। 'উমা প্ৰসন্ন দে' শিক্ষা জীৱনৰ আৰম্ভৰ পৰাই তীক্ষ্ণ বুদ্ধিৰ ছাত্ৰ ৰূপে পৰিচিত আছিল। অতি সুখ্যাতিৰে এম এ পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ পাছত কেইবাটাও লোভনীয় চৰকাৰী চাকৰি তেখেতক যচা হৈছিল যদিও 'দে' চাৰে এই চাকৰিৰ মোহ পৰিত্যাগ কৰি শিক্ষাদানকে জীৱনৰ ব্ৰত ৰূপে ল'বলৈ চিৰাং কৰিলে। শিক্ষাজীৱন সমাপ্ত কৰি 'দে' চাৰে আজিৰ পৰা প্ৰায় ৭৫ বছৰ পূৰ্বে সুদূৰ ঢাকা চহৰৰ পৰা আহি পোনপ্ৰথমে ডিব্ৰুগড়ত ভৰি দিয়ে। অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি, সাহিত্যিক নীলমণি ফুকনৰ অনুৰোধক্ৰমে ডিব্ৰুগড়ৰ জৰ্জ ইন্সটিটিউটত শিক্ষক জীৱনৰ পাতনি মেলে। তেতিয়াৰ জৰ্জ ইন্সটিটিউট নামৰ বিদ্যালয়খনেই আজিৰ ডিব্ৰুগড় জিলাৰ এখন আগশাৰীৰ বিদ্যালয়—'বাগ্মীৰ নীলমণি ফুকন উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়।' বিদ্যালয়খন গঢ় লৈ উঠাৰ পাচতেই 'দে' চাৰে হনুমান বঙ্গ

কানৈ মহাবিদ্যালয়ৰ ইংৰাজীৰ অধ্যাপক হিচাপে যোগদান কৰে।
জতে কিছুদিন শিৱসাগৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষৰ দায়িত্বও গ্ৰহণ কৰে।
উমা প্ৰসন্ন দে চাৰে শৃঙ্খলাবদ্ধ ৰূপে স্থিতপ্ৰজ্ঞ হৈ এক সুস্থ সিদ্ধান্ত
লোৱাৰ সাহস থকাৰ বাবেই এগৰাকী সফল অধ্যাপক আৰু অধ্যক্ষ
পৰিণত হৈছিল। শিৱসাগৰত কিছুদিন থকাৰ পাছত তিনিচুকীয়াত বাস
কৰা তেখেতৰ কেইগৰাকীমান বন্ধুৰ অনুৰোধক্ৰমে তিনিচুকীয়াত
যোগদান কৰে। ১৯৫৬ চনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় স্থাপন কৰাৰ
সিদ্ধান্ত লোৱাৰ লগেলগে এগৰাকী দক্ষ অধ্যক্ষৰ প্ৰয়োজন হৈ পৰিল।
এই ক্ষেত্ৰত 'উমা প্ৰসন্ন দে চাৰ'কৈ দক্ষতা তথা অভিজ্ঞতা থকা
অধ্যক্ষ আৰু কোন হ'ব পাৰে? দে চাৰেও অতি আগ্ৰহেৰে বাইজৰ
অনুৰোধ ৰক্ষা কৰি তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠাপক অধ্যক্ষ
হিচাপে যোগদান কৰিলে। স্থানীয় খগেশ্বৰ গোহাঁই পথৰ কৃষ্ণ
মজুমদাৰৰ এটা ভাৰা ঘৰত প্ৰথমেই থিতাপি লৈ 'দে চাৰে
তিনিচুকীয়াত উচ্চশিক্ষা প্ৰদানৰ মহান ব্ৰত লৈ আগবাঢ়ি আহিল।
এখন নতুনকৈ প্ৰতিষ্ঠা হোৱা মহাবিদ্যালয়ৰ সমস্যা বহুত। প্ৰথম
অৱস্থাত সকলো বাধা-বিঘিনলৈ আওকাণ কৰি 'দে চাৰে একাগ্ৰতাৰে
মহাবিদ্যালয়খনক অসমৰ ভিতৰতে এখন উল্লেখযোগ্য শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠান
হিচাপে গঢ়ি তোলাৰ শপত গ্ৰহণ কৰে, যিটো আজি পূৰ্ণ হৈছে বুলি
সকলোৰে অনুভৱ কৰিছে। প্ৰায় দহ বছৰ কাল মহাবিদ্যালয়খনৰ
অধ্যক্ষ পদত কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি অৱসৰ গ্ৰহণ কৰাৰ পাছত তিনিচুকীয়াত
নাৰী শিক্ষা প্ৰসাৰৰ উদ্দেশ্য আগত ৰাখি জন্ম লাভ কৰা উইমেনচ্
কলেজৰ প্ৰতিষ্ঠাপক অধ্যক্ষ হিচাপে যোগদান কৰে। ইতিমধ্যে
তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ত ছাত্ৰীৰ সংখ্যা দিনক দিনে বাঢ়ি যোৱাৰ হেতু
সুকীয়াতকৈ এখন মহিলা মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰয়োজনীয়তা আহি পৰিছিল।
'উমা প্ৰসন্ন দে'ৰ একান্ত বন্ধু 'অনাথবন্ধু বসু', 'নৰেন আচাৰ্য', তেখেতৰে
প্ৰিয় ছাত্ৰ 'সুবোধ চন্দ্ৰ দে চৰকাৰ' প্ৰমুখ্যে তিনিচুকীয়াৰ বিশিষ্ট
শিক্ষাবিদ আৰু নাগৰিকৰ প্ৰচেষ্টাত ১৯৬৬ চনত তিনিচুকীয়া উইমেনচ্
কলেজখনে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে। এই মহিলা প্ৰতিষ্ঠানটো 'দে চাৰৰ
অক্লান্ত পৰিশ্ৰম তথা আশাসুধীয়া প্ৰচেষ্টাৰ বাবে অতি কম সময়ৰ
ভিতৰতে ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনস্থ কলেজসমূহৰ ভিতৰত
এখন লেখত ল'বলগীয়া মহাবিদ্যালয়ৰূপে গঢ়ি উঠে। সেয়ে
তিনিচুকীয়াত নাৰীৰ উচ্চ শিক্ষা প্ৰসাৰত চিৰনমস্কা প্ৰতিষ্ঠাপক অধ্যক্ষ

'উমা প্ৰসন্ন দে চাৰ'ৰ ত্যাগ আৰু মহানুভৱতাৰ কথা তিনিচুকীয়াবাসীয়ে
সদায় মনত ৰাখিব।

সেইসময়ত 'উমা প্ৰসন্ন দে' উজনি অসমৰ এগৰাকী প্ৰসিদ্ধি
লাভ কৰা শিক্ষাবিদৰূপে চিহ্নিত হৈ পৰিছিল। ইয়াৰ উপৰি তেখেত
আছিল এগৰাকী সুবক্তা আৰু সুপ্ৰবন্ধকাৰ। তেখেতে ইংৰাজীতে লিখা
বহু প্ৰবন্ধ-নিবন্ধ বিভিন্ন আলোচনী, বাতৰি কাকতত সিঁটবতি হৈ
আছে। তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰথম বৰ্ষৰ ছাত্ৰী, অৱসৰপ্ৰাপ্ত
অধ্যাপিকা শ্ৰীমতী নমিতা দে চৰকাৰ বাইদেউৰ পৰা জানিব পৰা মতে
'দে চাৰ' ইংৰাজী সাহিত্যৰ শিক্ষক হ'লেও বাংলা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ
এগৰাকী অনুৰক্ত ব্যক্তি আছিল। 'দে চাৰ'ৰ বাতৰিকাকত পঢ়াটো এটা
নিচাৰ দৰেই আছিল। কলিকতাৰ পৰা প্ৰকাশিত বাতৰি কাকতৰ
উপৰিও গুৱাহাটীৰ পৰা প্ৰকাশিত 'আসাম ট্ৰিবিউন' কাকতখন চাৰৰ
বৰ প্ৰিয় আছিল আৰু প্ৰত্যেক দিনে নিয়মিতভাৱে এই কাগজখন
পঢ়িছিল। পিন্ধা-উৰাৰ ক্ষেত্ৰত 'দে চাৰ'ৰ অকণো চখ নাছিল। আনকি
তেখেতে ভৰিত দুই ৰঙৰ দুপাত মোজা পিন্ধিয়ো কেতিয়াবা শ্ৰেণী
কোঠা পাইছিলহি। 'দে চাৰ' আছিল অতি Serious ব্যক্তি।
পাৰিবাৰিক জীৱনৰ দুখ-দৈন্যই তেখেতক বিচলিত কৰিব পৰা
নাছিল। দায়িত্বৰ প্ৰতি তেখেত কিমান দায়বদ্ধ তাক এটা ঘটনাৰ
পৰা উমান পোৱা যায়। পিতৃ হিচাপে তেখেতে বৰ জীক অত্যন্ত
মৰম কৰিছিল। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যবশতঃ বিয়াৰ পিছত এইগৰাকী জীয়েকক
অকালতে হেৰুৱাব লগা হৈছিল। বৰ জীৰ মৃত্যু সংবাদ অহাৰ দিনা 'দে
চাৰ' কলেজৰ কাৰ্যত ভীষণ ব্যস্ত, কাৰণ পিছদিনাই পৰীক্ষাৰ ফলাফল
ৰাখিব কৰিব লাগে। মৰমৰ জীয়েকৰ মৃত্যুৰ বাতৰি পায়ো 'দে চাৰে'
বুকুৰ শোক বুকুতে চেপি ৰাখি কলেজৰ কাম শেষ কৰিহে ঘৰলৈ
গৈছিল। এনেকুৱাই আছিল কৰ্তব্যপৰায়ণ 'উমা প্ৰসন্ন দে চাৰ'।

এইজনা মহান বিদ্বানপুৰুষ শিক্ষাব্ৰতী 'উমা প্ৰসন্ন দে'ৰ ১৯৭৮
চনৰ ১৪ ফেব্ৰুৱাৰীৰ দিনা দেহাৱসান ঘটে। তেখেত আজি আমাৰ
মাজত নাই। কিন্তু তেখেতৰ কৃতিত্ব তিনিচুকীয়াবাসী বাইজৰ মাজত
সদায় সজীৱ হৈ থাকিব। মহাবিদ্যালয়খনৰ সোণালী জয়ন্তী বৰ্ষত
আমি সকলোৰে 'দে চাৰ'ক স্মৰণ কৰিছো আৰু আশা ৰাখিছো ভৱিষ্যত
প্ৰজন্মৰ বাবে তেখেতৰ আদৰ্শ জীৱন পথৰ পাথেয় হওঁক।

আপুনি আপোনাৰ শত্ৰুক ক্ষমা কৰি দিয়ক, কিন্তু ভেঙণোকৰ নাম পদায় মনত ৰাখক।

- জন্ এন্ কেনেডী

ভুগৰ বাবে অনেক ক্ষমা কৰি দিয়া - কিন্তু নিজক কোনো দিনে ক্ষমা নকৰিয়া

- চাইবাছ

মোৰ নষ্টালজিয়াত তিনিচুকীয়া কলেজ



দ্রোণ চাৰিঙ্গীয়া ফুকন

শিক্ষক, ফিল'বাৰী হাইস্কুল
প্ৰাক্তন ছাত্ৰ, ১৯৭১-৭৪

যৌৱনৰ উত্তাল তৰঙ্গই পাৰ ভাঙি নিবলৈ বিচৰা কলেজ আৰু
বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সেই আকাংক্ষিত দিনবোৰত কমোৱা তুলাৰ দৰে উৰি
ফুৰা মনটোৱে দিক্ বিদিক্ হেৰুৱাই ঘূৰি ফুৰে কোনোবা অজান দিশত;
তথাকথিত নীতি-নিয়ম মানিব নোখোজা, অসম্ভৱকো সম্ভৱ কৰিব
খোজা মনলৈ আহে যুৰীয়া হাতীৰ বল। পৰাজয়কো পৰাজয় বুলি
স্বীকাৰ কৰিব নোখোজা মনে বিচাৰে কেৱল দ্বিত্বীয়। আবেগ আৰু
অনুভূতিয়ে, মান আৰু অভিমানে মানিব নোখোজে যুক্তিৰ পৰিধি।
জ্যেষ্ঠ আৰু শ্ৰেষ্ঠজনৰ সময়োচিত দিহা-পৰামৰ্শবোৰো হৈ পৰে
এলাইবাদু। বয়সৰ এই সন্ধিক্ষণত তেতিয়াৰ একাদশ শ্ৰেণীৰ শিক্ষা
সমাপ্ত কৰি ১৯৭১ চনত কলা শাখাৰ অৰ্থবিজ্ঞানত অনাৰ্চ লৈ স্নাতক
মহলাৰ ১ম বাৰ্ষিকত নাম ভৰ্তি কৰিলো সেই সময়ৰ অসমৰ নামজ্বলা
কলা, বিজ্ঞান আৰু বাণিজ্য শাখাৰে পূৰ্ণাঙ্গ ৰূপ পোৱা তিনিচুকীয়া
কলেজত। এক বুজাব নোৱাৰা অনাবিল আনন্দ আৰু অপ্ৰকাশ্য
গৌৰৱেৰে পুলকভৰা কলেজীয়া ছাত্ৰ জীৱনৰ শুভাৰম্ভণি।

আমাৰ কলেজীয়া জীৱনৰ আৰম্ভণিৰ আগে-পিছে পৃথিৱীত
কেইটিমান যুগান্তকাৰী ঘটনা ঘটিছিল—ছে গুৱেভৰা আৰু জীৱন্ত
কিংবদন্তি স্বৰূপ কিউবাৰ বৰ্তমান ৰাষ্ট্ৰপতি ফিডেল কেষ্ট্ৰৰ নেতৃত্বত
চলা কিউবাৰ মুক্তি সংগ্ৰামৰ সফল পৰিসমাপ্তি, প্ৰবল প্ৰতাপী
আমেৰিকান সাম্ৰাজ্যবাদৰ বিৰুদ্ধে অতুলনীয় ত্যাগেৰে ছ-চি-মিনৰ
নেতৃত্বত চলা ভিয়েটনামবাসীৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰাম, বংগবন্ধু শ্বেখ
মুজিবুৰ ৰহমানৰ নেতৃত্বত চলা বাংলাদেশৰ স্বাধীনতা আন্দোলন,
ভাৰত চৰকাৰৰ নিৰ্মম দমনেৰে অভিজ্ঞতাপুষ্ট অন্ধ্ৰপ্ৰদেশৰ শ্ৰীকাকুলাম
আৰু তেলেঙ্গানাৰ ঐতিহাসিক কৃষক বিদ্ৰোহৰ পিছত পশ্চিমবঙ্গত চাৰু
মজুমদাৰৰ নেতৃত্বত গঢ় লোৱা নজ্জালবাৰী বিদ্ৰোহ আৰু ভাৰতৰ
লোকসভাৰ মধ্যৱৰ্তীকালীন নিৰ্বাচন। যিকোনো সমাজ সচেতন ছাত্ৰ
আৰু আন ব্যক্তিৰ ওপৰত পৃথিৱীৰ এই ঘটনাৰাজিৰ গভীৰ প্ৰভাৱ
পৰিছিল। তেনে এক সময়তে তিনিচুকীয়া কলেজত সেই দুৰ্ভাগ্যজনক
ঘটনাটো ঘটিল। আমি নৱাগত ছাত্ৰসকল অপ্ৰত্যাশিতভাৱেই এই
ঘটনাত সোমাই পৰিলো।

'I am betrayed, I am betrayed' :-

শান্ত-সমাহিত, ধীৰ-স্থিৰ, বিনম্ৰ, অমায়িক, হাস্যমুখৰ আদি

অনেক গুণৰ অধিকাৰী সেইজন ব্যক্তি। সৰ্বোপৰি এজন নিষ্ঠাবান কৃতি
শিক্ষক। শুভ ধূতী-পঞ্জাৰী পৰিধান কৰি কলেজলৈ অহা শ্ৰদ্ধেয় অধ্যক্ষ
প্ৰয়াত ব্ৰৈলোক্যনাথ গোস্বামী চাৰক আমি মাত্ৰ কেইমাহমানহে
পালো। শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ পৰা গভীৰ শ্ৰদ্ধা আদায়
কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা শ্ৰদ্ধেয় গোস্বামী চাৰ কলেজলৈ সোমাই
আহিলেই উত্তাল হৈ থকা কলেজখন কাঁহ পৰি জীণ যোৱাৰ অৱস্থা
হয়। হঠাৎ খবৰ ওলাল, চাৰক 'গভনিং বড়ী'য়ে নিলম্বিত কৰিছে।
আমি স্তম্ভিত। ঘটনা কি? অনুসন্ধানত লাগিলো। কোনো দিনেই
অধ্যক্ষৰ কোঠালিত সোমাবলৈ সাহস নোহোৱা আমি দুজনমান গৈ
ওলালোঁগৈ চাৰৰ বাসগৃহত। চাৰৰ বাবে আমি অপৰিচিত নৱাগত ছাত্ৰ।
পৰিচয় বিনিময়ৰ পাছত অতি নিৰহ-নিপানীকৈ, নিঃসংকোচেৰে চাৰে
ঘটনাৰ আদ্যোপান্ত বৰ্ণনা দিওঁতে আমি মাথো মন্ত্ৰমুগ্ধ হৈ শুনি
আছিলো। চাৰে সামৰণি মাৰিছিল 'I am betrayed, I am be-
trayed' বুলি। আমাৰ 'সহপাঠী, চাৰৰ বৰজীয়াৰী 'মালা'ক
কোনোবাই দেউতাকৰ কথা কে কটু কথা শুনাইছিল। চাৰে আমাক
অনুৰোধ কৰি কৈছিল, তাইক যেন কোনেও আঘাত নিদিয়। চাৰৰ
অশ্ৰুসিক্ত নয়ন, বাইদেউ আৰু মালাৰ কাৰুণ্যভৰা মুখমণ্ডলে আমাৰো
চকু সেমেকাই তুলিছিল। চাৰৰ ঘৰৰ পৰা ওলাই আহি আমি ঠিক
কৰিলো এই ঘটনাৰ আচল নায়কসকলক সাৰি যাবলৈ দিয়া নহ'ব। ন-
পুখুৰীৰ পাৰত নিৰ্বাচিত ছাত্ৰকেইজনমানে গোপনে সভা পাতি গোপন
ৰণ-কৌশল স্থিৰ কৰিলো। কিন্তু আমাৰ অপৈণত গোপন কৌশল
গোপন হৈ নাথাকিল। ইয়াৰ সন্ভেদ পাই তিনিচুকীয়া কলেজৰ এই
কলংকিত অধ্যাপক নায়কসকলে ৰাতিৰ ভিতৰতে তিনিচুকীয়া ত্যাগ
কৰিছিল। আমিও আৰম্ভ কৰিছিলো অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে আপোচহীন
সংগ্ৰাম। এই সংগ্ৰামৰ অন্যতম প্ৰধান নায়ক আছিল তিনিচুকীয়া
কলেজৰ সম্ভৱতঃ সৰ্বকালৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ ছাত্ৰ একতা সভাৰ সাধাৰণ
সম্পাদক শ্ৰীকৃষ্ণ কান্ত গগৈ। (বৰ্তমান সাপেখাতীৰ বাসিন্দা, অসমৰ
বহুজনৰ পৰিচিত আপোচবিহীন চিৰসংগ্ৰামী বিপ্লৱী নেতা।)
নিৰহঙ্কাৰী ছাত্ৰ নেতৃত্বৰ যুক্তিনিষ্ঠতা আৰু সততাৰ বাবেই কলেজৰ
প্ৰায় সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীয়ে এই আন্দোলনৰ প্ৰতি
অকুণ্ঠ সমৰ্থন আগবঢ়াইছিল। অৰ্থনীতি বিভাগৰ তেতিয়াৰ মুৰব্বী

শ্রদ্ধেয় অধ্যাপক প্রয়াত কানাইলাল বসু চাৰে কোৱা কথা এবাৰ এতিয়াও কাণত ৰিগি ৰিগি বাজি থাকে—“He is the victim of simplicity and faithfulness. He kept faith on the traitors. We fortunately got a principal like Trailukyanath Goswami but unfortunately we have lost him.” পাছত এই ঘটনাৰে আলমত কিছু কালনিক চৰিত্ৰৰে মই এটি গল্প লেখিছিলো। নাম দিছিলো ‘জীৱন্ত কংকাল’—আৰম্ভ কৰিছিলো—

এটি নিশ্চয় জোনাক নিশা।

এখনি উদ্যান।

কৈছিল - দ্ৰোণই।

শুনিছিল - মালাই।

সপোন ?

নহয়, দিঠক।

(গল্পটো কলেজ সপ্তাহৰ গল্প প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম পুৰস্কাৰেৰে পুৰস্কৃত হৈছিল আৰু কলেজৰ প্ৰথমখন ছপা আলোচনী ‘মনীষা’ত প্ৰকাশ হৈছিল)।

প্ৰেৰণাৰ উৎস :

কলেজৰ চাৰ-বাইদেউসকল আছিল আমাৰ প্ৰেৰণাৰ উৎস। কলা, বাণিজ্য, বিজ্ঞান আটাইকেইটা বিভাগৰ চাৰ-বাইদেউৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক নানা কামত দিহা-পৰামৰ্শ দিয়াই নহয় প্ৰয়োজনত হাতে-কামে লাগি দি ৰাতিয়ে-দিনে আমাৰ লগতেই আছিল। বাণিজ্য বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় ধীৰেণ দুৱৰা চাৰ, বুৰঞ্জী বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় প্ৰয়াত দেৱ ভূঞা চাৰ, উদ্ভিদ বিজ্ঞান বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় দেবেন ভট্ট চাৰ, বসায়ন বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় কনক গোস্বামী চাৰ, শ্ৰদ্ধেয় যোগ দত্ত চাৰ, অৰ্থনীতি বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় ড° জ্যোতিপ্ৰসাদ চলিহা চাৰ আমাৰ কলেজৰ খেল-ধেমালিৰ একপ্ৰকাৰ প্ৰাণ প্ৰতিষ্ঠাতা আছিল। এখেতসকলৰ সহযোগত আমি ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আন্তঃমহাবিদ্যালয় ক্ৰীড়া প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজন কৰিছিলো। সেই সময়ত আমাৰ ক্ৰীড়া বিভাগৰ সম্পাদক আছিল পৰৱৰ্তী কালৰ অসমৰ তাৰকা ফুটবল খেলুৱৈ শ্ৰীৰেবতী ফুকন। (বৰ্তমান প্ৰতিষ্ঠিত ব্যৱসায়ী আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ আৰু আলফাৰ মাজত বহু প্ৰত্যাশিত আলোচনাৰ গুৰি ধৰোঁতা, পিচিজিৰ অন্যতম সদস্য)।

একাংকিকা নাটক, সাহিত্য, তৰ্ক আদি নানা সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ আয়োজনত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সততে দিহা-পৰামৰ্শ দি নিজে হাতে-কামে লাগি যোৱা আমাৰ চিৰ নমস্যা আৰু শ্ৰদ্ধেয় চাৰ আছিল অংক বিভাগৰ প্ৰয়াত অনিল বৰুৱা চাৰ। আততায়ীৰ হাতত অকালতে নিহত হোৱা শ্ৰদ্ধেয় অনিল বৰুৱা চাৰৰ বিয়োগত কেৱল তিনিচুকীয়া কলেজেই নহয় সমগ্ৰ ৰাজ্য তথা দেশখনেই হেৰুৱালে সমাজ পৰিৱৰ্তনৰ এক অতুল্য প্ৰহৰী, এক বিপ্লৱী প্ৰাণ। তৰ্ক আৰু কুইজ প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজনত সততে আগভাগ লৈছিল বসায়ন বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় সুখেন চক্ৰৱৰ্তী চাৰে। বৰ্তমান অসমৰ এজন উচ্চ পদস্থ আৰক্ষী বিষয়া

শ্ৰদ্ধেয় জামালউদ্দিন আহমদ চাৰ আছিল আমাৰ ‘কুইজ মাস্টাৰ’। আন এজন বৰ্তমান উচ্চ পদস্থ প্ৰশাসনিক বিষয়া শ্ৰদ্ধেয় যতীন দাস চাৰৰ লগত পিকনিক খাবলৈ গৈ জয়ৰামপুৰৰ হাবিৰ মাজত হেৰাই যোৱাৰ মধুৰ স্মৃতি এতিয়াও সজীৱ হৈ আছে। ভূগোল বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় সুখমল ভূঞা চাৰ, ইংৰাজী বিভাগৰ সেই সময়ৰ নৱাগতা শিক্ষয়িত্ৰী শ্ৰদ্ধেয়া গায়ত্ৰী কোঁৱৰ আৰু জীৱ বিজ্ঞান বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয়া গায়ত্ৰী দেৱী বাইদেউ আমাৰ বাবে প্ৰায় লগৰীয়াৰ দৰে আছিল।

শ্ৰদ্ধেয় ড° নোমল গগৈ চাৰৰ সহযোগত জাক-জমকীয়া শংকৰ জন্মোৎসৱ পাতিলো। গায়ন-বায়নেৰে দিহা নাম গাই পতা এই অনুষ্ঠানত মুকলি সভাৰ মুখ্য অতিথি আছিল দিনজয় সত্ৰৰ প্ৰগতিশীল গোসাঁই শ্ৰীশ্ৰীজীৱনানন্দদেৱ গোস্বামী প্ৰভু। সভাৰ সভাপতি আছিল কলেজৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ শ্ৰদ্ধেয় হীৰানাথ ভট্টাচাৰ্য চাৰ। তেখেতক নতুনকৈ ধুতী কিনাই পিন্ধাই আনি সভা শুৱনি কৰি বহুৱাই আমি যথেষ্ট আমোদ পাইছিলো। পাছত জাক-জমকতাৰে সুন্দৰ মণ্ডপ সাজি সৰস্বতী পূজাৰ আয়োজন কৰাত শ্ৰদ্ধেয় অধ্যক্ষ ভট্ট চাৰে আমাক বহুত সহায় কৰিছিল। শংকৰ জন্মোৎসৱ উপলক্ষে ‘কীৰ্তনৰ সাহিত্যিক মূল্যাংকন’ বিষয়ত অসম ভিত্তিত এক ৰচনা প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। মই লিখা ৰচনাখন প্ৰথম পুৰস্কাৰেৰে পুৰস্কৃত হৈছিল যদিও প্ৰতিযোগিতাৰ অন্যতম বিচাৰক অসমৰ প্ৰখ্যাত বুৰঞ্জীবিদ তথা পণ্ডিত প্ৰয়াত শ্ৰদ্ধেয় ড° পদ্মেশ্বৰ গগৈদেৱে ‘হৰমোহন’ অধ্যায়টো বাপ পৰি যোৱাত সম্পূৰ্ণ নম্বৰ পোৱাৰ পৰা বঞ্চিত হ’লো বুলি কোৱা কথাষাৰ এতিয়াও মনত আছে। পাছত ইয়াৰ এটি সম্পাদিত নিবন্ধ ‘কীৰ্তনৰ সাহিত্য সৌৰভ’ নামেৰে কলেজ আলোচনীত প্ৰকাশ কৰা হৈছিল।

ৰাষ্ট্ৰীয় সমাজসেৱা বিভাগৰ দায়িত্বত আছিল বুৰঞ্জী বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় মদন দাস চাৰ। এদিন হঠাতে আমি কেইজনমানে কলেজৰ সন্মুখৰ ফুলি থকা দুবৰিবনবোৰ উভালিবলৈ লাগিলো। আমাৰ লগত লগ দিলেহি জীৱ-বিদ্যা বিভাগৰ বাইদেউ শ্ৰদ্ধেয়া জয়া ভৰালীয়ে। বৰ্তমান তিনিচুকীয়া পৌৰ সভাৰ কৰ্মী শ্ৰীমতী বীণা শইকীয়াৰ নেতৃত্বত ভালেমান ছোৱালীয়েও আমাক লগ দিলেহি। শ্ৰদ্ধেয় প্ৰসন্ন দত্ত চাৰৰ খুহুটীয়া কথাৰ মাজেৰে কাপোৰত লাগিধৰা মূৰফুলা দুবৰিবন নিমিষতে শেষ কৰিলো। বাৰান্দাৰ পৰা বহু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে অনাই দিয়া চাহ আৰু চিংৰা খোৱাৰ দৃশ্য আছিল বৰ আমোদজনক। তিনিচুকীয়া কলেজত পোৱা ছাত্ৰ-শিক্ষকৰ মধুৰ সম্পৰ্ক আন কলেজত আছিল নে নাই নেজানো, কিন্তু আমাৰ স্মৃতিত সেই মধুৰ সম্পৰ্ক চিৰস্থায়ী হৈ ৰ’ল।

কলেজৰ প্ৰথম ডক্টৰেট :

কেৱল তিনিচুকীয়া কলেজতে নহয় গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দৰ্শন বিভাগতো প্ৰথম ডক্টৰেট প্ৰয়াত শ্ৰদ্ধেয় বিপিন চেতিয়া চাৰ। চাৰ তেতিয়া কলেজত দৰ্শন বিভাগত মুৰব্বী। আমি তেখেতক সম্বৰ্দ্ধনা জনাবলৈ পাই গৌৰৱ অনুভৱ কৰিছিলো। তেখেতৰ অধ্যয়নৰ বিষয়

আছিল “Adwaitabada in Sankar Deva's Theology” (শংকৰ দেৱৰ ঈশ্বৰ তত্ত্বত অদ্বৈতবাদ)। তেখেতৰ পিছতেই গৱেষণাৰ কাম হাতত লৈছিল অৰ্থনীতি বিভাগৰ শ্ৰদ্ধেয় জ্যোতিপ্ৰসাদ চলিহা চাৰে। তেখেতৰ অধ্যয়নৰ বিষয় আছিল “Fragmentation and Pattern of Land holdings and Problems of investment in Agriculture in Assam : A case study in Dibrugarh District.” তথ্য সংগ্ৰহত চাৰক কিছু সহায় কৰিবলৈ পাই আমি অৰ্থনীতিৰ অনাৰ্চৰ ছাত্ৰ কেইজনে পৰম আনন্দ পাইছিলো। তেখেতৰ পাছত কলেজখনৰ ভালেকেইজন নবীন-প্ৰবীণ শিক্ষকে গৱেষণা কামত ব্ৰতী হৈ কৃতকাৰ্যতা লাভ কৰিছে। কলেজখনৰ বাবে এইটো অত্যন্ত গৌৰৱৰ বিষয়।

দৰ্শন বিভাগত স্নাতক চূড়ান্ত পৰীক্ষাত একেৰাহে কলেজৰ পৰা শ্ৰীশ্ৰীনাথ শৰ্মা (বৰ্তমান গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দৰ্শন বিভাগৰ অধ্যাপক), শ্ৰীবিজয় হাতীবৰুৱা (কিছুদিন কানাডাত আছিল, এতিয়া কানপুৰ আই আই টিৰ কৰ্তব্যৰত) আৰু প্ৰয়াত লম্বিত কোঁৱৰে প্ৰথম শ্ৰেণীৰ প্ৰথম স্থান পাইছিল। অংক বিভাগত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে, সেই সময়ত বোধকৰো ৰেকৰ্ড পৰিমাণৰ প্ৰথম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী উলিয়াইছিল। প্ৰাক্ স্নাতক পৰীক্ষাত (বিজ্ঞান) স্থান দখল কৰোতা শ্ৰীমতী ৰূপলোখা চেতিয়া (বৰ্তমান সু-চিকিৎসক), বাণিজ্য বিভাগত প্ৰথম শ্ৰেণীৰ প্ৰথম স্থান পোৱা প্ৰয়াত শংকৰলাল বিৰমিৰাল (গুৱাহাটী চেন্সাৰ অৱ কমাৰ্চৰ সভাপতি হৈ থকা সময়তে আততায়ীৰ হাতত নিহত হৈছে। তেওঁ আছিল আমাৰ সময়ৰ কলেজত সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ তাত্ত্বিক) আদিকে মুখ্য কৰি তিনিচুকীয়া কলেজৰ এনে বহু নক্ষত্ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়েই আছিল আমাৰ অধ্যয়নৰ প্ৰেৰণাৰ উৎস।

আমাৰ প্ৰেৰণাৰ আন এটা উৎস আছিল নৱাগত আদৰণি সভা। ককা নীলমণি ফুকন, সু-সাহিত্যিক আব্দুছ ছাত্তাৰ আৰু বীৰেন বৰকটকীদেৱক আমাৰ দিনত নৱাগত আদৰণি সভালৈ নিমন্ত্ৰণ কৰি আনিছিলো। ককা নীলমণি ফুকনদেৱৰ সৈতে হোৱা এটি সাক্ষাৎকাৰ কলেজৰ আলোচনীত প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। এইখিনিতে ককাৰ লগত হোৱা এটি আমোদজনক ঘটনাৰ কথা উল্লেখ কৰাৰ লোভ সামৰিব নোৱাৰিলো।

কলগুটি খোৱা বঙালী আৰু কেলেছাৰা অসমীয়া :
বাগ্মীবৰ নীলমণি ফুকন ককাক অনাৰ দায়িত্বত আছিলো মই আৰু ছাত্ৰ একতা সভাৰ উপ-সভাপতি শ্ৰীধৰ্মানন্দ শৰ্মা। শ্ৰীশৰ্মা এতিয়া ক’ত আছে নেজানো। ককাৰ ঘৰ যোৰহাটত। গভৰ্নিং বডীৰ তদানীন্তন সভাপতি প্ৰাক্তন বিধায়ক প্ৰয়াত মানিক দাসদেৱৰ নতুন এম্বেচেদৰ গাড়ীৰে আঘোনমহীয়া কুৰুলী ফালি ৰাতিয়েই যোৰহাট অভিমুখে আমি যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলো। ঠিক ৰাতি পুৱাওঁ পুৱাওঁ সময়তে জাঁজী হাঁহচৰাৰ ওচৰত ৰাস্তাৰ কাষত থকা ডাঙৰ বন্দাৰ এখিনিৰ ওপৰত হঠাতে আমাৰ গাড়ীখন খুন্দা খাই বৈ গ’ল। প্ৰচণ্ড শব্দত ওচৰৰ গাঁৱৰ মানুহ টোপনিৰ পৰা সাৰ পাই আহি আমাক গাড়ীৰ ভিতৰৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰিলে। গাড়ীখন আগলৈও নাযায়, পিছলৈও নাযায়, ষ্টাৰ্টো

নলয়। স্থানীয় ৰাইজৰ সহযোগত আমগুৰিৰ পৰা মেকানিক অনাই দুপৰীয়া ১২-৩০মান বজাত গাড়ীখন কিছু ভাল কৰি লৈ আবেলি ১-৩০মান বজাত ককাৰ ঘৰ পালোঁগৈ। ককাই ৰাতিপুৱা ৬-০০মান বজাৰ পৰা সাজি-কাচি আমাৰ বাবে বৈ আছে। গৈ পোৱাৰ লগে লগে প্ৰচণ্ড গালি—“কেলেছাৰাকেইটা ক’ৰবাৰ, সময়ৰ মূল্য নুবুজা তহঁতিকেইটা আচল অসমীয়া”। আমাৰ গাড়ী দুৰ্ঘটনাত পতিত হোৱাৰ কথা ককাই নামানে। গাড়ী বেক কৰি তেখেতৰ ওচৰলৈ নিবলৈ ক’লে। গাড়ী বেক নহয় বুলি কোৱাত প্ৰচণ্ড খঙেৰে তেখেতে ক’লে, “এনেকুৱা বেয়া গাড়ীৰে তহঁতে মোক কেতিয়া তিনিচুকীয়া পোৱাবিগৈ?” কাবৌ-কাকূতিৰে ককাক গাড়ীৰ আগৰ আসনত বহুৱালো। গাড়ী চলিল। ককাৰ আদেশ গাড়ী যিমান খৰকৈ পাৰে চলাব লাগে। আমি ককাক দুৰ্ঘটনাৰ ঠাই ডোখৰ দেখুওৱাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিলো। গাড়ী আশী-নব্বৈ কিলোমিটাৰ বেগত চলিল। ফলত ঠাই ডোখৰ এৰি আহিলো। “ক’তা, তহঁতে দুৰ্ঘটনাস্থলী দেখুৱাম বুলি কৈছিল নহয়? ক’তা? জাঁজী পাৰহৈ দেখোন দিখৌ দলং পালোহি? কেলেছাৰাকেইটা ক’ৰবাৰ। গাড়ী দুৰ্ঘটনা হোৱা বুলি মিছা মাতিছ। তহঁতে আচলতে ক’ৰবাত মিতিৰ খাইছিল। ঐ দ্ৰাইভাৰ, গাড়ীৰ গতি কমাছ কেলে?” শিৱসাগৰৰ বৰ্তমান গেমন দলং তেতিয়াও হোৱা নাছিল। দিখৌ নদীৰ পুৰণা কপিলগা দলঙেৰে অহা-যোৱা চলিছিল। শিৱসাগৰ নগৰত স্বাভাৱিকভাৱেই গাড়ীৰ গতি কমাৰ লগা হৈছিল। ককাই গাড়ীৰ কাটা আৰু ঘড়ীৰ কাটা চাই চাই আহিছে। হঠাৎ ককাই গাড়ীখন ৰখাবলৈ কৈ নামি যাব খোজে। কাৰণ সময়মতে মিটিং নাপাবগৈ। আমি অকণমান সময় টেলিফোন এক্সচেঞ্জত বৈ কলেজলৈ খবৰ দিলো, আমাৰ অৱস্থাৰ কথা জনালো আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক অপেক্ষা কৰিবলৈ ক’লো। ককাৰ খং তাতেই। আমি বোলে আকৌ মিতিৰ খাবলৈ সোমালো। পুনৰ হেঁচি-থেলি কাবৌ-কাকূতিৰে ককাক গাড়ীৰ পৰা নামিবলৈ নিদি গাড়ী চলাবলৈ ক’লো। গাড়ীয়ে পুনৰ গতি ল’লে। ককাৰ এইবাৰ দ্ৰাইভাৰলৈ প্ৰশ্ন, ‘ঐ কলগুটি খোৱা বঙালী, গাড়ী ইয়াতকৈ জোৰত চলিবনে নচলে?’ আমাৰ গাড়ীৰ দ্ৰাইভাৰ আছিল বঙালী সম্প্ৰদায়ৰ। তেওঁৰ লগত কথা পাতি ককাই এই তথ্য আৱিষ্কাৰ কৰিছিল। আমি আহি সন্ধিয়া প্ৰায় পাঁচ বজাত ককাক লৈ কলেজ পালোহি। তাৰি এতিয়াও আচৰিত হওঁ তেতিয়ালৈকে কলেজত বহু ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষকে ককালৈ অপেক্ষা কৰিছিল আৰু অতি সাদৰেৰে ককাক কলেজৰ সভাগৃহলৈ লৈ গৈছিল। ককাৰ সকলো খং-অভিমান নাইকিয়া হৈ মুখখন উজ্জলি উঠিছিল। সেইদিনা লাইট জ্বলাই নৱাগত আদৰণি সভাত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক উদ্দেশ্যি দিয়া ককাৰ তেজোদ্দীপ্ত ভাষণ আজিও কাণত ভাঁহি থাকে।

জীৱন্ত ডেড্‌বডী :

১৯৭২ চনত গুৱাহাটীৰ ইঞ্জিনিয়াৰিং কলেজত ‘সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা’ৰ ৰাজ্যিক অধিবেশন। সভাপতিৰ আসনত শ্ৰীপ্ৰদীপ দেৱান। ছাত্ৰ সন্থাৰ ৰাজ্যিক অধিবেশন। সভাপতিৰ আসনত শ্ৰীপ্ৰদীপ দেৱান। তেওঁ আছিল ডুমডুমাৰ ওচৰৰ দাইছাজানৰ ল’ৰা। ইঞ্জিনিয়াৰিঙৰ ছাত্ৰ। তেওঁ আছিল কটন কলেজৰ তেতিয়াৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ ৰাজ্যিক সম্পাদক আছিল কটন কলেজৰ তেতিয়াৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ

সম্পাদক শ্রীঅতুল বৰা, পৰৱৰ্তী কালৰ অগপ চৰকাৰৰ গড়কাপ্তানি মন্ত্ৰী আৰু পিছলৈ তৃণপৰ নেতা। প্ৰতিনিধি সভাত এজনে প্ৰশ্ন কৰিলে 'ৰাজ্যিক কমিটিৰ সকলোৰে নাম ইংৰাজী Small Letter ত লেখা, সাধাৰণ সম্পাদক শ্রীঅতুল বৰাৰ নাম কিয় Capital Letterত লেখা হ'ল?' ফ্ৰেণ্ডচ্ কাট দাঙিৰে শ্রীঅতুল বৰাৰ তীক্ষ্ণধাৰ উত্তৰত হাঁহিৰে ৰজনজনাই থকা সভাগৃহ নিমিষতে নিজম পৰিল। সেই সভাতেই ১৯৭২ চনত মাধ্যম আন্দোলনৰ প্ৰস্তাৱ লোৱা হৈছিল। ৰাজ্যিক সমিতিত নতুন সভাপতি নিৰ্বাচিত হৈছিল শ্রীপুলকেশ বৰুৱা, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আইন মহাবিদ্যালয় ছাত্ৰ একতা সভাৰ সেই সময়ৰ সম্পাদক আৰু পৰৱৰ্তী অগপ চৰকাৰৰ সময়ৰ অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ। ৰাজ্যিক সাধাৰণ সম্পাদক নিৰ্বাচিত হৈছিল প্ৰয়াত প্ৰসন্ন নাৰায়ণ চৌধুৰী, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্নাতকোত্তৰ ছাত্ৰ সন্থাৰ সেই সময়ৰ সম্পাদক। অসমত শিক্ষাৰ মাধ্যম ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অসমীয়া আৰু বৰাক উপত্যকাত বঙালী ভাষাক স্বীকৃতি দি অসম বিধান সভাত গ্ৰহণ কৰা এক প্ৰস্তাৱৰ প্ৰতিবাদ কৰি অসমক দ্বি-ভাষী কৰাৰ বড়যন্ত্ৰৰ অভিযোগ আনি এনে প্ৰস্তাৱ শীঘ্ৰেই উঠাই লোৱাৰ দাবীত 'সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাই' এই মাধ্যম আন্দোলন কৰিছিল। আমিবোৰ আছিলো এই আন্দোলনৰ তিনিচুকীয়াৰ নেতা। অসমৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত ইতিমধ্যে এই আন্দোলনে তীব্ৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। খাৰুপেটীয়াত মোজাম্বিল হক, নগাঁৱৰ হোজাইত অনিল বৰা ছহিদ হ'ল। তিনিচুকীয়াত হঠাৎ প্ৰচাৰ হৈ গ'ল যে, দ্ৰোণ চাৰিঙ্গীয়া ফুকনক ঘৰলৈ যাওঁতে ৰেলৰ পৰা নমাই কোনোবাই মাৰিলে। বালিমৰাৰ ওচৰৰ ৰেল আৰিৰ পুলৰ তলত ডেডবডী পোৱা গৈছে। তিনিচুকীয়াত উত্তেজনা বৃদ্ধি পালে। ডেডবডী অনাৰ বাবে ইতিমধ্যে এম্বুলেন্স হাজিৰ কৰা হৈছিলেই। ইফালে পুলিচ প্ৰশাসনে বহু যত্নেৰে নিশ্চিত কৰিছিল যে এয়া উৰাবাতৰিহে। পিছদিনাখন পুৱাই জয়পুৰৰ পুলিচে মোক ধৰি আনি তিনিচুকীয়া পোৱালেহি। জীৱন্ত ডেডবডী দেখি তেতিয়াহে পৰিস্থিতি শান্ত হ'ল।

কেৰ্কেটুৱাই তামোল খায়, নেউলক বান্ধি কিলায় :

এই আন্দোলনৰ কালত কোনোবাই পানীতোলা আৰক্ষী চকীত শিলগুটি মাৰিলে। তেতিয়া পানীতোলাৰ আৰক্ষীৰ চকীটো আছিল পানীতোলা হাইস্কুলৰ ওচৰত, বৰুৱাহোলালৈ যোৱা ৰাস্তাৰ কাষত। আমিবোৰে পুলিচৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ, এদিন জেৰাই গাঁও, এদিন বৰুৱাহোলা, কোনোবা এদিন লাইপুলি, বৰগুৰি, দিহিঙ্গীয়া গাঁও, ভেৰজান, কচুজান, পৰ্বতীয়া, কাৰোবাৰ ভাৰাঘৰ, বজালতলি, ককৰাতলি আদি নানা ঠাইত ছদ্মবেশে ঘূৰি ফুৰিছিলো। হঠাৎ পুলিচ গৈ ওলালগৈ বৰুৱাহোলাৰ শ্ৰীলুইত দাসৰ ঘৰত। ধৰি লৈ আহিল। এই ঘটনাত লুইত দাস কোনো কাৰণতে জড়িত নাছিল। দাসক জেললৈ পঠাই দিলে। জেলতে শ্ৰীলুইত দাসে গীত ৰচনা কৰি পৰৱৰ্তী সময়ত আমাৰ সভাবোৰত গাবলৈ ধৰিলে "কেৰ্কেটুৱাই তামোল খায়, নেউলক বান্ধি কিলায়"। শ্ৰীদাস বৰ্তমান এজন প্ৰতিষ্ঠিত অনাতাঁৰ শিল্পী আৰু দুলিয়াজান গেছ কোম্পানীৰ কৰ্মচাৰী।

২৪ ঘণ্টাত তিনিচুকীয়া ত্যাগ কৰাৰ আদেশ :

'সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা'ৰ পৰৱৰ্তী ৰাজ্যিক অধিবেশনৰ আয়োজন কৰা হৈছিল ১৯৭৩ চনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ত। অভ্যৰ্থনা সমিতিৰ সভাপতি প্ৰয়াত লালন সিং আৰু সম্পাদক শ্ৰীকৃষ্ণ কান্ত গগৈ। স্মৃতিগ্ৰন্থৰ যুটীয়া সম্পাদক মই আৰু বৰ্তমান কং(ই) দলৰ অসম ৰাজ্যিক মুখপাত্ৰ শ্ৰীমেহদী আলম বৰা। শ্ৰীবৰা আৰু মই এদিন পূৰ্জি সংগ্ৰহৰ উদ্দেশ্যে উপস্থিত হ'লোঁগৈ তিনিচুকীয়াৰ চেম্বাৰ অফ কমাৰ্চৰ তেতিয়াৰ সভাপতি, তিনিচুকীয়াৰ বৰগোলাৰ মালিক প্ৰয়াত দুৰ্গাদত্ত লোহিয়াৰ ঘৰত। লোহিয়াদেৱৰ ঘৰত নাছিল। তেখেতৰ পুত্ৰই আমাক এটকা চান্দা দি 'আৰু দিব নোৱাৰো' বুলি কোৱাত আমাৰ সৈতে প্ৰচণ্ড তৰ্কাতৰ্কি হ'ল। আমিও শুদাই এৰা ভকত নহয়। সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ ৰাজ্যিক অধিবেশনৰ বাবে দুৰ্গাদত্ত লোহিয়াৰ পুতেকে আমাক এটকাৰ চান্দা দি কেৱল আমাকেই অপমান কৰা নাই, অসমৰ সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীকেই অপমান কৰিছে। গতিকে ইয়াৰ পৰিণাম ভূগিবই লাগিব। লোহিয়াৰ পুতেকক ঘৰতে কৈ আহিলো ২৪ ঘণ্টাৰ ভিতৰত তিনিচুকীয়া ত্যাগ কৰিব লাগে। অন্যথাই যি কোনো পৰিস্থিতি হ'ব পাৰে। আমি দুয়োটাই আছিলো দেখাত তেনেই সৰু ল'ৰাৰ দৰে। কিন্তু আমাৰ ডাঙৰ মাত শুনিলে লোহিয়াৰ পুতেকে পুলিচক খবৰ দিলে। পুলিচে আমাক বিচৰাত লাগিল। আমিও এঘড়ী যুঁজাৰে ঠিৰাং কৰিলো। পাছত পৰিস্থিতি বিষম হ'ব বুলি অনুমান কৰি প্ৰয়াত দুৰ্গাদত্ত লোহিয়াদেৱে বিষয়টোত হস্তক্ষেপ কৰি তেতিয়াৰ অসমৰ ৰাজহ মন্ত্ৰী প্ৰয়াত পৰমানন্দ গগৈ, পৌৰ সভাৰ সভাপতি ডা° মহানন্দ দাস, প্ৰাক্তন পৌৰপতি প্ৰয়াত যদুনাথ ভূঞা, প্ৰাক্তন বিধায়ক মানিক বাধা কিষণ খেমকা আদি গণ্য-মান্য ব্যক্তিৰ সহযোগত আমাক আলোচনালৈ মাতিলে। আমাক সহায় কৰিলে কলেজৰ ইংৰাজী বিভাগৰ তেতিয়াৰ মুৰব্বী প্ৰয়াত শ্ৰদ্ধেয় সৰোজ দত্ত চাৰে। আলোচনা সভা অনুষ্ঠিত হ'ল ডাক বঙলাত। হৈ যোৱা ঘটনাৰ বাবে আটায়ে খেদ প্ৰকাশ কৰি বুজাপৰালৈ অহাৰ সিদ্ধান্ত হ'ল আৰু উক্ত অধিবেশনৰ সমুদায় খৰচ লোহিয়াদেৱে বহন কৰাৰ দায়িত্ব ল'লে আৰু সেইমতে তেখেতে নিজৰ কথা ৰাখিলে।

বেমাৰৰ মাজতে আনন্দ :

তিনিচুকীয়াৰ এই অধিবেশন আছিল বেদনাক্ৰান্ত। অধিবেশনলৈ আহোঁতে ৰাস্তাত গাড়ী দুৰ্ঘটনাত পতিত হৈ মৃত্যু হ'ল যোৰহাট জগন্নাথ বৰুৱা কলেজৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদক অনিল মহন্ত আৰু যোৰহাট কলেজৰ উদয় শইকীয়া; আৰু ভালেকেইজনমান গুৰুতৰভাৱে আহত হ'ল। অধিবেশনস্থলী নিজম পৰিল। যথাৰীতিভাৱে শোক প্ৰস্তাৱ লৈ অধিবেশনৰ কাৰ্যসূচী আৰম্ভ হ'ল। সভাপতিৰ আসনত শ্ৰীপুলকেশ বৰুৱা। আলোচনাৰ বিষয়বস্তু হ'ল, পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহে পাই থকা সাংবিধানিক বিশেষ সুবিধাৰ ব্যৱস্থা উঠাই ল'ব লাগে। সকলোৰে সমান অধিকাৰ আৰু সমমৰ্যাদা পাব লাগে। আজিৰ সমাজত সকলো সমান। হঠাৎ যোৰহাটৰ ছাত্ৰী

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

এগৰাকীয়ে থিয় হৈ 'মুখেৰে সমঅধিকাৰ আৰু সমমৰ্যাদাৰ কথা ক'লেই নহ'ব, কামেৰেও কৰিব পাৰিব লাগিব' বুলি ক'লে। তেওঁ এগৰাকী কৈৱৰ্ত সম্প্ৰদায়ৰ ছোৱালী, তেওঁক বিয়া কৰাবলৈ কোনোবা বামুন/গোসাঁইৰ ল'ৰাই সাহস কৰিবনে? লগে লগে আলোচনাত অংশগ্ৰহণকাৰী বৰ্ণ হিন্দু ছাত্ৰ এজনে উত্তৰ দিলে তেওঁ বিয়া কৰাবলৈ প্ৰস্তুত। বিষাদৰ মাজতো সভাঘৰত হাঁহিৰ ৰোল উঠিল। অৱশ্যে তেওঁলোকৰ বিয়াখন হ'লগৈনে নাই আজিও গম নাপালো।

কলেজৰ তোৰণখন :

কলেজৰ তোৰণখন কলেজৰ ইতিহাসৰেই এক সাক্ষী। প্ৰথমতেই উল্লেখ কৰা দুৰ্ভাগ্যজনক ঘটনাৰ সৈতে জড়িত প্ৰকৃত নায়কসকলে কলেজৰ এক বুজন পৰিমাণৰ ধন আত্মসাৎ কৰাৰ লগতে ছাত্ৰ একতা সভাৰ ধনো আত্মসাৎ কৰিছিল। ছাত্ৰ আৰু শিক্ষকৰ তীব্ৰ আন্দোলনৰ ফলত এই ধন উদ্ধাটন কৰা হৈছিল আৰু সংশ্লিষ্ট সকলো পক্ষৰ সন্মতি সাপেক্ষে উক্ত ধনেৰে কলেজৰ তোৰণখন নিৰ্মাণৰ সিদ্ধান্ত লোৱা হয়। কলেজৰ কাষতে থকা হিন্দী ইংলিছ হাইস্কুলৰ তেতিয়াৰ প্ৰধান শিক্ষয়িত্ৰী বাইদেউ শ্ৰীযুতা গীতা দেৱীৰ স্বামী (নামটো পাহৰিলো) আছিল এজন ইঞ্জিনিয়াৰ। তেখেতেই তোৰণখনৰ আৰ্হি প্ৰস্তুত কৰি প্ৰায় ১০ (দহ) হাজাৰ টকাৰ এক প্ৰাক্কলন তৈয়াৰ কৰি দিছিল। তোৰণখন নিৰ্মাণৰ দায়িত্ব দিয়া হৈছিল চেনাইৰাম উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ শ্ৰদ্ধেয় চন্দ্ৰ দত্ত চাৰৰ ককায়েক আৰু ভতিজাক ক্ৰমে শ্ৰীবলো দত্ত আৰু শ্ৰীপ্ৰমোদ দত্তদেৱক (দুয়োজনৰে নাম দুটা স্মৃতিৰ পৰা লেখা বাবে ভুল হ'লে ক্ষমা কৰিব)। কলেজৰ বিহু :

কলেজৰ বহু ঘটনা/পৰিঘটনা স্মৃতিপটত ভাঁহি আছে যদিও লেখা দীঘলীয়া হোৱা বাবে এই সকলোবোৰ উল্লেখ কৰাৰ পৰা বিৰত থাকিলো। কিন্তু কলেজৰ বিহুৰ কথা নক'লে আচলতে একোৱেই কোৱা নহ'ব কিজানি। তিনিচুকীয়াৰ কেন্দ্ৰীয় ৰাজহুৱা বঙালী বিহু সন্মিলন অনুষ্ঠিত কৰা হয় বহাগৰ ১ম দিনটোৰ পৰা মুঠ তিনিদিন। ই অসমৰ ভিতৰতে আজিও অনন্য। ব'হাগৰ প্ৰথম দিনটোত বৰ্ণিল শোভাযাত্ৰাৰে আৰম্ভ কৰা এই বিহু সন্মিলনত তিনিচুকীয়াৰ সকলো সম্প্ৰদায়ৰ মানুহৰ যি স্বতঃস্ফূৰ্ত অংশ গ্ৰহণ তাক নেদেখাজনে অনুভৱ কৰিব নোৱাৰিব। ভাৰতৰ ক্ষুদ্ৰ সংস্কৰণ তিনিচুকীয়াৰ এই বিহু সন্মিলন প্ৰকৃতভাৱে এক সাংস্কৃতিক উৎসৱ, সম্প্ৰীতিৰ এনাজৰী। কিন্তু আমি কলেজৰ ছাত্ৰসকলে ইয়াৰ অন্য একৰূপ লক্ষ্য কৰিছিলো। বিহুৰ শোভাযাত্ৰা অংশটো বাদ দিলে বাকী কাৰ্য-সূচীবোৰ আছিল নিম্নমানৰ, আৰু কিছুমান আছিল বিহুৰ বিকৃত ৰূপ। তিনিচুকীয়াৰ দৰে ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ মানুহেৰে ঠাই খাই থকা ঠাইত বিহুৰ যিমানখিনি পৰা যায় শুদ্ধ ৰূপত উপস্থাপন কৰিব লাগিব। সেইবাবেই আমি কলেজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী কেইজনমানে এটি বিহু দল গঠন কৰিলো। হুঁচৰি আৰু বিহু একেলগে প্ৰদৰ্শন কৰিব পৰাকৈ পৰিকল্পনা কৰি কলেজৰ দুগৰাকী

সহপাঠীক নাচনী হিচাপে নিৰ্বাচন কৰিলো। আমাতকৈ এবছৰৰ জ্যেষ্ঠ বিজ্ঞান শাখাৰ ছাত্ৰী শ্ৰীমতী অঞ্জনা লহকৰ বাইদেউ আৰু সহপাঠী মাকুমৰ শ্ৰীমতী গায়ত্ৰী ফুকন। অভিভাৱকৰ অনুমতি লৈ শ্ৰীমতী অঞ্জনা বাইদেউৰ ঘৰতে বিহুৰ বিহাৰ্চেল চলিল। শ্ৰীকৃষ্ণ কান্ত গগৈ আৰু মই ঢুলীয়া। পৰিপাটীকৈ বিহুৰ নিয়ম শৃংখলাৰে মঞ্চত বিহু প্ৰদৰ্শন কৰিলো। শ্ৰীলোহিত বৰা (বৰ্তমান ড° লোহিত বৰা)ৰ বাঁহী বাদন, ছহিদ নগেন ডেকা (নাহৰকটীয়াৰ ছদুপৰা গাঁৱৰ যুৱক, ১৯৮২ চনত দুলিয়াজানৰ তেল অৱৰোধ আন্দোলনত পুলিচৰ গুলীত নিহত হোৱা ডেকাক পেঁপা বজাবৰ বাবে বিশেষভাৱে নিমন্ত্ৰণ কৰি অনা হৈছিল)ৰ পেঁপা, নাচনীৰ গগণা, জয়পুৰ কমাৰ গাঁৱৰ শ্ৰীৰোহিনী গোহাঁইৰ সুতুলী, শ্ৰীপ্ৰণৱ বেজবৰুৱাৰ হাতত বাঁহৰ টকা, চেনাইৰাম উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ বৰ্তমান শিক্ষক শ্ৰীপদ্মেশ্বৰ দত্ত, চাবুৱাৰ হাতী আলিৰ ওচৰৰ চেতিয়া গাঁও হাইস্কুলৰ বৰ্তমান শিক্ষক শ্ৰীলাচিম মাউত, চাবুৱাৰ দিনজয় সত্ৰৰ শ্ৰীজীৱনজ্যোতি দত্ত, নাহৰকটীয়াৰ শ্ৰীলোহিত গগৈ, প্ৰয়াত দেৱ বৰগোহাঁই, বৰহাটৰ শ্ৰীগিৰীশ গগৈ প্ৰমুখ্যে নানাঞ্জে নিজে নাচি, কৰতাল, খুটিতাল লৈ, নাচনীৰ কাঁহী ঘুৰুৱা, ৰোৱা-তোলা, তাঁত-বোৱা দৃশ্য বিহুৰ মাজতে মঞ্চত প্ৰদৰ্শন কৰি বিহুৰ এক অন্যৰূপ দাঙি ধৰিছিলো। পাছত ৰাইজৰ অনুৰোধত এই বিহু দুবাৰকৈ প্ৰদৰ্শন কৰিবলগা হৈছিল। হুঁচৰি গীত আৰু নামবোৰ বহুতকৈ পাছত লেখি দিবলগা হৈছিল। তিনিচুকীয়াৰ ভালেকেইঘৰ মানুহৰ অনুৰোধ ৰক্ষা কৰি এই বিহু তেখেতসকলৰ ঘৰে ঘৰে প্ৰদৰ্শন কৰিবলগাত পৰিছিলো। কলেজত আমি দুটা ঢোলো কিনি লৈছিলো। কলেজত বিহুৰে এক আলোড়ন সৃষ্টি কৰিছিল আৰু নতুন প্ৰাণ পাইছিল। কলেজৰ এই বিহুদলৰ ফটো কলেজৰ আলোচনীত আছে।

কলেজৰ স্থায়ী ছাত্ৰাবাস আৰু ছাত্ৰী নিবাস নিৰ্মাণৰ আন্দোলন আমি আৰম্ভ কৰিছিলো। এটি উন্নতমানৰ প্ৰেক্ষাগৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে দাবীও উত্থাপন কৰা হৈছিল। কিন্তু আমাৰ দিনত সেইবোৰ হৈ নুঠিল। পৰৱৰ্তী সময়ত এইখিনি প্ৰায় সম্পূৰ্ণ কৰি কলেজখনৰ পৰিকাঠামো (Infra-structure) বহুখিনি আগুৱাই নিলে। আজিৰ যুগত এটা উন্নতমানৰ প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ দ্বাৰা পৰিচালিত গ্ৰন্থাগাৰৰ খুবেই প্ৰয়োজন। আশাকৰো কলেজৰ বৰ্তমান চামৰ শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী, ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু পৰিচালনা সমিতিয়ে সেইখিনিও সম্পূৰ্ণ কৰিব।

তিনিচুকীয়া কলেজৰ পৰা বহু কৃতি ছাত্ৰ-ছাত্ৰী ওলাই গৈ বিভিন্ন দিশত প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে। তেখেতসকলৰ তালিকা নিশ্চয় দীঘলীয়া। তথাপি কলেজখন যেন এটা দিশত পিছ পৰি আছে এনে অনুমান হয়। ব্যক্তিস্বাৰ্থৰ উদ্ধৃত থাকি ত্যাগৰ মনোবৃত্তিৰে দেশখনক, সমাজখনক প্ৰগতিশীল চিন্তাৰে আগুৱাই নিয়াৰ বাবে কলেজত এটা 'প্ৰগতিশীল চিন্তা চক্ৰ' (A Progressive Think Tank) গঢ়ি তোলাটো এতিয়া সময়ৰ দাবী। □

MY DAYS AT TINSUKIA COLLEGE



DIBYA JYOTI BARUAH (BASU)

Superintending Engineer-IT Department, OIL, Duliajan
and Former G. S. Students' Union 1972-73
B.Sc. (ENTRY 1972 AND EXIT 1979)

Tinsukia College one of the pioneer institution of eastern part of the country for higher education, was established in the year 1956. Educationist Late Uma Prasanna Dey and some other noble citizens of Tinsukia gave a hard thought to start a college of higher education for the students of the region.

I knew about this college since my childhood. My uncle late Ratneswar Baruah was a student of this college (probably in the year 1959 or 1960. He said us how the students of the college were involved in the social work. He said about a businessman of Dibrugarh who came with a good proposal to make earth filling surrounding the college and some other minor constructions. In lieu of this, the businessman wanted the name of the college on his name. But all the students of the college opposed this proposal and they did all possible contribution to keep the name of this college as TINSUKIA COLLEGE. He said about the sports activities, social work activities. He said also about their involvement in the Language Movement of 1960 etc. During my schooldays of Senairam HS School, we used to come to Tinsukia College to enjoy the different functions and games of the college. Finally, while I entered the college in the year 1972 to study in B.Sc., my dream to study in this college was fulfilled. I feel always proud to be a student of the college.

With a students demand I became General Secretary (Day) in the year 1972-73. I must mention the names of my inspiration to become General Secretary. They are my elder brother, Sri Bishnu Prasad Baruah and friend Sri Anil Hazarika. They always inspired me to serve the college along with the society. They said about my duties and responsibilities as GS. Point to be noted that I spend just Rs.12.00 (Rupees Twelve) only in the entire election process (Rs.2.00 to buy lime to write banner in the wall and Rs.10.00 to print 1000 cards). Becoming General Secretary I went immedi-

ately to AASU conference at Assam Engineering College, Guwahati where the medium of instruction movement was declared under the leadership of Sri Pulakesh Baruah (Ex-Speaker of Assam Bidhan Sabha) and Late Prasanna Narayan Choudhury. I became General Secretary of Anchalik Chatra Santha. I served this college with heart and soul. I can recollect and share some of my experiences in this college.

The Medium of Instruction movement was on full cry in the year 1972 where our college students took active parts under the leadership of AASU. Food Movement, College Teachers' Movement, Railway Movement and other movements of the days can be recollected. I was arrested several times and sent to jail for various Andolans. Once I spent a maximum of twenty days in Dibrugarh Jail during the Khadya Andolan. We arranged to serve different areas through our NSS Camps. Our NCC division was one of the best division of the company. Our boys participated different camps of NCC (Paratrooping, Mountaineering, Advance Leadership, Army Attachment camps, Directorate Shooting camp etc. in different states. I was adjusted second best shooter in the directorate camp at Narengi. It means we enjoyed the student life thoroughly in this college and kept our flag high.

I can recollect some of my friends of the college days - Sarbasri Krishna Gogoi (Ex- GS), Dronakanta Charingia Phukan, Ashwini Baruah, Girish Gogoi, Lohit Gogoi, Late Deba Borgohain, Ganesh Tamuly, Prasannjit Kakati (Ex-GS), Bikash Katakya, Mrinal Dutta, Dharmananda Sarma, Sagir Ahmed, Golap Baruah, Chengraj Baruah, Prasanna Gogoi (Ex-GS), Sajjanlal Bhajanka, Late Gunin Hazarika, Pradip Dutta, Amin Feroz Ahmed, Deba Saikia, Biman Borkakati, Late Makhan Kalita, Santha, Githa, Swapna, Khaarkman rasaily, Raj Kr. Rasaily, Kusum Singha, Paban Bordoloi, Rajen Khound, Jogamaya, Bharati Phukan, Girin Dutta, Ashok Karpenter and so many. I was always supported

and guided by my beloved teachers. I must mention some the names, they are Prof. Hira Nath Bhattacharyya (ex-Principal), Late Prof. Deba Bhuyan, Dr. (Prof) Jyoti Prasad Chaliha, Late Prof. KPS Dubey, Late (Prof.) Anil Baruah, Prof. Sukumal Bhuyan, Prof. Dhiren Duarah, Prof. Gayatri Konwar, Prof. Gayatri Devi, Prof. Jamanur Ahmed, Prof. Jatin Das, Prof. S. Chakraborty (Ex- Principal), Prof. GN Ojha, Prof. N Deka, Prof. R Dutta, Prof. D Bhattacharyya, Prof. L Kakaty, Prof. A Bhattacharjee and others.

Some of the incidents of the college days are:-

a. Once we went to Shillong to get some sanctions for the college from the DPI office. At that time Sri K Sarmah was the DPI. After entering into the room we introduced ourselves as the students of Tinsukia College and placed our demands through applications. When he heard the name of our college, he shouted "You bloody Chor-Dokaitar dal, stupid, nonsense, get out from this room, otherwise, I shall handover you to the police, (all other words and sentences I can not recollect now)". And simultaneously he threw all our papers into the air. We were stunt for a moment at his behavior. He did not want to listen about our college. We tried to know why he behaves like this. He mentioned about a case of misappropriation happened in the college just one year ago and questioned us why the students community and others did nothing on this case etc. Finally, he called an orderly and asked him to send us out from the building. We did not expect such situation. We could not see each other as we lost a battle without a fighting. That night I could not sleep and during the night I started to make a strategy. In the next morning I asked all other friends to roam around Shillong and I went to meet the DPI at his house. I knew that that was not an easy task. But kuch kar dikthane ka tamanna tha dil mein to dar kahe ka. Jo hoga dekha jayega bolke. It was govt. holidays for next four days It means, we had no alternative than to wait to meet him again for at least next four days. I went and waited in front of the DPI's residence right from 7 am to about 2 pm for continuously three days. I wanted to see his reaction on my activity. I did nothing much. I kept on looking to the house of the DPI with a hope that at least he would allow me to talk a while. On fourth morning, it was an experienced day for me. Still I can recollect the scene that the honourable DPI came out with his long brown gown to the veranda of his Chang Bungalow and called me to come inside of the compound. I was too much delighted and entered to his

house with a confident step as I knew that this moment would come. He offered a cup of tea and expressed his astonishment that how could I waited for such a long four days without a revolt. I expressed my gratitude to him for calling me and begged him to give chance to say a few words about our college. He did not notice a single application but he told me to write in a separate paper what we need. He assured me to sanction all the demands within next two three days. He told me that we would be able get all the official papers within very short time even just after my arrival at Tinsukia. He blessed me and inspired me to keep patience like this in my future also. He also sought that the students should not be away from their responsibilities and they should be vigil to the surroundings. We got the sanction of Tinsukia College Girls' Hostel amongst the other demands. One of my friend Sri Sharma, Civil Engineer was kind enough to make an estimate and drawing of the Girls' Hostel at almost free of charge. I laid the stone for the foundation of the said hostel on behalf of Tinsukia College Students' Union amongst others.

b. Due to the vigorous efforts of Sri Krishna Gogoi, GS (1971-72) an entrance gate was supposed to be constructed in the college with the Students' Union fund only. Due to time constrain, he could not start the project. I have been handed over the project. It is my pleasure to mention that we could construct such a beautiful gate with our money which probably you would not find anywhere. It is also proud to mention that I made the design of the gate. My friend, Engineer Sharma made the drawing and estimate in free of charges due to love and affection. I had to move vigorously to collect the cement for the construction because of crisis of cement.

c. We purchased microphone/music system, almirah, type machine and other properties of the college from the students' union fund.

d. Plantation of tree in the college compound increased. The plant near the gate is one of the trees planted by us. Plantation of tree were arranged in different area of Tinsukia.

e. First office of the Tinsukia College Students' Union was occupied.

f. A constitution of the college was formulated with the help of some of our beloved teachers and students.

g. Tried to construct a Lawn Tennis court. Made

all the necessary arrangement, but due to time constrain that project was failed.

h. A new popular "Chinaki Parba" in the freshmen social was started for the first time.

i. The tuition fees/examination fees of many poor students' were excused or considered from the college/students' union fund with the help of our hon'ble Principal.

j. Arranged to issue the library books to the needy students till their exams, on our responsibility.

k. Bi- Cycle shade was made in the college.

l. Major classes were sanctioned from the University with the help of our teachers.

m. We were proud to arrange all the college functions very smoothly without a single conflict.

n. We helped the industrial workers of the Township to get their justice.

o. We helped the famous railway movement of the time.

p. We were the host of the AASU conference in the year 1973.

q. Once our library was almost empty of books, because the teachers and students of the college did not return the books in time. Then I took a step to collect the books from borrowers. I collected the list of borrowers and went to them to request to return the

books. We brought all the books through pulling thella, bi-cycle by ourselves. We could collect thousands of books within a few days.

And my full tenure in the college was full of activities. This was the foundation of my social life. I am grateful to my teachers, seniors, juniors, and staff of the college who were always with me in all activities. I find their love and affection today also.

Today, I am very much sure that wherever there is a will there is a way. Moreover, honesty, discipline and punctuality can make the difference in all the way. I am also proud to declare that the students and teachers of my period were very much considerate, straight forward, hard worker and disciplined. We arranged several football, cricket and volleyball matches amongst teachers and students to make a congenial atmosphere. My experience in the college was the foundation of my social work activities in the general life.

I request all the teachers and students to keep our flag high. Please contribute for the college and society with heart and soul so that you can be proud in the future.

Long live! Tinsukia College. □

The really happy children are those who are most helpful and are given a little responsibility - Richard Willson

A good head and a good heart are always a formidable combination - Nelson Mandela

Human mind is our fundamental resource - John F. Kennedy

এৰি অহা দিনৰ স্মৃতি



মৃণাল দত্ত

সমাজসেৱক, তিনিচুকীয়া

প্রাক্তন ছাত্ৰ, ১৯৭৩

আজি প্ৰায় পাঁচ দশকৰ আগৰ কথা। তিনিচুকীয়াৰে কেইজনমান গণ্য-মান্য ব্যক্তি মান্যবৰ স্বৰ্গীয় যদুনাথ ভূঞা (পৰিচালনা সমিতিৰ প্ৰতিস্থাপক সভাপতি), প্ৰতিস্থাপক সদস্যবৃন্দ উপেন্দ্ৰ নাথ দত্ত, বালেশ্বৰ গুপ্ত, চৈফুদ্দিন চাৰ, বি কে সাৰস্বত আদিৰ সন্মিলিত দত্ত, বালেশ্বৰ গুপ্ত, চৈফুদ্দিন চাৰ, বি কে সাৰস্বত আদিৰ সন্মিলিত দত্ত ১৯৫৬ চনৰ ১ ছেপ্তেম্বৰ তাৰিখে এক শুভক্ষণত 'চেনাইৰাম উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়'ৰ কেইটামান কোঠাতেই তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়খনৰ জন্ম হয়। এই নুমলীয়া শিক্ষা অনুষ্ঠানটিৰ লালন-পালনৰ বাবে সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব প্ৰদান কৰা হয় তিনিচুকীয়াবাসীৰ সকলোৰে পূজ্য প্ৰতিস্থাপক অধ্যক্ষ, সুদূৰ ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সোণৰ পদকপ্ৰাপ্ত (ইংৰাজী বিষয়ত) শিক্ষাবিদ পৰমপূজনীয় প্ৰয়াত উমা প্ৰসন্ন চাৰৰ হাতত।

আমি তেতিয়া তিনিচুকীয়া আদৰ্শ প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ প্ৰথম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। তেনে বাল্য অৱস্থাত মহাবিদ্যালয় এখনৰ গুৰুত্ব উপলব্ধি কৰাটো আমাৰ কাৰণে আছিল গৌণ। কিন্তু, মাজে-সময়ে মহাবিদ্যালয়খনৰ জন্মলগ্নৰে পৰাই জড়িত চকিদাৰ 'ভদ্ৰাই' মহাবিদ্যালয়খনৰ কাগজ-পত্ৰ কঢ়িয়াই আনি আমাৰ শ্ৰদ্ধেয় দেউতা উপেন্দ্ৰ নাথ দত্তক দি যায়হি। জানিব পাৰিছিলো আমাৰ দেউতা বোলে তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ পৰিচালনা সমিতিৰ এজন সক্ৰিয় সদস্য তথা আভ্যন্তৰীণ হিচাপ পৰীক্ষক। মাজে-সময়ে কেতিয়াবা শিক্ষাবিদ প্ৰয়াত বি কে সাৰস্বত, উপাধ্যক্ষ ড° বিপিন চেতিয়া চাৰ আহি আমাৰ দেউতাৰ লগত মহাবিদ্যালয়খনৰ সম্পৰ্কে আলোচনা-বিলোচনা কৰা আমাৰ চকুত পৰিছিল।

১৯৬৯ চনৰ কথা, চেনাইৰাম উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ পৰা উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষান্ত পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ বিজ্ঞান শাখাৰ তিনিবছৰীয়া পাঠ্যক্ৰমত নাম ভৰ্তি কৰিবলৈ পাই নিজেই গৌৰৱান্বিত হৈছিলো। মনত এক অহংভাবৰে যে উদয় হোৱা নাছিল এনে নহয়। যিহেতু, এইখন মহাবিদ্যালয়ৰ উন্নতিৰ বাবে আমাৰ দেউতাই অবিৰতভাৱে নিজকে বিলাই দি আত্মসমুষ্টি লাভ কৰিছিল। সেয়েহে মহাবিদ্যালয়খন আজিও মোৰ অতি আপোন আপোন যেন লাগে কাৰণেই আজিও অজানিতে শিক্ষা মন্দিৰটিৰ বিভিন্ন কাৰ্যক্ৰমত নিজেই জড়িত হৈ পৰো। তাতেই আমাৰ আহেতুক আনন্দ।

ছাত্ৰ অৱস্থাত মহাবিদ্যালয়খনিত লগ পাইছিলো অধ্যক্ষৰূপে

শিক্ষাবিদ প্ৰয়াত ত্ৰৈলোক্য নাথ গোস্বামী চাৰক। তেখেত আছিল অতি অমায়িক; সৰল আৰু সাধু ব্যক্তি। তেখেতৰ সাধুতা আৰু সৰলতাৰ বাবে অন্যায়ৰ বলি হৈ মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে আঁতৰি যাবলগীয়া হয়। ছাত্ৰৰ একতা সভা আৰু শিক্ষক গোটৰ নিৰ্লিপ্ত, নিষ্ক্ৰিয় ভূমিকাৰ কাৰণে, পৰিচালনা সমিতিৰ অবিচাৰৰ বিৰুদ্ধে তেখেতে তৰা গোচৰ সন্দৰ্ভত উচ্চ ন্যায়ালয়ে অধ্যক্ষগৰাকীক নিৰ্দোষী বুলি পুনৰ নিয়োজনৰ বায় দিয়া সত্ত্বেও প্ৰকৃত আৰু সত্য বিচাৰৰ পৰা বঞ্চিত হৈ মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা আঁতৰি যাবলগীয়া হয়। মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰাক্তন ছাত্ৰ হিচাপে আমি আজিও অনুতপ্ত।

আমি Indoor Gamesৰ সম্পাদক হৈ থকাৰ কালত ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনত সেই সময়ত অনুষ্ঠিত হোৱা (Inter College Table Tennis Competition) আন্তঃ কলেজ টেবুল টেনিচ প্ৰতিযোগিতাত মহাবিদ্যালয়খনিক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা হৈছিল। আমাৰ খেলৰ মান যথেষ্ট উন্নত বুলি পৰিগণিত হৈছিল আৰু ভূয়সী প্ৰশংসা লাভ কৰিছিল। সেই দিনটো আজিও মনত পৰিলে গৌৰৱ অনুভৱ কৰো, কিন্তু পৰিতাপৰ কথা, কালৰ সোঁতত এইবিধ খেল মহাবিদ্যালয়খনিত হেৰাই গ'ল। মহাবিদ্যালয়ত থকা টেবুল টেনিচ বৰ্ড দুখনো ক'ৰবাত বিলুপ্ত হৈ পৰিল।

অধ্যক্ষ শ্ৰীযুত হীৰানাথ ভট্টাচাৰ্যৰ দিনত সৰস্বতী পূজা অনুষ্ঠিত কৰাৰ দায়িত্ব এবাৰ আমাৰ ওপৰতে ন্যস্ত কৰা হৈছিল। আজিও মনত পৰে প্ৰসাদ, পায়স আদিৰে অতি উলহ-মালহেৰে শিক্ষক, ছাত্ৰ একত্ৰিত হৈ উপভোগ কৰা দিনটোলৈ।

সেই সময়ত চ'টি কাপোৰ দি দুটা শ্ৰেণী বিভক্ত কৰা হৈছিল। এটা শ্ৰেণীত শিক্ষকে পাঠ দান কৰিলে আনটো শ্ৰেণীত যথেষ্ট অসুবিধা হৈছিল; বিশেষকৈ আমাৰ বিজ্ঞান শাখাৰ ক্ষেত্ৰত। অথচ, আমি কোনো আপত্তি প্ৰদৰ্শন নকৰাকৈ নিৰলে শিক্ষকৰ পাঠদানত মনোযোগ দিছিলো। আজিও মনত পৰে, তদানীন্তন বিজ্ঞান শাখাৰ এগৰাকী জনপ্ৰিয় শিক্ষক শ্ৰদ্ধেয় আহমেদলৈ; বৰ্তমান এগৰাকী দায়িত্বপূৰ্ণ আৰক্ষী বিষয়া।

আমি ৩ বছৰীয়া স্নাতক পাঠ্যক্ৰমৰ বিজ্ঞান শাখাৰ ২য় বৰ্ষৰ ছাত্ৰথকাৰ সময়তে কলেজ সপ্তাহ উপলক্ষে বিশিষ্ট অতিথি হিচাপে আমন্ত্ৰণ জনোৱা হৈছিল ককা বাগ্মীবৰ নীলমণি ফুকনদেৱক। তেখেতে আমাৰ নিমন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰি মুকলি সভাত দিয়া বক্তৃতাই সকলোকে মুগ্ধ

JOURNEY - IT HAS JUST BEGUN



SreeRam Agarwal
Chartered Accountant
A.T. Road Tinsukia
1974 Batch

So the journey is coming to an end; and joy what a journey it has been.

It all starts with getting admitted to this college years of protected existence come to an abrupt end, and suddenly you are facing the big world; something akin to being flung into deep water and asked to swim.

First year is when everything looks new. Curiosity leads to experiments and experiments to more curiosity. Literati, Confluence, dreams and imagination etc. start to sink in slowly and steadily into your lifestyle. Second year is the phase when you are trying to assert your presence, trying to carve a niche for yourself in your peer group. Third year means more focus and responsibility towards your career ... may be cat, GRE, Gate or a job; i.e. maturity ... both in thought, as well as action.

At the end of these years you have seen

it all; handling people of different types, maintaining your relationships, organizing tests, managing scarce resources like money and time, stretching yourself beyond human limits on the eve of an important exam, discussing the economy, preventing success from spoiling you ... the list is endless. And most important of all, college teaches you to be a survivor. A survivor who has learnt to make the most of what is available; a survivor who has emerged an achiever inspite of all the short comings in and around him.

By the time you are ready to set sail from this place you already have a bagful of memories. Memories of joy, of despair, of success, of failure, of love, of hope, of those selfless friends who stood by you through thick and thin. And it is only these memories that you have as company for the big road called 'LIFE', lying ahead of you.

So, is the journey coming to an end?

No, I think it has just begun...

He has the right to criticize who has the heart to help - Abraham Lincoln

He who is firm in his will moulds the worlds to himself - Goethe

Wisdom is only found in truth - Goethe

কিন্তু আঁচনিখন সম্পূর্ণ কৰিব পৰা নগ'ল। তাৰ বাবে আমি অত্যন্ত দুঃখিত। মহাবিদ্যালয়ৰ সোণালী জয়ন্তী বৰ্ষ উদ্‌যাপনৰ এই শুভক্ষণত প্ৰেক্ষাগৃহ নিৰ্মাণত আমাক দান-বৰঙণিৰে সহায়-সহযোগ কৰা প্ৰাক্তন ছাত্ৰসকলক শ্ৰদ্ধাৰে সঁৱৰিছো। বিশেষভাৱে প্ৰাক্তন ছাত্ৰ প্ৰয়াত জগদীশ শৰ্মাক আৰু শ্ৰীযুত সঞ্জয় ভজ্জাৰ নিস্বার্থ ত্যাগক আজি আমি শ্ৰদ্ধাৰে স্বীকৃতি দিব লাগিব।

২০০২ চনৰ ৬ অক্টোবৰত মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰবক্তা শ্ৰীযুত বিজয় দত্ত চাৰ আৰু নিৰঞ্জন গুৰু চাৰে আহ্বান জনোৱা প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মিলনৰ নিমন্ত্ৰণ বন্ধা কৰি আমি উপস্থিত আছিলো। মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰেক্ষাগৃহতে বন্তি প্ৰজ্বলনেৰে কাৰ্যসূচীৰ শুভাৰম্ভ হয়। বন্তি প্ৰজ্বলন কৰে মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰাক্তন ছাত্ৰী শ্ৰদ্ধায়া নমিতা বাইদেউৱে। প্ৰাক্তন ছাত্ৰসকলক আদৰণি জনায় প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ শ্ৰীযুত সুখেন চক্ৰৱৰ্তী আৰু দিলীপ কলিতা চাৰে। আদৰণি জনোৱাৰ পিছতেই চিনাকি পৰ্ব আৰম্ভ হয়। বহুতো বছৰৰ বিৰতিৰ পাছত প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-বন্ধুসকলৰ লগত অন্তৰঙ্গ ভাৱ বিনিময় কৰিবলৈ পাই ছাত্ৰ জীৱনৰ বঙীন ছবিখনি আকৌ এবাৰ মানস পটত ভাঁই উঠিছিল। সঁচাকৈয়ে আছিল সেইদিনা এক আনন্দৰ পৰিবেশ। আজিও মনত পৰে সভাৰ উদ্দেশ্য ব্যাখ্যা UGC অৰ্থাৎ “বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান কমিটি”ৰ নিৰ্দেশনাত শৈক্ষিক আৰু অন্যান্য দিশত মহাবিদ্যালয়ৰ সফলতা, বিফলতা অনুসন্ধান কৰি পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ উদ্দেশ্যে NAAC কমিটি অহাৰ আগমুহূৰ্তত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক লৈ এখন Alumni Association গঠন কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক গুৰুত্ব দিয়াৰ কথাটো। সেয়েহে সভাত শ্ৰীযুত পুৰুষোত্তম খেতানক সভাপতি, শ্ৰীযুত মুনীন বৰঠাকুৰ আৰু শ্ৰীযুত প্ৰদীপ বৰুৱাক কাৰ্যকৰী সভাপতি আৰু আমাক সম্পাদক হিচাবে মনোনীত কৰি অন্যান্য সদস্যবৃন্দক লৈ Alumni Association গঠন কৰা হয়। আমাক সম্পাদকৰ দায়িত্ব দিয়াত বিভিন্ন আপত্তি দৰ্শোৱা সত্ত্বেও মাননীয় সুখেন চক্ৰৱৰ্তী চাৰৰ অনুৰোধ উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি এনে এটা গুৰু দায়িত্ব বহন কৰিবলগীয়া হয়।

সম্পাদকৰ দায়িত্ব ভাৰ লৈ এক মহৎ উদ্দেশ্য আগত ৰাখি কেইবাখনো বৈঠক আহ্বান কৰা হয় আৰু বিভিন্ন উপসমিতি গঠন কৰি সমিতিসমূহক দায়িত্ব বিতৰণ কৰি দিয়া হয়। মহাবিদ্যালয়ৰ “সোণালী বৰ্ষ” উপলক্ষ্যে প্ৰায় ৭২ লাখ খৰচৰ এখনি আঁচনি প্ৰস্তুত কৰি এটি পুথিভঁৰাল নিৰ্মাণৰ বাবে ২২/৯/০৩ তাৰিখে আধাৰশিলা স্থাপন কৰা হয় যদিও পুথিভঁৰালটিৰ নিৰ্মাণ কাৰ্য আজিও আৰম্ভ হোৱা নাই।

আমি আশা ৰাখিছো, মহাবিদ্যালয়ৰ সোণালী বৰ্ষই কঢ়িয়াই আনক অনাগত দিনবিলাকত প্ৰগতিৰ এক নতুন পথৰ সন্ধান।

কৰিছিল। আজিৰ দৰে আৰম্ভ ভৱন নথকাত তেখেতক বৰ্তমানৰ ডাক বাংলোতে এৰাতি ৰখা হৈছিল। পিছদিনা ককাক যোৰহাটত থবলৈ যিখন এম্বেচদেৰ গাড়ী লোৱা হৈছিল, সেইখন বাটতে অচল হৈ পৰাত তেখেতে যি উগ্ৰমূৰ্তি ধাৰণ কৰিলে তাক মনত পৰিলে আজিও বুকু কঁপি উঠে, ককাৰ ভাষণ যেনে, গালিও তেনে উগ্ৰ।

১৯৭৩ চনত মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা ওলাই আহিলো যদিও মহাবিদ্যালয়খনৰ প্ৰতি থকা অগাধ মৰমে অনুষ্ঠানটিৰ উন্নতিৰ বিষয়ে যেন সদায় আমাক আমনি কৰিব লাগিছে। কলেজীয়া শিক্ষা সাং কৰি নিজৰ ব্যৱসায়ত ব্যস্ত হৈ পৰিছো যদিও আজিলৈকে সমাজৰ বিভিন্ন কামত নিজকে জড়িত কৰি আনন্দ লভিছো।

১৯/১০/৮৬ তাৰিখ, সেই সময়ত মোৰ ভাতৃতুল্য জয়ন্ত বৰঠাকুৰ তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ সাধাৰণ সম্পাদক আৰু তিনিচুকীয়া আঞ্চলিক ছাত্ৰ সন্থাৰ সাধাৰণ সম্পাদকৰ পদত আছিল। তেওঁ আৰু প্ৰকাশ দত্তৰ তৎপৰতাত শিক্ষক, ছাত্ৰ আৰু মহাবিদ্যালয়খনৰ শুভাকাংক্ষী সমন্বিতে এখন সভা মহাবিদ্যালয়ৰ ৬ নং কোঠাত আহ্বান জনোৱা হয়। ব্যক্তিগতভাৱে নিমন্ত্ৰণ জনোৱাত আমিও সেই সভাত উপস্থিত আছিলো। সভাত মহাবিদ্যালয়খনিত বহুদিন ধৰি প্ৰয়োজনীয়তা বোধ কৰি অহা দুটা বিষয়ৰ উল্লেখ কৰা হয়। প্ৰথমটো হ'ল প্ৰেক্ষাগৃহ; দ্বিতীয়টো হ'ল ছাত্ৰাবাস। সভাৰ সিদ্ধান্ত অনুসৰি প্ৰেক্ষাগৃহটোৰ ওপৰত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি ইয়াক নিৰ্মাণৰ বাবে সেই সভাতেই এখনি ‘প্ৰেক্ষাগৃহ প্ৰস্তুতি সমিতি’ গঠন কৰা হয়। এই সমিতিৰ সভাপতি আছিল প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ শ্ৰীযুত হীৰানাথ ভট্টাচাৰ্য, সম্পাদক মৃণাল দত্ত, সদস্যবৃন্দ হ'ল প্ৰবক্তা ধীৰেন দুৱৰা, কনক বড়া, নৰেন খাটনিয়াৰ, অচ্যুত বৰঠাকুৰ, দেৱেন ভট্টাচাৰ্য, ললিত বৰকাকতী আৰু প্ৰাক্তন ছাত্ৰ জগদীশ শৰ্মা, সঞ্জয় ভজ্জা, প্ৰদীপ দত্ত আদি। সমিতিখনৰ প্ৰথম বৈঠক ৯/১২/৮৬ তাৰিখে, শিক্ষকৰ জিৰণীকোঠাত অনুষ্ঠিত হয়। বৈঠকৰ সিদ্ধান্ত মৰ্মে উক্ত সদস্যসকলৰ সৈতে “Tinsukia College Auditorium Committee” নামকৰণ কৰি এই সমিতিক প্ৰেক্ষাগৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে যাৱতীয় কাৰ্য-ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিবলৈ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হয়। সভাৰ সিদ্ধান্ত মৰ্মে সমাজ বনানীকৰণৰ বাবে আছুতীয়াকৈ ৰখা মাটি খণ্ডতে ৬০ ফুট বহল ১০০ ফুট দীঘল প্ৰেক্ষাগৃহ নিৰ্মাণৰ আঁচনি এখন প্ৰস্তুত কৰি তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ তৰফৰ পৰা আধাৰশিলা স্থাপন কৰোৱা হয়। প্ৰেক্ষাগৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে অতি ক্ষীপ্ৰতাৰে পুঁজি সংগ্ৰহ আৰু যাৱতীয় কাম-কাজ আগবঢ়াই নিয়া হয়। মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰাক্তন ছাত্ৰসকলৰ দান-বৰঙণি আৰু অক্লান্ত প্ৰচেষ্টাৰ ফলত অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে প্ৰেক্ষাগৃহটো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হৈ উঠে।

তোমোৰ জীৱনত দুৰ্ম্যোগ নহা পৰ্যন্ত তুমি তোমোৰ প্ৰকৃত বন্ধুক কেতিয়াও আৱিষ্কাৰ কৰিব নোৱাৰা - আৰ্ণল্ড

পুরোনো সেই দিনের কথা ...

স্বস্তিসাধন চক্রবর্তী
প্রাক্তন ছাত্র, ১৯৯১-৯৬

এর আগে তিনসুকিয়া শহরে একা কখনও আসিনি। মাসটা তখন জুলাইয়ের মাঝামাঝি। ১৯৯১ সন। সকাল আটটার বাসে চড়ে কলেজে প্রথম আসা। একা এবং প্রথমবার। ধ্বংসের সাদা রঙের হাফ শার্ট এবং কালো প্যান্ট - না, হাতে হাতঘড়ি ছিল না। এভাবেই শুরু হয়েছিল কলেজে আসা।

আজ পনেরো বছর পেরিয়েও পেছন ফিরে তাকালেই আয়নার মতো স্বচ্ছ স্মৃতিবিজড়িত সেই দিনগুলি যেন হাতছানি দিয়ে ডাকে। স্মৃতি যতই পুরনো হোক না কেন, তা অন্তরের মণিকোঠায় নিয়ত দীপ্তমান। সোনার মতোই উজ্জ্বল। তারই দু'চারটি কথা বলতে আজ খুব ইচ্ছে করছে। সুযোগ - সুবর্ণসুযোগ এসেছে, সুবর্ণ জয়ন্তী কালে।

প্রথম দিনের প্রথম ক্লাস ছিল ইংরেজির। প্রধান অধ্যাপক বিশ্বনাথ গঙ্গোপাধ্যায় ওরফে B.N.G. ওরফে সবার প্রিয় গাংগুলি স্যর এলেন ক্লাস নিতে। তাঁর সুদক্ষ উচ্চারণ ও কুশল শব্দচয়ন ক্লাসটিকে মহিমামণ্ডিত করে তুলেছিল। সত্যিই First impression is the best impression.

প্রথম পরিচয় হয়েছিল ক্লাসের কোণে জানালার কাছ ঘেঁষে বসা সহপাঠী কৃষ্ণের সাথে। উপাধিটি মনে নেই। তার চা-জনগোষ্ঠীর সরলতা আজও মাঝে মাঝে স্মৃতির জানালা দিয়ে উঁকি দিয়ে যায়।

দুই-তিনদিন কেটে যাওয়ার পর পরিচয় হ'লো বাংলার অধ্যাপক চন্দ্র স্যরের সঙ্গে। কনক চন্দ্র স্যর। বাংলা সাহিত্যের চলমান সম্ভার। কখনও হাসি-ঠাট্টার ছলে কখনও বা কবিতার গান্ধীর্ষ দিয়ে তাঁর প্রত্যেকটি ক্লাসকে করে তুলতেন স্বপ্নময়। সাহিত্যের প্রতি আমার অনুরাগ হয়তোবা তাঁরই কোনও ক্লাস থেকে পেয়েছিলাম। তাঁর ক্লাসে কখনও অনুপস্থিত থাকতাম না। একথা স্যরের জানাই ছিল। তাই তিনি রোল নং ৯৮ এর পরে রোল নং ১০০ কল করতেন। আমি তখন ৯৯। স্যরকে জিজ্ঞেস করে কারণটা জানলাম। “তুমি ক্লাসে আছো এটাই আমার ধারণা।” স্যরকে আজও মনে রাখি, যেমন আর দশটা ছেলেমেয়ে মনে রাখে এবং যেমন স্যর সবাইকে মনে রাখেন; তা আবার নাম, উপাধি সমেত। অনির্বচনীয় প্রখর স্মৃতিশক্তি। নেহাত “শ্রুতিধর” না হলে ব্যাপারটা খুব কঠিন।

এরপরই দেখা হয়ে যায় অচ্যুত বরঠাকুর স্যরের সঙ্গে। নির্মল হৃদয়, সরল প্রকৃতির এবং মিস্ত্রীভাষী। বিকেল তিনটের সময় যখন

কোনও ছাত্র-ছাত্রী আর থাকতো না তখন একা একা স্যরের ক্লাসের অপেক্ষায় রুম নং ৩/৪ এর কাছাকাছি ঘোরাফেরা করতাম। স্যরের অকৃত্রিম ভালবাসা চিরদিন অন্তরে ঝিলমিল করবে।

ফার্স্ট ইয়ারের পরীক্ষায় বসলাম। দ্বিতীয় দিনের পরীক্ষা। ইন্ডিজিলেটরের দায়িত্বে ছিলেন দুর্জন জ্যেষ্ঠ অধ্যাপক, শ্রদ্ধেয় কনক বরা স্যর ও শ্রদ্ধেয় সুখেন চক্রবর্তী স্যর। পরীক্ষা চলাকালীন সবাইকে চমকে দিয়ে সুখেন স্যর আমার কাছে এসে বললেন - “You are the best examinee of this hall”. এইসব স্মৃতিচারণ হৃদয়ে আজো আনন্দ দেয়। ভালো লাগে।

দু'বছর পরেই ইংরেজি বিভাগে মেজরের স্টুডেন্ট হিসেবে যোগ দিয়েছিলাম। এই সময় ‘সাহিত্যের সেরা সময়’ হয়ে দাঁড়ালো আমার ছাত্রজীবনে। সরোজ দত্ত স্যরের ক্লাসে জন ডান, এনড্রিউ মার্ভেল, জর্জ হার্বার্ট ও শেকসপীয়রের সনেট ভারী আমেজ দিত। Christian Mythology গড়গড়িয়ে পড়িয়ে যেতেন স্যর। অফ পিরিওডে স্যরকে পাওয়া যেত লাইব্রেরী ঘরে। বইয়ের পোকা ছিলেন তিনি। গাংগুলি স্যর পড়াতেন Dr. Faustus। তাঁর reference এর ভান্ডার ছিল অফুরন্ত।

এরই মধ্যে তরুণ অধ্যাপক চাংমাই স্যর তাঁর ‘Quite sober, quite English’ ভাবমূর্তি নিয়ে ছাত্র-ছাত্রীদের মধ্যে অনুপ্রেরণা তরঙ্গায়িত করেছিলেন। কনরাডের ছোট গল্প হোক কিংবা ও হেনরির কল্পনায় চলে যেতাম ‘The Lagoon’ এর ধারে।

অভিজিত শর্মা রায়, একেবারেই নতুন অধ্যাপক ছিলেন। পড়িয়েছিলেন হেমিংওয়ের ‘The Oldman and the sea’। ভাষার সাবলীলতা, ব্যাখ্যার সরলতা ও রসিক মেজাজ হাওয়ায় উড়িয়ে নিয়ে যেত যাবতীয় জাগতিক চিন্তা ধারণা - মনকে উদ্ভাসিত করতো এক নতুন আলোর দিকে। চিরন্তন স্বরণীয় হয়ে থাকবেন তিনি।

অনেক স্মৃতি লিপিপটে অধরাই থেকে গেল। সেইসব কথা বলে, লিখে কখনও শেষ হয় না। কখনও ম্লান হয় না, শেষ হয় না তার মাধুর্য ও প্রাচুর্য। সময় চলে যায়। পরিবর্তন আসে। তবুও নিজের কলেজ জীবনের কথা মনে করতেই স্নায়ু শিহরিত হয় এক অজানা আনন্দে। মনে পড়ে—পুরোনো সেই দিনের কথা...। □

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়



স্মৃশা

পার্থ প্রতিম শর্মা
প্রাক্তন ছাত্র, ১৯৮৭-৯৩

কৈশোরের সন্ধ্যার পর্বা প্রাপ্তবয়স্ক প্রাপ্তির দোকমোকালির সময়খিনিক তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে কিছু যথোচিত মূল্য দিচ্ছিল বিদ্যায়তনিক আর জীবনের বাস্তব শিক্ষা—এই দুয়ো দিশে পর্বা। মুখত দুই-এডাল দাড়ির গজালি মেলাব দবে কিছু পুষ্ঠ চিন্তার বীজো অংকুরিত হ'বলৈ ধৰিছিল ইয়াতেই। চেঙেলীয়া অপরিপক্বতা, দায়িত্বহীনতার উদ্ধলৈ গৈ স্বাধীনতা আৰু দায়িত্বৰ ভাৰসাম্যৰ পাঠও পঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰিছিলো বিভিন্ন ধৰণেৰে। বহু শিক্ষক-শিক্ষয়িত্রীৰ ব্যক্তিত্ব আৰু জ্ঞানৰ সু-সান্নিধ্যত মনটো ছেগাচোৰোকাকৈ চিৰিয়াছ পঢ়া-শুনাৰ দিশলৈ বাট বুলিছিল। পিছে পাতলীয়া আৰু সেমেকা মেধাৰ এলেহুৱা ছাত্র হিচাপে ব্যক্তিগত পর্যায়ে বিশেষ বিদ্যায়তনিক ‘চমক’ একো নাছিল। পরীক্ষার ফলাফলত আমি আছিলো অসুৰক্ষিত দবাৰ যাত্রীর দৰেই, পরিচয়বিহীন। মহাবিদ্যালয়খনৰ প্রতি মই কৃতজ্ঞ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পরীক্ষাৰ ফলাফলৰ বাবে নহয়, জীবনৰ পরীক্ষাৰ বাবে প্রস্তুত কৰোৱা আন বহু কাৰণতহে। স্কুলীয়া দিনত যিণ কৰা (মূলতঃ ইংৰাজৰ শোষণ আৰু অত্যাচাৰৰ ইতিহাস পঢ়ি ওপজা এটা বিৰূপ ভাব আৰু এক অপৈণত, অন্ধ উগ্র জাতীয়তাবাদী মনোভাৱৰ বাবে) কিন্তু বৰ্তমানৰ জীৱিকাৰ বিষয় ইংৰাজীৰ প্রতি মোৰ প্রথম আন্তৰিকতা জাগিছিল উচ্চতৰ মাধ্যমিকৰ সময়ছোৱাত। আমাক পাঠদান কৰা আটাইকেইজন অধ্যাপক-অধ্যাপিকা আৰু কেইজনমান অনা-অসমীয়াভাষী সহপাঠীৰ ওচৰত মই ঋণী। প্রথমবাৰলৈ সদস্য হৈছিলো এখন বহুভাষিক সমাজৰ। ভিন্নভাষী কেইবাজনো বন্ধু-বান্ধৱৰ সংগত জন্ম হৈছিল আন ভাষা জনাৰ আগ্রহ আৰু লগতে অন্যভাষা-ভাষীলোকৰ প্রতি এটা সহনশীলতা, ভালপোৱা আৰু শ্রদ্ধাৰ ভাব যি মোৰ পৰৱৰ্তী ব্যক্তিগত, শৈক্ষিক আৰু কৰ্মজীৱনৰ এক বহুমূলীয়া সম্পদ। ভ্রমণ কাহিনী আৰু (অনুবাদ) সাহিত্য পঢ়ি কিছু চহকী হোৱা মনটোক নতুন সংগই অধিক পুষ্টি দিছিল। মহাবিদ্যালয়খনেই দিছিল বহুত নতুন সংগ। অধিকাংশৰে লগত যোগাযোগ নাই, কিন্তু কেইজনমান বৈ গ'ল সহৃদয়তা আৰু বন্ধুত্বৰ উমাল এনাৰ্জীৰে। সেইসময়তে দুৰণিবটীৱাকৈ হ'লেও বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্র বুলি এটা সন্তুষ্টিৰ ভাবো আহিছিল মনটোলৈ। ক্ষেত্ৰীয় পৰিধিৰ সীমাৰ পৰা বহল বিশ্বৰ চুক-কোণ বিচাৰি চোৱাৰ এটা পৰিভ্ৰমী মনৰো গজালি মেলিছিল। এইখন কলেজতেই কেইবছৰমানৰ পিছত মোৰ আনুষ্ঠানিক শিক্ষকতাৰ প্রথম পাঠো আৰম্ভ হৈছিল, আমাতকৈ চাৰি বছৰমানৰ সৰু কিছুমান ছাত্র-ছাত্রীৰে সৈতে। কিন্তু কলেজখনৰ সৈতে জড়িত মোৰ সকলোতকৈ মিঠা স্মৃতি হ'ল দেউতাৰ হাতত ধৰি ইয়ালৈ অহা প্রথম দিনটো। লগত আছিল ড° জ্যোতি চলিহা, “দেৱ ভূঞা আৰু মোহন গোহাঁই। মোৰ ৪-৪ ½ বছৰমান বয়সত, অৰ্থাৎ প্রাথমিক বিদ্যালয়লৈয়ো যোৱাৰ আগতে আৰু কলেজখনে ডাঙৰ (ওখ, পাখ) ল'ৰা-ছোৱালী

পঢ়িবলৈ অহা এটা ডাঙৰ ঘৰ বুলিহে জনাৰ দিনত; সিদিনা মই নাম লগাবলৈ অহা নাছিলো। (সেই আবেলি মোৰ বাদে আনসকল আহিছিল ইয়াত বাহৰ পাতি থকা কিছুমান দলৰ খেলুৱৈৰ চোৱা-চিতাৰ কামত, বোধহয় ক্ৰীড়া সৃষ্টাই আয়োজন কৰা খেলৰ)। কিন্তু মোৰ বাবে ভাল লগা কথাটো আছিল কেৱল ডাঙৰ মানুহহে আহিব পৰা ঘৰটোলৈ ময়ো যে এতিয়াই আহিব পাৰিলো।

স্মৃতিৰ পৰা আশালৈ আহোঁ। মই বিচাৰিম যে অহা পাঁচবছৰৰ ভিতৰত তিনিচুকীয়া কলেজে অসমত এটা শৈক্ষিক আৰু কৰ্মবিল্পৰ জোৱাৰ আনিব। গতানুগতিকতাৰ ঘাতক একঘেষামিৰ পৰা ওলাই আনে নোবোলা বাট বুলিলে ইতিকিং কৰি হোৱা দিয়া শৃংগাল আৰু খেৰুখোৱা কপি দেখাৰ, পিছলৈ টনা কেঁকোৰাও সমাজত কম নহয়। কিন্তু সিবিলাকক কাপোৰৰ ধূলিৰ দৰে উৰুৱাই দি আমি বিচাৰিম—

১) বৰ্তমানৰ পাঠ্যক্রমৰ উপৰিও সংস্থানমুখী, ব্যৱহাৰিক, Professional course আৰম্ভ কৰা। এনে পাঠ্যক্রমৰ যোগান আৰু বৈচিত্ৰ্যই বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত জীৱিকাৰ বাট মুকলি কৰিব।

২) অসমৰ বাহিৰৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সৈতে যোগাযোগ কৰি গাইণ্ডীয়া Professional course স্বীকৃতি লৈ পাঠ আৰম্ভ কৰা। Dual Degree Programme আজিকালি পৃথিৱীৰ বহু বিশ্ববিদ্যালয়ে আগবঢ়ায়। বাহিৰৰ নামী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ মোহৰ থকা ডিগ্রীয়ে সংস্থানৰ বহু পথ মুকলি কৰে।

৩) কলেজৰ পুথিভঁড়ালত থাকিব উচ্চতৰ মাধ্যমিক আৰু স্নাতক (সকলো শাখা) পরীক্ষাৰ পাছত ভাৰতৰ আৰু বিদেশৰ আন বিশ্ববিদ্যালয়, অনুষ্ঠানত পঢ়িব পৰা সকলো Courseৰ বিতং বিৱৰণ; আৰু সকলো অনুষ্ঠান (Institute), বিশ্ববিদ্যালয়ৰ Prospectus। তথ্যৰ অভাৱত আমাৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে বহু সম্ভাৱনাৰ উম-ঘামেই নাগায়। ই যোগ্যতা আৰু মানৰ সম্পদৰ অপচয়। কলেজে অতি সোনকালে এই কামটো আৰম্ভ কৰক।

৪) সকলোৰে ব্যৱহাৰ কৰিব পৰাকৈ ইণ্টাৰনেটৰ সুবিধা। ৪০-৫০টা কম্পিউটাৰেৰে এটা তথ্যকেন্দ্ৰ খোলাটো অত্যন্ত জৰুৰী।

৫) প্রয়োজন হ'লে জাননীৰ বিনিময়তো প্রতিযোগিতামূলক পরীক্ষাৰ বাবে প্রশিক্ষণ দিয়া।

৬) এটা Placement Cell আৰম্ভ কৰা।

৭) Spoken English, Hindiৰ পাঠ, Group Discussionৰ প্রশিক্ষণ আৰু দুই-এক বিদেশী ভাষাৰ প্রাৰম্ভিক পাঠ।

স্মৃতি আৰু আশাৰ বৰঙণিৰে ‘স্মৃশা’। অভিধানত বোধহয় নথকা এটা সম্ভাৱ্য অসমীয়া শব্দ। আমাৰ কলেজখনেও এনে বহু নতুন সম্ভাৱনাক বাস্তৱায়িত কৰিব। □

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

With Best Compliments from:-



Warren Tea Limited

Registered Office : Deohall Tea Estate
P.O. : Hoogrija, Dist. : Tinsukia, Assam-786601

Gardens ~

Balijan (H)
Hatimara
Zaloni
Sealkotee

Deamoolie
Duamara
Tara
Thowra

Deohall
Rajah Ali
Balijan North

Dhoedaam
Rupai
Tipuk

With Best Compliments from:-

ਪੰਜਾਬ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ
punjab national bank

TINSUKIA BRANCH

A CBS BRANCH WITH ON LINE FACILITIES

Friends Departed - Those who served this institution



K.P. Dutta Chowdhury



A.K. Baruah



Deva Bhuyan



D.P. Shukla



N.C. Bhowmick



B.D. Dwivedi



D.B. Ghosh



Dr. B.C. Chetia



L.N. Rajkonwar



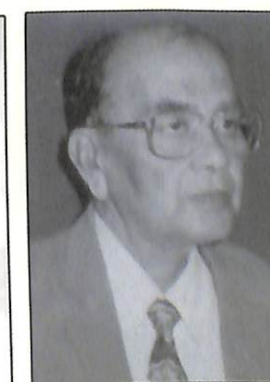
K.L. Bose



B. Dutta



K.N. Prasad



N.R. Dey



Sitting (L - R) : Mrs. Rani Borthakur, Mrs. Anjana Goswami, Mrs. Monika Devi, Mrs. Bontimala Devi, Mrs. Kiran Goswami, Mrs. Anjali Baruah, Mrs. Jayalakshmi Dutta & Dr. Bandana Puzari

Standing (mdl L - R) : Mrs. Monika Das, Dr. Sanjukta Gohain Baruah, Mrs. Sangita Baruah, Dr. Deepika Bhattacharya, Mrs. Rashmi Dutta, Mrs. Manashi Rajkhowa, Mrs. Rashmita Borkotoky, Dr. Rupali Gogoi, Ms. Sushmita Chakraborty, Mrs. Indira Baruah, Mrs. Mayuri Sarmah Baruah & Ms. Himadri Chetia.

Standing (Top L - R) : Ms. Rajashree Das, Ms. Parasmani Gogoi, Ms. Pinu Rajkhowa, Ms. Anken Gohain, Ms. Subhanjali Prasad, Ms. Kannaki Konwar, Ms. Ranjana Upadhyay, Ms. Gayatri Devi, Ms. Agamonee Borboruah & Dr. Nisha Gupta

Sitting (L-R) : Mr. Rajib Bordoloi, Dr. A.B. Gogoi, Mr. H.S. Tomar, Mr. S. Hazarika, Mr. Kanak Chanda, Mr. B.K. Lohia, Dr. Achyut Borthakur & Mr. Bhaben Gogoi

Standing (mdl L-R) : Mr. Ranjan Das, Dr. Rishi Das, Dr. Chaitanya Bora, Mr. Sushanta Kar, Mr. Nilim Jyoti Senapati, Mr. Kanak Kalita, Mr. Anwar Hussain, Mr. Pranab Dutta, Mr. Ajit Phukan, Mr. Rajib Konwar, Mr. Rajen Saikia & Mr. Mriganka Chodhury



Standing (Top L-R): Mr. Ramnaresh Das, Mr. Rajib Mohan, Mr. Manoj Goswami, Mr. Dipankar Baidya, Mr. Bhadreswar Choudhury, Mr. Surjya Chutia, Mr. Ratna Gopal Gogoi, Mr. Ranjan Gogoi, Mr. Satyajyoti Gogoi & Mr. Abhinav Bordoloi

Members of the Non-teaching staff



Sitting (L-R) : Mr. Pabitra Gogoi, Mr. Raj Ballabh Rai, Mr. Gokul Sharma, Mr. Sushil Khanikar, Mr. Amitabh Shukla, Mr. L.N. Borah (Spdt), Mr. Wasi Ahmed,

Standing (Mdl L-R): Mr. Khem Bahadur, Mr. Nitumoni Borthakur, Mr. Hemo Gohain, Mr. Bhuban Das, Mr. Bhaskar Bora, Mr. Dilip Saikia, Mr. Haren Sonowal, Mr. Gauri Chakraborty, Mrs. Meena Sonar & Mr. Tilok Tanti

Standing (Top L-R) : Mr. Kalyan Kalita, Mr. Vishamon Nahar, Mr. Lakshman Nag, Mr. Raju Valmiki, Mr. Keshob Singh Bhujel, Mr. Ajmal Hussain, Mr. Parameswar Gohain, Mr. Krishna Tanti, Mr. Shyam Bahadur & Mr. Jagadish Deka

(L-R) : Mr. Prafulla Borpuzari, Mrs. Anima Hazarika (Librarian i/c), Mr. Haresh Dutta



Higher Education Scenario in Assam: Some Stray Thoughts



Madan M. Sarma

Professor and Head, Dept of English and Foreign Languages
Tezpur University
and former Lecturer, Dept. of English, Tinsukia College

(One)

Higher education usually means the education that is imparted at the first-degree level and the levels above it. In other words, the education that is imparted in the colleges and universities (and also in the institutions of the same level/stature) is higher education. The entire, or a large section of the population of a country does not need higher education—if the education received before this stage can ensure for them some means of livelihood, or can help them acquire the knowledge and skills that are necessary for living a meaningful life, a life of ease and reasonable degree of comfort.

The assertion that equal opportunity for receiving higher education to all sections of a society should be ensured, does not mean that everyone should or must go for higher education. However, those marginalized and underprivileged sections of our society who have been deprived from receiving higher education because of social prejudices, disparity or economic factors should be encouraged to go for higher education. What perturbs us is the unpleasant truth that a large majority of our students go for higher education without any motivation or purpose simply because they have nothing else to do, no avenues for earning their livelihood or for establishing themselves in life. For a large number of students, enrolment in the institutes of higher education is just a measure to postpone the inevitable process of acquiring the status of the unemployed or unemployable youth for some more years. Such a state will continue to exist till the system and the government can initiate in all regions of the country the desired economic growth, improving the overall quality of life, and can create better and wider opportunities for self-employment in the industrial sector, in a

modernized agricultural sector and in the non-conventional areas. In a state like Assam visionless planning on the part of the successive governments and their failure to realize the importance of improving the basic infrastructure that is a precondition for any development in any sector have impeded the pace of progress of the State. They have also failed to facilitate the growth and expansion of industry, commerce and agriculture, and development in other areas that might have created opportunities for employment and self-employment of a large number of our youths. Purposeless higher education results in huge wastage of the nation's resources.

Those who demand 'central universities', IITs, IIMs and similar institutions of higher learning in Assam and other northeastern states and hope that setting up of such institutions will solve most of the problems that stare at the faces of our unemployed or unemployable youth, simply forget the fact that certain things are necessary, certain conditions are to be met for sustaining higher education in a state or a region. Such institutions can flourish or function effectively only when basic infrastructures are readily available or made available by the state and when the state is vibrant with a lot of economic activities of various types and at different levels. Surprisingly, our educational authorities fail to understand this simple fact. Even our 'bright' IAS officers fail to realize that to be able to attract talented persons and prospective employers to a university at least an all-weather motorable road and uninterrupted supply of power are absolutely necessary [I still remember a senior IAS officer of Assam saying publicly that a road to the university (a central university like Tezpur) is *not* a priority for the State government!] And such officers often 'lecture' on the duties of the colleges and univer-

sities to earn revenues for themselves. It is good that before the visits by the peer review teams from the National Assessment and Accreditation Council (NAAC) many colleges made feeble attempts at generating 'revenue'. This is what the National Policy on Education 1986 (revised in 1992) says about 'generating resources':

"Institutions will be encouraged to generate resources using their capacities to provide service to the community and industry. They will be equipped with up to-date learning resources, library and computer facilities." (emphasis mine)

The UGC, NAAC, the State government should not forget that many colleges simply do not have 'up to-date learning resources, library and computer facilities' and for this and for many other reasons can not generate resources by 'using their capacities'. Unless the colleges are provided with the basic infrastructure and facilities such as adequate number of classrooms, well equipped laboratories, access to computers and Internet facility, and a very good library, quality product cannot be expected from them. Nor can they be expected to generate 'revenue'. Teaching posts in our colleges and state universities are not filled for ages, and the entire process of selecting and appointing teachers is not often transparent. What motivation for excelling in teaching and research can a qualified, young postgraduate student have if he/she is paid almost a half of the basic pay to be paid to a college teacher when he/she joins a college? Is it not a form of exploitation? What is more shocking is that a qualified, bright young man/woman duly selected by an expert committee for a post of lecturer in a college is often asked to pay a hefty sum for appointing him/her against a 'sanctioned' post and/or for 'approving' his appointment. What moral rights do the 'able administrators' and the 'educationists' have, then, to talk of 'value education' or 'values in education', two of the most favourite catchphrases of the UGC? If the dynamic education minister of Assam hopes to bring about positive changes in our higher education scenario he should take immediate steps to do away with these two evils.

(Two)

Every year a large number of students go out of Assam to get themselves admitted to general undergraduate programmes in the colleges in the metropolises of the country. The phenomenon is often taken to be an indication of the growing disenchantment of our stu-

dents with the quality of education imparted in our colleges. This assumption may be partially true, although it is possible that some students would like to go out in the hope of getting better and more varied exposure to quality education and avenues for brightening their career prospects. Those who are connected in some way with college education in Assam would concede that of late the standard of teaching at the undergraduate level has gone down. This situation has harmed those brighter students who for economic or for other reasons cannot or do not choose to go out to study elsewhere.

If the colleges have to survive in the face of the challenges from privatization of various hues, they need to introspect and get ready to shoulder greater responsibilities. These responsibilities may entail the following:

- resisting political interference in the selection of principals and teachers and in other administrative and academic matters of the colleges;
- generating ideas among teachers about the kind of programmes and courses that the universities should design to fulfill the needs of the students;
- taking initiatives for introducing such additional courses (sometimes called 'add on courses') that may prepare, at least a section of the students, for a particular vocation or career at the end of the undergraduate stage;
- making serious efforts to improve the overall administration of the college, delegating some work to competent teachers, thus providing them with opportunities for acquiring administrative experience;
- arranging more varied academic and co-curricular activities in the colleges;
- ensuring that all the colleges follow an academic calendar that specifies the exact dates of admission, starting of classes, holding examinations, organizing students' activities/ functions and holidays etc.
- ensuring that all teachers are familiar with the broad curricular objectives of undergraduate (and postgraduate) courses; teachers should meet occasionally to talk of academic matters, and to exchange their views on the new developments in different disciplines.
- young teachers should be encouraged to engage themselves in meaningful research, regular study and publishing.

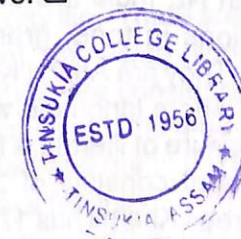
Unfortunately, most college teachers start losing interest in academic and social affairs after putting in six or seven years of service. One notices hardly any attempt to teach a little differently, or to adopt a slightly different, innovative approach. In view of such negative tendencies it is not at all surprising that the overall quality of teaching has gone down drastically. This may be one of the reasons of our students' and guardians' lack of confidence in our college education.

There is such a vast gap between what our students learn at the undergraduate level and at the postgraduate level that a smooth transition from undergraduate to the postgraduate level is hardly possible. Affiliating universities need to do something about it. Before expecting the colleges to implement an updated syllabus effectively, the academic bodies of the universities should ensure that the teachers in the colleges have understood the need for and significance of the modifications and have the necessary knowledge, skills and resources for effective transaction of the revised/updated curriculum. The universities should not forget the context of teaching-learning, i.e., the location of the colleges, the state of the laboratories and libraries in them etc. But it is also true that any teaching programme needs to be continually revamped in order to make it socially useful and relevant to the lives of the learners. So the authorities in the colleges should encourage the teachers to enhance their knowledge and skills continually.

The rapid expansion of the frontiers of knowledge de-

mands changes not only in the learning content of any subject or discipline but also in the teaching methods and techniques. Many college teachers fail to realize this, and feel comfortable in 'lecturing' in the conventional way. In the developing countries teachers are seen to play the role of the facilitator of learning by encouraging students' creative participation in the learning process. It is not enough to provide the learners with new or updated learning content. Innovation in the form and style of presentation of the content has become essential for making learning enjoyable and also for encouraging the students at the undergraduate level to become independent and try to learn on their own and learn from each other. This can be ensured by bringing in some changes in classroom teaching-learning practices. One possible suggestion may be: to introduce some of the teaching-learning activities usually associated with the semester system, at least in the major classes. Such activities may take the form of seminar presentation, group work and peer evaluation under the teacher's supervision/guidance, independent-reading followed by writing assignments, problem-solving, arguing a point or a position orally and in writing, and undertaking project works etc.

In view of the changing global education scenario what seems to be imperative at the moment is an attitudinal change among all those directly connected with the collegiate (and university) education in Assam. Unless the college teachers initiate debates and serious discussions on some of the issues raised here the situation is unlikely to improve. □



The object of education is to give man the unity of truth - Rabindra Nath Tagore

The mediocre teacher tells, the good teacher explains, the superior teacher demonstrates, the great teacher inspires - William A. Ward

A GRAMMAR OF THE TAI LANGUAGE

Dr. Nomal Chandra Gogoi
Former Head, Department of Assamese

The Tai communities of NE India comprise of the Ahom, Khamti, Phake, Aiton, Khamjang, Turung, Doania and Man. Their population is estimated at present at a little over thirteen lakh (1.3 million). Linguistically they are divided into three groups : (i) Tai speaking, (ii) Assamese speaking and (iii) Singpho speaking, Khamti, Phake, Aiton and a small portion of the Khamjang belong to the first group. The rest of the Khamjang, Ahoms and the Man speak Assamese language. Turung and Doanias are Singpho speaking people.

It is worth-mentioning that at the behest of the Tai Literary Association of Assam, All Assam Tai Students Union, the Mohan Deodhai Bailong Association and Assam Phralung Sangha, the government of Assam have kindly consented to introduce Tai language in the primary schools of ten Upper Assam districts from the 1993 academic session. The Government of Arunachal Pradesh have already introduced Khamti from the Primary to the Secondary sections of their schools.

With two distinct alphabets Ahom and Khamti there exist in NE India five dialect groups with slight local variations in tone, grammatical features and vocabulary. They are Ahom, Khamti, Phake, Aiton and Khamjang. Ahom language with its distinct alphabet and vast treasure of literature fell into disuse long ago. Ahom alphabet consists of 24 consonants and 16 vowels whereas Khamti has 17 consonants and almost equal number of vowels like Ahom. Ahom consonants are arranged in a queer order. They are read or recited in eight units three letters at a stress. The consonants are always pronounced with inherent vowel sounds. The letter a is actually a consonant. Order of consonants in Ahom is - k kh ng n t p ph b (v) m j(y) ch th r l s ny h a d dh g gh bj jh. Khamti consonants are arranged in the order of Sanskrit alphabet as, k kh ng ch s ny t th n p ph m y l v h a. There is no independent letter for vowels in both the alphabets. Taking a as fulcrum the vowel signs are joined to the left, right, above and below. The consonants g gh jh dh bh were adopted by the Ahom kings from the Burmese and Mon

only to transliterate Proper nouns in their history and other literature. Tai language lacks retroflex or cerebral sounds and letters.

In Ahom some conjunct consonants are formed with the letters b r l such as khr tr phr mr. When compounded with other consonants b sounds v. Theoretically the letters b k p compound with l to form many words but in actuality these are not found in literature. Ahom has retained the consonant sounds b d j which are found among Aiton and Dehong Dai such as, bou (not), jing (girl), dai (get), doi (hill).

All consonants occur in the initial position but in the final position only the following :

/ k ng n t p b m j ny /
When in the final position the letters b j take the vowel sounds ao and ai respectively. There is the single instance of the word hech (do) where ch sitting in the final position sounds het due perhaps clerical mistake of the scribes ch interchanged with t. However this peculiarity is also found in Thai language. Tai Literature Committee of Arunachal Pradesh have, of late, devised a modern Khamti alphabet consisting of 26 consonants and 14 vowel symbols : / k kh g gh ng ch s j jh ny t th dh n p ph b bh m y r l v h a / and / a aa i ii u uu ae e ai au o oo uo w /.

There are no tone markers in the Tai dialects of NE India. Khamti and Phake have 6 tones each but Aiton is said to have only 5. Nothing is known about the number of tones in Khamjang as it is spoken by only 250 people. There must have been tones in Ahom formerly but nobody can ascertain it at the present.

Dr. Banchop Bandhumedha named the six tones in Phake as (i) even tone with slight rising at the end, (ii) high tone, (iii) grave tone with glottal stop, (iv) falling tone, (v) grave tone, and (vi) high rising tone. Dr. Grierson found the following five tones in Aiton : (i) deep or grave, (ii) straight-forward, (iii) natural, (iv) high and (v) emphatic.

Tai Literature Committee of Arunachal Pradesh have invented some tone-markers (mai) such as : low

tone (seng tam), grave tone (seng hat), rising tone (seng khun), falling tone (seng long), dropped tone (seng pot), abrupt tone (seng tu), faded tone (seng yum) and normal tone (seng ngau).

In an inorganic, isolating and mono-syllabic language like Tai and Chinese the number of elementary mono-syllables are not many. In Thai there are only 1851, while in Phake 864 and in Ahom 718. This deficiency is compensated for with the help of the tone system, formation of couplets and compounds, derivation, reduplication and onomatopoes.

Tai words are monosyllabic. There is no joining of sounds or assimilation. Tai vocabulary is formed of mono-syllabic words, compounds, couplets, derivatives, reduplication, onomatopoes and foreign loan words.

A mono-syllable is formed of (i) a vowel or diphthong, (ii) vowel and consonant, (iii) consonant and vowel, (iv) consonant, vowel and consonant, and (v) consonant cluster and vowel. For example,

- | | | |
|------|---|-----------------------------------|
| a | - | father's younger sister, to gape, |
| ok | - | to emerge, |
| kai | - | fowl, far, |
| kin | - | to eat, |
| phra | - | god, the Buddha image, |

In Tai there is no hard and fast rule as to classify words into parts-of speech. The position of a word in the sentence determines its parts-of-speech. For example in the sentence : ma ma ma - (mad dog comes) the first ma is noun, the second ma is adjective and the third ma is verb according as its position in the sentence. Yet words are classified into noun, pronoun, verb, adjective and particles (adverb, preposition and conjunction).

More than 50% of the Tai words are noun. Each Noun has the tendency to carry a verbal meaning. For example the word vong usually means king but its verbal sense is "to become a king". Dr. Cushing has divided nouns into two categories : general noun and proper noun. General noun consists of primitives, compounds and derivatives. Classifiers actively participate in the formation of proper nouns.

Each Tai word is independent and distinct. Words do not undergo transformation in respect of number, gender, case, tense, voice and mood. In order to express these ideas some particles or help-words are either prefixed or suffixed to noun or verbs.

Nouns refer to specific kind of entities but are ambiguous as to singular or plural. A categorical word often called a classifier intervenes between the number

and a following noun when quantity is specified. The classifiers are variously called numerical auxiliary, designatory particle, numeral affix or modifier of nouns. The idea of plurality of noun is expressed by prefixing 'khau' (they) which is actually the plural form of the third personal pronoun. It is also done by adding words like phring (crowd), kam phong or mang phong (some), puk (multitude), nam / nam nam (many), tang lai / tang lung / tang muk / tang muong / tang buk (all). Lai and lai lai are also added to form plural. Sometimes plurality is indicated by suffixing plural numbers of first and second personal pronoun. For example, kun rau muo yau ka yau - Our men have already left for home. kun su kin khau yau ka - Have all your men taken their food? Plural number is also indicated by adding numerals other than long (one) as, song kun - two men.

Except a few kinship words, all nouns belong to common gender. The few kinship words are : po (father), me (mother), pu (grand father), ya (grand mother), mi (wife), chou (gentle man), nang (lady), bou / mou (bachelor), sou (maid), lo (sister-in-law), pou (daughter-in-law). In order to distinguish sex, masculine or feminine affixes are added to the noun in the common gender. In case of human beings they are po (father), me (mother), chai (male), ying or sou (female), phu (male) and me (female). In case of inferior animals the suffixes are thok (male) and me (female). In Khamti pa chai (male) and pa ying (female) in case of human beings and phu and me for birds are used. Among the Tai communities of India a great number of kinship terms together with terms of address and reference are used in their day-to-day life. There are a few words like duon / nuon (moon), ban / wan (sun), phun (rain god), lum (wind god) which are considered as always masculine while me nam (river), me muo (thumb), me tin (toe), me lik (alphabet) and me pi (last day of duon sip) are treated as always feminine.

In the Tai languages there is no declension of nouns. Certain particles are affixed to nouns to indicate the relations of case or by juxtaposition in respect of genitive case. There is no case particle for nominative case but sometimes de/ne is added. Accusative case particles are ti, hang, cha, and mai. They are prefixed to noun or pronoun. Instrumental prefixes are ao (by), tang (with), doi / loi (in company with). By prefixing the help-words ti, hang, mai, and ti-mai Dative case is indicated. Ablative case prefixes are luk, luk ti, luk tam, luk se and luk mai. For Genitive case, no affix is required but the genitive follows the noun or pronoun on which it is dependent. In Ahom the force of the locative case is

made explicit by the use of an appropriate verb of motion. The most usual way of expressing the locative sense is to employ the noun itself leaving the meaning to be guessed from the context. Tai Phakes use *ti* and *tam* and the Khamtis form the Locative by suffixing the particle *mai*. Grierson says that in Ahom the word *Khou* is sometimes suffixed but it is doubtful. The Votive case prefixes are *ha*, *o*, *oi*, and *u*.

Pronouns are classified into personal, demonstrative, relative, interrogative and indefinite. The Personal pronouns have distinct forms for singular and plural numbers, as

kau	-	I
rou / hou	-	we
mou	-	you
su	-	you
man	-	he, she
khou / man khou	-	they

tu and *ha* are used by the Khamtis and *ra* by the Ahoms as alternative first person plural number. These are actually dual numbers. Reflexive pronoun is formed by suffixing *pa chou* to the personal pronoun, as, *kau pa chou* - I myself. Honorific and derogatory terms are formed by adding *chou* and *kha* respectively to the personal pronoun. Honorific distinction is absent in Tai Phake in case of personal pronouns.

Adjective always follows the noun it qualifies. For example, *hu deng kin ya dip* - red cow eats green grass. Sometimes noun and verb may also function as adjective, e.g. *chang thun* - wild elephant, *mee pung* - tom cat.

In Ahom comparative degree is formed by prefixing *khen* and suffixing *luk* to the adjective. For example, *roun nai khen di luk roun nan* - This house is better than that. In Khamti it is formed by prefixing *khen* and suffixing *mai* or *lum-si* to the adjective. For instance, *kun a-nai mai kun an nan khen thou* - That man is older than this man. In Aiton comparison between two things is done by suffixing *si* to the adjective. Thus, *ni si a-nai* - better than this. It is sometimes done by adding *me / ma*, an intensive particle to the verb, e.g. *hang nong-chai man hang nong-sou mou song me* - His brother is taller than your sister. In Phake *khen* is prefixed to the adjective in comparison.

The superlative degree is expressed in Ahom by adding *nam*, *nam nam*, *tang lai*, *tang mut*, *tang muong*, and *tang lung*. Thus, *khen di nam nan* - better than many many (best), *khen di tang lai / mut / muong / lung* - better than all, i.e. the best. To form the superlative in Khamti *khen* precedes the adjective while *lum si tang*

muong follows it. Thus *khen yau lum si tang muong* - larger than all. In Aiton superlative is done by doubling the adjective. The adverb *khen* is also used sometimes as, *ni ni / khen ni* - best. In Tai Phake there is no superlative degree. The sense of superlative is indicated by reduplicating the adjective as, *ni ni*, - best, *nam nam* - many. This may be done by suffixing *pun*, *ton se pun*, *pung tang lung*, *hang tang lung*, and *tang pun*.

Quantitative or numeral adjectives belong to three categories: cardinal, ordinal and partitive. Fraction and decimal point are absent in these languages. Cardinal numbers are nine. There is no symbol for zero in Ahom. In other Tai groups it is adopted from Burmese and Shan. In Ahom there is no symbol for the numerals 3, 4 and 5; they are represented by the words *sam*, *si* and *ha*. The numeral 1 and 10 are queer to look at. In the manuscripts the figure 1 is variously written in all these language groups. Higher numerals precedes the noun they qualify but the numeral one follows it. For instance, *sam kun* - three men but *chang tuo luong* - one elephant.

Compound numerals are composed of numeral constituents by addition and in the case of tens it is done by multiplication. For example, *sip at* - 11, *sip kou* - 19 but *sam sip* - 30, *pet sip* - 80. There are independent words for the numerals 20, 100, 1000, 10000, 1000000, in Ahom. They are *sau*, *pak*, *ring*, *mun*, *sen* and *lan* respectively. In Khamti 100 is *roi* and 1000 is *hing*. For counting a crore, the Pali loan word *kuk te* is used. Tens are counted by multiplication as, *sam sip* - 30, *pet sip* - 80, *kau sip* - 90. It is worth mentioning that there is no single word for zero. In Thailand the word *sun* is adopted from Sanskrit *sunya* (0).

Compound lexemes are composed of numeral constituents formed of addition as well as multiplication and addition. *Nuong* (one) when compounded with 10s is substituted by its Chinese synonym *et* (one), e.g. *sip et* - 11, *sau et* - 21. From 11 to 29 compounds are formed of addition as, *sip et* - 11, *sip song* - 12, *sau pet* - 28, and *sau kau* - 29. From 30 onwards, numerals are counted by multiplication and addition as, *sam sip et* - 31, *si sip song* - 42, *chet sip ha* - 75, and *kau sip kau* - 99. Compound numerals above hundred are also counted in the like manner as, *pak et* - 101, *ring kau pak kau sip si* - 1994, *song mun ha ring si pak pet sip kau* - 25489.

All the Tai people of India use certain numeral words in the nomenclature of their children. In case of boys the order is *ai* (1st), *ngi* (2nd), *sam* (3rd), *sai* (4th),

ngu (5th), *huk/ruk* (6th), *chet* (7th), *pet* (8th), *kau* (9th), etc. Daughters are counted in the order of *ye* (1st), *yi* (2nd), *am* (3rd), *ay* (4th), *yo* (5th), *ok* (6th), *ep* (7th), *ut* (8th), *it* (9th) and so on.

In Ahom the ordinal numbers are *pan*, *pok*, and *phau* (times). Thus *song pok* (twice), *sam phau* (thrice). Examples: *man boi tang pha nuo ru chet phau* - He then saluted Leungdon-don seven times. In Khamti there are three ordinal numbers, e.g. *on tang* (first), *that* (following) and *ka-lang* (last). Tai Phakes have no ordinal numbers. The adverbial number once is indicated by prefixing the particles *pok*, *phau* (time), *chu* (fold) and *ha* (time) to the numeral *luong* (one). Twice, thrice and others are done by subjoining the higher numerals as, *pok luong* (once), *song chu* (twice), *sam phau* (thrice), *phau nuong* (once). The only fractional number is *khung* (half) as, *kau chung* (nine and half), *sam chung* (three and half).

In the Tai language the following partitive numerals are frequently used. They are *lai* (several), *ki* (how many), *ku* (pair), *tuk* (each, every), *noi* (few) and *chung* (half). They occur only in the cardinal positions, but never in isolation or in ordinal constructions. For instance, *ki chan* - How many classes? *lai tuo* - several animals, *noi kun* - few men.

Tai languages abound with a class of words called generic or categorical words often termed classifier, designatory particle, numeral auxiliary, numeral affix, enumerative word or modifier of nouns. They are added to numerals to indicate shape, size, quantity and other specifications of a concrete noun. Man, animal, plant, fruit, and objects of various size and shape take different classifiers which have the function to classify nouns. In case of a great many nouns such as part of the body, geographical features, furnitures etc. which are not readily classified into groups, the classifier used is the word itself. For example: *muo song muo* - two hands, *ko ha ko* - five islands, *to sam to* - three tables.

The use of classifiers is far more widespread in Thai numbering nearly 200, many of them are rather falling into disuse. They are over 80 still in use. The Tai-speaking people of India also use many such classifiers in their day-to-day conversation. In the Ahom Buranji and religious literature we find a great many such designatory particles. In Tai Phake the number is about 50.

A classifier is always used with the singular form of the noun. If only one is denoted the particle is prefixed to the numeral *luong* (one) as, *kun ko luong* - a man, *roun ha lang* - five houses. When more than one is

indicated, the particle is suffixed to the numeral as, *ma-mong ha hui* - five mangoes, *chang chet tuo* - seven elephants.

Commonly used classifiers in these languages are listed below: *kon* - lump of earth, stone, cake and cloud; *ko* - person; *ku* - pair; *kup* - pair of unequal things; *kam* - mouthful of food or words; *chin* - piece of meat, scrap of cloth, job of works, block; *mok* - flower, joss sticks; *thung* - bag, sack, purse; *ton* - piece of timber; *cho* - bunches of flower, keys; *sik* - piece of bamboo, cane; *tun* - post, tree, columns; *nat* - shot of gun; *tuo* - animal, bird; reptiles, table, chair; *pan* - bundle of firewood; *rong* - shed, building; *lang* - house, raft, mosquito net, swords; *luk* - small round objects, balls, fruit, children, young of animals; *phung* - herd, flock of animals; *lam* - the trunk of a tree, boat, bamboo, sugarcane; *lem* - long thin hard article, knife, umbrella; *phon* - egg; *sai* - rope, belt, bracelet, road, line; *sen* - rope, hair, string; *ho* - bundle, packet, parcel; *on* - small objects; *bou / mou* - thin flat objects, leaves, round hollow objects; *an* - small objects; *puk / muk / chum* - crowd, herd, company; *nim* - sheaf of paddy; *rung* - produce of a harvest; *hui* - round fruit or article; *met* - small particles; *thum* - big bundle; *kho* - subject matter, item; *ran / han* - story, grade; *hong / rong* - room; *chung* - dress, ornaments; *ngai* - meal; *um* - a mouthful; *mo* - a pot of rice; *uk* - a draught of water; *jot / yot* - a drop of water; *ep* - tin, phial; *bok / mok* - cylinder; *hu / ru* - bunch of banana; *rung / hung* - a panicle of paddy; *phun* - cloth, mat.

Verbs do not undergo conjugation to denote person, number, tense, mood and voice. The class of transitive verb is very large probably second only to the class of nouns, and is open. In Tai Phake, out of a total number of 670 elementary mono-syllables as many as 600 may be treated as verbs. This is the case with all the other dialects of the group.

Verbs are either simple or compound. Simple verbs are elementary monosyllables. Compound verbs are formed by the union of: (i) verb and verb, (ii) verb and noun, (iii) verb and pronoun, (iv) verb, noun, verb and noun, (v) verb, pronoun, verb and pronoun, (vi) noun and verb.

Verbs are basically timeless. Various tenses and moods are expressed with the help of particles or help words notwithstanding the fact that the bare root word by itself can be used for all the tenses.

There are three tenses - past, present and future. The same form of the verb is used for all the tenses without any change. The bare root of the verb is used

to form the present indefinite tense as, kau kin khau - I take rice. Present continuous or progress tense is indicated by suffixing se, a word denoting past participle; u or yu, to be, to exist to the verb or the object if any, as, kau het a-mu se u - I am working. Se is however not used if the verb indicates physical movement from one place to another. In such cases the present indefinite tense is used as, kau pai ti kat - I go to market. The present continuous tense is also formed by adding the final particle ya as, kau het ya - I am doing; man kin ya - he is eating. In conversation, however the continuous tense is loosely applied. One need not use the continuous tense unless one particularly wants to emphasise that the action is actually going on at this moment.

To form the past tense the following help words are suffixed to the verb as, ka (to go), you (to complete), ka you, ma you, and koi (to end). Examples : man ka ka - he went, khau ka yau ka - They had gone, mau ma ma - you came, la-chet pai ka - Lachit went, kau ka ma - I returned. Past tense is often expressed by using the simple present tense prefixed by an adverb of time as, ma-nga pha phun tuk - It rained yesterday. With a few words like ngin (to hear) past tense may be indicated by putting the word dai / nai (to get) in front of the verb as, kau dai ngin seng man - I heard his voice. To form past continuous tense, the group verb se u yau / se u koi is suffixed to the verb as, muo man ma kau non se u yau - I was sleeping when he came; muo pha phun tuk mau ka kat se u koi - You were going to market when it rained.

The future tense is formed by prefixing the particle tak / ta to the verb as, kau tak ka - I shall go, man ta ma - he will come. In conversation the particle tak is transformed to ta / ti / to due to vowel harmony as, mau ti kin - you will eat; hau / rau tu hup sup - we shall keep silent; man ta wa - he will speak. However the form tak is generally used in writing.

Various moods are expressed with the help of particles. Physical power or capacity is expressed by suffixing pe to the verb as, kau len pe - I can run; mau het pe - you are able to do. The verb root chang (to know) is also used in the same sense as, kau mo kham chang u - I can sing; mau chang tan kham tai - You are able to speak Tai. By suffixing pen / pen pe (may) to the verb, definite potential is formed as, kau ka pen - I may go; mau pa chou pen pe u - You may become a go-between. By prefixing tak dai / tak nai also future potential is indicated as, rou / hou tak dai / nai ka se koi - we must go.

To denote the sense of should, ought and behoveth the particles seng, di / ni, thuk and kung are prefixed to the verb as, mou seng ka - You should go; luk on di / ni hak - the baby is lovely; kau thuk kin - I ought to eat; mou kung tan - You should speak. Thuk-ni prefixed verbs imply past conditional as, kou thuk ni ka - I would have gone; mou thuk ni kin khau - You would have taken rice.

The imperative particles of familiar request are : ta or la interchangeable with ka as, ma ta / ma la / ma ka - come. Among inferiors, the bare root implies request as, ka (go), kin (eat), het (do). no and na prefixed verb also indicates request as, ka no - please go; kou tak het no - Shall I do? nang no - Sit down please. Khen - to is another such word to mean 'please' as, khien to hou ma kou - Please give it to me. To command politely as the superior to the junior or subordinate, the verb sang (to ask someone to do) is used as, sang man hou ka - Ask him to go; sang luk on hou het - Ask the children to do. Imperative sentences are also made by prefixing hou (give) to the verb as, hou man kin khau - Let him have meals; hou rou / hou ka - Let us go. By prefixing so and tho also imperative sense is indicated as, so khau ka - Let them go; so man hou ka - Persuade him to go; tho kin - Let us eat. Bare root of the verb indicates the infinitive mood as, cha kou hou ka ma ta - Let me go; man kha kin - He wants to eat; kin khau ma yang - No food to eat.

To form causative the word hou is prefixed to the verb as, kou hou het man - I cause him to do. Sometimes the verb au (to take) is also prefixed to the verb to make causative as, au tai - to kill; au kin - to feed.

The particle se is suffixed to the verb to denote past participle as, man ka se ma muo - Having gone he came back; kou kin khau se tak ka ma - Having had my meals I shall return home.

By adding the particles kan and hom kan / kun mutual or reciprocal action is expressed as, na / da kan theng kan - to quarrel with each other; khe kham kan - to altercate; hom kan kin - to eat together, khau thou muong rang kan pong kan pai het to - All the officials discussed together and went to fight.

Subjunctive mood is indicated either by prefixing sung to the verb or without any particle as, sung man ma kau ko thuk ni ka - If he come I would have also gone; man tak ka kau tak het ka sang - If he go what shall I do?

In the Tai languages the negative or prohibitory particles are : mou, ma, ya, pai, and pi as, pai ka -

Don't go; ya kin - Don't eat; ma het - Don't do; kou ma (mi) kin khau - I don't eat rice; mou pai nan - Don't go there. These particles are actually adverb of negation.

In the Tai language adverb, preposition, conjunction and interjection of the English grammar are collectively termed particles. Most of them are used as help-words for the declension of nouns and conjugation of verbs.

The syntax of Tai language is in the order : SUBJECT - VERB - OBJECT (COMPLEMENT). Sentences may be formed without a verb as, phou nan? - Who is there? A typical Tai sentence always follows the sequence of SUBJECT - VERB - OBJECT as, kou kin khau - I take rice. Adjective and adverb follow each appropriate word i.e. noun or adjective and adverb. Words of the same part-of-speech are strung together as many as desired, provided that each word is in its logical position or sequence of time in the case of verbs. When two words or more are combined to express one notion the second and subsequent member or members stand in an adjectival position to the first. For instance, lou kai - enclosure for chicken; mai khit phai - matchstick.

Adjective always follows the noun it qualifies as, kun phan - poor man; kham phet - evil words; hu / ngo deng - red cow; nam sou - clear water (river Dikhou). The adverb either precedes or succeeds the verb and is placed in the beginning or at the end of the sentence as, ku ti lum yang - Air pervades everywhere; ka loi loi ma khan khan - Go slowly, come soon. The pattern of a model Tai sentence is cited below :

muo nai kang nou ngu / hu neng / deng hou / rou ne kin khau khau se u ti kang na you - Today morning our red cow ate their paddy in the field.

From the general point of view, Tai literature of India is broadly divided into religious and secular. Religious literature is connected with Animism or Ancestor Worship of the Ahoms and Buddhism of the later Tai immigrants - Khamti, Phake, Khamjang, Aiton, Turung, Doania and Man. Ahom literature consists of annals, chronicles, genealogy, book of divination, necromancy, geomancy, astrology, almanac, prayers and hymns, omens and remedy, cosmology and cosmogony, worship manuals and ceremonials, lexicons, legends and traditions, household manuals and medical literature both for men, elephants and birds.

Heaps of Buddhist Tai literature are preserved and stored in the monasteries of the Buddhist Tai villages of Chongkham, Borphake. Muong-lang, Nam Phake,

Tipam Phake, Chola Pather, Disangpani, Bor Khamti, (Narayanpur), Kaliyani, Aiton Bargaon, Balijan of Assam, Arunachal and Meghalay. They consist of the criminal code (Thammasat), different versions of the Tripitaka (Petakat), including Sutta, Vinaya and Abhidhamma Pitakas, stories from the Jatakas, Chou Along-Lamang (the Ramayana), Chou along thammapuktalam (the Mahabharata), the other secular literatures kept at home. There is more than 200 such entries of such manuscripts in Nam Phake monastery alone. Ahom manuscripts are written and preserved in Sachi bark (aquilaria agallocha), silk and Muga cloth and bamboo strips while the Buddhist Tai manuscripts are recorded on hand-made papers in the form of scrolls.

Folk literature among the Ahoms are scarce. Among the Buddhist communities secular literature comprising of stories (pung), like pu son lan, lan thin pu, pung kai nam, pung kun phan, different kinds of songs like mo kham (songs of Poi sang ken), love songs, lullaby (kham lou luk on), cradle songs (oi ma wing sa), festival song (soi oi), descriptive song (khe khyang), betrothal prayer for bride (kham jon sou), prayer for vitality (hong khwan kun), astrology (sa ka ret), almanac (pe tang), drama (pya pung pya sat), riddles (kham ta kun), proverbs (kham son, kham chap thuk), maxims (kham lat bai), genealogy, legends, mantras and the like are still alive in their oral traditions. In order to maintain continuity of their literary traditions the Ahoms must come forward to accept and adopt these treasures from their younger brethren : Khamti, Phake, Khamjang, and Aitons residing in the NE Region of India. □

[The Author : Dr. Nomal Chandra Gogoi was the erstwhile Professor and Head of Assamese Department of Tinsukia College. He was conferred Ph.D. degree by the Dibrugarh University, Assam in 1995 for his thesis MORPHOLOGICAL STUDY OF THE TAI PHAKE LANGUAGE. He is well-versed in Ahom History and the Tai languages of Northeast India. His works are : (i) Mayamora Sampraday, 1981, (ii) Assamese English Tai Dictionary, 1987, (iii) Tai Language and Literature, 1989, (iv) An Introductory Grammar of the Tai Kingdoms in SE Asia, (History of Foundation of the Tai Kingdoms), 1993, (vii) Son Kham 1991, (vi) Mo kham, (Tai Songs), 1995, His forthcoming publications are Tai (Tai Primer), 1995, His Pronouncing Tai Assamese English Dictionary. This paper is the summary of author's Doctoral Thesis.]

বিশ্বায়নৰ কবলত আমাৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি

ড° জ্যোতি প্রসাদ চলিহা
অরসবপ্রাপ্ত উপাধ্যক্ষ
আৰু বিভাগীয় মুৰব্বী, অর্থনীতি বিভাগ

দেশীয় অর্থব্যবস্থার বিশ্ব অর্থনীতি অভিযুখী গতিয়েই সহজ অর্থত বিশ্বায়ন বা গোলকীকরণ। বিশ্বায়ন এটা প্রক্রিয়া, যেটো বিভিন্ন পরিঘটনার দ্বারা প্রভাবিত। বিশ্বায়নক সম্পূর্ণ এক নতুন প্রক্রিয়া বুলিব নোরাবি। কিন্তু অতীজব বিশ্বায়নব রূপ আছিল সুকীয়া আৰু তাব দ্বারা উৎপাদন ব্যবস্থাব উৎকর্ষতাই কল্যাণ সাধনত বরঙনি যোগাইছিল। প্রযুক্তিব বিশ্বায়নে বিশ্বব বিভিন্ন দেশব সম্পদ ব্যবহাবব পথ মুকলি কৰিছিল। অরশ্যে তেনেধবণব বিশ্বায়নেও পুঁজিবাদব সম্প্রসাৰণত সহায় কৰিছিল। সেইকাবণে বিশ্বায়নক 'বিশ্ব পুঁজিবাদ'ও বোলা হয়।

কুৰি শতিকাৰ শেষৰ দশককেইটাত আৰম্ভ হোৱা বিশ্বায়নৰ মৌলিক বৈশিষ্ট্য হ'ল অবাধ বাণিজ্য, মূলধন আৰু প্ৰযুক্তিৰ মুক্ত চলাচল আৰু শ্ৰমৰ মুক্ত প্ৰবাহ। শতিকোটোৰ শেষৰফালে উদ্ভৱ হোৱা কিছুমান পৰিঘটনাই বিশ্বায়নৰ পটভূমি ৰচনা কৰে। এইবিলাকৰ ভিতৰত (১) দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পাছত স্পষ্টভাৱে পুঁজিবাদী, সমাজবাদী আৰু গণতান্ত্ৰিকপন্থী হিচাপে বিভক্ত হৈ পৰা বিশ্বৰ ক্ৰমাগত অৱসান; (২) সমগ্ৰ বিশ্বত সম্প্ৰসাৰিত হোৱা বিত্তীয় (ডলাৰ) ব্যৱস্থাৰ উত্থান-পতনৰ বিশ্ব ব্যাপ্ত জোকাৰণি; (৩) ক্ৰমবৰ্ধিত মানবীয় কাৰ্যই প্ৰদূষিত কৰা পৰিবেশ আৰু (৪) তথ্য-প্ৰযুক্তিৰ দ্ৰুত বিকাশ। এই পৰিঘটনাসমূহৰ বাবে উৎপাদনৰ লগতে উপভোগ, পাৰস্পৰিক নিৰ্ভৰশীলতা আৰু পুঁজিবাদৰ এনে এক প্ৰকাৰৰ সমন্বয় সাধন হ'ল যে তালপৰা দেশ একোখন (কিউবাৰ দৰে ৰাষ্ট্ৰ বাদ দি), বিশেষকৈ চিছপৰা দেশ একোখন, এই প্ৰক্ৰিয়াৰ পৰা আঁতৰি থকাৰ সুবিধা প্ৰায় নাইকিয়া হৈ পৰিল। বৰ্তমান বিশ্বায়নৰ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে Michel Beaud এ তেওঁৰ 'A History of Capitalism' গ্ৰন্থত লিখিছে যে, ".....The worldwide process now taking place is polarised, unequal and asymmetric. All human beings will be effected by one aspect or another of globalization. This will occur in their lifestyle and consumption patterns, in the areas of culture and information, through sales and marketing or through the destruction of natural resources, pollution and climate changes. Rather than the neighbourly charms, the reciprocity and mutual support implied by the image of a 'global village', the vast

majority of the six billion inhabitants of the Earth must instead simply put up with developments and changes they are unable themselves to influence."

কেন্দ্ৰীজ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক নিকোলাচ্ কেলড'বৰ মতে ১৯৫০ৰ পৰা ১৯৬৫ চনৰ সময়ছোৱাৰ ভিতৰত বিশ্ব পুঁজিবাদৰ সমৃদ্ধিৰ তুঙ্গী অৱস্থা (boom period) প্ৰাপ্ত হৈছিল। সেই কাৰণে স্বাভাৱিকভাৱেই ১৯৬৫ চনৰ পাছত পুঁজিবাদী ব্যৱস্থাৰ গুণগত পৰিৱৰ্তন অৱশ্যস্কাৰী হৈ পৰে। এনে পৰিৱৰ্তনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ব্যক্তিগত সংগঠনৰ পুঁজিবাদী আচৰণ অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ পৰে। এনে ব্যক্তিগত সংগঠনসমূহেই হ'ল বহুজাতিক নিগমসমূহ। ৰাষ্ট্ৰৰ পৃষ্ঠপোষকতাত সম্প্ৰসাৰিত হোৱা এই বহুজাতিক নিগমসমূহৰ দ্বাৰা উৎপাদন ব্যৱস্থাক আনুভূমিক আৰু উলম্বভাৱে বিভক্ত কৰি লোৱা হয়। লগে লগে এই নিগমৰ যোগেদিয়ে বিত্তীয় পুঁজিবাদ বিকশিত হোৱাৰ সুবিধা হয়। বিশ্বত বৰ্তমান অৱস্থাত প্ৰায় ৩৮,০০০ বহুজাতিক নিগম আছে আৰু তাৰ ভিতৰৰ প্ৰায় ২০০ বহুজাতিক নিগমৰ দ্বাৰা মুঠ বহুজাতিক নিগমৰ মূলধন বিনিয়োগৰ প্ৰায় ৭৫ শতাংশ নিয়ন্ত্ৰণ হয়। এই বহুজাতিক নিগমসমূহে ৰাষ্ট্ৰৰ সহায়ত বিকাশ ঘটোৱা প্ৰযুক্তিৰ ৰপ্তানিৰ মাধ্যমেৰে বিত্তীয় পুঁজিবাদী বিকাশ সম্ভৱ কৰি তুলিছে। উন্নত প্ৰযুক্তিৰ অৱলম্বনৰ বাবে আৱশ্যক হোৱা বিনিয়োগ মূলধন প্ৰত্যক্ষ বিনিয়োগৰ আকাৰত সম্প্ৰসাৰিত হয়। এনে বিনিয়োগে পুনৰ প্ৰযুক্তিৰ ৰপ্তানিৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি তোলে। আনহাতে ইয়াৰ দ্বাৰাই পাছপৰা দেশসমূহৰ সন্তীয়া শ্ৰম শোষণৰো সুবিধা হয়। লগে লগে এই নিগমসমূহে জাতীয় বজাৰত দৰ ব্যৱস্থা নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ ক্ষমতাও লাভ কৰে। ১৯৮০-৯০ চনৰ কালছোৱাৰ ভিতৰত আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰ, গ্ৰেট ব্ৰিটেইন, ফ্ৰান্স, জাৰ্মেনী আৰু জাপানে বিশ্বৰ মুঠ প্ৰযুক্তি ৰপ্তানিৰ ৭৫ শতাংশ যোগান ধৰিছিল এই বহুজাতিক নিগমসমূহৰ জৰিয়তে।

পুঁজিবাদৰ বিকাশৰ ধাৰাত লক্ষ্য কৰিবলগীয়া বিষয় এয়ে যে, উনবিংশ শতিকাৰ তুলনাত বুৰি শতিকাৰ শেষাৰ্দ্ধত পুঁজিবাদ অধিক ব্যাপক হৈ পৰে। ডলাৰৰ পৰিব্যাপ্তিয়ে ভিন্ ভিন্ মুদ্রা ব্যৱস্থা, ভিন্ ভিন্ দ্ৰব্যৰ আন্তৰ্জাতিক বজাৰৰ সম্প্ৰসাৰণ, সাংস্কৃতিক বিভিন্নতাৰ সামৰি ল'ব পৰা ক্ষমতা পুঁজিবাদক প্ৰদান কৰে। পুঁজি আৰু প্ৰযুক্তিৰ সহযোগিতা গভীৰ হৈ পৰাত পিছপৰা দেশসমূহত পুঁজিবাদী

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

অর্থব্যৱস্থাৰ শিপা এই দেশসমূহৰ অৰ্থনীতিৰ গভীৰতালৈ প্ৰবেশ কৰে। ফলত এই দেশসমূহৰ থলুৱা উৎপাদন ব্যৱস্থাই প্ৰাসংগিকতা হেৰুৱাই পেলায়। আনহাতে ডলাৰৰ বিকাশে আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ আমদানিক উৎসাহিত কৰাৰ বাবে দেশখনৰ বাণিজ্যিক ঘাটি আৰু বাজেটীয় ঘাটি ক্ৰমান্বয়ে বৃদ্ধি পায়। যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ বৃহৎ বাণিজ্যিক ঘাটিৰ ফলত বিশ্ব অৰ্থনীতিত এক সংকটৰ উদ্ভৱ হয়। এই সংকটৰ পৰা হাত সাৰিবৰ বাবে উন্নত দেশসমূহে বিনিয়োগ সম্প্ৰসাৰণৰ নীতি গ্ৰহণ কৰে। উন্নত আৰু উন্নয়নশীল অৰ্থনীতিসমূহৰ মাজৰ ব্যৱধান বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰে আৰু উন্নয়নশীল অৰ্থনীতিসমূহে বিকাশ দ্ৰুত কৰিবলৈ উন্নত দেশসমূহৰ সাহায্য বিচাৰিবলগীয়াত পৰে। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে পিছপৰা বা উন্নয়নশীল দেশসমূহৰ বৈদেশিক ঋণৰ বোজা বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰে। এনে সংকটৰ সৃষ্টি হোৱাৰ বাবে বহুজাতিক নিগমসমূহে ত্ৰাণকৰ্তাৰ ভূমিকা লাভৰ সুবিধা পায়। বহুজাতিক নিগমৰ মূলধনেৰে এইবিলাক অৰ্থনীতিৰ উৎপাদন ব্যৱস্থা প্ৰভাৱিত হয়। এইবিলাক দেশৰ আভ্যন্তৰীণ দৰ ব্যৱস্থাই দেশৰ অৰ্থনীতিৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ হেৰুৱায় আৰু বহুজাতিক নিগমসমূহৰ নিয়ন্ত্ৰণত থকা দৰ ব্যৱস্থাৰ সম্প্ৰসাৰণ ঘটে।

বিশ্ব অর্থনীতিৰ এই পৰিঘটনাৰ পৰা ভাৰতবৰ্ষই নিজৰ অৰ্থব্যৱস্থাক লগিলাই ৰাখিব নোৱাৰিলে, কাৰণ স্বৰাজ্যোত্তৰ ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাজনীতি সামন্তীয় আৰু পুঁজিবাদী শক্তিৰ প্ৰতিনিধিসকলেই নিয়ন্ত্ৰণ কৰা সকলোৱেই প্ৰত্যক্ষ কৰিছে। ইয়াৰ লগতে অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ বুনিয়াদ ৰচনাৰ দায়িত্ব পৰিকল্পিত বিকাশৰ নীতিয়ে ৰাজহুৱা খণ্ডৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰাৰ কাৰণে আমোলাতান্ত্ৰিক নিয়ন্ত্ৰণেও গা কৰি উঠে। ৰাজহুৱা খণ্ডৰ জৰিয়তে সম্পদৰ সামাজিক কৰণৰ দ্বাৰা সম্পদসমূহৰ ব্যৱহাৰৰ অধিকাৰ শ্ৰেণী নিৰ্বিশেষে সকলোৰে বাবে সুবিধাজনক হোৱাৰ লগতে তেনে সম্পদসমূহ কেন্দ্ৰীভূত হৈ সামাজিক শোষণৰ উৎসলৈ ৰূপান্তৰ হোৱাৰ সুবিধা বহু পৰিমাণে হাস হোৱাৰ সম্ভাৱনাৰ সৃষ্টি হয়। লগতে কৃষি নিৰ্ভৰশীল ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত কৃষিভূমিৰ ক্ষুণ্ণীকৰণ ব্যৱস্থা নিঃশেষ কৰাৰ উদ্দেশ্যে ভূমি সংস্কাৰৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হয়। কিন্তু এই দুয়োটা ব্যৱস্থাই পুঁজিবাদী-সামন্তবাদী ন্যস্ত স্বাৰ্থৰ পৰিপন্থী হোৱাত এনে প্ৰগতিশীল বিকাশ কৌশলক নস্যাত কৰাৰ উদ্দেশ্যে ৰাজনীতিবিদ আৰু আমোলাৰ শক্তিশালী জেঁটবন্ধন হয় আৰু সামগ্ৰ ব্যৱস্থাটোকে বিফলতাৰ দিশলৈ ঠেলি দিয়ে। চাৰিওফালে ঢাক-ঢোল বজাই এনে প্ৰচাৰ কৰা হ'ল যে 'যত দোষ নন্দ ঘোষ'। ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বিফলতাই ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ সংকটৰ মূল। কিন্তু এই পশ্চাত্তো উত্থাপন কৰা নহ'ল যে, দেশৰ সৰ্ববৃহৎ কৃষিখণ্ডই সংকট-মোচনৰ বাবে কোনো বলিষ্ঠ পদক্ষেপ কয় গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰিলে। সামন্তীয় আৰু অৰ্দ্ধ-সামন্তীয় কৃষি ব্যৱস্থাৰ ৰূপান্তৰৰ কোনো ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা নহ'ল।

লক্ষ্য কবিবলগীয়া কথা যে, বিশ্বৰ উন্নত দেশসমূহৰ, বিশেষকৈ
আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ, বাণিজ্যিক ঘাটি অতি সংকটজনক হৈ থকাৰ
১৯৬৫-৭৩ কালছোৱাৰ ভিতৰতে ১৯৭২ চনত ভাৰতৰ শিল্পখণ্ডত
তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

যৌথ খণ্ডৰ ধাৰণাৰ প্ৰবৰ্তন কৰা হয়। বহুজাতিক নিগমৰ বিনিয়োগৰ নতুন ক্ষেত্ৰ মুকলি কৰি দিয়া হয়। সেইসময়তে ১৯৭৪ আৰু ১৯৮০ চনত তেল সংকটৰ উদ্ভৱ হয় আৰু বিশ্ব বেংক, আন্তৰ্জাতিক মুদ্রানিধি আদিৰ পৰা গ্ৰহণ কৰা ঋণৰ বোজা বৃদ্ধি হয়। ইয়াৰ ফলত বিদেশী মূলধনৰ আশ্ৰয় ল'বলগীয়া পৰিস্থিতিৰ উদ্ভৱ হয়। পৰ্যায়ক্ৰমে ভাৰতীয় অৰ্থনীতি বিদেশী মূলধনৰ বাবে মুকলি হৈ পৰে।

ঋণৰ বোজা বাঢ়ি যোৱাৰ লগে লগে অৰ্থনৈতিক বিকাশ কৌশলৰ পৰিবৰ্তন সাধন কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ সৃষ্টি হয়। ইয়াৰ বাবে ৰপ্তানী বৃদ্ধি বিকাশ কৌশল অৱলম্বন কৰি অৰ্থনৈতিক উদাৰীকৰণৰ নীতি গ্ৰহণ কৰা হয়। কিন্তু ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ সংকট গভীৰপৰা গভীৰতৰ হ'বলৈ ধৰে। এনে অৱস্থাত ১৯৮৫ চনত প্ৰথম পৰ্যায়ত মুকলিকৈ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ নামত ব্যক্তিগত খণ্ডক দেশৰ অৰ্থনৈতিক পুনৰ গঠনৰ দায়িত্ব অপৰ্ণ কৰা হয়। কিন্তু ৰপ্তানী বৃদ্ধিৰ বাবে আন্তৰ্জাতিক প্ৰতিযোগিতাৰ সামৰ্থ্য বৃদ্ধিৰ আৱশ্যকতাৰ সৃষ্টি হয় আৰু তাৰ বাবে উন্নত প্ৰযুক্তিৰ আমদানি কৰিবলগীয়া হয়। গতিকে এনে সংস্কাৰে বহুজাতিক নিগমৰ বিনিয়োগৰ পথ মুকলি কৰাই নহয়, এই নিগমসমূহক আমন্ত্ৰণ কৰিবলগীয়া হয়। কিন্তু অৰ্থনৈতিক সংকটৰ পৰা ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ নিবৃত্তি নহৈ বহিৰ্বাণিজ্যৰ ঘাটি বৃদ্ধি হৈ এনে এটা পৰ্যায় পায়গৈ যে ভাৰতবৰ্ষই উন্নত পুঁজিবাদী দেশসমূহৰ, বিশেষকৈ আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ পুঁজিৰে পুষ্ট বিশ্ব বেংক আৰু আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰা নিধিৰ সহায় ভিক্ষা কৰিবলগীয়া হয়। হলা গছত বাগি কুঠাৰ মৰাৰ সুবিধা লৈ এই অনুষ্ঠান দুটাই ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ গাঁথনিগত সংস্কাৰ সাধনৰ বাবে হেঁচা প্ৰয়োগ কৰে আৰু অবাধ বাণিজ্যৰ বাবে এশ কোটিটকৈও অধিক জনসংখ্যাৰ বৃহৎ বজাৰ এখন বহুজাতিক নিগমসমূহলৈ মুকলি হৈ পৰে। ভাৰতীয় বজাৰ নানাবিধ বিদেশী বস্তুৰে উভৈনদী হৈ পৰে। ১৯৯১ চনত ৰাও-মনমোহন কৌশল হিচাপে জনাজাত নতুন অৰ্থনৈতিক নীতি প্ৰবৰ্তনৰ দ্বাৰা ভাৰতীয় অৰ্থব্যৱস্থাক বিশ্ব অৰ্থব্যৱস্থাৰ লগত সমন্বয় সাধন কৰাৰ চেষ্টা কৰা হয়। এয়ে আমাৰ বিশ্বায়ন।

দেশৰ বজাৰ গা-ধোৱা চাবোনাৰ পৰা মটৰ গাড়ীলৈকে
বহুজাতিক নিগমসমূহৰ দ্বাৰা প্ৰস্তুত সামগ্ৰীৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ পৰে। প্ৰথম
অৱস্থাত দেশৰ অৰ্থবান শ্ৰেণীটোৰ মাজত ভোগবাদে গঢ় লৈ উঠে
আৰু ক্ৰমান্বয়ে নিম্ন আয় শ্ৰেণীলৈ নিসৃত হয়। কিন্তু দেশৰ সকলো
অংশৰ আৰু সকলো শ্ৰেণীৰ মানুহ যে সমহাৰত লাভবান হ'ব পাৰিছে
সেইটো নহয়। নগৰ-মহানগৰৰ আৰ্থিকভাৱে সবল শ্ৰেণীটোৱে
বিশ্বায়নৰ সোৱাদ যেনে ধৰণেৰে আৰু যি পৰিসৰত ল'ব পাৰিছে গাঁও
আৰু পিছপৰা অঞ্চলৰ মানুহৰ বাবে সেইখিনি আকাশ কুসুম হৈ
আছে। বিশ্বায়নৰ কালছোৱাৰ ভিতৰত ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ কৃষিক্ষণ্ডৰ
বিকাশৰ হাৰ বাৰ্ষিক শতকৰা ২.৩ ভাগ বুলি শেহতীয়া চৰকাৰী তথ্যত
প্ৰকাশ পাইছে। আনহাতে কৃষিক্ষণ্ডত দেশৰ মুঠ শ্ৰমশক্তিৰ বৰ্তমানেও
শতকৰা ৬৬ ভাগ নিয়োজিত হৈ আছে। এইসকলৰ শ্ৰম অধিকভাৱে
পোষণ পৰ্যায়তে আবদ্ধ হৈ আছে। কেৱল সেয়ে নহয়, কৃষকৰ

ঋণগ্রস্ততা ক্রমাৱয়ে বৃদ্ধি পোৱাৰ কথা ভাৰতীয় বিজাৰ্ড বেংকৰ তথ্যই দাঙি ধৰিছে। সেই অনুসৰি ভাৰতীয় কৃষকৰ গড় ঋণৰ পৰিমাণ ক্রমাৱয়ে বৃদ্ধি পোৱা বুলি কোৱা হৈছে। মহাৰাষ্ট্ৰ, অন্ধ্ৰপ্ৰদেশ আদি ৰাজ্যত ঋণগ্রস্ততাৰ বাবে আত্মহত্যা কৰা কৃষকৰ সংখ্যা উদ্বেগজনকভাৱে বৃদ্ধি পাইছে। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণ ভাৰতীয় কৃষিজাত সামগ্ৰীৰ উৎপাদনৰ ওপৰত আন্তৰ্জাতিক বজাৰ দৰৰ প্ৰভাৱ।

এনেবিলাক প্ৰভাৱৰ ফলত আমাৰ সমাজ কেৱল উলম্বভাৱেই নহয়, আনুভূমিকভাৱেও বিভক্ত হৈ পৰিছে আৰু এই বিভাজনৰ মাজৰ ব্যৱধান ক্রমাৱয়ে বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰিছে। নগৰাঞ্চলৰ মানুহৰ জীৱন-যাপনৰ প্ৰণালীৰ লগত গাঁও অঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ জীৱন-যাপনৰ প্ৰণালীৰ প্ৰভেদ অতি প্ৰকট ৰূপত দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। বহুজাতিক নিগমসমূহে বজাৰ সম্প্ৰসাৰণৰ বাবে উৎপাদন কৌশলৰো পৰিৱৰ্তন ঘটাইছে। এনে কৌশলৰ অংশ হিচাপে নিত্য ব্যৱহাৰ বস্ত্ৰৰ কম মূল্যৰ সৰু সৰু গোট বজাৰত যোগান ধৰা হয় যাতে নিম্ন আয় শ্ৰেণীৰ উপভোক্তাৰ বাবেও সহজে উপভোগ্য হয়। ইয়াৰ দ্বাৰা এফালে ভোগবাদী প্ৰৱণতাৰ সম্প্ৰসাৰণ ঘটে আৰু আনহাতে বজাৰ চাহিদা কুক্ষিগত কৰাত সহজ হৈ পৰে।

সমাজত ভোগবাদৰ প্ৰবণতা দৃঢ় আৰু প্ৰবল হৈ পৰাৰ লগে লগে সমাজৰ লোকৰ আত্মকেন্দ্ৰিকতা বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰে, যাৰবাবে যি কোনো প্ৰকাৰে নিজৰ চাহিদা আৰু সন্তুষ্টি চৰিতাৰ্থ কৰাৰ প্ৰতি আগ্ৰহী হয়। বিশ্বায়নৰ 'এজান হৰ্চ'ৰ যোগেদিয়ে যে পুঁজিবাদী ভাৱধাৰাই এখন সমাজৰ পৰম্পৰা, প্ৰমূল্য আদিৰ পৰিৱৰ্তন ঘটাই একাকীভৱৰ সংঘাত সৃষ্টি কৰিব পাৰে তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰখাৰ মানসিকতা বা সচেতনতা নাইকিয়া হৈ পৰে।

সমাজ এখনৰ লোকৰ জীৱন-চৰ্যাৰ পৰিৱৰ্তনে সাংস্কৃতিক পৰিৱৰ্তনৰ সূচনা কৰে। প্ৰকৃতিৰ বান্ধোনৰ পৰা মুক্ত হ'বৰ বাবে মানুহে যুগে যুগে কৰি অহা সংগ্ৰামৰ ফলত সৃষ্টি কৰা জীৱন চৰ্যাৰ প্ৰতিবিশ্ব প্ৰতিফলিত কৰা দাপোনেই হ'ল মানৱ-সংস্কৃতি। কিন্তু যেতিয়া সমাজৰ লোকৰ জীৱনৰ ধাৰা ভিন্নমুখী হৈ পৰে তেতিয়া সংস্কৃতিৰো সংঘাত অৱধাৰিত হয়। সাঁচা অৰ্থত সংস্কৃতিক দুষ্কৃতিয়ে আবৰি ধৰে। বিশ্বায়নে সুবিধা কৰি দিয়া ব্যৱস্থা এটাত তথ্য-প্ৰযুক্তিৰ দৰে মাধ্যমৰ সহায়ত গঢ় লৈ উঠা এখন সমাজৰ জীৱন-যাপনৰ প্ৰণালীত যি সংস্কৃতিৰ প্ৰতিফলন ঘটে তাত খাটি খোৱা সমাজখনৰ জীৱন প্ৰণালীৰ প্ৰতিবিশ্ব প্ৰতিফলিত হ'ব নোৱাৰে আৰু হোৱা নাই। সামাজিক ব্যৱধানে সাংস্কৃতিক বৈষম্যৰ সৃষ্টি কৰাৰ ফলত সামাজিক ঐক্য সংহতি এনে ধৰণেৰে বিঘ্নিত হৈছে যে তাৰ আলমত না না প্ৰকাৰৰ অশুভ শক্তিয়ে গা কৰি উঠাৰ সুবিধা হৈছে।

বিশ্বায়নৰ বাবে যি আৰ্থিক বৈষম্যৰ সৃষ্টি হৈছে তাৰ ফলত একেখন সমাজৰে মানুহৰ জীৱনধাৰাৰো পৰিৱৰ্তন ঘটছে। সেইকাৰণে সমাজৰ এটা শ্ৰেণীৰ মানসিকতাই আন এটা শ্ৰেণীৰ চিন্তাধাৰাৰ ওপৰত কোনো প্ৰভাৱ পেলাব নোৱাৰা হৈছে। বিশ্বায়নে সুবিধা কৰি দিয়া বজাৰ ব্যৱস্থাৰ বাবে সকলো কথা আৰ্থিক লাভালাভৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা লক্ষ্য কৰাৰ মানসিকতা গঢ়ি উঠিছে। সহযোগিতাৰ

মনোবৃত্তি বজাৰ অৰ্থনীতিৰ পৰিৱেশত ক্রমাৱয়ে নাইকিয়া হৈ পৰিছে। এক সুস্থ সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠিবলৈ সমাজৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ মাজত যি সহযোগিতা, যি সংবেদনশীলতাৰ আৱশ্যক, তাৰ এনে দ্ৰুত অৱসান ঘটিছে যে চুবুৰীয়াই ইজনে-সিজনেৰ পৰিচয় হেৰুৱাই পেলাইছে। বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱত বজাৰ অৰ্থনীতিয়ে গঢ়ি তোলা সাংস্কৃতিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা অতি ক্ষতিকৰ প্ৰবণতা হৈছে ইংৰাজী মাধ্যমত শিশু আৰু কিশোৰহঁতক কৰা শিক্ষা প্ৰদান। ইয়াৰ ফলত নতুন প্ৰজন্মৰ এটা বৃহৎ অংশক নিজৰ সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ প্ৰতি সম্পূৰ্ণৰূপে অজ্ঞ কৰি পেলোৱাৰ লগতে নিজ মূলৰ পৰিচয় নাইকিয়া কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে। এইসকলক এটা বিশ্বজনীন দৃষ্টিভঙ্গী গ্ৰহণ কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিবলৈ যাওঁতে যে সেইসকলক ঠিকনা বিহীন কৰি তোলা হৈছে সেই কথাৰ প্ৰতি কাণসাৰ কৰাৰ কথাও পাহৰি গৈছে। অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি শ্ৰীযুত হোমেন বৰগোহাঁইদেৱে 'বিশ্বায়নে জাতীয়তাবাদৰ মৃত্যু ঘোষণা কৰা নাই' বুলিছে যদিও তেখেতৰ আশাবাদত আশ্বস্ত হ'ব পৰাকৈ যুক্তি বিচাৰি পোৱা নাযায়।

শিক্ষা-সংস্কৃতি বজাৰৰ পণ্যত পৰিণত হৈছে। অধিক সংখ্যক শিল্পকৰ্মীৰ কাৰ্যাৱলীয়েই ইয়াৰ সাক্ষ্য বহন কৰে। শিক্ষাৰ মৌলিক লক্ষ্য জ্ঞান আহৰণ নহৈ অৰ্থ সংগ্ৰহৰ মাধ্যমলৈ অৱনমিত হৈছে। শিক্ষাৰ লক্ষ্য দেশৰ অৰ্থনীতি টনকিয়াল কৰা, সমাজৰ বান্ধোন কটকটীয়া কৰা, সংস্কৃতিৰ সৌধ আৰু অধিক সুউচ্চ কৰি তোলাৰ পৰিৱৰ্তে বহুজাতিক নিগমৰ মুনাফাৰ হাৰ বৃদ্ধিত বৰঙণি যোগোৱাৰ প্ৰতিহে যেন ধাৰ্য কৰা হৈছে।

২০০১ চনত মালয়েচিয়া ভ্ৰমণ কালত কিউবাৰ ৰাষ্ট্ৰপতি ফিডেল কাষ্ট্ৰোই 'বিশ্বায়ন লুণ্ঠনৰ এক নতুন হাতিয়াৰ' বোলোতে বহুতো উন্নয়নশীল ৰাষ্ট্ৰই কথাষাৰত কোনো গুৰুত্ব আৰোপ কৰা নাছিল আৰু তাক আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ বিৰুদ্ধে বিবাদগাৰ বুলিয়েই অভিহিত কৰিবলৈ বিচাৰিছিল। কিন্তু সময়ৰ লগে লগে নিজ নিজ অৰ্থব্যৱস্থা, প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশ, সমাজ ব্যৱস্থা আদিৰ ওপৰত পৰা বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱৰ ফলত সচেতনতা জাগিছে। বিশ্বায়নৰ কালত গঢ় লৈ উঠা অবাধ বাণিজ্যৰ মুখ্য নিয়ন্ত্ৰক 'বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থা'ৰ নীতিসমূহৰ ফলাফলৰ অভিজ্ঞতাই, বিশেষকৈ পিছ পৰা দেশসমূহৰ বিশ্বায়নৰ প্ৰতি মোহভংগ হোৱা দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। সাম্প্ৰতিক কালত 'গোষ্ঠী নিৰপেক্ষ আন্দোলন' তীব্ৰ কৰি তোলাৰ প্ৰতি ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত যি সচেতনতা গঢ় লৈ উঠিছে তাৰ পৰাই এই কথা বুজিব পাৰি। সেইদৰে বিশ্বায়নে সমগ্ৰ বিশ্বত উন্নত আৰু উন্নয়নশীল অৰ্থনীতিৰ মাজৰ বৈষম্য বৃদ্ধি কৰিছে; পিছপৰা দেশসমূহত দৰিদ্ৰতাৰ প্ৰকোপ বঢ়াই তুলিছে; সম্পদৰ অবাধ লুণ্ঠন সম্ভৱ কৰিছে; পৰিৱেশ প্ৰদূষিত কৰি তুলিছে; সামাজিক-সাংস্কৃতিক অৱক্ষয়ৰ সূচনা কৰিছে। অৱশ্যে তাৰ প্ৰতি সামাজিক সচেতনতাও বৃদ্ধি পাইছে। বিশ্বায়নৰ প্ৰতিৰোধৰ বাবে ২০০১ চনত গঢ় লৈ উঠা 'বিশ্ব সামাজিক মৰ্চা' (World Social Forum)ই ইয়াৰ সাক্ষ্য বহন কৰিছে। এনে অৱস্থাত বিশ্বায়নৰ অষ্টোপাছটোক প্ৰতিহত কৰা সকলো সচেতন নাগৰিকৰ নৈতিক দায়িত্ব হোৱাৰ প্ৰয়োজন আহি পৰিছে। □

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

Thoughts in Retrospect/ Down the Memory Lane

B.N. Ganguli

Former Head, Department of English

This is not an article suitable for any souvenir of high standard. But it has its value, it tells others how an elderly teacher feels about the institution where he has spent his life, and particularly when he is in the last leg of his journey. Bear with me dear readers.

It was the year 1962. For reasons unknown to us, China decided to launch an offensive against India. The Chinese armies came down to Bomdilla, near Teipur and to Wallong, near Tezu. Later, they withdrew of their own, leaving behind a note of interrogation and a stunning speech by our Prime Minister. A few days before this onslaught, I had joined Tinsukia College as a lecturer. I still remember Late U.P. De, the founder principal of our institution, and Late J.N. Bhuiyan, M.L.A., who wanted me to serve the college. Late U.P. De's wonderful and captivating lectures on Coleridge's *Love* at H.S. Kanai College, in 1951 inspired me to love English. Respected Bhuiyandev would always address me as 'Moromar Ganguly' even at the meetings.

One day we found Indian Territorial Army pitching tents at the Kachujan Field, just across our small college. Brigadier Sud was the commanding officer. As I had taken the training of ACC Officers at Digaru, I helped the army in imparting Civil Defence training to willing participants. Before striking the tents, they arranged a buffet dinner for us. And we had eaten up all the chicken and the military officers had to remain content with licking the bowls!

Then about the college. During and immediately after the Chinese aggression often the supply of electricity was disturbed. In those days, commerce classes (some arts classes as well) were held in the evening shift. The students were so serious that they would listen to lectures even in pitch darkness. Then Assam had not broken into fragments and the performance of the commerce students was simply unique and outstanding in the whole of the state. We felt elated and proud of such students. With a fading memory I can still remember Vijoy Khaitan and Sriram Agarwala. Kanchan Hazarika had been another upright and bright girl student of the Arts stream. Abdul Rouf Hazarika, Badan Sharma and many others have earned a niche in my heart.

Years rolled on, I loved my students and endeavoured my best to help them in learning English. They responded and we had a very good relation. Even the so-called 'disturbing elements' had their

bright sides. In a branded boy named Kokil I could discover the best volunteer in our institution. Picnics and Bihu feasts were often arranged by us. We would go to a picnic sometimes in open trucks. On our way back we had to stretch a tarpaulin over our heads just to protect ourselves from the blowing cold wind. And we liked that very much along with Jyoti Chaliha's vibrating Bihu geets. Rama Dutta's (Physics) comment on the panoramic views of the mountains is unforgettable - "Yake beauty koi niki?"

Then I found my students, whom I appreciate most, joining our institution as my colleagues. Sukhen Chakraborty, who has an outstanding academic record, came to radiate Chemistry department. Rana Changmai, whose eloquent speeches in Assamese always left me spell-bound, came to grace our department. M.C. Nath laboured hard to write the first thesis in Assamese (D.U.) and claimed the appreciation of many. Anil Baruah was very different. Among others, D. Kolita, Bhuvan Gogoi, A.B. Gogoi, H.S. Tomar inspired me most. I consider Tinsukia College to be fortunate to get such a galaxy of teachers with so many sterling qualities.

I also recollect how Deben Bhatta, Jyoti Chaliha, Rishi Das and others would visit the villages and tea garden areas on literacy campaigns. I became happy when I found Ranjan Das, another dear student of mine, taking pains to photograph the birds of Assam. Ed-en is another NGO that has been contributing its mite toward making the students aware of their environs.

There was a spell when I observed, with unspeakable pain, the stars falling. Lakhi Rajkonwar, a highly competent teacher of history, was no more. I hope his son must have found a good berth in life by this time. How can I forget the ever-smiling face of Debo Bhuyan who left us so early? I also remember Saroj Dutta whose sudden death shook me to the core. When I think in retrospect, Kanai Lal Bose appears before me and surely he was unlike us in many respects. I wish his daughters a smooth sailing in life.

I miss Tinsukia, the warm-hearted students and colleagues of Tinsukia College and everyone with whom I came in contact very very much. When the rains become nagging or the days grey with mist, my Tinsukia begins to vibrate with life and helps me in developing a reminiscent mood. Let Tinsukia College hold aloft its flying colours in the days to come as before. □

SARVODAYA AND ITS RELEVANCE IN THE PRESENT SOCIETY

Dr. (Mrs.) Bondona Puzari
Head, Deptt. of Philosophy

Mahatma Gandhi was a founder of the Sarvodaya and Vinoba was the chief architect of Sarvodaya. They both applied it in their social change movement that was based on love, tolerance and compassion. They both made effort to eradicate the wipe off man-made disparity and minimize the natural disparity that exist in society. This ideal of Sarvodaya is not the creation of Gandhi. This ideal has been here in India since the day of Vedas seers have prayed for the happiness of all. Two thousand years back the Jaina Scholar Samanta Bhadra said "Sarvodaya is the destroyer of all calamities, it is my pilgrimage." It was merely by chance that Gandhi's friend Polak gave him a book "Unto This Last" by Ruskin while Gandhi was on a railway journey in South Africa in 1904. In the train at Durban he read the book with mounting excitement. By the time he disembarked at Durban he had already resolved to put the philosophy depicted into the practice. His feeling were expressed in his autobiography in this way "This book was impossible to lay aside, it gripped me. I determined to change my life in accordance with the ideals of the book. I believed that I discovered some of my deepest convictions reflected in this great book of Ruskin and that is why it so captured me and made me transform my life". He was so impressed by the book that he paraphrased the book into Gujarati and entitles it Sarvodaya. Literary speaking the Hindi term Sarvodaya is combination of the terms "Sarv" meaning "all" and the "Udaya" meaning "evolution" or "uprising" or "development". Thus Sarvodaya means total evolution or total development without leaving even the worst person out side its sphere. The principles contained in the book "Unto This Last" was mixture of idealism and practicality. The inner nature of Gandhiji was ripe enough to accommodate them.

Gandhi holds that all the problems faced by hu-

man being are moral problems. All the conflicts appeared among the human being are the result of suppression of rational thinking by the selfishness and the animal elements. The ideal of Sarvodaya insists upon the moral character as a solution of all evils i.e. economic, social and political. To do good to every individuals sarvodaya teaches in order to good to oneself to the society and to the world is not only the point of view of life but also an endless process of creativity that craves for catholicity of human creative and critical sensibilities. Sarvodaya makes a union between creative and aesthetic sensibilities. The fundamental principle of Sarvodaya is to believe and confidence in the goodness of man. If a man could be changed in his heart his body is bound to respond to it. The philosophy linking human body with his heart and with the God in the end is called as spiritualism. Spiritualism means keeping faith on the goodness of man. Gandhiji and Vinoba conducted all their programmes of Sarvodaya on the context of spiritualism. The philosophy of Sarvodaya completely discards the cannibal concept of "Survival of the fittest". It is against the ethics of human to survive by causing physical and mental injury to others. It is norm of human conduct to survive by allowing others to survive. It is known as the concept of "Live and let live". But Sarvodaya moved a step forward and declared that "Let us live for others". Sarvodaya wants to establish neutrality and wipe off all social vices. This endeavour could not be neither carried out by science nor by power. It can only be carried out by accepting truth and non-violence as a mode of life.

Sarvodaya philosophy lays stress on village economy. India is a land of villages. Hence the economy of India resolves around its villages. But it is distressing to observe that most of the villages of India are rotting on poverty. In response to the technological ad-

vancement of the world, India is putting emphasis on large scale industries. As a result we find the gradual demolition of village industries and handicrafts. Gandhi's economic programme, village oriented constructive programme, plan for the establishment of a village republic with democratic decentralization of power, his measures for the development of the condition of woman, Harizans, Adivasis and other backward sections of the society and insistence on self-suffering and swadeshi were all intended to bring about a revolutionary change in India's social structure. Sarvodaya visualize economics not as wealth building machinery but a science of providing fundamental necessities to each individual of the society. This will satisfy both material and moral needs of people. The science of economics should be guided by humanism, not by greed for wealth. The object of Sarvodaya is not to enhance the standard of living of the people but to preserve the social values along with it. Gandhi says, "I do not draw any sharp distinction between economics and ethics. Economics that hurts the moral of any individual or nation are immoral and therefore harmful". Again he says, "Economy should function to elevate the lives of individual and society both. Sarvodaya economics is based on truth, compassion, morality, non-violence and simplicity". Keeping in view of the poverty of India Gandhiji emphasized on economy of decentralization; since India can only flourish with decentralized village economy. The development of the country depends upon the economic upliftment of villages. The development of village economy will not only bring about a revolution in the national economy but also pave the way for the permanent upliftment of the backward nations.

Sarvodaya looks towards the religion from a totally different angle. According to it Religion is the feeling to identify oneself with the misery of others. All religious faiths are dominated by the law of love. Tolerance of different faiths are the main teaching of all religions. True religion can widen the hearts to such an extent that is called embrace people of all faith. Sarvodaya teaches us that we must have broad objec-

tive while practicing the law of love. At one end the man should thrive to establish communion with divine and at the other he must thrive to establish good will and friendship with the entire world is known as Humanism. Sarvodaya wants to establish such religions who can bring people together. The philosophy of Sarvodaya desires to plant the spirit of perfect love in the heart of all human being. Every man must make effort to eliminate the feeling of alienation not only from the hearts of individual but from the surface of all institutions of the society. This process to eliminate the process of alienation and to replace the same with the spirit of perfect love is according to Gandhi, called as the process of "change of heart". The aspect of love is the only link that helps the growth of human society. Any type of social change can be brought about only through the process of "change of heart". The suffering of mankind is so intense today that most consistent people of the world are searching for a way out. They are concerned about the people of the poverty stricken nation who are tortured and oppressed by the developed nations. Describing the anxiety of man of the modern world, William Faulkner, the Noble Prize Winner in literature in 1949 said that the man is living today in a terrorized state. He is counting days in anxiety when a atom bomb will be dropped on his head and he will be killed. This anxiety has robbed the man of his personality. His personality has become scattered now owing to his fear for survival. Gandhiji and Vinobaji who are the pioneers of the Sarvodaya thought believed in human equality. Equalization of status would eliminate undesirable differences between man and man. From Gandhian standpoint it is Sarvodaya i.e. the good or the welfare of all, which should be the aim of all human activities. In the light of his philosophy of Advaita he believed in the unity of all existence and consequently in the unity and equality of all man. The concept in the unity and equality of all man. The concept Sarvodaya implies the upliftment and good of all but the upliftment of the down-trodden, the poor, the neglected was Gandhi's primary concern and this he wants to convey through the principle of Sarvodaya. □

Strong hearts, enlightened minds and willing hands can brave all odds and remove all obstacles- M.K. Gandhi

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষকসমাজৰ
সামাজিক তথা গণতান্ত্ৰিক ভূমিকা

(এটি সংক্ষিপ্ত পর্যালোচনা)

সুখমল ভূঞা
প্রাক্তন ভাবপ্রাপ্ত অধ্যক্ষ
আরু প্রাক্তন বিভাগীয় মরবী, ভূগোল বিভাগ

ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পূবত অৱস্থিত তিনিচুকীয়া চহৰত ১৯৫৬ চনত চহৰখনৰ কেইজনমান সদাশয় ব্যক্তিৰ প্ৰচেষ্টাত অনুষ্ঠাপীয়াকৈ গঢ়ি উঠা এই বিদ্যানুষ্ঠানটিয়ে সুদীৰ্ঘ পঞ্চাশ বছৰৰ পৰিক্ৰমাৰ অন্তত আজি সোণালী জয়ন্তী বছৰ গৰাকিলে। উচ্চ শিক্ষাৰে শিক্ষিত (এম এ, এম কম, এম এচ চি আদি) এচাম ব্যক্তিয়ে সেই সময়ত কেৰিয়াৰৰ জখলাত বগাই উঠিব পৰা প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা সত্বেও অন্য বিভাগত চাকৰি নলৈ, কিছুৰে বিনা পাৰিশ্ৰমিকেৰে আৰু কিছুমানে সামান্য পাৰিশ্ৰমিক লৈ শিক্ষকতাৰ মহান দায়িত্ব পালন কৰি এইখন কলেজতে জীৱন-যৌৱনৰ সোণালী কালছোৱা অতিবাহিত কৰিলে। এইদৰেই তেখেতসকলৰ সামাজিক দায়বদ্ধতা তথা গণতান্ত্ৰিক চিন্তা-চেতনাৰ পাতনি মেলিছিল এইখন চহৰৰ বুকুতে। বুদ্ধিজীৱীসকলৰ ভিতৰত শিক্ষকসকলেই সকলো শ্ৰেণী তথা সকলো স্তৰৰ জনসাধাৰণৰ মাজত থাকিবলগীয়া হয়, সেয়ে জনসাধাৰণৰ যিকোনো সমস্যাৰ লগত তেখেতসকল ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত থাকে আৰু জনগণৰ অগ্ৰণী অংশ হিচাপে সমস্যাবোৰ সমাধান কৰাত আগভাগ ল'বলগীয়া হয়। স্বাভাৱিকভাৱে সেই সময়ৰ আৰ্থ-সামাজিক দিশত পিছ পৰি থকা তিনিচুকীয়াৰ জনজীৱনৰ লগতো তিনিচুকীয়া কলেজৰ শিক্ষকসকলে এক গভীৰ সম্পৰ্ক ৰাখিবলগীয়া হৈছিল। বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা জীৱন-জীৱিকাৰ সন্ধানত আহি তিনিচুকীয়াতে স্থায়ীভাৱে বসবাস কৰিবলৈ লোৱাসকলে ষাঠি-দশকৰ পৰাহে চহৰাঞ্চলত সমাজ পাতিবলৈ ধৰাত সমাজ গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াটো তেতিয়াৰ পৰাহে আৰম্ভ হৈছিল। তিনিচুকীয়াৰ সাংস্কৃতিক জগতখনত প্ৰয়াত লক্ষী ৰাজকোঁৱৰ, প্ৰয়াত বীৰেন দত্তদেৱৰ দৰে ব্যক্তিসকলে আগভাগ লৈছিল, এইদৰেই শৈক্ষিক-সামাজিক দিশত শিক্ষকসকলে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল।

চেনাইৰাম উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ত পাঠদান আৰম্ভ কৰা মহাবিদ্যালয়খন দুবছৰৰ পিছতে বৰ্তমানৰ স্থানলৈ আহিল। পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত কলা শাখাৰ বিভিন্ন বিষয়সমূহ আৰু বাণিজ্য শাখা পাঠদানৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰাত শিক্ষকৰ সংখ্যা বাঢ়িল। সেই সময়ত সাম্ৰাজ্যবাদী বৃটিছ শাসকৰ পৰা ভাৰতীয় শাসক শ্ৰেণীৰ হাতলৈ ক্ষমতা হস্তান্তৰ হৈছেহে মাথোন। দেশবাসীয়ে জাতীয় চৰকাৰৰ ওপৰত বহু আস্থা পোষণ কৰিছে, নতুন চৰকাৰে সমাজবাদী বহণ সানি আঁচনিবোৰ

যুগতাইছে, এই পৰিপ্ৰেক্ষিতত পাক্ স্বাধীন কালৰ প্ৰকৃতাৰ্থত সমাজবাদ তথা আমূল পৰিৱৰ্তনকাৰী আদৰ্শৰ বাহকসকলে দেশজুৰি বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাব পৰা নাছিল। তিনিচুকীয়াৰ ৰাজনৈতিক আৰু আৰ্থ-সামাজিক জীৱনো কোনো ধৰণেৰে আন্দোলিত হোৱা নাছিল, মোটামুটিভাৱে শিক্ষক সমাজেও সুস্থিৰ (Stable) আৰু আত্মসন্তুষ্টিতেই দিন অতিবাহিত কৰিছিল। আজিও কিছু শিক্ষকে অতীতৰ সেই অময়া সুখৰ দিনবোৰ আৱেগিকভাৱে বোমহুৱন কৰে।

৭০ দশকৰ আৰম্ভণি অৱস্থাত আন্তৰ্জাতিক দ্বন্দ্বৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত (চীন-ভাৰত সংঘৰ্ষ, ভাৰত-পাকিস্তান যুদ্ধ) দেশৰ আভ্যন্তৰীণ সমস্যাসমূহ মূৰ দাঙি উঠিব পৰা নাছিল, কাৰণ দেশবাসীৰ দৃষ্টি আকৰ্ষিত হৈছিল সীমাৰ সিপাৰৰ পৰা আহিব পৰা সম্ভাৱ্য বিপদৰ ফালে। অন্য হাতে চলিছিল স্বৰাজ্যোত্তৰ ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাষ্ট্ৰ-ব্যৱস্থাৰ উপৰিকাঠামোৰ বহু সংস্কাৰ সাধন তথা যোগাত্মক পৰিৱৰ্তন। কিন্তু ৰাষ্ট্ৰৰ অৰ্থনৈতিক ভেটি গঢ়ি তোলা শ্ৰমজীৱী শ্ৰেণীৰ ওপৰত শোষণ বঞ্চনাৰ ৰ'লাৰ (Roller) চলিয়ে থাকিল, কৃষি খণ্ডত নহ'ল আমূল ভূমি সংস্কাৰ, বিজ্ঞান প্ৰযুক্তি তথা আধুনিকতাৰ চাপ নপৰিল, জোটদাৰ জমিদাৰ মাটিগিৰীৰ শোষণ-নিপীড়ন চলিয়ে থাকিল। এনে পৰিস্থিতিতেই ভূমিহীন উপান্ত আৰু দৰিদ্ৰ কৃষক শ্ৰেণীয়ে (যিসকলে প্ৰকৃততে বসুমতীৰ বুকু ফালি সোণোৱালী শস্য উৎপাদনেৰে সমাজক জীয়াই ৰাখিছে।) দুবেলা দুসাজ খোৱাৰ বাবে হাঁহাকাৰ কৰিলে, জৰোঁৰৰা কৃষক প্ৰজাৰ সৃষ্টি হ'ল। পাক্ স্বাধীনতাৰ বহু আগৰে পৰা ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাৰ আমূল পৰিৱৰ্তনৰ সপোন দেখা আৰু সেই আদৰ্শৰ জয়যাত্ৰা চলাই থকা সংগ্ৰামী শক্তিসমূহে ঠায়ে ঠায়ে জঙ্গীৰপত আত্মপ্ৰকাশ কৰিলে। পশ্চিমবঙ্গৰ কলেজ-বিশ্ববিদ্যালয়ৰ এচাম মেধাৱী ছাত্ৰ আৰু শিক্ষকে সমাজতান্ত্ৰিক আদৰ্শৰ দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত হৈ এই ধাৰাৰ লগত চামিল হ'ল। ১৯৬৭ চনত নক্সালবাদীত শ্ৰমজীৱী ৰাইজে অতিষ্ঠ হৈ সশস্ত্ৰ আভ্যুত্থান ঘটালে, নক্সালবাদৰ জন্ম দিলে আৰু ইয়ে হৈ পৰিল বিশ্বৰ গুঁজিবাদী দুনিয়াৰ এক প্ৰত্যাহ্বান তথা আতংকস্বৰূপ। এই ঐতিহাসিক প্ৰেক্ষাপটত ত্ৰাসিত শাসক শ্ৰেণীয়ে য'তেই প্ৰতিবাদী কণ্ঠ নিনাদিত হয় সেই সকলোতেই নক্সালবাদৰ ভূত দেখিছিল। সেই সময়ত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ত প্ৰয়াত কানাইলাল বসুদেৱ অৰ্থনীতি বিভাগৰ প্ৰবক্তা আছিল।

তিনিচকীয়া মহাবিদ্যালয়

সকলোবোৰ বিষয়ত বিতৰ্কত ননমাকৈ মানি লোৱা নাছিল, প্ৰতিবাদী কঠৰ এজন সাহসী ডেকা অধ্যাপক হিচাপে সকলোৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছিল। এইজন ব্যক্তিৰ নস্কালবাদৰ লগত কোনো সম্পৰ্ক নথকা সত্ত্বেও কেৱল উদাত্ত কঠৰ প্ৰতিবাদী ব্যক্তি হোৱাৰ বাবেই তেখেতৰ মাজতো নস্কালবাদৰ ভূত দেখি ১৯৬৮ চনৰ এনিশা পুলিচে তেখেতক উঠাই নি ডিব্ৰুগড় কাৰাগাৰত নিষ্ক্ষেপ কৰিলে, তিনিমাহৰ পিছতহে কাৰাগাৰৰ পৰা মুক্তি পালে।

সত্তৰ দশকৰ শেষছোৱা আৰু আশী দশকৰ আৰম্ভণি। স্বাধীনতাৰ পিছৰ সুদীৰ্ঘ দিন শাসনৰ অভিজ্ঞতা আহৰণ কৰি ভাৰতৰ জাতীয় চৰকাৰ যথেষ্ট পৰিপক্ব হৈ উঠিছে, ক্ষমতাতন্ত্ৰক কেন্দ্ৰীকৰণ কৰি পেলাইছে, যি কোনো সামান্যতম বিৰোধকো সহ্য নকৰা হৈ পৰিছে। অন্যহাতে কৃষক-শ্ৰমিক-কৰ্মচাৰী তথা মেহনতী জনগণৰ সমস্যা দিনক দিনে বৃদ্ধি পাই আহিছে। পুঁজিবাদী বৃটিছ শাসনৰ পৰা শাসনাধিষ্ঠিত হোৱা ভাৰতীয় জাতীয় চৰকাৰে এনে নীতি আৰু বৃটিছ পৰম্পৰাবেই দেশৰ শাসন চলাবলৈ ল'লে। নতুন শাসননীতি সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজৰ মঙ্গলৰ পৰিৱৰ্তে এচাম সুবিধাবাসী শ্ৰেণীৰ ভোগ-বিলাসৰ বাবেহে হ'ল, এই কথা বুদ্ধিজীৱীসকলৰ প্ৰগতিশীল অংশই উপলব্ধি কৰাত জাতীয় শাসক দলটোৰ প্ৰতি মোহভংগ হ'ল। এই আপাহতে কিছুমান সোঁপন্থী ৰাজনৈতিক দল নতুনকৈ মূৰ দাঙি উঠিল। জনসাধাৰণৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ মাজত থকা ক্ষোভবোৰৰ বহিৰ্ৰূপীকৰণ ঘটিল, কেউফালে প্ৰতিবাদৰ জোৰাৰ উঠিল। দেশৰ শাসক দলে কঠোৰতমভাৱে বিৰোধবোৰ মোকাবিলা কৰিবলৈ ধৰিলে। ক্ৰমাগতভাৱে ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰযুদ্ধই স্বৈৰতান্ত্ৰিক ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিলে। ১৯৭৪ চনত হোৱা ভাৰতবৰ্ষৰ বৃহত্তম শ্ৰমিক আন্দোলন ৰেল ধৰ্মঘট কঠোৰ হাতেৰে দমন কৰিলে, নেতৃবৃন্দক কাৰাগাৰত নিষ্ক্ষেপ কৰিলে, সাধাৰণ শ্ৰমিকক চাটাই কৰিলে, আন্দোলন নিশকটীয়া কৰি পেলোৱা হ'ল। অসমত কলেজ শিক্ষকৰ মাজত থকা পুঞ্জীভূত ক্ষোভৰ বহিৰ্ৰূপীকৰণ ঘটিল, অসম চৰকাৰে ১৯৭৩ চনৰ কলেজ শিক্ষকৰ ইউ জি টি দৰমহা গাঁথনিৰ বেতন কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পৰা অনাৰ পিছতো ১৯৭৫ চনলৈকে শিক্ষকসকলক বঞ্চিত কৰি ৰাখিলে। সেই সময়ত কলেজ শিক্ষকে পেঞ্চন গ্ৰেচুইটি পোৱাৰ কোনো প্ৰশ্নই নাছিল। দীৰ্ঘদিনীয়া বঞ্চনা আৰু দেশখনৰ গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ খৰ্ব কৰা এনে এক পৰিস্থিতিত অসম কলেজ শিক্ষক সংস্থাই নিজৰ প্ৰাপ্য দাবীত গণতান্ত্ৰিকভাৱে সংগ্ৰাম কৰিলে। সংস্থাৰ আনুষ্ঠানিক নেতৃত্ব তিনিচুকীয়া কলেজত নাছিল যদিও ইয়াৰ পৰাই এই সংগ্ৰামৰ মূল চালিকা শক্তিৰ উৎপত্তি হৈছিল, ইয়াৰ পৰাই সংগ্ৰামী কাৰ্যসূচী উদ্ভাৱন হৈছিল। সেই আন্দোলনত প্ৰবীণ অধ্যাপক প্ৰয়াত কানাইলাল বসু আৰু সংগ্ৰামী নেতা প্ৰয়াত অনিল কুমাৰ বৰুৱাক আন্দোলনৰ চাবিন্দ্ৰকণ্ঠী বুলি চাকৰিৰ পৰা নিলম্বিত কৰিলে। ১৯৭৫ চনৰ ২৬ জুন তাৰিখে দেশত জৰুৰী কালীন অৱস্থা ঘোষণা কৰি জনগণৰ সকলো সাংবিধানিক তথা গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ কৰ্তন কৰি ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাজনৈতিক ইতিহাসত যেনেদৰে লিখা কৰিলে। তিনিচুকীয়া

কলেজৰ চৈধ্যজন শিক্ষকে স্বৈৰতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাৰ লগত কোনো ধৰণৰ আপোচ নকৰাৰ বাবে বিভিন্ন ধৰণৰ শাস্তি ভোগ কৰিলে। শ্ৰীযুত কনক চন্দ্ৰ বৰা আৰু শ্ৰীযুত দেবেন্দ্ৰনাথ ভট্টাচাৰ্য (দুয়োজন উপাধ্যক্ষ পদৰ পৰা অৱসৰপ্ৰাপ্ত)ৰ বাৰ্ষিক বৃদ্ধি (Increment) কৰ্তন কৰিলে আৰু শ্ৰীবানুমা বৰঠাকুৰক (অৱসৰপ্ৰাপ্ত ভাৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ) নিলম্বিত কৰিলে। নৱনিযুক্তি প্ৰাপ্ত শ্ৰীমদন শৰ্মা (বৰ্তমান তেজপুৰ কেন্দ্ৰীয় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দীন), শ্ৰীযুত ঋষি দাস (ডঃ দাস বৰ্তমান প্ৰাণীবিজ্ঞান বিভাগৰ মুৰব্বী), শ্ৰীযুতা কিৰণ গোস্বামী (বৰ্তমান উপাধ্যক্ষ)ক অস্থায়ী হোৱাৰ অজুহাতত অব্যাহতি দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল যদিও মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষকসকলৰ সময়োচিত পদক্ষেপত সেই ব্যৱস্থা কাৰ্যকৰী নহ'ল। অৱশ্যে পৰৱৰ্তী চৰকাৰে সমস্ত দমনমূলক ব্যৱস্থা প্ৰত্যাহাৰ কৰে। জৰুৰীকালীন ব্যৱস্থাৰ চৰম বলি হ'ল বাওঁ-গণতান্ত্ৰিক বুদ্ধিজীৱী প্ৰয়াত সিদ্ধেশ্বৰ তামুলীদেৱ (প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ), যিজনে ডিব্ৰুগড় কাৰাগাৰত ছমাহ সময় কটাবলগীয়া হ'ল।

আশী দশকৰ শেষছোৱাত অসমত সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ নেতৃত্বত 'বিদেশী বহিষ্কাৰ আন্দোলন' আৰম্ভ হ'ল। ছৈয়দ চাদুল্লা মন্ত্ৰীসভাৰ দিনৰ পৰাই **Grow more food** আঁচনি কপায়ণৰ বাবে পূব পাকিস্তান (বৰ্তমান বাংলাদেশ)ৰ পৰা অহা হাজাৰ হাজাৰ কৃষকক অসমৰ গোৱালপাৰা, নগাঁও, শোণিতপুৰ, দৰং, কামৰূপ আদি জিলাত সংস্থাপিত কৰা হ'ল। ভোট বেংকৰ ৰাজনীতিৰ বাবে পৰৱৰ্তী চৰকাৰে এই জনশ্রোত বন্ধ নকৰিলে। বাংলাদেশৰ মুক্তি আন্দোলনক সহায় কৰাৰ অচিলাত ডাৰত চৰকাৰে সীমান্তইদি সেনা সুমুৱাই দি সীমান্ত উন্মুক্ত কৰি দিয়াত হাজাৰ হাজাৰ বিদেশীৰ অসমলৈ প্ৰব্ৰজন হ'ল। কোনো ৰাজনৈতিক দলেই এই প্ৰব্ৰজন ৰোধ কৰা আৰু বিদেশী বিতাৰণৰ ক্ষেত্ৰত কাৰ্যকৰী পদক্ষেপ গ্ৰহণ নকৰাত অসমৰ বাবে ভাবুকি স্বৰূপ হৈ পৰা এই জটিল সমস্যাক জাতীয় অস্তিত্ব ৰক্ষা আন্দোলন হিচাপে ১৯৭৯ চনত আন্দোলনৰ কাৰ্যসূচী গ্ৰহণ কৰিলে। অসমৰ সচেতন বুজিজীৱী, সমাজ আৰু অসম কলেজ শিক্ষক সংস্থা ই এই জাতীয় সংকটৰ সময়ত ছাত্ৰ সন্থাৰ আন্দোলনক পূৰ্ণ সমৰ্থন জনালে। তিনিচুকীয়া কলেজৰ শিক্ষক গোটেও বিভিন্ন কাৰ্যসূচীত অংশ গ্ৰহণ কৰি নিৰ্যাতিত হ'ল। শিক্ষকসকলৰ প্ৰতিবাদ-শোভাযাত্ৰাত অংশ গ্ৰহণ কৰাৰ বাবে সৰ্বশ্ৰী কনক চন্দ্ৰ বৰা, দিলীপ মেধি (ৰাজনীতি বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যাপক), মদন চন্দ্ৰ দাস (বুৰঞ্জী বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যাপক), ড° নোমল চন্দ্ৰ গগৈ (অসমীয়া বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যাপক), সুখমল ভূঞা (ভূগোল বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুৰব্বী), সুখমল ভূঞা (ভূগোল বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুৰব্বী) আৰু দিলীপ কুমাৰ কলিতা (বৰ্তমান ৰসায়ন বিভাগৰ জ্যেষ্ঠ মুৰব্বী)ক আটক কৰি ডিব্ৰুগড় কাৰাগাৰত ৰাখে আৰু ৭ দিনৰ পিছত প্ৰবক্তা)ক আটক কৰি দিয়ে। গণসংগ্ৰামৰ আগশাৰীৰ নেতা গণিত বিভাগৰ মুকলি কৰি দিয়ে। গণসংগ্ৰামৰ বৰুৱাক পুলিচী নিৰ্যাতনৰ ফলত প্ৰবক্তা প্ৰয়াত অনিল কুমাৰ বৰুৱাক পুলিচী নিৰ্যাতনৰ ফলত চিকিৎসালয়ত ভৰ্তি কৰাবলগীয়া হৈছিল। আন্দোলনৰ পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত তেখেতক ৰাষ্ট্ৰীয় নিৰাপত্তা আইন (NSA)ৰ অধীনত আটক কৰে আৰু তিনিমাহ কাৰাবাস খটাৰ পিছতহে মুক্তি পায়। ১৯৮০ চনৰ

(143)

এই বাজনৈতিক পৰিঘটনাৰ বাদেও আমাৰ ৰাজ্যখনত
নৈমিত্তিক পৰিঘটনাবোৰে বাৰে বাৰে জনগণক অতিষ্ঠ কৰি তোলে।
ইংলণ্ডত অঞ্চল হিচাপে প্ৰায়ে অসমৰ ৰাইজ বলীয়া বানৰ সন্মুখীন
হোৱাৰ কথা হয়। গুঁইজান অঞ্চলৰ ওচৰতে থকা, সদায় বৰ্ষাকালত
সোৱা হোৱা মিচিং জনগোষ্ঠী অধ্যুষিত গৰমজান, এবাৰুঁতি অঞ্চলত
১৯৯৮ চনত শিপিনীসকলৰ বোৱাকটা কুটাৰ শিল্পৰ সাহায্যৰে
কলেজৰ শিক্ষক গোটৰ পৰা এটি শকত পুঁজি
কলেজৰ হৈ সৰ্বশী দেবেন্দ্ৰনাথ ভট্টাচাৰ্য, ৰাণা চাংমাই,

উত্তর আধুনিকতার শিকড়ের সন্ধানে

কনক কুমার চন্দ
বিভাগীয় প্রধান, বাংলা বিভাগ
তিনসুকিয়া মহাবিদ্যালয়

পোস্ট মডার্ন (Post-Modern) বা উত্তর-আধুনিকতাবাদ - এই বিষয়টি নিয়ে পশ্চিমী দুনিয়ায় বিতর্ক এখন যেমন তীব্র, তেমনি এর বৈশিষ্ট্য নিয়েও মতবিরোধ অস্তহীন। পোস্ট মডার্ন সম্পর্কে নানা মূর্নির নানা মত। কারো মতে পোস্টমডার্ন - র্যাডিক্যাল, কারো মতে পোস্ট মডার্ন প্রতিক্রিয়াশীল বা কনজারভেটিভ। এক একজন এক এক রকম ভাবে ব্যাখ্যা করছেন উত্তর-আধুনিকতাবাদকে। কারো কারো মতে আধুনিকতাবাদ ও উত্তর-আধুনিকতাবাদ বিপরীত মেরুর বাসিন্দা, আবার কারো কারো মতে আধুনিকতার সমালোচনা আধুনিকতাই এবং এই সূত্রে আধুনিকতার ধারাবাহিকতাই হচ্ছে উত্তর-আধুনিকতা। পোস্ট মডার্ন এই Term-টির ধারণাগত অর্থ নিয়েও সংশয় প্রকাশ করেছেন অনেক সাহিত্যতাত্ত্বিক। একদিকে পোস্ট-স্ট্রাকচারলিজমের সঙ্গে পোস্ট-মডার্নিজম যুক্ত হয়ে সচেতন ও অচেতনভাবে মেলবন্ধন ঘটে মার্ক্সবাদের, আবার অন্যদিকে, মার্ক্সবাদের ক্রিটিক হচ্ছে পোস্ট-মডার্নিজম। তাই আজকের নব্যমার্ক্সবাদীদের ধারণাও পোস্ট মডার্নিজম সম্পর্কে বিভিন্ন। অনেকে এই ধারণাটির কোন গুরুত্বই দেয়নি, ধারণাটির রাজনৈতিক তাৎপর্য স্বীকার করেন নি; বরং ধারণাটিকে রাজনৈতিক সাংস্কৃতিক রক্ষণশীলতার প্রকাশ হিসেবেই অভিহিত করেছেন। আবার কারো মতে ভোগবাদী বহুজাতিক ধনতন্ত্রেরই এক সাংস্কৃতিক রূপ পোস্ট মডার্নিজম। মার্ক্সবাদের মৌলিক তাত্ত্বিক পুনর্গঠনের বিবেচনাও উত্তর আধুনিকতাবাদে রয়েছে বলে কোন কোনো মার্ক্সবাদীর ধারণা। এই সব দিক থেকে বিবেচনা করলে দেখা যায় যে পোস্ট মডার্নিজম বহুমাত্রিক এবং এর অভিঘাত বহুমুখী। কারণ উত্তর আধুনিকতা নিজেই বহুত্ববাদী। আর এর পরিব্যাপ্তি নানাদিকে - শিল্পে, রাজনীতিতে, সমাজতন্ত্রে ও সাহিত্যে। আর এই উত্তর-আধুনিকতার গুরু তথা প্রবর্তক হচ্ছেন - জঁ ফ্রান্সিস লিওটার্ড।

এই উত্তর আধুনিকতাবাদের জন্ম মার্কিন যুক্তরাষ্ট্র ও ইউরোপের উন্নতপুঁজিবাদী কমপিউটার নির্ভর দেশগুলিতে। এর কারণ উত্তর-আধুনিকতা আসলে এক পুঁজিবাদী সমস্যা। তবুও উত্তর আধুনিকতা আজ সারা বিশ্বে এক গভীর আলোচিত ও বহু বিতর্কিত বিষয়। তবে ভারতবর্ষের মতো তৃতীয় বিশ্বের দেশগুলিতে উত্তর আধুনিকতাবাদ কতোটা প্রাসঙ্গিক তা এক জরুরী বিচার্য বিষয়। যে দেশে পুঁজিবাদ ও সামন্ততন্ত্র (আধা সামন্ততন্ত্র হলেও) এখনো হাত ধরাধরি করে এগিয়ে চলছে, যে দেশে হাজার হাজার গ্রামে এখনো পৌঁছাতে পারেনি আধুনিকতার আলোকরেখা, ধর্ম বা জাতপাত কিংবা সাম্প্রদায়িকতা যে দেশের এখনো এক সমস্যা, যে দেশের নানা জাতি-উপজাতি এখনো নিরক্ষরতার তমসায় ঢেকে আছে, যে দেশে নারীবাদ এখনো অনেকটাই উপেক্ষিত, কন্যা-শ্রম হত্যা, বধু-হত্যা, ডাইনী বলে হত্যা ও ধর্ষন এবং গণ-ধর্ষন প্রতিদিনের ঘটনা - সেখানে কতোটা প্রাসঙ্গিক আজকের এই উত্তর আধুনিকতা।

উত্তর আধুনিকতা আসলে একটি ধারণা বা প্রকল্প মাত্র। উত্তর আধুনিকতা আজো কোন প্রমাণিত তত্ত্ব নয়, একটি আন্দোলন মাত্র। জানা দরকার, আধুনিকতা থেকে উত্তর আধুনিকতা কতোটা আলাদা। কেউ যদি দাবি করেন, আমি উত্তর আধুনিক কবিতা বা উপন্যাস লিখি - তিনি কি প্রমাণ করতে পারবেন যে তাঁর রচনা কোন বৈশিষ্ট্য আধুনিকতা থেকে স্বতন্ত্র হয়ে উত্তর আধুনিক হয়ে উঠেছে? বোধ হয় তা প্রমাণ করা একান্ত অসম্ভব। ফলে শিল্প, রাজনীতি, সমাজতন্ত্র, সাহিত্য ইত্যাদি সমস্ত কিছুতেই উত্তর আধুনিকতা একটা ধারণা মাত্র। উত্তর আধুনিকতাবাদীদের কাছে জানা দরকার তথাকথিক উত্তর আধুনিকতা আসলে কি? এই বিষয়ে চার্লস জেন্কোর (Charles Jenko) - এর বক্তব্য হলো: "A sinuous, even tortuous, Path, twisting to the left and then to the right, branching down the middle, it resembles the natural form of a spreading root, or a meandering river that divides, changes course, doubles back on itself and takes off in a new direction."

উত্তর আধুনিকতার স্বরূপ তথা লক্ষণ বোঝাতে গিয়ে এই মতবাদের দুই প্রবাদ প্রতিম ব্যক্তিত্ব - Gilles Deleuze ও Felix Guattari 'রাইজোম' (Rhizome) - এই রূপক (Metaphor) ব্যবহার করেছেন। ধরা যাক, আধুনিকতা একটি গাছ - সেই গাছের বিন্যাস ও গঠন সুসংগঠিত। এই গাছটির একটি শিকড় রয়েছে, যা মাটির গভীরে প্রোথিত - আর তার শাখা-প্রশাখা মাথা তুলে দাঁড়িয়ে আছে আকাশের দিকে। গাছের একটা ইতিহাস ও আছে। সে যেখান থেকে এসেছে তার সেই ইতিহাসের মধ্যে জড়িয়ে আছে সেখানকার একটা মায়াময় স্মৃতি। একটি গাছের চরিত্র লক্ষণ পরবর্তী গাছ লাভ করে উত্তরাধিকার সূত্রে। এই গাছের মতো একটি নির্দিষ্ট পরিকাঠামো থাকায় আমরা সহজেই শিল্প-সাহিত্য-সংস্কৃতিতে পেয়ে যাই আধুনিকতার স্বরূপ। অন্যদিকে, উত্তর-আধুনিকতার নির্দিষ্ট কোনো পরিকাঠামো না থাকায় তাকে বুঝতে হয় 'রাইজোম' (Rhizome) এর সহায়তায়। এই উত্তর আধুনিকতার নির্দিষ্ট কোনো পরিকাঠামো না থাকায় তা নানা শাখায় বিভক্ত একটি প্রক্রিয়া বা System মাত্র। উত্তর আধুনিকতাবাদীদের ধারণায় একটি সর্পিলা ধারণা হলো উত্তর আধুনিকতা।

আমরা কি ভাবে চিহ্নিত করবো উত্তর আধুনিকতাকে? শিল্প ও সাহিত্যের কোনো স্থানীয় ধারণা কি উত্তর আধুনিকতা? আমাদের বর্তমান জীবনের প্রবাহমান সময়ের নতুনত্বের দিকগুলি কি আধুনিকতা? অথবা কোনো অর্থনৈতিক পর্যায় কি আধুনিকতা? কিংবা আমাদের দেশে ১৯৯১ সাল থেকে মুক্ত বাজার অর্থনীতি চালু হয়েছে এবং যা ২০০৬ সালের আজকের দিন পর্যন্ত প্রসারিত - এই সময় সীমাকে কি আমরা বলতে পারি উত্তর আধুনিক

পর্ব? তবে কি আমরা আধুনিক যুগকে অতিক্রম করে দ্রুত এগিয়ে চলছি উত্তর-আধুনিক যুগে? বহুজাতিক কোম্পানি বা ইনফরমেশন টেকনোলজি - তা হলে এ সব কি উত্তর আধুনিক? আসলে আমাদের প্রাত্যহিক জীবন যাত্রায় উত্তর আধুনিকতার প্রভাব অনুভব করছি, যদিও তাকে নির্দিষ্ট কোনো ফর্মে চিহ্নিত করতে পারছি না পরিকাঠামোর অভাবে। তাই উত্তর আধুনিকতাকে বুঝতে হয় 'রাইজোম' (Rhizome) এর সহায়তায়।

আসলে উত্তর আধুনিকতা এতোটা রহস্যময় ও ধোঁয়াশে যে তা পরস্পর বিরোধী। তবুও জীবনের প্রতিটি বিষয়ে আমরা উত্তর আধুনিক যুগে প্রবেশ করেছি সেই ১৯৮০ সাল থেকেই। আমাদের ঘরের Interior decoration-এ সিনেমার Narrative-এ, আবৃত্তি বা সংগীতের রেকর্ডে, Vedio বা T.V.-এর ছবিতে কিংবা বিজ্ঞাপনের ভাষায় অথবা Fashion পত্রিকায় কিংবা Documentary ছবিতে তথা দৈনন্দিত জীবনের নানা দিকে ক্রমশঃ প্রভাব ফেলেছে এই উত্তর আধুনিকতা Media, Consumer, Multi National Company - সমস্ত কিছুই আজ উত্তর আধুনিক; এমনকি আমাদের শিল্প-সাহিত্য-সংস্কৃতি প্রভৃতি মায় যাবতীয় শিল্পকর্মই। আধুনিকের চেয়ে যা আরো বেশি আধুনিক - তাকেস বলা হচ্ছে উত্তর-আধুনিক বা পোস্ট মডার্ন। উত্তর-আধুনিকতার আলোচনার পরিধি আজ বহুধা বিস্তৃত। উত্তর-আধুনিকতার আলোচনার বিষয়ের অন্তর্গত যেমন নারীবাদ বা ফেমিনিজম তেমনি উত্তর-ওপনিবেশিকতা বা Post-Colonialism-ও উত্তর-আধুনিকতার আলোচনার বিষয়। তবে উত্তর-আধুনিকতার স্বপক্ষে ও বিপক্ষে তর্ক-বিতর্কের শেষ নেই। গিলেজ দেলুজ (Gilles Deleuze) ও ফেলি' গাওয়ারি (Felix Guattari) মতো তাত্ত্বিক যেমন উত্তর-আধুনিকতার সমর্থক, তেমনি জুরগেন হেবারমাস (Jurgen Habermass) ও ফ্রেডরিক জেমসন (Fredric Jameson) উত্তর-আধুনিকতার বিরোধী।

উত্তর আধুনিকতা ও সাহিত্যশিল্পে (উত্তর আধুনিক উপন্যাসের ক্ষেত্রে) বাস্তববাদকে তীব্রভাবে আক্রমণ করেছে উত্তর-আধুনিক উপন্যাস। উত্তর আধুনিক উপন্যাসের বিষয়ের অন্তর্গত হয়েছে ইতিহাস ও নানা তত্ত্ব এবং উপন্যাসের প্রধান চরিত্রতো বটেই। উত্তর আধুনিক কবিতায় রয়েছে নানা সমস্যা ও সম্ভাবনা। উত্তর-আধুনিক নাটক ও থিয়েটারের পাশাপাশি স্থাপত্য ও ডিজাইন শিল্প এবং ভিসুয়াল আর্টের জগতেও আজ উত্তর আধুনিকতার ঘটেছে উজ্জ্বল উপস্থিতি। ফোটোগ্রাফি এবং টেলিভিশন সংস্কৃতিতেও আজ উত্তর আধুনিকতার ছোঁয়ায় পেয়েছে ভিন্ন মাত্রা বা ডাইমেনশন (Dimension)। উত্তর আধুনিকতা যেহেতু কোন জানা উৎসকে অস্বীকার বা প্রত্যাখ্যান করে তাই যে কোন বিষয়ের আলোচনা অনিবার্য ভাবে এসে যাচ্ছে উত্তর-আধুনিকতায়।

উত্তর আধুনিকতা একটি নতুন সামাজিক আন্দোলন নয় - একটি অর্থনৈতিক আন্দোলনও বটে। শিল্প বিপ্লব (Industrial Revolution) থেকে শুরু করে ইদানীং কাল পর্যন্ত যে সব শিল্প সম্ভার আবিষ্কৃত হয়েছে, যার উপর নির্ভর করে আজকের পৃথিবী আধুনিক হয়ে উঠেছে তা সমস্ত কিছুই ভিন্নতর রূপ নিয়েছে উত্তর আধুনিকতায়। উদাহরণ হিসেবে 'এনরন কোম্পানি'র কথা বলা যায়। একসময় এই কোম্পানিটি শুধুমাত্র মার্কিন যুক্তরাষ্ট্রের কোম্পানি ছিল আজ এই কোম্পানিটিই হয়ে উঠেছে একটি বহুজাতিক কোম্পানি (Multi National Company)। অথবা, 'ন্যাশনাল প্যানাসোনিক' বা 'সোনি' কোম্পানি ইত্যাদি সব কিছুই আজ উত্তর-আধুনিক।

মুক্ত বাজার (Open Market) বা গ্যাটচুটি (Gatt) আজকের পৃথিবীতে বদলে দিচ্ছে অর্থনৈতিক ধারণা। বহুজাতিক কোম্পানিগুলি কোনো বিশেষ দেশের নয়, যে সব দেশে এদের নেটওয়ার্ক (Newtork) ছড়িয়ে রয়েছে সেইসমস্ত দেশের সঙ্গে গড়ে তুলেছে এক বাণিজ্যিক সম্পর্ক। যেমন, 'পেপসি' (Pepsi) বা 'কোকাকোলা' (Cocacola) - এই দুটো কোম্পানির সঙ্গে সম্পর্ক স্থাপন করে ঠাণ্ডা পানীয়ের দুনিয়ায় এরা ব্যবসা চালাচ্ছে। ভারতীয় কোম্পানিগুলির ব্রাণ্ড (Brand) নিয়েই এরা ব্যবসা করছে এবং বিজ্ঞাপনে ব্যবহার করছে ভারতীয় শিল্প-সাহিত্য-সংস্কৃতির বিভিন্ন উপাদান। এই নতুন টেকনিকটিই হলো উত্তর আধুনিকতা। বহুজাতিক কোম্পানিগুলি মার্কেট রিসার্চ (Market Research) করে জেনে নেয় তাদের পণ্যের কন্জিউমার (Consumer) চাহিদা এবং মিডিয়ার সাহায্যে এরা প্রভাবিত করে দেশে দেশে জন-গণশেদের। সমস্ত Network টি পরিচালনার জন্য রয়েছে একটি সুশিক্ষিত বুরোক্র্যাট সোসাইটি বা আমলাতান্ত্রিক সমাজ। এইসব বুরোক্র্যাটরা জানে বিদ্যুতের ব্যবহার, মিডিয়ার ব্যবহার এবং কম্পিউটার, ইন্টারনেট, সাইবার কাফে প্রভৃতির সফল প্রয়োগ। এ সব কিছুই আজ উত্তর আধুনিক বা পোস্ট মডার্ন।

১৯৮০ থেকে আমরা যে পৃথিবীতে বাস করছি তার প্রায় সমস্ত কিছুই উত্তর আধুনিক। সকালে ঘুম থেকে উঠে রাতে বিছানায় যাবার আগে পর্যন্ত আমরা যা কিছু ব্যবহার করি তার সমস্ত কিছুই বহুজাতিক কোম্পানির পণ্য। তাই আমাদের চিন্তা-ভাবনার সমস্ত কেন্দ্র জুড়ে আজ নিঃশব্দ অনুপ্রবেশ ঘটেছে উত্তর আধুনিকতার। উত্তর আধুনিক আজ শুধুই বৈজ্ঞানিক উদ্যোগ নয়, নান্দনিক উদ্যোগও বটে, যা আবার অর্থনৈতিক উৎসের কেন্দ্রবিন্দুও বটে। আজকের দিনে একটি সরকারের মডেল (Model) কেমন হবে, কোন পণ্যের বা কোন দেশের সঙ্গে বাণিজ্যিক সম্ভাবনা কতটা, অর্থনৈতিক পরিকল্পনা, স্বাস্থ্য পরিষেবা, নগরোন্নয়ন (Urban Development) ইত্যাদি সমস্ত কিছুই আজ উত্তর-আধুনিকতা। বহুজাতিক কোম্পানিগুলি পণ্যের বাজার তৈরি করতে গিয়ে যে সব বিজ্ঞাপন দেয় তাতে ভিসুয়াল আর্টের (Visual Art) যে প্রয়োগ ঘটায় তাতে পণ্যটি (Commodity) হয়ে উঠে 'হাই-প্রোফাইল' (High Profile)। এইসকল ক্ষেত্রে গুরুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন করে উত্তর-আধুনিকতা। বিজ্ঞানের আশীর্বাদকে উত্তর আধুনিকতা যেমন অভিধানে রূপান্তরিত করতে পারে, তেমনি আমূল সংস্কার করতে পারে বিজ্ঞানকে। বিজ্ঞানের মতই শিল্প-সাহিত্যের ক্ষেত্রেও পরিবর্তন ঘটতে পারে উত্তর-আধুনিকতা। এই পরিবর্তন হতে পারে Form-এর ক্ষেত্রেই পারে উত্তর-আধুনিকতা। একজন আধুনিক কবি বা গল্পকার বা উপন্যাসিক যে ভাবে লিখবেন, একজন উত্তর আধুনিক কবি বা গল্পকার বা উপন্যাসিক যে ভাবে লিখবেন না। বাক্য সংগঠনের ক্ষেত্রেও বিরাট উপন্যাসিক নিশ্চয়ই সে ভাবে লিখবেন না। নবতর দৃষ্টিভঙ্গীর আলোকে পরিবর্তন আনতে পারেন একজন ভাষাবিজ্ঞানী। নবতর দৃষ্টিভঙ্গীর আলোকে তৈরী হতে পারে বা হচ্ছে ভাষা চর্চার নতুন নতুন দিগন্ত। এসবই হলো উত্তর আধুনিকতাবাদের সংস্কারের দিক - ইতিবাচক দিক। আবার, দেশীয় ঐতিহ্যকে তুলে ধরতে গিয়ে উত্তর আধুনিকতাবাদীরা অনেকসময় ধর্মীয় মৌলবাদকে প্রশ্রয় দেয়, নতুনত্বের মোহে শিল্প-সাহিত্যে ঘটায় যৌনতার যথেষ্ট অর্থহীন ব্যবহার। এসবই হলো উত্তর আধুনিকতাবাদের প্রতিক্রিয়াশীল দিক - নেতিবাচক দিক।

আমাদের মিডিয়া সংস্কৃতির সর্বত্র আজ উত্তর আধুনিকতাবাদের আধিপত্য। একাডেমিক নির্ভর পত্র-পত্রিকাতেও আজ উত্তর আধুনিকতার

সরব উপস্থিতি, এমন কি ইন্টারনেট সিস্টেমেও। [www<http://www.MUSEJhu.edu/Journals/postmodernculture](http://www.MUSEJhu.edu/Journals/postmodernculture) এবং [www<http://www.etheory.com1>](http://www.etheory.com1)। আমাদের সামাজিক জীবনের বিভিন্ন ক্ষেত্রেও আজ উত্তর আধুনিকতার একাধিপত্য। আমাদের গৃহসজ্জায় (Interior Decoration) বিল্ডিং এর ডিজাইন পরিকল্পনায়, সিনেমার Narrative রচনায়, আবৃত্তি বা গানের রেকর্ড পরিকল্পনায়, ফ্যাশান ম্যাগাজিনের পাতায়, মিডিয়াও কনজিউমারের প্রতি সামাজিক ও অর্থনৈতিক আত্মনির্ভরতায় ইত্যাদি সমস্ত কিছুতেই প্রভাব ফেলেছে উত্তর-আধুনিকতা। রাষ্ট্রীয় জীবনের ক্ষেত্রেও প্রভাব ফেলেছে উত্তর-আধুনিকতা। সাংস্কৃতিক ও রাজনৈতিক সমস্যা সৃষ্টিতে, সাংস্কৃতিক উত্তরাধিকার ধ্বংস করতে, পারমাণবিক আত্মধ্বংসের বিস্তারে, বহুত্ববাদী ক্ষমতার প্রতি সমর্থনে, জটিল আঞ্চলিকতাবাদের ক্ষেত্রে ইত্যাদি সমস্ত কিছুতেই প্রভাব ফেলেছে উত্তর-আধুনিকতা।

উত্তর-আধুনিকতাবাদ তবে কি আধুনিকের চেয়েও বেশি আধুনিক? উত্তর-আধুনিকতাবাদীদের সমর্থনে রয়েছে speculative physics, non-linear-dynamics (chaos theory)। কিন্তু উত্তর নির্দিষ্ট কোন পরিকাঠামো (design) না থাকায় সর্বশাসী নিয়ন্ত্রণ ও বিশ্বজনীনতার ধারণার সে বিরোধী। উত্তর-আধুনিকবাদীরা ভাষায় নানা ধরনের গঠন বা Structure ব্যবহার করে বলে Text বা Narrative রচনায় দেখা যায় এমন সব, যা আমাদের উত্তরাধিকার নয়। উত্তর-আধুনিক ভাষা বোঝার কোন ব্যাকরণ বা Grammar তৈরী হয়নি এখন পর্যন্ত। একটি শব্দের সমার্থক শব্দের প্রতি বা রূপকের প্রতি সম্পূর্ণ আস্থাহীন উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা। উত্তর-আধুনিকতা ভাষার যে কাঠামো দেখা যায় তা ক্যালিডিস্কোপে দেখা ছবির মতো বিচ্ছিন্ন। একই শব্দের বিভিন্ন অর্থ উত্তর-আধুনিকবাদীরা মানে না। শুধুমাত্র শব্দের মূল অর্থটিই তাদের কাছে গ্রহণযোগ্য। আধুনিক ভাষাকে অতিক্রম করা উত্তর-আধুনিকতার লক্ষ্য। অথচ আধুনিকতা একটি চলমান পদ্ধতি যাকে ছাড়া উত্তর-আধুনিকতা বেঁচে থাকতে পারে না। আসলে দু'জনের অস্তিত্ব (আধুনিক ও উত্তর-আধুনিক) অন্য একজনের আভাস দেয়। উত্তর+আধুনিকতা= উত্তর-আধুনিকতা - এই শব্দ বন্ধের 'উত্তর' উপসর্গ 'আধুনিক' শব্দের সঙ্গে যুক্ত হয়ে এক জটিল সম্পর্কের কথা যেন জানাতে চায়। অথচ উত্তর-আধুনিকতা আধুনিকতার ধারণাকে অস্বীকার করে, আধুনিকতার, পরবর্তী পর্যায় হিসেবে নিজেকে প্রতিষ্ঠা করতে চায় উত্তর-আধুনিকতা।

মার্ক্সবাদের প্রতি তীব্র অনীহা উত্তর-আধুনিকতাবাদীদের। মার্ক্সবাদ ইতিহাসের যে শ্রেণীবিন্যাস করেছে: আদিম সাম্যবাদী সমাজ > দাসযুগ > সামন্তযুগ > বুর্জোয়াযুগ - এই শ্রেণীবিন্যাস মানে না উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা। মার্ক্সবাদী ইতিহাসের ব্যাখ্যাকে চ্যালেঞ্জ জানায় উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা - ফলে মার্ক্সবাদীদের সঙ্গে তাদের বিরোধ। মার্ক্সবাদীরাও পোস্টমডার্নিজমের ধারণাকে কোন গুরুত্বই দিতে চান না। মার্ক্সবাদীদের দৃষ্টিতে উত্তর আধুনিকতাবাদ রাজনৈতিক-সাংস্কৃতিক রক্ষণশীলতার প্রকাশ। ভোগবাদী বহুজাতিক ধনতন্ত্রেরই এক সাংস্কৃতিক রূপ পোস্টমডার্নিজম। তবে এ কথা সত্য যে বুর্জোয়া যুগের পরে পৃথিবীতে সমাজতন্ত্র আসবে মার্ক্সবাদীদের এই বিশ্বাস অনেকটাই মিথ্যে হয়ে গেছে সোভিয়েত রাশিয়া ও পূর্ব ইউরোপের কমিউনিস্ট দেশগুলির পতনে। এমন কি প্রতিবেশী চীনেও সমাজতন্ত্র আজ প্রশ্ন চিহ্নযুক্ত। আজকের পৃথিবীতে বিশ্বজুড়ে চলেছে মার্কিন যুক্তরাষ্ট্রের নেতৃত্বাধীন এককেন্দ্রিক বিশ্ব ব্যবস্থা।

উত্তর আধুনিকতাবাদীরা কিন্তু এই এককেন্দ্রিক বিশ্বব্যবস্থার বিরোধী। তবে এর বিকল্প কি? এর উত্তর কিন্তু জানা নেই উত্তর-আধুনিকতাবাদীদের।

জঁ ফ্রান্সিস লিওর্তাদকে উত্তর আধুনিকতার জনক বলে অভিহিত করা হয়। তাঁর মতে, উত্তর-আধুনিকতার অর্থ হলো মহাআখ্যানকে (Meta-Narrative) সন্দেহ পোষণ করা এবং যে কোন প্রতিষ্ঠিত বা প্রচলিত মতবাদের বিরোধিতা করা। কেননা, তিনি মনে করেন যে কোন প্রতিষ্ঠানই আইনগত সুযোগ-সুবিধা ভোগ করে এবং প্রতিষ্ঠান মাত্রই ক্ষমতার অপব্যবহার করে। উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা বহুত্ববাদে (Pluralism) বিশ্বাসী। উত্তর-আধুনিকতা কোন ঐতিহাসিক চিন্তা-চর্চার ফসল নয়, শুধু আধুনিক নন্দনতাত্ত্বিক অভ্যাস মাত্র।

উত্তর-আধুনিকতায় যে জগৎ নিয়ত তৈরী হচ্ছে, সেখানে অবিরাম গতিতে ঘটে চলেছে প্রযুক্তির রূপান্তর। তাই কম্পিউটারের ভাষা বদলে দিচ্ছে ৫০০০ বছরের প্রবাহমান ভাষার ধারণাকে। কারন ৫০০০ বছরের আগের গতিবেগের চেয়ে আজকের দিনে গতিবেগ ৫০০০ গুণ বেশি। আর এই রূপান্তরের প্রভাব পড়েছে মানুষের প্রজ্ঞা-জ্ঞানে। জ্ঞান আজ হয়ে উঠেছে পণ্য। আজকের যুগে নতুন ধরনের উৎপাদন ব্যবস্থায় মুদ্রার সঙ্গে জ্ঞানের বিনিময় করা হচ্ছে। জ্ঞান সম্পর্কে এতকাল আমাদের যে ধারণা ছিল, সেই জ্ঞানকে পুরোনো বলে বাতিল করে দিচ্ছে উত্তর-আধুনিকতা। ভাষার আর কোন ব্যবহারিক মূল্য থাকছে না, অথচ ভাষা সঞ্চাত জ্ঞানই তো আজকের দিনে উৎপাদন ব্যবস্থার নিয়ামক শক্তি।

উত্তর-আধুনিকতা বিশ্বাস করে যে আজকের দিনে বিজ্ঞানই রাষ্ট্র বা জাতির ক্ষমতা নির্ণয় করবে। তাই অনাগত ভবিষ্যতে তথ্য-পণ্যের বাজার দখল নিয়ে ক্ষমতার লড়াই অনিবার্য। উন্নত ও উন্নয়নশীল দেশগুলি আগামী দিনে অনিবার্যভাবে এগিয়ে যাবে সংঘর্ষের পথে। ইন্টারনেটের ব্যবহারের মাধ্যমে তথ্য-পণ্যের বাজার দখল নিয়ে শুরু হতে পারে রাষ্ট্রে রাষ্ট্রে ক্ষমতার লড়াই, বদলে যেতে পারে পৃথিবীর মানচিত্র - বদলে যেতে পারে ক্ষমতার মানচিত্র। আজকের দিনে সীমান্ত রক্ষা নিয়ে রাষ্ট্রে রাষ্ট্রে যেমন শুরু হয় যুদ্ধ আগামী দিনে তথ্য-পণ্য নিয়ে শুরু হয়ে যেতে পারে যুদ্ধ। সব রাষ্ট্রই কি সমান সুযোগ পাবে তথ্য-পণ্য ব্যবহারের? কিংবা শুধুমাত্র বিশেষ কোন রাষ্ট্র? শুধুমাত্র মার্কিন যুক্তরাষ্ট্র? কে জানে? কেন না, তথ্য-পণ্য নিয়ে তৈরী হয়নি আজকের পৃথিবীতে কোন আন্তর্জাতিক আইন?

এত তর্ক-বিতর্ক, সেমিনার-সিম্পোজিয়াম যে উত্তর-আধুনিকতাকে নিয়ে, তার জন্ম কিন্তু একেবারে ইদানীং কালের ব্যাপার - ১৯৬০ সাল নাগাদ সময়কে তার জন্ম লগ্ন বলে ধরা হয়। উত্তর আধুনিকতাবাদের রাজনৈতিক সামাজিক-সাংস্কৃতিক মূল্যবোধ এবং বামপন্থী, মধ্যপন্থী এবং দক্ষিণ পন্থীদের মূল্যবোধ একেবারে সম্পূর্ণ বিপরীত ধর্মী। মার্ক্সবাদীরা বলেন যে উত্তর-আধুনিকতায় পূর্ণ হতে হলে মার্ক্সবাদ স্ট্রাকচারলিজম, পোস্ট স্ট্রাকচারলিজম, ফেনমেনোলজি, সাইকো অ্যানালিসিস ও অন্যান্য দর্শন সম্পর্কে জ্ঞান থাক আবশ্যিক। শুধুমাত্র এই সব তত্ত্ব নয়, নানাধরণের সাহিত্য-আন্দোলন এবং রেনেসাঁস পরবর্তীকালের আবেগ, অনুভূতি ও চিন্তার বিন্যাস সম্পর্কে জ্ঞান থাকতে হবে। জাক দেরিদার (Jaques Derida) 'Theories of de-Construction' এবং 'Grammatology' সম্পর্কেও জ্ঞান থাকা দরকার। জানতে হবে জ্যাক লাকার (Jacques Lacan) ইচ্ছা সম্পর্কীয় ধারণা (Notions of Desire), মিশেল ফুকোর (Michel Foucault) Generalological theory's এবং Geneological

theory সম্পর্কেও যা জ্ঞানের এক রৈখিক মডেলের পরিবর্তে বিচিত্র ও বহুত্ববাদী মডেল অনুসরণ করতে আগ্রহী।

উত্তর-আধুনিকতা নিয়ে বিতর্ক এত তীব্র যে সেই তর্ক-বিতর্কের মধ্যে প্রবেশ করে উত্তর-আধুনিকতার প্রকৃত স্বরূপ আবিষ্কার করা শুধু দুর্লভই নয়, প্রায় অসম্ভব। তবে উত্তর-আধুনিকতার গুরু জঁ ফ্রান্সিস লিওর্তাদ দৃঢ়তার সঙ্গে বলেন যে আমরা শিল্প সাহিত্য-সংস্কৃতির দিক থেকে পৌঁছে গেছি Post Industrial যুগে। আর তাই এই যুগ হচ্ছে Post-Modern বা উত্তর-আধুনিকতার যুগ। ১৯৫০ সাল থেকেই আরম্ভ হয় ইউরোপের পুনর্গঠনের যুগ আর এই সময়কালের শেষের দিক থেকেই উত্তর-আধুনিক যুগের সূচনা। এইসময় থেকেই ইতিহাসের আড়ম্বরপূর্ণ মহিমার অপমৃত্যুর শুরু হয়। মহা-আখ্যানের প্রতি মানুষের অনীহা, বিপরীতে ছোট মাপের ঘটনার মধ্যে মানুষ সহজেই খুঁজে পেতে আরম্ভ করে শিকড়ের সন্ধান। ইতিহাসের মার্ক্সবাদী ব্যাখ্যা বা অবচেতন নির্জন মনের তত্ত্বের মতো মহাআখ্যানের মত বিষয়ের বৈধতা সম্পর্কে প্রশ্ন তুলতে আরম্ভ করেন উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা।

উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা মনে করেন কোন ঘটনার ব্যাখ্যা বা প্রয়োগের ক্ষেত্রে সেই ঘটনার সামগ্রিক প্যাটার্ন (Pattern) আসলে বিশ্বজনীনতার মিথ্যামোহ মাত্র এবং ক্ষমতাবানদের ন্যস্ত স্বার্থের পরিচায়ক মাত্র। তাই উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা মহা-আখ্যানের পরবর্তে ব্যবহার করেন স্থানীয় আখ্যান। সূত্রাং যে কোন জ্ঞান আংশিক ও অসম্পূর্ণতায় ভরা। এই ধারণাকে Radically New Form of Epistemological Freedom বলা হচ্ছে আজকের দিনে। তাই বৃহত্তর চেয়ে ক্ষুদ্রতর বস্তু বা ঘটনার প্রতি আগ্রহ অনেক বেশি উত্তর-আধুনিকতাবাদীদের। তাই উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা পছন্দ করে শিল্প-সাহিত্য ডিটেলস (details) এর কাজ, অভিজ্ঞতার বহু মাত্রিকতা এবং অনু-পরমাণু থেকে লাভ করতে চান সামগ্রিক বিশ্ব সম্পর্কে ধারণা। তাই লিওর্তাদ আক্রমণ করেন মহাআখ্যানকে। মহাআখ্যান যেহেতু প্রতিষ্ঠানিক তাই মহাআখ্যানকে বাতিল করে দেন উত্তর-আধুনিকতাবাদীরা। মহাআখ্যান ভাষার ক্ষমতাকে সীমাবদ্ধ করে দেয়, কিন্তু প্রতিটি মানুষকে তার নিজস্ব স্বার্থে নিজের ভাষায় বলতে দেওয়া উচিত, তাতে প্রতিটি মানুষই নিয়ন্ত্রণে রাখতে পারবেন নিজস্ব রাজনীতি। উত্তর-আধুনিকতাবাদীদের ধারণা মানব যুক্তির ক্ষেত্রে ছোট ছোট আখ্যানই বিজ্ঞানসন্মত পদ্ধতি। তাই লিওর্তাদ আধুনিকতা ও উত্তর-আধুনিকতার নান্দনিক পার্থক্যের বিষয়ে যে আখ্যা গড়ে তোলেন তার থেকে উত্তর-আধুনিকতা হয়ে উঠে 'সাবলাইম' (Sublime) এর একটি নতুন ধারণা। লিওর্তাদের ভাষা: 'A work can be come Modern only if it is first Post-Modern'। লিওর্তাদের এই ধারণা মার্ক্স ধারণার সম্পূর্ণ বিপরীত। লিওর্তাদের মতো Post-Modernism হলো একটি নির্দিষ্ট যুগ নয়, একটি নির্দিষ্ট 'ফর্ম' (Form)। তাই তিনি ইতিহাসের ধারণায় নয়, নান্দনিক ধারণায় বিশ্বাসী।

লিওর্তাদকে যেমন উত্তর-আধুনিকতার জনক বলে মনে করা হয়, তেমনি জঁ বদ্রিলাকে (Jean Baudrillard) মনে করা উত্তর-আধুনিকতার প্রধান পুরোহিত। আজকের সমাজ ও প্রযুক্তি সম্পর্কে জঁ বদ্রিলার ভাবনা অনেকটাই নিহিলিস্টদের ধারণার অনুরারী। বদ্রিলার এই সব ধারণার উৎস হলো—মার্ক্সবাদ, সাইবার জেনেটিক, সোস্যাল থিয়োরি, সাইকোঅ্যানালিসিস, কমিউনিকেশন থিয়োরি এবং সেমিয়টিক। আধুনিকতার শেষ সম্পর্কে বদ্রিলার ধারণা হলো আধুনিকতা আসলে উৎপাদন, শিল্প মার্ক্সবাদ এবং চিত্রের রাজনৈতিক-অর্থনৈতিক যুগ। বদ্রিলা উত্তর-আধুনিকতার

মধ্যে আনলেন টেকনোলজির নতুন ফর্ম (Form)। আগে সংস্কৃতির বাহন ছিল প্রতীকী যোগ্যতা এবং পরে নতুন মাধ্যম এবং আজ তা বৈদ্যুতিন গণমাধ্যমের উপর নির্ভরশীল। আমাদের আজকের জীবন টেলিভিশন, কম্পিউটার ও ভিডিও (Vedio) তে দেখা ব্যবহারিক জগত মাত্র। আমরা ক্রমশঃ এক নতুন উত্তর-আধুনিক সাদৃশ্যের অনুকৃতির (Simulation) জগতে প্রবেশ করছি যা নিয়ন্ত্রণ করছে Information 'চিহ্ন' ও নতুন সাইবারনেটিক প্রযুক্তি। বাস্তব জগতটা আমাদের কাছ থেকে ক্রমশঃ হারিয়ে যাচ্ছে, বিপরীতে সত্যি (!) বলে মনে হচ্ছে টেলিভিশন, ভিডিও (Vedio) ও ইন্টারনেটে (Internet) দেখা জগতটাই।

ইতিহাসের ব্যাখ্যা সম্পর্কে জঁ বদ্রিলার ধারণা মার্ক্সবাদ বিরোধী। মার্ক্সবাদের ইতিহাস ব্যাখ্যা 'বিচ্ছিন্নতার' (alienation) একটি গুরুত্বপূর্ণ ভূমিকা বর্তমান। কিন্তু বদ্রিলার ইতিহাস ধারণার কেন্দ্রে রয়েছে 'অনুকৃতির' (simulation) প্রভাব। এই অনুকৃতিতে প্রবেশ করতে হলে আমাদের ভুলতে হবে ইতিহাসকে। ইতিহাসে আমরা বিচ্ছিন্ন (alienated) বলে ইতিহাসের ব্যাখ্যা বিচ্ছিন্নতার প্রসঙ্গ আমাদের ভুলে যেতে হবে। এখানে ইতিহাসের ব্যাখ্যা সম্পর্কে মার্ক্সবাদ ও উত্তর-আধুনিকতাবাদীদের মধ্যে মূলে প্রভেদ। বদ্রিলা স্পষ্ট করে না বললেও আভাসে-ইঙ্গিতে যেন বলতে চান আমরা আজ ইতিহাসের সমাপ্তির দ্বারপ্রান্তে এসে উপস্থিত।

আধুনিক পৃথিবীর যে শিল্প-বিস্ফোরন, উৎপাদনের যে সম্প্রসারণ, পুঁজির যে ধারণা এবং বিজ্ঞান-প্রযুক্তি সম্পর্কে আজকের যে ধারণা তা যেন উত্তর-আধুনিক যুগেরই জয়যাত্রা। টেলিভিশনের পর্দায় যা দেখি এবং তা দেখতে দেখতেই ভুলে যাই আমাদের জীবনের অর্থনৈতিক ও সামাজিক সমস্যার নানা কথা। অন্য কথায় আজকের দিনে টিভির (T.V.) জগত প্রবেশ করেছে আমাদের জীবনে আর আমাদের জীবন প্রবেশ করেছে টি.ভি. (T.V.)র জগতে। আমাদের প্রতিদিনের জীবনের যে ছবি-যে রিয়ালিটি (Reality) তা মুছে দিচ্ছে টেলিভিশন জগতের হাইপাররিয়ালিটি (Hyperreality)। বদ্রিলার ধারণায় এই হাইপাররিয়ালিটি (Hyperreality) হচ্ছে বাস্তবের চেয়েও বেশি বাস্তব। আজ আমাদের জীবন থেকে ক্রমশঃ মুছে যাচ্ছে সামাজিক সীমারেখা, আমরা দ্রুত প্রবেশ করছি অর্থহীন চিহ্ন, শূন্যতা, অজ্ঞানতা, অ্যাবসার্ড ও উপবৃত্তীয় (elliptical) চিত্রের জগতে। বদ্রিলার এই তত্ত্ব অনেক সমাজ বিজ্ঞানীর কাছেই মনে হয়েছে অর্থহীন, অবাস্তব এক দর্শন মাত্র। তাঁদের মতে বদ্রিলার এই দর্শনে রয়েছে পদ্ধতিতে বিশ্লেষণের অভাব, বিপরীতে এই দর্শন একান্তই অতিশয়োক্তি ও ধোঁকা মূলক তত্ত্ব মাত্র। এইসব সমালোচনার হয়তো অনেকটাই সঠিক, তবু আমাদের প্রতিদিনের জীবনকে নতুনভাবে দেখতে এবং ভাবতে সাহায্য করছে বদ্রিলার এই তত্ত্ব। উত্তর আধুনিকতাবাদের প্রধান পুরোহিত যেমন বদ্রিলা, তেমনি উত্তর আধুনিকতাবাদের জনক হলেন ফরাসী দার্শনিক-লিওর্তাদ। আধুনিকতার বিরুদ্ধে ১৯৭৯ সালের লিওর্তাদের প্রথম মই - 'The Post-Modern Condition — A Report on Knowledge' - ই হলো উত্তর-আধুনিকতাবাদের ম্যানিফেস্টো বা ইস্তাহার। □

(সহায়কগ্রন্থঃ

- ১) গৌতম বসু ও চিরঞ্জীব সুর সম্পাদিত - Uttar Adhunik, Janapad (Vol. - I)
- ২) বিপ্লব মাজী - পোস্টমডার্নিজম বা উত্তর আধুনিকতা : সমাজনা ও ভবিষ্যত।
- ৩) পাপপ্রতিম বন্দ্যোপাধ্যায় - পোস্টমডার্ন ভাবনা ও অন্যান্য।
- ৪) অমিতাভ গুপ্ত - উত্তর আধুনিক কবিতা (প্রথম খণ্ড)।

মানব মন এবং কিছু অসম্পূর্ণ ইউরোপীয় সাহিত্য তত্ত্ব :

সুশান্ত কর
প্রবন্ধা, বাংলা বিভাগ

মন-বিশ্বের সন্ধানে :

সভ্যতার সমগ্র ইতিহাসে যারা পিছিয়ে ছিল সেই ইউরোপ গত কয়েক শতাব্দী ধরে ভারতের মতো পূর্বের দেশগুলোকে পেছনে ফেলে এগিয়ে গেছে—এই সত্যকে স্বীকার করে যাবার মতো ব্যথা আমাদের অনেককে আজীবন ছাড়বে না। এ ব্যথার ভাগ নেবার মতো ভারতীয় আগেও প্রচুর ছিল, এখনো আছে। এইটুকুই সুখ। কিন্তু যখন দেখি, কোথায় আমাদের সুখ আর কোথায় বা দুঃখ-তাও নির্দেশ করে দেয় ইউরোপ। সেই নির্দেশে লাফাবার জন্য কিছু ভারতীয়ও সারাদক্ষ তৈরি থাকে তখনই সে লজ্জাও আর সঙ্গ ছাড়বার নাম করে না।

সে যখন এগিয়ে আছে, তখন তার অনেক কিছুই নিশ্চয়ই ভালো। কিন্তু তাই বলে ইতিহাসের সারাটা সময় জুড়ে যদি আমরাও এগিয়ে যাবার নাম করে ইউরোপের পেছন পেছন দৌড়োতে থাকি তা হলে যে ঐ পেছনেই দৌড়োতে থাকব—এই কথাটা বুঝবার মতো বুদ্ধি আমাদের যত তাড়াতাড়ি হয় ততই মঙ্গল। নিজের দেশেরই আরেকটা অংশকে পেছনে ফেলে রেখে আমরা প্রগতির অহংকারে মাতাল আছি, মাতাল থাকব। ইউরোপ আমাদের সে মাতলামো দেখে চিরটাকাল হেসেছিল আর ভবিষ্যতেও হাসবে। তার সাথে সমানে সমানে দোস্তিও আমাদের হয়েই উঠবে না।

মাত্র গত কয়েক শতাব্দীর সভ্যতার সুাদ পেয়ে ইউরোপ যে এক প্রবল মনরোগে আক্রান্ত হয়েছে এতো প্রতিদিন প্রত্যক্ষ। সে রোগের সহজ নাম উচ্চমন্যতা (Superiority Complex)। এ রোগ ভারতের মতো দেশে আসতে আসতে হীনমন্যতার (Inferiority Complex) চেহারা নিয়ে সংক্রমিত হয়। দুই অসুস্থ যেখানে মুখোমুখি হয় সেখানে মাতলামীর খেলাটা জমে ভালো।

এমনই এক মাতলামোর খেলা কলকাতার বাংলা সাহিত্যে শুরু হয়েছিল প্রথম বিশ্বযুদ্ধের পর। কলকাতার থেকে তা অসমীয়া-হিন্দী ইত্যাদি সমগ্র ভারতীয় সাহিত্যে ছড়িয়ে পড়ে দ্রুত। ফ্রেড আর মার্জ দুই পরস্পর বিরোধী ব্যক্তি। তাদের মত ও পথকে নিয়ে অনেক সময় একই সাহিত্যিক ব্যক্তি বা গোষ্ঠি মাতোয়ারা হয়েছিল। ফ্রেডে যেখানে বলেন, আমাদের সমস্ত কাজের পেছনকার প্রেরণা আসে যৌনবোধ থেকে, সেখানে মার্জবাদ বলে সে প্রেরণা আসে চারপাশের বাস্তব জগৎ থেকে। আমাদের সাহিত্য-তাত্ত্বিক পণ্ডিত প্রবররা দাবী করছিল এই দুই ততুই বুঝি চিন্তার জগতে বিপ্লব নিয়ে এসেছিল। কথাগুলোর মানে আমি এখনো বুঝি না। আর ভাবতে বসলে আমার ভীষন হাসি পায়। এমন কিছু নেশাগ্রস্ত থাকে বলেই জগতে বেঁচে থাকার বেশ

মজা আছে। ফ্রেয়েডের চেতন-অবচেতন মনের কথা বেশ বোঝা যায়। তার পর সেই অবচেতন মনের পাঠ নিতে গিয়ে যে কথাগুলো শুনি, তা দুর্বোধ্য হলেও ঠিক ছিল, কিন্তু যতটুকু বোঝা যায় তাতে তাঁর মনোবিকলন তত্বকে আমাদের তত্ত্বমন্ডের থেকে পৃথক কিছুই মনে হয় না। আমাদের সাহিত্যিকরা আরো এক কাঠি সরেস। আমাদের সমস্ত সৃজন কর্মই যেখানে চেতন মনের কাজ সেখানে তাদের অনেকেই অবচেতন-মনকেই সাহিত্যে চিত্রিত করার অপচেষ্টা করে আমাদের জানালেন, এই হলো ‘আধুনিক’ সাহিত্য। আর সব অপসাহিত্য। স্টেজের নাটককে গ্রীণরুমে ঠেলে পাঠিয়ে, গ্রীণরুমকে স্টেজে টেনে তুলে তাঁরা জানালেন এই হলো আসল নাটক। সাহিত্যিকেরা অবশ্য মার্ক্সবাদেরও খুব সদব্যবহার করেননি। মার্ক্সের প্রচুর প্রেমের কবিতা ছিল। সাহিত্যিক তথা সাংস্কৃতিক মার্ক্সবাদের অত্যাচারে সেগুলোও বিশশতকের শেষাংশের আগে প্রকাশের মুখ দেখেনি—আপাতত বোধহয় এই কথাটা বলাই যথেষ্ট।

সাহিত্যে ‘চেতনা প্রবাহ রীতি’ এমনই কিছু কাজেরই ধারাবাহিকতার পরিণাম। নিরালায়-নির্জনে বসে থাকলে যে আমাদের সবারই নিজের সাথে কথা বলবার নেশায় পেয়ে বসে সে কথা জানবার জন্য আমাদের কোন ইউরোপীয় তাত্ত্বিকের দ্বারস্থ হবার দরকার ছিল না। আমাদের সাহিত্য-তাত্ত্বিকেরা তাও করালেন। নিজের সাথে কথা বলবার কোনো নিয়ম-নীতির বালাই থাকে না। সে ভাবনা এগোয় আঁকাবাঁকা পথে, বিষয় থেকে বিষয়ান্তরে, প্রসঙ্গ থেকে প্রসঙ্গান্তরে। কখনো ভাবনা এগোয়, কখনো পেছোয়—কখনো বা থেমেও থাকে অথবা হঠাৎই থেমেই যায়। গোটা ব্যপারটাই প্রবল বিশৃঙ্খল। পাঁচজনে আড্ডা দিলেও আমরা এরকমই কথা বলি। আড্ডারও কোনও শুরু নেই, শেষ নেই। এবার, সেই আড্ডার ছব্বি বিবরণ লিখে যদি কেউ বলে এও এক উপন্যাস (যেমন প্রজ্ঞানে প্রকাশিত বাংলা উপন্যাস ‘উদাস মহল, শূণ্য গলি’)—তাহলে তো ঠিকই আছে। মাঝেমাঝে সেরকম দু’একটা হতেই পারে। সাহিত্যে ‘হতেই পারে না!’ কিংবা ‘হতেই হবে !’- এমন উচ্চারণ বড় বিপজ্জনক। যদি কেউ বলেন, এই হলো এ কালের একমাত্র উপন্যাস রীতি-তাহলেই বিভ্রম্বনা। এ রকম উপন্যাস আজো বড় বড় পুরস্কারে সম্মানিত হয়ে পাঠকের পেছনে তাড়া করে। যে পাঠক পালিয়ে বেড়ায় উন্মাদিক সাহিত্যতাত্ত্বিকেরা অবজ্ঞাভরে বলেন, সে পাঠক পাঠ জানে না।

সাহিত্যের এই সব প্রবণতারও এক বাস্তব কারণ তথা প্রেরণা

আছে। কিছু সাহিত্যিক সবসময়ই নিজেকে শিক্ষকের আসনে বসিয়ে দেখতে ভালোবাসেন। তাঁদের ধারণা বাস্তব জগৎটাকে তাঁরা যতটা ভালো চেনেন, পাঠক ততটা ভালো চেনেন না। আর চেনানো বা জানানোটাই তাঁদের মহান সাহিত্যিক দায় দায়িত্বের মধ্যে পড়ে। 'উদাস মহল, শূন্য গলি' উপন্যাসে শশধর যেমন বলেছিল, "আপনাদের ফাংশন, আপনাদের প্রোগাম এসবের—কিছু মনে করবেন ভাই—এসবের একটা স্কুল মাস্টারি বাতিক আছে।" সেই মহান(?) দায়িত্ব পালন করতে গিয়েই তাঁরা ঐ সব অদ্ভুত তত্ত্ব কথার ফাঁদে জড়ান। এবং সহজ জগৎটাকে চেনাতে গিয়ে তাঁকে আরো জটিল করে তোলেন। এমনি এক সর্বজন পরিচিত সাম্প্রতিক সাহিত্য-কৃতি হল অরুন্ধতী রায়ের বুকারে পুরস্কৃত উপন্যাস 'The God of A Small Thing'। নিজে আমি অনেক কষ্ট করে, অনেক জেদ ধরে পড়েছি। আমার পরিচিত মহলে আর একজনও সহপাঠি পাইনি। দু'একজন বলেছেন তাঁরা শুরু করে আর ধর্য ধরে রাখতে পারেন নি। অনুলোম-বিলোম যোগাসন করার চাইতে সে উপন্যাস পড়ার অভিজ্ঞতা অনেক বেশি কষ্টকর। পড়ে ফেলে নিজের মনে যখন প্রথাগত সরলরৈখিক কাহিনী পুনঃসৃজন করেছি শুধু তখনই আমার মনে হয়েছে এ এক দুর্দান্ত উপন্যাস। কিন্তু তবু আমি এই ব্যস্ত পৃথিবীতে কাউকে কষ্ট করে উপন্যাসটি পড়তে পরামর্শ দেবো না। শিল্প কষ্ট করার জন্য নয়, আনন্দে উপভোগ করবার বস্তু।

আনন্দে উপভোগ করবার বস্তু।
সাহিত্য জগৎকে চেনায় ঠিকই। কিন্তু সে চেনাবার দায়িত্ব
সাহিত্যের; সাহিত্যিকের নয়—এই সহজ সত্যটা না বোঝার ফলে
সাহিত্যের ইতিহাসে প্রচুর অপকীর্তি হয়েছে আর হচ্ছে। এ দু'এর মধ্যে
তফাৎ আছে। বরঞ্চ পরিমাণগতভাবে সমাজ-তাত্ত্বিক বা ঐতিহাসিক
যখন সমাজকে প্রত্যক্ষ চেনাবার দায়িত্ব নেন তখন তাঁরা কাজটা
সাহিত্যিকের থেকে ভালো করেন। আবার গুণগতভাবে সাহিত্য কিন্তু
কাজটা ইতিহাসের থেকে ভালো করে। কিন্তু যথাযথ (Perfect)
দায়িত্ব পালন কার পক্ষেই সম্ভব হয় না। আমরা অন্যত্র (প্রজ্ঞান, ৪/১)
লিখেছি কেন হুবহু জগতটাকে আমাদের চেনা হয়েই উঠে না।
কেন আমরা ফল হিসেবে 'আম'কেও পুরোটা কখনোই জেনে উঠতে
পারি না।

‘আ-এ আমটি আমি খাব পেড়ে।’ সঙ্গে ‘আম পাড়া’র একটা ছবিও ছিল। তাতেই কি ‘আম’ কাকে বলে শেখা হয়ে গেছিল? সে রকম হয় না। বাড়িতে বা পাশের বাড়িতে জ্যৈষ্ঠ মাসে আম ধরেছিল গাছে। সে আম প্রথম খাবার স্মৃতিই অন্য রকম। এখনো যেন তার সুাদ গন্ধ মনে পড়ে। তার ভেতরে যে এতো বড় আঁঠি আছে তাও তখন জানা হয়েছিল। সে আঁঠির থেকে আমের চারা জন্মানো দেখাও ছেলে বেলার এক দারুণ অভিজ্ঞতা! সে চারাকে তুলে এনে ভেঁপু বানিয়ে বাজারের স্মৃতিও কি আমের চে’ কম মধুর? বিভূতি ভূষণতো তাঁর বিখ্যাত উপন্যাসের দ্বিতীয় পর্বের নামই রেখে দিলেন ‘আম আঁঠির ভেঁপু’। তারপর যখন বাবার সাথে প্রথম বাজারে গিয়ে নানা রকম

আমের পসরা দেখা ? মনে পড়ে, কৌতুহলী মন তখন কত কী প্রশ্ন করে বাবাকে জেরবার করেছিল ? তাতেইনা জানা গেছিল আমার কত বিচিত্র প্রকারভেদ হয়। কত প্রদেশ থেকেই না আসে সে আমগুলো ! বিচিত্র তার আকার, বিচিত্র রূপ-রস-গন্ধ। এই সব মিলিয়েইনা ‘আম’কে জানা, আমের সাথে আসল পরিচয়। বইতে তার কত কম জেনেছি, তাই না ? তাতেও কি শেষ আছে ? বড় হয়ে যখন কলকাতা গেছি, মালদা পেরিয়ে যাবার পথেইতো প্রথম চোখে পড়ল আমার বাগান। আমের যে এরকম চাষ হয় অসমতো তা কখনো চোখে পড়েনি। তাই জানাও ছিল না। এখনো মনে প্রশ্নতো জাগেই ব্রাজিলে আম ফলে কিনা। ফললে তা দেখতে কেমন ? নিশ্চয় তা কখনো জানা হয়ে যাবে টিভিতে। নেশন্যাল জিওগ্রাফিতে দেখাবে নিশ্চয়ই। এরকম ‘আম’কে জানার প্রক্রিয়া চলতেই থাকে। এর শেষ কোথায় ? কোনো শেষ নেই। শুধু বলতে পারি ‘আম’কে নিয়ে এখন অর্ধি আমার এইটুকুনই জ্ঞান। বাইরের বিশ্ব থেকে একটার পর একটা তথ্য— আরো সংগত হবে যদি বলি তথ্যকণা—সংগ্রহ করে গেছি। তাতে শুধু চোখ নয়—চোখ, নাক, কান, জিহ্বা এবং ত্বক—পাঁচ ইন্দ্রিয়ের সব কঁটাই তাদের নিজ নিজ ভূমিকা পালন করেছে। জ্ঞানার্জনে নাকের ভূমিকা নিয়ে এর আগে এমন ভাবিনি, তাই না ? অথচ আবাল্য একে ব্যবহার করেই গেছি ! আবাল্য চেনা ‘আম’কে জানতেই এতটা পথ হাঁটতে হল, নতুন পাওয়া গ্রন্থ ‘জেনা’কে কিনা ডায়নোসোরের ডিমকে চিনতে না জানি। রিজ্ঞানীদের আরো কতটা কঠিন পথ হাঁটতে হয় ! এইযে ‘আম’কে যতটা জানা হল, তাই নিয়ে আমার মনে এক নিজস্ব ‘আমের জগৎ’ তৈরি হল। অন্যজন হয়তো গাছের আম কখনো দেখেই উঠেনি, আমের আচার কদাচিৎ চেখেছে মাত্র। আম নিয়ে তার মানসিক জগৎটাই তাই অন্যরকম। দু’জন মানুষের চেহারা যেমন এক হয়না, হয়না হাতের আঙুলের ছাপ—তেমনি হয়না মানসিক জগৎটাও। বাস্তব আমার প্রাকৃতিক জগৎ যেমনই হোক তাকে জগৎটাও। আমের পুরোটা জানা হয়েছে উঠেনা কখনো। উঠেই না। তা আমি আমার পুরোটা জানা হয়েছে উঠেনা কখনো। আমরা ঐ মানসিক জগতেই বাস যত বড়ই আম বিশারদ হইনা কেন। আমরা ঐ মানসিক জগতেই বাস করি। যেটি অপূর্ণ, যেটি সারাক্ষণ নির্মীয়মান। বাস্তব মহাবিশ্বের মতো এই মানসিক জগৎও ক্রম সম্প্রসারণশীল। মানুষের এই মন-বিশ্ব এই মানসিক জগৎও ক্রম সম্প্রসারণশীল। মানুষের এই মন-বিশ্ব গড়বার বিদ্যাকে সম্মান জানিয়েই রবীন্দ্র নাথ মানুষ মাত্রকেই বলতেন শিল্পী। এই মুহূর্তে এই মন-বিশ্বের যেটুকু পরিসর সেটুকুই আমার জ্ঞানেরও পরিসর। তাই শুধু মুখেরাই নিজের জ্ঞানের বড়ই করে। পণ্ডিতেরা জানেন যে তাঁদের নিজস্ব মানসিক জগতের সবটাকে তাঁরা সারা জীবনের সাধনাতেও ছুঁতে পারবেন না। তাই তাঁদের মাথা থাকে সারাক্ষণ বিন্যাসবনত। তিনি যদি শিক্ষক হন তাঁর তা বিন্যাসবনত থাকে ছাত্রের কাছেও। এই মানসিক জগৎটি আর কিছু নয়, আমাদের মগজের নিউরনে ধরে রাখা তথ্যের তথ্য-চেতনাকোষের বিশাল জালিকা।

পশু শ্রম। তাঁরা অনেকেরই পাঠকের কাছে বিনয়ানত হবার সুভাব থাকাতো দূর, পাঠকে তাঁরা প্রায়ই আরো উঁচুতে উঠে বসতে উপদেশ দিয়ে থাকেন। মার্ক্সবাদী সাহিত্য তাত্ত্বিকেরাও এসব কথা জানেন, তাঁরা প্রায়ই নিজেদের 'জনগণের সাহিত্যকর্মী' বলে বড়াই করতেও ভালোবাসেন, কিন্তু শিক্ষা ছড়াবার নেশায় তাঁরা যে এরকম পশুশ্রম খুব করেন এবং খুবই অহংকারী হয়ে পড়েন তা দেখবার জন্য খুব দূরে যাবার প্রয়োজন নেই। আমাদের যে কারো পাড়ার মার্ক্সবাদী সাহিত্য কর্মীর দিকে তাকালেই তা স্পষ্ট হবে।

'চেতনা প্রবাহ রীতি' নিয়ে আমরা অনেক দিন ধরে ভালো বই এর সন্ধানে ছিলাম। হয়ত আছে, কিন্তু আমরা পাইনি। যা পেয়েছি এবং পড়েছি তার সারাংশের প্রজ্ঞানে প্রকাশিত অমিতাভ দেব চৌধুরীর দুর্দান্ত বাংলা উপন্যাস 'উদাস মহল, শূণ্য গলি'তে শান্তনুর ই-মেল বার্তা অংশে আছে (প্রজ্ঞান ৪/১)। আমরা অবশ্য দু'একটা নির্ভর যোগ্য ভালো ইংরেজি বইও খাঁটিয়েছি। তার মধ্যে Patricia Waugh সম্পাদিত An Oxford Guide : Literary Theory and Criticism, International Student Editionও আছে। আমরা দু'একটা ওয়েব সাইট ঠিকানাও খাঁটিয়েছি। পাঠক চাইলে এই ঠিকানায় দেখতে পারেন— http://en.wikipedia.org/wiki/stream_of_consciousness। যা পড়েছি তাতে এই নিয়ে বিশৃঙ্খলিত এতো হৈচৈ হবার কী ছিল আমার বুদ্ধিতে ঢোকেনি। ইউরোপীয় তত্ত্ব বলেই এটা সম্ভব হয়েছে। যেসকল আমাদের রূপকথার গল্প বাজার পায়না, হ্যারি পটারের জন্য এখানেও রাত জেগে লাইন পড়ে, তেমনি আরকি। 'চেতনা প্রবাহ রীতি'র প্রবক্তারা (ভার্জিনীয়া উলফ, জেমস জয়েস প্রমুখ) চেতনা প্রবাহকে বাস্তব থেকে বিচ্ছিন্ন করে দেখতেন বলেই আমাদের মনে হয়েছে। বাস্তব জগৎ নিরপেক্ষ তাঁদের অবস্থান। বাস্তবতা বরঞ্চ সে প্রবাহে বাধা জন্মায়। শান্তনুর তাই মনে হয়েছে, মোবাইল ফোনের বহুল ব্যবহার চেতনা প্রবাহ রীতির মৃত্যু ডেকে এনেছে। একজন নির্জন পথ ধরে কিছু চিন্তা করে পথ হাঁটিছে। তার সঙ্গে একটা মোবাইল আছে। হঠাৎ সে মোবাইলে কোন দূরের বন্ধুর ডাক এলো, তার সে চিন্তা প্রবাহে ছেদ পড়ে গেল।

পাঠক হিসেবে আমাদের তৎক্ষণাৎ মনে হয়েছে শান্তনু (লেখক নন। একটি চরিত্রের মন্তব্যকে লেখকের অভিমত বলে চালিয়ে দেবার বোকামি অনেকে করেন। আমরা তাতে নেই।) অনেক মুক্তমনের অধিকারী হলেও এই কথাটা ভুল বলছে। মোবাইল চেতনা প্রবাহের মৃত্যু ডেকে আনাতো দূর, তার বিস্তার এবং উচ্চতা অনেক বাড়িয়ে দিয়ে তাকে ইতিহাসে প্রথম এতো বেশি স্পষ্ট করেছে। (নির্জনতার সুযোগ কমেছে-শান্তনুর এ কথা অবশ্য ঠিক।) অবশ্য এটি বোঝার জন্য আমাদের চেতনা প্রবাহকে একক ব্যক্তির মগজের সম্পদ ভাবার সীমাবদ্ধতার থেকে বেরিয়ে আসতে হবে। চেতনা ব্যক্তি থেকে ব্যক্তিতে, ব্যক্তি থেকে বস্তুতে, স্থান থেকে স্থানান্তরে, কাল থেকে কালান্তরে বইছে। বিশৃঙ্খলে বইছে চেতনার মহাস্রোত-যদি এমনটি ধরে নিই? আর ধরে নেব কেন? এমনটিইতো হচ্ছে। কর্মের প্রেরণায়

তথ্যবস্তুবিশেষ বালুকাবেলায় চেতনার স্রোত এসে অহরহ ধাক্কা দিচ্ছে। আর নতুন নতুন সভ্যতার বিস্তার ঘটিয়ে চলেছে। যে পাঁচ ইন্দ্রিয় বস্তু-বিশৃঙ্খল থেকে তথ্যগুলোকে সংগ্রহ করে তথ্য-চেতনা কোষে জমা করে সেই ইন্দ্রিয় গুলোর সক্রিয়তার অন্য নাম 'কর্ম' ছাড়া আর বা কী? বস্তুত কর্ম থেকে চেতনা তথা চিন্তাকে বিচ্ছিন্ন করে দেখাটাই তো বিড়ম্বনা। রাম একান্তে কিছু একটা ভাবছে। সেও ভাবার কাজটা করছে। শ্যাম বাজারে গেছে। এটা একটা কর্ম। কর্ম ভাবনায় পরিণত হল : মনে হল রামের জন্য একটা গানের সিডি কিনে নিয়ে যাবে। কোন সিডি, ফোন করে তাকে জিজ্ঞেস করে নেয়া যাক। এর পরেই শ্যামের ভাবনা আবার কর্মে রূপান্তরিত হল। সে ফোনটা করল। ভাবনাটা রামকে পৌঁছে দিল। রাম তার পছন্দ জানিয়ে দিল, তার পর আবার ভাবতে বসল। তার আগে যদি সে রেকার্ডের জ্বালা নিয়ে ভাবছিল, এবার হয়ত হিমেশ রেশমিয়ার নতুন গান নিয়েই ভাবতে বসল। তাতে বরং চেতনা প্রবাহে আরো একটা ঢেউ খেলে গেল। তার মৃত্যু হবে কেন? মোবাইল-ইন্টারনেট-টেলিভিশন ইত্যাদি বরঞ্চ নিয়ে এসেছে চেতনা-প্রবাহের বর্ষাঝড়। বায়ু-জলের মতোই মুক্ত প্রকৃতিতে বইছে যে চেতনা স্রোত আধুনিক প্রযুক্তি তার সক্রিয়তা বাড়িয়েছে কল্পনাভীত। সময়টাকে যে লোকে Information age বলছে তা নেহাৎ নিরর্থক নয়। অর্কে চিনে নেবার এর চে' বড় সুযোগ ইতিহাসে এর আগে আর আসে নি। এইতো আসল জ্ঞান সমৃদ্ধ। সে সমৃদ্ধের জল হয়তো নোনতা, তৃষ্ণার্তের জন্যেও খুব একটা কাক্ষিত নয়; কিন্তু সুপেয় জল পেতে গেলেও এ বিশৃঙ্খল থেকে সাগর জলের কল্পনা বাদ দিলে কাজ চলবে কেন?

ইতিমধ্যে আমরা দেখিয়েছি কী করে 'আম' সম্পর্কে আমাদের জ্ঞান—বই থেকে কম, এই প্রাকৃতিক জ্ঞান সমৃদ্ধ থেকে সমৃদ্ধ হয়েছিল সব চে' বেশি। আমরা দেখিয়েছি বাস্তব বিশৃঙ্খল থেকে ইন্দ্রিয়গুলো কেমন করে তথ্য সংগ্রহ করে চেতনা-তথ্য কোষে সঞ্চিত করে আর গড়ে তুলে আমাদের নিজস্ব মানসিক জগৎ; সেই মানসিক জগতেই আমরা বাঁচি-বাড়ি-খাই-দাই-কলকলাই। দাঁড়ালো এই যে, তথ্যগুলো বাস্তব আর মানসিক বিশৃঙ্খল অহরহ যাতায়াত করছে। কখনো বা ডায়নোসরের যুগ থেকে এসে আমাদের মগজে হানা দিতেও কোনো অসুবিধে নেই তার। এখন জানা গেছে ব্ল্যাকহোলেও তথ্য হার মানো না। মগজের বাইরেও তথ্যের এই যাতায়াতের সত্যকে অস্বীকার করে 'চেতনা প্রবাহে'র কল্পনা করি কী করে?

এমন এক অসম্পূর্ণ 'চেতনা প্রবাহ' তত্ত্বের 'রীতি'তে গল্প লিখে লেখক অধিক সত্য উদ্ঘাটনের দাবী করেনই বা কী করে? এ আমরা জানি 'সাহিত্যের সত্য' কথাটার অন্য মানে, কিন্তু আমরা এও জানি 'সাহিত্যের সত্য' আর 'সাহিত্যের তত্ত্ব' দু'টো সম্পূর্ণ সে পদ্ধতি অনুসারে এটি জলের মতো পরিষ্কার যে 'চেতনা প্রবাহ রীতি' এক অসম্পূর্ণ তত্ত্ব। তার কারবার সত্যের এক-চতুর্থাংশ নিয়ে।

বিশৃঙ্খল-মনের সন্ধানঃ

ব্যক্তির চেতনা-বিশৃঙ্খল বাইরের বস্তু-বিশৃঙ্খলকে বাদ দিয়ে কোনো চেতনা প্রবাহের কথা হতেই পারেনা। অর্থাৎ চেতনা এবং বস্তু—দুই বিশ্ব। তবে কেন 'চেতনা প্রবাহ রীতি'কে সত্যের অর্ধেকটা না বলে এক-চতুর্থাংশ মাত্র বলছি? চেতনা বনাম বস্তুর দার্শনিক তর্কে প্রায়ই ব্যক্তি এতো আধিপত্য করতে বসে যে সমস্তির কথা বাদই পড়ে যায়। 'উদাস মহল, শূণ্য গলি' উপন্যাসে সাংবাদিক বাপি চরিত্রটি তার ব্যক্তি চেতনা-প্রবাহের ডায়েরি পড়াচ্ছে আমাদের। কিন্তু সে যার সন্ধান করছে সেটি দেবজিৎকে কেন্দ্র করে সমষ্টি-চেতনার সূরূপ। সে তার নিজের ডায়েরিতেও সমষ্টি-চেতনাকে বাদ দিয়ে যেতে পারেনি। সমষ্টি-চেতনা নিয়ে খুব একটা সূত্র অনুসন্ধান কখনো হয়েছে বলে আমাদের জানা নেই। যদিও সমাজ-সভ্যতার ধর্মীয় সাংস্কৃতিক পরম্পরা নিয়ে গবেষণা গ্রন্থ মোটেও দুর্লভ নয়। আর 'ধর্মীয় চেতনা', 'জাতীয় চেতনা', 'সুদেশ চেতনা' ইত্যাদি শব্দজোড়ের সাথে আমাদের পরিচয় বেশ পুরোনো। অবশ্য আমাদের অধ্যয়নও খুব ব্যপক নয়। এ প্রবন্ধও নয় কোনো গবেষণামূলক কাজ। সূত্রাং এ ধরনের মন্তব্য খুবই ঝুঁকিপূর্ণ। এটি জেনেও আমরা মন্তব্যটি করছি যদি কেউ ত্রুটি ধরিয়ে দিয়ে আমাদের জ্ঞানকে সমৃদ্ধ করেন। এই সমষ্টি-চেতনার প্রবাহটি হল সত্যের আরেক চতুর্থাংশ।

প্লেটো, হেগেলের মতো অনেকেই এক 'পরম-চেতনা'র কথা বলতেন। রবীন্দ্রনাথের মতো ব্যক্তিও সেরকম কিছু ভেবেছিলেন। তাঁর গান কবিতার 'জীবন দেবতা', 'প্রভু' ইত্যাদি সেরকম পরম-চেতনার উপলব্ধি ছাড়া আর কিছু না। 'পরম-চেতনা'র মতো কিছু শুনলেই বস্তুবাদীরা একে ভাববাদের প্রমাণ বলে জাহির করেই কথাটা এখানেই আটকে দেন, আর এগুতে দেন না। অবশ্যই 'পরম-চেতনা'র পক্ষে যারা বলে গেছেন তাঁরা ভাববাদিই ছিলেন। তাঁদের পক্ষে-বিপক্ষে কথা বলবার এই মুহূর্তে আমাদেরও কোনো ইচ্ছে নেই। আমাদের শুধু বলবার কথা এই যে, যদি বস্তু বিশৃঙ্খল আমাদের চেতনাকে গড়ে তুলবে তবে যাঁদের মনে 'পরম-চেতনা'র ধারণা দেখা দিয়েছিল, তাঁদেরকেও সে ধারণা দিয়েছিল এই বস্তু বিশৃঙ্খল। 'পরম-চেতনা' বা ঈশ্বর এসে তাঁদের সে চেতনা আশীর্বাদ সূরূপ দিয়ে যান নি। 'পরম-চেতনা'র কথা যাঁরা বলছিলেন, তাঁদের মনে মানব সমষ্টি-চেতনা'র কোন অনুভব-উপলব্ধি কাজ করছিল না তো? আমরা আপাতত কথাটা প্রশ্নের আকারেই ছেড়ে দিচ্ছি। শুধু এই প্রশ্ন জেগেছে কিংবা 'বিশৃঙ্খল মন', 'বিশৃঙ্খল আত্মা' (World Mind, World Spirit) ইত্যাদি পদগুচ্ছ ব্যবহার করেছেন। এই বিশৃঙ্খল ইতিহাস, তাঁর মতে, এই বিশ্বাত্মার বিবর্তনেরই ইতিহাস। (World history, he says, is that of the evolution of "World Spirit".—What is Progress Philosophy? Galina Kirilenko & Ladia Korshunova; Progress Publishers, Moscow; page :107.)

সমষ্টি-চেতনার অস্তিত্ব বোঝাটা এমন কঠিন কিছু নয়। যে

কোনো ভাষাই এক নির্দিষ্ট ভাষাগোষ্ঠীর সমষ্টি-চেতনার প্রমাণ। ফের্দিনাঁ দ্য সোস্যুর-এর (Ferdinand de Saussure) ভাষায় 'আম'কে যদি চিহ্নায়ক বলি তবে তা যে কোনো বাঙালির কাছেই শুধু এক বিশেষ বর্ষাকালীন ফল 'আম'কেই 'চিহ্নিত' করবে, কোন একক বাঙালির কাছে নয়। ইংরেজিতে এটি হবে এক নিরর্থক চিহ্ন। 'আই' বললে ইংরেজিতে 'আমি' বোঝাবে, কিন্তু যে কোনো অসমীয়ার কাছে চিহ্নটি কেবল 'মা'কে চিহ্নিত করবে। কারণ অসমীয়া আর ইংরেজের সমষ্টি-চেতনাতে অনেক অনৈক্য আছে। কিন্তু ভাষা সমষ্টি-চেতনার একমাত্র প্রমাণ নয়। ধর্মও সমষ্টি-চেতনা ছাড়া টিকে থাকত না। সারা পৃথিবীর খৃষ্টানরা যিশু খৃষ্টকে ঈশ্বরের পুত্র বলে মানে; সারা পৃথিবীতে যারা খৃষ্টান নয় তারাও খৃষ্টানদের এই বিশ্বাসের কথা জানে। অর্থাৎ মানাটা খৃষ্ট-চেতনার অঙ্গ, কিন্তু জানাটা হয়ে গেল বিশৃঙ্খল মানব-চেতনার অঙ্গ। আমরা বাস করি সেই বিশৃঙ্খল চেতনার সমুদ্রে, একক ব্যক্তি-চেতনা সেই সমুদ্রের এক একটি জলবিন্দু মাত্র। সাহিত্য আমাদের সেই বিশৃঙ্খল চেতনার খবর দেয়; একক ব্যক্তির মধ্য দিয়েও যা দেয় তা ঐ বিশৃঙ্খল চেতনার খবর। যে কোনো কালের, যে কোনো ভাষার সাহিত্য। যে মাধ্যমগুলোর মধ্য দিয়ে সে বিশৃঙ্খল চেতনা কাল থেকে কালান্তরে, স্থান থেকে স্থানান্তরে প্রবাহিত হয় সাহিত্য তার একমাত্র নয়, কিন্তু প্রধান আবশ্যই। রামায়ণের যুগের খবর ইউরোপে কিংবা ইলিয়াডের খবর ভারতবর্ষে এ কাল পর্যন্ত তাই এসে পৌঁছতে পারছে। আগামী দিনগুলোতেও মানুষ যদি অন্য গ্রন্থেও বসতি তৈরি করে তবে সে প্রবাহ সেখানেও গিয়ে পৌঁছবে। সে দিক থেকেও 'চেতনা প্রবাহ রীতি'র সাহিত্য বলে কোনো বিশেষ লেখক গোষ্ঠীর সাহিত্যকে সূত্র করার প্রয়াস ছিল এক হাস্যকর প্রয়াস।

যেমন জল, যেমন বায়ুর প্রবাহ সারাক্ষণ এ পৃথিবী জুড়ে বইছে তেমনি বইছে বিশৃঙ্খল চেতনার প্রবাহ। জল আর বায়ুর মতোই কাল থেকে কালান্তরে, স্থান থেকে স্থানান্তরে। একক ব্যক্তি নিরালস্য যখন ভাবতে বসে তখন তার সে ভাবনা কোনো শৃঙ্খলা মানে না। পাঁচ বন্ধু যখন আড্ডাতে বসে তখন তাদের কথাবার্তাও মানে না কোনো নিয়ম। সূত্রাং বিশৃঙ্খল চেতনার কোনো শৃঙ্খলা থাকবে, এমন কোনো নিয়ম। আমরা শুধু কল্পনা করতে পারি সে বিশৃঙ্খলা আশা করাটাই অন্যায়। আমরা শুধু কল্পনা করতে পারি সে বিশৃঙ্খলা হতে পারে কী ব্যাপক! কখনো বা সুনামির চে'ও বড় ঢেউ উঠে সেই প্রবাহে। যেমন উঠেছিল দুই বিশৃঙ্খল বা সোভিয়েত পতনের পর। যেমন উঠেছিল ৯/১১ পর। এবং সুনামির মতো সহজে সে বাড় খামবার নামই করে না। সে বিশৃঙ্খলার গতি প্রকৃতি বোঝার চেষ্টা করা যেতে পারে, কিন্তু তা হবে এক দুঃসাধ্য প্রয়াস। 'উদাস মহল, শূণ্য গলি' উপন্যাসে বাপি দেবজিৎকে কেন্দ্র করে চেতনা ঝড়ের গতি প্রকৃতি বোঝার চেষ্টা করছিল। বিশৃঙ্খল অবশ্য মহাবিশৃঙ্খলও বড় কম না। পদার্থ বিজ্ঞানের ছাত্ররা তা জানে। তারা একে বলে 'এনট্রপি'। তাপগতিবিদ্যার দ্বিতীয় বিধি অনুসারে বুঝি বিশৃঙ্খলা এই মহাবিশ্বে তাপগতিবিদ্যার দ্বিতীয় বিধি অনুসারে বুঝি বিশৃঙ্খলা এই মহাবিশ্বে সারাক্ষণ বেড়েই চলে। একটা চিনেমাটির কাপ পড়ে ভেঙ্গে গেলে আর জোড়া লাগে না। স্টিফেন হকিং-এর মতো বিজ্ঞানীরা আমাদের

ক মারাত্মক সংবাদ দিয়ে বলছেন, এরই জন্য এই মহাবিশ্ব যে শুধু
ইচ্ছা আছে আর বেড়ে চলেছে তাই নয়, মানুষও বুঝি বেঁচে আছে
এই জন্য। তাঁরা তাই প্রবল আগ্রহে এই বিশৃঙ্খল বিশ্বের রহস্য
মধ্যয়ন করছেন। তাতে বুঝি সভ্যতা লাফিয়ে লাফিয়ে এগুবে।
মহাবিশ্বোৎসর্গ থেকে কৃষ্ণগহ্বর পর্যন্ততো বটেই, তার ওপারে কী
আছে, তাও। সুতরাং বিশৃঙ্খল বিশৃ-চেতনার সম্বন্ধে পড়তে পড়তে
কোনো পাঠকের যেমন না মনে হয় তাঁরা সত্যিই কোনো অকাজের
বিষয় নিয়ে পড়ে সময়ের অপচয় করছেন। বরং এর উত্তোরোত্তর
অধ্যয়ন খুলে দিতে পারে জ্ঞান চর্চার তথা এ বিশ্বে চেনার উপায়ের
আরো অনেক নতুন দিগন্ত। তবে কিনা আমরা উত্তর আধুনিকতার
ফাঁদে জড়াব না।

উত্তর আধুনিকতা কী, জানেন নিশ্চয়? বিশৃঙ্খলার খবরটা
তাঁরাই বেশি করে ছড়িয়েছেন। গত দু'এক দশকে। সারা বিশ্বে। এ
তত্ত্বও ইউরোপ থেকে ছড়িয়েছে। আর অনেক ভারতীয় পণ্ডিতও
আমাদের জানিয়ে বেড়াচ্ছেন যে তাঁরা এক নতুন তত্ত্ব আবিষ্কার
করেছেন। সে জানানোর পদ্ধতি বড় উল্লাসিক। যেমন ফ্রয়েডের
মনস্তত্ত্ব পড়ে কেউ কেউ একেবারে মনবিকলন বা মনবিশ্লেষণবাদী
সাহিত্য রচনার নেশায় মেতেছিলেন, যেমন একদল 'চেতনা প্রবাহ
রীতি'র সাহিত্য রচনা করে আমাদের জানাচ্ছিলেন এই হলো আসল
বোদ্ধাদের জন্য তৈরি সাহিত্য, উত্তর আধুনিকতাও এক তেমনি ছুঁতুগ।
তাঁরা জেনে গেছেন যে এই পৃথিবীর সবচেয়েই বিশৃঙ্খল। সুতরাং
তাঁরা বলে বেড়াচ্ছেন যে 'আধুনিকতা' প্রকৃতির বিরুদ্ধে গিয়ে
সবচেয়েই শৃঙ্খলা আনতে গিয়ে পুরো সভ্যতার ১২টা বাজাচ্ছে। জর্জ
বুশের সাম্রাজ্যবাদ থেকে হিটলারের ন্যাসীবাদ, মার্ক্সীয় সমাজবাদ
সবই বুঝি শৃঙ্খলাপরায়ন আধুনিকতাবাদের বদমায়েসী। সাহিত্যের
সরলরৈখিক বিন্যাসও আধুনিকতাবাদের বুজবুজি। তাই তাঁরা এখন
দুর্বোধ্য কিন্তু 'উন্নত রুচি'র উত্তরাধুনিক সাহিত্যও রচনা করছেন।
সমাজ বিজ্ঞানের প্রায় সমস্ত শাখায় তাঁরা নতুন সত্য-সন্ধানের জাল
ছড়াচ্ছেন। তাঁরা যেটি জেনেও না জানার ভান করছেন তা এই যে,
পদার্থ বিজ্ঞানীরাও তাদের হিসেব থেকে শৃঙ্খলাকে মোটেও বাদ দেন

নি। ঐক্যবদ্ধ তত্ত্ব (Unified Theory) উদ্ভাবনের প্রয়াসটাই গত
কয়েক দশক ধরে পদার্থ বিজ্ঞানের কেন্দ্রীয় কাজ হয়ে আছে। তাঁরা
শুধু বলছেন যে বিশৃঙ্খলার পরিমাণটাই বেশি আর সে ক্রমান্বয়ে
বেড়েই চলে। কিন্তু বল প্রয়োগ করলে শৃঙ্খলা তৈরির সম্ভাবনা যে
সবসময়েই খোলা থাকে—এ কথাও তাঁরাই জানাচ্ছেন। স্টিফেন হকিং
খুব গর্বের সাথেই লিখেছেন, 'মহাবিশ্বকে বোঝার প্রচেষ্টায়
মানবজাতির প্রগতি—যে মহাবিশ্বে বিশৃঙ্খলা বর্ধমান সেই মহাবিশ্বে
একটি সুশৃঙ্খল কোণ (corner-? নীড়) সৃষ্টি করেছে।' (শত্রুজিৎ
দাশগুপ্ত কৃত বাংলা অনুবাদ 'কালের সংক্ষিপ্ত ইতিহাস'র থেকে)।
সৌর জগতের শৃঙ্খলার মধ্যে পৃথিবী নিজেই এক বিশৃঙ্খল গ্রহ। তাতে
আমাদের সুবিধেই হয়েছে। আর কোনো গ্রহে প্রাণ নেই। নিয়ম ভেঙ্গে
পৃথিবী সেই প্রাণকেই জায়গা করে দিয়েছে, যে প্রাণই শেষ পর্যন্ত
আবার সমস্ত বিশৃঙ্খলাকে প্রত্যাহান জানাচ্ছে। মানুষতো সুশৃঙ্খল
আইনের শাশনও রপ্ত করে ফেলেছে। মানুষের আকাঙ্ক্ষা সবসময়েই
এক সুশৃঙ্খল পৃথিবীর। সুতরাং বিশৃঙ্খল বিশৃ-চেতনারও সুশৃঙ্খল রূপ
নিশ্চয়ই আছে। যেমন আছে ফ্রিজের ভেতরে বোতলে ধরে রাখা
বিশুদ্ধ পানীয় জল। তেঁপা পেলেও কি আর কেউ সহজে দূষিত জল
ছুঁয়ে দেখে? আবোল-তাবোল বকলেও কেউ কারো কথা শুনে না,
শুনলেও তার মাথামুণ্ড কিছু বুঝে না। বজ্রতা দিলে বসে শুনে শুধু
মাইক নিয়ে যাবার লোকটা। কথা বলতে গেলেও কিছু শ্রমশক্তির ব্যয়
করতে হয়, শব্দ-বাক্যগুলোকে এক অর্থবহ শৃঙ্খলায় বাঁধতে হয়। সে
শ্রম বাড়িয়ে দিলেই শুধু সম্ভব সাহিত্যের যত তত্ত্ব-গ্রন্থ লেখা। আর সে
শ্রম চরমে পৌঁছলেই শুধু তৈরি হয় যত সাহিত্য-কৃতি। কবিতা-গল্প-
উপন্যাস। নৃত্য-সঙ্গীত-চিত্র আদি যত শিল্প কলা। এর সবটাই
চেতনাকে শৃঙ্খলায় বাঁধবার খেলা। ভাগ্যিস। বিশৃঙ্খল হয়ে বিশৃ সে
খেলার অবকাশটা আমাদের দিয়ে দিয়ে যায়। তাই বোধহয় কেউ কেউ
বলে 'ঈশ্বর যা করেন, মঙ্গলের জন্যই করেন।' উত্তরাধুনিকদের
মতো যাঁরা তার উল্টোটা করতে চায় তাঁরা সে মঙ্গলকে দূরে ঠেলে
পাঠায়তো বটেই, খেলাটাকেও নষ্ট করে। সাহিত্যেরতো বটেই, এ
বিশ্বে জন্মাবার আনন্দটাকেই দেয় মাটি করে। □

Moral values are the motive power of a man's actions - Ayan Rand

The past always looks better than it was. It's only pleasant because it is n't here - Finley V. Dune

বৌদ্ধিক বিকাশত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষকৰ অৱদান

অঞ্জনা গোস্বামী
প্রবন্ধ, ইতিহাস বিভাগ

১৯৫৬ চনত অসমৰ পূব প্ৰান্তত অৱস্থিত প্ৰথমখন উচ্চ শিক্ষাৰ
অনুষ্ঠান তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠাৰ লগে লগে এই অঞ্চলৰ বৌদ্ধিক
পৰিমাণলত এক নৱজাগৰণে পাতনি মেলে। অনেক কৃতি শিক্ষকে জন্ম
লগ্নৰে পৰা এই শিক্ষানুষ্ঠানৰ প্ৰাণ স্পন্দিত কৰি আহিছে। শিক্ষাব্ৰতী, শিক্ষাপ্ৰেমী
এই শিক্ষকসকলৰ বহুকেইজন কেৱল পাঠদান কৰাতো ব্যস্ত নাথাকি ভাষা-
সংস্কৃতিৰ পূজাৰ বেদীতো নিজকে অৰ্পণ কৰিছে। মহাবিদ্যালয়খনৰ তেনে
কেইজনমান শিক্ষকৰ পৰিচয় দিয়াই এই প্ৰবন্ধৰ উদ্দেশ্য।

সিদ্ধেশ্বৰ তামূলী : আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ মুৰব্বী
অধ্যাপক পিছলৈ উপাধ্যক্ষ আৰু ভাৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষৰ পদ অলংকৃত কৰা তামূলী
চাৰ আছিল একাধাৰে কবি, গল্পকাৰ আৰু নিবন্ধকাৰ। অসমীয়া সাহিত্যৰ
প্ৰগতিবাদী ধাৰাটোৰ সৈতে গভীৰভাৱে যুক্ত হৈ কাব্য চৰ্চা কৰা এই কবিজনৰ
কবিতা প্ৰকাশিত হৈছিল 'জয়ন্তী', 'পচোৱা' আদি আলোচনীত। শ্ৰেণী বৈষম্যৰ
বিষয়ে সচেতন এই লিখকৰ "অভিযাত্ৰী" নামৰ কবিতাটো পঢ়ি ১৯৪৮ চনত
কপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদে এই বুলি পত্ৰ লিখিছিল "আপোনাৰ কবিতাখিনি
যে অসমীয়া সাহিত্যৰ মৰকতমূলীয়া সম্পদ হ'ব- তাক বুজিছে"। তেখেতৰ
কাব্যপুথি "যুগৰ আহ্বান" প্ৰথমে ১৯৫১ চনত আৰু পিছত ১৯৭২ চনত
প্ৰকাশিত হৈছিল। অসম সাহিত্য সভাৰ আজীৱন সদস্য তামূলী চাৰে "সমৰণ"
নামৰ এখন দুমহীয়া আলোচনীও সম্পাদনা কৰিছিল।

সৰোজ দত্ত : ইংৰাজী বিভাগৰ মুৰব্বী পিছলৈ আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ
ভাৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ হোৱা সৰোজ দত্ত চাৰ আছিল এজন সাহিত্য সমালোচক,
গল্পকাৰ আৰু অনুবাদক। 'আৱাহন' আৰু 'প্ৰতিধ্বনি'ত তেখেতে লিখা
সমালোচনামূলক প্ৰবন্ধই এটা সময়ত আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছিল। তেখেতে
সমালোচনামূলক প্ৰবন্ধ সংকলন "সাহিত্য জিজ্ঞাসা" আৰু ধৰ্মীয়
সমালোচনামূলক গ্ৰন্থ "বিশ্ব কল্পলতা" নামৰ দুখন গ্ৰন্থ লিখাৰ উপৰিও "Di-
vine Verses" নামেৰে মাধৱদেৱৰ নামঘোষাখন ইংৰাজীলৈ অনুবাদ কৰি
অসমীয়া সাহিত্যজগতলৈ এক অমূল্য অৱদান আগবঢ়াই থৈ গৈছে। "Vi-
sion" নামৰ এখন ইংৰাজী আলোচনীও তেখেতে সম্পাদনা কৰিছিল।

ড° বিপিন চন্দ্ৰ চেতিয়া : আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ উপাধ্যক্ষ পদত
অৱস্থিত চেতিয়া চাৰ আছিল দৰ্শন বিভাগৰো মুৰব্বী অধ্যাপক। 'প্ৰান্তিক'কে
কেন্দ্ৰ কৰি কেইবাখনো আগশাৰীৰ আলোচনীত প্ৰবন্ধ লিখি তেখেত জনপ্ৰিয়
জন। তেখেতৰ উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থখন হ'ল Advaitavada in Sankar
Theology. দৰ্শনৰ ওপৰত কেইবাখনো স্নাতক পৰ্যায়ৰ পাঠ্যপুথিও

তেখেতি লিখি থৈ গৈছে। "আমি অসমীয়া নহওঁ দুখীয়া" চেতিয়াদেৱৰ
এখন হাস্য-ব্যংগৰ প্ৰকাশিত পুথি।

ড° যোগেন্দ্ৰনাথ ফুকন : এসময়ৰ তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ত কৰ্মৰত
আৰু পিছলৈ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ইতিহাস বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক হোৱা
ড° যোগেন্দ্ৰনাথ ফুকন একাধাৰে ইতিহাসবিদ আৰু তাই সংস্কৃতিৰ গৱেষক।
তেখেতে Economic History of Assam under the Ahomsৰ
ওপৰত গৱেষণা কৰি ডক্তৰেট ডিগ্ৰী লাভ কৰাৰ উপৰিও আহোম বুৰঞ্জীৰ
ওপৰত বহুতো কাম কৰিছে। ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত তেখেতে
বহুতো গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধ পাঠ কৰিছে। লণ্ডন, থাইলেণ্ড, য়ুনান আদি ঠাইত
অনুষ্ঠিত হোৱা সন্মিলনলৈ যোৱা এই ইতিহাসবিদজনে অসমৰ বুৰঞ্জী সাহিত্যলৈ
যথেষ্ট বৰঙনি আগবঢ়াইছে।

ড° নোমল চন্দ্ৰ গগৈ : ড° নোমল চন্দ্ৰ গগৈ অসমৰ এজন বিশিষ্ট
তাই পণ্ডিত। ইতিহাসৰ ভুল ব্যাখ্যা মানি ল'ব নোৱাৰা চাৰ আছিল আমাৰ
মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক। তাই-ফাকে ভাষাৰ ওপৰত
গৱেষণা কৰি ডক্তৰেট লোৱা চাৰ অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰো এজন একান্ত
সেৱক। এইজনী লেখকে বৰ্তমানেও হাতৰ কলম থমকি বৰলৈ দিয়া নাই।
তেখেতৰ প্ৰকাশিত পুথি হৈছে মায়ামৰা সম্প্ৰদায়, তাই ভাষা আৰু সাহিত্য,
তাই ভাষাৰ ব্যাকৰণ, Assamese-English-Tai Dictionary, পেন
কা-কা (সৃষ্টি তত্ত্ব) ম থাম (তাই ভাষাৰ গীত)। অসমৰ ইতিহাসৰ ওপৰত
প্ৰচুৰ দখল থকা সম্প্ৰদায়ী চাৰে এতিয়া আহোম বুৰঞ্জীৰ এক সিংহাৰলোকন
নামেৰে এখন গ্ৰন্থ লিখাৰো যো-জা চলি আছে।

শ্ৰীকনক চন্দ্ৰ বৰা : ৰাজনীতি বিজ্ঞান বিভাগৰ মুৰব্বী আৰু আমাৰ
মহাবিদ্যালয়ৰ উপাধ্যক্ষ পদ অলংকৃত কৰা বৰাচাৰ এজন উদাৰ, প্ৰচাৰবিমুখ
ব্যক্তি। শিক্ষক হিচাপে ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে তেখেতে
তিনিখন পাঠ্যপুথি লিখাৰ উপৰিও "অনুগ্ৰহ কৰি হাত নিদিয়ো যেন" আৰু
"অৰণ্যৰ ৰাতি" নামেৰে দুখন কবিতা পুথিৰ সংকলন প্ৰকাশ কৰিছে। অসম
সাহিত্য সভাৰ আজীৱন সভ্য, সমাজ সচেতন ব্যক্তি চাৰে বহুতো আলোচনী,
স্মৃতিগ্ৰন্থত প্ৰবন্ধ লিখাৰ উপৰিও প্ৰান্তিক তথা বাতৰিকাকতত সময়োপযোগী
চিঠি-পত্ৰ লিখি পাঠকৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

ড° শিৱনাথ শৰ্মা : আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ একালৰ মেধাৱী ছাত্ৰ ড°
শিৱনাথ শৰ্মাই ইয়াত শিক্ষকতাও কৰিছিল। তেখেতে পিছলৈ গুৱাহাটী
বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দৰ্শন বিভাগত অধ্যাপক হয়। "Critical study of the

religious philosophy of Rudolf Otto.”ৰ ওপৰত গৱেষণা কৰি তেখেতে ডক্তৰেট ডিগ্ৰী লাভ কৰে আৰু ইয়াক পিছত গ্ৰন্থ ৰূপ দিয়া হয়। দৰ্শনৰ ওপৰত তেখেতৰ খ্যাতি ভাৰত বিয়পা।

অনিল কুমাৰ বৰুৱা : আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ গণিত বিজ্ঞান বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক বৰুৱাচাৰ আছিল একাধাৰে কবি, গীতিকাৰ, নাট্যকাৰ, সু-অভিনেতা আৰু ৰাজনীতিবিদ। মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত চাৰ আছিল অতিকৈ সমাজ সচেতন ব্যক্তি। তিনিচুকীয়া নগৰৰ প্ৰায় সকলোবোৰ গণতান্ত্ৰিক সংগঠনৰ সৈতে নিজকে জড়িত কৰি ভালপোৱা এই অক্লান্ত সংগ্ৰামীজনে এখন শোষণমুক্ত সমাজৰ কথা ভাবিয়েই জনতাৰ জয়গানৰ কথা লিখি থৈ গ’ল। অনাহুতভাৱে আততায়ীৰ হাতত প্ৰাণ হেৰুওৱা এইজন ব্যক্তিৰ গীত আৰু প্ৰবন্ধসমূহ একেলগ কৰি দুখন সংকলন ইতিমধ্যে প্ৰকাশ কৰা হৈছে। তেখেতৰ গীতৰ সংকলনটো হ’ল “মন তোমাৰ সূৰ্যমুখী” আৰু প্ৰবন্ধ সংকলনটোৰ নাম “অনিল কুমাৰ বৰুৱাৰ নিৰ্বাচিত প্ৰবন্ধ সংকলন”। নিজৰ ব্যক্তিত্ব, আদৰ্শ, কৰ্ম আৰু সাহিত্য প্ৰতিভাৰে একো গৰাকী ব্যক্তি এটা জাতি বা অনুষ্ঠানৰ বৰেণ্য ব্যক্তিকৈ যে পৰিগণিত হ’ব পাৰে তাৰ জীৱন্ত নিদৰ্শন হৈছে বৰুৱাচাৰ।

শ্ৰীজয়া ভৰালী হাজৰিকা : আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰাণীবিদ্যা বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপিকা জয়া ভৰালী হাজৰিকা বাইদেউ বিশেষভাৱে এগৰাকী প্ৰকৃতি সচেতন মহিলা। পশু-পক্ষী আৰু প্ৰকৃতিক ভাল পোৱা বাইদেউৱে এই সম্পদসমূহৰ সুব্যৱহাৰত গুৰুত্ব দি নানা প্ৰবন্ধ ইতিমধ্যে লিখি উলিয়াইছে। “সখিয়তী” নামৰ Assam Zoological Society, Tinsukia Branch এ প্ৰকাশ কৰা আলোচনীখনৰো বাইদেউ আছিল সম্পাদিকা। সমাজ জীৱনলৈ তেখেতৰ উল্লেখযোগ্য বৰঙণি হ’ল “জাংফাই” নামৰ চেমনীয়াৰ আলোচনীখন। নিজে সম্পাদনাৰ দায়িত্ব লৈ আকৰ্ষণীয় ছপা আৰু বিভিন্ন ছবিৰে এনে এখন উচ্চমানৰ আলোচনী সম্পাদনা কৰি উলিওৱাটো সঁচাকৈয়ে প্ৰশংসনীয়। কিন্তু অশেষ কষ্ট আৰু পৰিশ্ৰমৰ পাছতো আলোচনীখনৰ অকাল মৃত্যুৰ সংবাদ তিনিচুকীয়া তথা অসমবাসীৰ বাবে দুৰ্ভাগ্যজনক।

শ্ৰীবিজন দত্ত : দৰদী কঠেৰে শ্ৰোতাৰ হিয়া-মন জুৰ পেলোৱা বিজন দত্ত চাৰ আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰবক্তা, আকাশবাণী আৰু দূৰদৰ্শনৰ স্বীকৃত গায়ক হোৱাৰ উপৰিও তেখেত এজন সুৰকাৰো। মহাবিদ্যালয় সংগীতকে ধৰি বহু গীত তেখেতে সুৰ দিছে। তেখেতৰ প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ “Tribal Folk Songs of Upper Assam” অসমীয়া গীতি সাহিত্যলৈ উল্লেখযোগ্য অৱদান। সংস্কৃতি বিষয়ক তেখেতৰ কেইবাটাও প্ৰবন্ধ ইতিমধ্যে প্ৰকাশ হৈছে।

ড° মদন শৰ্মা : তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ একালৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা আৰু বৰ্তমান তেজপুৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ইংৰাজী আৰু বিদেশী ভাষা বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক শৰ্মাচাৰে চুটি গল্প, কবিতা, গীত, উপন্যাস মৌলিক প্ৰবন্ধ, সমালোচনাত্মক প্ৰবন্ধ আৰু শেহতীয়াভাৱে ভ্ৰমণ কাহিনী লিখি অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ যথেষ্ট বৰঙণি আগবঢ়াইছে। তেখেতৰ প্ৰকাশিত গ্ৰন্থসমূহৰ ভিতৰত “অতবোৰ তৰাফুল” (কবিতা), জীৱনৰ মুখামুখি এদিন, তোমাৰ মাত (গল্প সংকলন), তেজাল স্বপ্ন আৰু বসুন্ধৰাত প্ৰকাশিত “চিনাকি পৃথিৱীৰ

সিপাৰে” নামৰ উপন্যাসে প্ৰচুৰ জনপ্ৰিয়তা লাভ কৰিছে। তদুপৰি অসমৰ বাতৰি কাকত, আলোচনীতো বহুতো লেখা প্ৰকাশ হোৱা ড° মদন শৰ্মা অসমীয়া পাঠকৰ এটা চিনাকি নাম। মহাবিদ্যালয়ত থকাকালত তিনিচুকীয়াৰ পৰা প্ৰকাশিত প্ৰায়বোৰ স্মৃতিগ্ৰন্থতে তেখেতৰ লেখা প্ৰকাশ হোৱাৰ উপৰিও কেইবাখনো স্মৃতিগ্ৰন্থ তেখেতে সম্পাদনা কৰি উলিয়াইছে। উল্লেখযোগ্য যে, তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ ‘মহাবিদ্যালয় সঙ্গীত’টোৰো গীতিকাৰ এই শৰ্মাদেৱ।

ড° ভুৱন চন্দ্ৰ গগৈ : বৰ্তমান আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ ভুৱন গগৈদেৱে ইতিমধ্যে বিভিন্ন পত্ৰিকাত প্ৰবন্ধ লিখি সমাজ সচেতনতাৰ পৰিচয় দিছে। তেখেতে স্নাতক মহলাৰ বাবে “প্ৰাকৃতিক ভূগোল (ভূ প্ৰাকৃতিক বিজ্ঞান)” নামৰ এখন পাঠ্যপুথি লিখি উলিয়াইছে। তেখেতৰ দুখন গ্ৰন্থ “Flood Hazards of Assam and Impact of Flood on Human Occupance — A case study in Sadiya Region, Assam” আৰু “জ্যোতি সঙ্গীত : অ’ মোৰ আপোন সেউজীয়া” কৌণ্ডভ প্ৰকাশনে দুই-এদিনতে উলিয়াই বজাৰত মুকলি কৰিব।

শ্ৰীৰঞ্জন কুমাৰ দাস : ইতিমধ্যে চৰাইৰ ওপৰত প্ৰবন্ধ লিখি পাঠকৰ মন আকৰ্ষণ কৰা ৰঞ্জন দাস আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ভূগোল বিজ্ঞান বিভাগৰ প্ৰবক্তা। অলপতে তেখেতে লিখি উলিওৱা “পাখীৰ কাকলিত ডিব্ৰু-ছৈখোৱা” নামৰ গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ কৰিছে। প্ৰান্তিক আদি আলোচনীত প্ৰবন্ধ লিখা চৰাই প্ৰেমী ৰঞ্জন দাসে ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তৰ্জাতিক আলোচনা চক্ৰত অংশ গ্ৰহণ কৰি আমাৰ এই সৰু ঠাইখনৰ বিভিন্ন প্ৰজাতিৰ চৰাইৰ বিষয়ে অৱগত কৰাই প্ৰকৃতিপ্ৰেমীক মুগ্ধ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

শ্ৰীমতী সুদক্ষিণা দাস : তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ একালৰ প্ৰাণীবিদ্যা বিভাগৰ প্ৰবক্তা, বৰ্তমান কানৈ মহাবিদ্যালয়ত কৰ্মৰতা সুদক্ষিণা দাসে নানা বিষয়ত প্ৰবন্ধ লিখি আৰু ৰেডিঅ’ তথা টিভিৰ আলোচনা-সমালোচনাত ভাগ লৈ ইতিমধ্যে নিজৰ সমাজ সচেতনতাৰ পৰিচয় দিছে। তেখেত আমাৰ মহাবিদ্যালয়ত থকা সময়তে “মানুহৰ বাবে ঔষধ নে ঔষধৰ বাবে মানুহ” নামৰ এখন গ্ৰন্থ লিখি বিজ্ঞান সাহিত্যৰ ভঁৰাললৈ অৱদান আগবঢ়াইছে।

ড° বন্দনা পূজাৰী : বৰ্তমান আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ দৰ্শন বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপিকা বন্দনা পূজাৰীয়ে কেইবাটাও তত্ত্বগত প্ৰবন্ধ লিখি পাঠকৰ মন জয় কৰিছে। অলপতে তেখেতে স্নাতক মহলাৰ বাবে দুখন পাঠ্যপুথি লিখি উলিয়াইছে। এখন হ’ল “ভাৰতীয় দৰ্শনত এভূমুকি” আৰু আনখন “পাশ্চাত্য দৰ্শনৰ ইতিহাস”।

শ্ৰীদেৱানন্দ ভট্টাচাৰ্য : আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ দৰ্শন বিভাগৰ প্ৰবক্তা দেৱানন্দ ভট্টাচাৰ্যই ইতিমধ্যে অসমৰ উল্লেখযোগ্য আলোচনী, বাতৰি কাকত আদিত কবিতা লিখি নিজৰ কাব্য প্ৰতিভাৰ প্ৰমাণ দিছে। তেখেতৰ প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ হ’ল “প্ৰেম নদী ইত্যাদি”।

ড° জ্যোতি প্ৰসাদ চলিহা : আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অৰ্থনীতি বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক হোৱাৰ উপৰিও উপাধ্যক্ষও আছিল, তেখেতে তিনিচুকীয়াৰ পৰা প্ৰকাশিত বিভিন্ন আলোচনী আৰু স্মৃতিগ্ৰন্থত তিনিচুকীয়া জিলাৰ অৰ্থনীতি, বিশেষকৈ কৃষি আৰু উদ্যোগজড়িত গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধ লিখি সমাজ জীৱনলৈ

বৰঙণি আগবঢ়াইছে।

শ্ৰীসবিতা (মিত্ৰ) পুৰকায়স্থ : আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ভূগোল বিজ্ঞান বিভাগৰ অধ্যাপিকা। তেখেতৰ বহুতো গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধ All India Sc. Conferenceৰ আলোচনী আৰু Geographical Review of Indiaত প্ৰকাশিত। বিশেষকৈ ভাৰতৰ জনগাথনিৰ ওপৰত তেখেতে লিখা প্ৰবন্ধ বহুতেই এতিয়া প্ৰসঙ্গ নথি হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰে।

মহাবিদ্যালয়ৰ উদ্ভিদ বিজ্ঞান বিভাগৰ প্ৰবক্তা ড° অপূৰ্ব ভাস্কৰ গগৈৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ বিস্তৃত। তেখেতে উদ্ভিদৰ ওপৰত কৰা গৱেষণা আৰু তিনিচুকীয়া জিলাৰ গছ-গছনিৰ ওপৰত লিখা প্ৰবন্ধ বিশেষকৈ বনৌষধিৰ ওপৰত লিখা প্ৰবন্ধসমূহ ভৱিষ্যত প্ৰজন্মৰ বাবে নিশ্চয় গৱেষণাৰ বিষয় হ’ব।

আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ড° মনীন্দ্ৰ চন্দ্ৰ নাথেই হ’ল ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ত পিএইচডি থেচিচ অসমীয়া ভাষাত লিখা প্ৰথম গৱেষক। বাংলা ভাষাৰ মুৰব্বী নাথে চাৰ অসমীয়া ভাষাত সাহিত্য চৰ্চা কৰি আমাৰ ভাষা সাহিত্যলৈ অৱদান আগবঢ়াইছে।

মহাবিদ্যালয়ৰ বিজ্ঞান শাখাৰ শিক্ষক নাৰায়ণ চন্দ্ৰ ভৌমিক, সোমেশ্বৰ হাজৰিকা আৰু অঞ্জন বৰঠাকুৰে মাজে-সময়ে “বিজ্ঞান জেউতি”ত প্ৰবন্ধ লিখাৰ উপৰিও অসমীয়া বিজ্ঞান বিশ্বকোষলৈও প্ৰবন্ধ লিখি বিজ্ঞান সাহিত্যৰ

ভঁৰাল চহকী কৰিছে।

আন্তৰ্জাতিক স্তৰৰ আলোচনীত ড° সুখেন চক্ৰৱৰ্তী, ড° ঋষি দাস, ৰাজীৱ বৰদলৈ, ৰাজীৱ কোঁৱৰ, ড° অচ্যুৎ কুমাৰ বৰঠাকুৰৰ গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পাইছে। ড° বৰঠাকুৰে বেংককত আন্তৰ্জাতিক আলোচনাচক্ৰত ভাগলোৱাৰ উপৰিও অসমীয়া বুৰঞ্জী বিশ্বকোষতো তথ্য যুগুতাই দিছে।

মহাবিদ্যালয়খনত বৰ্তমান কৰ্মৰত প্ৰায়খিনি শিক্ষকেই নিজৰ নিজৰ পথাৰত কৰ্মণ কৰি আছে। সামাজিক দায়িত্ববোধ পালন কৰাৰ লগতে তেখেতসকলে আলোচনী, বাতৰিকাকত, স্মৃতিগ্ৰন্থ আদিত হয় লিখিছে নহয় সম্পাদনা কৰিছে। বিশেষকৈ ইংৰাজী বিভাগৰ বাণা চাংমাইৰ সম্পাদনাত ওলোৱা আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ চাৰিমহীয়া আলোচনী ‘প্ৰজ্ঞানে’ এইক্ষেত্ৰত এক বিশিষ্ট ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। ‘প্ৰজ্ঞান’ প্ৰকাশত বাংলা বিভাগৰ প্ৰবক্তা সুশান্ত কৰৰ ঐকান্তিক চেষ্টাৰ প্ৰশংসা নকৰিলে অবিচাৰ কৰা হ’ব।

এই প্ৰবন্ধতে সকলো কথা সামৰাটো সহজ নহয়। সেই কথা জানিও এটা আভাস দিবলৈহে চেষ্টা কৰা হৈছে। ক্ৰটি-মাজনাৰ আশা ৰাখি শেষত এটা কথাই কওঁ, যিসকল শিক্ষকৰ শ্ৰম, নিষ্ঠা আৰু ঐকান্তিক সেৱাৰে এই অঞ্চলটোৰ লগতে দেশবাসীৰো গোঁৱৰ বৃদ্ধি হৈছে সোণালী জয়ন্তী উদ্‌যাপনৰ সময়ত সেই সকলো শিক্ষকলৈ সশ্ৰদ্ধ প্ৰণাম জনালো। □



সোণালী জয়ন্তীৰ শুভ মুহূৰ্তত সকলোকে
শুভেচ্ছা জ্ঞাপন কৰিছো :
মহিলা অধ্যয়ন আৰু উন্নয়ন কেন্দ্ৰ
।। তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় গোট।।

Corporatisation of Higher Education

Ranjit Singh, Lecturer
Centre for Management Study, Dibrugarh University
and also an Alumnus

Introduction:

When there was no university elsewhere in the Europe. Takshasila, Vikramshila, Pallavi, and Nalanda were the centres of Global Education and attracting learners from all around the globe. The development of modern education in India started with the establishment of Hindu College in Calcutta in 1817. During British reign, Calcutta University was the first to confer the bachelor degree on women in 1883. After Independence various universities have been opened both by the government as well as private sector. The main motive behind opening these universities were not to earn profit but to serve the society by imparting higher education and conducting researches related to pure and social sciences. The fees charged from the students were minimum, hence these institutions were generating deficit so there was a need to go for the donations and aids to cover its fixed and running expenses. But gradually there was a drastic change in the scene. The education sector emerges as one of the most profitable business opportunity. The increase in the number of private schools and institutions supports the fact. Higher education is not an exception to this. Gradually most of the corporate entities have also entered into the picture.

Corporatisation of Higher Education

Now a days education sector is trillion dollar industry. It is a service sector industry in the area of education as service with a huge global market in which students, teachers and non-teaching employee constitute resources for profit generation. So the concepts of marketing are also applicable. The organizations have to market their product and themselves in order to survive. In this industry the students are the customers, the teachers are the service providers and the institutions are organizers or marketers and teaching-learning process is no longer for the building of a nation but a business for profit making. Education at all levels, will continue to grow, because it cultivates the human mind and makes

people important and useful in the all round development of a country, however for the corporate sector it will grow as a big service industry. Predatory and powerful MNCs are targeting public education, particularly higher education, for profit-making. Though predominantly a government supported service most governments are as consequences of neo-liberal economic reforms, withdrawing from it. The government of India through extensive privatization, commercialization and deregulation is encouraging this process.

Education under GATS umbrella

In 1996, the United States exports of education and training services had reached 8.2 billion dollars, and its trade surplus in education amounted to 7 billion dollars. Higher education was the fifth largest service exported by the U.S. Therefore, the pressure of the United States on WTO member countries in relation to trade in education service is clearly understandable. The US, the European Union (EU), Japan and Canada are the main powers behind the GATS. Though WTO membership consists of nation states, the transnational corporations of these countries that sit on all the important "advisory" committees and determine detailed policy shape its agenda. While denying access to decent healthcare, education housing and long term care to millions of workers and their families the world over, the agreement will confer ever greater political power on these corporations as they control and dictate public policy.

GATS have two components: (i) the framework agreement containing 29 articles, and (ii) a number of Annexes, Ministerial decisions etc. as well as the schedules of commitments by each member government, which bind them to allow market access, and / or remove existing restrictions to market access. This agreement covers all services, including education.

When the services are entirely provided by the government, they do not fall within the GATS rule. For a service to be out of the purview of the GATS rule it

has to be entirely free. However, when the service have been provided either by the government partially or some prices are charged (as happens in education where some fees is charges), or provided by the private providers, they shall fall under the GATS rule.

The informal WTO classification list (W/120) divides educational services into five parts: (a) Primary education (b) Secondary education (c) Higher education (d) Adult education (e) other education.

The idea behind this is the creation of an open, global marketplace where services like education can be traded to the highest bidder. GATS cover the educational services of all the countries whose educational system are not exclusively provided by the public sector, or those educational systems that have commercial purposes. In India, we cannot get exemption in education from the application of GATS because education at all levels, particularly at higher education level is not entirely free (i.e. some fees has to be paid).

Corporate houses of their huge financial resources are able to attract the best talent available in the country and hence they are providing the quality service to their customers (students). They have the access to the new sources of finances. In India also the issuing of shares by the schools and educational institution and its trading in the stock exchange will be a reality. Then the quality of the institute may be judged by looking at the share prices in the stock market and like any other business enterprises the wealth maximization will be the main goal of the institute and their entire effort will be to increase their market share and ultimately to increase the market capitalization. The government is reducing the grants given to the universities and colleges and these institutes are asked to arrange their own sources of finance. In that scenario those educational institution who will not be earning surplus will die like any other seek industrial unit. So it is the high time for those institutes to think for earning surplus and make themselves competitive for survival.

But when these institutions will be running on absolutely business principles for earning profit obviously the fees charged from the students will be

higher. The application of some unethical and unfair practices for attracting the students and earning higher profit cannot be overlooked in that scenario.

Indian reality:

In a country like India where a large section of our population is living below the poverty line, almost 35% of the population is still illiterate and we are talking about removing poverty and illiteracy, in that situation they will be the most mistreated people. So it is the government and its institutions, which will have to look at this aspect. Hence imparting higher education by charging high fees by the government run universities and college will not be desirable and the government has to look at the welfare aspect of its people. But before coming to any conclusion we have to consider the following two ground and hard realities in this respect:

- 1) India being the member country of WTO, must abide by the decisions and regulations of WTO. So it cannot stop the foreign universities and institutes to operate in India, which are having ample financial, physical and intellectual resources and are running on absolutely business principles for earning profit.
- 2) The government of India is reducing the grants and aids given to the government universities and colleges and these institutes are called to mobilize resources from their internal sources as well as external sources. They are also asked by the UGC and NAAC to become more competitive and self sustainable.

So it is the time as well as the opportunity for our Government funded institutions/universities/colleges to make themselves competitive and to go for globalization. This can be only possible when they will stand on their own feet by earning surplus and are effectively and efficiently run. But at the same time we have to think for the weaker sections of the society who could not afford a high expenditure on the study. Therefore it is very high time for educational institutions to build a business model, which will be able to compete with the foreign universities and also to take care of the weaker sections of the society. □

খেলা-ধূলাত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

ড° অচ্যুত কুমাৰ বৰঠাকুৰ
বিভাগীয় মুৰব্বী, ইতিহাস বিভাগ
আৰু প্ৰাক্তন ৰাষ্ট্ৰীয় খেলুৱৈ

শিক্ষা মানে কেৱল পাঠ্য-পুথিৰ বিদ্যা নহয়। খেল-ধেমালি শিক্ষাৰে এক অপৰিহাৰ্য অংগ। এই কথাষাৰ গভীৰভাৱে উপলব্ধি কৰিছিল তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠাতা আগ-ভাগ লোৱা বৰেণ্য ব্যক্তিসকলে। সেইবাই মহাবিদ্যালয়খনৰ শুভ আৰম্ভণি কৰিবলৈ যিখন প্ৰচ-পেকটাচ প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল তাত খেলা-ধূলাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছিল আৰু গেম ফিজ হিচাপে বছেৰেকীয়া ৩ টকাৰ মাচুল নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা হৈছিল।

মহাবিদ্যালয়ৰ সন্মুখত থকা তিনিচুকীয়া জিলা ক্ৰীড়া সন্থাৰ খেল পথাৰখনেই খেলৰ প্ৰতি আগ্ৰহী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে অনুশীলনৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ। কচুজান খেলপথাৰ বুলি অধিক প্ৰসিদ্ধ এই ঠাইখনৰ প্ৰকৃত ব্যৱহাৰ আৰম্ভ হৈছিল ১৯৩১ চনৰ পৰাই। সেই সময়ৰ পৰাই তিনিচুকীয়াত প্ৰতিযোগিতামূলক খেলা-ধূলাৰ আৰম্ভ হয়। অৱশ্যে কচুজান খেল পথাৰখনতকৈ 'চেনাইৰাম স্কুল'ৰ খেলপথাৰতহে অধিক প্ৰতিযোগিতামূল খেল অনুষ্ঠিত হৈছিল।

আগতে উল্লেখ কৰাৰ দৰেই মহাবিদ্যালয়খন আৰম্ভ কৰাৰ মুহূৰ্তৰ পৰাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে মানসিক-শাৰীৰিক উৎকৰ্ষ সাধনৰ বাবে খেলা-ধূলাত অংশ লৈ আহিছিল। ১৯৬৫ চনত ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠাৰ পৰাই মহাবিদ্যালয়ৰ ক্ৰীড়াই এক নতুন দিশত গতি কৰিলে। ১৯৬৮-৬৯ চনৰ পৰা আৰম্ভ হ'ল আন্তঃকলেজ প্ৰতিযোগিতাসমূহ। ১৯৬৯ চনতেই তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে আন্তঃকলেজ ফুটবল প্ৰতিযোগিতাত ৰাণাৰ্চ আপৰ সন্মান লাভ কৰে।

১৯৭০ চনত আন্তঃকলেজ ফুটবলত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে চেম্পিয়নশ্বিপ অৰ্জন কৰে। গোলাঘাটত অনুষ্ঠিত ফাইনেল খেলখনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় ডিগবৈ মহাবিদ্যালয়ক ১-০ গলত পৰাজিত কৰে। উল্লেখযোগ্য যে প্ৰথম দিনা গল শূন্যভাবে সমাপ্ত হোৱা অত্যন্ত উদ্বেজনাৰ্ণ এই খেলখনৰ দ্বিতীয় দিনা বিজয়সূচক গলটো দিয়ে যোগেন দহোতীয়াই। অৰুণ মেধিৰ নেতৃত্বত যোৱা এই দলটোৰ অন্যান্য খেলুৱৈসকল আছিল ক্ৰমে অমল ফুকন, ৰেবতী ফুকন, বৃন্দাবন বনিক, অজিত দাস, দুলাল চক্ৰৱৰ্তী, ৰুদ্ৰ গোহাঁই, কুকীল কটকী, হৰিপ্ৰসাদ ডেকা, কেশৱ দত্ত, সুভাষ শৰ, লুইচ, আৰু দেৱব্ৰত ঘোষ। পৰৱৰ্তী সময়ত অমল ফুকন আৰু ৰেবতী ফুকনে অসম তথা ভাৰতৰ ফুটবল মানচিত্ৰত এখন সুকীয়া আসন দখল কৰিবলৈ সক্ষম হয়। অমল ফুকনে ১৯৬৯ চনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ হৈ খেলি পোনে পোনে অসম সন্তোষ ট্ৰফী টিমলৈ নিৰ্বাচিত হয়। হাফ ভলীৰ বিশেষজ্ঞ ফুকনে দহ বাৰ সন্তোষ ট্ৰফীত প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ লগতে তিনিবাৰ অধিনায়ক হোৱাৰ বিৰল সন্মান অৰ্জন কৰে। অন্যহাতে ৰেবতী ফুকনেও সন্তোষ ট্ৰফীত অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰি মহাবিদ্যালয়লৈ সন্মান কঢ়িয়াই আনে। জেৰাই চকলীভৰীয়া গাঁৱৰ সন্তান ৰেবতী ফুকনৰ ভ্ৰাতৃ প্ৰয়াত সদা ফুকন আৰু ৰুদ্ৰ ফুকনেও তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ লগতে

অসম দলকো ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰতিযোগিতাত প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল।

১৯৭১-৭২ চনৰ সময়ৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অন্য এজন প্ৰসিদ্ধ খেলুৱৈ হ'ল শিৱব্ৰত নাথ। নাথে তিনিচুকীয়াৰ পৰা গৈ কলিকতাৰ ভ্ৰাতৃ সংঘ আৰু পিছত বিখ্যাত মোহন বাগান দলক বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰীয় তথা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰতিযোগিতাত প্ৰতিনিধিত্ব কৰি নিজৰ লগতে মহাবিদ্যালয়ৰ সন্মান বৃদ্ধি কৰে। শিৱব্ৰত নাথ শক্তিশালী বঙ্গ জুনিয়ৰ ফুটবল দলৰ অধিনায়কো হৈছিল।

১৯৬৯-৭২ চনৰ সময়ছোৱাত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে কেইবাগৰাকী প্ৰতিভাৱান এথলেটবোৰ জন্ম দিয়ে। সেইসকলৰ ভিতৰত বৃন্দাবন বনিক, কেশৱ গোহাঁই, নিমল দত্ত, আফতাব আহমেদ, নূপেন বৰা, অশ্বিনী বৰুৱা, শৰৎ হাজৰিকা, নেপাল দাস আদিৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। বৃন্দাবন বনিক আছিল চমু দূৰত্বৰ দৌৰবিদ। আনহাতে শৰৎ হাজৰিকা আছিল দীৰ্ঘ দূৰত্বৰ বিখ্যাত দৌৰবিদ। মহাবিদ্যালয়ৰ মহিলাসকলো খেলা-ধূলাত পিছপৰা নাছিল। মহাবিদ্যালয়ৰ মহিলা এথলেটসকলৰ ভিতৰত গায়ত্ৰী ফুকন, ইলা চৌধুৰী, বিভা চেতিয়া, নীলা চৌধুৰী আদিৰ নাম উল্লেখ কৰিব পাৰি। এই আটাই কেইগৰাকী খেলুৱৈ তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ হৈ বিভিন্ন প্ৰতিযোগিতাত অংশ লৈ মহাবিদ্যালয়ৰ সন্মান বৃদ্ধি কৰিছিল।

১৯৭৩ চনৰ পৰা সত্তৰ দশকৰ শেষ পৰ্যন্ত মহাবিদ্যালয়ে কেইবাগৰাকী প্ৰসিদ্ধ এথলেট আৰু ফুটবল খেলুৱৈৰ সৃষ্টি কৰিছিল। এথলেটসকলৰ ভিতৰত চবিৰ আহমেদ, ৰাম সিং, হেমকান্ত ভূঞা (মনু), কেশৱ দত্ত, যাদৱ শৰ্মা, দিলীপ কলিতা, ৰাজেন দত্ত, সীমান্ত শৰ্মা, থ্ৰেবিয়েল পিনাক, বুদ্ধ শৰ্মা, মুকুল গগৈ, অৰুণ বৰঠাকুৰ, জোনাবৰ সেনাপতি, সত্য শৰ্মা, সুবোধ গোহাঁই, প্ৰশান্ত গোহাঁই তীৰ্থ শৰ্মা আদিৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। চবিৰ আহমেদে ১৯৭৪-৭৫ চনত হায়দৰাবাদত অনুষ্ঠিত ৰাষ্ট্ৰীয় এথলেটিক সমাৰোহত হেমাৰ ঞ্চত ব্ৰঞ্জৰ পদক লাভ কৰি আমাৰ মহাবিদ্যালয়লৈ গৌৰৱ কঢ়িয়াই আনে। উক্ত প্ৰতিযোগিতাত অৰুণ বৰঠাকুৰেও অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল। তাৰোপৰি সত্য শৰ্মাও আছিল ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ এথলেট। সেই সময়ৰ মহিলা এথলেটসকলৰ ভিতৰত নীলাক্ষি চলিহা (গগৈ)ই জাম্পত আৰু বন্দনা বৰুৱাই ৰাণত বিশেষ সুনাম অৰ্জন কৰিছিল।

উপৰোক্ত সময়ছোৱাত মহাবিদ্যালয়ৰ বিখ্যাত ফুটবল খেলুৱৈজন আছিল জয়ন্ত ফুকন। জয়ন্ত ফুকনে ১৯৭৬ চনত অসম জুনিয়ৰ দলৰ অধিনায়ক আছিল। প্ৰণিধানযোগ্য যে সেই বছৰ জয়ন্তৰ ভ্ৰাতৃ অমল ফুকন অসম সন্তোষ ট্ৰফী দলৰ অধিনায়ক আছিল অৰ্থাৎ দুই ভাই-ককায়ে অসম চিনিয়ৰ আৰু জুনিয়ৰ দলৰ অধিনায়ক হোৱাৰ বিৰল সন্মান অৰ্জন কৰিছিল।

৮০ৰ দশকটো তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ ক্ৰীড়াৰ সোণালী যুগ বুলিব পাৰি। উক্ত সময়ছোৱাৰ প্ৰসিদ্ধ খেলুৱৈসকল হ'ল পৰেশ বৰুৱা,

জীৱন বৰুৱা, সত্যজিৎ ফুকন, মনো গগৈ, ইফতিয়াৰ আলি (ৰাজ), সদা ফুকন, ৰুদ্ৰ ফুকন, ফুণু বৰা আদিৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। ১৯৮১-৮২ চনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে দ্বিতীয় বাৰৰ বাবে আন্তঃকলেজ ফুটবলৰ চেম্পিয়নশ্বিপ অৰ্জন কৰে। পৰেশ বৰুৱাৰ নেতৃত্বত যোৱা দলটোৰ অন্যান্য খেলুৱৈসকল আছিল ক্ৰমে জীৱন বৰুৱা, দিলীপ গগৈ, প্ৰফুল্ল শৰ্মা, পূৰ্ণ ৰায়, প্ৰদীপ হাজৰিকা, বিকাশ দেৱনাথ, তপন নেওগ, বিপুল গগৈ, তপন জীৱন বৰা, বিজয় গগৈ, লক্ষ্মীন্দ গগৈ আৰু ৰুদ্ৰ ফুকন। জীৱন বৰুৱা, ৰুদ্ৰ ফুকন, সত্যজিৎ ফুকন আৰু পৰেশ বৰুৱাই অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰি মহাবিদ্যালয়লৈ সন্মান কঢ়িয়াই আনে।

৮০ৰ দশকৰ এথলেটসকলৰ ভিতৰত অনিল ভঁৰালী, প্ৰমিত চুতীয়া, জীৱন বৰুৱা, লক্ষ্মী গোহাঁই, বিবেকা বৰশইকীয়া, অমৃত ৰঞ্জন গগৈ, অতুল দত্ত, সঞ্জীৱ ৰয়, মুকুল গগৈ আদিৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। ১৯৮৪ চনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ এথলেটিক দলে আন্তঃ মহাবিদ্যালয় এথলেটিক সমাৰোহত শ্ৰেষ্ঠ দল ৰূপে বিবেচিত হয়। দলটোৰ প্ৰতিগৰাকী খেলুৱৈৰ প্ৰদৰ্শন আছিল চকুত লগা। প্ৰমিত চুতীয়াই উক্ত সমাৰোহৰ শ্ৰেষ্ঠ মধ্য দূৰত্বৰ দৌৰবিদৰ সন্মান লাভ কৰিছে। তাৰোপৰি অনিল ভঁৰালী আৰু বিবেকা বৰশইকীয়াই ৰাণত আৰু অমৃত ৰঞ্জন গগৈয়ে ত্ৰিপুল জাম্পত সোণৰ পদক লাভ কৰিছিল। মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰী নম্ৰতা প্ৰিতম বৰাই শ্ৰেষ্ঠ চমু দূৰত্বৰ ছোৱালী এথলেটৰ সন্মান লাভ কৰিছিল। অন্য দুগৰাকী ছাত্ৰী পূৰ্ণিমা গগৈ আৰু বাবী শইকীয়াও এটাকে পদক পাইছিল।

উক্ত সময়ছোৱাৰ অন্যান্য প্ৰসিদ্ধ এথলেটসকল আছিল কপিধৰ হাজৰিকা, প্ৰশান্ত শইকীয়া, ৰাজেন গগৈ আদি আৰু মহিলা এথলেট আছিল ভানু দত্ত। ১৯৮৯-৯০ চনত ভানু দত্তই আন্তঃকলেজ সমাৰোহত সোণৰ পদক অৰ্জন কৰিছিল। উল্লেখযোগ্য যে অনিল ভঁৰালীয়ে ১৯৮২-৮৩ চনত ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শ্ৰেষ্ঠ মধ্য দূৰত্বৰ দৌৰবিদৰ সন্মান লাভ কৰিছে।

৮০ৰ দশকত ভলীবলত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ খেলুৱৈসকলে বিশেষ সুনাম অৰ্জন কৰিছে। শিশিৰ বৰুৱা, লোকেন্দ্ৰ সন্দিকৈ, দিব্যজ্যোতি বৰুৱা, পূৰ্ণজ্যোতি বৰুৱা, মনোৱঞ্জন শৰ্মা, নাৰুল হাজৰিকা, বসন্ত দাস, নিতু শৰ্মা, কেশৱ বৰা অত্যন্ত প্ৰতিভাৱান খেলুৱৈ আছিল। এই আটাইকেইজন খেলুৱৈ বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰীয় স্তৰৰ প্ৰতিযোগিতা অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰি মহাবিদ্যালয়লৈ সন্মান কঢ়িয়াই আনিছিল। পূৰ্ণজ্যোতি বৰুৱাই ১৯৮১-৮২ চনত অসম ল'ৰাৰ ফুটবল দলৰ অধিনায়কো পদো অলংকৃত কৰিছিল।

৮০ দশকতে তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে কেইবাগৰাকী গুণী ছোৱালী ভলীবল খেলুৱৈ জন্ম দিছিল ইয়াৰ ভিতৰত চুমী বুঢ়াগোহাঁই, জয়ন্তী দত্ত, ডলি বৰুৱা, শিখা দত্ত, দীপাৰাণী সিংহ, শিখামণি ভট্টাচাৰ্য আৰু দীপাঞ্জলী বৰপাত্ৰ গোহাঁইৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। এই আটাইকেইগৰাকী খেলুৱৈয়ে অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰি আমাৰ মহাবিদ্যালয়লৈ সন্মান কঢ়িয়াই আনে।

আন্তঃ কলেজ ফুটবলত চেম্পিয়নশ্বিপ অৰ্জন কৰে। দলটোৰ খেলুৱৈসকল হ'ল ৰঞ্জন শৰ্মা, উত্তম দাস, হেমন্ত বুঢ়াগোহাঁই, মুনীন গগৈ, ৰঞ্জিত কুমাৰ, দিলীপ গগৈ, কাৰ্তিক, মোহন চৌধুৰী, গণেশ ফুকন আদি।

বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আন্তঃ কলেজ ফুটবলৰ চেম্পিয়নশ্বিপ অৰ্জন কৰে কেশৱ বৰাৰ নেতৃত্বত যোৱা দলটোৰ অন্যান্য খেলুৱৈসকল ক্ৰমে কুৰ্ম সোণোৱাল, মুনীন গগৈ, অৰুণ সোণোৱাল, প্ৰাঞ্জল নেওগ, ডাবু বৰুৱা জগু গোহাঁই, মহেশ্বৰ ৰাও, ৰবীন শইকীয়া, উত্তম সোণোৱাল কামেশ্বৰ সোণোৱাল, নয়নজ্যোতি বৰুৱা, তপন শইকীয়া, জ্যোতি বৰুৱা, দিনেশ বৰুৱা, মহিন চৌধুৰী আৰু উত্তম দাস। '৯০ দশকৰ অন্য এজন প্ৰসিদ্ধ খেলুৱৈ আছিল জয়প্ৰকাশ মৰাণ আৰু পৰাগ চমুৱা। দুয়োজনেই ১৯৯৬-৯৭ চনত অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰি মহাবিদ্যালয়ৰ গৌৰৱ বৃদ্ধি কৰে। এইখিনিতে উল্লেখ কৰিব পাৰি যে আন্তঃজাতিক ফুটবলত ভাগ লোৱা প্ৰাঞ্জল নেওগ আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ গৌৰৱ।

১৯৯১-৯২ চনত আন্তঃ মহাবিদ্যালয় ভলীবল প্ৰতিযোগিতাত মহাবিদ্যালয়ৰ ছোৱালী দলে শ্ৰেষ্ঠ দলৰ সন্মান লাভ কৰে। দলটোৰ খেলুৱৈসকল আছিল ক্ৰমে শিখা দত্ত, দীপাঞ্জলি বৰপাত্ৰগোহাঁই, অপৰাজিতা বৰা, জোনালী বৰা, শিখামণি ভট্টাচাৰ্য, মৃদুস্মিতা বৰা, ৰেণুপ্ৰভা স্বৰ্গীবাৰি আৰু অনুজিতা গগৈ। শিখা দত্তই ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছোৱালীৰ শ্ৰেষ্ঠ ভলীবল খেলুৱৈৰ খিতাপ অৰ্জন কৰিছিল।

১৯৯১-৯২ চনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ ক্ৰিকেট দলে প্ৰথমবাৰৰ বাবে আন্তঃকলেজ ক্ৰিকেট চেম্পিয়নশ্বিপ অৰ্জন কৰে। প্ৰণৱ দত্তৰ নেতৃত্বত যোৱা দলটোৰ অন্যান্য সদস্যসকল আছিল ক্ৰমে অৰুণ ৰাজখোৱা, নয়নজিত বৰগোহাঁই, ৰঞ্জিত সিংহা, ধীৰুকমল নেওগ, সঞ্জয় দত্ত, চন্দ্ৰশেখৰ নাথ, সঞ্জয় আগৰৱাল, মন্দিপ বৰুৱা, আন্তিক বৰঠাকুৰ, উৎপল কলিতা, দিব্যজ্যোতি লাহন, পংকজ চাহা আৰু নৱজিৎ দুৱাৰা। অৰুণ ৰাজখোৱাই ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শ্ৰেষ্ঠ বলাৰ ৰূপে বিবেচিত হোৱাৰ লগতে সদৌ ভাৰত আন্তঃ বিশ্ববিদ্যালয় ক্ৰিকেটত ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰি মহাবিদ্যালয়লৈ সন্মান কঢ়িয়াই আনে।

১৯৯৫-৯৬ চনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয় এথলেটিক দলে দ্বিতীয় বাৰৰ বাবে আন্তঃ কলেজ এথলেটিকচত শ্ৰেষ্ঠ দলৰূপে পৰিগণিত হয়। উক্ত দলৰ খেলুৱৈসকল আছিল পৰাগজ্যোতি চমুৱা, জয়প্ৰকাশ মৰাণ, ইৰফান আলি, অনিল বসুমতাৰী, প্ৰফুল্ল মিলি। অন্যহাতে ছোৱালী খেলুৱৈসকল আছিল ৰুমী ৰয়চৌধুৰী আৰু নমিতা খাউণ্ড। ৰুমী ৰায় চৌধুৰীয়ে ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শ্ৰেষ্ঠ ছোৱালী এথলেট ৰূপে বিবেচিত হৈছিল। নমিতা খাউণ্ড আৰু ৰুমী ৰয় চৌধুৰীয়ে অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ গৌৰৱো অৰ্জন কৰে।

২১ শতিকাৰ আৰম্ভণি বছৰতে ২০০০-২০০১ চনত তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ এথলেটিক দল পুনৰ আন্তঃকলেজ এথলেটিক সমাৰোহৰ শ্ৰেষ্ঠ পুৰুষ দল ৰূপে পৰিগণিত হয়। দলটোৰ এথলেটসকল আছিল ক্ৰমে প্ৰসেনজিৎ চলিহা, প্ৰাৰ্থপ্ৰতিম দত্ত, ডিম্বেশ্বৰ শৰ্মা, হেমাংগ বৰুৱা, দেৱজিৎ দহোতীয়া, ৰিতুল দিহীঙীয়া, সনম ভূজেল। দলটোৰ ছোৱালীসকল আছিল ক্ৰমে বিকল্পা নেওগ, সনম ভূজেল। দলটোৰ ছোৱালীসকল আছিল ক্ৰমে বিকল্পা নেওগ, সনম ভূজেল আৰু প্ৰসেনজিৎ চলিহাই অসম দলকো প্ৰতিনিধিত্ব কৰি ৰাষ্ট্ৰীয় খেলুৱৈৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিছিল।

২০০১ বছৰতে আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ক্ৰিকেট দলে

দ্বিতীয় বাৰৰ বাবে আন্তঃকলেজ ক্রিকেট চেম্পিয়নশ্বিপৰ খিতাপ অৰ্জন কৰে। অবিনাশ শৰ্মাৰ নেতৃত্বত যোৱা দলটোৰ অন্যান্য খেলুৱৈসকল হ'ল নয়ন কৰ্মকাৰ, বিমল গোস্বামী, ববি শৰ্মা, দ্বীপজয় বয় চৌধুৰী, সঞ্জীৱ বৰা, ৰাজু বৰা, জয়ন্ত মহন্ত, অতুল চৌধুৰী, পাৰিজাত দত্ত, প্ৰমোদ সিং, দেৱশিষ দাস, ৰাতুল হাজৰিকা, গীতাৰ্থ চলিহা, অৰিন্দম গোস্বামী, আদিত্য ফুকন আৰু বিকিমণি দাস।

'৯০ দশকতে তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ ক্রিকেট খেলুৱৈ শান্তনু চক্ৰৱৰ্তী আৰু দীপেন মহন্তই ক্ৰমে বিজয় মাৰ্চেণ্ট আৰু কোচ বিহাৰ ট্ৰফীত অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰি মহাবিদ্যালয়ৰ সন্মান বৃদ্ধি কৰে।

শৰীৰ চৰ্চাতো তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ এক সুকীয়া স্থান আছে। শৰীৰ চৰ্চাত বিভিন্ন সময়ত সুনাম অৰ্জন কৰি মহাবিদ্যালয়লৈ সন্মান কঢ়িয়াই অনা খেলুৱৈসকলৰ ভিতৰত ৰাজেন মিলি, ভূপেন মৰাণ, দেৱশিষ ফুকন, অৱনী ৰাজখোৱা, অনিল ভঁৰালী, দেৱজিৎ বৰবৰা, বিজয় গগৈ, জাতিৰাম গোহাঁই, প্ৰণৱ ৰাজখোৱা, বতন ৰাজখোৱা, ৰুবুল শইকীয়া, ৰমা চেতিয়া, সন্দীপ চলিহা, নোমল বড়া, দিনেশ দাস, মুহিম ডাঙৰীয়া, ললিত চন্দ্ৰ গগৈ, সুজিত নাথ, শ্যামলেন্দু দাস, ঘন বুঢ়াগোহাঁই, সঞ্জীৱ ভূঞা, বলিন বৰুৱা, মহেন্দ্ৰ সোণোৱাল, ত্ৰিদিপ শইকীয়া, নৱজিৎ গগৈ, ত্ৰিদিপ শইকীয়া, ধৰমবীৰ মিলি, তোলেণ গগৈ, সুভাষ চেতিয়া, শিৱ গগৈ, সুৰজিৎ বৰুৱা, জয়ন্ত ফাটোৱালী জয়ন্ত কোঁৱৰ আদিৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। ভূপেন মৰাণে একেৰাহে তিনি বছৰৰ বাবে 'ষ্টু-মেন'ৰ খিতাপ অৰ্জন কৰাৰ লগতে ১৯৮৫-৮৬ চনত কটকত অনুষ্ঠিত আন্তঃ বিশ্ববিদ্যালয় শৰীৰ চৰ্চা প্ৰতিযোগিতাত ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ত প্ৰতিনিধিত্ব কৰি মহাবিদ্যালয়লৈ সন্মান কঢ়িয়াই আনে। ৰাজেন মিলিও আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় খ্যাতিসম্পন্ন শৰীৰ চৰ্চাৰ খেলুৱৈ আছিল।

বেডমিন্টন খেলতো আমাৰ মহাবিদ্যালয়ত কেইবাজনো বিশিষ্ট খেলুৱৈ আছিল। মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰেক্ষাগৃহৰ আৰম্ভণি কামৰ দাতা জগদীশ শৰ্মা এজন প্ৰসিদ্ধ বেডমিন্টন খেলুৱৈ আছিল। আন্তঃকলেজ ক্ৰীড়াৰ চেম্পিয়নশ্বিপ অৰ্জন কৰা জগদীশ শৰ্মাই আমাৰ প্ৰথম খেলুৱৈ। তাৰোপৰি নুপুৰ দাস আৰু প্ৰণৱ কাকতিয়েও আন্তঃ কলেজ বেডমিন্টনত চেম্পিয়নশ্বিপ অৰ্জন কৰি আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ গৌৰৱ বৃদ্ধি কৰিছিল।

এইবছৰ আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ সন্তোষ চুতীয়াই অসম জুনিয়ৰ ফুটবল দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিবলৈ নিৰ্বাচিত হৈ সোণালী জয়ন্তীৰ শুভক্ষণত নিজৰ লগতে মহাবিদ্যালয়লৈ সন্মান কঢ়িয়াই আনিলে।

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উপৰিও তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষকসকলেও সমগ্ৰ তিনিচুকীয়া আৰু অসমৰ ক্ৰীড়াৰ উন্নতি আৰু বিকাশত সাধ্য অনুসাৰে বৰঙণি আগবঢ়াই আহিছে। সেইসকলৰ ভিতৰত প্ৰয়াত দেৱ ভূঞা, অধ্যাপক ধীৰেন দুৱৰা, অধ্যাপক যোগ দত্তৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য।

সূদক্ষ বেডমিন্টন খেলুৱৈ প্ৰয়াত দেৱ ভূঞা চাব ১৯৭০ চনৰ মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰথম চেম্পিয়ন ফুটবল দলটোৰ তত্ত্বাবধায়ক শিক্ষক আছিল। তিনিচুকীয়া জিলা ক্ৰীড়া সন্থাৰ বিকাশত বিশেষ ভূমিকা পালন কৰা ভূঞাদেৱ উক্ত সন্থাৰ সাধাৰণ সম্পাদকো আছিল। ক্ৰীড়াৰ প্ৰতি তেখেতৰ অৱদান আজিও সকলো খেলুৱৈয়ে শ্ৰদ্ধাৰে স্মৰণ কৰে।

মহাবিদ্যালয়ৰ নিষ্ঠাবান শিক্ষক ধীৰেন দুৱৰা তিনিচুকীয়া তথা অসমৰ এজন জনপ্ৰিয় ক্ৰীড়া সংগঠক। সাধাৰণ সম্পাদকৰ উপৰিও তেখেতে তিনিচুকীয়া জিলা ক্ৰীড়া সন্থাৰ সভাপতিৰ পদো অলংকৃত কৰিছিল। এথলেটিকচৰ ৰাষ্ট্ৰীয় বিচাৰক দুৱৰাদেৱ অসম এথলেটিক

সন্থাৰ কাৰ্যকৰী সভাপতি আছিল।

ক্ৰীড়াৰ লগত ওতপোতভাৱে জড়িত মহাবিদ্যালয়ৰ আন এজন অধ্যাপক আছিল যোগ দত্ত। প্ৰকৃততে প্ৰায় দুটা দশকৰ অধিক কাল তেখেত মহাবিদ্যালয়ৰ খেলা-ধূলাৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ আছিল। অৱসৰ গ্ৰহণৰ মুহূৰ্তলৈকে তেখেত আন্তঃ জিলা খেলসমূহৰ আয়োজনৰ লগত জড়িত আছিল। তিনিচুকীয়া জিলা ক্ৰীড়া সন্থাৰ প্ৰাক্তন সাধাৰণ সম্পাদক দত্তদেৱ বৰ্তমান অসম ফুটবল সন্থাৰ গৱনিং বডিৰ সদস্য।

এই প্ৰবন্ধ লিখকেও মহাবিদ্যালয়ত যোগদান কৰাৰে পৰা মহাবিদ্যালয় তথা অসমৰ ক্ৰীড়া জগতলৈ সাধ্য অনুসৰি বৰঙণি যোগাবলৈ ঐকান্তিক প্ৰচেষ্টা চলাই আহিছে। প্ৰধানকৈ ক্রিকেট খেলৰ লগত জড়িত কোচবিহাৰ ট্ৰফী আৰু চি.কে. নাইডু ট্ৰফীত অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ লগতে সদৌ ভাৰত আন্তঃ বিশ্ববিদ্যালয় ক্রিকেটত অসম দলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ সৌভাগ্য হৈছিল। ১৯৯১ চনত বিজয় মাৰ্চেণ্ট অসম ক্রিকেট দলৰ মেনেজাৰ হোৱাৰ উপৰিও এই প্ৰবন্ধ লেখকে ১৯৯৪-৯৫ চনৰ পৰা একেৰাহে চাৰি বছৰ কাল অসম ৰঞ্জী দলৰ মেনেজাৰৰ দায়িত্ব পালন কৰিছিল। ১৯৯২ চনত বিজয় হাজাৰে ট্ৰফীৰ পূৰ্বাঞ্চল ক্রিকেট দলৰ মেনেজাৰ হোৱাৰ সৌভাগ্য এই প্ৰবন্ধ লেখকৰ হৈছিল। শ্ৰীলংকা আৰু নিউজিলেণ্ড এদিনীয়া ক্রিকেট দলৰ সম্পৰ্কৰক্ষী বিষয়াৰ দায়িত্বও এই প্ৰবন্ধ লেখকে পালন কৰিছিল। অসম ক্রিকেট সন্থাৰ প্ৰাক্তন সহকাৰী সাধাৰণ সম্পাদক এই প্ৰবন্ধ লেখক বৰ্তমান তিনিচুকীয়া জিলা ক্ৰীড়া সন্থাৰ সাধাৰণ সম্পাদক। ৰাজ্যিক পৰ্যায়ৰ ক্রিকেট আম্পায়াৰ এই প্ৰবন্ধ লেখক অসম ক্রিকেট সন্থাৰ এজন নিৰ্বাচক।

মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক অজিত ফুকনো ক্রিকেটৰ এজন প্ৰসিদ্ধ খেলুৱৈ। আন্তঃ মহাবিদ্যালয় ক্রিকেটত দক্ষতাৰ পৰিচয় দিয়া ফুকনৰ প্ৰতিভা এতিয়াও স্নান পৰা নাই। মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক বিষ্ণুৰাম গগৈ, দিলীপ মেধি, দেবেন ভট্ট, শৰৎ কাকতি, দিলীপ কলিতা, ললিত বৰকাকতি, ৰাজীৱ বৰদলৈ, ৰাজেন শইকীয়া, ৰাজীৱ কোঁৱৰ, ৰত্ন গোপাল গগৈ, ৰাজীৱ মোহন, সূৰ্য্য চুতীয়া, মনোজ গোস্বামী, ভৈৰৱ বৰগোহাঁই আদি প্ৰাক্তন তথা বৰ্তমানৰ অধ্যাপকসকল মহাবিদ্যালয়ৰ ক্ৰীড়াৰ লগত সক্ৰিয়ভাৱে জড়িত।

বৌদ্ধিক বিকাশৰ লগতে শাৰীৰিক আৰু মানসিক বিকাশৰ বাবে ক্ৰীড়া অপৰিহাৰ্য। মহাবিদ্যালয়ৰ দিনপঞ্জীত ক্ৰীড়াক অবিদ্যায়তনিক ক্ষেত্ৰৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় ৰূপে গণ্য কৰা উচিত। সৌভাগ্যৰ কথা জন্ম লগ্নৰে পৰা তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ে ক্ৰীড়াক যথেষ্ট গুৰুত্ব দি আহিছে। ১৯৭৬ চনৰ ১৯ অক্টোবৰত আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ১৯৬৬ চনৰ বেংকক এচিয়ান গেমত সোণৰ পদক বিজয়ী অসম গৌৰৱ ভোগেশ্বৰ বৰুৱাক ৰাজহুৱা সম্বৰ্দ্ধনা জ্ঞাপন কৰি মহাবিদ্যালয়ৰ ক্ৰীড়া সচেতনতাৰ সুন্দৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰিছিল। তাৰোপৰি মহাবিদ্যালয়ৰ এন.চি.চি. কেডেট চিধু চৌধুৰীয়ে চাইকেলেৰে গোটেই ভাৰত ভ্ৰমণ কৰি প্ৰয়াত প্ৰধান মন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধীক দিল্লীত সাক্ষাৎ কৰাটো এইখিনিতে উল্লেখযোগ্য। আৰু এই মহাবিদ্যালয়ে ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ভিতৰত ক্ৰীড়াত এখন সুকীয়া স্থান দখল কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। □

(এই লেখনিটোত মহাবিদ্যালয়ৰ হৈ বিশেষ সুনাম অৰ্জন কৰা খেলুৱৈসকলৰ নাম সন্নিবিষ্ট কৰিবলৈ বিনম্ৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। তথাপি ততাতোকৈ প্ৰস্তুত কৰি লগা হোৱা আৰু তথ্যৰ অভাৱত কোনোবা খেলুৱৈৰ নাম অনিচ্ছাসত্ত্বেও থাকি যোৱাটো স্বাভাৱিক। তাৰ বাবে ক্ষমাপ্ৰাৰ্থী। এনে থাকি যোৱা খেলুৱৈৰ নাম উল্লেখ কৰিলে ভৱিষ্যতৰ যিকোনো লিখনিত তাক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হ'ব।)

MY EXPERIENCES-SOME TIT-BITS

Dr Rishi Das
Department of Zoology

Way back in 1987 I was in North Lakhimpur to conduct practical examination. The then Principal Mr Hiren Gogoi persuaded me to overstay for a day to conduct another examination. Next day since morning I saw a large number young boys with bulky files under their armpits arrived in batches. Later on I was told these boys had come to face interview for post of lecturers in English and Economics. I wondered why Principal had called so many for just few posts (I don't remember exactly the number of posts in each subject). I asked Principal Gogoi the reason, he quietly said 'I will tell you in evening'. I watched the day-long proceeding. The interview was held in 2 sessions- 1st half written examination while 2nd half viva-voce. Before the 2nd half began almost two-third of the applicants were shown exit cards. All interview formalities were over by 3pm. While chatting with Principal later on he said "only 3 candidates in Economics somehow managed to write on 'Budget', out of many for English post only 2 could write a paragraph correctly- I'm however not astonished", for me however it was an altogether new settings. He even suggested the prospective principals should be screened in this manner to judge their capability to handle academic, administrative and financial matters.

Formative years of my teaching at the college were quite fascinating. I was a bit town-sick frequently visiting Shillong atleast once in every month and second reason, managing HS classes in Assamese had been a tough job for me, so bunking was the only option. One day I approached Vice-Principal late K.P. Dutta Choudhury for solution to way out this problems. He thought for a while and gave me a suggestion-"just before you finish the class, you say-'Bujisa na nai?' the reply was spontaneous 'Buja nai sir!' I walked out of class never to be seen again for fortnight.

During late seventies there were hardly 10% students enrolling from English medium schools in Science and Commerce streams but during past a decade the number swelled and outnumbered the vernacu-

lar schools. What I have observed with amiss that 100% of these students except 'good morning' speak only in Hindi (irrespective of any community) virtually lack communicative skill in English. Why then the guardians are so craze to put their children in English medium schools, I wonder.

My incumbency as Coordinator of Internal Quality Assurance Cell (NAAC) for the period from March 2004 to June 2006 left me an impression that the Head of the Institution has to be the key player in executing the healthy practices (in areas of academic, administrative, financial, student charter etc) in the institution. While the coordinator primarily act as facilitator in implementing certain schemes, the onus lies on administrative machinery. We teachers mostly act on pressure, reformation in any form needs changes in mindset. The Tinsukia College has always been in the forefront in many issues. What we desire is the authority should prioritize the areas which need immediate attention. To my belief the NAAC's long term formulation of guidelines would help colleges developing their own plan suitable to both local and national needs. If the NAAC guidelines are implemented in true spirit there would be a sea change in academic, administrative and financial atmosphere of the institution in couple of years. To me the NAAC is a mere instrument and simply a motivating force for the betterment of all the stakeholders of the institution. The coordinator has to be a fulltime incumbency. To my view point if the colleges fail to bring some changes there will be further exodus of students for better options. Our political mandarins of the State during past two decades in their much-hype speeches came up with a very good amount of statistics of how much money so far been drained outside the State for higher education and shed crocodile tears, even as many colleges in Asom with their potentialities and expertise could to a some extent have checked this exodus had the State government given little support to the colleges not in terms of money but policies. □

কৃষক আৰু ব্যৱসায়ীৰ সেৱাত তিনিচুকীয়া জিলা নিয়ন্ত্ৰিত বজাৰ সমিতি

- নিয়ন্ত্ৰিত বজাৰত কৃষকৰ স্বার্থহে সকলোতকৈ ওপৰত।
- আপুনি ব্যৱসায়ী, ব্যৱসায়িক নিৰাপত্তা লওক বিধিৱদ্ধ নিয়ন্ত্ৰিত বজাৰত।
- আপুনি কৃষক, টনকিয়াল হওক শোষণমুক্ত নিয়ন্ত্ৰিত বজাৰত।
- কৃষিজাত সামগ্ৰী বেচা কিনাৰ বাবে আমাৰ ন-পুখুৰীত থকা মুকলি নিলাম ঘৰ আৰু গুদাম ঘৰ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিব।
- ব্যৱসায়ীসকলে অনুজ্ঞা পত্ৰ লোৱাটো বাধ্যতামূলক।
- সবিশেষ জানিবলৈ তলৰ ঠিকনাত যোগাযোগ কৰক।

সভাপতি/সচিব
তিনিচুকীয়া জিলা নিয়ন্ত্ৰিত বজাৰ সমিতি
কলেজ ৰোড, তিনিচুকীয়া (অসম)
পিন-৭৮৬১২৫ (ফোন-২৩৩৬১৪২)

With best compliments from :

GARGO MOTORS

H.O.- TINSUKIA, HIJUGURI, A.T. ROAD,
PH- 0374-2312060 :: 2312545, FAX- 0374-2313496

BRANCH-

1. DULIAJAN : BUDDHIST TEMPLE ROAD, PH- : 0374-2800419
2. DIBRUGARH : MANKOTA ROAD, NEAR OVER BRIDGE PH. : 0373-2321245
3. SIBSAGAR : NEAR RONGGHAR CHARIALI, PH- 03772-224432
4. JORHAT : NEAR A.G. NURSHING HOME, A.T. ROAD, TARAJAN, PH- 0376-2370144

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

মায়ামৰা সমাজ-সংস্কৃতিৰ ৰেঙণি

ভৈৰৱ গোহাঁই
সাতক তৃতীয় বৰ্ষ
অসমীয়া বিভাগ

প্ৰস্তাৱনা :

কোনো এটা অঞ্চলৰ সমাজ তথা লোক-সংস্কৃতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে সেই অঞ্চলটোত ঐতিহাসিকভাৱে ঘটি অহা নৃতাত্ত্বিক আৰু সাংস্কৃতিক সমন্বয়ৰ বিষয়ে বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰাটো অত্যাৱশ্যকীয় হৈ পৰে।

উজনি অসম পৰম্পৰাগত সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত চহকী। জাতি-বৰ্ণ-সম্প্ৰদায় নিৰ্বিশেষে কেইবা শতিকা জুৰি বিভিন্ন জনগোষ্ঠীসমূহে উজনি অসমত বসবাস কৰি অসমীয়া সংস্কৃতিক বাবে বহুগীয়া উপাদানেৰে সমৃদ্ধ কৰি তুলিছে। লগে লগে তেওঁলোকে নিজৰ সংস্কৃতিকো জীয়াই ৰাখিছে বিভিন্ন মৌখিক লোক সাহিত্য, নৃত্য-গীত-বাদ্য আদি সুকুমাৰ কলাৰ বিচিত্ৰ সমাহাৰেৰে।

উজনি অসমৰ সমূহ থলুৱা জনগোষ্ঠীৰ সমাজ তথা লোক-সংস্কৃতিৰ ওপৰত আলোচনা এটি ব্যাপক বিষয়। আলোচ্য বিষয়—“মায়ামৰা সমাজ-সংস্কৃতিৰ ৰেঙণি”ৰ বিষয়েও কেৱল এটি প্ৰবন্ধত সামৰিবলৈ যোৱাটো ‘হাতী মাৰি ভুৰুকাত ভৰোৱা’ৰ দৰে হ’ব। কাজেই এনে দুঃসাধ্য আৰু অসম্ভৱপ্ৰায় কাৰ্যৰ পৰিবৰ্তে প্ৰচলিত কেইটামান দিশৰ পৰিচয়জ্ঞাপক আলোচনা এটিহে বিভিন্ন উৎসৰ সহায়ত আগবঢ়াবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।

মায়ামৰা সমাজ-সংস্কৃতি — এটি আলোচনা :

মায়ামৰা সমাজৰ লোক প্ৰধানকৈ তিনিচুকীয়া আৰু ডিব্ৰুগড় জিলাতে বিদ্যমান যদিও উত্তৰ লক্ষীমপুৰ, দৰং, শিৱসাগৰ আৰু নগাঁও জিলাতো এই সমাজৰ বহুতো লোক আছে। এই সমাজৰ অন্যতম প্ৰধান সত্ৰ হ’ল ডিব্ৰুগড় জিলাৰ চাবুৱা নগৰীৰ ওচৰত থকা দিনজান নদীৰ পাৰত অৱস্থিত ‘দিনজয়’। স্বাধীন মটক ৰাজ্যৰ প্ৰখ্যাত ৰজা মাটিবৰ বৰসেনাপতিয়ে মায়ামৰীয়া বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মূল কেন্দ্ৰটি যোৰহাটৰপৰা তুলি আনি ১৮৩৭ খৃঃত “দিনজয় মায়ামৰা সত্ৰ”খনি প্ৰতিষ্ঠা কৰে। প্ৰতিষ্ঠাৰে পৰা ডেৰশ বছৰ ধৰি সত্ৰৰ গুৰুসকলৰ নেতৃত্বত মায়ামৰা ভক্তসমাজে গায়ন-বায়নৰ চৰ্চা, ঘোষা, পদ, ভক্তিগীত, ভাগৱত পাঠৰ মাধ্যমেদি শ্ৰৱণ-কীৰ্তন কৰি ভক্তি ধৰ্মৰ অমৃতময়ী সুধা পান কৰি আহিছে। ইয়াৰ উপৰিও যোৰহাটৰ ‘পুৰণি মাটি’, উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ ‘ঢলসত্ৰ’, ডিব্ৰুগড় জিলাৰ ‘গড়পাৰা’, ‘মদাৰখাট’, ‘বগৰিতলীয়া’ আৰু টিপুক এই সমাজৰ আন ছয়খন অন্যতম সত্ৰ।

মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ অন্যতম শিষ্য তথা কালসংহতিৰ প্ৰবৰ্তক

ভবানীপুৰীয়া গোপাল আতাই পাতি দিয়া ১২ জন আচাৰ্যৰ ভিতৰত অন্যতম শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱৰ পৰা বাঢ়ি অহা সমাজৰ অধিবাসীসকলকে বোলা হয় “মায়ামৰা গোঁসাই”। মায়ামৰীয়া গোঁসাইসকলৰ সভাসমূহক কোৱা হয় “মায়ামৰা সত্ৰ” আৰু এই সত্ৰসমূহৰ শিষ্যবৰ্গকে “মায়ামৰীয়া” বোলা হয়। অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ অন্যতম মহান বৈষ্ণৱাচাৰ্য, মায়ামৰা পন্থাৰ প্ৰতিষ্ঠাপক মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱে উজনিৰ জনজাতীয় মূলৰ আদিম অধিবাসীসকলক নিজৰ গুণ আৰু আদৰ্শৰে ‘শৰণ’ দি উজনি অসমত এখন বিশাল মায়ামৰা ধৰ্মীয় সমাজ ৰচনা কৰি থৈ যায়। এই মায়ামৰা সমাজৰ অনুগামীসকল হৈছে—মটক, মৰাণ, বৰাহী, চুতীয়া, আহোম, কছাৰী, কৈৱৰ্ত আদি সম্প্ৰদায়ৰ লোক। তদুপৰি ব্ৰাহ্মণ, কলিতা, কায়স্থ আদিৰ মুষ্টিমেয় একাংশয়ো অনিৰুদ্ধদেৱৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰিলে। অনিৰুদ্ধদেৱৰ প্ৰথম শিষ্য হ’ল তেলী নামে এক মুছলমান দৰ্জী যিজনে শৰণৰ পাছত ধ্যানপতি নাম পাইছিল। শঙ্কৰদেৱৰ পাছত অনিৰুদ্ধদেৱেই দ্বিতীয়জন গুৰু যিজনে মুছলমান সমাজৰ এজনক এইদৰে শৰণ দি বৈষ্ণৱ কৰিছিল (মায়ামৰা সমাজ-সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা, পৃঃ ১০)।

‘মায়ামৰা’-‘মায়ামৰীয়া’-‘মোৰামৰীয়া’ :

‘মায়ামৰা’ শব্দটোৰ উৎসৰ মূল স্বৰূপ সম্পৰ্কে বহুতো মত পোৱা যায়। প্ৰচলিত কথামতে গুৰুজনা শ্ৰীশংকৰদেৱে অনিৰুদ্ধদেৱক পূব অংশত ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ্থে আজ্ঞা দিয়ে। সেই অনুসৰি মৰাণ-মটকসকলৰ বাবে এটা সংহতি ‘কাল সংহতি’ নামে অভিহিত কৰি মৰাণ, মটক, মিচিং, আহোম আদিসকলৰ মাজত ধৰ্ম প্ৰবৰ্তন কৰিবলৈ ল’লে। এই পন্থাৰ প্ৰচলিত নিয়ম অনুসাৰে কোনো নিশা হেনো এক গুপ্ত সেৱা বহে। সেই সেৱাত অংশ ল’বলৈ হ’লে সাতোটা পৰীক্ষা পাৰ হৈ আহিব লাগে আৰু তেতিয়াহে মায়ামৰা পৰা মুক্ত হৈ নিশ্চিন্তে তাত বহিব পাৰে। এনেদৰেই মায়ামৰাৰ মুক্ত হৈ অহা হেতুকেই ‘মায়ামৰা’ আৰু ‘মায়ামৰীয়া’ শব্দটোৰে অন্য শব্দ হৈ ‘মোৰামৰীয়া’ ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰে।

ভাষাবিদ গোলাপচন্দ্ৰ বৰুৱাই লিখিছে—“মোৰামৰা সত্ৰৰ অধিকাৰজনক আহোম পুথিত “চাওমুন মুৰামৰা মহন্ত” বুলিছে। চাওমুন মানে—চাও অৰ্থে গৰাকী, মুন অৰ্থে পবিত্ৰ, অৰ্থাৎ পবিত্ৰগৰাকী।”

মায়ামৰা বা মায়ামৰীয়া শব্দটো “ভকতীয়াহে” বুলি (মৰাণ জনগোষ্ঠী, ড° বীৰেন্দ্ৰ কুঃ গোঁহাই, পৃঃ৯০) উল্লেখ কৰাৰ আঁৰত এটা

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

কাহিনী পোৱা যায়। শ্রীশ্রীঅনিৰুদ্ধদেৱৰ চৰিত পুথিৰ মতে চুখাম্ফা খোৰাৰজাৰ আগত অনিৰুদ্ধদেৱে মায়াসৰ্প সৃষ্টি কৰি সংহাৰ কৰিছিল। অনিৰুদ্ধদেৱৰ মহিমা চাওঁ বুলি চুখাম্ফা নৃপতিয়ে কলহ এটাত পাণ্ডৰি এটা সুমুৱাই কলহটোৰ মুখ বান্ধি সেই কলহত কি আছে বুলি সোধাত গোঁসায়ীয়ে কালসাপ এটা আছে বুলি কৈ দিলে। বজাই কলহৰ মুখ মোকলাই চাই দেখে, সঁচাকৈয়ে সেইডাল পাণ্ডৰি নহয়, কালসাপহে। বজাই বিচুৰ্তি হৈ সেই মায়াসাপ নাইকিয়া কৰিবলৈ কোৱাত বাকসিদ্ধ অনিৰুদ্ধদেৱে ততালিকে মায়ী নিবাৰণ কৰিলে। মায়াক মৰা বাবেই গোঁসাই মায়ামৰা মহন্ত হ'ল আৰু তেওঁৰ শিষ্যসকল মায়ামৰীয়া বুলি সকলোতে জনাজাত হ'ল। চৰিত পুথিত আছে -

“মায়াসৰ্প সৃজি যাতো কৰিয়া নিৰ্মাণ।

এহি হেতু মায়ামৰা হৈবেক আখ্যান।।”

আন এক মত অনুসৰি পুৰণিমাটি সত্ৰৰ ভূতপূৰ্ব অধিকাৰ উৎসৱানন্দ গোস্বামীয়ে মোৱামাছেৰে ভৰ্তি বিলৰ কাষত সত্ৰ স্থাপন কৰা বাবে সত্ৰ হ'ল মোৱামৰীয়া। তেওঁ উদ্ধাৰ কৰা এছোৱা পদ অনুসৰি -

“উত্তৰহাটী সমীপত আছে বিল,

তাতে সৰে মোৱামাছ বধে অবিবল।

সেহি হৃদ কোলে ভৈল সত্ৰ বিচক্ষণ,

এতেকেসে মোৱামৰা বোলয় বচন।”

অনিৰুদ্ধদেৱৰ বহু পিছত আখ্যা দিয়া এই মত গ্ৰহণযোগ্য নহয় বুলি অভিমত প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

কিছুলোকৰ মতে ‘মায়ামৰা’ শব্দহে হেনো ‘মোৱামৰা’ৰ বাবে আচল কথা। “মায়ামৰা” শব্দৰ অৰ্থ ভাঙি এওঁলোকে কয় যে যিহেতুকে এই সত্ৰৰ সেৱাত ব্ৰতী হ'ব লাগিলে মায়াক পৰাও মুক্ত হ'ব লাগে আৰু ইয়াত ভকতিয়ে মায়াক একেবাৰে মচি পেলায় কাৰণেই হ'ল মায়ামৰা - ক্ৰমান্বয়ে ই হ'ল মোৱামৰা। এই যুক্তিত বহু পণ্ডিতে সমৰ্থন জনায় (মৰাণ মটক মায়ামৰা, শ্ৰীকুমাৰ দহোতীয়া, পৃঃ ১৬)।

অসম বুৰঞ্জীত অৱশ্যে মোৱামৰীয়া শব্দটোহে পোৱা যায়। ‘মায়ামৰা’ শব্দটো মাত্ৰ এবাৰহে উল্লেখ হৈছে। আহোমৰ দিনৰ বুৰঞ্জীত “মায়ামৰা” শব্দটো নোপোৱাৰ স্বাভাৱিক কাৰণ আছে। ‘মায়ামৰা’ শব্দটো গুণবাচক আৰু মায়ামৰা গোঁসাই আৰু শিষ্যসকলক গৌৰৱাৰিত কৰা শব্দ। আহোমৰ দিনৰ মায়ামৰীয়াৰ বুৰঞ্জী হ'ল আহোম স্বৰ্গদেউৰ বিৰুদ্ধে কৰা বিপ্লৱৰ বুৰঞ্জী—যাক বজাঘৰীয়া বুৰঞ্জী লেখকসকলে ৰাজদ্রোহ বুলিহে অভিহিত কৰে। গতিকে ‘মায়ামৰীয়া’ শব্দটো আহোমৰ দিনৰ বুৰঞ্জীত পাবলৈ নাই (মৰাণ জনগোষ্ঠী, ড° বীৰেন্দ্ৰ কুঃ গোঁহাই, পৃঃ ৯০)।

তাই-আহোম ভাষাৰ শব্দ ‘মুআমৰা’, আচলতে আহোম যুগৰ বিভিন্ন পুথিত ‘মোৱামৰা’ হিচাপে ব্যৱহৃত হৈ কালক্ৰমত ‘মায়ামৰা’ বা ‘মায়ামৰীয়া’ অপভ্ৰংশ ৰূপ পায়। শেষত ‘মায়াসৰ্প’ সৃষ্টি কৰি সংহাৰ কৰাৰ পৰাই ‘মায়ামৰা’ হ'ল বুলি - ১৮৫৩ শকত মায়ামৰা সত্ৰৰ গোঁসাইসকলৰ বংশাৱলী পুথিখনি প্ৰকাশৰ পিছৰপৰা এটা জনপ্ৰবাদ প্ৰচলিত হ'ল। তেতিয়াৰ পৰাই ‘মায়ামৰা’ শব্দটো

সংকলনিকৈ প্ৰখ্যাত হৈ উঠিছে (মায়ামৰা সমাজ সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা, পৃঃ ৫)।

যি কি নহ'ওক, মায়ামৰীয়া সমাজৰ সুসংবদ্ধ ইতিবৃত্ত আজিও বিচাৰি পাবলৈ নাই। কিন্তু যি নামেৰেই অভিহিত নহ'ওক, অসমৰ পুৰণি এচাম মানুহৰ মাজত মায়ামৰীয়া সমাজৰ বৰ্তমানে প্ৰচলিত ধৰ্মীয় আচাৰ-নীতিসমূহ যে প্ৰবৰ্তিত আছিল সেই কথা জনা যায়।

বৈশিষ্ট্য, ৰীতি-নীতি, অন্যান্য :

নৱবৈষ্ণৱবাদৰ লগত একে হোৱা সত্ত্বেও পৰৱৰ্তীকালত সময় আৰু পৰিবেশৰ প্ৰয়োজনত তথা অন্যান্য সংহতিৰ পৃথক মনোভাৱৰ কাৰণে কিছু নিজা বৈশিষ্ট্য মায়ামৰা সমাজত গঢ়ি উঠে। এইটো এক অপৰিহাৰ্য তথা স্বাভাৱিক সংযোজন। যোগাযোগ ব্যৱস্থাৰ অত্যন্ত শোচনীয় অৱস্থাত সেই সময়ৰ স্থানীয় পৰিবেশত দূৰে দূৰে প্ৰতিষ্ঠিত হোৱা সত্ৰবিলাকৰ নিজা কিছু বৈশিষ্ট্য গঢ়ি উঠে। বৈশিষ্ট্যসমূহ তলত আলোচনা কৰা হ'ল।

মায়ামৰা সত্ৰবিলাকে বৈষ্ণৱী হিন্দুধৰ্মৰ সকলো ৰীতি-নীতি জনজাতিসকলৰ মাজত জাপি নিদিছিল। যেনে; - মায়ামৰা সমাজৰ একাংশৰ মাজত প্ৰচলিত পুৰোহিত প্ৰথা জনজাতিসকলৰ মাজত পোৱা নাযায়। সময়ত এই জনজাতিসকল বৈষ্ণৱধৰ্মৰ বেছি সান্নিধ্যলৈ আহিলত, তেওঁলোকক আগতে অনুমোদন দিয়া কিছুমান পুৰণি ৰীতি-নীতি তথা আহাৰ ব্যৱস্থা এৰি সম্পূৰ্ণ বৈষ্ণৱ হ'ল। কিন্তু পুৰোহিত প্ৰথা তেওঁলোকে গ্ৰহণ নকৰিলে।

মায়ামৰা সমাজত ব্ৰাহ্মণ আছে যদিও কেৱল উচ্চজাতত জন্ম লভাৰ কাৰণেই নহয় ভকতীয়া গুণাৱলীৰ অধিকাৰী নহ'লে ৰাজহুৱা সকাম-নিকাম আদিত প্ৰাধান্য নাপায়। প্ৰকৃত ভকতীয়া গুণবিশিষ্ট পৰিপক্ক বয়সৰ লোকেহে উক্ত কাম-সকামসমূহ গাঁওবুঢ়াৰ কৰ্তৃত্বৰে পৰিচালনা কৰে।

সমতাক যিহেতু অত্যন্ত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল; গুৰুৱেও তেওঁৰ শিষ্যসকলৰ সেৱাৰ উত্তৰত সমানে সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰে। গুৰুৱে কেতিয়াও নিজকে সমাজ বা শিষ্যসকলতকৈ শ্ৰেষ্ঠ বুলি প্ৰতিপন্ন নকৰে। অথচ সমজুৱা হিচাপে গুৰুক ঈশ্বৰৰ প্ৰতিনিধিস্বৰূপে সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰা হয়।

ৰাজহুৱা সকাম-নিকামত বয়স, লিঙ্গ আদি ভেদাভেদ নকৰি সকলোকে সমান গুৰুত্ব দিয়া হয়। সবাহ আদিত সকলোৱে প্ৰসাদ পালেহে একেলগে “পোৱাই নোপোৱাই ৰাম বোলা” বুলি খোৱা-বোৱা আৰম্ভ কৰা হয় আৰু একেলগেই খাবলৈ এৰাবো ব্যৱস্থা আছে। সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীকো এই ক্ষেত্ৰত নিয়মৰ ব্যতিক্ৰম হ'বলৈ দিয়া নহয়। এনে সুন্দৰ ব্যৱস্থা সাধাৰণতে অন্য সমাজৰ ক্ষেত্ৰত দেখা নাযায়।

সেই সময়ৰ সমাজত বেছিভাগ লোকেই নিৰক্ষৰ হোৱা হেতু অনিৰুদ্ধদেৱ বা অন্যান্য গুৰুসকলৰ ধৰ্মগ্ৰন্থসমূহ পঢ়িব নোৱাৰিছিল। ইয়াৰোপৰি জাতি-উপজাতিসকলৰ বেছিভাগেই বৈষ্ণৱ হোৱাৰ আগেয়ে যিহেতু মূৰ্তিপূজা কৰিছিল, তেওঁলোকে প্ৰথমতে নৱবৈষ্ণৱবাদৰ আধ্যাত্মিক ভাৱধাৰা সহজে উপলব্ধি কৰাটো কঠিন

আছিল। সেই সমস্যা সমাধান কৰিবলৈ গুৰুৱে নিজকেই মূৰ্তি বা ভগৱানৰ প্ৰতিনিধিৰূপে গণ্য কৰিবলগা হৈছিল; আৰু সেইকাৰণেই অনিৰুদ্ধদেৱক আজিও ‘আদ্যমূৰ্তি’ বুলি জনা যায়। অন্যান্য বেছিভাগ সত্ৰত থকাৰ দৰে কোনো মায়ামৰা সত্ৰতে বিগ্ৰহ বা মূৰ্তিপূজা অতীজৰে পৰা আজি পৰ্যন্ত নাই। এই সন্মান গুৰু আৰু তেৰাসকলৰ ৰচিত ধৰ্মশাস্ত্ৰসমূহক দিয়া হয় (প্ৰবন্ধ : ‘ভক্তি আন্দোলন, শ্ৰীশ্রীঅনিৰুদ্ধদেৱ আৰু মায়ামৰা সমাজ, ড° সৃষ্টিধৰ দত্ত)। জড়মূৰ্তি স্থাপন নকৰি ভাগৱত, কীৰ্তন, দশম, ভক্তিমঙ্গল ঘোষা, মুক্তিমঙ্গল (নিত্যানন্দদেৱৰ), নিজশাস্ত্ৰ আদিয়ে নামঘৰ বা ধৰ্মঘৰত ৰখাৰ নিয়ম আছে। ভাগৱত শাস্ত্ৰই কল্পতৰু শাস্ত্ৰ। ইয়াৰ প্ৰতি মায়ামৰা গোঁসাই আৰু শিষ্য, ভক্তসকলৰ অচল ভক্তি। মায়ামৰা সত্ৰত ভাগৱতেই নিজশাস্ত্ৰৰ ভেটি, মৌমাথিয়ে নানান ফুলৰপৰা মৌৰস আহৰণ কৰাৰদৰে আদ্যেশ্বৰ অনিৰুদ্ধদেৱেও শ্ৰীমদ্ভাগৱত শাস্ত্ৰ, গীতা, পুৰাণৰ পৰা নিজশাস্ত্ৰ ৰচনা কৰিছিল।

মায়ামৰা সমাজত ভাগৱতক শ্ৰেষ্ঠ আসন দিয়া হৈছে। এই পবিত্ৰ গ্ৰন্থখিনিয়ে মায়ামৰা মহাপুৰুষীয়া নামধৰ্মৰ সোঁতত কীৰ্তনতকৈয়ো উচ্চতৰ আসন লাভ কৰিছে। এই পুথি পঢ়োঁতে দুজনে বা ততোধিক একেলগে পঢ়িব লাগে। উল্লেখযোগ্য যে সকাম অবিহনে ঘৰৰ ভিতৰলৈ ভাগৱত সুমুৱাব নাপায়। অন্যান্য সত্ৰ, নামঘৰসমূহৰ দৰে মায়ামৰা সমাজৰ নামঘৰ বা সকাম-নিকামত তাল বা হাত চাপৰি বজাই নাম গোৱাৰ প্ৰথা নাই।

মায়ামৰা সত্ৰ আৰু নামঘৰতো কিছু নিজা বৈশিষ্ট্য পৰিলক্ষিত হয়। মায়ামৰা নামঘৰত সাধাৰণতে কোনো মণিকূট নাথাকে। ইয়াৰ পৰিবৰ্তে মায়ামৰা সমাজত ধৰ্মঘৰ বা নামঘৰ বুলি এক সুকীয়া ঘৰ থাকে, য'ত ধৰ্মগ্ৰন্থসমূহ ৰখা হয়। সমূহীয়া কীৰ্তন ঘৰক সাধাৰণতে কোনো কোনো ঠাইত ‘ৰভাঘৰ’ আৰু কোনো কোনো ঠাইত নামঘৰো বোলা হয়। এই ‘ৰভাঘৰ’ সম্পূৰ্ণকৈ বেৰ নথকা প্ৰায় মুকলি ঘৰ; যাৰ ফলত এই ‘ৰভাঘৰ’ বা ‘নামঘৰ’বিলাকত ধৰ্মগ্ৰন্থ ৰাখিবলৈ অসুবিধা হয়। ইয়াৰোপৰি মায়ামৰা সমাজত এনে কিছু ধৰ্মগ্ৰন্থ আছে যিবিলাক কেৱল ভজন লোৱা ভকতেহে চুব-মেলিব পাৰে। সেই কাৰণেই এই শাস্ত্ৰসমূহক কিছু আছুতীয়াভাৱে ৰখাৰ বা গোপনীয়তাৰ প্ৰয়োজন হয়। তদুপৰি মূৰ্তিৰ অবিহনে এই শাস্ত্ৰসমূহক মায়ামৰা সমাজত ঈশ্বৰৰ দুই সাক্ষাৰ ৰূপৰ এক বুলি গণ্য কৰা হয়, অন্য সাক্ষাৰ ৰূপটো হ'ল গুৰু নিজে। এনে ক্ষেত্ৰত সদায় দৰ্শন লাভ কৰিলে এই শাস্ত্ৰসমূহৰ হ'লেহে কমি যাব পাৰে বুলিয়েই হয়তো বেলেগে ৰাখি আৱশ্যক হ'লেহে অত্যন্ত ভক্তি তথা সন্মানসহকাৰে ৰাইজৰ মাজলৈ বা সকাম-নিকামলৈ অনা হয়। মায়ামৰা সমাজ ব্যৱস্থাত সকাম-নিকাম আদিত ভাগৱত পাঠ কৰাৰ পাছতহে নৃত্য-গীতৰ অনুষ্ঠান পৰ্ব আৰম্ভ হয়।

মায়ামৰা সমাজত অন্য সমাজৰ দৰে ভাওনাক গুৰুত্ব দিয়া নহয়। এইক্ষেত্ৰত চতুৰ্থজন অধিকাৰ নিত্যানন্দ প্ৰভুৱে লিখা নাট ‘মাৰীচ বধ’ বোধহয় একমাত্ৰ ব্যতিক্ৰম। ইয়াৰ কাৰণ হয়তো ভাওনা কৰোঁতে সাময়িকভাৱে হ'লেও অসুৰ আদি শক্তি আৰু অন্যান্য দেৱ-দেৱীক প্ৰাধান্য দিবলগা হয়। সহজ-সৰল উপজাতি-জনজাতিসকলৰ

মনত এই কাৰ্যই খুদুৱনি বা সন্দেহ ভাৱৰ উদ্ৰেক কৰিব পাৰে। বিষুং, হৰি, কৃষ্ণ বা ৰামৰ বাহিৰে অন্যক প্ৰাধান্য দি একেশ্বৰবাদৰ ভাৱধাৰাত এইদৰে খেলিমেলিৰ সৃষ্টি কৰাটো সমীচীন নহ'ব বুলিয়েই হয়তো ভাওনাৰ প্ৰচলনত গুৰুত্ব দিয়া নহ'ল।

মায়ামৰা সমাজত গুৰুত্ব দিয়া প্ৰধান বিষয় হ'ল সমূহীয়া ‘গায়ন-বায়ন’; যিহেতু ভাওনা এই সমাজত প্ৰায় অপ্ৰচলিত। স্বাভাৱিকতে খোলৰ ব্যৱহাৰো এই সমাজত সাধাৰণতে দেখা পোৱা নাযায়। মায়ামৰা সমাজত প্ৰচলিত ‘গায়ন-বায়ন’ত মৃদঙ্গকহে গুৰুত্ব দিয়া হয়। মৃদঙ্গ আৰু ভোৰতালেই গায়ন-বায়নৰ প্ৰধান বাদ্য-সামগ্ৰী। অনিৰুদ্ধদেৱৰ জ্যেষ্ঠপুত্ৰ তথা তেৰাৰ পৰৱৰ্তী ধৰ্মাধিকাৰ কৃষ্ণানন্দদেৱে নিজ প্ৰতিভাৰে ‘ৰাগ-জাত-তাল-মান-লয়-লাসেৰে’ তাল-মৃদঙ্গৰ সংযোজনত এক অভূতপূৰ্ব আৰু অভিনৱ নৃত্য-গীতৰ কীৰ্তন পদ্ধতি ‘গায়ন-বায়ন’ প্ৰবৰ্তন কৰি শংকৰ-মাধৱৰ কীৰ্তন প্ৰসঙ্গতো এটা সুকীয়া মাত্ৰা দান কৰি থৈ গৈছে। এই সুকীয়া সংস্কৃতিৰ ধাৰা মায়ামৰা সমাজৰ বাহিৰে আন সত্ৰত পাবলৈ নাই।

মায়ামৰা সমাজৰ সামাজিক ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, উৎসৱ-অনুষ্ঠানসমূহৰ কেইটামান উল্লেখনীয় বিশেষত্ব হৈছে,— উৎসৱসমূহৰ ধৰ্মমূলকতা, সকলো অনুষ্ঠানতে ভকতৰ অপৰিহাৰ্যতা, গায়ন-বায়নৰ ওতপ্ৰোত সম্পৰ্ক, প্ৰসাদ বা জা-জলপানৰ যোগাৰ কৰিব নোৱাৰিলেও তামোল-পাণ ব্যৱহাৰৰ অপৰিহাৰ্যতা আৰু বছৰেকীয়া তিথি বা অন্যান্য সকাম-নিকামবোৰ নিশাৰ ভাগত অনুষ্ঠিত হোৱা।

মায়ামৰা সমাজৰ সকামবোৰ বহুলকৈ দুটা ভাগত ভগাব পাৰি। ৰাজহুৱা আৰু ঘৰুৱা সবাহ। কীৰ্তন, লখিমী সবাহ, গোঁসাই তিথি আদি সবাহবোৰ ৰাজহুৱা বুলি ধৰা হয়। ঘৰুৱা সবাহৰ ভিতৰত বংশাৱলী সবাহ, মৃতকৰ কাজ-দহা-তিলনি, নৱজাতকৰ পঞ্জিকা চোওৱা সকাম আদি। এইবোৰ ঘৰত ৰভা দি বা সুবিধা অনুযায়ী পতা হয়। সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰসকলৰ তিথি সমূহীয়াভাৱে নামঘৰত ডাঙৰকৈ পতা হয়। ভাদ্ৰমাহত আইসকলে নাম লয়। মায়ামৰা সমাজৰ তিৰোতা মানুহখিনিক অন্য ঠাইত কোৱাৰদৰে আইসকল বা গোপিনী বুলি কোৱা নহয়; ‘সৰঘী’ বুলি কোৱা হয়। সৰঘীসকলে নামঘৰত নাম লওঁতে ভাগৱতৰ ঘোষা বা কীৰ্তনৰ পদ ঘোষা সুৰ লগাই গায়। ভাদ্ৰ মাহত নামঘৰত শৰাই আগবঢ়োৱা হয়। আহিন মাহত থানত লখিমী নাম লোৱা হয়।

ঘৰুৱা সকামত গৃহস্থই দৈৱ-বস্তু আগবঢ়াই দিয়াৰ পাছত ‘ভক্তিমঙ্গল’ নাইবা ‘মুক্তিমঙ্গল’ শাস্ত্ৰ স্থাপন কৰা হয়। আগবঢ়াই দিয়া তামোল-পাণৰ শৰাইৰ পৰা তামুলী বা বিলনীয়াই তামোল-পাণ কাটি মান্যনুসাৰে খাটনিয়াৰ, বৰগাঁওবুঢ়া, গাঁওবুঢ়া, শৰণীয়া, ভজনীয়া, অশৰণীয়াসকলক কাৰোবাক গোটা তামোল-পাণ, কাৰোবাক পাতত, অশৰণীয়াসকলক হাতত কটা তামোল বিলাই দিয়ে। অতিমাত্ৰাই গণতান্ত্ৰিক কাৰোবাক হাতত কটা তামোল বিলাই দিয়ে। অতিমাত্ৰাই গণতান্ত্ৰিক পদ্ধতিৰে তামোল-পাণৰ পৰ্বৰ অন্তত পাঠেকীয়ে অতিশয় ভক্তিভাৱে ভাগৱত পাঠ আৰম্ভ কৰে। পাঠ কৰাৰ সময়ত বাহিৰা ভক্তিভাৱে ভাগৱত পাঠ মেলোতেও নিয়ম আছে। প্ৰথমতে আলোচনা নকৰে। ভাগৱত পাঠ মেলোতেও নিয়ম আছে। প্ৰথমতে

একাগ্রচিত্তে 'অ' বাম' বুলি মূৰ দোৱায় আৰু ভাগৱত পাঠ সামৰণি মাৰোতেও 'অ' বাম' উচ্চাৰণেৰে মূৰ দোৱায়। আচলতে ভগৱানৰ গুণ-নাম এনেদৰে শ্ৰৱণ-কীৰ্তনৰ যোগেদি ভক্তিৰ মূল ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ উপলব্ধি কৰোৱা হয় আৰু এইদৰেই সমাজেও আদ্যেশ্বৰৰ ভাগৱত ভগৱন্ত ঈশ্বৰৰ বাক্যহে জ্ঞান কৰি যুগে যুগে উপকৃত হৈ আহিছে। কিছুমান সকামত গায়ন-বায়ন গোৱা হয়। বিশেষকৈ গুৰু তিথি, নাম জাননী, ৰাজহুৱা বৰসবাহ, গৃহস্থালি সবাহ আদিত গায়ন-বায়নৰ ব্যৱস্থা থাকে। গায়ন-বায়নৰ অন্তত বিলনীয়াই প্ৰসাদ বা পিঠা সাজ বিতৰণ কৰে।

মায়ামৰা ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানসমূহৰ এটা সততে প্ৰচলিত নিয়ম আছে যে ভকতে গুৰুৰ আগত এখনি গুৱা-পাণৰ শৰাই আগবঢ়াই লৈছে আঁঠু লৈ জাননী দিয়ে। তাৰ পাছত গুৰুৱে নিজে বা খাটনিয়াৰ দ্বাৰা সেই শৰাইত বিধিনিৰ্ণয় গাঁঠি গুচাই শৰাই ভাঙি হৰি কথা শ্ৰৱণ কৰিবলৈ অহা ভক্তবৃন্দৰ মাজত গুৱা-পাণ বিলাই দিয়ে। 'চালিখোৱা', 'চাউলখোৱা', 'সমাজখোৱা' আদি মায়ামৰা সমাজৰ প্ৰচলিত ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানসমূহতো 'গাঁওবুঢ়া' (মুখীয়াল)ইহে শৰাই বা চৰুৰ বিধিনিৰ্ণয় গাঁঠি গুচোৱা নিয়ম। আনকি চৰুৰ তললৈ নিয়া খৰি কেইডালিতো গাঁওবুঢ়াইহে অনুষ্ঠুপীয়াকৈ হ'লেও জুই সংযোগ কৰি দিব লাগে। মায়ামৰাসকলৰ মাজত এই প্ৰথা আদিতো আছিল আৰু বৰ্তমানেও আছে।

মায়ামৰা সমাজৰ নীতি ভঙ্গ কৰিলে সৰু-সুৰা জগৰ ভকতে ভাঙে। ডাঙৰ জগৰ হ'লে সত্ৰাধিকাৰৰ ওচৰ চাপে। কিছুমান দোষণীয় কামত উদ্ধাৰণি সবাহ পৰ্যন্ত দিব লাগে। এই সমাজত গুৰু আৰু ভকতৰ মাজত গভীৰ সম্বন্ধ থকা দেখা যায়। গুৰুক ভক্তসকলে ভগৱানৰ সমান জ্ঞান কৰে। গুৰুক 'দেউতা' সন্মোদন কৰে। মায়ামৰা সমাজৰ এনে নীতি-নিয়মবোৰ প্ৰকৃততেই প্ৰশংসনীয়। এনে আপুৰুগীয়া স্বকীয় বৈশিষ্ট্যখিনি বক্ষা কৰি সমাজৰ পৰম্পৰা অটুট ৰখাটো আমাৰ সকলোৰে কৰ্তব্য।

সংস্কৃতিৰ পৰিচায়ক অনুষ্ঠান, লোকাচাৰ, শাস্ত্ৰ, গীত, গায়ন-বায়ন, লোকগীত, আইনাম (খেৰি), শব্দসম্ভাৰ ইত্যাদিঃ

মায়ামৰা সমাজৰ ধৰ্মশাস্ত্ৰ তথা গীত সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিলে দেখা যায় যে পুনৰবাৰ ৰজা হোৱাৰ পাছত ৰজা লক্ষ্মীসিংহ স্বৰ্গদেউৰ উৎপাতত মায়ামৰীয়া শিষ্যসকল পৰ্বতে-পাহাৰে পলাই ফুৰিব লগা হোৱাত, মানৱ আক্ৰমণৰ কাৰণে আৰু বৃটিছৰ আগমন আদিৰ ফলত শাস্ত্ৰ-ভাগৱত, পুথি-পাঁজি প্ৰায় হেৰাল। গতিকে মায়ামৰা সত্ৰৰ গৌসাইসকলে লিখা শাস্ত্ৰ আদি সম্পূৰ্ণৰূপে পোৱা হোৱা নাই যদিও এতিয়ালৈকে পোৱা শাস্ত্ৰ, গীত সম্পৰ্কেই আলোচনা কৰিবলৈ লোৱা হৈছে।

শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱ : নাহৰ আটি সত্ৰতেই গুৰুজনাই অনেক গীত-মাত, পুথি আদি ৰচনা কৰে, যিবিলাকে গুৰুজনাৰ প্ৰতিভা তথা পাণ্ডিত্যৰ পৰিচয় দিয়ে। আদ্যেশ্বৰ শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱে প্ৰথম শ্ৰীমদ্ভাগৱতৰ পঞ্চম স্কন্ধৰপৰা মূল টীকা ভাঙি অসমীয়া পয়াৰ ছন্দত ৰচনা কৰিছিল। ৯০৫টা পদযুক্ত এই শাস্ত্ৰখিনিয়ে গুৰুজনাৰ সংস্কৃত

আৰু মাতৃভাষাৰ ওপৰত থকা অগাধ ব্যুৎপত্তিৰ পৰিচয় দিয়ে।

(২) চতুৰ্থ স্কন্ধ ভাগৱতৰ পঁচিশৰ পৰা একত্ৰিশ অধ্যায়লৈকে পয়াৰ ছন্দত ৰচনা কৰা সংস্কৃতৰ মূল শ্লোকৰ ভাঙনি 'পুৰঞ্জন উপাখ্যান'। এই গ্ৰন্থখনি ৰূপকধৰ্মী সাহিত্যত এক উত্তমস্থান অধিকাৰ কৰিব পৰা সৃষ্টি। ৫৪৬টা পদ সন্নিবিষ্ট ৰূপকধৰ্মী এই শাস্ত্ৰত বিষয়-বাসনাত মজি থাকি ঈশ্বৰবিমুখ হৈ মানুহ কেনেকৈ বিপদত পৰে তাৰ উল্লেখ আছে। তেৰাৰমতে পুৰঞ্জনপুৰী বা ভাগৱতী নগৰ হৈছে মানুহৰ দেহটো। মানৱদেহৰ ৯খন দুৱাৰ হৈছে - ১) খদ্যোহা, ২) আৰ্বিমুখী (দুই চকু), ৩) নলিনী, ৪) নালিনী (নাকৰ দুই বিন্ধা) ৫) মুখা (মুখ), ৬) পিতৃতু (সোঁকাণ) ৭) দেবাছ (বাঁও কাণ), ৮) আসুৰি আৰু ৯) নিশ্বতি।

(৩) মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ বিৰচিত বৰগীতৰ আৰ্হিৰে ৬টা টোটয় আৰু ভটিমাৰে নকুৰি দুজন অৰ্থাৎ ১৮২টা গীতৰ এখনি অনুপম 'গীতশাস্ত্ৰ' ৰচনা কৰে। ভাগৱতকে মুখ্য কৰি অন্যান্য বৈষ্ণৱ শাস্ত্ৰৰ সাৰমৰ্ম লৈ 'কবিত্ব আৰু ভক্তিভাৱৰ অপূৰ্ব সমাবেশ ঘটাই' ৰচনা কৰা গীতসমূহৰ বেছিভাগ গীতেই ৰূপকধৰ্মী। কঠিন আৰু সংস্কৃত শব্দৰ প্ৰয়োগ এই গীতসমূহৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। গীতসমূহৰ ভাৱ, ভাষা আৰু ৰচনাশৈলী উচ্চ মানবিশিষ্ট আৰু ভাৱোদ্দীপক। ভক্তিৰসেৰে ভৰপূৰ প্ৰত্যেকটি গীতৰ বিষয়বস্তু শ্ৰীকৃষ্ণৰ বন্দনা আৰু গুৰুবন্দনা। গুৰুৰ এই গীতসমূহক বৰগীত নুবুলি 'অনিৰুদ্ধদেৱৰ গীত' বুলি কোৱা হয়।

(৪) ৮০৫টা ঘোষাসহিত 'ভক্তিমঙ্গল ঘোষা' নামে এখনি পুথি গুৰুজনাই ৰচনা কৰিছিল। যিখনি আজিও মায়ামৰা সমাজৰ কামে-সকামে প্ৰয়োজন হয়। ভজন, নমস্কাৰ, শৰণ, গুৰুনিৰ্ণয়, নাম মহিমা, ঈশ্বৰ নিৰ্ণয়, উপদেশ, আত্মনিন্দা, কৰ্মযোগ ভক্তি, জ্ঞানযোগ ভক্তি, ভাগৱত প্ৰশংসা, পৰমার্থ সাৰ আদি ভাগত ৰচিত 'ভক্তিমঙ্গল ঘোষা'ক সাধাৰণতে মায়ামৰা সমাজে 'ভাগৱত', 'ন ঘোষা মহাভাগৱত' বুলি কয়। 'ভক্তিমঙ্গল ঘোষা'খনিত শ্ৰীমদ্ভাগৱত, ব্ৰহ্মাণ্ডপুৰাণ, পদ্মপুৰাণ, প্ৰবোধচন্দ্ৰোদয়, বিষ্ণুপুৰীভাষ্য, মুণ্ডকোপনিষদ, শ্ৰীধৰীটীকা, বৈষ্ণৱানন্দ লহৰী, চাণক্য শতক আদি বহু গ্ৰন্থৰ পৰা সংস্কৃত শ্লোকৰ উদ্ধৃতি দিছে আৰু ভাঙনি কৰিছে। অতুলনীয় কাব্য প্ৰতিভা আৰু গভীৰ উপলব্ধিৰ পৰিচায়ক এই শাস্ত্ৰখনিত অনেক অতুলনীয় উপমা আছে। মায়ামৰা সমাজৰ মাজত বহুদিন নিভুতে আৰু গুপ্তভাৱে থকা এই ঘোষাখনি বৰ্তমান ছপাৰূপত প্ৰকাশ কৰি অসমীয়া অনুসন্ধিৎসু পঢ়ুৱৈ সমাজৰ বহুদিনীয়া হেঁপাহ পূৰণ কৰিছে।

(৫) অনিৰুদ্ধদেৱৰ শেষ আৰু প্ৰধান শাস্ত্ৰ হ'ল 'নিজশাস্ত্ৰ'; যি অসমীয়া গদ্যসাহিত্যৰ প্ৰথম নিদৰ্শন। 'নিজশাস্ত্ৰ' মায়ামৰা সমাজৰ এখনি অপৰিহাৰ্য ভক্তিতত্ত্ব নিৰ্ণায়ক শাস্ত্ৰ। এই শাস্ত্ৰ অতিকৈ গুপ্ত; ভট্টদেৱৰ ৰচনাতকৈ পুৰণি। গতিকে অনিৰুদ্ধদেৱক অসমীয়া গদ্য সাহিত্যৰ জনক বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি (অনিৰুদ্ধদেৱৰ সাহিত্য প্ৰতিভা, ড° বীৰেন্দ্ৰ কুঃ গৌহাই)। ভুৰুকাত হাতী ভৰোৱাৰ দৰে এই গদ্য আৰু সংস্কৃত শ্লোকেৰে সম্পূৰ্ণ 'নিজশাস্ত্ৰ' পাৰমাৰ্থিক ভকতসৱৰ সাৰবস্তু। এই শাস্ত্ৰ অতি গোপনীয়। সকলোৰে অধ্যয়ন কৰিব

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

নোৱাৰে। কেৱল পৰম ভকত বৈষ্ণৱেহে অধ্যয়ন কৰে; পৰম ভকতসকলৰহে ঢুকি পোৱা পৰিণতি পৰে। এই শাস্ত্ৰ কেৱল ৰাতিহে ভজনীয়া পৰম ভক্তসকলৰ মাজত সীমিতভাৱে পাঠ কৰা হয়। এই শাস্ত্ৰ সেৱা বহুৰত এবাৰ কেৱল পুহ-মাঘমহীয়া হয়। শৰণ-ভজন নোলোৱা লোকে এনে পাঠৰ সময়ত নামঘৰত প্ৰৱেশ কৰা নিষিদ্ধ। মনে মনে শুনিলে কলা হয় বা পগলা হয়; অভকতে পঢ়িলে অন্ধ হয় -- এনে বিশ্বাস আৰু দৃষ্টান্ত দেখা যায়। গতিকে 'নিজশাস্ত্ৰ'ৰ মহাত্ম্য মায়ামৰা ভক্ত সমাজত অতি বেছি।

শ্ৰীশ্ৰীহৰিবাম দেৱ : অনিৰুদ্ধদেৱৰ উপৰিও মায়ামৰা সত্ৰৰ তৃতীয়জনা অধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীহৰিবামদেৱে দুখন অংকীয়া নাট - ১) কংসবধ, ২) অজামিল উপাখ্যান ৰচনা কৰে। তদুপৰি ১৬৮টি গীতেৰে এখনি গীতশাস্ত্ৰও ৰচনা কৰি যায়।

শ্ৰীশ্ৰীনিত্যানন্দদেৱ : শ্ৰীশ্ৰীহৰিবামদেৱৰ ভাতৃ চতুৰ্থ অধিকাৰ পৰম শাস্ত্ৰজ্ঞ, ঈশ্বৰভক্ত আৰু তত্ত্বদৰ্শী শ্ৰীশ্ৰীনিত্যানন্দদেৱৰ ৰচিত শাস্ত্ৰ, গীত আদিও পোৱা যায়। যথা -

(১) চতুৰ্থ স্কন্ধ ভাগৱতৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ৰপৰা ষষ্ঠ অধ্যায়ৰ অন্তৰ্ভুক্ত দক্ষ কন্যা সতীৰ কাহিনীৰে 'সতী চৰিত্ৰ' ৩৩১টা পদ বন্ধত ৰচনা কৰে।

(২) পদ্যছন্দত লিখা 'মুক্তিমঙ্গল' ঘোষা শাস্ত্ৰ। ইয়াত ৯৬৬টা ঘোষা সন্নিবিষ্ট (প্ৰবন্ধ :- শ্ৰীশ্ৰীনিত্যানন্দদেৱৰ জীৱন আৰু সাহিত্য কৃতি, শ্ৰীসুনীল গৌহাই)।

(৩) ভাগৱতৰ অষ্টম স্কন্ধৰ শেষ অধ্যায়ৰ কাহিনীৰ আধাৰত পদবন্ধত ৰচিত 'মৎস্য চৰিত'। এইখনৰ মুঠ পদসংখ্যা ৩০৭ আৰু ৩৯টি অধ্যায়ত সমাপ্ত হৈছে। শ্ৰীকেশৱানন্দ দেৱগোস্বামীৰ দ্বাৰা সম্পাদিত শ্ৰীমদ্ভাগৱতত এই মৎস্য চৰিত্ৰভাগি সন্নিবিষ্ট কৰি প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

(৪) ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধৰ মূল টীকাসমূহৰ ভাঙনি।

(৫) ৰামায়ণৰ কাহিনীৰ আলমত ৰচিত অংকীয়া নাট 'মাৰীচ বধ'। এই নাটক শংকৰোত্তৰ কালৰ এখন উল্লেখযোগ্য নাট হিচাপে বিবেচনা কৰিব পাৰি।

(৬) ২টা টোটয় আৰু ভটিমাৰে আঁঠুকুৰি এটা (১৬১) গীত সম্বলিত এখনি পুথি 'গীতশাস্ত্ৰ'। এই গীতসমূহ "শ্ৰীশ্ৰীনিত্যানন্দদেৱৰ গীতশাস্ত্ৰ" নামেৰে ছপা ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে। তেৰাৰ গীতসমূহক সাধাৰণতে 'হৰিকীৰ্তন' বোলা হয়।

শ্ৰীশ্ৰীযদুনন্দনদেৱ : মায়ামৰা সত্ৰৰ ষষ্ঠ অধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীযদুনন্দনদেৱেও এখনি গীতশাস্ত্ৰ প্ৰণয়ন কৰিছিল; কিন্তু পূৰ্বৱৰ্তী গুৰুসকলৰ বিৰচিত গীতৰ গৰিমা (?) নান হোৱাৰ আশংকা কৰি তেৰাৰ মাতৃৰ নিৰ্দেশত জুইত পুৰি পেলোৱা হ'ল বুলি চৰিত পুথিত উল্লেখ পোৱা যায়। তথাপি শিষ্য-ভক্তৰ মুখত ৰৈ যোৱা কেইবাটাও গীত আজিও 'গায়ন-বায়ন'ত ব্যৱহৃত হৈ আহিছে।

শ্ৰীশ্ৰীজয়ানন্দদেৱ : পঞ্চদশ অধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীজয়ানন্দদেৱৰ ৰচনা হ'ল চিত্ৰ-বিচিত্ৰ ৰঙেৰে সাঁচিপাতৰ চাৰিওকাষ ৰঞ্জিত কৰি 'মৎস্য চৰিত'ৰ পুনৰ ৰচনা। শ্ৰীশ্ৰীচিদানন্দদেৱে পয়াৰ ছন্দত 'গৌসাই

বংশাৱলী' লিখে।

উপৰ্যুক্ত ধৰ্মগুৰুসকলৰ দ্বাৰা বিৰচিত শাস্ত্ৰ-গীতসমূহত "এক দেৱ, এক সেৱ" দৈৱকীনন্দন কৃষ্ণৰ যশ, গুণ তথা কৃষ্ণ ভকতি প্ৰকট ৰূপত বৰ্ণিত হৈছে। মায়ামৰা সমাজ শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ প্ৰবৰ্তিত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মূলমন্ত্ৰ 'এক দেৱ এক সেৱ, এক বিনে নাই কেৱ' বাক্যত বিশ্বাসী।

মায়ামৰা সমাজ ব্যৱস্থাত আদিগুৰু শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱ আৰু তেৰাৰ নাতি শ্ৰীশ্ৰীনিত্যানন্দদেৱ প্ৰণীত 'ভক্তিমংগল' আৰু 'মুক্তিমংগল' নামৰ দুভাগি ঘোষাশাস্ত্ৰৰ যিকোনো এভাগি পাঠ কৰাটো ধৰা-বন্ধা বীতি। মৃতকৰ শৰ-যাত্ৰাৰ গায়ন-বায়নৰ বাহিৰে অন্যান্য ক্ষেত্ৰত গায়ন-বায়ন পৰিবেশন কৰাৰ আগতে এই ঘোষা-শাস্ত্ৰ বা 'ভাগৱত' পাঠ কৰাটো নিয়ম।

শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱ প্ৰবৰ্তিত মায়ামৰা সমাজৰ ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানসমূহত পৰিবেশন কৰা 'গায়ন-বায়ন' অসমৰ কলা-সংস্কৃতিৰ এক বিশিষ্ট সম্পদ। ই মায়ামৰা সমাজৰ ধৰ্মীয় কলা-কৃষ্টিৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন। বিশেষভাৱে উল্লেখ্য যে, এই সমাজৰ অন্তৰ্ভুক্ত অসমৰ সকলো অঞ্চলৰ গায়ন-বায়ন পৰিবেশনৰ পদ্ধতি আৰু আচাৰ, ৰীতি-নীতি প্ৰায় একে। উচ্চাংগ গীত-ৰাগ-জাত-মাতৰ সৈতে মৃদঙ্গ বাদ্যৰে সংগতি ৰাখি লয়লাস নৃত্য ভঙ্গিমা (অঙ্গ চালনা)ৰ সামঞ্জস্য ঘটাই গায়ন-বায়নৰ পৰিবেশন পদ্ধতি অন্যান্য সত্ৰ সমাজত বিৰল। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ প্ৰবৰ্তিত এক শৰণীয়া ভাগৱতী বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ধৰ্মীয় দৰ্শন আৰু ভক্তিবাদ একে হ'লেও অনিৰুদ্ধপন্থী মায়ামৰা সমাজৰ কলা-কৃষ্টি, সামাজিক আচাৰ, ৰীতি-নীতিত ভিন্নতা আছে। বিশেষকৈ গায়ন-বায়নৰ ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য অধিক পৰিলক্ষিত হয়। গায়ন-বায়ন অনুষ্ঠানৰ মূল বাদ্য-সামগ্ৰী হৈছে মৃদঙ্গ আৰু 'এসেৰ/ছপোৱা' ওজনৰ ভোৰতাল।

মায়ামৰা বৈষ্ণৱ সমাজত আদিগুৰু অনিৰুদ্ধদেৱে ৰচনা কৰা গীতসমূহ সুৰ, তাল, মান আৰু বাদ্যৰ সংযোজন কৰি 'হৰিকীৰ্তন'ৰূপে গায়ন-বায়নৰ যোগেদি পৰিবেশন কৰা হয়। গীত, বাদ্য আৰু ভাৰতীয় সংগীত কলাৰ উচ্চাংগ সংগীতৰ এক অংশস্বৰূপ বুলি গায়ন-বায়নক অভিহিত কৰিব পাৰি। নৃত্য-গীতৰ মূল উদ্দেশ্য হ'ল শৰীৰ, মন আৰু আত্মাৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰাৰ লগতে মানুহক অনাবিল আনন্দ প্ৰদান কৰা। গতিকে আত্মাৰ লগত শৰীৰ আৰু মনৰ মিলন ঘটাই বৈষ্ণৱ ভক্তিৰসৰ সোঁতত জনসাধাৰণক উটাই নিবৰ মানসেৰে মায়ামৰীয়া গৌসাইসকলে এটি সুকীয়া বৈশিষ্ট্যৰ গায়ন-বায়নৰ গঢ় দিয়ে, সেই উদ্দেশ্যে মায়ামৰা সমাজৰ ৰাজহুৱা সভা, গৃহস্থালি সভা, গুৰু তিথি আদিত গায়ন-বায়নৰ প্ৰচাৰৰ দিহা কৰা হয়। গায়ন-বায়নৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য হ'ল যে গীতসমূহ সাধাৰণতে ব্যক্তিগতভাৱে মুকলিকৈ বৈশিষ্ট্য হ'ল যে গীতসমূহ সাধাৰণতে ব্যক্তিগতভাৱে নিৰ্দিষ্ট ৰীতি-পৰিবেশন কৰা নহয়; সমূহীয়া অনুষ্ঠানত দলগতভাৱে নিৰ্দিষ্ট ৰীতি-নীতিৰ মাজেৰে ওজাপালিৰ আৰ্হিৰে কৰা হয়।

মায়ামৰা সমাজৰ গীতসমূহৰ ৰাগৰ চৰ্চা পুৰণি কালৰপৰাই পৰম্পৰাগতভাৱে চলি আহিছে। পৰিবেশন কৰিবলৈ লোৱা গীত যি ৰাগত থাকে ওজাই বা বৰবায়নে সেই ৰাগ টানে আৰু পালিয়ে অনুসৰণ কৰে।

দেউৰী জনজীৱনৰ টুকুৰা ছবি

মালৱিকা দেউৰী

স্নাতক ২য় বৰ্ষ, অসমীয়া বিভাগ

‘কুলাবুটীৰ নাচ’ মায়ামৰা সমাজৰ বৰবিয়াৰ ব্যতিক্রমী তথা আকর্ষণীয় অনুষ্ঠান। মূৰত এখন কুলালৈ তাতে দুকোছা দুবৰি বন, পাণ-তামোল আৰু হাতত এপাট যাঠি লৈ বিশেষ ঢোলৰ চাপৰত কুলাবুটী নাচ নচা হয়। নাচোতে এনেদৰে গায় - বৈকুণ্ঠৰ পৰা আহে কুলাবুটী / লাংফাই লাখুটি লৈয়ে ঐ বাম বাম / মাকলৈ মাদলি কুলাবুটী / লাংফাই লাখুটি লৈয়ে ঐ বাম বাম।

বাপেকলৈ আধলি / বাইজলৈ তামোল-পাণ আনে ঐ বাম বাম। যোৰানামত গোৱা হয় - শব্দত শুনিছো দৰাঘৰ চহকী / ঐ হৰি হাতী চাৰি হালি বায় / এতিয়া দেখিছো দৰাঘৰ দুখীয়া / ঐ হৰি মেকুৰি এহালি বায়।

মায়ামৰা সমাজত বিহু বৰ উলহ-মালহেৰে পালন কৰা হয়। মঙ্গলবাৰে উৰুকা, পিছদিনা গৰুবিহু, ক্ৰমে মানুহ বিহু। প্রাচীন কালত শদিয়াৰ কেঁচাইখাতী গোঁসানীক নতুন বছৰৰ মঙ্গলবাৰে উপাসনা কৰি বিহু আৰম্ভ কৰিছিল। পিছত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰভাৱত এই নিয়ম নাৰাখিলেও মঙ্গলবাৰে বিহু সূচনা কৰি নামঘৰত বিহু আৰম্ভ কৰাৰ প্ৰথা বৰ্তমানেও প্ৰচলিত আছে। প্ৰথম ব'হাগৰ দিনা গাভৰুহঁতে গছতলত বিহু মাৰিবলৈ যায়। ডেকাহঁতেও পৃথককৈ বিহু কৰে। শেষৰ দিনা তেওঁলোকে একেলগে ডাঙৰক সেৱা জনায়।

মায়ামৰা সমাজৰ হুঁচৰি সন্মানজনক অনুষ্ঠান। মৰাণসকলৰ ‘ধৰ্মীয় হুঁচৰি’য়ে এক বিশিষ্ট আসন অধিকাৰ কৰি আহিছে। এই হুঁচৰি প্ৰত্যেক বছৰে নাগায়। প্ৰথমে গাঁৱৰ মুখীয়ালৰ ঘৰত হুঁচৰি আৰম্ভ কৰি পিছত সামাজিক মৰ্যাদানুসৰি বাকীসকলৰ চোতালত গায়। ঢোল, তাল, বাঁহী আদি লৈ বৃত্তাকাৰ হৈ হুঁচৰি গায়। দুজনে হুঁচৰি পদ গায়, লগে লগে বাকীবোৰে ধৰে। ই ক্ৰমান্বয়ে খৰ হৈ শেষ হয়। হুঁচৰিত তিৰোতাৰ স্থান নাই।

ভাদৰ শেষ বা আহিনত সকলোৰে ৰোৱা-তোলা কাম শেষ হৈ নাঙল সামৰিলে মায়ামৰা সমাজত ‘নাঙল ধোৱা পিঠা’ খোৱাৰ নিয়ম প্ৰচলিত। মহিলাসকলে বৰা চাউল আৰু জহা বা আঁৰে চাউল মিহলাই পিঠা খুন্দি পানীৰে সানি, তৰাপাত বা কলপাতত বান্ধি, কেবাহীৰ উতলা পানীত সিজায়। পিছদিনা ওচৰ-চুবুৰীয়া, আত্মীয়-স্বজনক মাতি এঁৱা বা দৈ গাখীৰ আৰু গুৰেৰে খাবলৈ দিয়ে। এই প্ৰথাৰদ্বাৰা কৃষক, ৰোৱনীসকলৰ খেতি পথাৰত তিনিমাহ ব্যস্ত থকা ভাগৱতা শৰীৰে জিৰণি পায় বুলি বিশ্বাস। এই সকলোবোৰ যা-যোগাৰ, পিঠা খুন্দা, সনা, সিজোৱা আদি কাৰ্য মহিলাসকলেই কৰে।

আঘোণৰ ধান দাই সামৰাৰ অন্তত ঘৰে ঘৰে নতুন চাউলেৰে ‘ন খোৱা’ অনুষ্ঠান এটিও আছে। এই অনুষ্ঠানত পুৰুষে বন্ধা-বঢ়া কৰে, মহিলাসকলে লাচনি-পাচনিৰে তেওঁলোকক সহায় কৰে।

মায়ামৰা সমাজৰ কলিতাসকলৰ বাদে বাকী মহিলাসকলে আহিন-কাতি মাহত ‘ছকতি’ (শুকটী) খুন্দি বাঁহৰ চুঙাত ভৰাই থয়। এক দীঘলীয়া কাৰ্যসূচীৰে প্ৰস্তুত কৰা মাছৰ এই বিশেষ পৰিৱৰ্তিত খাদ্য উপাদান বছৰিখন খাব পৰাকৈ সংৰক্ষণ কৰা হয়। আকৌ জেঠ-আহাৰ মহীয়া বাঁহৰ গাজ খুন্দি খৰিচা কৰি গোটেই বছৰটো জোৰাকৈ সংৰক্ষণ কৰি থয়।

মায়ামৰা সমাজৰ ৰোৱাৰীসকলে সম্বন্ধত বৰজনা পানী-কেঁচুৱা হ’লেও ‘ডাঙৰীয়াদেউ’ বুলি সম্বোধন কৰে। গ্রামাঞ্চলৰ ৰোৱাৰীসকলে বৰজনাকৰসৈতে সমান আসনত নবহে, জ্যেষ্ঠজনৰ হাঁ নগচকে আৰু ডকতৰ বা জ্যেষ্ঠজনৰ আগেদি গ’লে কাপোৰ কোঁচাই হাউলি শ্ৰদ্ধাভাৱে যায়।

এইসমূহ ৰীতি-নীতি, অনুষ্ঠানৰ উপৰিও মায়ামৰা সমাজত প্ৰচলিত শব্দ সম্ভাৰো লক্ষ্য কৰিবলগীয়া। তেনে কেইটামান উদাহৰণ হ’ল - আউলা, বেৰতা, ধুদাং-দাং, ফিচিকা, হেনেকে, ধেঁত ওলোৱা, পৰলীয়া, ভুঁই, হেদাহি মৰা, বিবিহা, উদং মেলা, গৰখীয়া ভাত, বৰপাই, বৰমা, দৌতা, আপাদও, গগৈদেউ, নিচাদেউ, আপাদেউ, এনাইদেউ, পুখাদেউ বা পুখাও, বুকুত মেঠনী মৰা, পাৰকানি মৰা, তামোল পেলোৱা, ৰূপৰ তামোল, চোৰ ওলোৱা, জগৰ মৰা, উদ্ধাৰণী, মিতু খাবলৈ যোৱা, চালি খুউৱা, চালি গামোচা ইত্যাদি।

উপসংহাৰ :

আদ্যেশ্বৰ শ্ৰীশ্ৰীঅনিৰুদ্ধদেৱে একাধাৰে শাস্ত্ৰজ্ঞ, গ্ৰন্থ প্ৰণেতা, সংগীতজ্ঞ, গীতিকাৰ, বাদক আৰু ধৰ্ম প্ৰচাৰকৰ ৰূপত কেইবাশ বছৰ পূৰ্বে যিখন মায়ামৰা সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে সেইখন সমাজৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক ৰীতি-নীতি, ধৰ্মীয় বান্ধোন নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে আহি একৈশ শতিকাতো বিদ্যমান। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ সমাজৰ অৰ্থাৎ মহাপুৰুষীয়াসকলৰ এক বৃহৎ অবিচ্ছেদ্য অংগ হৈও মায়ামৰা সমাজ-সংস্কৃতিয়ে এতিয়াও স্বমহিমাৰে আৰু স্বগৰিমাৰে নিজৰ স্থিতি বৰ্তাই ৰাখিছে। □

(তথ্যসূত্ৰ :-

১) মায়ামৰা সমাজ সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা, সম্পাদক : শ্ৰীলীলাধৰ দহোতীয়া।

২) মৰাণ-মটক মায়ামৰা : শ্ৰীশ্ৰীকুমাৰ দহোতীয়া

৩) মৰাণ জনগোষ্ঠী : ড° বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ গোস্বামী।

৪) ‘ফানাপ’ - সদৌ অসম লেখিকা সমাৰোহ সমিতিৰ স্মৃতিগ্ৰন্থ, ২০০৪।

৫) ‘ব’দালি মন’ - সদৌ অসম লেখিকা সমাৰোহ সমিতিৰ তিনিচুকীয়া শাখাৰ স্মৃতিগ্ৰন্থ, ২০০৫।

৬) ‘সময়’ - জনগোষ্ঠীয় সাংস্কৃতিক সমাৰোহৰ স্মৃতিগ্ৰন্থ, ১৯৯৭।

৭) সদৌ অসম মটক যুৱ-ছাত্ৰ সন্মিলনৰ লাইপুলি অধিবেশনৰ স্মৃতিগ্ৰন্থ, ১৯৯৬।

৮) সদৌ অসম মটক ছাত্ৰ সন্থাৰ ‘শৈক্ষিক কৰ্মশালা’ৰ স্মৰণিকা, ২০০৫।

৯) সৰ্বানন্দ সিংহ নগৰ ৰঙালী বিহু সন্মিলনৰ ৰূপালী জয়ন্তী বৰ্ষৰ স্মৃতিগ্ৰন্থ, ২০০২।

১০) অসমীয়া লোকসাহিত্য, সম্পাদক : ড° প্ৰহ্লাদ কুঃ বৰুৱা।

১১) ‘এনাজৰী’ : তিনিচুকীয়া জিলা সাহিত্য সভাৰ মাকুম অধিবেশনৰ স্মৃতিগ্ৰন্থ, ২০০৫।

১২) ‘সৌমাৰগিৰী’ : সদৌ অসম মৰাণ ছাত্ৰ সন্থাৰ মুখপত্ৰ, ১৯৯০।

অসমীয়া সংস্কৃতিতলৈ সম্ভাৰ আগবঢ়োৱা বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজৰে দেউৰী সংস্কৃতি বনৰীয়া বনফুল হৈ বহিঃসমাজৰ অগোচৰত আজিও আছে। প্ৰচলিত বিশ্বাসমতে বহু যুগৰ আগতে দেউৰীসকলে এৰেম্-কেৰেমৰ পৰা আহি জয়ধামত (বৰ্তমান অৰুণাচল প্ৰদেশ) থান পাতিছিল। জয়ধামৰ পৰা আহি শদিয়াত বসবাস কৰিছিল। শদিয়ালৈ আহি তাতেই নিজৰ প্ৰধান উপাস্য দেৱতা কোন্দিমামাৰ স্থান স্থাপন কৰে। এই শদিয়া অঞ্চলতে দেউৰীসকল শস্যে-মৎস্যে নদন-বদন হৈ শক্তিশালী ৰূপত বাস কৰিছিল।

নদী আৰু হাবি-বন দেউৰী জনজীৱনৰ অতিকৈ আপোন। হাবিৰ পৰা বাঁহ, বেত, কাঠ, পাত, খেৰ আৰু ঢেকীয়াৰ ৰচী গোটাই বানপানী আৰু জীৱ-জন্তুৰ উপদ্ৰৱৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ চাংঘৰ সাজি বসবাস কৰাটো দেউৰীসকলৰ পৰম্পৰাগত ৰীতি। আজিও প্ৰবাদ বাক্যৰূপে প্ৰচলিত - “মেঘৰ ভয়ত চালখন, বাঘৰ ভয়ত বেৰখন আৰু কেঁচু-কুমটি ভয়ত চাংখন দি বুকলী খেৰ কেইটামান লৈ বাইজৰ ঘৈণ্ড নামনিত কোনোমতে টকৰা পঁজা এটি সাজি আছে।” ঘৰৰ সন্মুখত বা নামনিফালে এখন পানীচাং থাকে। চাংঘৰলৈ সাতটা খোপনি থকা কাঠেৰে সজা জখলাইদি উঠিব লাগে। উঠোতে ধৰিবলৈ সুচল হোৱাকৈ এডাল বাঁহৰ দেৰামাৰি থাকে। জখলাৰ মূৰৰ পৰা দুৱাৰমুখলৈকে থকা মুকলি অংশক ‘মিচং’ বোলে। মিচঙৰ উজনি আৰু সন্মুখৰফালে মানুহ বহিবৰ বাবে ভালকৈ চাঁচি দুডাল কাঠ খোৱা হয়। দুৱাৰখন ঘৰৰ মুখত খুঁটাৰ পৰা নামনিফালে থাকে। দুৱাৰমুখৰ পৰাই এটা দীঘলীয়াকৈ বাট থাকে। দুৱাৰৰ কাষৰ প্ৰথমটো শোভচনী কোঠালি। তাতে প্ৰতি বছৰে “ঘৰ দেউ” পূজা কৰে। ক্ৰমান্বয়ে আৱশ্যক মতে শোৱা কোঠালি। শেষত ৰান্ধনী কোঠালি বা মজিয়ালি। অলপ মাজত বৰকোঠালি। বৰকোঠালি পুৰুষৰ বাবে আৰু মজিয়ালি মহিলাৰ বাবে। দুয়োটা কোঠালিতে “থিপাই” (জুইশাল) থাকে। “থিপাই”ৰ ওপৰত এখন চাং হাতেৰে ঢুকি পোৱাকৈ থাকে। এইখনৰ নাম “গিচঙ”। “গিচঙ”ৰ অলপ ওপৰত “গিমং” নামৰ আন এখন চাং। প্ৰতিখন চাঙতে যাৱতীয় সামগ্ৰী তুলি থোৱা হয়।

দেউৰীসকল আমিষভোজী। বনৰীয়া শাক-পাত অতি প্ৰিয় খাদ্য। নদী-বিলৰ পৰা মাছ-কুঁচিয়া, কেঁকোৰা আদি আনে। মাছৰ পৰা পানোৱা শুকটী আৰু মদ খাদ্যৰ অপৰিহাৰ্য অঙ্গ। মেহেঙা (মাইহাং), পানকাঁহী, বানবাটি, কাঁহী, ঘূৰ গীয়া বাটি, কলহ, চৰু, কেবাহী আদি

ঘৰুৱা ব্যৱহাৰিক পাত্ৰ। আদিতে বাঁহৰ চুঙা, কাঠৰ থাল-বাটি, হেঁতালীয়া আদি ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

ঘৰৰ আগফালে ভঁৰাল আৰু ঢেকীশাল থাকে। ভঁৰালৰ চাঙৰ তলত শিপিনীসকলে তাঁত বয়। শিপিনীসকলে নিজৰ বাবে আৰু ঘৰৰ সকলোৰে বাবে আৱশ্যকীয় কাপোৰ বৈ দিয়ে। আদিম কালৰে পৰা দেউৰী সমাজত ঢেকী ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। আগতে ঢেকী নথকা ঘৰলৈ ছোৱালী নিদিয়। ঘৰুৱা আৰু পথাৰৰ সকলো কাৰ্যতে পুৰুষ-মহিলা উভয়ে সমানে সহযোগ কৰে। গৰু, ম'হ আদি কৃষি কাৰ্যত ব্যৱহাৰ কৰে।

দেউৰীসকলৰ সমাজব্যৱস্থা বৰ কঠোৰ। দেউৰী সমাজত বৰজনা, ভাইবোৱাৰী আৰু ভনীজোৱাৰীৰ স্থান বহুত ওপৰত। বৰজনাৰ আগত ভাইবোৱাৰীয়ে ভাত-পানী খোৱা নিষেধ আৰু চুলি মেলি থাকিবও নোৱাৰে। বৰজনাই ভাইবোৱাৰীৰ হাতেৰে কটা তামোল খাব নাপায়। গাত খুন্দাও খাব নাপায়। ভাইবোৱাৰীয়ে বৰজনাৰ কোঠালিত আৰু বৰজনাই ভাইবোৱাৰীৰ কোঠালিত সোমোৱা নিষেধ। ভনীজোৱাৰীৰ আগত ককায়েকৰ ঘৈণীয়েকে ভাত-পানী খোৱা, চুলি মেলি থকা নিষেধ। কেতিয়াবা এই নিয়মৰ ব্যতিক্ৰম হ'লে সামাজিকভাৱে দণ্ডনীয় হ'ব লাগিব আৰু ভৱিষ্যতে তেনে নিয়ম ভংগ নহ'বলৈ বাইজৰ পৰা আশীৰ্বাদ ল'ব লাগিব। এইদৰে বহুতো ৰীতি-নীতি দেউৰী সমাজত প্ৰচলিত থকা দেখিবলৈ পোৱা যায়।

কৃষিতলী ৰাখিবলৈ গৈ বা গৰু-ম'হ চৰাবলৈ গৈ পথাৰত, গছৰ তলত বা টঙীঘৰত ডেকাসকলে জুম পাতে। ব্যস্ততাৰ মাজত থাকিলেও ৰং-ধেমালি কৰি এক আনন্দমুখৰ পৰিৱেশ গঢ়ি তোলে। একেদৰে গাভৰুসকলেও কৃষিতলীত বন নিৰণি কৰিবলৈ, হাবিৰ পৰা শাক-পাত বিচাৰিবলৈ বা খৰি লুৰিবলৈ যায়। কাম-বন কৰি থাকোতে সুৰদী সুৰীয়া গীত গায়। তাৰ মাজতে খন্তেক গছৰ তলত জিৰণি লৈও গীত গায়, নাচে। আবেলি ঘৰলৈ উভতি আহোঁতে মূৰত খৰি এমুঠা বা শাক-পাত লৈ আহে। আনন্দ উল্লাসেৰে ডেকা-গাভৰুসকল ঘৰ সোমাইহি।

ফাগুনৰ মলয়া, চ'তৰ বতৰ। প্ৰকৃতিয়েও ৰূপ সলায়, হাঁহে, নাচে, গায়। ডেকা-গাভৰুৰ গাত গোঁসানী লঙে। গধূলি ভাত খায়েই ডেকা-গাভৰু লগ হয় ভাগে ভাগে। গাৰঁৰ মধ্যত কাৰোবাৰ চোতালত “ৰাতি বিহু” কৰে। বুঢ়া-বুঢ়ী, ল'ৰা-ছোৱালীয়ে লেম্প-বাতি লৈ বিহু

চাবলৈ যায়। ডেকাই ডেকাৰ ভাগে, গাভৰুৱে গাভৰুৰ ভাগে বিহু মাৰে। বাদ্য-যন্ত্ৰৰ ধ্বনি আৰু গীত-মাত, লয়ৰ মাজত মাজ নিশা পাৰ হৈ যায়। আগবিহুৰ উৰুকা নিশা আৰু পাছবিহুৰ উৰুকা নিশা বিহু মাৰি ৰাতি পুৱাই দিয়ে। ফাগুন-চ'তত আৰম্ভ হোৱা ৰাতি বিহু পাছবিহুৰ উৰুকা নিশা সামৰণি পৰে।

বিহু কৃষি উৎসৱ। দেউৰীসকলে 'বিহু'ক 'বিচু' বোলে। 'বিহু' 'বিচু'ৰ সৰলীকৰণ ৰূপ। বচ্ (বিচ) বিচু > বিহু। ব'হাগৰ প্ৰথম মংগলবাৰে উৰুকা আৰু প্ৰথম বুধবাৰৰ দিনা বিহু আৰম্ভ হয়। উৰুকাৰ দিনা ডেকা-গাভৰুৱে হাবিৰ পৰা শাক-পাত বিচাৰি আনে। গোটেই নিশা বিহু মাৰে। পুৱাতে গৰুক গা ধুৱায়। গৰু গা-ধুওৱা স্থলীতে ডাঙৰ ডেকাসকলে চেঙেলীয়া ডেকাসকলক ধৰি পুতেকে নজনাকৈ মাকে দি পঠোৱা চুৰিয়াখন পিন্ধায়। পিন্ধোৱাজনক ন-ডেকাই তামোল-পাণৰ মাননি দিয়ে। পিছত মন্দিৰত (থানঘৰত) পূজা হয়। গাঁৱৰ সকলোৱে পবিত্ৰচিহ্নে মন্দিৰলৈ যায় আৰু সেৱা কৰে। পূজাৰ বিভিন্ন সামগ্ৰীৰ উপৰিও ভগৱানৰ নামত ছাগলী, হাঁহ, পাৰ, কুকুৰা আদি বলি দিয়ে। আৱশ্যক হ'লে ম'হ বলি দিয়ে। সেৱা কৰি ল'ৰা, ডেকা আৰু মহিলাসকল গুচি আহে। পূজা ভাঙিবৰ বাবে বুঢ়াসকল থাকে। দুপৰীয়াৰ আহাৰ কৰি ডেকা-গাভৰুৱে পিছত গাঁৱৰ বিহুতলীত থাকে। আগবিহুৰ বৃহস্পতি আৰু শুক্ৰবাৰে আৰু পাছবিহুৰ বুধ আৰু বৃহস্পতিবাৰে মন্দিৰত পূজা আৰু বিহু হয়। পাছবিহুৰ বৃহস্পতিবাৰে মন্দিৰত পূজাৰ অন্তত বিহু সামৰে আৰু বিদায় সেৱা জনায়।

দেউৰী সমাজৰ হুঁচৰি এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অনুষ্ঠান। তিনি বছৰৰ অন্তৰে অন্তৰে হুঁচৰি মাৰিব পাৰে। হুঁচৰি মাৰিবলৈ হ'লে মন্দিৰত এটা ছাগলী আগ মান কৰে। হুঁচৰি দিনে-নিশাই মাৰি পাছ বিহুৰ উৰুকা মংগলবাৰে শেষ কৰিব লাগিব। বুধবাৰে মন্দিৰলৈ হুঁচৰি লৈ আহি বৃহস্পতিবাৰে মন্দিৰত হুঁচৰি মাৰে আৰু গাঁৱত মূল পূজাৰীৰ ঘৰত পুনৰ হুঁচৰি জুৰি সন্ধ্যা নদীৰ পাৰত থৈ আহে। আকৌ পাছ বিহুৰ শুক্ৰবাৰে নদীৰ পাৰত বিহু উৰায়। বিহু বিদায়ৰ অৰ্থে দেৱ-দেৱীক পূজা দি 'চৰা নাও' সাজে। বিহুৰ সামৰণিত 'চৰা নাও' উটাই দিয়ে। ইয়াত বিপদ-বিঘিনি, অপায়-অমংগলৰ কথা থাকে। উটাই দিয়াৰ লগে লগে এই অপায়-অমংগল আদি সকলো যেন নাইকিয়া হয়, তাৰ কামনা কৰিহে উটোৱা হয়। বিহু উৰুৱা স্থলীৰ কিছু নিলগত বুঢ়াসকলে পূজা ভাঙি ঘৰাঘৰি যায়। শেষত অহাজনে মন্ত্ৰ মাটি মাটিত তিনিটা আঁক মাৰি থৈ আহে।

"মাঘবিহু" হ'ল কৃষিতলীয়ে মাটি অনা আন এক দিয়া আৰু লোৱাৰ আনন্দ উৎসৱ। মাঘৰ প্ৰথম মংগলবাৰে উৰুকা। সেয়ে নদীৰ পাৰত ডেকাইতে মেজি সাজি পুৱতি নিশা জ্বলায়। পিছদিনাখন বুধবাৰে মাঘৰ বিহু আৰম্ভ হয়। পুৱা গুণি ধানৰ খেৰৰ হাঁইৰ লগত মিঠাতেল মিহলাই জীৱ-জন্তুক ফেঁট দিয়ে আৰু মন্দিৰত বৰপূজা হয়। ল'ৰা, ডেকা আৰু মহিলাসকলে সেৱা কৰি ঘৰা-ঘৰি যায়। বুঢ়াসকলে পূজা ভাঙি গধূলি ঘৰলৈ যায়। গধূলি পোহনীয়া জীৱ-জন্তুক মাহ-ভাত খুৱায়। মৃতকৰ উদ্দেশ্যেও অৰ্পণ কৰে।

বিয়া পুৰুষ-প্ৰকৃতিৰ মিলনৰ উৎসৱ। সামাজিকভাৱে বিয়া পাতি ছোৱালী অনা আৰু দিয়া হয়। দেউৰী সমাজৰ বিয়া সাধাৰণতে তিনিবিধ- সৰুবিয়া, মাজুবিয়া, বৰবিয়া। তদুপৰি চোৰাং বিয়া আৰু মেলনি বিয়াও হয়। সৰু বিয়াত এখন ভাৰ, মাজুবিয়াত দুখন ভাৰ আৰু বৰবিয়াত তিনিখন ভাৰ থাকে। লগতে তিনিওখন বিয়াতে খৰি, শাক আৰু পাতৰ একোখনকৈ ভাৰ থাকে। ভাৰসমূহৰ সামগ্ৰীবোৰ হ'ল- চাউল, মদৰ কলহ, আদা, জালুক, নিমখ, শুকটী, হালধি, মিঠাতেল, শুকান মাছ তিনিকুৰি, কচুশাক এমুঠা, তামোল তিনিকুৰি এটা, পাণ তিনিকুৰি এখিলা আৰু কুকুৰা এটা বা গাহৰি এটা।

আঘোণ, ফাগুন আৰু ব'হাগ মাহত ছোৱালী খোজে। ছোৱালী খোজাৰ সময়ত দৰাঘৰীয়া লোকে এটা তামোল-পাণৰ টোপোলা, এটা মদৰ টেকেলি আৰু মাছ লৈ যায়। 'দেখিও আহিছো, শুনিও আহিছো' বুলি দৰাঘৰীয়াই কয়। ছোৱালীৰ মতসাপেক্ষে ছোৱালীৰ মাক-বাপেকে সন্মতি দিয়ে। দুয়ো পক্ষৰ সুবিধা হোৱাকৈ আঘোণ, ফাগুন বা ব'হাগত বিয়াৰ দিন ঠিক কৰে।

বিয়াৰ আগদিনা গধূলি দৰাঘৰীয়া লোকে কালিলৈ ছোৱালী উলিয়াই দিব লাগে বুলি ক'বলৈ যায়। বিয়াৰ দিনা পুৱাতে দৰাঘৰত দৰাক আৰু কইনা ঘৰত কইনাক বেৰীৰ (বেই) তলত চামৰ পীৰাত বহুৱাই গা ধুৱায়। আয়তীসকলে বিয়ানাম গায়। সেইদিনা কইনাঘৰত বিয়াৰ মূল উৎসৱ অনুষ্ঠিত হয়। তালৈ দৰাক আদৰি নিয়া হয়। আয়তীসকলে বিয়া নাম গাই যায়। আধা বাটৰ পৰা কইনাঘৰীয়া ডেকা-গাভৰুসকলেও দৰাক আদৰি নিয়েহি। মূল তোৰণৰ মুখত দুয়োপক্ষৰ নামতীৰ মাজত নামৰ এখন খণ্ডযুদ্ধ হয়। দৰাঘৰীয়া নামতীয়ে নামেৰে তোৰণৰ দুৱাৰ দাং খোলে। দৰাৰ মাক আৰু কইনাৰ মাকে তামোল-পাণৰ টোপোলা সলনা-সলনি কৰে। কইনাৰ ভনীয়েকহঁতে দৰাধৰাক গামোচা উপহাৰ দিয়ে, জলপান খুৱায়, আদৰি নিয়ে আৰু আছুতীয়াকৈ সজাই থোৱা কোঠাত বহুৱায়। পিছত ৰাজহুৱাভাৱে ভোজ হয়। বিয়াৰ যৌতুক সমাজত উলিয়াই দিয়ে। দৰা-কইনাই মান ধৰে। শেষত কইনা উলিয়াবৰ সময়ত দৰা-কইনাই মাক-বাপেকক সেৱা কৰে।

পিছদিনা দৰা ঘৰত ভোজ হয়। দৰা-কইনাই সেৱা কৰে। ৰাইজে আশীৰ্বাদ দিয়ে।

মেলনি বিয়াৰ নীতি-নিয়ম কিছু লঘু। আগতে চোৰাং বিয়া পাতিলে পিছত মেলনি বিয়া পাতিব লাগে। মেলনি বিয়াৰ সামগ্ৰীসমূহ এটা পাতিত লৈ যায়। সকলো নিয়ম বাকী বিয়াৰ সৈতে প্ৰায় একেই। সামাজিকভাৱে সকলো কাৰ্য সমাধা কৰা হয়।

দেউৰী সংস্কৃতি ধৰ্মৰ লগত ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত। নীতি-নিয়মৰ মাজত বছৰটোৰ প্ৰতিটো মাহেই পৰিচালিত হয়। মাহে মাহে মাহেকীয়া পূজা। আহাৰত অমুবাচীৰ পিছত প্ৰকৃতি শুচিৰ পূজা আৰু পুহত প্ৰসূতি শুচিৰ পূজা হয়। নিজৰ মাজতে বিচাৰ, শান্তি, প্ৰায়শ্চিত্ত, মৃতকৰ সৎকাৰ, শ্ৰাদ্ধ আদি পতা হয়। জনজীৱনৰ চৰিত্ৰ স্বাৱলম্বী, স্বাধীন-চিঁতীয়া। দেউৰীসকল সহজ-সৰল চহা জীৱনৰ পৰিচায়ক।

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

Momentary Lapse of Reason

Rajarshi Das
TDC III Year, Department of Chemistry

Being a die-hard fan of Pink Floyd, I found the title of this write-up, on shifting paradigms of current events, an appropriate take off from their album. Psychedelics don't give us hangovers but critical sarcasms sure does. Only Indians have the reason to run outdated OS on 'dual-core' and carrying off eternally, terming them 'momentary'.

Centuries of continuous 'khit-khit' that emerged from frustrations of prolonged slaveries cannot be wiped out by just 60 years of Independence. Independence??what we celebrate on 15th August!! The day on which we get an overwhelming feeling of patriotism. With the Indian Tricolour fluttering everywhere, 'desh bhakti' songs blasting away in every television channel and medias going ga-ga over what our politicians have 'bhashan-ed', we feel privileged belonging to the country of Gandhis and Bhagat. In fact we get an overdose of 'forced-to-gulp' patriotism. We find singing the Vande Maataram.... and Jana Gana Mana lot easier and patriotic than standing up to injustice and corruption. What begins as situational discussions on the state of affairs, drags on and by the time we finish our nth cup of coffee, ends up in heated criticisms about the failure of system machinery and we return home flushed, getting the gut feeling 'is desh ka kuch nahi hoga'. Let's not go into the depths in dissecting the diseased anatomy and begin with our culture.....

Culture?? No, I am not talking about the saas and the bahus in their going-for-a marriage-party costumes working in the kitchen cooking up conspiracies that would make their family dramas an epic saga, even surpassing Mahabharata, considering the number of episodes telecasted. And neither am I talking about wives having extra-marital affairs with husbands whose wives are having affairs with those husbands whose wives are having affairs with their husbands. Quite confusing and complicated, isn't it? Naturally it took three hours of song and dance routine and tear jerking dialogues on relationships to justify it. How many of us

know that such logics of commitment had been written about by Vatsyayana and practised in Vedic ages. If we watch the models walking down the ramp on our so called 'Italian imitated' branded fashion shows, we wouldn't fail to understand why our country was once called the land of 'hungry' and the 'naked'. So are we going back to the age of Vedas in our designer labels with our newly found cosmo-, metro- or whatever - politan- attitudes?

We all love listening to noise. Sorry! music or whatever it is. An old time song with hip-hop beats and dark guys with shaved heads going blah-blah in non-stop Hinglish or Punjabi, sells more than the original track. In the yonder days of yesteryears, Helen was a vamp, her hip-shaking cabarets were secretly relished and publicly chi-chi-ed. Now she is honoured, has books written on her and her liberal womanhood eulogised. I guess, in the coming years the same respect would be bestowed by our future generation on item-girls for their astounding contribution in visually appealing and vibrant music videos.

The hype and hoopla that our media generates in every talkable matter is unmatched, going by international standards. They dish out news to us with chatpata sauce and masala, with their own versions of special reports and call upon expert luminaries like Cyrus Broacha (believe it or not) for their special reviews. The viewer is rendered confused whether he is watching news or the preparation of some 'spicy' cuisine. The leading dailies serve us semi-porn supplements like Delhi-Times, HT City, etc with Page 3 contents to increase their popularity and sales. We find the equation,

Readership $\propto$ (directly proportional) Gossip, highly applicable in all our print medias. Liberal and unorthodox mentality is being taken for a ride by the strongest pillars of our society, which gifts us with presentable and marketable 'rubbish' in return for our faith in their judgemental abilities. Actually, some in their present state of functionality serve as 'dallals' to keep

the public, happy and satisfied. Their potent role as trend-setters has been reduced to providers of un-authentic sources of entertainment. Anyone heard of a five year old someone called 'Prince' with extraordinary survival instincts, who was seen *heroically* and repeatedly attacking 'insects' with stone chips. Our 'dependable' army officers rescued him unhurt but our borders can't get rescued from getting infiltrated time and again. As a result, we have *jihadis* roaming everywhere, blowing up places of worship, public places, trains and sometimes themselves. They study in religious schools to be good and devout human beings, take up suicide bombings as their profession and blow up innocent people mercilessly to live comfortably with seventy-two virgins in *jannat*.

We, Indians are so secular that we demolish places of worship, believe in so much of communal harmony that we indulge in frequent riots, so tolerant and non-fundamentalists that we encourage pro-radical political parties, so secured that we allow the demons of religious intolerance to spread their tentacles, and so intelligent that we go by the words of stupid religious leaders. The 'Baba-s' and 'Ma-s', who are self appointed religious and cultural protectors, enjoy the immense showers of gratitude from believers, and who in return for their '*bhakti*' indulge in all sorts of malpractices. The other day I had seen one of them sitting and drowsing in one of the Parliamentary sittings of the Monsoon Session. How did he, who is supposed to have shunned all sorts of worldly pleasures, manage to get into the House full of 'Moh-s' and 'Maya-s'? Our attitude towards such idiosyncrasies is highly applaudable.

Any sensible person, watching the proceedings of a Parliamentary Session would immediately come to the conclusion that our '*mahaan*' country is being run by people, some of whom are criminals and intelligent dumb-heads. They pick up National issues and fling them on us with the same effort, which they use to fling '*sandals*', '*mike-stands*', '*paper weights*' etc on the opposition leaders. The '*Ayes*' and '*Noes*' are formalities. What is remarkable is the '*booing*', '*yelling*', '*cat-calling*', '*fist-fights*' and '*tu-tu-main-main*'. Bills are passed keeping vote bank interests in mind rather than national interests. Crores of tax-payers money is wasted by boycotting Parliamentary proceedings. Politicians engage in worthless activities like hunger strikes, '*rath-yatras*' and '*effigy-burnings*'- polluting the already polluted environment, as strategies to check their ongoing popularity and market price. Why do they

forget, that they have been elected by us to run the largest democratic country in the world efficiently, that they are leaders and not 'vegetables'?

The eternal and most simplified cycle of financial assets follows the most favourable route i.e. through the hands of power in a number of complicated twists and turns. Anyone doubting such a predominant cycle must be living in Mars. The steel framework has in fact become an *atactic* polymer with steric disorderliness. The number of loopholes which we get as 'gift-hampers' from our '*Babu-dom*' can only be compared to the number of pot-holes in our daily commuting streets. Anyone walking unaided on this corruption flooded way-through is bound to get sucked in the glob of one of the many suicidal failures of the system machinery.

Let's put our focus on the state we live in. The lethargy of us, the people in Assam, oops!! Asom; can be seen in the number of '*bandhs*' we observe and enjoy (highest in India). Any Tom, Dick or Harry has the right to declare a '*bandh*' and get away with it. The passion we have for *easy-money* is unmatched regarding all bottlenecks following unemployment norms. And who can forget our self-styled indigenous '*Che Guevaras*' who blow up oil tanks and pipelines, railway tracks and innocent people. (We are reaping the harvest of what we had once sown). And if the current trend continues, there will come a day when they will become 'destiny-leaders' and blow up the social infrastructure and give us undesirable 'sovereignty' or *perhaps* make us legally the scape-goats of now emerging socio-religio-economic fundamentalism. We are all standing on a mire, gradually sinking in the realms of powdered egoisms with the stink of unnamed glory seeping into the soul of our misery.

Shifting onto some economic trends that our country is currently showcasing. Primarily 'Globalisation'- i.e. creation of markets for the running of capitalist economy-American style. A hint of which can be seen in the sudden blooming of BPO's, IPO's and Private sector SEZ's, all over the country. Pseudo-American employees with their newly acquired accents bringing in corporate culture with their extravagant lifestyles are changing the way we think. No doubt, it is generating wholesome employment avenues and so easily can lead to *boom* and *burst* cycles in emerging economies like ours. The vast and energetic Human resource, which Communist China has harnessed to become a leading economic powerhouse, is being exploited here to meet the so called demands of

Imperialists. With imperfect information and with free flow of capital but not labour, as illustrated in outsourcing, wages are being pushed down of the unskilled and less skilled of the labour force, widening the gap between the rich and the poor. Our dependence is resulting in undermining of our potentialities in indigenous resources which is affecting our foreign, defence and energy resource policies. Rightly observed-

'Globalisation does hold out great promise if it is managed properly. Globalisation will only work if the winners share with the losers'.-Joseph Stiglitz (Economist, Nobel Laureate and author of '*Making Globalisation work*').

Earlier we opposed 'Brain-Drain'. Now the most potent, practical and efficient brains of the world, i.e. of the Indians are drained here in the country itself, for developing softwares, technologies management avenues, etc for IT and industrial giants running on foreign investments in private firms. Academics from Developed Countries come here to study and record data on unexplored diversities, publish books and research papers and get acclaimed in their respective countries and we study those books about our own people and sit cornered in the academic world. Ironically!! Such is our patriotism that we love anything that comes from across the seas and hate to study and work for ourselves blaming it on 'unavailability of infrastructure'.

The land of 'Quotas' is demoralising the power of merit. The genuineness of originality is being questioned time and again. We have 'quotas' for backward castes, other backward castes, more other backward castes, scheduled castes, schedule tribes..... and the list keeps going on and on and on. Why don't we marginalise the 'quotas' and reserve it according to the economic status. That would solve a hell lot of problems for our meritorious deserving students, who won't be victimised thereafter. People in power are playing the dirty games of vote bank politics and sucking up our functional human resources dry.

Our judiciary and police have become *impotent* under some influential political aficionados. We have not been able to protect human rights, leave aside women rights'. Rapes, assaults, foeticides have become commonplace. We are living in a neo-liberal capitalist society, whose foundation is based on mere

concepts of ego-centric, masochist hypocrisies. Certainly, creating a niche for herself, pervading the so called norms and re-establishing a new identity which the western civilisation calls a 'feminist', keeping the sanctity of poly/uni nuclear framework of traditional culture undistorted, would drive any ambitious semi-urban/rural Indian woman to nuts. How hard the feeling of freedom and independence would bear down upon the mental magnitude of a young woman whose innocence and tranquillity is sought after by the chauvinist rules that governs her existence, is a point to ponder which we generally ignore when we talk of women liberalisation. Does it really justify the stance made towards gender equality or is it unsettling the very essence of feminism? It becomes a rather complicated questionnaire when it is asked 'Who governs and acknowledges the liberalisation?' Without education, awareness and political representation, judgemental absurdities increase manifold. The idea of freedom and independence varies according to the socio-economic infrastructure. What is the *purdah* that we are talking about and how can it be assured that the slogans of liberalisation is not being misinterpreted to expose their vulnerability, emotionally and physically in the still immaturely progressive society??

Actually, we are all standing at a junction, a station where the train of ideologies never halt, where we just can't get into any of them partially because they change tracks and move away very fast and partially because we are unaware of the destinations they will take us to. Known and unknown faces in the windows of time look at us from the passing thoughts of realistic opportunities. Some sneer and look away, some smile and wish us good-bye. **There are few who pull the chain for us to get in** and help us get to another junction where hopes are many, tracks to our destinations unlimited and this is where we learn from our failures and experiences and embark once again on the journey of unknown possibilities.

To whom are we more indebted to? The ones who have been along with us, in-spite of their shortcomings and inability to ward off crisis or the ones whose presence were momentary but they had a predominant role in helping us visualise our destination by pulling the chain for us. Perhaps we *mediocrity-loving* Indians are too diplomatic to make the choice. □

Nothing can bring back the hour of splendour in the grass, of glory in the flower - W. Wordsworth

মৰাণ জনগোষ্ঠীৰ ৰাতিবিহুৰ পৰম্পৰা

বিধান মৰাণ

স্নাতক ২য় বৰ্ষ, অসমীয়া বিভাগ

বিহু অসমীয়াৰ জাতীয় উৎসৱ। অসমীয়া জনজীৱনৰ বৰ আদৰ্শ, বুকুৰ আপোন; অসমীয়া সংস্কৃতিৰো অবিচ্ছেদ্য অঙ্গ। অসমত বাস কৰা থলুৱা জনগোষ্ঠী মৰাণসকলৰ কাৰণেও ব'হাগ বিহু বৰ আদৰ্শ, হিয়াৰ আমঠু যেন। ইতিহাসে চুকি নোপোৱা কালৰে পৰা নিজস্ব ঐতিহ্য-পৰম্পৰা আৰু স্বকীয়তাৰে তেওঁলোকে বিহু পালন কৰি আহিছে। মৰাণসকলৰ ব'হাগ বিহুৰ লগত ধৰ্মীয় দিশটো ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ আছে। বিহু নমোৱাৰ পৰা উৰুৱালৈকে সত্ৰৰ গোঁসাইসকলো এই পৰম্পৰাৰ লগত জড়িত হৈ থাকে।

প্ৰাক-শংকৰী যুগত মৰাণসকল শান্তপন্থী আছিল। ব'হাগ মাহৰ প্ৰথম মঙ্গলবাৰটোক পবিত্ৰ দিন হিচাপে গণ্য কৰি শদিয়াৰ কেঁচাইখাতী শালৰপৰা বিহু নমাইছিল আৰু সাত দিন সাত ৰাতি বিহু পালন কৰি পুনৰ কেঁচাইখাতী শালতে বিহু উৰুৱাইছিল। শঙ্কৰোত্তৰ যুগত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা মৰাণসকলে পূৰ্বৰ নীতি এৰি গোঁসাইঘৰ বা সত্ৰাধিকাৰৰ পৰা বিহু নমোৱা আৰু উৰুৱা নিয়ম পালন কৰিবলৈ ল'লে যদিও শান্ত ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ একেবাৰে নোহোৱা নহ'ল। ব'হাগৰ প্ৰথম মঙলে উৰুকা, বুধে গৰু বিহু আৰু বৃহস্পতিয়ে মানুহ বিহু হিচাপে পালন কৰি মৰাণসকলে পূৰ্বৰ পৰম্পৰা অক্ষুণ্ণ ৰাখিছে। প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখযোগ্য যে, মায়ামৰা বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ এক উল্লেখযোগ্য সত্ৰ বৰডিৰাক সত্ৰ আৰু সেই সত্ৰৰ শিষ্যসকলে ব'হাগৰ প্ৰথম মঙ্গলবাৰে বিহু ননমাই ব'হাগৰ শুক্লা দশমীৰ পিছৰ মঙ্গলবাৰৰ পৰা সাতদিন সাত ৰাতি বিহু পালন কৰে। মৰাণসকলে বিহু সংস্কৃতিৰে আগবঢ়োৱা দুটা অনবদ্য উপাদান ধৰ্ম ঞ্চৰি আৰু ৰাতি বিহু। এই চমু প্ৰবন্ধত কেৱল 'ৰাতি বিহু'ৰ বিষয়েহে আলোচনা কৰিবলৈ বিচৰা হৈছে।

ব'হাগ বিহু আৰম্ভ হোৱাৰ দুদিনৰ আগৰে পৰা বিহু গোৱা ঠাইত পাঁচ মাৰলীয়া বা তিনিমাৰলীয়া কাঠ, বাঁহ, গেৰগুৰা পাত বা টকৌপাত আদিৰে দুই কোঠলীয়া বিহুঘৰ সাজি সাজু কৰি থয়। গৰু বিহুৰদিনা ৰাতিবিহু অনুষ্ঠিত হোৱা অঞ্চলটোৰ মৰাণ ডেকা-গাভৰুসকল বিহুতলীত একগোট হয় আৰু বিহুখন পৰিচালনা কৰিবলৈ ধৰ্মীয় নীতি-নিয়মৰ মাজেৰে এখন শক্তিশালী সমিতি গঠন কৰে। সেই সমিতিখনে বিহুৰ নিয়ম-নীতিৰ মাজত থাকি বিহুখন পৰিচালনা কৰে। তেওঁলোকে গাভৰু ছোৱালী থকা প্ৰত্যেক ঘৰলৈ গৈ ছোৱালী খোজে বিহু গাবলৈ। ছোৱালী খুজিবলৈ যাওঁতে ডেকা দলক প্ৰত্যেক

অভিভাৱকে প্ৰশ্ন কৰে, "মোৰ ছোৱালীৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব ল'ব পাৰিবি জানো? উৰণীয়া পখী সজাঁত ভৰাই থ'ব পাৰিবি জানো?" উত্তৰত ডেকাসকলে "পখী যদি উৰি যায় মাটিৰে সাজি দিম।" বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়ে। তেতিয়া অভিভাৱকে বিহু গোৱাৰ দিনকেইটাৰ বাবে ছোৱালীৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব ডেকাসকলক দিয়ে। বিহুৱা ডেকা-গাভৰু আহি বিহুখোলাত এক গোট হৈ বিহুঘৰৰ মূল খুঁটাৰ নটা তামোল আৰু নখিলা পান সত্ৰজিৰে আগবঢ়াই সকলোৰে কুশল কামনা কৰি নেদেখাজনৰ (ভগৱান) ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনায় আৰু ৰাতিবিহুৰ পদ জুৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। আগতে উল্লেখ কৰা হৈছে যে, বিহু ঘৰটো দুকোঠলীয়া; এটা কোঠা ডেকাসকলৰ বাবে আনটো কোঠা গাভৰুসকলৰ বাবে। পৰম্পৰে পৰম্পৰৰ কোঠাত অনধিকাৰ প্ৰৱেশ কৰিব নোৱাৰে। এনে নিয়ম ভংগ কৰিলে শাস্তিৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হয়। খুব শৃঙ্খলাবদ্ধভাৱে ডেকা-গাভৰুসকলে নিজ নিজ নিৰ্দ্ধাৰিত কোঠাত বৃত্তাকাৰে ঘূৰি ঘূৰি বিহুপদ আৰম্ভ কৰে। বিহুপদ আৰম্ভ কৰোঁতে ডেকাসকলে ঢোল, তাল, পেঁপা ব্যৱহাৰ কৰে আৰু গাভৰুসকলে টকা আৰু হাত চাপৰি বজাই বিহুপদ গায়।

(১) ডেকাসকলে গায় :

"গেৰগুৰা পাততেৰে ঐ ৰাম
বিহুঘৰ সাজিলো ঐ ৰাম
মাৰলি নেখালে জোৰা
গোপাল ঐ গোবিন্দাই ৰাম"

(২) শঙ্কৰৰ চ'তি মাধৱৰ মাৰলি
লগাই হৰি নামে খুটা ঐ
গোবিন্দাই ৰাম।

আনফালে ইটো কোঠাত, গাভৰুসকলৰ তিনি-চাৰিগৰাকীমান গাভৰু নামতীয়ে নাচি নাচি বিহু পদ গায়, বাকী গাভৰুসকলে নামতীকেইগৰাকীক কেন্দ্ৰ কৰি বৃত্তাকাৰে ঘূৰি ঘূৰি হাত চাপৰি আৰু টকা বজায়।

গাভৰুৱে গোৱা বিহুপদ :

(১) হেই, ৰাতি জিকেমিকে জোনাকী পৰুৱা
মেঘে জিকেমিকে তৰা,
হেই, বিহু জিকেমিকে গণিৰ পৰা নাই
আহিছে কিমানৰ পৰা।

(২) হেই নাঙলতে হালি জালি

পদূলিতে ভৰি জালি

বিচনী মইনা দৈ

আহ, যাওঁ ওমলোগৈ .. ইত্যাদি।

পদ গাই শেষ হোৱাৰ পাছত ডেকাই ডেকাৰভাগে, গাভৰুৱে গাভৰুৰ ভাগে নাচ-বাগ কৰে। অৱশ্যে বেলেগ গাঁৱৰ ডেকা ল'ৰাই আহি নিৰ্দিষ্ট সীমাৰ ভিতৰত থাকি গাভৰুসকলক বিহু নচুৱায়। একেখন বিহু খোলাৰ ল'ৰাই একেখন বিহু খোলাৰ নাচনীক নচুৱাব নোৱাৰে। ডেকাসকলে বেলেগ গাঁৱৰ ছোৱালী যদি বিহুলৈ আহে তেতিয়াহে নচুৱায়।

এইদৰে গোটেই ৰাতি আনন্দ-উল্লাহেৰে পুৱতি নিশালৈকে বিহু গায়। পুৱা আকৌ সামৰণি পদ গাই সেইদিনাই বিহু সামৰে।

পুৱতি নিশা গোৱা পদ :

(১) হেই, কৃষ্ণই মূৰতে পদুম ফুল এপাহি

নিয়ৰ পাই মুকলি হ'ল

হেই, উঠা যদুমণি পুৱালে ৰজনী

ছিটিকি পোহৰে হ'ল।

বিহু উৰুৱাৰ আগদিনা ৰাতি বিহুৰ খোলাত বহুলোকে মনৰ কামনা পূৰণৰ অৰ্থে ডেকা-গাভৰুসকলৰ ওচৰত বৰ মাগে। কিছুমানে তামোল-পাণৰ 'খোম' দি আৰু কিছুমানে 'পকাভাৰ' (অৰ্থাৎ হাঁহ, চাউল, ৰঙালাউ, মিঠাতেল) আদিৰে ভাৰ দিয়ে। মৰাণসকলৰ মাজত লোক বিশ্বাস আছে যে, ৰাতি-বিহুত বৰ মাগিলে মনৰ কামনা ফলৱতী হয়। সেইদিনা ৰাতিটোৰ প্ৰথম ভাগত ভাৰ, খোম (শৰাই) লয় যদিও ঠিক বাৰ বা একমান বজাৰ পৰা বিহু গাই আকাশ-বতাহ কঁপাই তোলে। সেইদিনা বহু দূৰ-দূৰণিৰ পৰা ডেকা-গাভৰু ৰাতি-বিহু চাবলৈ আহে। এনেদৰে সাতদিন বা নদিন ৰাতি-বিহু গাই পিছদিনা ৰাতি বিহুগোৱাৰ খোলাৰ (ঠাইৰ) পৰা বিহুৰ পদ-গীত গাই নামঘৰত উৰুৱাবলৈ আহে। সেইদিনা গোৱা বিহু-পদবোৰৰ লগত অন্যদিনা গোৱা বিহুপদৰ পাৰ্থক্য মন কৰিবলগীয়া। সেইদিনা গোৱা পদবোৰত বিহুয়ে এবছৰলৈ যাবগৈ সেই ভাৱ সুন্দৰকৈ ফুটি উঠা দেখা যায়।

যেনে -

(১) হাঁচতি ঐ ৰাইডাং বেঙেনাপাত

বিহুগৈ পালেগৈ বাৰমাহৰ বাট

(২) হাঁচতি ঐ লুইতৰ শিহ

আজিয়ে যাবগৈ ব'হাগৰ বিহু

(৩) হাঁচতি ঐ সাপৰ কলপ

বিহুথৈ আহোঁগৈ নামঘৰৰ মূখত ... ইত্যাদি

এই পদবোৰ বিহুৱা ডেকাসকলে গায়। ডেকাসকলৰ পিছে পিছে গাভৰুসকলেও বেদনা ভৰা পদবোৰ গাই আগবাঢ়ে। যেনে—

(১) হেই, যাবলৈ ওলালা

যোৱাগৈ ব'হাগী

বাটত নাথাকিবা ৰৈ ...

(২) হাঁচতি ঐ ধান খোৱা চৰাই

অতি চেনেহৰ ব'হাগৰ বিহুটি

হাততে মলঙি যায় ... ইত্যাদি

এইদৰে পদ গাই আহোঁতে প্ৰতিঘৰৰ নঙলা মুখত বিহু দলটোক শৰাই আগবঢ়ায়। গৃহস্থক বিহুদলে আশীৰ্বাদ দিয়ে আৰু নামঘৰলৈ আগবাঢ়ে। নামঘৰৰ চৌহদত ডেকা-গাভৰুৱে সুকীয়া সুকীয়াকৈ ঘূৰি পদ-গীত গাই শেষবাৰৰ বাবে মনে-প্ৰাণে বিহু মাৰে। গাঁৱৰ জীয়ৰী ছোৱালী (গাভৰু)বোৰক নিৰ্দিষ্ট সীমাৰ ভিতৰত ৰাখি অতিথি ডেকাসকলক নচুৱাবলৈ আৰু অতিথি গাভৰুসকলক নাচিবলৈ আমন্ত্ৰণ কৰে।

বিহু উৰুৱা স্থানত লোকে-লোকাৰণ্য হৈ দলদোপ-হেন্দোলদোপ পৰিবেশৰ সৃষ্টি হয়। আবেলি বেলি ডুবুডুবু সময়ত নামঘৰৰ ভকতসকলৰ পৰা জননী (নিৰ্দেশ) আহে যে, বিহু এই বছৰলৈ সামৰিবৰ হ'ল। তেতিয়া সেই নিৰ্দেশ মানি শেষবাৰৰ বাবে বিহুদলটোৱে পদ গাই সামৰণি মাৰে আৰু নামঘৰত প্ৰবেশ কৰি প্ৰসাদ গ্ৰহণ কৰি সেৱা জনাই সেইবাৰলৈ বিহুৰ ইতি পেলায়। তাৰপাছত ৰাতিবিহু গোৱা ডেকা-গাভৰুসকলে পোনে পোনে ঘৰলৈ নগৈ বিহু খোললৈ যায় আৰু তাত সেৱা জনোৱাৰ পাছত গাভৰুসকলক ডেকা বিহুৱাসকলে নিজৰ নিজৰ ঘৰত চমজাই থৈ আহেগৈ।

এনেদৰে অতীতৰ পৰা ৰাতিবিহু গোৱা পৰম্পৰা মৰাণ লোকসকলৰ মাজত প্ৰচলিত হৈ আহিছে। কিন্তু অতি দুখৰ বিষয় যে, সময়ৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে মৰাণ সমাজৰ পৰা ৰাতি বিহুৰ পৰম্পৰা অন্তৰ্হিত হ'বলৈ ধৰিছে। বৰ্তমান মাকুমৰ ওচৰৰ বেতনী/বৰতৰাণী অঞ্চলতহে ৰাতিবিহুৰ অতীত পৰম্পৰা অক্ষুণ্ণ ৰাখিছে। □

Read & let Others Read



Pragyan

A Unique Publication from Tinsukia College

Annual Subscription : Rs. 60 - Only

An extra charge of Rs. 40/- (yearly) for outside subscriptions

179

সোণালী জয়ন্তীৰ শুভস্মৃতিত সংকলিত
শুভেচ্ছা আপন কৰিছে :

প্ৰজ্ঞান

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা প্ৰকাশিত
শৈক্ষিক, বৌদ্ধিক আৰু কেৰিয়াৰ বিষয়ক তিনিমহীয়া আলোচনী
e-mail id: pragyan_tsc50@yahoo.co.in / Cell no: 9954226966

তিনিচুকীয়া মহাবিদ্যালয়

SANGKEN- The Festival of Water

Nang Senlon Thoumoung
B.Sc 2nd year

In the month of Naun-Ha (April 14-15) of Tai Khamti Calender, the Khamtis celebrate Maha Sangken to welcome new year bidding adieu to the old and corresponds to the Sankranti of Baisakh. This day is celebrated with great devotion and enthusiasm. It is basically a socio-religious festival and traditional culture of Khamtis, Phakeys, Singphos and Tikhas (Tangsas) tribes of Arunachal Pradesh and certain region of Assam who are follower of Theravada or Hinayana Buddhism.

According to the of Sangken – which is derived from Holy script of the Khamtis, namely- “ Vinaya-Kathingna” where in it is stated that just after formation of Earth, there was sweet fragrance all over the surface of earth. Attracted by this sweet fragrance many Chau-khunsang(Brahmas) from Mounsang (Brahmalo) came down to the earth to enjoy themselves with the fragrance. After enjoying with the earthly fragrance all the Choukhusang returned to Mounsang except Lakabrahma who because of his greed and violation of the law of Mounsang could not return and had to remain in Mounphee (Devaloka or paradise). His violation of Mounsang law and settlement in Mounphee led to problems and sufferings to the Choukhunphee (Devas). The Choukhunphee believe, his settlement in paradise would make them impossible to survive. So the Choukhunphee wanted to defile him and deprive him of the Brahmalo power for peace and harmony in the paradise. Accordingly they married him with the sister of Choukhun-keu, the Deva of misfortune, miseries and disease. In course of time four Nangphee(celestial daughters)- Lolaka, Maholaka, Nandalaka and Tatthilaka were born and grew to beautiful Nangphee(angels).

Meanwhile, in Mounphee all Choukhunphee congregated to analyse the theory of solar system. The king of Mounphee, Faa-sikya advocated that since inception of universe on the solar system, the sun and the moon resolved around the earth which is universal truth. Therefore, according to him a “day” means the

duration from sunrise in the eastern horizon to sunset in the western horizon. To this, Choukhusang vehemently opposed him and made his advocations stating that the sun is stationary and it is the earth and moon which resolve around the sun. The discussion led to serious debate and ultimately the king of the Mounphee asked the Lokabrahma to justify his claim. As an exemplary punishment for his failure to prove his claim and for trying to advocate wrong theory he was beheaded by Faa-sikya (Indra) as per agreed terms and conditions. But it was a matter of great surprise for Faa-sikya that despite his all efforts to kill Lokabrahma, everything went in vain. Finding no other alternative, Faa-sikya decided to take help of Choukhunkeu who also failed to kill him and finally decided to help of the daughters of their rivals.

The four Nangphee did not know the intention of their uncle(Choukhunkeu) and helped him in finding the secret information as to how their father could be killed. Having known the secret information, the king of the Mounphee could impinge the punishment against his rival by beheading him with his Khanchak (celestial axe) tied with golden hair of chau khunsang obtained with the help of his daughters. But the problems did not end. The king of the Mounsang, Sahampati descended to Maungphee.

On seeing smoke which emitted out from the mutilated head of Laka-Brahma would cause destruction to the Triloka, that is Maungsang (Brahma-laka), Maungphee (Devaloka) and Mounkoan (Prethiviloka) whenever it was thrown or dropped. To save this grave situation, Sahampati advised Faa-Sikyas to bring the head of the elephant, Elawon, a Buddhisatva from the Maung Koan to replace the beheaded body of Laka-Brahma. On being approached by chatu-lokapala, special messengers of Faa-Sikya, Elawon, the Budhastva (a Buddha to be) willingly spared his head. So, chatu-lok-pala happily carried the head of Elawon to Mounphee and gave a new life to Laka-Brahma. But the problem with the mutilated head, which was the

most grave, could not be solved. Therefore shampati Brahma advised Faa Sikya to punish the daughters of Laka-Brahma for helping with the conspiracy in killing their father by asking them to hold the mutilated head of their father for one day each turn by turn for indefinite time to come so that the head of their father did not cause destruction to any of the trilokas and also relieve them as their sin. It is believed that one day in the Mounphee of Devaloka is equivalent to one year in the Maung Kon (Prithiviloka) and thus as soon as the sisters pass on the head of their father one to another there is change in year on the earth.

As also stated in the legend, chauhun keu was not satisfied with the above mentioned events and with the new life to chauhunsang or Laka Brahma by the Sahampati Brahma and took it to be disgraceful on his part. Thus though, he failed in spite of repeated attempts to kill Chauhunkeu he did not lose heart and had been attempting to kill his rival tirelessly even up to the present day by sending misfortunes, miseries and diseases in all the directions from maungphee to all the Trilokas in order to kill the elephant headed Laka Brahma. This action of Chauhun-Keu can't be overcome by mankind on this earth, even though it effects Maungsang and Maungphee. Therefore, mankind on this earth, especially, Theravada Buddhist community protect themselves from the evil hands of chauhun-keu with blessing of Buddha, Dharma and Sanggha. Thus, on the day of Sangken, which is fixed as per astrological calculation, the ideals of Lord Buddhas are brought from the regular shrine to Kyongfra an especially constructed temporary shrine and blessing of the Lord is invoked by sprinkling clean water over the idols, pouring water to the rope of the Dharma and sangha. Flowers and scented water are also showered, prayers are also arranged during the celebration. Water is also poured on the Boddhi Trees. People come out in new and colourful costumes to observe sangken, the festival of water for peace and harmony.

In fact, celebration of sangken, the festival of water coincides with the end of the old year and advent of the new year. The preparations for the festival include construction of Kyongfra (temporary shrine) for keeping the idols of Buddha during sangken. It is generally constructed with bamboo and toko leaves and decorated with flowers and decorative papers. In this Kyongfra, clean water is sprinkled through the 'Lungkong' a specially designed water function which is connected to a 'Hoelin' a boat-shaped wooden struc-

ture. Water poured on the 'Hoelin' rushes to the Lungkong with certain amount of pressure and causes a rotary movement to the Lungkong. With this rotary movement of the Lungkong, clean and scented water is sprinkled over the idols kept around it inside the Kyongfra.

Clean and scented water is also sprinkled to the idols of Buddha which are kept on special platform. Water is also poured over all the holy objects, including the Buddhi tree, the 'Sailik' (ropes of the holy books) Chau-Sangpha - upuk and the Sammukkathing. Water is poured on the hand of Bhikkus seeking blessing.

After sprinkling and pouring water (sonphra) people make fun and merriment by pouring water over each other. Water is also poured over the feet and hands of the respected and elderly people seeking their blessings. During the celebration of the 'Sangken' the people of the TheraVeda Buddhist sect observe certain percepts which imply that they have to

- 1) Abstain from killing.
- 2) Abstain from stealing.
- 3) Abstain from telling lie.
- 4) Abstain from taking intoxicant.
- 5) Abstain from cutting trees.
- 6) Abstain from indulging in sexual misconduct.
- 7) Abstain from involving in dispute.
- 8) Abstain from during business transaction.
- 9) Abstain from gossip and criticizing others.

During 'Sangken' such observance of the 'silas'. Which generally follows after all kinds of 'Danas' (offering) is also for peace and harmony. At the end of the celebration images of Lord Buddha are taken back to the Vihara. The idols are cleaned with sandal oil and scented water and then restored to the original shrine which marks end or ring out of the old year and beginning of the new year. Poi Sangken follows the celebration of Sangkens, which is mainly a concluding function of the celebration community feast is arranged during poi Sangken and people enjoy the evening with variety of performances, one act play and cinema etc.

Next morning people congregate inside the Vihara for "Khamzin - Thomtra", observance of panchasheela and paying obeisance to the Buddha Dhamma and Sangha. The whole celebration come to an end with people wishing one another for happiness, peace and prosperity.

SABBE SATTA BHAVANTU SUKHI TATTA..□

STATE BANK OF INDIA

TINSUKIA BRANCH

Announces super saver Deposit Scheme with attractive interest rate for the Young & the Old

SUPER SAVER TERM DEPOSIT SCHEME (6 YEARS AND UPTO 10 YEARS)

Duration	Amount of deposit	Interest Rate (%) p.a.	Annualised yield at the start of the slab (%)
Senior Citizens	Less than Rs. 1 lakh	8.25	10.54
	Rs. 1 lakh and above	8.50	10.94
Others	Less than Rs. 1 lakh	7.75	9.75
	Rs. 1 lakh and above	8.00	10.14

Save Now for a More Secure Future
Save before it is too late !!!

PLEASE CONTACT:

STATE BANK OF INDIA

TINSUKIA BRANCH

A.T. Road, Tinsukia

Or Dial :- 0374-2332365/8368/1448/0799



UTI Bank, Solutions For Lifetime.

We offer of the art of banking service, viz;

- 1) Saving Bank and Current Account Designed for Individuals, Institutions, Trust, Govt Bodies, Corporates etc...
- 2) Fixed Deposit (upto 9%*)/Recurring Deposit
- 3) ATM cum Debit Card*
- 4) Anywhere Banking Facility
- 5) Payable At Per Cheque Services (Irrespective of SB & CA)
- 6) Internet Banking / Bill Payment
- 7) Mobile Banking Facility
- 8) Demand Services
- 9) Mutual Fund, Systematic Investment Plan,
- 10) Insurance
- 11) Foreign Travel Currency Card
- 12) Foreign Inward/Outward Remittance
- 13) NRI Services
- 14) RTGS/ECS*

Contact us at :- UTI Bank Ltd. Tinsukia Branch, Chirwapatty Road
0374-2331733/2334547/2334557, Fax :- 0374 :- 0374-2334560

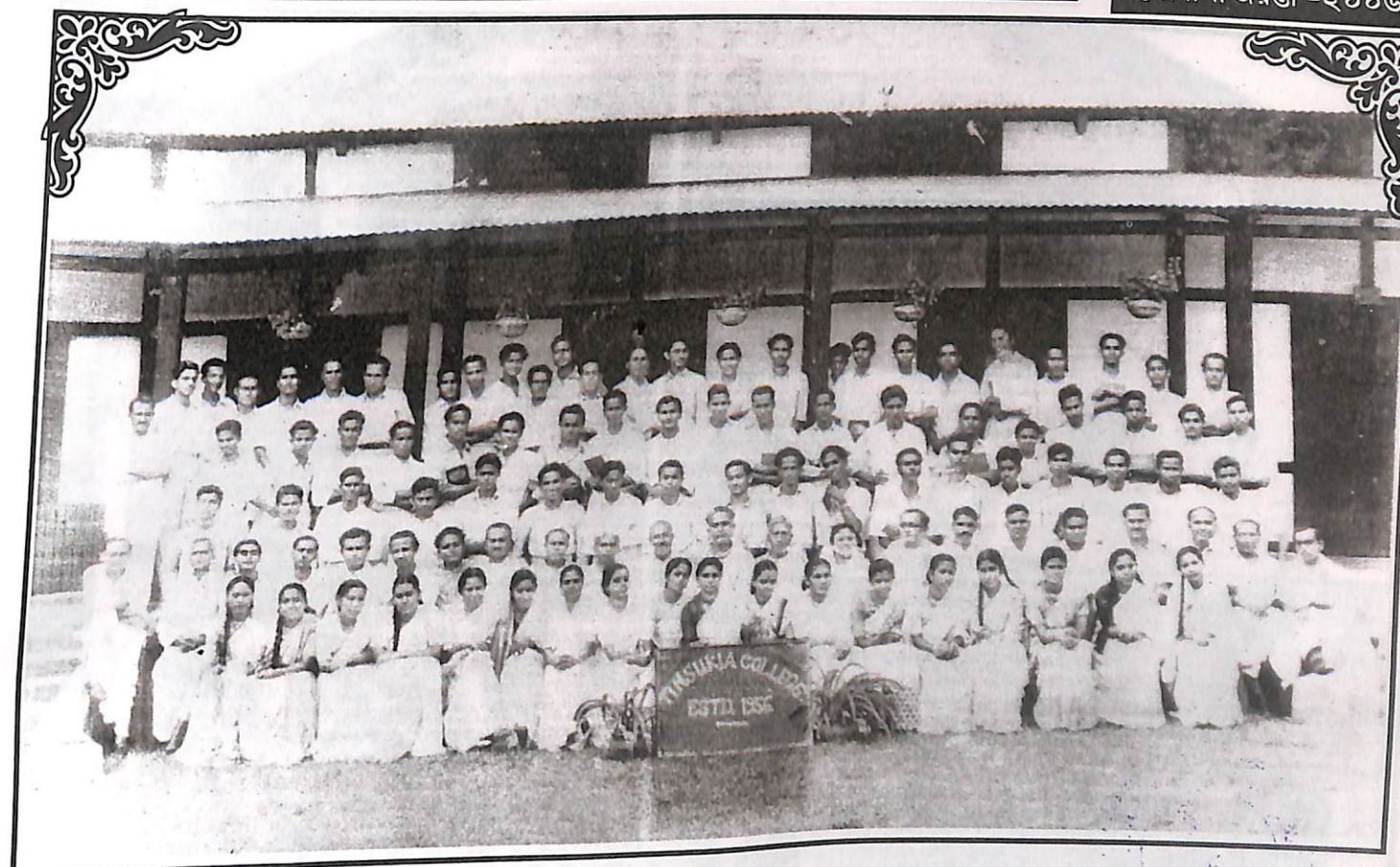


UTI BANK LTD.

TINSUKIA BRANCH

Shree Shyam Kunj
Chirwapatty Road, Tinsukia, Assam
Pin - 786125

Website : www.utibank.com



First Batch of Students with Faculty Members (1956 - Day Shift)

Sitting - 1st row (L-R) : (1) Kiran Phukan, (3) Makhoni Konwar, (4) Smt. Chakravorty, (5) Khiroda Hazarika, (6) Pratibha Borah, (7) Sarnalata Boruah, (8) Juthika Hom Chowdhury, (9) Maya Roy (Ghosh), (10) Gouri Mitra (Bose), (11) Sabita Debnath, (12) Bani Bhuyan, (13) Mallick Choudhury, (14) Leela Mazumder, (15) Bharati Das, (16) Mirabai Chakravorty, (17) Ila Khan (Gohain), (18) Putul Dey.

Sitting - 2nd row (L-R) : (a) Ganesh Baruah, (c) Salim Ahmed, (d) Hiralal Chakraborty, (e) Girish Hazarika, (f) Somoren Saikia, (g) Golap Borbora, (h) Baleswar Gupta, (i) Deepen Dutta, (j) S.C. Hom Choudhury, (k) Uma Prasanna Dey, (l) Jadunath Bhuyan, (m) H.B. Sen, (n) Sarnalata Gogoi, (o) Premadhar Rajkhowa, (p) B.R. Saraswat, (r) Sachindra Das, (s) Saifuddin Ahmed, (t) Sankar Majumder, (u) Nagen Gogoi, (v) Sakti Sadan Adhikari.

Standing - 3rd row (L-R) : (2) Amal Ganguly, (8) Siba Dutta, (9) Nanu Rajkhowa, (10) Suren Senapati, (11) Ledo Ghosh, (16) Bhola Baruah.

Standing - 4th row (L-R) : (b) Snehangsu Roy Choudhury, (d) Lombeswar, (e) Dilip Acharjee, (f) Harihar Dutta, (g) Gahin Das, (k) P.R. Sen, (m) Pyarelal Agarwal, (p) Sukhamoy Chakroborty.

Standing - 5th row (L-R) : (ii) Subimal (Pintu), (iii) Kamakhya Mallik Choudhury, (x) Haranath Banerjee, (xii) Subodh Dey Sarkar, (xiv) Rikha Gohain, (xix) Jagadananda Das Choudhury,

(xxvi) Bipin Adhyapak

(Courtesy : Dipak Bora, Porbotia, Tinsukia)



**First Batch of Students with Faculty Members.
1956-1960 (Night Section)**

Sitting (Bottom L-R) : H.N. Bhattacharya, J.N. Phukan, K.P. Dutta Chowdhury, D.P. Shukla, Uma Prasanna Dey, Sri Shetty, Sri Singh, A. Chakraborty, Bipin Chetia.
Standing (Middle L-R) : R. Baruah, Sankar Sen Gupta, Sri Das, P.R. Sen, Nidhu Baruah, R.D. Sharma, Kamal Ganguly.
Standing (Top L-R) : Sri Bhadra, Rikha Gohain, Sri Adhyapak.

(Courtesy Mr. Sankar Sen Gupta)



Kaka Nilmoni Phukan with office bearers of Tinsukia College Students' Union (1973) at Dak-Bungalow.

Students enjoying themselves on the day of Saraswati Puja, 1973.



Saraswati Puja Pandal (1973)

(Courtesy : Mrinal Dutta.)



মহাবিদ্যালয়ৰ চৌহদত শ্রমদান কৰি থকা অৱস্থাত (প্ৰথম শাৰীত কোৰ লৈ থকা-সোঁফালৰ পৰা) পৰিচালনা সমিতিৰ সভাপতি শ্ৰীযুত যদুনাথ ভূঞা, অধ্যক্ষ শ্ৰীযুত উমা প্ৰসন্ন দে, ছাত্ৰ একতা সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদক শ্ৰীপ্ৰদীপ কুমাৰ বৰুৱা আৰু অধ্যাপক শ্ৰীযুত বিপিন চেতিয়াৰ লগতে অন্যান্য শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ একাংশ। (ফটো: প্ৰদীপ কুমাৰ বৰুৱাৰ সৌজন্যত)



Foundation stone of the proposed Library Building being laid by Sjt. Bhupen Das (D.C.) Tinsukia, on 22nd Sept.'03

A Glance through the Galaxy of Tinsukia College

THE GOLDEN JUBILEE CELEBRATION RECEPTION COMMITTEE

Chief Patron :	Tarun Gogoi, Chief Minister, Asom
Patron :	Pradyut Bordoloi Minister for power, Industries, etc. Sarbananda Sonowal, MP, Dibrugarh Rameswar Dhanowar, MLA, Digboi Rajendra Prasad Singh, MLA, Tinsukia
Chief Adviser:	Sujit Roy, President, GB, Tinsukia College
Advisers :	Hira Nath Bhattacharyya Debendra Nath Bhattacharyya Satyabrata Bhattacharjee Sachidananda Baruah Taneswar Tamuli Kalyanesh Bose Kanakeswar Goswami Nareswar Dutta
President :	Sukhen Chakraborty
Working President:	Bhuban Gogoi Principal, Tinsukia College
Vice-President:	Sukhamal Bhuyan Jaya Bharali Jyoti Chaliha Sree Ram Agarwal Nirulata Baruah Pradeep Baruah
Joint Secretaries:	Dileep Kr. Kalita Rana Kr. Changmai
Asst. Secretaries:	Santanu Borah Prasanta Khanikar Mousam Baruah Chaitanya Bora
Treasurer :	

CONSTRUCTION SUB-COMMITTEE :

Sukhen Chakravorty, Chairperson
Sukhamal Bhuyan, Convenor
Banuma Borthakur
Sujit Roy
Dileep Kalita
Rana Changmai
A. B. Gogoi
Bhuban Gogoi
Chaitanya Bora
Rajib Bordoloi
Pradip Kumar Barua
Debendra Nath Bhattacharyya
Nirulata Barua
Manoj Kr. Bora
Arup Kr. Gogoi
Jogeswar Bora
Prasanta Khanikar

ACADEMIC SUB-COMMITTEE :

Bhuban Gogoi, Convenor
Mriganka Choudhury
Debananda Bhattacharyya
Dipankar Phukan
Ranjit Kachari

ELECTRICITY, MIKE, WATER SUPPLY SUB-COMMITTEE

Mrinal Bordoloi, Convenor
Dipankar Baruah
Someswar Hazarika

CULTURAL SUB-COMMITTEE :

Bijon Dutta, Adviser
Rana Changmai, Convenor
Ranjan Das
Rajib Konwar
Anjan Borthakur
Dipali Baruah
Rashmi Dutta
Manashi Rajkhowa
Tulika Das
Manoj Gogoi
Manoranjan Sharma
Pinkumoni Khound
Shyam Sundar Khound
Paban Sarma
Sarat Das
Mohendra Gogoi
Karabi Handique
Ananta Moran

SOUVENIR SUB-COMMITTEE :

Rishi Das, Convenor
Bontimala Devi
Hari Singh Tomar
Sushanta Kar
Rajeev Mohan
Pumananda Baruah
Harendra Nath Borthakur
Aparba Bhaskar Gogoi
Bidhan Moran
Pallabi Chetia
Surendra Gogoi

ALUMNI MEET SUB-COMMITTEE :

Ajit Phukan, Convenor
Rajib Konwar, Convenor
Ranjan Das, Co-convenor
Gopal Krishna Baruah

Sashi Bhusan Goel
Mehroonnisha Begum
Bondana Pujari
Pranamika Das
Piyush Bhushan Chetia
John Hawai
Arun Jyoti Chutia
Bhadreswar Choudhury.
Rajeev Mohan
Madhuriya Baruah
Ratna Gopal Gogoi
Niranjan Shukla
Bhirob Borgohain

PROCESSION SUB-COMMITTEE :

Bhairab Borgohain, Convenor
Surjya Chutia, Jt. Convenor
Ratna Gopal Gogoi
Bibekananda Singh
Jyotirmoy Dutta Bhuyan

VOLUNTEER SUB-COMMITTEE :

Kanak Chanda, Convenor
Hiralal Verma
Dipankar Baidya
Anup Saikia
Diplu Handique

FOOD AND RECEPTION COMMITTEE :

Banuma Borthakur, Adviser
Deben Bhattacharjya, Adviser
Anjan Borthakur, Convenor
Sushanta Kar
Bhadreswar Choudhury
Manoj Goswami
Monika Devi
Indira Baruah
Ranee Borthakur
Lakhinandan Bora
Ranjan Das
Pranab Dutta
Mayuri Sarmah Baruah
Rajib Mohan
Bhaskar Bora
Gokul Sarmah
Hem Chandra Gohain
Haren Sonowal
Sushil Khanikar
Jagdish Deka
Mausam Baruah

PUBLICITY SUB-COMMITTEE :

Achyut Kumar Borthakur, Convenor
Mriganka Choudhury
Ranjan Gogoi
Anowar Hussain
Anjana Goswami
Gopal Kishor Bharadwaj
Shyam Narayan Buragohain

PANDAL, GATE, HALL ARRANGEMENT :

Tepu Gogoi, Adviser
Kanak Kalita, Convenor
Nilim Jyoti Senapati
Sushanta Kar
Surjya Chutia
Dipankar Baidya
Manoj Goswami
Bhadreswar Choudhury
Lila Sen Tamuli
Parag Darshan Kashyap
Saurav Barman
Kamalesh Kalita

EXHIBITION SUB-COMMITTEE :

Rajib Bordoloi, Convenor
S. G. Baruah, Co-Convenor
Dipeeka Bhattacharjya, Co-Convenor
Indira Baruah
Satya Jyoti Gogoi
Rupali Gogoi
A Bordoloi
Parama Borgohain
Rajashree Das
Amir Ahmed

FELICITATION SUB-COMMITTEE :

Rajen Saikia, Convenor
Apurba Bhaskar Gogoi
Mayuri Sarma Baruah
Anita Baruah
Monika Das
Rashmita Borkakoty
Pranab Dutta
Ram Naresh Das
Gayatri Sharma
Ranjana Upadhaya
Rajashree Das
Sushmita Chakravorty

FINANCE SUB-COMMITTEE :

Binod Lohia, Convenor
Santanu Bora, Convenor
Sukhmal Bhuyan, Convenor
Niranjan Shukla
Sameswar Hazarika
Anjan Borthakur
Nilim Jyoti Senapati
Dibyajyoti Baruah, Duliajan
Shamser Singh, Dibrugarh
Tridip Sarma, Doomdooma
Dilip Das, Guwahati
Dibakar Hazarika, Guwahati
Nripen Bora, Golaghat
Jyotirmoyee Dutta Bhuyan
Kukil Deori
Mausam Baruah
Rituraj Chetia

THE GOVERNING BODIES OF THE COLLEGE

* *With a Dream to build up a College the first Adhoc Committee meeting held On 09.05.56 under the Presidentship of Baleswar Prasad Gupta with following members:*

S.C Home Choudhury.
M.N.Gogoi.
B.P.Gupta.
R.K.Khemka.
J.K.Bhattacharjya.
B.K.Saraswat.

* *The first meeting of the Tinsukia College Organising Committee held on 26.05.56 with the following members:*

Jadu Nath Bhuyan : President.
S.C.Home Choudhury : Vice President.
B.K.Saraswat : General Secretary.
S.Ahamed : Member.
Anath Bandhu Bose. : Member
Baleswar Prashad Gupta : Member
Upendra Nath Dutta : Member
M.N.Raha : Special Invitee
J.U.Bhattacharjya. : Special Invitee :

* *The Honourable Presidents of the Tinsukia College :*

Jadu Nath Bhuyan
Manik Chandra Das
Parmananda Gogoi
Mahananda Hatikakati.
Rajen Phukan
B.K. Saraswat
Siu Sambhu Ojha
Chitta Ranjan Kalita

Mrinal Baruah
Birendra Nath Gohain
Jagadish Bhuyan
Sameer Kumar Sinha
Rajendra Prashad Singh
Sujit Roy.

* *The Present Governing Body :*

Sujit Kr. Roy	:	President
Bhuban Gogoi	:	Principal & Secretary
Kiran Goswami	:	Vice Principal
Jatin Das	:	Member
Rita Thakuria	:	Member
Nirulata Barua	:	Member
Ramesh Goswami	:	Member
D. N. Bhattacharjya	:	Member
Hemanta Sharma	:	Member
Anjan Borthakur	:	Member (T.R.)
Kanak Kalita	:	Member (T.R.)
L. N. Bora	:	Member (E.N.)

* *The Generous Citizens of Tinsukia, whose donations have made it possible to build the infrastructure of the College :*

Chunnilal Lohia
Khusiram Rasiwasia
Kishanlal Nandalal Agarwala
Haribinod Sen
Gopinath Agarwala
Mulchand Agarwala
Hemchandra Rajkhowa
Tinsukia Municipality

Teaching and non-teaching staff of the College

* *The Principals of the College since its inception :*

Uma Prasanna Dey:	1956 to 1966 (April).
Hira Nath Bhattacharjya.	1966 (May to December)
	1972 to 1986 (December).
	1966 to 1971(December).
Tralyokya Nath Goswami	1987(January) to 1988 (May)
Siddheswar Tamuli	1988(May) to 1994 (February).
Sayad Dalilur Rahaman	1994(February) to 1995(March).
Saroj Kr. Dutta	1995(March) to 1996(October).
Nirmal Das Gupta	1996(October) to 1999(January).
Mahendra Nath Saikia	1999 (February to April).
Sarat Ch. Kakati	1999(may) to 2000 (August).
Amrit Bhattacharjya	2000 (Sept.) to 2003 (Jan.).
Gadadhar Nath Ojha.	2003 (Jan.) to 2006 (January).
Sukhen Chakrabarty	30th & 31st January, 2006
Sukhmal Bhuyan	2006 February to June.
Banuma Barthakur.	July 2006 onwards.
Bhuban Gogoi.	

* *Departed faculty members, who served the College :*

Kanai Lal Bosu.
Anil Kumar Baruah.
Deba Kanta Bhuyan.

Laxmi Narayan Rajknowar.
Bramma Dutta Dwebedi..
Kripa Sankar Dubey.
Debabrata Ghosh.
Krityananda Prasad.
Dinesh Pratap Sukla.
Krishna Pada Dutta Chaudhari.
Dr.Bipin Chetia.
Narayan Chandra Bhounik.
N.R.Dey

* *Former Faculty memebtrs, who are taking rest :*

Hiranath Bhattacharjya.
Kanak Ch. Borah.
Madan Das
Putul Chandra Barua.
Bisnu Ram Gogoi.
Nirmal Das Gupta.
Manindra Chandra Nath
B.N. Ganguli.
Juga Dutta.
N.N.Khatoniar.

Mahendra Nath Saikia.
Rama Pada Dutta.
Sarat Kakati.
Nomal Gogoi.
D.Medhi.
Amrit Bhattacharjya.
Jyoti Prasad Chaliha.
Debendra Nath Bhattacharjya
Dhiren Ch.Duwarah.
Gadadhar Nath Ojha
Anjan Kr.Chaudhury.
Sabita Purkayastha
Lalit Ch.Kakati.
Kanakeswar Goswami.
Sukhen Chakrabarty.
Deepali Baruah.
Joya Bharali.
Satyabrata Bhattachajya.
Mrinal Bordoloi.
Sukhmal Bhuyan.
Banuma Barthakur.

*** Faculty members, who rendered their valuable service briefly:**

Jugen Phukan(History)
Sheu Karan Khaitan
Kamala Bargohain (Eng.)
Rupam Saikia (His.)
Basanta Sharma (Ass)
Tankeswar Bara (Chem.)
Muzibur Rahaman (Com.)
Deepak Baruah (Eng.)
Milu Phukan (Zoo.)
Victor Carpenter (Eng.)
Dipak Baruah (Eng.)
Jamanur Haque Ahamed (Bot.)
Tapati Bhattacharjya.(Eng.)
Deepali Sharma(Ass)
Jatin Das (Geo.)
Manisha Sen Gupta (Chem.)
Laxmi Sankar Gupta (Hindi)
Smriti Sudha Tarafder (Phil.)
Malabika Phukan(Eng.)
Abhinava Prakash Mahanta (Geo.)
Sudakshina Das(Zoo.)
Gayatri Konwar (Eng.)
Gayatri Devi (Zoo.)
Madan Sharma (Eng.)
Purnima Barthakur (Eng.)
Santanu Phukan (Eng.)
Amrit Jyoti Mahanta (Eng.)
N.Nagarjun (Eng.)
Jugal Kishor Sharma (Com.)
Niroda Deka (Math.)
Sibanath Sharma (Phil.)
Sashi Bhusan Goyel (Com.)
Biswajit Gupta

*** The Present faculty members of the College :**

Bhubar. Gogoi : Principal
Kiran Goswami : Vice Principal

Assamese :

Bantimala Devi (Head)
Bijon Dutta
Kanak Kalita
Manashi Rajkhowa
Tulika Das

Bengali :

Kanak Chanda (Head)
Sushanta Kar

Botany :

Someswar Hazarika (Head)
Apurva Bhaskar Gogoi
Ranee Borthakur
Sanhita Gohain Baruah
Sushmita Chakravorty

Chemistry :

Dileep Kalita
Manika Devi (Head)

Commerce :

Binod Kr. Lohia (Head)
Santanu Borah
Niranjan Kr. Shukla
Chaitanya Borah
Manoj Goswami
Dipankar Baidya
Ramnaresh Das

Computer Science :

Gopal Krishna Baruah
Farukh Hussain

English :

Rana Kr. Changmai (Head)
Anjali Baruah
Rajeev Mohan
Mriganka Choudhury
Mayuri Sharmah Baruah

Economics :

Ajit Chandra Phukan (Head)
Monika Das
Surjya Chutia
Anita Baruah
Rashmita Borkataki

History :

Achyut Kr. Borthakur (Head)
Anjana Goswami
Pranab Kr. Dutta

Mathematics :

Bhaben Gogoi (Head)
Bhadreswar Choudhury
Indira Baruah
Dipeeka Bhattacharjee
Ranjan Gogoi
Bhairab Borgohain

Political Science :

Nilim Jyoti Senapati (Head)
Rashmi Dutta



Geography :

Hira Lal Verma (Head)
Ranjan Das
Pranamika Das
Ghana Shyam Deka

Hindi :

Hari Singh Tomar (Head)
Ratna Gopal Gogoi

Philosophy :

Bandana Pujari (Head)
Sangita Baruah
Debananda Bhattacharya

Physics :

Rajib Bordoloi (Head)
Rajib Konwar
Satya Jyoti Gogoi

Statistics :

Lila Sen Tamuli (Head)
Rajen Saikia
Mehroonsiha Begum

Vocational :

Juganta Borah

Zoology :

Rishi Das (Head)
Anjan Borthakur
Aanowar Hussain
Rupali Gogoi
Jai Laxmi Dutta

*** The Present Faculty members (Temporary)**

English : Lekha Saikia
Agamani Barbaruah
Economics : Kannaki Konwar
Pol. Science : Amken Gohain
Subhanjali Prashad
History : Kashmiri Dahutia
Hindi : Nisha Gupta
Philosophy : Nabin Gayan
Geography : Kamaleshwar Kalita
Saurabh Barman
Physics : Parashmoni Gogoi
Pinu Rajkhowa
Abhinab Bordoloi
Ranjana Upadhyaya
Chemistry : Gayatri Sharma
Statistics : Himadri Chetia
Botany : Rajashree Das
Commerce : Payal Dhandharia
Sweety Agarwal

*** The Departed Non-teaching Staff, Who served the College :**

Rameswar Baruah
I Haque

Putul Sharma
Jadav Kalita
Monu Saikia
Deo Narayan Sharma
Pancham Goala

*** Former non-teaching staff :**

Punya Lata Dutt (Librarian)
Moni Dutta
Milan Gohain
L.C. Bhuiyan
A.C. Barkatoky
Silu Bhuiyan
Bhadra Bahadur
S.Chanbasa
S.K.Banik
Jageswar Bara
Tapeswar Gohain
N.C.Patar
Hari Das
Usha Das
Sarbeswar Das
Gauri Chakrabarty
Dileep Saikia
Pabitra Gogoi
Padma Bahadur

*** Present Non-Teaching Staff**

Anima Hazarika (Librarian)
Lakhi Nandan Borah
Keshb Singh Bhujel
Sushil Khanikar
Washi Ahmed
Amitabh Shukla
Keshab Gohain
Gakul Sharmah
Hemo Ch. Gohain
R. B. Rai
J. Deka
N. Gogoi
P. Gogoi
Devi Prasad Sharmah
D. Z. Karna
P. Borpujari
H. Dutta
Parameswar Gohain
Dilip Saikia
Khem Bahadur
Meena Sonar
Azmal Hussain
Deep Chakraborty
Sanjib Borthakur
Krishna Nahar (Tanti)
Lakhan Nag
Raju Balmiki
Rana Dutta

A PEEP THROUGH THE VARIOUS COMMITTEES & SOCIETIES OF THE COLLEGE

*THE CO-ORDINATION COMMITTEES FOR NAAC & IQAC :

*THE STEERING COMMITTEE FOR NAAC (Now defunct) :

Chairperson :	Principal Sukhen Chakrabarty.
Co-ordinator :	Dileep Kalita.
NAAC team co-ordinator:	Rishi Das.
Members:	A.B Gogoi.
	Achyut Barhakur.
	B.K.Lohia.
	Bhuban Gogoi.
	Bijan Dutta.
	Joya Bharali Hazarika.
	Juga Dutta.
	Niranjan Shukla.
	Rana Changmai.
	Punya Lata Dutta (Librarian)
	Gauri Chakrabarty (Office Supdt.)

*Co-ordinators for Internal Quality Assurance Cell (IQAC):

1. Achyut Borthakur & Rana Changmai for the year 2004-05.
2. Rishi Das for the year 2005-06.
3. Ajit Phukan & Niranjan Shukla for the year 06-07

Assam College Teachers' Association (ACTA), Tinsukia College Unit for the Year 2006-07:

President :	Bantimala Devi
Vice-President :	Kanak Chanda.
Secretary :	Surjya Chutia.
Assit. Secretary :	Roshmi Dutta.
Representative to the Governing Body of the College :	Anjan Borthakur. Kanak Kalita.

The Editorial Board Of Pragyan

(A quarterly bilingual Journal of Academic , Intellectual & Career Pursuit) :

Editor in Chief :	Rana Changmai.
Executive Editor :	Sushanta Kar.
Editors :	Bijon Dutta.
	Rashmi Dutta.
	Anita Barua.
	Mriganka Chaudhury.
	Nilim Jyoti Senapati.
	Debananda Bhattacharya.
	Satya Jyoti Gogoi.
	Surjya Chutia.

Tinsukia College Students' Union

General Secretaries

Name	Year
Prafulla Sharmah	1956-57
Shyam Sundar Modi	1961-62
Pradip Baruah	1962-63
Padmeswar Chetia (Day)	1963-64

Ashwini Bhattacharya (Night)	
Padmeswar Chetia (Day)	1964-65
Ashwini Bhattacharya (Night)	
Subhas Gupta	1965-66
Parimal Sarkar	
Prashanta Dutta	1966-67

Student's Representative :	Farukh Hussain.
	Bidhan Maran

Centre for Womens' Studies & Development Cell.(CWSD) :

President :	Bantimala Devi.
Joint Secretaries :	Rashmi Dutta & Anita Barua
Treasurer :	Dipeeka Bhattacharjee.

Managing Committee for BBA.

Chairman :	Bhuban Gogoi
Co-ordinator :	Santanu Kr.Bora
Member :	Binod Kr.Lohia
Member :	Bhaben Gogoi
Member :	Niranjan Kr. Shukla
Member :	Dr. Chaytanya Bora

National Social Service (NSS), Tinsukia College Branch:

Chairman :	Bhuban Gogoi
Programme Officer :	Kanak Chanda.
Members :	Rana Kr. Changmai.
	Ratna Gopal Gogoi.
	Nilim Jyoti Senapati.
	Sushanta Kar.
	Suriya Chutia.

OTHERS :

Incharge to the Girls' Hostel : Mayuri Sharma Baruah.
Assam Science Socity, Tinsukia College Branch:

President :	Someswar Hazarika
Secretary :	Lila Sen Tamuli

Tinsukia College Staff Benefit Fund:

President :	Kiran Goswami.
Secretary :	Niranjan Shukla.

NCC, College Unit, Assistant Nodal Officer :

Dipankar Baidya
Someswar Hazarika.

Co-ordinators to the Environmental Studies Cell :

ACTA, Tinsukia College Unit.

All Assam Non-teaching-College Employees Association :

President :	Jyoti Prasad Chaliha
Secretary :	Laxmi Nandan Boraah

Sujai Rai	1967-68
Uma Saikia	
Rabin Thakur	
Ashok Das	1968-69
Harendra Nath Tarak	
Prafulla Kr. Chetia	1969-70
Dondeswar Moran	
Jugal Chandra Gogoi	1970-71
Prithis Kr. Gun	
Krishna Gogoi	1971-72
Gunin Baruah	
Dibyajyoti Baruah	1972-73
Prasanna Gogoi	
Prasenjit Kakoti	1973-74
Pranab Das	
Bulen Chandra Borah	1974-75
Jayanta Kr. Neog	
Paban Dutta (i/c)	1975-76
Jatin Kalita (i/c)	
Jugal Bora	1976-77
Badan Das	
Ajoy Krishna Mazumder	1977-78
Nijit Kr. Nandi	
Anil Kr. Borah	1978-79
Sandipan Dutta	
Prakash Dutta	1979-80
Ajit Hazarika	1980-81
Pradip Mohan	1981-82
Dhiraj Hazarika	
Paresh Phatuwalli	1982-83
Jayanta Borthakur	
Moni Mohan Konch	1983-84
Kusum Kr. Gogoi	
Barun Saikia	1984-85
Pallab Dutta	
Barun Saikia	1985-86
Indra Prasad Sharmah	
Tridip Konwar	1986-87
Aksh Pradip Bora	1987-88
Biraj Kr. Bora (Day)	1988-89 & 89-90
Mahesh Moran (Day)	1990-91
Manab Jyoti Bora (Morning)	
Hemonta Saikia (Day)	1990-91
Prafulla Mili (Day)	1995-96
Mrinal Saikia (Morning)	
Sanjib Borah (Day)	1996-97
Pranjal Jyoti Saikia (Morning)	
Bidyut Bikash Saikia (Day)	1997-98
Pranjal Pratim Borah (Morning)	
Pulak Kr. Gogoi (Day)	1998-99
Pranjol Pratim Borah (Morning)	
Prabudh Baruah (Day)	1999-2000
Rajiv Sonowal (Morning)	
John Howai (Day)	2000-01
Madhab Khanikar (Day)	2001-02
Rakesh Chutia (Morning)	
Ananta Baruah (AGS)	2003-04
Prashanta Khanikar	2004-05
Rituraj Chetia	2005-06
Mousom Baruah	2006-07

Magazine Secretaries

Name	Year
Alok Goswami	1971-72
Padmeswar Dutta	1972-73
By Editorial Board	1973-74
Praban Kr. Das	1974-75

Lambit Konwar	1975-76
Paban Dutta	1976-77
Pradip Dutta	
Brojen Das	1977-78
Anup Sharma	
Chandan Dutta	1978-79
Gopal Prasad Shah	
Rajib Lochan Borkotoky	1979-80
Anjan Borthakur	
Bhupen Das	1981-82
Bipul Lahkar	
Diganta Gogoi	1982-83
Sonit Borgohain	
Sourav Goswami	1983-84
Sanjib Kr. Chetia	1984-85
Mahendra Saikia	
Pradyut Kr. baruah	1985-86
Ashutosh Kar	
Pabitra Gogoi	1986-87
Nabajyoti Baruah	1987-88
Mahendra Sonowal	
Seemanta Pratim Thakur	1989-90
Dibyajyoti Baruah	1991-92
Gajen Bhuyan	1996-97
Pranjal Pratim Borgohain	1997-98
Amit Raj Phukan	1999-00
Anik Gogoi	2000-01
Piyukh Bhukhan Chetia	2001-02
Piyukh Bhukhan Chetia	2002-03
Hari Prasad Sharma	2003-04
Pallabi Chetia	2004-05
Surendra Gogoi	2005-06
Bidhan Moran	2006-07

THE TINSUKIA COLLEGE STUDENTS' UNION (2006-07)

President :	Bhuban Gogoi
Vice - President :	Munmum Chutia
General Secretary :	Mausom Baruah
Asstt. G. Secretary :	Namita Bora
Magazine Secretary :	Bidhan Moran
Out-door Game Secy. :	Nitu Sonowal
In-door Game Secy. :	Pranjal Chetia
Cultural Secretary :	Ananta Moran
Lif. & Dib. Secretary :	Mintu Konwar
Gym Secretary :	Pranjal Pratin Gogoi
Social Service Secretary :	Anup Saikia
Boys Common Room Secy. :	Diplu Handique
Girls Common Room Secy. :	Not yet nominated

Class Representatives :

H.S. 1st Yr	Kunal Kashyap Sharma
H.S. 2nd Yr.	Chandan Kalita
TDC 1st Yr.	Debojit Konwar
TDC 2nd Yr.	Siddhartha Ranjan Baruah
TDC 3rd Yr.	Sushanta Jyoti Baruah

*(We sincerely regret that some of the names & informations could not be obtained - Editors)

Wishing Tinsukia College Golden Jubilee Celebration
a Grand Success :

INDIAN BANK
LAUNCHES

IND DOUBLE CENTENARY TAX SAVING CERTIFICATE.

DOUBLE YOUR MONEY IN 100 MONTHS WITH TAX BENEFIT
UNDER SECTION 80-C OF INCOME TAX ACT

Please Contact :

Chief Manager

Tinsukia Branch, Ph. : 0374-2333058

Asst. Branch Manager

Tinsukia Branch, Ph. : 0374-2331112

MAYUR MANSION, 1ST FLOOR, S.R. LOHIA ROAD, TINSUKIA-786125



And miles to go before I sleep....

A few lines from Internal Quality Assurance Cell (IQAC)

Tinsukia college has completed its 50th year on 1st September 2006. It is a feat in itself & we at Tinsukia College are proud of having achieved the same. From a very humble beginning in 1956, we have reached a significant milestone against all odds & constraints. Carefully nurtured by illustrious academicians, benevolent, philanthropists & dedicated faculty, it created a distinct place of pride in the minds of the people of the region.

Frankly, however, we are still far from being established as an ideal institution & as such we have never had superficial claims of being so. We know our shortcomings & limitations. At this glorious & memorable moment, we the members of Tinsukia College family reaffirm our commitment to strive hard to reach still greater heights of excellence in the field of higher education, thus thereby fulfill the aspirations & expectations of the people of the region, who have contributed greatly in the process.

With the inspiring words of Robert Frost, we conclude :

The woods are lovely, dark & deep

But I have promises to keep

And miles to go before I sleep

And miles to go before I sleep.....

A.C. Phukan & Niranjana Shukla

Co-ordinators, IQAC

With best compliments from :



SHYAM OFFSET

A House of D.T.P., Offset & Screen Printing

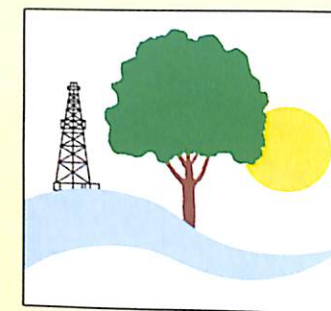
Bor Bazar

Tinsukia - 786 125 (Asom)

Ph- 2342798 (R), 2335594 (O)

Cell- 9435136494

OIL INDIA'S PERCEPTION ON CARING FOR THE ENVIRONMENT



Chopped trees, barren earth, polluted water and lifeless jungles - is this the environment that our children will inherit from us? Can a nation achieve progress and development if its environment is abused and natural resources destroyed?

Oil India's concern for environment is not new. The E & P activities require large-scale operations - huge rigs, tankers, hundreds of miles of pipelines - all of which affect the environment. With growing environmental awareness, OIL has devoted considerable time and resources to find ways of reducing their impact on the environment. In the final analysis, however, it is a question of balance between the need for energy and the desire for a genuine commitment to sustainable development.

Environment is our common heritage. Hence it is the people - you and me - who can save our environment, through our actions to conserve natural resources, save energy, safeguard forests and wildlife, and by adopting environmentally sound lifestyles.

OIL INDIA LIMITED
(A Government of India Enterprise)
DULIAJAN - 786 602, ASSAM



NEEPCO PROJECTS

• O & M	-
• On-going	1,130 MW
• Future	660 MW
(upto XII Plan-2017)	8730 MW
TOTAL	10,520 MW

IMPROVEMENT OF PERFORMANCE

GENERATION (Million Units)	SALE (Rs. in Cr.)	RECEIPT (Rs. in Cr.)	NET PROFIT (Rs. in Cr.)
5195	6260	934	208
4149	799	769	209
670	840	694	
2005-06	2004-05	2003-04	

নর্থ ইস্টার্ন ইলেকট্রিক পাওয়ার কর্পোরেশন লি.
(ভারত সরকার কা উদ্যোগ)

NORTH EASTERN ELECTRIC POWER CORPORATION LTD
(A Govt. of India Enterprise)
Corporate Office: Brookland Compound, Lower New Colony, Shillong-793003
Website: <http://www.neepco.com>

Power for Prosperity

With best Compliments from



Century Plyboards (I) Limited

6, Lyons Range, Kolkata - 700 001

Phone : 2210-4321-26 (6 lines), (R) : 2479-1905/1907

Fax : 2248 3539, E-mail : sajjan@centuryply.com

Mobile:9830020736

